

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
εἰς τοὺς ἀπάνταχού Καναλιώτας

«...ἴεμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
ῆς γαίης θανέειν ἰμείρεται».

ΟΜΗΡΟΣ

(ΟΔΥΣΣΕΙΑ α 58 - 59)

ΚΑΝΑΛΙΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

Ἐνθύμημα
συγγραφέν μέ τήν συνεργασίαν
ὀμάδος Καναλιωτῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

ΒΟΛΟΣ 1976

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ
Βασ. Κων/νου (Δημητριάδος) 135
Τηλέφ. 25-372 - ΒΟΛΟΣ

Πρὸς τοὺς ἀναγνῶστες

Πόθος παλιὸς καὶ καημὸς μέγας ὄλων τῶν Καναλιωτῶν ἦταν νὰ γραφῆ ἓνα βιβλίον μὲ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας. Ἔτσι κοντὰ στὴν προφορική μας περηφάνεια γιὰ τὴν μεγάλη πρόοδο τῶν Καναλιωτῶν σ' ὄλους τοὺς τομεῖς: ἐπιστημονικό, κοινωνικό, οἰκονομικό, θρησκευτικό, καλλιτεχνικό, θὰ εἶχαμε καὶ μιὰ γραπτὴ ἀπόδειξη αὐτῆς.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἔλλειψη ἔρχεται ν' ἀναπληρώσει σήμερον ὁ νεοσύστατος Σύλλογός μας. Ἐπωφελήθηκε τὴν εὐκαιρία τῆς υπάρξεως ἑτοιμοῦν ἐργασιῶν ἀπὸ πολλῶν κιάλας ἐτῶν καὶ ἀποφάσισε νὰ τὴν ἐκδώσει. Οἱ ἐργασίες αὐτὲς ἐκάλυπταν κατὰ τὸ δυνατὸ σχεδὸν ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος.

Τὸ Δ)κὸ ὅμως Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου στεροῦνταν ἐντελῶς πόρων. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐπιτυγχάνονταν ὁ μέγας αὐτὸς σκοπός; Βρήκαμε σὰν πῶς πρόσφορον μέσον τὸ σύστημα τῆς προεγγραφῆς συνδρομητῶν, ὅπως ἔχει ἐκτεθῆ στὶς ἐπιστολὰς πὺν στείλαμε στοὺς «ἀπανταχοῦ» Καναλιῶτες. Ἡ προσπάθειά μας ἐπέτυχε. Ἐκφράζομε ἀπέραντη τὴν συγκίνηση καὶ τὴν χαρὰν μας πρὸς ὄλους ἐκείνους —καὶ ἦταν πάρα πολλοὶ— πὺν ἔσπευσαν γρήγορα ν' ἀνταποκριθοῦν στὴν ἐκκλήσῃ μας αὐτῇ. Μᾶς τιμᾶ ἰδιαίτερα ἡ ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία μᾶς περιέβαλαν. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς εὐχαριστοῦμε θερμότητα. Εἶναι πέραν ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση ὅτι τὸ βιβλίον πὺν κρατᾶτε στὰ χέρια σας δὲν θὰ ἔβλεπε ποτὲ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἂν δὲν ἔρχονταν ἄνδρες οἱ συνδρομῆς τῶν συγχωριανῶν μας, πὺν δὲν ἦταν μάλιστα μόνο τῆς προβλεπόμενης ἀξίας τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερες. Πιστεύομε ὅτι θὰ αἰσθάνονται καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συνδρομητῆς μεγάλη χαρὰ γιὰ τὴν χειρονομία τους αὐτῇ. Τὸ ὄνομά τους θὰ βρῖσκεται πάντοτε στὸ βιβλίον, γιὰ νὰ δείχνῃ ὅτι ξέρονται ν' ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ συντρέχουν κάθε καλῇ προσπάθεια.

Ἄλλὰ θέλομε νὰ πιστεύωμε ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ τὸ ἀγαπήσουν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Καναλιῶτες καὶ θὰ θελήσουν νὰ τὸ ἀποκτήσουν, γιὰ νὰ διαβάξουν τὰ παιδιὰ τους καὶ νὰ γνωρίζουν τὸν τόπον, ὅπου γεννήθηκαν καὶ ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν οἱ γονεῖς τους στὸν ἀγῶνα καλυτέρευσης τῆς ζωῆς των.

Ὅμως πέραν ἀπὸ τὸ εἰδικὸ αὐτὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τὸ βιβλίον μας ἀπευθύνεται καὶ σὲ κάθε φιλοῖστορα ἀναγνώστη. Ἡ γενικότερη ἱστορία τῆς πατρίδας μας συντίθεται ἀπὸ τὶς ἐπὶ μέρους μονογραφίες. Μιὰ μικρὴ λοιπὸν συνεισφορὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ ἡ δική μας προσπάθεια στὴν ἐθνικὴ, κοινωνικὴ καὶ λαογραφικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ Δ)κὸ Συμβούλιον δὲν τρέφει αὐταπάτες. Γνωρίζει πολὺ καλά ὅτι τὰ θέματα ποὺ μελετοῦνται στὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν ἀποτελοῦν τὸ σύνολον οὔτε, πολὺ περισσότερον, ἐξαντλοῦνται μὲ τούτῃ τὴν ἐργασία. Οἱ συγγραφῆσαντες τὶς ἐργασίες οὔτε λογοτέχνες εἶναι, οὔτε ἀρμόδιοι μὲ τὴν εἰδικὴ σημασίαν τῆς λέξεως ὁ καθένας στὸν τομέα ποὺ ἀναπτύσσει. Τὴν φλόγα τῆς καρδιᾶς του ἔβαλε προστά, τὸν ἔρωτα γιὰ τὸ χωριὸν του πῆρε σὰν ὁδηγὸν καὶ ξεκίνησε νὰ γράψῃ, ὅσα ἐκεῖνη καὶ αὐτὸς τοῦ ὑπαγόρευαν καὶ ὅσο ἡ προσωπικὴ του δύναμις τὸν βοηθοῦσε.

Ἐπειὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐξαντληθοῦν τέτοια θέματα ποὺ τὸ καθεὶνα μόνον του ἀπαιτεῖ τόμους ὀλόκληρους. Ἔτσι προειδοποιούμε τοὺς ἀναγνώστες μας ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ συγκαταβατικοὶ στὴν κριτικὴν τους, τὴν ὁποία ὄχι μόνον δὲν τὴν ἀποφεύγουμε, ἀλλ' ἀπεναντίας καὶ τὴν ἐπιζητοῦμε καὶ μάλιστα ἐγγράφως πρὸς τὸ Σύλλογόν μας. Θὰ θεωρήσωμε δεῖγμα ἐξαιρετικῆς εὐνοίας νὰ δεχτοῦμε τὶς παρατηρήσεις, τὶς ὑποδείξεις καὶ προπαντὸς τὶς ἀντιρρήσεις, ἐπειδὴ δὲν σκοπεύομε νὰ δημιουργήσωμε δόγμα, ἀλλὰ νὰ βοηθήσωμε τὴν ἔρευνα ἑνὸς τόσο καίριου θέματος. Αὐτὸ περιμένομε προπάντων ἀπὸ τοὺς μεγάλῃς ἡλικίας συγχωριανούς μας, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη θὰ κεντριστῇ διαβάξοντας ὅσα τοῦτο τὸ βιβλίον περιέχει. Γιατί — ἄς τὸ ποῦμε ἀπὸ τώρα — δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξῃ ἀπόλυτη ὁμοφωνία ἐκεῖ, ὅπου ἀπουσιάζουν ἐντελῶς ἢ τουλάχιστον δὲν εἶναι γνωστὲς οἱ γραπτὲς πηγὲς καὶ ἐπικρατεῖ ὁ θρύλος καὶ ἡ ἀνάμνησις.

Οἱ συγγραφῆσαντες τὶς ἐργασίες ἐργάστηκαν μὲ ὅλη τὴν δυνατὴ φιλοτιμίαν καὶ μὲ κάθε ἀντικειμενικότητα ἀπέναντι στὸ ὑλικὸν ποὺ κατόρθωσαν νὰ περισυλλέξουν. Ὅμως οἱ δυσκολίες ἦταν περισσότερον ἀντικειμενικῆς παρὰ ὑποκειμενικῆς. Οἱ διάφορες ἀπόψεις ὀρθώνονταν ἀντιμέτωπες καὶ ἀντικρουόμενες κάθε φορὰ ποὺ ἐπιζητοῦσαν νὰ διαλευκάνουν ἓνα συγκεκριμένον ζήτημα. Ἔτσι ἔπρεπε ἄλλοι νὰ ἀπορρίψουν προηγούμενην ἄποψιν,

ἄλλοῦ νὰ τὴν τροποποιήσουν μερικὰ, ἄλλοῦ νὰ προσπαθήσουν νὰ συνδυάσουν τὶς διωτάμενες ἀπόψεις.

Τὸ Δ)κὸ Συμβούλιο διάβασε λέξη πρὸς λέξη, γραμμὴ πρὸς γραμμὴ, ὅλες τὶς ἐργασίες σὲ πολὺφορες συγκεντρώσεις καὶ πρότεινε στοὺς συγγραφεῖς διορθώσεις κάθε εἴδους. Προσπάθησε νὰ παρουσιάσῃ ὅσο γινόταν μιὰ καλύτερη ἐργασία. Ἔτσι ἡ ἐργασία αὐτὴ δίκαια μπορεῖ νὰ λογαριασθῇ σὰν ὄριμος καρπὸς μιᾶς ἀξιοζήλευτης συλλογικῆς προσπάθειας, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἀτέλειες καὶ ἐλαττώματα, πὺν παρουσιάζουν κάθε φορὰ οἱ τέτοιου εἴδους συλλογικὲς ἐργασίες. Τέτοια εἶναι π.χ. οἱ μικροεπαναλήψεις, οἱ ἐλαφρὰ διαφορετικὲς ἐρμηνεῖες, ἡ διαφορετικὴ ἐκφραστικὴ φρασεολογία, ἡ ἰδιαιτέρη δομὴ τοῦ λόγου, τὸ διαφορετικὸ γλωσσικὸ ὄργανο ἀκόμη καὶ ἡ διαφορετικὴ ὀρθογραφία. Ὅμως ὅλα αὐτὰ, ἀπὸ ἄλλη ἀποψη, θὰ μπορούσαν κάλλιστα νὰ θεωρηθοῦν σὰν στοιχεῖα πὺν ἐκφράζουν καλύτερα ἀπὸ κάθε τὶ ἄλλο τὴν χαρακτηριστικὴ φυσιογνωμία τοῦ ἔργου καὶ τὴν δημοκρατικὴ ἀντιμετώπιση στὸ σεβασμὸ τῆς προσωπικῆς γνώμης ἀπὸ μέρους τοῦ Συλλόγου. Ἐξ ἄλλου ἔτσι ἡ εὐθύνη γιὰ τὰ γραφόμενα βαρύνει κατὰ πρῶτο λόγο τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα καὶ κατὰ δεῦτερο τὸ Δ)κὸ Συμβούλιο, τὸ ὁποῖο, φυσικά, διατηρεῖ τὸ δικαίωμα, ὅπως καὶ κάθε ἀναγνώστης, νὰ ἔχη τὶς δικές του ἐπὶ μέρους ἀπόψεις σὲ μερικὲς λεπτομέρειες.

Τέλος τὸ Δ)κὸ Συμβούλιο θὰ ἤθελε νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπ' ὅλους τοὺς συνδρομητὲς τοῦ βιβλίου γιὰ τὴν μεγάλη καθυστέρηση τῆς ἐκδόσεώς του. Οἱ λόγοι ἦσαν ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν θέλησή του. Πάντως, ἀφοῦ «οὐδὲν κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ», καὶ στὴν περίπτωσή μας πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς καθυστερήσεώς του βελτιώθηκε καὶ συγχρονίστηκε πάρα πολὺ, ἀφοῦ ὀλόκληρα κεφάλαια καινούργια προστέθηκαν καὶ τὰ παλιὰ σὲ πολλὰ σημεία διορθώθηκαν. Μᾶς δόθηκε ἐπὶ πλέον ἡ εὐκαιρία νὰ τὸ παρακολουθήσωμε συστηματικότερα, ὥστε ν' ἀποφευχθοῦν καὶ πολλὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

Τὸ ἂν πετύχαμε ἢ ὄχι, ἀσφαλῶς μὲ λίγη καλὴ θέληση καὶ μὲ πολλὴ συγκατάβαση, θὰ μᾶς τὸ κρίνουν οἱ ἀναγνώστες μας.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο

Ὁ Πρόεδρος

Μαυρομμάτης Κωνσταντῖνος

Τὰ μέλη

Παπαποστόλου Λάμπρος, Ἀντιπρόεδρος
Ντρέγκας Νικόλαος, Γενικὸς Γραμματεὺς
Πυργιώτης Γεώργιος, Ταμίας
Γιωτόπουλος Γεώργιος, Σύμβουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<p>ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΡΤΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΒΑΣΕΙ ΠΗΓΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ Ἐπὶ Θ. Ζήση, καθηγητοῦ</p>	<p>Σελίς » 17</p>
<p>ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ Ἐπὶ Χ. Μαυρομιμάτη, γεωπόνου</p>	<p>» 39</p>
<p>ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ</p>	<p>» 39 » 41</p>
<p>ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ</p>	<p>» 41</p>
<p>ΦΥΣΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ (Γεωλογία καὶ ἔδα- φος, κλίμα, ὑδρολογία)</p>	<p>» 43</p>
<p>ΧΛΩΡΙΣ</p>	<p>» 57</p>
<p>ΠΑΝΙΣ</p>	<p>» 63</p>
<p>ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ Ἐπὶ Κ. Μαυρομιμάτη, καθηγητοῦ</p>	<p>» 73</p>
<p>ΟΙ ΚΤΡΙΩΤΕΡΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ «ΕΘΝΙΚΟΥ» ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ Ἐπὶ Θ. Ζήση, καθηγητοῦ</p>	<p>» 98</p>
<p>ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ ΠΡΟ ΑΥΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΑ</p>	<p>» 99</p>
<p>ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897</p>	<p>» 103</p>
<p>ΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1900 ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ- ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕ- ΜΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΑ</p>	<p>» 112</p>
<p>ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1940 - 1950</p>	<p>» 122</p>

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ Ὑπὸ Α. Κατέρη, πτυχ. Ἀνω- τάτης Ἐμπορικῆς	»	136
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ	»	136
Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΚΑΝΑ- ΛΙΩΤΩΝ	»	142
ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	»	155
ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ (Ὀδοποιΐα, ὕδρευσις, ἔργα)	»	158
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ Ὑπὸ Ι. Κολοβοῦ, θεολόγου κα- θηγητοῦ.	»	165
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	»	166
ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ι. ΛΙΑΣΚΟΒΙΤΟΥ»	»	175
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	»	176
ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΚΑΝΑΛΙΩΤΕΣ	»	177
ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΣΥΓ- ΓΡΑΦΕΙΣ	»	179
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ	»	184
ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ	»	185
ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ	»	190
ΣΕΛΙΔΑ ΤΙΜΗΣ	»	192
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ Ὑπὸ Κ. Μαυρομιάτη, καθηγητοῦ	»	202
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΧΑΡΑΣ	»	203
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΛΥΠΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΝΙΑΣ	»	210
ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	»	212
ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΑΝΑΛΙΩΤΙΣΣΑ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩ- ΤΩΝ Ὑπὸ Ι. Κολοβοῦ, θεολόγου καθηγητοῦ	»	216
ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΑΝΑΛΙΩΤΙΣΣΑ	»	218
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ	»	229
ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ	»	239
ΕΙΚΟΝΟΣΤΑΣΙΑ (ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ)	»	250
ΛΙΤΑΝΕΙΕΣ	»	251
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ	»	253
Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΑ ΚΑΝΑΛΙΑ	»	258
ΔΕΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ Ὑπὸ Θ. Ζήση, κα- θηγητοῦ	»	266
ΚΑΝΑΛΙΩΤΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ	»	269

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ	»	271
Οίωνοί, μαντεία καὶ ἄλλαι δεισιδαίμονες δοξασίαι καὶ πράξεις	»	271
Καναλιώτικη μετεωρολογία	»	274
Δημόδης ἰατρικὴ	»	275
Μνημεῖα λόγου	»	277
Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις ...	»	281
Λινίγματα	»	292
Δημοτικὰ τραγούδια	»	294
Σκωπτικοὶ στίχοι - περιπαίγματα - παρα- τσούκλια	»	329
Χαρακτηριστικοὶ Καναλιώτικοι τύποι	»	338
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ	»	341
Γέννησις καὶ βάπτισις	»	341
Γάμος	»	349
Θάνατος καὶ ταφή	»	360
Παιδικὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια	»	363
Ἦθη καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους	»	382
ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ	»	408
ΟΙ ΚΑΝΑΛΙΩΤΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ		
Ἰπὸ Ν. Ντρέγκα, διδασκάλου καὶ πτυχιούχου τῆς Παντείου	»	412
ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙ- ΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΝΑΛΙΟΙΣ ΔΙΑΒΙΟΥΝΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ	»	415
ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ Ε- ΚΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΔΙΑΒΙΟΥΝΤΩΝ ΚΑΝΑ- ΛΙΩΤΩΝ	»	451
ΑΞΙΟΛΟΓΟΙ ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ	»	475
ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ	»	479
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ	»	491
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΝΑΛΙΩΝ	»	495
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ Ἰπὸ Θρ. Κρίκου, ὑπαλ. Τ.Ε.Β.	»	497

“Ας μὴ μοῦ δώση ἡ μοῖρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον’
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Πρόλογος

ΕΙΝΑΙ γνωστὸν εἰς ὅλους πόσον στενὸς εἶναι ὁ δεσμὸς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ πάτριον ἔδαφος, μὲ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα. Εἰδικῶς δι’ ἡμᾶς τοὺς “Ἕλληνας ὁ δεσμὸς αὐτὸς ἐγγίζει τὰ ὄρια τοῦ πάθους. Ἡ λογοτεχνία μας, λογία καὶ δημῶδης, ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἀκόμη ἐποχῆς μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀφθονα παραδείγματα αὐτῆς τῆς νοσταλγικῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν τρέφει ὁ “Ἕλλην πρὸς τὸν τόπον ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἔζησε τὰ παιδικὰ του χρόνια.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν γενέτειράν μας καὶ τροφόν, τὰ Κ α ν ἄ λ ι α, ὤθησε καὶ ἡμᾶς ἀπὸ τὰ φοιτητικά μας ἀκόμη χρόνια νὰ συλλάβωμεν μίαν ιδέαν. Τὴν ιδέαν νὰ παρουσιάσωμεν, Καναλιῶται ἡμεῖς, εἰς τοὺς Καναλιώτας καὶ τὸ εὐρύτερον κοινὸν τὸ χωριό μας ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδρύσεώς του, τὴν συμβολὴν του εἰς τοὺς διαφόρους πολέμους καὶ ἐθνικοὺς ἀγῶνας, τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν εἰς αὐτό, τὴν πνευματικὴν, θρησκευτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν του, τὴν γεωγραφίαν καὶ τὰ πολυάριθμα τοπωνύμιά του, τὴν λαογραφίαν του.

Βεβαίως δὲν εἴμεθα οἱ πρῶτοι. Τὴν ἰδίαν προσπάθειαν ἀνέλαβον καὶ ἄλλοι, παλαιότεροί μας, καθὼς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθημεν. Ἄλλ’ ὅ,τι ἐν συντομίᾳ ἔγραψαν παρέμεινε χειρόγραφον, χωρὶς εὐρυτέραν κυκλοφορίαν. Τοιαῦτα χειρόγραφοι ἐργασίαι, τὰς ὁποίας ἔχομεν ὑπ’ ὄψιν μας

καὶ τὰς περισσοτέρας μάλιστα εἰς χεῖρας μας, εἶναι: τοῦ Γεωργίου Σωτήρη, Ἑπειώτου καὶ πρώτου διδασκάλου εἰς τὸ χωριὸν μας (εἰς ἔμμετρον μορφήν), τοῦ διδασκάλου κ. Σπυρίδωνος Κατέρη, τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀστερίου Ζήση, τοῦ Θεοδώρου Πάσχου. Ὑπάρχουν ἀκόμη μικρὰ δημοσιεύματα, ὅπως π.χ. τοῦ κ. Λάμπρου Παπαγεωργίου τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐξυμνοῦν τὸ χωριὸν καὶ τὰ φυσικὰ κάλλη του καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ εὕρη κανεὶς καὶ ἄλλα στοιχεῖα, καθὼς καὶ διάφορα ἄρθρα εἰς τὸν τοπικὸν τύπον, ἀναφερόμενα εἰς πτυχὰς τῆς Καναλιώτικης ζωῆς (πρὸς Τάσου Γεωργούλα: «ὁ κλήδονας», Θ. Θεοῦ «Χρῆστος Τσικρίκας κ.ἄ.»)

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω τὰ εἶχομεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅταν ἤρχισαμεν νὰ συγκεντρῶνουμεν τὸ ὕλικόν, ἀλλὰ ἦσαν ἐλάχιστα, διὰ νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὴν ἐργασίαν, ὅπως τὴν ἀναιρευόμεθα. Δι' αὐτὸ ἤρχισαμεν νὰ συγκεντρῶνουμεν ὕλικόν ὅλοι μας, ὕλικόν θεθαίως ὁ καθένας μας κυρίως σχετικὸν μὲ τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ πραγματευθῆ, ἀλλὰ καὶ ποικίλον συνάμα διὰ λογαριασμὸν καὶ τῶν ἄλλων, συνεργατῶν του πρὸς διασταύρωσιν καὶ ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας τῶν πληροφοριῶν. Στόχος μας ἦσαν ἄνθρωποι πάσης ἡλικίας, μορφώσεως καὶ φύλου, κυρίως ὅμως οἱ γεροντότεροι (π.χ. Χρυσ. Παπαϊωάννου, Παναγ. Καπούλας, Λάμπρος Παπαμιχάλης κλπ.) διὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, καὶ πρόσωπα κατάλληλα δι' ὠρισμένα θέματα, ὅπως π.χ. ὁ Κων. Λαγός, ὁ ὁποῖος μᾶς ὑπηγόρευεν ἀρκετὰ παλαιὰ τραγούδια. Ἐπίσης στοιχεῖα ὑπάρχοντα εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ τὰ ἀφιερῶματα, αἱ ἐνθυμήσεις, αἱ ἐγχαράξεις καὶ ἐπιγραφαὶ τῶν παλαιότερων κυρίως Ἐκκλησιῶν ἐλήφθησαν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν ἐργασίαν μας. Παραλλήλως ὅμως πρὸς ὅλα αὐτὰ ποῦ ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, ἐχρησιμοποίησαμεν καὶ ὅσας ἄλλας πηγὰς καὶ βοηθήματα ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσίν μας (π.χ. ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά, διάφορα ἔργα θεσσαλικοῦ ἐνδιαφέροντος κλπ.). Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἤρ-

χοντο εἰς φῶς διαρκῶς καὶ νέα στοιχεῖα κατὰ δύο τρόπους: προφορικῶς κατὰ τὰς συζητήσεις μας μὲ συγχωριανούς μας καὶ γραπτῶς διὰ τῆς ἀποστολῆς ἐγγράφων πληροφοριῶν ὑπὸ εὐαρίθμων Καναλιωτῶν καὶ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων μελετῶν καὶ ἔργων τοπικοῦ κυρίως ἐνδιαφέροντος, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην, δσάκις κάμνομεν χρῆσιν αὐτῶν.

Τὸ ποικίλον λοιπὸν αὐτὸ ὕλικόν, εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ συστηματοποίησιν τοῦ ὁποίου ἐβραδύναμεν περισσότερον ἴσως τοῦ δέοντος —διότι σημειωτέον ὅτι ἡ ἀσχολία μας αὐτὴ ἦτο καθαρῶς ἐρασιτεχνικὴ, δευτερεύουσα καὶ μὴ ἐπιγούσα ἐν σχέσει πρὸς τὰς φοιτητικὰς μας καὶ στρατιωτικὰς μας ὑποχρεώσεις κατ' ἀρχὰς καὶ τὰς ἐπαγγελματικὰς μας ἐνασχολήσεις καὶ οἰκογενειακὰς μας ὑποχρεώσεις ἀργότερον— παρουσιάζομεν σήμερον εἰς τὴν δημοσιότητα διὰ τῆς παρούσης ἐκδόσεως.

Εἰς τὰς ἐργασίας μας, αἱ ὁποῖαι εἶναι μὲν αὐτοτελεῖς, ἀλλ' ἔχουν κατ' ἀνάγκην καὶ πολλὰ κοινὰ μεταξὺ των, ἠκολούθησεν ὁ καθένας μας τὸ ἰδικόν του προσωπικόν ὕφος καὶ γλωσσικόν ὄργανον. Κατὰ ταῦτα ἡ γλῶσσα τῆς παρούσης ἐκδόσεως εἶναι ἀλλαγῶς καθαρῶς ἀπλή, ἀλλαγῶς δημοτικὴ καὶ ἀλλαγῶς μικτὴ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν προτίμησιν τοῦ γράφοντος.

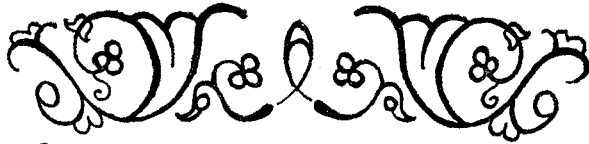
Ἡ ἐργασία μας, μακρὰν πάσης φιλοδοξίας καὶ προσωπικοῦ κέρδους, ἀπευθύνεται καὶ ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν μὲν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ Καναλιώτας, διότι αὐτοὺς κυρίως ἐνδιαφέρει, δευτερευόντως δὲ καὶ εἰς κάθε ἄλλον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠθελε νὰ γνωρίσῃ τὸ χωριὸν μας καὶ τὴν ζωὴν του. Παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας, ἂν διαπιστώσουν παραλείψεις, ἀνακρίθειας καὶ ἄλλας ἀτελείας, —καὶ ὅπωςδῆποτε θὰ ὑπάρχουν τοιαῦτα— νὰ μᾶς κρίνουν μὲ ἐπιείκειαν καὶ ἀγαθὴν διάθεσιν· νὰ μᾶς γνωρίσουν δέ, εἰ δυνατόν γραπτῶς, ὅλα τὰ εἰς χεῖρας των ὑπάρχοντα στοιχεῖα καὶ τὰς ἀπόψεις των πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν εἰς μίαν ἐνδεχομένην

ἐπανεκδοσιν. Θὰ ἦτο μεγάλη μας ἡ χαρά, ἐάν ἡ δημοσίευσίς τῆς ἐκπονηθείσης ἐργασίας μας ἤθελε γίνει ἀφορμὴ νὰ ἀρχίσῃ ἕνας ἐποικοδομητικὸς ἀντίλογος, ὥστε νὰ φωτισθῇ περισσότερο ἢ ἱστορία γενικῶς τοῦ χωριοῦ μας.

Ὁφείλομεν νὰ ἐκφράσωμεν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης χάριτας πρὸς τὸν Σύλλογον τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν Καρδίτσης διὰ τὴν πρόφρονον ἀνάληψιν τῆς δαπάνης καὶ τὴν φροντίδα τῆς ἐκτυπώσεως τῆς παρουσίας ἐκδόσεως. Ἡ ὁμόφωνος ἀπόφασίς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ ἀναλάβῃ ὑπευθύνως καὶ μετὰ προθυμίας τὴν ἐν λόγῳ δαπάνην, καὶ δὴ ἐκ τοῦ ὑστερήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ πρωτοβουλία αὐτοῦ διὰ τὴν ἐξεύρεσιν πόρων καὶ ἐξ ἐτέρων πηγῶν, διὰ τοῦ συστήματος τῶν συνδρομητῶν, ἀποτελοῦν ἐνεργείας ἐξόχως τιμητικὰς δι' αὐτό, διότι ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Σύλλογος ἐμφορεῖται ὑπὸ πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων ὑψηλῆς στάθμης καὶ καταξιώνει τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεώς του.

Ἐκφράζομεν ἐπίσης τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν Γυμνασιάρχην κ. Θεοδόσιον Θεόν, ἐκλεκτὸν τέκνον τοῦ χωριοῦ μας καὶ ἄριστον ἐπιστήμονα, διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μᾶς ἔδωκε τὰς κατευθυντηρίους γραμμάς καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μας τὴν πολύτιμον πείραν του, καθὼς καὶ πλεῖστα ὄσα στοιχεῖα ἀπὸ τὸ προσωπικόν του ἀρχεῖον.

Τέλος εὐχαριστοῦμεν γενικῶς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καθ' οἷον δὴ ποτε τρόπον προσεφέρθησαν καὶ ἐβοήθησαν, ὥστε ἀφ' ἐνός μὲν νὰ συγκεντρωθῇ τὸ ὑλικόν, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὸ παρὸν ἔργον. Θέλομεν δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν στοιχείων, καλὸν ἀπόκτημα διὰ τὸ χωριὸν μας, τὴν κοινὴν γενέτειραν καὶ τροφὸν ὄλων μας, πρὸς τὴν ὁποῖαν νοσταλγικῶς πάντοτε στρέφομεν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν.

Θωμᾶ Ν. Ζήση, καθηγητοῦ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

βάσει πηγῶν καί παραδόσεων

ΕΠΕΙΔΗ δὲν ἔχομεν θετικὰς πληροφορίας, εἶναι κάπως δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς τὸ ἔτος τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ πρώτου κατοίκου εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ μας, καθὼς καὶ αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγκατεστάθη. Ὅχι μόνον ὁ χρόνος καὶ αἱ συνθήκαι, ἀλλὰ καὶ τόσα ἄλλα ζητήματα (π.χ. ποῖοι οἱ πρώτοι συνοικίσαντες, ποῖος ὁ λόγος ἐπιλογῆς τῆς τοποθεσίας κλπ.) συνδέονται μὲ τὴν ἴδρυσιν τοῦ πρώτου συνοικισμοῦ εἰς τὸ χωριό μας καὶ τὴν ἐξέλιξιν του εἰς χωριόν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη, καθὼς φαίνεται, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ΚΑΝΑΛΙΑ.

Κατ' ἀνάγκην ἐπομένως, ἀφοῦ στερούμεθα ἐπαρκῶν γραπτῶν πηγῶν καὶ ἀύθεντικῶν πληροφοριῶν, θὰ συμβουλευθῶμεν τὴν παράδοσιν, διάφορα δημοσιεύματα εἰς τὸν τοπικὸν τύπον καὶ τὰ ὑπάρχοντα χειρόγραφα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νεωτέρων, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοδοξήσαν νὰ παραδώσουν εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων ὠρισμένα ἀξιοσημείωτα στοιχεῖα διὰ τὴν γενέτειράν των.

Ἐν τοιοῦτον χειρόγραφον εἶναι τοῦ Θεοδώρου Γ. Πάσχου, τὸ ὁποῖον ἐγράφη τὸ 1949 εἰς Σοφάδες Καρδίτσης καὶ περιέχει ἀρκετὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ καὶ ὠρισμένας χρησίμους χρονολογίας, αἱ ὁποῖαι, ἂν ἀληθεύουν, μᾶς ὀδηγοῦν χρονικῶς εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου κατοίκου εἰς τὸ χωριό μας. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐγράφη ἀρχικῶς ἀπὸ τὸν Γούλαν Εὐαγγ. Πάσχον τὸ 1785 καὶ εἶχεν ἀντιγραφή κατόπιν ἀπὸ τὸν ἑγγονόν του Στέφανον Εὐαγγ. Πάσχον, φοιτητὴν, τὸ 1884. Ἀπολεσθέντος τοῦ χειρογράφου κατὰ τὴν διάρκειαν

της κατοχής ὁ Θεόδωρος Γ. Πάσχος ἔγραψεν ἰδικόν του ἀπὸ μνήμης καὶ ἐγκατέσπειρε μέσα καὶ ἰδικὰς του σκέψεις.

Ἐξ ἄλλου εἶναι πλέον βέβαιον ὅτι τὸ χωριό μας δὲν εἶναι πολὺ παλαιόν. Ἄν μελετήσῃ κανεὶς τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῶν φερομένων ὡς πρώτων κατοίκων τοῦ χωριοῦ, τῶν Πασχαίων, ὡς τοῦτο ἐκτίθεται εἰς τὴν ἐν λόγῳ χειρόγραφον οἰκογενειακὴν παράδοσιν, θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ Κανάλια πρὸ τριακοσίων (300) περίπου ἐτῶν δὲν ὑπῆρχον.

ΑΠΟ ὅλους λέγεται καὶ πιστεύεται ὅτι ὅλη ἡ πλαγιά τῶν Καναλιῶν ἀπετελεῖτο ἄλλοτε ἀπὸ ἓνα μεγάλο δάσος καὶ τὸ ἔδαφος δὲν εἶχεν ὑποστῆ ἀκόμη τὴν διάβρωσιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει σήμερον. Ἴσως αὐτὸ φαίνεται κάπως παράξενον, ἀλλὰ δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ τὸ πιστεύσωμεν, ὅταν ἐρωτήσωμεν τοὺς μεγαλυτέρους, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς βεβαιώσουν ὅτι εἰς πολλὰ σημεῖα, ὅπου σήμερον εἶναι γυμνὸς καὶ συμπαγῆς βράχος, αὐτοὶ ἐνθυμοῦνται ἓνα κήπον ἢ ἓνα δένδρον. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ «Γαυρώνα», τὴν ὁποίαν οἱ μεγαλύτεροι ἐνθυμοῦνται ὄχι ἀπλῶς μὲ πολὺ περισσότερα δένδρα, ἀλλ' ὡς περιοχὴν «ζάβατον», ἀδιάβατον, δυσκολοδιάβατον. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὸ ἄλλοτε μεγάλο καὶ πυκνὸν δάσος τοῦ Ἄϊ - Λιᾶ, τὸ ὁποῖον κατὰ καιροὺς (π. χ. κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος (Στρατώνας) εἰς τὴν ὁμώνυμον τοποθεσίαν, ὡς καὶ διὰ τὴν θέρμανσιν τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ κατὰ τὰς χειμερινὰς περιόδους, κατὰ τὸν ἐλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε διὰ πρώτην φορὰν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παρυφὴν τοῦ χωριοῦ ἀρκετοὶ Τοῦρκοι, κατὰ τὴν Ἰταλικὴν κατοχὴν (χειμῶν 1941-42) καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὸν ἀνταρτοπόλεμον) ἐγνώρισε πολλὰς καταστροφὰς καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν ἀποβιωσάντων πλέον γερόντων Καρατάσιου καὶ Ζήση, ὑπῆρχεν ἄφθονον κυνήγιον περωτῶν καὶ τετραπόδων. Τὸ μεγάλο «Πορνάρι» τῆς Ἐκκλησίας (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), καθὼς καὶ ὁ «Φτελιᾶς» τοῦ Γκουνταλά, εἶναι ἴσως ὑπολείμματα ὑπάρχοντος παλαιοῦ δάσους. Καὶ οἱ πλέον γεροντότεροι τὰ δύο αὐτὰ δέντρα ἔτσι τὰ ἐνθυμοῦνται.

Ὀλόκληρος λοιπὸν ἡ δασώδης αὐτὴ περιοχὴ, λέγει ἡ παράδοσις, ἦτο «βακοῦφοκ» τοῦ μεγάλου μοναστηρίου τῆς σημερινῆς Λοξάδος, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ πολὺ παλαιότερα ἀπὸ τὰ Κανάλια καὶ φέρεται εἰς τὰ διάφορα ἔγγραφα (χρυσόβουλλα, σιγίλλια, κλπ.) ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκοσιᾶς ἢ Λυκοσᾶς. Τὸ μοναστήριον τῆς Λοξάδος, εἰς τὸ ὁποῖον, καθὼς

λέγεται, διηκόνουν μόνον γυναῖκες, ἀνῆκε διοικητικῶς εἰς τὴν μονὴν Μετεώρων.¹

Ἐπόμενον ἦτο τὸ μοναστήριον τῆς Λοξάδος νὰ ἐκμεταλλεύεται μίαν τοιαύτην δασώδη περιοχὴν, ἡ ὁποία ἦτο κατάλληλος διὰ τὴν διατροφὴν αἰγοπροβάτων. Πολλὰ ἦσαν τὰ αἰγοπρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔβοσκον εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν. Εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ, πλησίον τοῦ δροσεροῦ νεροῦ καὶ κάτω ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ σκιερούς πλατάνους, διῆγον τὴν μεσημβρίαν οἱ βοσκοὶ καὶ τὸ βράδυ ὠδήγουν τὰ κοπάδια των «στὶς στροῦγγες», τῶν ὁποίων ἡ θέσις ἦτο κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην κάτω ἀπὸ τὸν σημερινὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐκεῖ εἰς τὴν πλαγίαν.

Ἐπειδὴ ἡ μεταφορὰ τοῦ γάλακτος ἀπὸ «τὶς στροῦγγες» εἰς τὸ μοναστήριον φαίνεται, ὅτι δὲν συνέφερε νὰ γίνεται μὲ τὰ ζῶα, εἴτε ἐπειδὴ ἦτο πολὺ εἴτε ἐπειδὴ τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους παρουσίαζε δυσκολίας, κατεσκεύασαν πῆλινα κανάλια, τὰ ὁποῖα στερεώτατα συναρμολογημένα ἤρχιζον ἀπὸ «τὶς στροῦγγες» καὶ κατέληγον εἰς τὸ μοναστήριον. Ὑπολείμματα αὐτῶν τῶν καναλιῶν σώζονται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς ὠρισμένα σημεῖα παρὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Εἰς τὰ κανάλια αὐτὰ ἔχυναν τὸ γάλα καὶ τοιουτοτρόπως ἔφθανεν εἰς τὸ μοναστήριον πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐκμετάλλευσιν.

Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν μὲ τὰ πῆλινα κανάλια δὲν μετέφερον τὸ γάλα, ἀλλὰ τὸ ἐκλεκτό, δροσερό καναλιώτικο νερό. Τοῦτο ἴσως εἶναι πιθανόν, ἂν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ νερὸ τῆς Λοξάδος θεωρεῖται ὡς «φουσκονέρι» δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Λοξάδος ὀνομάζονται χλευαστικῶς ἀπὸ τοὺς Καναλιώτας «Φουσκίνες». Ὅπως καὶ ἂν ἔχη πάντως τὸ πρᾶγμα, βέβαιον εἶναι ὅτι ἀπὸ τὰ πῆλινα αὐτὰ κανάλια ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ τὸ χωριὸν μας, ὀνομασθὲν ΚΑΝΑΛΙΑ.²

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ λέξις Κανάλια (πληθυντικῶς) εἶναι προελεύσεως ἰταλικῆς (τὸ ἰταλ. *canale*), κατάλοιπον τῆς Ἑνετοκρατίας, ὅπως τοῦλάχιστον πιστεύεται καὶ διὰ τὸ «Φρούριον» (κάστρον) τῆς γείτονος κωμοπόλεως Φαναρίου Καρδίτσας. Ἡ λέξις *canale*, τὸ κανάλι (= αὔλαξ, διώρυξ, ὀχετός· θαλασσία δίοδος, πορθμός, διέκπλους) πολιτογραφηθεῖσα ἔλαβε περαιτέρω ἀνάπτυξιν διὰ τῆς δημιουργίας καὶ ἄλλων λέξεων παραγῶγων, ὡς κανάλακι = μικρὸ κανάλι, κánaλος

1. βλ. καὶ κατωτ., Κεφ. «Παναγία ἡ Καναλιώτισσα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν».

2. Πρβλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ Βασίλειος Πάσχος εἰς τὴν μελέτην του «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἄρματα — Καναλιώτες ἀγωνιστὲς τοῦ 1821», σελ. 569. Ἡ ἐν λόγω μελέτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Παρνασσός», τόμ. 1Ε', ἀριθμ. 4, Ἀθήναι 1973 (ἐνθα καὶ ἡ παραπομπή).

=μεγάλος κρουνός και καναλίζω = ξεπλένω, «ξεβγάζω» κάτι (κυρίως ρούχα) σε άφθονο (πολλάκις τρεχούμενο) καθαρό νερό. Σημειωτέον επίσης ότι πλην τῶν Καναλίων Καρδίτσης υπάρχουν και Κανάλια Βόλου, Κανάλια Φθιώτιδος και Κανάλια Προβέζης.¹

ΕΚΤΟΣ ἀπὸ τὴν Λοξάδα ὑπῆρχον ἀκόμη τότε καὶ ἄλλα χωριά, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν πλέον σήμερον, ἀλλὰ σώζονται δείγματα τῆς ὑπάρξεώς των. Τέτοια χωριά ἦσαν ἡ Λάσδα, ἡ Σαρακίνα, ὁ Ἄϊ - Γιάννης,² τὸ Παλιόχωριον μεταξὺ Σαρακίνας καὶ Μπελλικίου εἰς θέσιν «Πέτρινος»³ (κατ' ἄλλους Ἐλευθεροχώριον μεταξὺ Λοξάδος καὶ Παληοκκλησίου εἰς θέσιν «Τσιατλιᾶς»),⁴ ἴσως κ. ἄ. Ὅλα αὐτὰ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Φανάρι ἦσαν τουρκοκρατούμενα. Ἰδιαιτέρως εἰς τὸ Φανάρι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀσφαλισμένοι εἰς τὸ «Φρούριον» ἀπὸ ἐπικινδύνους νικτερινᾶς ἐπιδρομᾶς τῶν Κλεφτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὰ λημέρια των εἰς τὰ ἀπάτητα βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν.

Ἡ συνθήκη Ταμασίου, ἡ ὁποία ὑπεγράφη τὴν 10ην Μαΐου 1525 μεταξὺ Βεϊλέρ - Βεζι καὶ προκρίτων τῶν Ἀγραφῶν καθώριζε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

* Ἀπαντα τὰ χωρία τῶν Ἀγραφῶν ἀποτελοῦσιν αὐτονομίαν, ἡ ὁποία διοικεῖται ὑπὸ συμβουλίου, ἔχοντος ἔδραν τὴν παρὰ τὸ ὄροπέδιον Νεβροπόλεως ὀνομαστὴν κωμόπολιν (κασαμπά) Νεοχώριον.

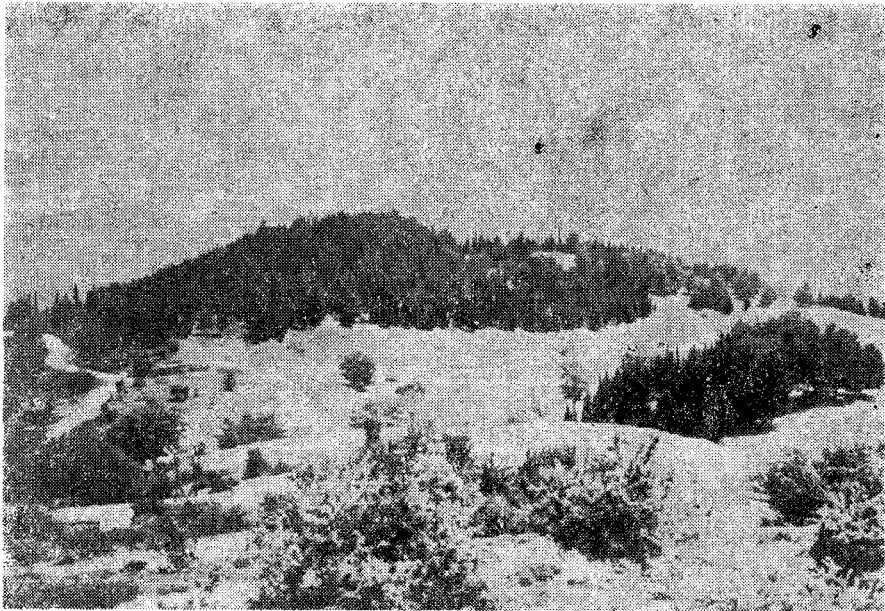
Οὐδεμία τουρκικὴ οἰκογένεια ἐπιτρέπεται νὰ κατοικήσῃ εἰς τὰ χωρία τῶν Ἀγραφῶν πλην τοῦ Φαναρίου.

Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν καὶ ὄρεινῶν μερῶν ἐπικοινωνοῦσιν ἐλευθέρως.

Ἐκάστη Κοινότης τῶν Ἀγραφῶν ὑποχρεοῦται νὰ πληρῶνῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ἑτησίως δόσιμον 50.000 γρόσια. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο θὰ ἀποστέλληται παρὰ τοῦ εἰρημένου συμβουλίου δι' ἐμπίστου προσώπου εἰς τὴν ἔδραν τῆς εὐδαιμονίας (Κων)πολιν).⁵

Κατὰ τὴν συνθήκην αὐτὴν ἡ περιοχὴ τῶν Καναλίων ἦτο τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τουρκοκρατουμένης καὶ ἐλευθέρως περιοχῆς.

1. Βλ. λ. εἰς Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη.
2. Περισσότερα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν χωριῶν Λάσδα, Σαρακίνα καὶ Ἄϊ—Γιάννης βλ. κατωτέρω εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν, Κεφ. «Γοπωνύμια».

Ένα πραγματικό στολίδι στην είσοδο του χωριού μας, ένας άληθινός εὐωδιαστός πράσινος πνεύμονας: ἡ πευκόφυτη καὶ κυπαρισσόφυτη ράχη στὸ Εἰκόνισμα τοῦ Κωσταβάρα καὶ τὰ Κάτω Πευκάκια. Στὸ βάθος ἀπλώνεται ἡ ἀπέραντη θεσσαλικὴ πεδιάδα καὶ πρὸς τὸ μέρος μας ἡ περιοχή, ὅπου ἄλλοτε ἦταν τὰ χωριά: Λάσδα, στὰ πόδια ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς ράχης, Ἐλευθεροχώρι(ον), ἕνα χιλιόμετρο πρὸ κάτω ἀπὸ τοῦ Μπεκίηρ τῆ ράχης, ἀριστερὰ καθὼς κατεβαίνομε τὴν εὐθεῖα ἀμαξιτὴ γραμμὴ καί, τέλος, ἡ Σαρακίνα, ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (δὲν περιλαμβάνεται στὴ φωτογραφία)⁶

3. Παλιοχώριον κατὰ τινὰ παράδοσιν, οὐχὶ ἀπίθανον, ὑπῆρχε πολὺ πρὸ τοῦ 1850 καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ τοπωνυμίου «Καθαρόλακκα». Περὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ Παλιοχωρίου τούτου πρβλ. καὶ ὅσα γράφει εἰς τὸ βιβλίον του «Ἰθώμη καὶ Θεσσαλία», Ἀθήναι 1971, σελ. 94, ὁ Τιμολέων Βλάχος, ὁ ὅποιος ἀναφέρει ὅτι τὰ ἐν λόγω ἐρείπια εὐρίσκονται πρὸς βορρᾶν τοῦ «Ἑλληνοκάστρου» καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπ' αὐτοῦ.
4. Σπυρ. Κατέρη «Ἱστορία τῶν Καναλίων» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία). Κατὰ Βασίλειον Πάσχον, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 568—569, πρόκειται περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωριοῦ, τοῦ Παλιοχωρίου δηλαδὴ, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη Ἐλευθεροχώρι ἀπὸ τοὺς ἐξ Ἠπείρου ἐγκατασταθέντας ἀρχικῶς εἰς αὐτὸ Πασχαίους. Ὁ συνάδελφος Γεώργιος Γιωτόπουλος εἰς σημείωμά του μοῦ ἔγραψε τὰ ἑξῆς λίαν πιθανά, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀκριβῆ τοποθεσίαν τοῦ καταστραφέντος ὑπὸ λοιμώδους νόσου Ἐλευθεροχωρίου: «Βρίσκονταν (τὸ Ἐλευθεροχώρι) στὴ θέση ποῦ εἶναι σήμερα ἡ Ἐκκλησία ποῦ ἔφτιαξε ὁ (Καναλιώτης) Γιώργος Μπέκος. Σ' ὅλη αὐτὴ τὴν περιοχή μέχρι καὶ τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ βρίσκονται πολυάριθμα θεμέλια σπιτιῶν σὲ βάθος ἕνα γόνατο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Μὲ τὴν ἰσοπέδωσιν ποῦ γίνεται τῶρα τελευταία οἱ πέτρες καὶ τὰ κεραμίδια ἔρχονται στὴν ἐπιφάνειαν».
5. βλ. Θωμᾶ Βενικίου «Πανθεσσαλικὸ Ἡμερολογιακὸ Λεύκωμα», Βόλος 1927, σελ. 245. Πρβλ. καὶ «Θεσσαλικά Χρονικά», τ. Β', σελ. 172—173 καὶ Κώστα Κρικέλλη «Μολόχα — Δολοπία — Ἄγραφα», Ἀθήνα 1974, σελ. 203.
6. Οἱ λεζάντες τῶν φωτογραφιῶν αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἐγράφησαν ἀπὸ τὸν φιλόλογο Γιωτόπουλο Γεώργιο.

ΕΤΡΙΣΚΟΜΕΘΑ εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία εἶναι εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς τῆς. Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὰ τετρακόσια περίπου ἔτη τῆς δουλείας ποτὲ δὲν ἔπαυσαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἐξεγείρονται εἴτε ἀπὸ κοινοῦ εἴτε κατὰ τόπους. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸ κίνημα τῶν Ὁρλώφ τὸ 1769 - 1770, τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, τοὺς ἀγῶνας

«Κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου 1770 ὁλόκληρος ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς καὶ ἐν μέρει ἡ Θεσσαλία, ἡ Κρήτη, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου Πελάγους ἐπανεστάτησαν..... Ἄλλὰ καὶ ἡ πεδινὴ Θεσσαλία ἐδοκιμάσθη καὶ ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν κατερχομένων Ἀλβανῶν εἰς Πελοπόννησον ἢ ἐπιστρεφόντων εἰς τὰς οἰκίας των. Κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Λαρίσης ἐπὶ ἓνα μῆνα οἱ γενίτσαροι ἐσφαγίαζον ἡμερησίως 10—15 Χριστιανούς. Ἡ καταστροφὴ ὅμως τῶν Τρικκαίων ὑπερέβη τὸ μέτρον. 3.000 Τρικκαλινοὶ θεωρηθέντες ὑποπτοὶ προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῆς Λαρίσης εἰς Ἀρίρισον καὶ ἐθανατώθησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον, Ἰούλιος 1770, διηρπάγησαν ἢ ἐπιρπολήθησαν καταστήματα ὑπὸ διερχομένων Ἀλβανῶν. Τὸ 1773 ὑπὸ ἐπιστρεφόντων Ἀλβανῶν εἰς τὰς ἐστίαις των ἡ καταστροφὴ συνεπληρώθη. Τὸ ἡμισυ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐσφάγη ἢ ἠχμαλωτίσθη, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἀπὸ 25.000 τὸ 1770 κατῆλθεν εἰς 7.000 τὸ 1773». (Νικ. Βλάχου «Ἱστορία Νεωτέρας Ἑλλάδος», πανεπιστημιακαὶ παραδόσεις, Ἀθήναι 1952, σσ. 36,40—41).

τῶν Σουλιωτῶν, καθὼς καὶ τὴν γενναίαν ἐξέγερσιν τῶν Θεσσαλῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μητροπολίτου Τρίκκης Διονυσίου, τοῦ «Σκυλοσόφου», ἡ ὁποία ἐξέγερσις (1612) εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἐπισκόπου Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Σεραφεῖμ. Ἄς μὴ λησμονῶμεν

Πότε ἀκριβῶς (1601, 1611 ἢ 1612;) ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Σεραφεῖμ καὶ ἂν μετέσχεν ἢ ὄχι τῆς ἐξεγέρσεως τῆς προκλήθεισης ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ «Σκυλοσόφου», Μητροπολίτου Τρίκκης (ἢ Λαρίσης κατ' ἄλλους), δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιοι καὶ ἐξηκριβωμένοι. Πολλοὶ θεωροῦν τὸν ἱερομάρτυρα καὶ ἐθνομάρτυρα Σεραφεῖμ μέτοχον τοῦ πρώτου κινήματος (1601) τοῦ Διονυσίου, ἄλλοι δὲ μέτοχον τοῦ δευτέρου κινήματος αὐτοῦ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1611 (ἢ 1612 κατ' ἄλλους), εἰς αὐτὴν δὲ τὴν συμμετοχὴν του ἀποδίδουν καὶ τὸν λόγον τῆς συλλήψεως καὶ καταδίκης του εἰς θάνατον. Ἄλλοι θεωροῦν τὸν ἅγιον ἐντελῶς ἀναίτιον, ἀνεύθυνον καὶ ἀμέτοχον τοῦ ἐν λόγῳ κινήματος, ἀποδίδουν δὲ τὸ μαρτύριον

του Σεραφείμ εις την στενήν μετὰ τοῦ Διονυσίου φιλίαν, εις τὸν φθόνον τῶν Τούρκων διὰ τὴν ἀρετὴν του καὶ εις τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Διονυσίου τὰ πνεύματα ἦσαν πολὺ ἐξημμένα καὶ ὡς ἐκ τούτου κάθε σημαῖνον καὶ εὐυπόληπτον πρόσωπον, καὶ δὴ ἱερωμένον, οἱ Τούρκοι τὸ ἐθεώρουν ὑποπτον καὶ ἀποδιοπομπαίον, ὅπως καὶ συνέβη πράγματι μετὰ τὸν Σεραφείμ, εις τὸν ὁποῖον «ξέσπασε» θηριώδης ἡ τουρκικὴ μαρτία. Ὁ Νικόλαος Βέης μάλιστα προχωρεῖ περισσότερον. Γράφει σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Φαίνεται ὅτι ὁ περὶ οὐδὲ λόγους ἱερομάρτυς οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, ἀλλὰ μόνον ἡγούμενος τῆς μονῆς Κορώνης». Τὸ βέβαιον πάντως εἶναι ὅτι ὁ Σεραφείμ ὑπέστη βασανιστικώτατον μαρτύριον εἰς τὸ Φανάρι (κατὰ μῆνα Νοέμβριον ἢ Δεκέμβριον). Ἡ Ἐκκλησία μας ἔταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἁγίων, τὴν δὲ μνήμην του ἐορτάζει τὴν 4 Δεκεμβρίου. Ἡ σύγχυσις περὶ τὰ ἔτη 1601 καὶ 1611 — ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα ἐξεδηλώθη τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Διονυσίου καὶ μετὰ τὰ ὁποῖα συνδέεται τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Σεραφείμ — κατὰ τὴν γνώμην μου ἴσως προήλθεν ἐκ τοῦ ἔτους «αἰχᾶ» = 1601, ὅπερ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ γίνῃ «αἰχᾶ» = 1611 καὶ ἀντιστρόφως. (Διὰ τὴν διαφορὰν ἀπόψεων περὶ τοῦ ἔτους τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Σεραφείμ καὶ τῆς συμμετοχῆς του ἢ μη εἰς τὰ κινήματα Διονυσίου τοῦ «Σκυλοσόφου» βλ.: Λάμπρου Καταφυγιώτου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται», Ἀθῆναι 1947, Τιμ. Βλάχου «Ἰθῶμη καὶ Θεσσαλία», Ἀθῆναι 1971, Χαρ. Βασιλοπούλου «Ὁ Ἅγιος Σεραφείμ Φαναριοφασόλων», Ἀθῆναι 1969, Μάνθου Κ. Οἰκονόμου «Ἀπομνημονεύματα Γεωργίου Β. Σωτήρη — Σημειώματα», Ἀθῆναι 1974 (πολυγραφημένη ἔκδοσις) κ.ἄ., ὡς καὶ τὰ σχετικὰ λήμματα εἰς τὴν «Μεγάλῃν Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν», εἰς τὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν «Παπύρου — Λαρούς» καὶ εἰς τὰ Ἑγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά «Ἐλευθερουδάκη» καὶ «Ἡλίου»).

ἐπίσης τὸν κλεφτοπόλεμον, τὸν ὁποῖον διεξῆγον μετὰ τοὺς Τούρκους οἱ «Κλέφτες». Τὰ συχνὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ γνωστὴ ἐκ τῆς Ἱστορίας τακτικὴ τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν ἐδημιούργουν, ὡς ἦτο φυσικόν, πνεῦμα ἐχθρότητος μετὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον νὰ ἐξοντώσουν οἱ μὲν τοὺς δέ. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος διατέλεσας ἐναλλάξ, ἕνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεων τῶν Τούρκων, κλέφτης καὶ ἀρματολός, τελικῶς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ οἰκογενειακῶς ἐκ Μάνης εἰς Ζάκυνθον, προκειμένου νὰ ἀποφύγῃ τοὺς ποικίλους διωγμοὺς καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι τὸν κατεζήτουν. ¹

1. βλ. λ. εἰς Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη

Τοιοῦτος πιθανώτατα (καταδιωκόμενος, καταζητούμενος, ἐπικηρουγμένος ἴσως) ἦτο καὶ ὁ νεαρὸς Γεώργιος Πάσχος, Ἡπειρώτης τὴν καταγωγὴν, ὁ ὁποῖος ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, λόγῳ τῆς διώξεώς του ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ τῶν Ἀλβανῶν, ἐγκατεστάθῃ εἰς τὴν δασώδη περιοχὴν τῶν Καναλίων περὶ τὸ 1650, συμφώνως πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν τοῦ Πάσχου, καὶ εὐρῶν ἐδῶ ἄσυλον καὶ ἀσφάλειαν ἔμεινε διὰ παντὸς καὶ ἔγινε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώξῃ ἡ δρῦς τῆς τῶν Καναλίων.

Ὁ νεαρὸς Πάσχος εὔρε τὴν ἡσυχίαν του πλησίον τῶν βοσκῶν τοῦ μοναστηρίου τῆς Λοξιάδος, διότι τὸ μέρος ἦτο «βακοῦφκο», καθὼς εἶπαμε, καὶ ὡς τοιοῦτον οἱ Τούρκοι τὸ ἐσέβοντο καὶ δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ πειράξουν κανένα. Παρῆλθον μερικὰ ἔτη καὶ ὁ Πάσχος ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Λάσδας. Περὶ τὸ 1654 ἐνυμφεύθη τὴν Εὐαγγελὴν Χριστοῦ Χασιώτη ἀπὸ τὴν Λάσδα καὶ ἐγκατεστάθῃ μόνιμος εἰς τὸ χωριό. Λέγεται μάλιστα ὅτι τὸ πρῶτον σπίτι τὸ ἔκτισε εἰς τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον τὸ σπίτι τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Πάσχου. Κατὰ μίαν ἄλλην ἐκδοχὴν οἱ Πασχαῖοι ἐγκατεστάθῃσαν εἰς τὰ Κανάλια κατ' αὐτὴν περίου τὴν ἐποχὴν (6' ἡμῶν τοῦ 17ου αἰῶνος) προερχόμενοι ἀπὸ τὸ Ἐλευθεροχώριον (ἢ Παλιοχώριον κατ' ἄλλους), περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω. Ὁ λόγος τῆς «μετοικεσίας» αὐτῆς τοῦ Πάσχου (ἢ τῶν Πασχαίων γενικώτερον) εἶναι ἡ λοιμώδης νόσος (πιθανώτατα ἢ πανώλης, πανούκλα), ἡ ὁποία ἐνέσκηψεν εἰς τὸ Ἐλευθεροχώριον καὶ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὄλοσχερῆ σχεδὸν ἐρήμωσιν τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐναπομεινάντων κατοίκων, οἱ ὁποῖοι ἐπόμενον ἦτο νὰ ζητήσουν ἄλλοῦ κατοικίαν καὶ ὡς τοιαύτην ὁ Πάσχος ἐξέλεξε τὴν περιοχὴν τῶν Καναλίων λόγῳ τοῦ καλοῦ αὐτῆς κλίματος.¹

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ πρῶτος αὐτὸς Πάσχος — εἴτε ἀπὸ τοὺς Τούρκους κυνηγημένος, εἴτε ἀπὸ λοιμώδη νόσον—μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὸ χωριό μας κατὰ τὴν παράδοσιν ἔκαμε μεγάλην προκοπὴν. Ἀπέκτησεν ἕξ (6) παιδιά, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν γάμον των ἔκτισαν τὰ σπίτια των κοντὰ εἰς τὸ πατρικόν, γύρω ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ νεροῦ, ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκονται σήμερον τὰ σπίτια τοῦ Θεμιστοκλῆ Πυργιώτη, τοῦ Ἡρακλῆ Κατσόγιαννου, τοῦ Παναγιώτου Πάσχου καὶ Νικολάου Καρακώστα (κοιν. Καρκατσιόλη). Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ Πάσχου, ἀναφέρει ἢ ἐν λόγῳ παραδόσις, ἦτο πολὺ ζωηρὸν καὶ τὸ ἀπεκά-

1. βλ. Σπ. Κατέρη «Ἱστορία τῶν Καναλίων» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία), Βασ. Πάσχου «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἔρηματα — Καναλιῶτες ἀγωνιστὲς τοῦ '21», ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 569—570 καὶ

Χειρόγραφον οἰκογενειακὴν παράδοσιν Δημ. Γιωτοπούλου, ὁ ὁποῖος ἀνάγει τὴν καταγωγὴν του εἰς τὸν πρῶτον Πάσχον, μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ ὁποῖου φέρεται καὶ ὁ Γιώτας, πρόγονος τῶν σημερινῶν Γιωτοπουλαίων, Πασαγεωργαίων καὶ Σδροαίων.

λουν Ζούρλια ή Ζόρλια. Ἀπόγονοι αὐτοῦ τοῦ Ζόρλια φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ σημερινοὶ Σδρολαῖοι ἢ Ζδρολαῖοι παλαιότερον ἢ μεγάλη ἐξάπλωσις των μέσα εἰς τὸ χωριὸν καταδεικνύει ἴσως ὅτι εἶναι ἀπὸ τοὺς πρώτους κατοίκους τοῦ χωριοῦ. Ἐπίσης ἀπόγονοι, ἀπὸ τοὺς πρώτους μάλιστα, τῶν πρώτων αὐτῶν Πασχαίων φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ οἱ Παπαγεωργαῖοι μαζί με τοὺς Γιωτοπουλαίους, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν τὰ σπίτια των μαζί με τοὺς Σδρολαίους πλησίον ἄλλης πηγῆς νεροῦ, ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον τὰ πηγὰ δια καὶ τὸ «κιούγκι».

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἐτέρας μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδρύσεως τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων κατοίκων εἰς αὐτὸ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ παλαιότερα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 17ου αἰῶνος.¹

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ σχεδὸν μετὸν πρώτον Πάσχον κατέφθασε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωριὸν καὶ ὁ Ρίζος, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὸ σπίτι του ἐκεῖ, ὅπου εἶναι τὰ σημερινὰ «Ριζαῖκα», Ἠπειρώτης καὶ αὐτὸς. Πολὺ ἔνωρις ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ χωριὸν καὶ οἱ Χασιωταῖοι ἀπὸ τὴν Λάσδαν καὶ δι' αὐτὸ φέρουν ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ ὄνομα Λάσδας ἢ Χασιωτῆς. Ἀφ' ἐνὸς μὲν αἰ ἀσθένειαι, αἱ ὁποῖαι ἐμάστιζον τὰ χωριὰ τοῦ κάμπου Λάσδαν, Σαρακίναν, Παλιοχώριον κλπ., ὅπως π.χ. ἡ ἔλονοσία, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ καλὸν κλίμα καὶ ἡ περισσότερον ἀσφαλῆς διαβίωσις εἰς τὸ νεοκατοικημένον χωριὸν, ἔγιναν αἰτία πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν ὡς ἄνω χωριοῦν νὰ μετοικήσουν καὶ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ Κανάλια. Κατὰ τὴν παράδοσιν μεταξὺ τῶν παλαιότερων κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἀναφέρονται, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, καὶ οἱ: Παπαδημητρίου, Καρανάσιος, Καρακώστας, Ἀδάμος, Παπαθασιλείου, Καραγιάννης, Ζήσης, Μιχάλης, Μαστροβασίλης κ.ἄ.²

1. Τὸ γεγονός ὅτι τὰ Κανάλια δὲν ἀναφέρονται καθόλου ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος Γάλλου περιηγητοῦ καὶ ἱστοριογράφου Φραγκίσκου Πουκεβίλ (Rouquerville) εἰς τὸ ἔργον του «Ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα», εἰς τὸ ὅποιον περιγράφει τὴν χώραν μας καὶ τὰ ἦθη τῶν κατοίκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος, δὲν ἀποκλείει τὴν παντελῆ ὑπαρξίν τοῦ χωριοῦ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χρόνους, ἀλλὰ μαρτυρεῖ ἴσως τὴν ἀσημύτητα αὐτοῦ λόγω τῆς ὀλιγότητος τῶν κατοίκων, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι τὸ χωριὸν μὲν δὲν ἦτο ἀκόμη τότε αὐτοκέφαλον, ἀλλ' ἐξηρτάτο, ὡς γνωστὸν, ἐκ τοῦ μοναστηρίου τῆς Λοξάδος καὶ ἐπεσκιάζετο προφανῶς ὑπὸ τῆς γείτονος κωμοπόλεως Φαναρίου. Ἐξ ἄλλου ἀρκετοὶ ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται κατωτέρω, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι «ἐπήλυδες» ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ χωριὸν περὶ τὸ 1821 καὶ κατὰ τοὺς κατοπινοὺς εἰσέτι χρόνους. Πρὸλ. καὶ κατωτ. (Κεφ. «Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ «ἐθνικοῦ» βίου τῶν Καναλιωτῶν») ὅσα γράφονται περὶ τοῦ ἀγωνιστοῦ Καλύβα, ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωριὸν μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου (1826).

2. Θρασυβούλου Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ» (ἀπὸ ἀφήγησι τοῦ Παναγιώτη Καπούλα 1952).

Ἄργότερον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ χωριὸ πολλοὶ Ἀργιθεῶται (κάτοικοι χωρίων τοῦ τέως δήμου Ἀργιθέας τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσας), ὅπως οἱ Παπαποστολαῖοι, οἱ Λιασκοβιταῖοι ἀπὸ τὸ Λιάσκοβον τῆς Ἀργιθέας (σημερινὸν Πετρωτόν), οἱ Μαυρακαῖοι, οἱ Καπνουτσαῖοι, οἱ Ζουμπαῖοι, ὁ Κομπούρας ἀπὸ τὰ Κουμπουριανὰ Ἀργιθέας. Οἱ Γηρασαῖοι ἔλκουν τὴν καταγωγὴν τὸν ἀπὸ τὸ Ζουπάνι Κοζάνης (σημερινὸν Πεντάλοφον - πρώην Πετρόβουνον), οἱ Θεαῖοι ἦλθον ἀπὸ τὰ Τζουμέρκα περὶ τὸ 1821, πιθανώτατα δὲ καὶ οἱ Κατεραῖοι ἦσαν Ἠπειρώται (τὸ ἐπώνυμον ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Φιλιπιάδα τῆς Ἄρτης, περιοχῆς τῶν Ἰωαννίνων). Οἱ Κρικαῖοι ἦλθον ἀπὸ τὸ Τροβάτον Εὐρυτανίας ὡς ὑφανταί, οἱ δὲ Χαλατσαῖοι ἀπὸ τὴν Καρύτσαν ἐλέγοντο Παπαγεωργακόπουλοι. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν παράδοσιν «χαλοῦσαν (ξεκόκκιζαν) βαμπάκια τοὺς ἔβγαλαν Χαλασταραῖους - Χαλατσαῖους». Τὸ χάλασμα ἐγίνετο μὲ πρωτόγονα χειροποίητα μηχανήματα.¹ Ὁ Σωτήριος Πέτρου ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Σαράντα τῆς Β. Ἠπείρου. Ὁ Εὐόρης γεννηθεὶς περὶ τὸ 1880 εἰς Σαρακίαν ἐγκατεστάθη εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν εἰς τὰ Κανάλια. Ὁ Δημητράκης, Κρητικὸς τὴν καταγωγὴν, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωριὸ κατὰ τινα πληροφορίαν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου (1826).² Ὁ Ντούλας (Κων)νος Πιστρίκας) κατὰ τὸν Θρασύβουλον Κρίκον ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωριὸ ὡς μάστορας προερχόμενος ἀπὸ τὸν Βυθὸν Κοζάνης τῆς ἐπαρχίας Βοΐου, ἐνῶ κατὰ τὸν Δημήτριον Μάστορα τὸσον οἱ ἰδικοὶ τοῦ πρόγονοι ὅσον καὶ ὁ Ντούλας ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἠπειρον ὡς ἐπαγγελματῆαι μάστοροι.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ χωριὸ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐμεγάλωνε, ἐνῶ τὰ προαναφερθέντα χωριά τοῦ κάμπου διαρκῶς ἔφθινον, μέχρις ὅτου ἐξηφανίσθησαν τελείως. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη ἀρκετοὶ «σιαπανήσιοι» (= ὄρεινοί· πρὸβλ. 'σιαπάν', 'σιακάτ', 'σιακεῖ) γεωργοκτηνοτρόφοι ἐγκατεστάθησαν (καὶ ἐγκαθίστανται ἐνίοτε καὶ τώρα) εἰς τὸ χωριὸ μας, δεδομένου ὅτι καλύτερον ἐξυπηρετοῦνται ἐδῶ τὰ συμφέροντά των, παρὰ εἰς τὰ ὄρεινὰ διαμερίσματα τῶν Ἀγρῶν.

1. Τὸ ἐπώνυμον Χαλάτσης ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς π.χ. εἰς τὴν περιοχὴν Ἀλμυροῦ Μαγνησίας, ὅπου μάλιστα δίδουν τὴν αὐτὴν περίπτου σημασίαν εἰς τὴν λέξιν (κατὰ τὴν Καλλιόπην Χαλάτση, φιλόλογον καθηγήτριαν ἐξ Ἀλμυροῦ: Χαλατσαῶδες = αὐτοὶ τοῦ πατικῶν τὰ βαμπάκια), καὶ εἰς τὴν Μολόχαν Εὐρυτανίας (βλ. Κ. Κρικέλλη «Μολόχα—Δολοπία — Ἄγραφο», Ἀθῆναι 1974).
2. Τὸ ἐπώνυμον Δημητρακάκης ἀπαντᾷ πράγματι ἐν Κρήτῃ. Εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς χωρίον παρὰ τὸ Ρέθυμον ὁ Ἰωάννης Δημητράκης, ἐτῶν 40. (βλ. Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τόμος Ἔκτος, τεῦχος Β', Ἐκδοσίς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθῆναις 1970, σελ. 118).

Τὸ γεγονός πάντως ὅτι οἱ Καναλιῶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁμοιάζουν πολὺ ὡς πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ γενικῶς τὴν γλωσσικὴν ἔκφρασιν μὲ τοὺς Ἀργιθεάτας καὶ τοὺς γείτονας Ἡπειρώτας, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρουσιάζουν ἀρκετὰς διαφορὰς ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἐνισχύει τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀποψιν, ὅτι οἱ Καναλιῶται εἶναι Ἡπειρωταὶ τὴν καταγωγὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Εἶναι φανερόν ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἀρχικῶς ἡσχολήθησαν κυρίως μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν σιτοκαλλιέργειαν εἰς τὰς διάφορους βουνοπλαγιάς τοῦ χωριοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ κάμπος ἦτο τουρκοκρατούμενος καὶ οὐδὲ σπιθαμὴν κατεῖχον οἱ Καναλιῶται. Αὐτὸ ἐξ ἄλλου τὸ μαρτυροῦν καὶ τοποθεσίαι, ὡς «Παλιοχώρα φο», «στοῦ Ρίζ' τὴ λάκκα», «στοῦ Καραλητῆ ράχ'», «στοῦ Χασιώτ' τὴ ράχ'», «στοῦ Κουτσιόγγουλου τὴ ράχ'», «στοῦ Φουστανέλλα τοῦ χουράφ'», «Λιθαδάκια», «στὰ Μπαλαφαῖικα», «στοῦ Γκουνταλᾶ τὰ κουτρονία» κλπ. Πολὺ ἀργότερον ἐπετρέπη ἡ ἀγοραπωλησία καὶ ἠγόρασαν ἀπὸ τοὺς μπέηδες τῆς Λάσδας, τῆς Δοξάδος καὶ τοῦ Φράγκου οἱ Καναλιῶται κτήματα καὶ καθωρίσθησαν τελικῶς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὰ σύνορα τοῦ χωριοῦ. Διὰ

Δύο τοιαῦτα κτηματικὰ ἀγοραπωλητήρια, συντεταγμένα εἰς τὴν παλαιὰν τουρκικὴν γλῶσσαν, ἔχει ὁ Γυμνασιάρχης κ. Θεοδόσιος Θεός, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὰς πρόκειται νὰ τὰ δώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα. Ἐκ τούτων τὸ ἓν εἶναι τοῦ ἔτους 1839 καὶ τὸ ἄλλο τοῦ 1849, ἀμφότερα δὲ ἀναφέρονται εἰς τὴν πώλησιν ἀγρῶν εἰς τὴν περιοχὴν «Φτέρες» ἐκ μέρους Τούρκων τοῦ Φράγκου εἰς τοὺς Καναλιώτας Γεωργάκην καὶ Σωτήριον Θεόν ἀντιστοίχως. (Παραθέτομεν εἰς τὴν σελίδα 31 τμῆμα τοῦ πρώτου ἀγοραπωλητηρίου εὐγενῶς παραχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ κατόχου).

Παρόμοιον ἀγοραπωλητήριον διὰ τὴν περιοχὴν «Κατσιούργια» ὑπάρχει ἐν φωτοτυπίᾳ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Καναλιῶν. Τὸ ἀγοραπωλητήριον τοῦτο φέρει ἡμερομηνίαν:

1864 Νοεμβρίου 25. Καρδίτσα

καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν πώλησιν ἑκατὸν ἑπτὰ (107) στρεμμάτων (εἰς ἕξ (6) τεμάχια) τόπου τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Καναλιώτου Γεωργίου Μπαλάφα εἰς τοὺς συγχωριανοὺς του: «Ἀστερίου Ἀλέξι, Γιάννου Πάσχου,

Θανάση παπα Βασίλη, Μήτηρου Μανόλη, Κώστα Ζούμπου, Ἀναγνώστου Γεωργίου, Νικολοῦ Γεωργίου, Βαγγέλη Δήμου, Κώστα Ἀναστάση» ἀντὶ δέκα χιλιάδων ἑξακοσίων (10.600) γροσίων. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὅμως τοῦ ὡς ἄνω ἀγοραπωλητηρίου ἐγγράφου ὁ πωλητὴς Γεώργιος Μπαλάφας δηλώνει ὅτι τὸ πωλούμενον «ἐν τρίτον τόπου ἐκ τοῦ Κατσούρι» ἠγόρασε «πρὸ δύο ἐτῶν», δηλαδὴ τὸ 1862, «παρὰ τοῦ εὐδόξου Χουσεῖ Βεῖ Ὀρκόσογλου Καρδίτσης κατοίκου».

Εἰς τὴν αὐτὴν Βιβλιοθήκην ὑπάρχει ἐπίσης ἐν φωτοτυπία καὶ ἄλλο ἀγοραπωλητήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι ὁ «Λουξαδινὸς» Χασὰν Μουράτη ἐπώλησε τὴν 1ην Ἀπριλίου 1862 «ἐν Λουξάδων» εἰς τὸν Καναλιώτην Ἀθανάσιον Λιασκοβίτην ἀντὶ ἑξακοσίων (600) γροσίων «χωράφιον συγκείμενον ἐκ στρεμμάτων ἕξη, ὡς ἔγγιστα», «κείμενον εἰς τὴν θέσιν Παλαιοσαρακίνα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Φράγγου». Διὰ τὴν ἀγορὰν κτημάτων ὑπὸ τῶν Καναλιωτῶν πρῶλ. καὶ κατωτέρω, κεφ. «Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ».

τῆς ἀγορᾶς μάλιστα κτημάτων καὶ εἰς ἄλλας περιφερείας, ὡς εἰς Μοῦρζ, Σαρακίναν, Ἀϊ-Γιάννην, Μπεϊλίκιον κλπ., ἀπέκτησαν τὰ Κανάλια τὴν μεγαλύτεραν γεωργικὴν καὶ κτηνοτροφικὴν ἔκτασιν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά. Πλὴν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας κατὰ πληροφориᾶς γεροντοτέρων εἰς χρόνους παλαιότερους τοῦ 1870 ὄρισμένοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἠσχολήθησαν καὶ μὲ τὴν σηροτροφίαν. Τοῦτο μαρτυροῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὑπαρξίς συστάδων ἐκ μορεῶν, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐκτροφὴν τοῦ μεταξοσκώληκος πρὸς παραγωγὴν κουκουλιῶν, εἰς πολλὰς περιοχὰς τοῦ χωριοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ γνωστὰ τοπωνύμια «Σκαμνιές».¹ Ἐπὶ τῆρον ἀκόμη παλαιότερον εἰς τὸ χωριὸν καὶ ἀρκετὰ «σαμουλαδάδικα» καὶ «κατρανάδικα»² (ἐξ οὗ καὶ Κατρανάδες ἀποκαλοῦνται οἱ Καναλιῶται μέχρι σήμερον), ἐνῶ ἀργότερον οἱ κάτοικοι ἐστράφησαν καὶ πρὸς ἄλλας καλλιέργειας, ὡς τῆς ἀμπέλου, τοῦ κηπουροῦ κλπ.³

1. βλ. κατωτέρω, κεφ. «Τοπωνύμια».

2. Θεοδώρου Γούλα Πάσχου «Ἱστορία τῶν Καναλιῶν Ἰθώμης» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).

3. βλ. κατωτέρω, κεφ. «Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τοῦ χωριοῦ» καὶ «Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ».

ΑΦ' ΗΣ οί κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἠϋξήθησαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν, ἀλλ' ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πληρῶνουν φόρον εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν κατὰ τὰ κρατοῦντα εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν.¹ Οὐχ ἦττον ὁμως ἀναφέρει ἡ παράδοσις ὅτι ἔγιναν ἀλλεπάλληλοι ἐνέργειαι διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὴν ἐπαχθὴ τουρκικὴν φορολογίαν καὶ τὴν προνομιακὴν αὐτοῦ μεταχείρισιν. Κατὰ τινα παράδοσιν (οὐχὶ καὶ τόσον πιθανὴν) μία τοιαύτη ἐνέργεια ἔγινε περὶ τὸ 1720, ὅτε ὁ προεστὸς τοῦ (νέου ἀκόμη τότε) χωριοῦ Εὐάγγελος Πάσχος μετέβη εἰς Κων)πολιν καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον κιάπι (διαταγὴν), διὰ τοῦ ὁποίου τὸ χωριὸ ἀνεγνωρίσθη αὐτοκέφαλον.² Κατ' ἄλλην ὁμως τοῦτο ἐπετεύχθη πολὺ ἀργότερον, κατὰ τὸ 1850, ὑπὸ Ἐπιτροπῆς Καναλιωτῶν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ μετέβη εἰς Λάρισαν, ἡ ἀκριβέστερον εἰς Καρδίτσαν, κατέβαλε τὸ ἀνάλογον ἀντισῆκωμα καὶ ἔλαβε τὴν σχετικὴν ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν. Ἡ ἀπόδειξις αὐτὴ μέχρι πρὸ ἐτῶν εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχοντῆ Γαλανάκη καὶ τώρα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Καναλίων.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀπόδειξις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σελίδας. Ἡ πρώτη σελὶς φέρει τὸν τίτλον:

« ἐξοφλητικὸ ὅτι »,

ἀκολουθεῖ κατόπιν τὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον, λόγῳ τῆς φθορᾶς τοῦ χάρτου, δυσκόλως δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ κλείει ὡς ἐξῆς:

«1850 Φεβρουαρίου 20 Καρδίτσα»

Εἰς τὸ περιθώριον, ἀριστερὰ τοῦ κειμένου, διακρίνονται τρεῖς ὑπογραφαὶ Τούρκων, μία βουῖλλα καὶ δύο ὑπογραφαὶ μαρτύρων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος μὲ τὴν ἔνδειξιν «Λαρισσαῖος», ἐνῶ εἰς τὸ τέλος, πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς σελίδος, ὑπάρχουν αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἦτοι: Παπαποστόλη, Ἀναγνώστη Χριστοῦλα, Χριστοῦ Πάσχου, Γιαννάκη παπᾶ Νικόλα (ἀκολουθεῖ μία φράσις (μᾶλλον συντομογραφία) μὲ τὸν ἀριθμὸν 3 καὶ τὴν λέξιν Κανάλια) καὶ Νικόλα παπᾶ Γιάννη.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀτελοῦς τούτου κειμένου δύναται νὰ συμπεράνη κανεῖς, ὄχι ὁμως μετὰ βεβαιότητος, ὅτι πρόκειται μᾶλλον δι' ἐξόφλησιν ὄλων τῶν παλαιῶν χρεῶν τῶν Καναλιωτῶν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ἀνεξαρτητοποίησιν τοῦ χωριοῦ μας ἀπὸ τὴν τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν. Εἰς τὸ ἐξοφλητικὸν ὁμολογεῖται ἀπὸ τοὺς συμβαλλομένους, ὅτι διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, τὴν ἐξαγορὰν δηλαδὴ τοῦ χωριοῦ καὶ

1. βλ. ἀνωτέρω, σελ. 20.

2. Τοῦτο ἀναφέρει ὁ Θεόδωρος Γούλα Πάσχος εἰς τὴν ὡς ἄνω χειρόγραφον οἰκογενειακὴν παράδοσιν καὶ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ υἱὸς του Βασίλειος Πάσχος, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 570.

τήν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς αὐτοκεφάλου, «ἔτρεξαν ἔξοδα ἀρκετὰ καὶ ἀδικαιολόγητα ἀπὸ διαφόρους καὶ ἔξοδεύθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλα μέρη». Διὸ καὶ ἀναλαμβάνει ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ κατ' ἐξουσιοδότησιν ὄλων τῶν χωριανῶν καὶ κατὰ τὸν καταρτισθέντα κατάλογον νὰ ἐξοφλήσῃ ἅπαξ διὰ παντός ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1842 χρῆν καὶ ὄλους τοὺς ἐκκρεμεῖς λογαριασμοὺς μετὰ τῶν σχετικῶν τόκων.

Εἰς τὴν δευτέραν σελίδα ὑπάρχει ἐπιπρόσθετον σύντομον κείμενον, μὲ τὰς ἰδίας καὶ πάλιν ὑπογραφὰς τῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τὸ ὁποῖον δηλοῦται ὅτι οἱ ὑπογράφοντες Καναλιῶται ἀναλαμβάνουν ἐπὶ πλέον νὰ ἐξοφλήσουν καὶ ὄλους τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1842 κ. ἐ. λογαριασμοὺς, οἱ ὅποιοι ἐνδεχομένως ὑπάρχουν εἰς χεῖρας δικαστῶν, χωρὶς νὰ ἀπαιτήσουν πρὸς τοῦτο ἄλλα ποσὰ ἀπὸ τὴν Κοινότητα.¹

Φωτοτυπία τῆς β' σελίδος τοῦ ἐξοφλητικοῦ. Διακρίνονται καὶ ἐδῶ εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου ἡ χρονολογία καὶ ὁ τόπος (1850 Φεβρουαρίου 20, Καρδίτσα), ὡς καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

(Handwritten text in Greek script, likely a photocopy of a document. The text is mostly illegible due to fading and blurring. It appears to be a list or record of names and amounts, possibly related to the financial matters mentioned in the text above.)

1. Τὸ κείμενον τῆς β' σελίδος ἐδημοσιεῖθη ἐν φωτοτυπία μὲ σύντομα σχόλια εἰς τὸ ἐν Λαρίσῃ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Θεσσαλικὴ Ἔστια» ὑπὸ τοῦ συγγραφεύου καὶ Βασιλείου Θ. Πάσχου καὶ ἐπαναδημοσιεύεται ἐδῶ χάρις εἰς τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν αὐτῶν. Διὰ τὸ ἐξοφλητικὸν τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ χωριοῦ πρὸς καὶ κατωτέρω, Κεφ. «Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ».

محمد کربزین اولدرکه

بیات ایکوز الی بسن کونسا برات یادت هه محقره اولدرکه قهر رفیقو سنور و اخلده و قهر
اقترب بر قلمه ترا اوا بسن بچوقه دویم بر طرفی بوله و بر طرفی قانلازم ابو طون قره می ترا بسنی
و بر طرف ار کللی قاسم محمد طرف فرنی مصطفی ترا سی ابد محمد و محمد اولدرکه ترا بسنی
قرایانند: قرا ایما نیک قره ام کلشم کندی حسو رضا بک قنلازم: بورعانی شفو نام کسنه بالکنز
دورت نوز انوشهرین متاکلین سو قارن ایدور بر فراغت مذکور قنلازم: بورعانی شفو نوه اولدرکه
قنلازم

ایضا
ایضا

Müciibi tahriri teskere oldur ki:
Bin iki yüz elli beş (1255 - 1839) senesinde Berati Padisahi ile mutasarrif oldugumuz kariei Franko sinoru dahilinde vaki " Fteres " de bir kit'a tarlayi, on beş buçuk (15 1/2) dönüm, bir tarafi yol ve bir tarafi Erkiletli Kasim tarlasi ve bir tarafi Fezeli Mustafa tarlasi ile mahdud ve muhtes olan tarlayi Franko Kariyesinden Karalimpanin kizi Ummü Gülsüm kendi hüsnü riza siyle Kanalyadan Yorgaki teos mam kimsneve valiniz dört vüz altmis bes (465) kurus mukabele-

Ἡ αἰτία συντάξεως τοῦ παρόντος ἐγγράφου ἔχει ὡς ἐξῆς:
Ἐν ἔτει χίλια διακόσια πενήκοντα πέντε (1255 = 1839) ἡ δι' Αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου κάτοχος καὶ κυρία τοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ χωρίου Φράγκον καὶ παρὰ τὴν θέσιν «Φτέρες» εὐρισκομένου ἐκτάσεως δέκα πέντε καὶ ἡμίσεος (15,5) στρεμμάτων ἀγροῦ ὀριζομένου ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῆς ὁδοῦ, τοῦ ἀγροῦ τοῦ ἐξ Ἐρκιλέτ Κασίμ καὶ τοῦ ἀγροῦ τοῦ Φέζε Μουσταφᾶ, Οὐμμου Γκιουλσούμ, θυγάτηρ τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Φράγκον Καρὰ Λίμπα, ἐπώλησεν αὐτὸν οἰκεία βουλήσει ἔναντι τιμήματος τετρακοσίων ἐξήκοντα πέντε (465) γροσίων εἰς τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Κανάλια Γεωργάκην Θεόν.....

Τμήμα ἀγαραπωλητηρίου ἐγγράφου εἰς τὴν παλαιὰν Τουρκικὴν γλῶσσαν, μεταγραμμιατισθὲν εἰς τὴν νεωτέραν Τουρκικὴν καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ ἐπισημοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

ΑΠΟ ΤΗΣ άπελευθερώσεως τής Θεσσαλίας (1881) μέχρι τοῦ 1914, ὅτε κατηργήθησαν οἱ Δήμοι,¹ τὰ Κανάλια ἀνήκον διοικητικῶς εἰς τὸν πρῶτον δῆμον Ἰθώμης με πρωτεύουσαν τὸ Φανάρι Καρδίτσης. Ὁ δῆμος οὗτος περιελάμβανε τὰ ἐξῆς 14 χωριά: Φανάριον, Κανάλια, Λοξάδαν, Γόλιτσαν, Πύργον, Καπᾶν, Γράλισταν, Χάρμενα, Μαγουλίτσαν, Μαγούλαν, Παλιοχώριον, Παλιούριον, Γελάνθην καὶ Κρασιάαν.

Δικαστικῶς τὸ χωριὸ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον Ἰθώμης, ἐδρεῦον εἰς τὸ Φανάρι, ἐνῶ ἡ Σαρακίνα, ἡ Λάσδα, τὸ Ἴσαρι κλπ. ἀνήκουν εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον Καρδίτσης. Ταῦτα ὀρίζονται διὰ Δ)τος «περὶ συστάσεως εἰρηνοδικείων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Πρωτοδικείου Τρικάλων», δημοσιευθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 108 ΦΕΚ τῆς 16-11-1881. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφέρονται τὰ Εἰρηνοδικεῖα Σοφάδων, Παλαμᾶ, Ρεντίνης, Μεσενικόλα κλπ.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1881, πρῶτην μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ μας² καὶ τῶν περιχώρων εἶχεν ὡς ἐξῆς:

Κανάλια	1320	κάτοικοι	(ὧν ἄρρενες	722)
Λάσδα	52	»	»	»
Σαρακίνα	96	»	»	»
Λοξάδα	200	»		
Φανάρι	1704	»		
Μεσενικόλας	961	»	κλπ.	

Οἱ ὡς ἄνω «ἀπογραφικοὶ πίνακες» τῶν προσαρτηθεισῶν τῇ Ἑλλάδι χωρῶν» δημοσιεύονται εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 112 ΦΕΚ τῆς 27-11-1881.³

Ἀπὸ τοῦ 1914 τὸ χωριό, καταργηθέντος τοῦ δήμου Ἰθώμης, ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα. Κατὰ πληροφορίας⁴ τὸ πρῶτον Κοινοτικὸν Συμβούλιον τῆς Κοινότητος Καναλίων ἀπετελέσθη ἀπὸ τὰ κάτωθι μέλη:

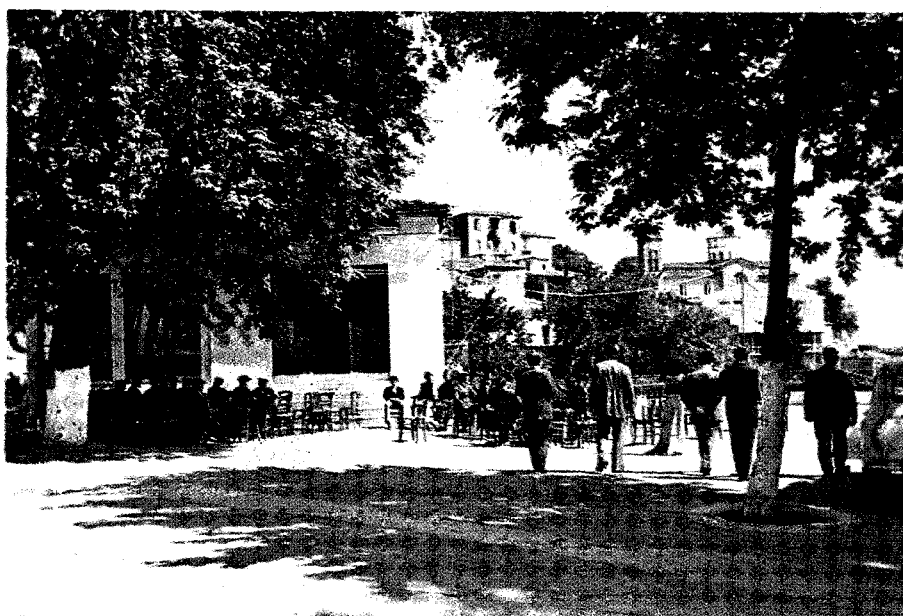
1. Ὁ Νόμος ΔΝΖ' τοῦ 1912 περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων ἐφηρμόσθη τὸ ἔτος 1914. Ἐπομένως οἱ Δήμοι παρέμειναν κατὰ βάσιν μέχρι τοῦ 1914 (βλ. ἅ. δῆμος εἰς Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἑλευθερουδάκη). Συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον τούτον ἐξεδόθη τὸ Β-Δ τῆς 29—8—1912 (ΦΕΚ 261 τ. Α'), διὰ τοῦ ὁποίου μεταξὺ ἄλλων ἀνεγνωρίσθη ἀρχικῶς καὶ τὸ χωριὸ μας ὡς Κοινότης, προελθούσα ἐκ τοῦ τέως Δήμου Ἰθώμης καὶ ἔχουσα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.
2. Τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωριοῦ μας ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι τοῦ 1971 δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης κατωτέρω, εἰς τὰ Κεφ. «Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τοῦ χωριοῦ» καὶ «Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ», ὅπου παρατίθενται σχετικοὶ πίνακες. Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ βαίνει ἀξανάμενος μέχρι καὶ τῆς προπολεμικῆς περιόδου, μεταπολεμικῶς δὲ συνεχῶς ἔλαττοῦται. Οὕτω: ἀπογραφὴ 1900 κάτοικοι 1651, ἀπογρ. 1928 κάτ. 2070, ἀπογρ. 1951 κάτ. 1635, ἀπογρ. 1971 κάτ. 1196.
3. Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα τῶν ΦΕΚ ὀφείλω εἰς τὴν εὐγενῆ προσφορὰν τοῦ Γυμρχου κ. Θεοδοσίου Θεοῦ.
4. Ἀσπερίου Ζήση «Ἀπομνημονεύματα» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).

Ἐντυπωσιακή ἔκ τῶν ἀνωμερικῆ ἄποψη τοῦ χωριοῦ. Οἱ πέτρινοι τοῖχοι τῶν σπιτιῶν, στηριζόμενοι χωρὶς θεμέλια πάνω στό βράχο, οἱ κεραμόσκεπες στέγες καί τά ὀρθογώνια παράθυρα ἀποτελοῦν τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ τέλους τοῦ περασμένου καί τοῦ α' μισοῦ τοῦ δικοῦ μας αἰῶνα. Σέ ἀρμονικό σύνολο διακρίνεται στήν ἄκρη ἡ ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καί τό Πνευματικό Κέντρο.

1

2

1 Σεβάσιμες μορφές γερόντων, που ζύμωσαν χρόνια με τόν ιδρώτα τους τό χώμα, αναπαύονται τώρα και αναπολούν.

2 'Η νεώτερη επέκταση τής πλατείας· αποτελεί τό μπαλκόνι της προς τόν άπέραντο κάμπο.

Ἰωάννην Θεόν ἢ Καραγιάννην
 Γεώργιον Ντενίσην
 Δημήτριον Παπαγεωργίου
 Ἀθανάσιον Κωσταβάραν
 Ματθαῖον Παπαθέου

Τὸ πρῶτον κοινοτικὸν Γραφεῖον ἦτο ἐκεῖ, ὅπου σήμερον τὸ σπίτι τοῦ Παναγιώτου Πάσχου. Τὸ κοινοτικὸν Γραφεῖον ἐστεγάσθη κατὰ διαστήματα καὶ εἰς τὸ σπίτι τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Πάσχου, εἰς τὸ σπίτι τοῦ Πρίντζιου, εἰς τὸ «Βα κ ο υ φ κ ο» (οἰκοδόμημα ἰδρυθὲν τὸ 1879 καὶ ἀνήκον εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) καὶ τέλος εἰς τὸ ὑπάρχον σήμερον κοινοτικὸν κατάστημα εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πλατείας. Ἡ ἀνέγερσις τοῦ κοινοτικοῦ Γραφείου ἔγινε τὸ 1952 ἐπὶ προεδρίας Κωνσταντίνου Σδρόλια διὰ τῆς Ἀμερικανικῆς βοηθείας (Σχέδιον Μάρσαλ). Παραθέτομεν κατωτέρω πίνακα προέδρων καὶ γραμματέων τῆς Κοινοτικῆς ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι σήμερον.¹

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

1. Παπαγεωργίου Δημήτριος τοῦ Κων)νου	ἀπὸ 1— 3—1914
2. Παπαθεοδοσίου Ματθαῖος τοῦ Θεοῦ	» 15— 1—1915
3. Κωσταβάρας Ἀθανάσιος τοῦ Σωτηρίου	» 27—12—1915
4. Ντενίσης Γεώργιος τοῦ Ἀθανασίου	» 23—10—1916
5. Θεός ἢ Καραγιάννης Ἰωάννης τοῦ Στεργίου	» 10—10—1917
6. Πέτρου Νικόλαος τοῦ Λάμπρου	» 14—10—1918
7. Σδρόλιας Λουκάς τοῦ Κων)νου	» 1—11—1919
8. Ντενίσης Γεώργιος τοῦ Ἀθανασίου	» 25— 2—1922
9. Θεός ἢ Καραγιάννης Ἰωάννης τοῦ Στεργίου	» 9— 1—1923
10. Παπανικολάου Ἰωάννης τοῦ Σωτηρίου	» 19—11—1923
11. Κωσταβάρας Ἀθανάσιος τοῦ Σωτηρίου	» 1—12—1924
12. Πέτρου Νικόλαος τοῦ Λάμπρου	» 2— 2—1925
13. Μανώλης Λάμπρος τοῦ Κων)νου	» 15—12—1925
14. Παπαποστόλου Κων)νος τοῦ Χρήστου	» 10— 4—1927
15. Σπανὸς Χαράλαμπος τοῦ Στεργίου	» 1—10—1928
16. Ντενίσης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου	» 28— 4—1929
17. Βάλλας Παντελής τοῦ Γεωργίου	» 10—10—1929
18. Θεός Ἀπόστολος τοῦ Ἰωάννου	» 3— 8—1931
19. Λιασκοβίτης Θωμᾶς τοῦ Ἰωάννου	» 25—10—1932
20. Ντενίσης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου	» 10— 9—1933
21. Μακρῆς Δημήτριος τοῦ Λάμπρου	» 16— 4—1934
22. Γηράσης Στέργιος τοῦ Δημητρίου	» 23— 3—1935
23. Τσαρούχας Ἀπόστολος τοῦ Γεωργίου	» 2— 1—1936
24. Ντενίσης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου (Διορισμὸς)	» 6— 8—1939
25. Μπέκος Γεώργιος τοῦ Δημητρίου (Διορισμὸς)	» 7—10—1941
26. Ντενίσης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου (Διορισμὸς)	» 24— 6—1945

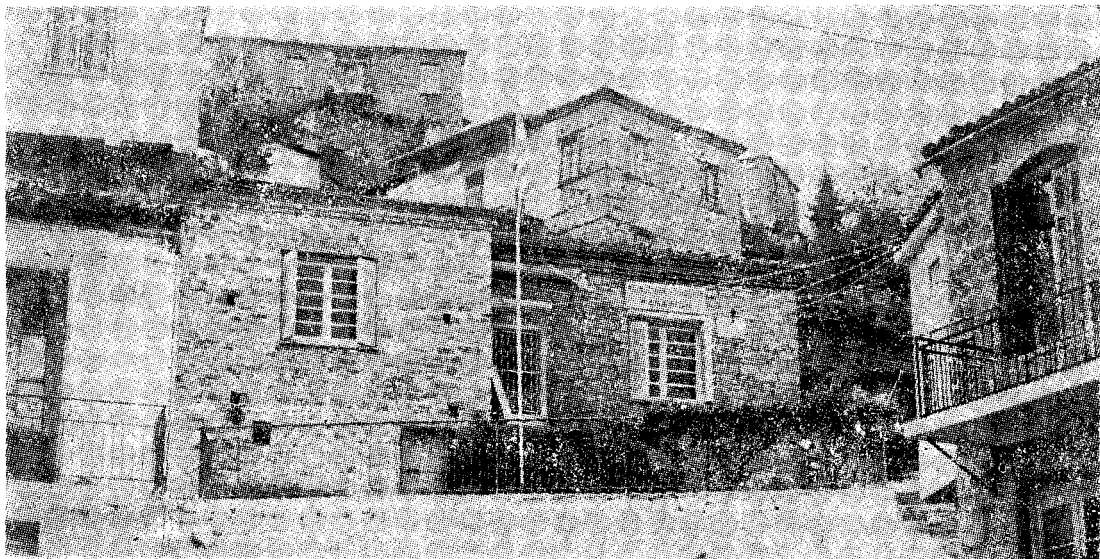
1. Τὸν πίνακα τοῦτον ἐξεπόνησεν ὁ διδάσκαλος Νικόλαος Ἡρ. Ντρέγκας, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θερμῶς εὐχαριστῶ.

27. Μπέκος Γεώργιος του Δημητρίου (Διορισμός)	»	26— 9—1946
28. Σδρόλιας Κων)νος του Λάμπρου	»	15— 5—1951
29. Λιασκοβίτης Περικλής του Γεωργίου	»	1— 1—1953
30. Λάσδας Ρήγας του Κων)νου	»	23— 1—1955
31. Κωσταβάρας Χρήστος του 'Αθανασίου	»	17— 3—1956
32. Ζέκιος Εύάγγελος του Λάμπρου	»	31—12—1956
33. Γατής 'Αρίστιππος του Βασιλείου	»	31—12—1961
34. Χριστοδούλου Παναγιώτης του 'Αλεξάνδρου	»	16— 8—1964
35. Ζέκιος Εύάγγελος του Λάμπρου (Διορισμός)	»	26— 9—1967
36. Δημητρίου Κων)νος του 'Αριστείδου (Διορισμός)	»	5— 3—1969
37. Χριστοδούλου Γεώργιος του Βαΐου (Διορισμός)	»	30— 9—1974
38. Χριστοδούλου Παναγιώτης του 'Αλεξάνδρου	»	1— 6—1975

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

1. Καπνουτζής Περικλής του Γεωργίου		
2. Τσανάκας ή Παπανικολάου Δημήτριος του 'Αποστόλου		
3. Μακρής Ξενοφών του Λάμπρου		
4. Παπαγεωργίου Κων)νος του Γεωργίου		
5. Στεργίου 'Αλέξανδρος του Χρήστου	από	15—10—1929
6. Παπαθεοδοσίου Περικλής του 'Αναστασίου	»	15— 9—1930
7. Θεός ή Καραγιάννης 'Αστεριάδης του 'Ιωάννου	»	10— 9—1933
8. Τσούλας Δημήτριος του 'Αθανασίου	»	1— 7—1939
9. Στεργίου 'Αλέξανδρος του Χρήστου	»	1— 1—1941
10. Γιαταγάνης 'Απόστολος του Γεωργίου (Συνεργεΐον)	»	17— 4—1965
11. Τσιώκος Ματθαίος του Φαΐδωνος	»	11—11—1965

Λιθόκτιστο και εύπρεπισμένο τὸ σημερινὸ κοινοτικὸ γραφεῖο
πάνω ἀπὸ τὴς θρύσες τῆς πλατείας.

ΕΙΝΑΙ γεγονός αναμφισβήτητον ὅτι τὸ χωριὸν πρὸ τοῦ 1900 δὲν παρουσίαζε τὴν σημερινὴν εἰκόνα. Δρόμοι προκοπῆς ἀκόμη δὲν ὑπῆρχον, ἡ πλατεῖα δὲν ὑπῆρχε, τὰ ὠραῖα διώροφα ἢ τριώροφα σπίτια τοῦ χωριοῦ δὲν ὑπῆρχον, ἡ συγκοινωνία ἦτο ἀνύπαρκτος καὶ τὰ μόνον μεταφορικὰ μέσα ἦσαν τὰ ζῶα. Ὑπῆρχε βέβαια τὸ «Βακοῦφκο», ὅπου ἐλειτούργει κατ' ἀρχὰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον θηλέων (Παρθεναγωγεῖον), ἰδρυθὲν διὰ Δ)τος, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 124 ΦΕΚ τῆς 1-10-1882,¹ ὑπῆρχε τὸ παλαιὸν κτήριον τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου «πάνω ἀπὸ τὸ Πουρνάρι», ὅπου ἐδίδαξεν ὡς κοινοτικὸς ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ χωριοῦ Γεώργιος Σωτήρης (1876 - 1881) καὶ ὅπου μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας (1881) ἐλειτούργει Δημοτικὸν Σχολεῖον ἀρρένων, ὑπῆρχεν ὁ παλαιὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κ. ἄ. ἴσως ἀρκετὰ καὶ λαμπρὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἐκπολιτιστικὰ ἔργα καὶ περικαλλῆ οἰκοδομήματα ἔγιναν μετὰ τὸ 1900.

Ἦδη τὸ 1903 ἀνηγέρθη ὁ ἱερὸς ναὸς τοῦ Προφήτου Ἡλίας, ἐνῶ διὰ τὴν ἀνάγεσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐχρειάσθησαν πολλὰ ἔτη. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1894 καὶ τὰ ἐγκαίρια ἐτελέσθησαν μόλις τὸ 1930.² Τὸ 1917 ἰδρύθη δαπάναις τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Συγγροῦ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, φορεὺς τῆς στοιχειώδους μορφώσεως τῶν κατοίκων καὶ φυτώριον πολλῶν ἐπιστημόνων.³

Κατ' αὐτὴν περίου τὴν ἐποχὴν καὶ διὰ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην δεκαετίαν τοῦ παρόντος αἰῶνος, περίου τοῦ μεσοπολέμου, ἔγιναν τὰ πρῶτα ἀξιόλογα κοινοτικὰ ἔργα⁴ εἰς τὸ χωριὸν μας. Συγκεκριμένα κατὰ τὴν τετραετίαν 1925 - 29, ἔγιναν διάφοροι δρόμοι, ἡ βρύση Δισκαριᾶς καὶ Μούρκ, ἐφυτεύθησαν πλάτανοι καὶ κατασκευάσθησαν τὰ πρῶτα πέτρινα πεζούλια εἰς τὰ διάφορα ἀπόκρημα μέρη, διὰ τὰ προστατεύονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα ἀπὸ τὰ κατρακυλίσματα. Ἴσπεδῶθη ἐπίσης ἡ πλατεῖα, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μία μεγάλη ρεματιά. Διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμων ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ πληροφροῦς μεγαλυτέρων μας Βούλγαροι αἰχμάλωτοι.

1. Διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος ἰδρύεται Δημοτικὸν Σχολεῖον θηλέων, εἰς Φανάρι, ἀρρένων εἰς Μεσεγκόλα, Ρεντίαν καὶ ἄλλαχοῦ. Καὶ τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ Φ.Ε.Κ. ἀφείλονται εἰς τὴν εὐγενῆ προσφορὰν τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Θεοδοσίου Θεοῦ.
2. Βλ. κατωτέρω, Κεφ. «Παναγία ἢ ἙΚαναλιώτισσα», καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν».
3. Βλ. κατωτέρω, Κεφ. «Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν».
4. Περὶ τῶν ἔργων τούτων ὁμιλεῖ ὁ Ἄστ. Ζήσης εἰς τὰ «Ἀπομνημονεῖματά» του (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).

Κατὰ τὴν διετίαν 1929 - 30, τὰ κοινοτικά ἔργα συνεχίσθησαν. Ἐτελειοποιήθη ἡ πλατεία, μετετοπίσθησαν εἰς τὴν σημερινὴν τῶν θέσιν αἱ θρύσεις τῆς πλατείας καὶ ἔγιναν μὲ καλντερίμι διάφοροι δρόμοι (π. χ. ἀπὸ πλατείας μέχρι τὸ σπίτι τοῦ Βασιλείου Ντενίση, τοῦ Κώστα Κατέρη, καθὼς καὶ δρόμος πρὸς τὰ «Κολοβαΐκα»). Τότε ἀκριβῶς ἔγινε καὶ ὁ κοινοτικὸς δρόμος, σπουδαῖον γεγονός διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπὸ τὸν «Σταυρόν» μέχρι «τοῦ Μπεκίρ τῆ ράχ'», καὶ τρεῖς «τουλοῦμπες» εἰς τὰ ἀγροκτῆματα τῶν Καναλιωτῶν. Βραδύτερον, τὸ 1935, ὁ κοινοτικὸς αὐτὸς δρόμος ἐπλατύνθη, ἐτελειοποιήθη καὶ ἐστρώθη μὲ σκῦρα ἀπὸ «τοῦ Μπεκίρ τῆ ράχ'» μέχρι τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ χωριοῦ (σημερινὴ στάσις «Καρκασιόλη»). Διὰ τοῦ δρόμου τούτου τὸ πρῶτον ἐπιβατικὸν αὐτοκίνητον, ἰδιοκτησίας τοῦ συγχωριανοῦ μας Κωνσταντίνου Γατῆ, τὸ γνωστὸν ὡς «σ α κ α ρ ά κ α τ ο ὕ Γ α τ ῆ», διὰ τῶν δρομολογίων του (Κανάλια - Καρδίτσα) ἐξυτηρέται ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοὺς κατοίκους εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γύρω χωριά ἐστεροῦντο ἀκόμη τότε συγκοινωνιακοῦ μέσου.¹

Πλὴν τῶν ἔργων τούτων δεόν νὰ σημειωθῆ ἔδῳ ὅτι προπολεμικῶς ἐφυτεύθησαν ὑπὸ τῆς Ε.Ο.Ν. καὶ τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Καναλιῶν» εἰς τὰ «Μαντένια» καὶ τὴν «Δάκκα τοῦ Γκουνταλά» ἀρκετὰ πεῦκα, πνεύμονες τῆς περιοχῆς καὶ εὐχάριστον ἔαρινόν καὶ θερινόν ἐνδιαίτημα ἐκδρομέων, φοιτητῶν καὶ ἀγροσχόλων...

Ἡ κοινοτικὴ δραστηριότης παρουσίασε κάμψιν, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι ἐνεκρώθη, κατὰ τὰ ἔτη 1940 - 1950 λόγῳ τῶν θλιβερῶν γεγονότων τῆς δεκαετίας, διὰ νὰ ἀναγεννηθῆ καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1950 κ. ἔ., ὁπότε ὁ κοινοτικὸς ὄργανισμός μὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τοῦ Κράτους καὶ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἔφερεν εἰς πέρας πάμπολλα κοινωφελῆ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἥλλαξαν σημαντικῶς τὴν ὄψιν τοῦ χωριοῦ καὶ κατέστησαν περισσότερον πολιτισμένην καὶ ἄνετον τὴν ζωὴν τῶν Καναλιωτῶν. Πίνακα τῶν ἔργων τούτων καὶ λεπτομερείας περὶ αὐτῶν δύναται νὰ εὔρη ὁ ἀναγνώστης εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.²

Ἐπεχειρήσαμεν εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον νὰ ἱστορήσωμεν τὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ χωριοῦ. Ἀνακεφαλαιοῦντες δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ ἸΑΡΥΣΙΣ τοῦ πρώτου συνοικισμοῦ εἰς τὸ χωριό μας δὲν δύναται νὰ εἶναι παλαιότερα τοῦ δευ-

1. Βλ. καὶ κατωτέρω, Κεφ. «Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τοῦ χωριοῦ».

2. Βλ. κατωτέρω, Κεφ. «Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ». Πρὸς καὶ Κεφ. «Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τοῦ χωριοῦ».

τέρου ἡμίσεος τοῦ 17ου αἰῶνος.

ΛΟΓΟΙ ἱστορικοὶ καὶ τὸ ὑγιεινὸν κλίμα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων κατοίκων εἰς τὸ χωριό.

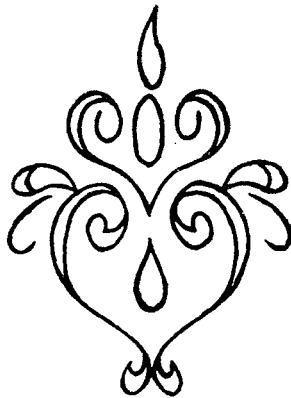
ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ συνοικίσαντες προήρχοντο κατὰ κύριον μὲν λόγον ἀπὸ τὴν Ἥπειρον, τὸν πρώην δήμον Ἀργιθέας καὶ γενικῶς ἀπὸ τὴν Πίνδον, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τὰ πεδινὰ τῆς Θεσσαλίας (Λάσδαν, Σαρακίναν κλπ.).

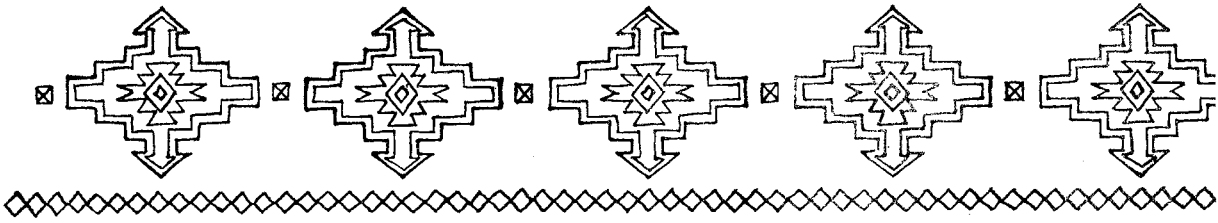
ΤΗΝ ὀνομασίαν ἔλαβε τὸ χωριὸ ἀπὸ τὰ πῆλινα κανάλια.

ΕΓΓΙΝΑΝ προσπάθειαι νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ χωριὸ αὐτοκέφαλον καὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας.

ΑΠΟ τοῦ 1881 κ. ἑ. καὶ δὴ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου τὸ χωριὸ μας ἐγνώρισε τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν.

ΕΠΙ τῶν ἡμερῶν μας ἐσημείωσε μεγάλην πρόοδον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος καὶ διακρίνεται μεταξὺ τῶν ἄλλων Κοινοτήτων τοῦ Νομοῦ Καρδίτσας.

Χρήστου Δ. Μαυρομάτη, γεωπόνου

Γεωγραφική εξέταση του χωριού

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΕΩΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Τὰ Κανάλια είναι χωρίον του Νομού Καρδίτσης. Εύρισκονται εις τούς πρόποδας τών Ἀγράφων, βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Καρδίτσης καί εις ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς 14 χιλιομέτρων. Ἐπικοινωνοῦν μετ' αὐτῆς δι' ἀσφαλτοστρωμένον αὐτοκινητοδρόμου, ὁ ὁποῖος συναντᾷ τὸν τοιοῦτον Καρδίτσης — Μουζακίου εις τὸ 9ον χιλιόμετρον παρὰ τὴν θέσιν Ἀγίασμα. Ὁ ὑπόλοιπος δρόμος τῶν 5 χιλιομέτρων εἶναι ὄφιοειδῆς καὶ ἀνηφορικὸς λόγῳ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῶν Ἀγράφων καὶ εἰσέρχεται εις τὸ χωρίον ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μέρος, ὅπου ἡ θέσις «Καρκατσόλι». Τέμνει αὐτὸ εις τὸ μέσον, διερχόμενος διὰ τοῦ κέντρου του, ὅπου εὐρίσκεται ἡ πλατεία. Αὕτη εἶναι τοιμεντοστρωμένη, μετέσσαρας βρύσεις, τρία πιλατόνια καὶ καταστήματα γύρω — γύρω.

Εἰς τὴν πλατείαν λαμβάνουν χώραν αἱ περισσότεραι κοινωνικαὶ καὶ πατριωτικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν κατοίκων.

Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πλατείας καὶ ὑψηλότερον αὐτῆς εὐρίσκεται τὸ Κοινοτικὸν γραφεῖον, νεόκτιστον καὶ εὐτρεπισμένον.

Ὀλίγον μετὰ τὴν πλατείαν καὶ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου πρὸς Φανάριον, εὐρίσκεται ἡ Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Καναλιῶν, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ 1947 περίπου.

Πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ δρόμου, δεξιὰ εὐρίσκεται τὸ Πνευματικὸν Κέντρον Καναλιῶν, νεόκτιστον, «μοντέρνο» κτίριον, δωρεὰ τοῦ Ἀποστόλου Λιασκοβίτου, ὅπου στεγάζεται καὶ ἡ τελευταίως ἰδρυθεῖσα Κοινοτικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἐνανθὲν τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου εὐρίσκεται μεγαλοπρεπῆς ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὸ προαλίων του εὐρίσκεται καλαίσθητον τὸ μνημεῖον τῶν πεσόντων.

Συνεχίζοντας τὸν δρόμον πρὸς Φανάριον, εὐρισκόμεθα ἔμπροσθεν τῆς παιδικῆς χαράς, δωρεάς τοῦ Ἐκπολιτιστικοῦ συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ φθάνομεν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, μὲ τὰ δύο διδασκῆτρια (παλαιὸν καὶ νέον) εἰς τὰ ἔκτρα καὶ τὸ προαίλιον εἰς τὸ μέσον.

Πέραν τοῦ Σχολείου καὶ ἄνωθεν τοῦ δρόμου, ὑπάρχει τὸ Γυμναστήριον μὲ κερκίδες 500 ἀτόμων περίπου, μπάρα, ἀποδυτήρια διὰ τοὺς ἀθλητὰς κ.λ.π. Κάτωθεν δὲ τοῦ δρόμου εἶναι τὸ Κοιμητήριον (νεκροταφεῖον) τῆς ἐνορίας τῆς Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου.

Ἐν τῷ δρόμῳ συνεχίζεται ἀσφαλτοστρωμένος καὶ δι' ἀξιολόγων τεχνικῶν ἔργων μέχρι τὸ Φανάριον.

Ἐμπροσθεν τοῦ Γυμναστηρίου ἀρχίζει ἀσφαλτοστρωμένος ἐπίσης ὁ περιφερειακὸς δρόμος, ὁ ὁποῖος ἀνέρχεται ὀφιοειδῶς εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ χωρίου, φθάνει σχεδὸν μέχρι τὴν «Καθαρόλακκα» καὶ ἐκεῖθεν στρέφει πρὸς τὸ «Παλικόπρι», ὅπου ὑπάρχει διαπλάτυνσις διαμορφωμένη εἰς πλατεῖαν, τὸ «ἑλικοδρόμιον».

Ἐν τῷ δρόμῳ συνεχίζεται θεαματικὸς κάτωθεν τοῦ «Ἀϊ Λιά» (ἐνθα εὐρίσκεται τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ χωρίου) μέχρι τῆ «Λάκκα τοῦ Γκουνταλά», ἄνωθεν τῆς ὁποίας καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς ὑπάρχει τὸ Κοιμητήριον τῆς ἐνορίας τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Ὁ δρόμος πάντα ἀσφαλτοστρωμένος συνεχίζεται κατερχόμενος ὀφιοειδῶς καὶ πάλι, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ εἰκόνισμα «Σταυρός», ἕν χιλιόμετρον ἔξω ἀπὸ τὸ χωρίον ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ἀρτηρίας πρὸς Καρδίτσαν.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ περιφερειακοῦ αὐτοῦ δρόμου τοῦ χωρίου καὶ τοῦ Γυμναστηρίου ἐγένετο ὑπὸ τῆς 4ης Μ.Ο.Μ.Α. χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ τὴν προσωπικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Καναλιώτου στρατηγοῦ Ἀθανασίου Ντενίση, ὅταν ἦτο οὐτός Διοικητὴς Α' Στρατιάς Λαρίσης.

Δύο ρεματιές, τοῦ «Ξούρη» καὶ τοῦ «Κοπανιά», χωρίζουν τὸ χωρίον εἰς τρία μέρη, μαζὶ δὲ μὲ τὸν αὐτοκινητόδρομον διαμερίζουν τὸ χωρίον εἰς ἕξ βασικά τμήματα, τοὺς «μαχαλάδες». Τὰ ὀνόματά τους εἶναι «Σδρολεῖκος», «Σαππούς», «Παλιουρούτης», «Μπισόραχος», «Γακέϊκος» καὶ «Κολοβέϊκος — Παπανικολέϊκος».

Αἱ οἰκίαι εἶναι πέτριναι καὶ ἐκ τῶν κάτω φαίνονται ὑψηλαί. Εἶναι διώροφοι καὶ τριώροφοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ παλαιαὶ καὶ ὁμοιάζουν μὲ ἀρχοντοσπίτια. Ἐκ τῶν ἄνω εἶναι μονώροφοι λόγῳ τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ ἐδάφους. Τὰ στενὰ ἐνδιάμεσα δρομάκια τοῦ χωρίου εἶναι ὄλα σχεδὸν τσιμεντοστρωμένα μὲ πολλὰ σκαλοπάτια καὶ πολλοὺς ἐλιγμούς, ὥστε νὰ διευκολύνουν τὴν διακίνησιν τῶν κατοίκων καὶ τῶν ζώων.

ΟΡΙΑ

Ἡ κοινότης Καναλιῶν συνορεύει πρὸς Βορρᾶν μὲ τὰς κοινότητας Φαναρίου καὶ Λοξάδος, πρὸς Νότον μὲ τὰς κοινότητας Μητροπόλεως καὶ Μορφοβουνίου, πρὸς Ἀνατολὰς μὲ τὰς κοινότητας Λοξάδος — Ἀρτεσιανοῦ — Παλαιοκλησίου καὶ Φράγκου καὶ πρὸς Δυσμὰς μὲ τὰς κοινότητας Πύργου — Ἀγίου Ἀκακίου καὶ Μορφοβουνίου. Τὰ ὄρια τοῦ χωρίου ὀριστικοποιήθησαν εἰς τὰ σημερινὰ σημεῖα τοῦ χάρτου κατόπιν συμφωνίας, τῆ ἐπεμβάσει τῆς Νομαρχίας, μετὰ τῶν γειτονικῶν χωρίων καὶ διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητούμενων σημείων μετ' αὐτῶν. Τοιαῦται διαφοραὶ προέκυψαν κυρίως μετὰ τῆς κοινότητος Μορφοβουνίου τὸ 1926, μετὰ τῆς κοινότητος Φαναρίου τὸ 1935, μετὰ τῆς κοινότητος Φράγκου τὸ 1957 καὶ ὀλιγότερον μετὰ τῆς κοινότητος Πύργου καὶ Ἀγ. Ἀκακίου. Σημαντικῶς ἐβοήθησαν διὰ τὴν ἀκριβῆ ὀριοθέτησιν τῶν ἰδιοκτησιῶν εἰς τὸ πεδινὸν τμήμα οἱ γενόμενοι ἀναδασμοὶ τὸ 1965 καὶ 1970, ὅτε εὐθυγραμμίσθησαν καὶ διευθετήθησαν ὀριστικῶς τὰ ὄρια τοῦ πεδινοῦ τμήματος τοῦ χωρίου.

ΕΚΤΑΣΙΣ

Ο οικισμός των Καναλιών καλύπτει 250 στρέμματα περίπου, ενώ η συνολική κτηματική έκτασις των υπολογίζεται εις 27.000 στρέμματα. Έξ αυτών

8.000	στρέμματα	είναι	καλλιεργούμενα	εδάφη
18.400	»	»	βοσκότοποι	
500	»	»	άμπελοι	
100	»	»	κήποι	

Η ὄλη ἔκτασις δὲν κατανέμεται ὁμοιομόρφως μεταξύ τῶν γεωργικῶν οἰκογενειῶν, καθ' ὅτι αἱ ἰδιοκτησίαι δὲν προήλθον ἐκ κλήρου, ἀλλ' ἐξ ἀγοράς καὶ κληρονομίας.

Ὁ μέσος ὅρος κατὰ οἰκογένειαν ἀνέρχεται εἰς 23 στρέμματα καὶ οὕτω, διὰ νὰ ζήσει κανεὶς, χρειάζεται νὰ ἐργασθῆ σκληρὰ καὶ ἐντατικά.

Αἱ κυριώτεραι καλλιέργειαι εἶναι:

Καπνὰ	170	ἄδεια	1.100	στρέμματα		
Βάμβοξ	2.500	στρέμματα		Ἀραβόσιτος	200	στρέμματα
Σιτηρὰ	2.500	»		Κήποι	100	»
Μηδική	1.300	»		Μποστανικά	50	»
Ἀμπέλια	500	»		Δενδρώδεις καλλιέργειαι	50	»

Τὰ κτήματα εὐρίσκονται κυρίως εἰς τὴν πεδιάδα. Τὰ ἀνωτέρω δὲ ἀναφερόμενα στοιχεῖα ἐλήφθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1972.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ἄν καὶ εἶναι νέον χωρίον τὰ Κανάλια, ὁ πληθυσμὸς τοῦ αὐξήθηκε ἀποτόμως, χάρις εἰς τὴν ὠραίαν τοποθεσίαν, τὸ ὑγιεινὸν κλίμα τοῦ καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, κυρίως μὲ τὴν ἐξαιρετον ποικιλίαν τοῦ καπνοῦ (Ζίχνα Καναλιῶν), τὴν ὁποίαν παρήγον.

Κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια ὅμως, ὁ πληθυσμὸς συνεχῶς μειοῦται, λόγω τῆς κάμψεως τῆς τιμῆς τοῦ καπνοῦ, τῆς μεταναστεύσεως, κυρίως ὅμως ἐσχάτως, λόγω τῆς ἀστυφιλίας τῶν κατοίκων, ἐπειδὴ εἰς τὰς πόλεις εὐρίσκουν καλύτερας συνθηκῆς διαβιώσεως.

Τὴν τοιαύτην μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀποδεικνύουν αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν ἀπογραφαί:

Τὸ ἔτος 1881	κάτοικοι	1.320	τὸ ἔτος 1940	κάτοικοι	2.029
» 1900	»	1.651	» 1951	»	1.635
» 1920	»	2.028	» 1961	»	1.579
» 1928	»	2.070	» 1971	»	1.196

Αἱ οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν μόνιμως εἰς τὸ χωρίον ἀνέρχονται εἰς 340.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λόγω τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως ἐκ Καρδίτσης (14 χιλ)τρα), τὰ Κανάλια ἔχουν ἀστικήν συγκοινωνίαν πέντε δρομολογίων καθημερινῶς. Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα ὄντως εἶναι ἀπομακρυσμένα 2—8 χιλ)τρα ἀπὸ τὸν οἰκισμὸν, γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὰ ζῶα. Ἡ μηχανοποίηση τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καθυστερεῖ λόγω τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων καὶ τῆς ἐπιφυλακτικότητος τῶν κατοίκων νὰ ζητήσουν δάνεια ἐκ διαφόρων πηγῶν. Ἔτσι οἱ Καναλιῶται σήμερον διαθέτουν: 6 ἀγροτικά αὐτοκίνητα καὶ 13 τρακτέρ.

Ὁλη ἡ κίνησις τῶν ἐπιχειρηματιῶν γίνεται διὰ τροχοφόρων μέσων, ἐνῶ ἡ διὰ τῶν ζῶων περιορίζεται εἰς τοὺς μικροὺς ἰδιοκτήτας. Οἱ δρόμοι διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωροι, λόγω τοῦ γενομένου προσφάτως ἀναδασμοῦ.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ὅτι οἱ Καναλιῶται, μέχρις ὅτου ὀριστικοποιήσουν τὸν δρόμον εἰς τὴν σημερινήν του θέσιν, ἐπεχείρησαν ἐπανειλημμένως νὰ ἐπικοινωνή-

σουν με την πρωτεύουσά του Νομού δια χαράξεως χωματοδρόμων — καρροδρόμων. Ο παλαιότερος ἐξ αὐτῶν ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν «ἀχυρώνα Καρκατσιόλη» — «Ρόβολο» — «Κόνισμα» — «Ἀσπρόχωμα» — «Πλατανάκος τοῦ Πόλια» — Νοτιά πλευρὰ «Ράχης Καρρά» — πρῶτα «Ντάμια» — «Ξηρόβρυση» καὶ διὰ μέσου δρόμου «Κατσιούρι» — «Σαρακίνας» καὶ Παλαιοκκλησίου ἔφθανεν εἰς Καρδίτσαν. Ἄλλη πάλιν διάνοξις, κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Γεωργίου Σδρόλια (Σιώκα), ἦτο ὁ δρόμος ὁ ἴδιος μέχρι Κατσιούρι καὶ κάτω ἀπὸ τὰ «Γιαννακίικα τὰ ντάμια» κατευθύνονταν πρὸς Βορρὰν μέχρι τὸ «Ἀγίασμα» — «Μπεκίρ ράχη» — «Μπεϊλίκι» — Καρδίτσα μέσῳ Ἀρτεσιανοῦ, ὁ ὁποῖος δρόμος ἐχαράχθη ἀπὸ Βουλγάρους αἰχμαλώτους. Οἱ ἴδιοι Βούλγαροι αἰχμάλωτοι κατεσκεύασαν τὸν δρόμον πλατεία — Λοξάδα — Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Φαναρίου, ὅπου μάλιστα πάνω ἀπὸ τὴν σπηλιὰν τοῦ «Τσιανάκα» ἀπὸ δυναμίτιδα ἔχασε τὴν ζωὴν του ἓνας Βούλγαρος αἰχμάλωτος.

Τὸ 1917 ἤρχισεν ἡ πρώτη συγκοινωνία διὰ κάρρου, ὅτε μετεφέρθη τὸ μνημεῖον τῶν πεσόντων. Λόγῳ ὅμως τῆς μεγάλης ἀνωφείας συνεκεντρώθη ὅλο τὸ χωριὸν νὰ βοηθήσῃ διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ «σπρώχνοντα» τὸ κάρρον ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῶν τροχῶν. Τὸ 1926 ἔγινε ὁ δρόμος περιφερειακῶς τῆς ράχης τοῦ «Καρρά», ὅπως εἶναι σήμερον καὶ ἡ ἀνωφέρεια ἠλαττώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τὸ 1928 ἀνέθηκε εἰς τὸ χωριὸν ἡ πρώτη «λιμουζίνα», ὅπως τὴν ἔλεγον, με ὁδηγὸν τὸν συγχωριανὸν μας Ἀπόστολον Κουτσιαλῆν (Καικαέ), ἡ ὁποία ἔφθασε μέχρι τὸ «Ρόβολο». Τὸ 1932 ἦλθε τὸ πρῶτον φορτηγὸν αὐτοκίνητον μέχρι τὸν «Πλατανάκο τοῦ Πόλια» με ἔπιπλα καὶ σκευὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐσταμάτησε καὶ ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ μεταφέρουν ταῦτα διὰ τῶν χειρῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ 1936 ὁ πολυμήχανος ἔμπορος Κωνσταντῖνος Γατῆς, ἠγόρασε τὴν πρώτην παλαιὰν «λιμουζίνα» καὶ ἤρχισε κανονικὴν συγκοινωνίαν καθημερινῶς Κανάλια — Καρδίτσα ἕνα δρομολόγιον τὴν ἡμέραν (πρῶτὴ μετάβασις — βράδου ἐπιστροφή). Ὀλίγον ἀργότερον διενεργούσε ὁ ἴδιος τὴν συγκοινωνίαν με λεωφορεῖον («τὴ σακαράικα τοῦ Γατῆ», ὅπως ἔλέγετο). Τὸ πρῶτον αὐτὸ λεωφορεῖον κατὰ τὸ 1942 μετέβαλε εἰς ἀτμοκίνητον (με καζάνι καὶ κάρβουνο) λόγω τῆς ἐλλείψεως καυσίμων καὶ ἐξετέλει δρομολόγια εἰς τὸν κάμπον.

Ἱστορικὴ ἔμεινε ἡ ὑποδοχὴ ὑπὸ τῶν Καναλιωτῶν τοῦ πρώτου αὐτοῦ λεωφορεῖου εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου, ἡ ὁποία ἐγένετο με βιολιά καὶ τραγούδια «γιατὶ ἀμαξὰ τὴν ἀμαξία, σιγὰ καὶ ταπεινά, γιὰ νὰ μὴ πάρουν τ' ἄρματα φωτιά, γιατί εἶναι μέσα ἡ θλιάμισσα».

Γεγονὸς μεγάλης σημασίας: ἡ «σακαράικα», πάντως ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον καὶ μοναδικὸν στὴν περιφέρεια Καρδίτσης περὶ τὸν ἀρχαῖον ἀρχαῖον, τοῦ σκαρφάλωσε ἕως τὴν στάση τοῦ Καρκατσιόλη καὶ ἐκτελοῦσε τὴν πρώτην συγκοινωνίαν τοῦ χωριοῦ με τὴν Καρδίτσα στὰ 1934 — 35. Δικαιολογημένα οἱ χωρικοὶ φοβήθηκαν στὸ κατό του.

Μάλιστα εις τὸ στενὸν τοῦ Γιαννάκη Κουτῆ, ἐσφηνώθη τὸ λεωφορεῖον καὶ ἐχρειάσθηκε νὰ γκρεμισοῦν ἓνα ντουβάρη, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ ἐλευθερωθῆ. Ὅταν τὸ αὐτοκίνητον ἔφθασεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ, τὸ πανηγύρι ἐγενικεύθη ἀπὸ τὸ ἐνθουσιώδες πλήθος, ἡ δὲ συγκίνησις τοῦ Κωνσταντίνου Γατῆ ἦτο πολὺ μεγάλη καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ στιγμή ἦτο ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας τῆς ζωῆς του.¹

ΦΥΣΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Α' Γ Ε Ω Λ Ο Γ Ι Α Κ Α Ι Ε Δ Α Φ Ο Σ

ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ

Προκειμένου νὰ μελετήσωμεν τὴν προέλευσιν τῶν πετρωμάτων τῆς περιοχῆς καὶ τοῦ ἐδάφους, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διαιρέσωμεν τὴν ἔκτασιν εἰς πεδινὸν, ἡμιορεινὸν καὶ ὄρεινὸν τμήμα. Εἰς τὸ ὄρεινὸν τμήμα τὰ πετρώματα εἶναι ἐμφανῆ ἀσβεστολιθικὰ καὶ κροκαλοπαγῆ μάρμαρα τοῦ ἀσβεστίτου καὶ δολομίτου, τὰ ὁποῖα ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρέθησαν, ἔδωσαν καὶ διαφορετικὴν μορφήν εἰς τὸ ἐπιφανειακὸν στρώμα. Οὕτω τὰ κοκκινοχώματα τῶν ἀμπελώνων δυτικῶς τοῦ χωριοῦ προήλθον ἀπὸ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα με ἐνώσεις τοῦ δισθενοῦς καὶ τρισθενοῦς σιδήρου. Ἐξ ἄλλου τὰ ἀσπροχώματα, ἰδίως εἰς θέσιν «Βρύση τοῦ Κυρίτου», εἶναι ἐνδιάμεσος κατ'ἀστάσις ἀσβεστολίθου καὶ κρητιδικοῦ πετρώματος. Ἐμφανέστατον εἶναι τὸ ἀσβεστολιθικὸν πέτρωμα εἰς τὴν θέσιν τοῦ χωριοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν μαρμάρου ἢ ἀσβεστολιθικὸν με ἐνώσεις σιδήρου (κοκκινόπετρες) εἰς θέσιν «Μαντένια», ἢ ἀσβεστολιθικὸν με ἐνώσεις μαγνησίου (κυανομελανόπετρες) εἰς πολλὰς θέσεις τοῦ χωριοῦ.

Τὸ ἡμιορεινὸν καὶ πεδινὸν τμήμα προέρχεται ἀπὸ προσχώσεις τῶν ὑπερθεν μητρικῶν πετρωμάτων.

ΕΔΑΦΟΣ

Εἰς τὸ ὄρεινὸν τμήμα τὰ ἐδάφη ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς θέσεως τῆς τοποθεσίας. Κυρίως ὅμως ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς ἀποσάθρωσεως τῶν ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων καὶ εἶναι ἀμμοπηλόδη ἐλαφρὰ ἕως ἀργιλαμμώδη συνεκτικὰ (γλίνα). Εἰς τὸ ἡμιορεινὸν τμήμα (ριζὰ) τὰ ἐδάφη εἶναι προσχωσιγενῆ ἐκ παρακειμένων ὑψηλότερον ἐδαφῶν ἐλαφρὰ, ἀμμοπηλόδη καταλληλότατα διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ.

Εἰς τὸ πεδινὸν τμήμα τὰ ἐδάφη προέρχονται ἀπὸ τὴν μεταφορὰν μακρόθεν φερτῶν ὑλῶν καὶ ἀπὸ τὴν σήψιν τῆς ἐντὸς τῶν ὑδάτων ἀναπτυχθείσης φυτικῆς μάζης κατὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης τῆς Θεσσαλίας, ὥστε τὰ ἐδάφη αὐτὰ νὰ εἶναι μαύρα, πλούσια σὲ ὀργανικὴ οὐσία, πηλοσαμμώδη ἕως ἀργιλαμμώδη, συνεκτικά, λίαν προσδοφόρα καὶ ἀποδοτικά.

Ἀκραία περιπτώσεις τῶν τοιοῦτων ἐδαφῶν εἶναι τὰ μαυροπράσινα ἐδάφη, εἰς θέσιν «Μπεϊλίκι» καὶ ἀλλαχοῦ, καλούμενα «Λούναι», προερχόμενα ἀπὸ ταχεῖαν κάλυψιν διὰ φερτῶν ὑλῶν τῆς ὑδροβίου φυτικῆς μάζης καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως ταύτης εἰς περιβάλλον ἀπουσίας ὀξυγόνου. Τὰ ἐδάφη ταῦτα ἔχουν μεγάλην γονιμότητα καὶ παραγωγικότητα.

ΥΨΟΜΕΤΡΟΝ—ΕΚΘΕΣΙΣ—ΚΛΙΣΙΣ—ΔΙΑΒΡΩΣΙΣ

Τὰ Κανάλια εὐρίσκονται εἰς ὑψόμετρον 329 μ. (πλατεῖα). Ὁ Προφήτης Ἠλίας ἔχει ὑψόμετρον 424 μ. καὶ ἡ «Δισκαριά» 220 μ. Τὸ μέσον ὑψόμετρον

1. Τὰς πληροφορίας διὰ τὴν παλαιότεραν συγκοινωνίαν τοῦ χωριοῦ τὰς ἐλάβαμεν ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτον ἐργασίαν τοῦ Θρ. Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ».

τῶν κτημάτων τοῦ πεδινοῦ τμήματος εἶναι 120 μ.

Ἡ ἔκθεσις τοῦ χωρίου καὶ τῶν κτημάτων αὐτοῦ εἶναι, ὡς προαναφέρθη, μεσημβρινή πλὴν μικροῦ τμήματος αὐτοῦ.

Ἡ μέση κλίσις τοῦ ἐδάφους, εἰς τὸ ὄρειον τμήμα, εἶναι πολὺ μεγάλη 65%, ὥστε εἰς τινὰ σημεῖα παρατηροῦνται «γκρεμοί», διὰ τοῦτο τὸ ὄρειον τμήμα εἶναι ἀκαλλιέργητος κοινοτική ἔκτασις, πλὴν ὠρισμένων ἐξαιρέσεων. Λόγω δὲ τῆς μεγάλης κλίσεως παρατηρεῖται μεγάλη διάβρωσις τοῦ ἐδάφους, δηλ. τὰ νερὰ τῆς βροχῆς παρασύρουν συνεχῶς τὸ σχηματιζόμενον ἔδαφος πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τὴν θέσιν δὲ τοῦ χωρίου δὲν προλαμβάνει νὰ δώσῃ ἔδαφος ἢ ἀποσάθρωσις τῶν πετρωμάτων καὶ φαίνονται τὰ γυμνὰ μάρμαρα τοῦ μητρικοῦ ἀσβεστολιθικοῦ πετρώματος.

Αἱ τρεῖς ὡς ἄνω αἰτίαι ἡ ἔκθεσις, ἡ κλίσις καὶ ἡ διάβρωσις ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τὰς ἐλαχίστας βροχὰς τοῦ θέρους, ποὺ δέχεται ἡ περιοχὴ, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν γυμνῶν ἀπὸ θάμνους καὶ μεγάλα δένδρα τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτοῦ ὄρεινου τμήματος τοῦ χωρίου, ποὺ περιμένει τὴν ἀνθρωπίνην προστασίαν διὰ τὴν ἀναδάσωσιν τῆς περιοχῆς.

Β' ΚΛΙΜΑ

Τὸ κλίμα τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς ἓνα τόπον ἔχει τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς. Ἡ ἐπίδρασις μάλιστα αὐτῆ, εἶναι πολὺ γενικωτέρα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μετὰ ἄλλους οἰκολογικοὺς παράγοντας. Πράγματι πτώσις τῆς θερμοκρασίας, δυνατοὶ ἄνεμοι, βροχὴ κ.λ.π. συμβαίνουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς μίαν μεγαλυτέραν σχετικῶς ἔκτασιν, ἐνῶ οἱ ἐδαφικοὶ ἢ βιοτικοὶ παράγοντες παρουσιάζουν περιορισμένον πεδῖον δράσεως καὶ εἶναι τοπικοί. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρακτικῶς ἀνίσχυρος νὰ ἀπομακρύνῃ ἢ νὰ ρυθμίσῃ τὴν δρᾶσιν τῶν κλιματολογικῶν παραγόντων. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ κατανομὴ τῶν διαφόρων καλλιεργειῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καθὼς καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα ἐπιτυχία τῆς σ' ἓναν τόπον καθορίζεται κυρίως ἀπὸ τοὺς παράγοντας τοῦ κλίματος. Τοὺς παράγοντας τοὺτους τοῦ κλίματος θὰ ἀναλύσωμεν κατωτέρω ἀπὸ μετεωρολογικὰ στοιχεῖα τοῦ κλωβοῦ τοῦ Καπνικοῦ Σταθμοῦ Καρδίτσης καὶ τοῦ Δήμου Τρικάλων.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ

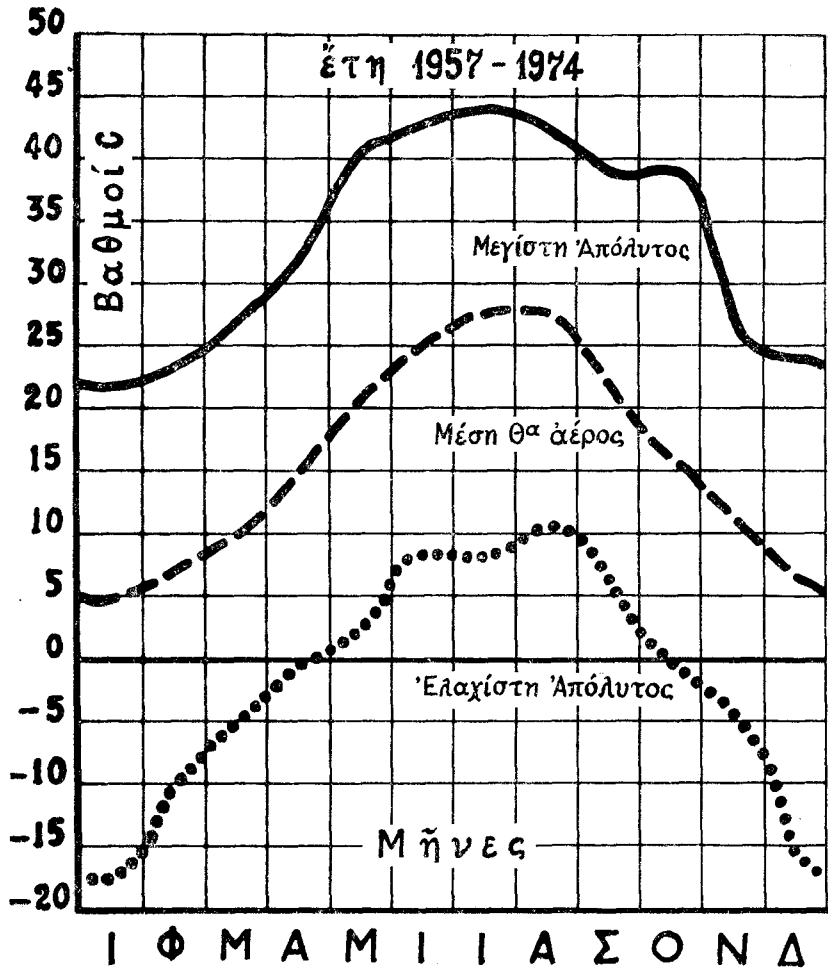
Ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους παράγοντας, ποὺ ρυθμίζουν τὸ κλίμα εἰς ἓνα τόπον. Ἐκ τῆς θερμοκρασίας ὀρίζεται τὸ εὖρος τῆς βλαστικῆς περιόδου, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ποῖον καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιεργουμένων φυτικῶν εἰδῶν, ποὺ δύνανται νὰ εὐδοκιμήσουν.

Εἰς τὸν πίνακα I φαίνονται αἱ μέσαι μηνιαῖαι θερμοκρασίαι μιᾶς 18ετίας.

Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι οἱ θερμότεροι μῆνες εἶναι ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Αὐγούστος μετὰ μέσον μηνιαῖον θερμομετρικὸν ὕψος 27,7°C καὶ ὁ ψυχρότερος μῆν ὁ Ἰανουάριος μετὰ μέσον μηνιαῖον θερμομετρικὸν ὕψος 4,7°C. Τὸ ἐτήσιον θερμομετρικὸν εὖρος εἶναι 22,4°C, πράγμα ποὺ δίδει κατὰ τὴν κατάταξιν τοῦ CORCZYNSKI κλίμα θαλάσσιον μεταβατικὸν πρὸς ἠπειρωτικόν. Τὸ ὡς ἄνω κλίμα χαρακτηρίζεται ἀπὸ ψυχρὸν καὶ βροχερὸν χειμῶνα καὶ ἀπὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν θέρος.

Διὰ τὸ κλίμα μιᾶς περιοχῆς μεγάλην σημασίαν ἔχουν, αἱ ἐλάχισται καὶ μέγισται παρατηρηθεῖσαι θερμοκρασίαι, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν καὶ τοὺς παγετοὺς, ὅταν αὗται εἶναι κάτω τοῦ 0°C. Πρὸς ἐνημέρωσιν παραθέτομεν πίνακα II ἀπολύτων μεγίστων θερμοκρασιῶν καὶ πίνακα III ἐλαχίστων ἀπολύτων θερμοκρασιῶν παρατηρηθεισῶν κατὰ τὴν 18ετίαν 1957—1974. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν πινάκων αὐτῶν διαβλέπομεν ὅτι αἱ παρατηρηθεῖσαι ἀκραῖαι θερμοκρασίαι εἶναι—18,4°C τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1963 καὶ —17,8°C τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1968. Ἐξ ἄλ-

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΑΕΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πηγή: Καπνικός Σταθμός Καρδίτσας

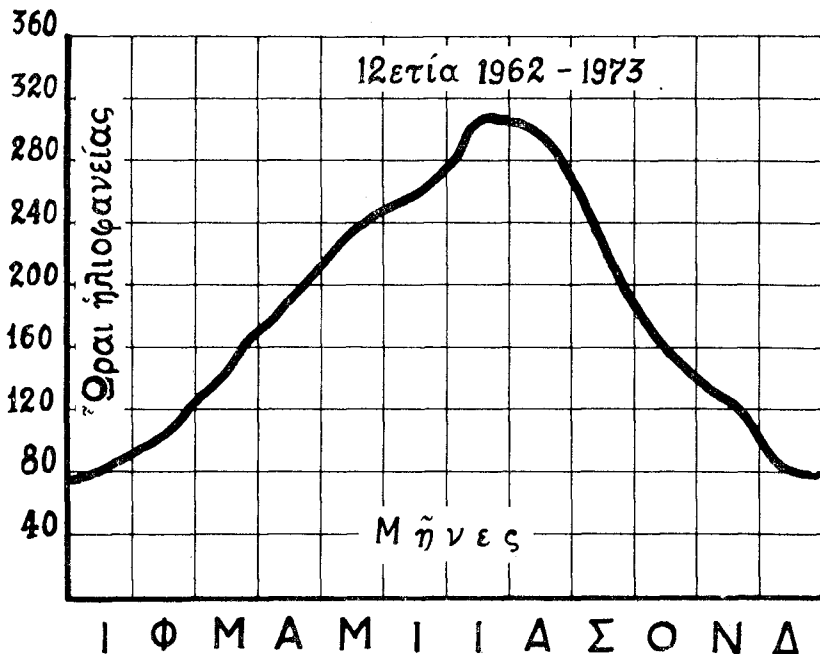
λου αί μέγιστα παρατηρηθείσαι θερμοκρασίαι είναι 44,5°C τόν 'Ιούλιον του έτους 1973 και 43,2°C τόν Αύγουστον του έτους 1958. 'Επίσης αί ελάχισται θερμοκρασίαι κάτω του -4°C παρατηρούνται κατά τò τρίμηνον Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου και έχουν μεγάλην σημασίαν δια τήν έποχην έναρξης τής βλαστήσεως, ενώ αί θερμοκρασίαι άνω τών 35°C παρατηρούνται κατά τò δίμηνον 'Ιουλίου — Αύγούστου, ότε γίνεται και ή άποξήρανσις τών καπνών.

Παραθέτομεν καμπύλην τής μέσης θερμοκρασίας αέρος και τών άπολύτων άκραίων θερμοκρασιών ('Ελάχιστης και Μεγίστης) μιάς σειράς έτών κατά μήνα.

ΥΓΡΑΣΙΑ

Λόγω του μεταβατικού κλίματος τής περιοχής, ή ύγρασία εις τήν άτμόσφαι-

ΗΛΙΟΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πηγή: Καπνικός Σταθμός Καρδίτσας

χομετρικόν ύψος τῆς περιοχῆς εἶναι 805 μμ. ἢ 80,5 ἑκατοστά τὸ ἔτος. Οἱ βροχερώτεροι μῆνες εἶναι οἱ Ὀκτώβριος — Δεκέμβριος — Ἰανουάριος μέ μέσον βροχομετρικόν ύψος 103, 103 καὶ 102 μμ. οἱ δὲ ξηρότεροι οἱ Ἰούλιος — Αὐγούστος μέ 22 καὶ 17 μμ. βροχῆς ἀντιστοίχως. Βάσει δὲ τῆς πειπτούσης βροχῆς τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς εἶναι μεσογειακὸν θαλάσσιον κατὰ τὸν CORREN.

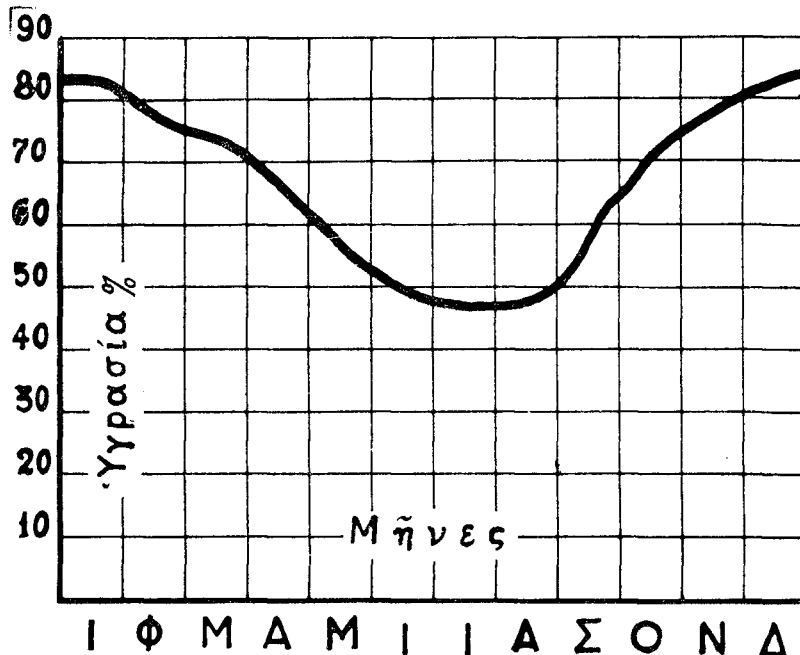
Περὶ τὸ 72% τῆς βροχῆς πίπτει κατὰ τὸ ἐξάμηνον Ὀκτωβρίου — Μαρτίου, ὅτε ἐλάχισται καλλιέργειαὶ ὠφελοῦνται ἐξ αὐτῆς (χειμεριναὶ καὶ δένδρα), ἐνῶ οἱ ξηρότεροι μῆνες εἶναι ὁ Ἰούνιος, Ἰούλιος καὶ Αὐγούστος, οἵτινες συντελοῦν εἰς τὴν καλυτέραν ἀποξήρανσιν τῶν καπνῶν.

Ἡ μὴ ὁμοιόμορφος αὕτη κατανομὴ τῆς βροχῆς ἐντὸς τοῦ ἔτους ἔχει δυσμενεῖς ἐπιδράσεις εἰς τὴν ὅλην γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ χωριοῦ. Οἱ βροχῆς πίπτουν τότε, ποῦ τὸ νερὸ τους εἶναι ἀχρηστο διὰ κάθε καλλιέργειαν καὶ ρεῖ εἰς τοὺς ποταμοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν, καθ' ὅσον αὐταὶ εἴτε δὲν ἐσπάρησαν ἀκόμη εἴτε, διότι εὐρίσκονται ἐν ληθάργῳ, λόγω τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἀξιοποίησις τῆς περιοχῆς διὰ τῶν ἔργων ἀποθηκεύσεως τοῦ Μέγδοβα ἤλλαξε τὴν μορφήν τοῦ τοπίου τῶν καλλιεργειῶν καὶ ἐνῶ ἄλλοτε ὁ καπνὸς μόνον ἐπρασίνιζε εἰς τοὺς χρυσομένους κατὰξερους κάμπους, διότι «ἀντεχε» εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ξηρασίαν, σήμερον ὅλος ὁ κάμπος πρασινίζει ἀπὸ τὰς θερινὰς καλλιεργείας: καπνὰ, βαμβάκια, καλαμπόκια, τριφύλλια κ.λ.π.

ΧΙΩΝ

Ἡ κατ' ἔτος πίπτουσα χιών ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 0,50 μ. Αὕτη οὐδεμία ζημίαν ἐπιφέρει εἰς τὰς καλλιεργείας καὶ τὰ ζῶα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀλιγοστά δένδρα καὶ τὰ ἀνεπτυγμένα σιτηρά, τὰ ὅποια πλαγιαζοῦν καὶ σπάζουν λόγω τοῦ βάρους τῆς χιόνος, καὶ δυσχεραίνει τὴν συγκοινωνίαν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα. Δυ-

ΜΕΣΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΥΓΡΑΣΙΑ ΑΕΡΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πηγή: Καπνικός Σταθμός Καρδίτσας

ραν είναι μικρά τὸ θέρος καὶ μεγάλη τὸν χειμῶνα, ὡς δεικνύει ὁ κατωτέρω πίναξ IV.

Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ὑγρότερος μῆν κατὰ τὸν ὁποῖον παρατηρεῖται ἡ μεγίστη τιμὴ σχετικῆς ὑγρασίας ἀέρος εἶναι ὁ Ἰανουάριος καὶ ὁ ξηρότερος ὁ Ἰούλιος.

Μάλιστα κατὰ τὸ δίμηνον Ἰουλίου — Αὐγούστου ἡ σχετικὴ ὑγρασία τῆς ἀτμοσφαιρας (47%) εἶναι κάτω καὶ ἀπὸ τὰ ἐπιτρεπτά ὄρια διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζώην (50%).

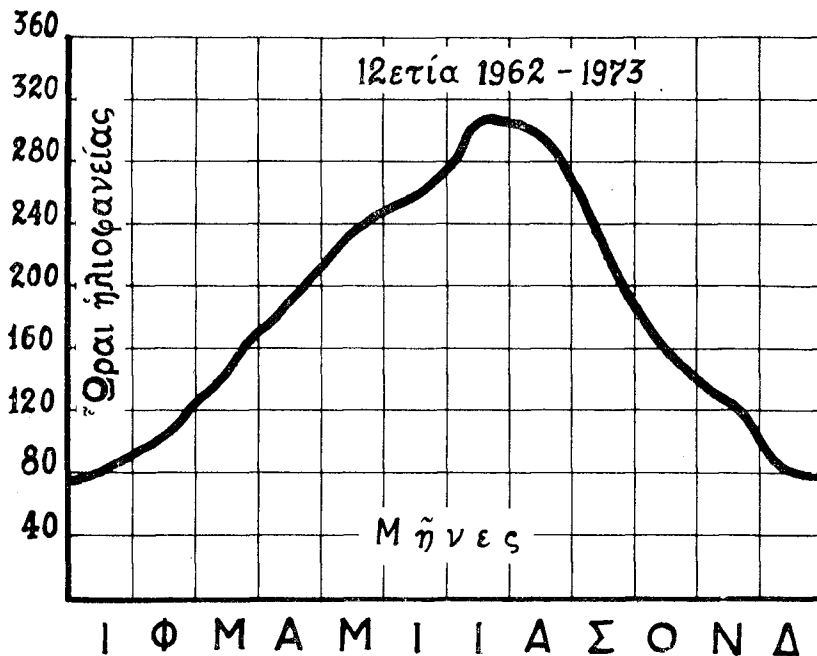
Ἡ ὑψηλὴ σχετικὴ ὑγρασία εὐνοεῖ πλείστας ἀσθενείας εἰς τὰς καλλιέργειας καὶ τὰ καρποφόρα δένδρα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι τὸ πλάγιασμα τῶν σιτηρῶν, αἱ προσβολαὶ τῶν σπορείων τοῦ καπνοῦ ἀπὸ σηφιρριζίας, οἱ περονόσποροι τῶν καλλιεργειῶν κ.λπ. Ἀπεναντίας ἐπιθυμηταὶ κατὰ τὸ θέρος εἶναι αἱ χαμηλαὶ σχετικαὶ ὑγρασίαι λόγω τῆς καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ. Τὰ ἐλάχιστα τῆς σχετικῆς ὑγρασίας, ποὺ παρατηροῦνται κατὰ τὸ τρίμηνον Ἰουνίου — Ἰουλίου — Αὐγούστου ἀποδίδονται εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας καὶ εἰς τοὺς πνέοντας θερμοὺς ἀνέμους (λίβας) κατὰ τοὺς μῆνας αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι — ὡς ξηροὶ — ὑποβιάζουν χαμηλότερον τὴν σχετικὴν ὑγρασίαν.

Σχηματικὴ παράστασις τῆς καμπύλης πορείας τῆς σχετικῆς ὑγρασίας ἐμφαίνεται ἀνωτέρω.

ΒΡΟΧΗ

Εἶναι ὁ δεύτερος, ἐξ ἴσου σημαντικὸς, περιοριστικὸς παράγων τῆς ἐπεκτάσεως καλλιεργειῶν. Ἡ κατανομὴ τῆς βροχῆς δίδεται εἰς τὸν πίνακα V ἀπὸ πλήρη στοιχεῖα μιᾶς 18ετίας 1957—1974. Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἐτήσιον βρο-

ΗΛΙΟΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πηγή: Καπνικός Σταθμός Καρδίτσης

χομετρικόν ύψος τής περιοχής είναι 805 μμ. ή 80,5 εκατοστά τὸ ἔτος. Οἱ βροχερότεροι μῆνες εἶναι οἱ Ὀκτώβριος — Δεκέμβριος — Ἰανουάριος μέ μέσον βροχομετρικόν ύψος 103, 103 καὶ 102 μμ. οἱ δὲ ξηρότεροι οἱ Ἰούλιος — Αὐγούστος μέ 22 καὶ 17 μμ. βροχῆς ἀντιστοίχως. Βάσει δὲ τῆς πιπτούσης βροχῆς τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς εἶναι μεσογειακὸν θαλάσσιον κατὰ τὸν CORREN.

Περὶ τὸ 72% τῆς βροχῆς πίπτει κατὰ τὸ ἐξάμηνον Ὀκτωβρίου — Μαρτίου, ὅτε ἐλάχιστα καλλιέργειαὶ ὠφελοῦνται ἐξ αὐτῆς (χειμερινὰ καὶ δένδρα), ἐνῶ οἱ ξηρότεροι μῆνες εἶναι ὁ Ἰούνιος, Ἰούλιος καὶ Αὐγούστος, οἵτινες συντελοῦν εἰς τὴν καλύτεραν ἀποξήρανσιν τῶν καπνῶν.

Ἡ μὴ ὁμοίομορφος αὐτῆ κατανομῆ τῆς βροχῆς ἐντὸς τοῦ ἔτους ἔχει δυσμενεῖς ἐπιδράσεις εἰς τὴν ἄλην γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ χωριοῦ. Οἱ βροχῆς πίπτουν τότε, ποὺ τὸ νερὸ τους εἶναι ἀχρηστο διὰ κάθε καλλιέργειαν καὶ ρεεῖ εἰς τοὺς ποταμοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν, καθ' ὅσον αὐταὶ εἴτε δὲν ἐσπάρησαν ἀκόμη εἴτε, διότι εὐρίσκονται ἐν ληθάργῳ, λόγω τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἀξιοποίησις τῆς περιοχῆς διὰ τῶν ἔργων ἀποθηκεύσεως τοῦ Μέγδοθα ἤλλαξε τὴν μορφήν τοῦ τοπίου τῶν καλλιεργειῶν καὶ ἐνῶ ἄλλοτε ὁ καπνὸς μόνον ἐπρασίניζε εἰς τοὺς χρυσαμένους κατάξερους κάμπους, διότι «ἀντεχε» εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ξηρασίαν, σήμερον ὅλος ὁ κάμπος πρασινίζει ἀπὸ τὰς θερινὰς καλλιεργείας: καπνὰ, βαμβάκια, καλαμπόκια, τριφύλλια κ.λ.π.

ΧΙΩΝ

Ἡ κατ' ἔτος πίπτουσα χιών ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 0,50 μ. Αὕτη οὐδεμίαν ζημίαν ἐπιφέρει εἰς τὰς καλλιέργειας καὶ τὰ ζῶα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀλιγοστά δένδρα καὶ τὰ ἀνεπτυγμένα σιτηρά, τὰ ὅποια πλαγιάζουν καὶ σπάζουν λόγω τοῦ βάρους τῆς χιόνος, καὶ δυσχεραίνει τὴν συγκοινωνίαν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα. Δυ-

νάμεθα δὲ μετὰ θεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ γενόμενα ἔργα τοῦ Μέγδοβα, ἡλλαξαν κατὰ τι τὰ μετεωρολογικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τῆς περιοχῆς ὀλοκλήρου. Δὲν παρατηροῦνται χιονοπτώσεις, ὡς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ 1 μ. καὶ πλέον, εἰς τὸ χωρίον καὶ ὁ χειμὼν εἶναι ἡπιώτερος.

Πάντως ἡ πτώσις χιόνος ὠφελεῖ μᾶλλον τὰς καλλιεργεῖαις διὰ τῆς ἀποθήκευσεως περισσοτέρου ὕδατος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ τῆς θανατώσεως τῶν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους διαχειμαζόντων ἐντόμων. Ἀκόμη δὲ ἀποφεύγονται αἱ παγεραὶ ἡμέραι τοῦ χειμῶνος, διότι μὲ τὴν πτώσιν τῆς χιόνος ἀποδεσμεύονται 80 περίπου θερμίδες ἀπὸ 1 γραμμᾶριον χιόνος λόγω συμπυκνώσεως καὶ θερμαίνουν τὸ περιβάλλον.

Ἡ περιοχή ὅμως τῶν «ριζῶν» τοῦ χωρίου εἶναι «ξεχειμαδιὸν», δηλαδὴ θερμότερον μέρος τοῦ κάμπου, καὶ τῶν βουνῶν, ὅπου καταφεύγουν οἱ κτηνοτρόφοι μὲ τὰ ζῶα τους, λόγω τοῦ ἡπίου μικροκλίματος καὶ τῆς ταχέως τήξεως τῶν χιόνων εἰς τὰ μέρη αὐτά.

ΧΑΛΑΖΑ

Ἡ περιοχή τῆς κοινότητος Καναλιῶν δὲν χαρακτηρίζεται «χαλαζόπληκτος», ὅπως ὅλαι γενικῶς αἱ ὑπῆρξαν τῶν Ἀγράφων ὀρέων (ριζᾶ).

Ἐκ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους τὰς περισσοτέρας πιθανότητος πτώσεως χαλαζῆς παρουσιάζουν ὁ Μάϊος καὶ ὁ Ἰούλιος. Ἡ πτώσις χαλαζῆς κατὰ τοὺς μῆνας αὐτοὺς εἶναι καὶ ἡ πλέον ὀδυνηρά, διότι προκαλεῖ μεγάλας ζημίας εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς καλλιεργεῖαις. Τὰ σιτηρὰ εὐρισκόμενα πλησίον τῆς συγκαμιδῆς των ἀποσπυρίζονται κυριολεκτικῶς εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἀναδιπλοῦνται τὰ στελέχη (καλάμι), τὰ ἀμπέλια ἀπορραγίζονται καὶ ἀποφυλλοῦνται καθὼς καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ φυλλοφόροι καλλιέργειαι. Τὸν καπνὸν καὶ τὸν βάμβαικα τὸν εὐρίσκει κυρίως εἰς τὴν πρώτην του ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἀποφυλλώνει ἢ τὸν καταστρέφει τελείως, «ὀψιμίζοντας» κατὰ πολὺ τὴν παραγωγὴν των.

Εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ χωριοῦ ἡ μεγαλύτερα καταστροφὴ, ποὺ ὑπέστησαν ποτὲ οἱ Καναλιῶται ἀπὸ πτώσιν χαλαζῆς εἶναι ἐκείνη τῆς 15ης Μαΐου 1960. Τότε 24 χωριὰ τῆς περιοχῆς ἐπλήγησαν κυριολεκτικὰ ἀπὸ χαλαζῶν μεγέθους καρύου, ποὺ ἐπέφερε τελειωτικὴν καταστροφὴν εἰς ὅλας τὰς καλλιεργεῖαις. Ὁ φόβος, ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἀπόγνωσις διεφαίνετο εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν παραγωγῶν τῆς περιοχῆς. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ Κράτος συμπαρεστάθη κατὰ τὸ κρίσιμον αὐτὸ ἔτος εἰς τοὺς ἀπογοητευμένους χωρικοὺς καὶ τοὺς ἔδωσε, διὰ νὰ ζήσουν, τὸ ψαμί, τὸ λάδι, τὸ σαποῦνι καὶ τὴν ζάχαρη, μὲ μεσοπρόθεσμα δάνεια, ποὺ ἐχορήγησε σὲ ὅλους ἡ ΑΤΕ.

ΠΑΓΕΤΟΙ

Οὗτοι διακρίνονται εἰς πρώιμους καὶ ὀψίμους, ποὺ λαμβάνουν συνήθως χώραν τὸν Μάρτιον — Ἀπρίλιον. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα, προκαλοῦν μεγάλας ζημίας εἰς τὰ σιτηρὰ, τὰ ὁποῖα παγώνουν καὶ καταστρέφονται καὶ εἰς τὰ δένδρα καὶ ἀμπέλια, τὰ ὁποῖα ἐτοιμάζονται πρὸς βλάστησιν ἢ ποὺ ἔχουν μόλις βλαστήσει. Ἡ καταστροφὴ ὀφείλεται κυρίως εἰς μηχανικὴν βλάβην τῶν ἰστῶν τοῦ φυτοῦ, διὰ καταστροφῆς τῶν ἀγγειωδῶν συστημάτων αὐτῶν καὶ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ἀποξηράσεως. Οἱ πρώιμοι παγετοὶ τοῦ Νοεμβρίου — Δεκεμβρίου, προκαλοῦν καταστροφὴν εἰς τὰ σιτηρὰ, ποὺ εἶναι μικρὰ καὶ δὲν ἔχουν ἀποκτήσει ἀκόμη τὰς μονίμους τῶν ρίζας, ὥστε νὰ ἀνεξαρτοποιηθοῦν ἀπὸ τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ παγετοὶ αὐτοὶ θερματίζουν τὴν βλαστικὴν περίοδον ὄλων τῶν ἐτησίων καλλιεργειῶν, ποὺ δὲν ἀντέχουν εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος.

ΔΡΟΣΟΣ — ΠΑΧΝΗ

Ἡ δρόσος πίπτει κυρίως κατὰ τὰς μεταβάσεις ἐκ τῆς ἀνοίξεως πρὸς τὸ θέ-

ρος και από του θέρους προς τὸ φθινόπωρον. Γενικῶς δὲ αὕτη πίπτει, ὅταν ὑπάρχη μεγάλη διαφορά θερμοκρασίας ἡμέρας — νυκτός, κατὰ τὰς ἀστροφεγγεῖς νύκτας τοῦ ἔτους και ὅταν ἡ σχετικὴ ὑγρασία τοῦ ἀέρος εἶναι ὑψηλὴ. Ὅταν εἶναι ὑπὸ μορφὴν σταγονιδίων ὕδατος, λέγεται δρόσος, ἐνῶ ὑπὸ μορφὴν χιόνος λέγεται πάχνη. Αὕτη ἐξαρτᾶται, ἂν εἶναι θλαθερὰ εἰς τὰς καλλιέργειας, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ σταδίου ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν. Συνήθως αὕτη εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων ἀσθενειῶν, τοῦ περικοσπύρου τῆς ἀμπέλου, τὰς σκωριάσεις τῶν σιτηρῶν κ.λ.π., ἐνῶ κατὰ τὸ θέρος ἢ δρόσος ἀναζωογονεῖ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ.

ΟΜΙΧΛΗ

Αὕτη συνήθως ἐμφανίζεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ὑπὸ μορφὴν μεγάλης ἕως μικρᾶς πυκνότητος νεφῶν (ἀραιωμένων ἢ μὴ) καὶ ἀντιστρόφως μικρᾶς ἕως μεγάλης ὁρατότητος. Παρουσιάζεται κατὰ τὸν χειμῶνα κυρίως, λόγω τῆς καθιζήσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μαζῶν καὶ τοῦ ψύχους κατὰ τὴν νύκτα, ἐνῶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὸ ἀπόγευμα τὰ νέφη συνήθως ἀνέρχονται εἰς ὑψηλότερα σημεία τοῦ ὀρίζοντος καθιστάμενα ἐλαφρότερα διὰ τῆς θερμάνσεως περισσότερον ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἀνακλάσεως τῆς θερμότητος τοῦ ἐδάφους. Παλλάκις τὰ νέφη παραμένουν ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ παρεμποδίζουν τὴν ἄνετον βόσκησιν τῶν ζώων, διότι διευκολύνουν τὴν ἀόρατον ἐπίσχεσιν ἐκ τῶν ὀρειῶν περιόχων λύκων καὶ ἀλεπούδων, ἐπικινδύνων ἐχθρῶν δι' αὐτά. Πολλάκις ὁμιχλὴ ἀποβαίνει χρήσιμος, ὡς συμβαίνει τὸ φθινόπωρον πρὶν ὀργωθῶν τὰ χωράφια, ποὺ εἶναι κατὰ τὴν ἀνομβρίαν τοῦ θέρους· τότε τὰ μαλακῶνει καὶ τὰ φέρει στὸ «ρῶγο» τοὺς διὰ τὴν καλλιέργειαν. Χρησιμωτάτη ἐπίσης ἀποβαίνει διὰ τὸ μαλακῶμα τῶν καπνῶν κατὰ τὴν χωρικὴν συσκευασίαν αὐτῶν.

ΚΑΤΑΙΓΙΔΕΣ

Ἐμφανίζονται κατὰ τὰς ἀρχὰς φθινοπώρου συνήθως, προξενούσαι διὰ τῆς συνδυασμένης ἐνεργείας ἰσχυροῦ ἀνέμου καὶ ραγδαίας βροχῆς μεγάλης καταστροφᾶς, διαβρώσεις ἐδαφῶν, πλημμύρας κ.λ.π. Σπανίως παρουσιάζονται τὸ θέρος, συνοδευόμεναι εἴτε μὲ πτώσιν χαλαζῆς, εἴτε μὲ ραγδαίας βροχᾶς, χαρακτηριζόμενας ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς θεομηνίας.

ΝΕΦΩΣΙΣ — ΗΛΙΟΦΑΝΕΙΑ

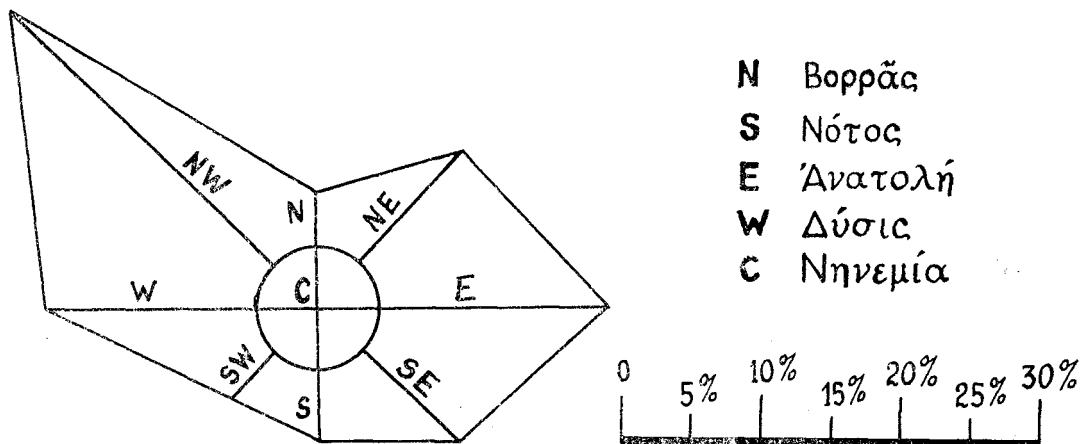
Ἡ ἡλιοφάνεια τῆς περιοχῆς εἶναι ἐξαιρετικὴ. Ἡ μέση ἡλιοφάνεια καταφαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος VI. Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ δίμηνον Ἰουλίου—Αὐγούστου παρουσιάζει τὴν μεγίστην ἡλιοφάνειαν τοῦ ἔτους. Κατὰ τοὺς μῆνας αὐτούς, λόγω τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας, ἡ ὑγρομετρικὴ κατάσταση τοῦ ἀέρος ἐλαττοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἡ ἀνοδικὴ κίνησις τοῦ ἀέρος, ἢ παραγομένη ἐκ τῆς θερμάνσεως τοῦ ἐδάφους, δὲν εἶναι ἀρκετὴ, ἵνα προκαλέσῃ συμπύκνωσιν τῶν ὕδρατμῶν καὶ βροχῆν. Τὸ γεγονός τούτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ μίαν τοιαύτην καπνοπαραγωγικὴν περιοχὴν, καθ' ὅσον ἡ ποιότης τοῦ καπνοῦ ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἡλιοφανείας καὶ τῆς καλῆς ἀποξηράνεως. Ἄν βραχὴ ἢ ἐπικρατήσουν νεφοσκετεῖς ἡμέραι, ἢ ποιότης τοῦ καπνοῦ ὑποβιβάζεται πρὸς ζημίαν τῶν καπνοπαραγωγῶν.

Ἡ ἡλιοφάνεια σχηματικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους παρατίθεται εἰς τὴν σ. 47.

ΑΝΕΜΟΙ

Οἱ ἐπικρατέστεροι ἄνεμοι εἰς τὴν περιοχὴν, εἶναι οἱ Βορειοδυτικοί, οἱ ὅποιοι, πνέουν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Τούτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος VII. Ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι οἱ ΒΔ καὶ Δ ἄνεμοι εἶναι τακτικοὶ ἄνεμοι καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ εἰς μεγάλην ἀναλογίαν, ἀνερχόμενοι εἰς τὸ 40% περίπου τῶν

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΣ ΠΝΕΟΝΤΩΝ ΑΝΕΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πηγή: Μετεωρολογικὸς Σταθμὸς Τρικάλων

πνεόντων ανέμων. Νηνεμία ἐλάχιστα παρατηρεῖται. Ἐπίσης οἱ Ἀνατολικοὶ ἄνεμοι αὐξάνονται κατὰ τὸ θερος καὶ ἐλαττοῦνται κατὰ τὸν χειμῶνα. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν εἰδικὰ ὀνόματα εἰς τὴν περιοχὴν ἣτοι:

Ὁ «λίβας» εἶναι Νότιος ἢ Νοτιοδυτικὸς ἄνεμος, ὁ ὁποῖος εἰσβάλλει εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ προκαλεῖ μεγάλας ζημίας κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἰδίως εἰς τὰ σιτηρὰ, λαχανικά, δένδρα κ.λ.π. Εἶναι ξηρὸς καὶ λίαν θερμὸς ἀποξηραίνων τὰ πράσινα μέρη ὅλων τῶν καλλιεργειῶν, καὶ προκαλεῖ ἀνθορροίας καὶ μαρασμόν. Εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθμ. 1 ἐχθρικός ἄνεμος τῆς περιοχῆς.

«Ὁ Τρικάλης ἢ Καλαμπακιώτης» ὀνομαζόμενος ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὡς ἄνω πόλεων ἐκ τῶν ὁποίων ἔρχεται. Τὰ συμπτώματά του εἶναι ὅμοια μὲ τοῦ «Βαρδάρη Θεσσαλονίκης». Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἰσχυρὸς καὶ ξηρὸς, ὥστε ἐμφανίζεται ὡς ψυχρὸς. Πνέει κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας καὶ συχνὰ προκαλεῖ παγετούς. Δὲν προκαλεῖ ὅμως ζημίας ἐπὶ τῶν καλλιεργειῶν, ἀλλ' ὅταν εἶναι πολὺ σφοδρὸς (8 μποφόρ) προκαλεῖ μηχανικὰς ζημίας εἰς τὰ ὄπωροφόρα δένδρα, παρασύρει τὸ χόρτον τῶν θερισμένων λειμῶνων κ.λ.π. Πολλάκις εἶναι εὐεργετικὸς, διότι τὰ ἀκατάλληλα λόγω ὑγρασίας χωράφια τὰ ἀποξηραίνει καὶ τὰ κάνει καλλιεργήσιμα κατάλληλα διὰ σποράν.

Παραστατικῶς δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν τὴν διεύθυνσιν καὶ τὸ ποσὸν τῶν πνεόντων ανέμων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους διὰ τοῦ ἀνωτέρω σχεδιαγράμματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ὑστερα ἀπὸ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ κλίματος καὶ τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων, προκύπτει ὅτι τὸ κλίμα εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν χειμερινῶν καλλιεργειῶν ἀπὸ ἀπόψεως συνθηκῶν ὑγρασίας καὶ θερμοκρασίας κατὰ τὸ φυτόωμα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν.

Αἱ ἐαριναὶ καλλιέργειαι ἐξαρτῶνται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν βροχόπτωσιν καί, ἐὰν μὲν ἡ βροχόπτωσις εἶναι κάπως ὑψηλὴ, τότε αἱ ἀποδόσεις εἶναι ἱκανοποιητικαί, ἄλλως, αἱ ἀρδεύσεις εἶναι ἀπαραίτητοι, προκειμένου νὰ ἀναμεινωμεν ἱκανοποιητικὰς ἀποδόσεις.

Γ Ύ Δ Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Α

ΓΕΝΙΚΑ

Μόνιμα ἐπιφανειακὰ ὕδατα σημαντικῆς παροχῆς δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν περιο-

χην Καναλιών. Υφίστατο παλαιότερον πρόβλημα ύδρευσεως τών κατοίκων, τόσον εἰς τὸ χωρίον ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀγροτικὴν περιοχὴν. Σήμερον ὁμως μετὴν ὑδρευσιν τοῦ χωρίου, τὸν ἀναδαισμὸν καὶ τὴν ἀρδευσιν διὰ τοῦ ἀποθηκευμένου ὕδατος τῆς λίμνης τοῦ Μέγδοβα, δὲν ὑπάρχει πρόβλημα.

ΠΗΓΑΙ

Τὸ χωρίον ὑδρεύεται ἀπὸ τὸ 1962 μετὰ ὑδραγωγεῖον χωρητικότητος 80 κυβικῶν μέτρων, εὐρισκόμενον εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιαν (ὕψόμετρον 424 μ.). Τὸ ὕδωρ μεταφέρεται ἐκεῖ ἐκ τῶν πηγῶν τῆς «Δισκαριάς» (ὕψόμετρον 220 μ.) δι' αὐτομάτου ἠλεκτραντλίας. Ἀναντικατάστατον ὁμως θεωρεῖται τὸ ὕδωρ τῆς πλατείας τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον ἀκόμη προτιμᾶται ὡς πόσιμον ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους. Πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑδραγωγείου πηγαινοήρχοντο εἰς τὴν πλατείαν ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ συνεχῶς μετὰ «γκιοῦμια», τίς «στάμνες» καὶ τὰ φορτωμένα γαϊδουράκια μετὰ «βαρέλες» καὶ «γκαζουλίνες». Ἡ ταλαιπωρία ὁμως αὐτῆ ἀνήκει πλέον εἰς τὸ παρελθόν. Σήμερον ἔπαυσαν νὰ συνωστίζωνται, ἰδίως τὰ βράδουα, αἱ γυναῖκες εἰς τὴν πλατείαν καὶ εἰς τὰ πηγᾶδια «τὸ κοινοτικόν», τοῦ «Καραμήτρου», καὶ τοῦ «Τικοῦ»). Ἐπίσης ἔπαυσαν διὰ τὸ πλῆσμον τῶν κλινωσκεπασμάτων νὰ ἐπισκέπτονται τὴν «Δισκαριά», τοῦ «Δημητρακάκη», τὴν «Βρωμόδουση», τὴν «Βούλια», τοῦ «Ἀποστολάκη» κλπ. Σήμερον ὅλη ἡ καθαριότης γίνεται μετὰ τὸ ὕδωρ τῆς ὑδρεύσεως.

Π Ι Ν Α Ε (Ι)

Ἐμφαιγν τῆν μέσην θερμοκρασίαν ἀέρος εἰς βαθμοῦς C τῆς ἰθαίτας

1957 - 1974 κατὰ μῆνα καὶ ἔτος (Στοιχεῖα Κανινοῦ Σταθμοῦ Καρδίτσας)

Ἔτος	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤ	ΝΟΒΜ	ΔΕΚΕΜ	Μέση Ἔτος
1957	4,2	9,6	9,3	14,4	18,1	25,9	28,4	27,9	22,5	16,3	11,6	5,6	16,1
1958	6,1	10,0	8,9	14,0	22,6	25,9	27,9	28,8	21,0	16,2	11,2	7,8	16,7
1959	4,0	5,2	11,4	14,1	20,0	23,6	27,0	26,6	20,2	12,5	9,8	9,1	15,3
1960	5,9	7,6	8,7	14,5	20,3	24,6	28,6	29,8	20,6	17,8	12,5	9,2	16,7
1961	5,1	5,8	10,9	16,8	20,7	25,6	27,6	27,3	23,4	16,2	12,6	5,8	16,4
1962	5,1	4,2	10,1	14,8	22,8	25,3	29,0	29,3	24,0	15,8	12,4	3,3	16,3
1963	3,0	5,7	8,0	14,4	13,8	25,8	29,5	29,0	23,9	16,2	12,5	7,7	16,1
1964	2,4	6,3	9,6	14,6	19,0	24,4	26,5	26,8	21,9	17,3	11,9	7,3	15,7
1965	6,5	3,4	9,6	13,4	18,8	24,6	28,6	28,8	24,0	15,6	11,1	7,7	16,0
1966	3,8	10,4	9,2	15,8	19,0	24,0	28,1	28,6	22,5	13,9	11,4	6,7	16,6
1967	3,8	5,5	10,7	13,9	19,8	24,1	25,2	27,3	22,2	17,0	10,9	6,7	15,5
1968	0,8	3,1	9,0	15,9	21,9	23,4	27,8	26,2	23,0	15,6	11,7	6,1	15,8
1969	4,2	8,3	9,2	14,9	24,0	26,0	27,8	28,3	23,2	16,2	11,5	6,8	16,6
1970	7,4	8,4	10,5	16,3	18,9	25,8	27,5	27,9	22,4	15,3	10,6	5,7	16,3
1971	7,2	6,1	8,4	14,0	21,7	26,3	26,0	27,4	20,3	14,4	10,1	6,2	15,6
1972	5,7	6,6	10,0	15,6	20,9	26,6	27,2	26,5	22,0	13,1	11,2	5,2	15,8
1973	4,2	6,9	7,5	14,5	22,5	25,2	29,0	25,8	23,4	16,3	9,3	4,4	15,7
1974	5,9	7,4	9,5	12,5	20,3	25,4	28,2	26,6	22,3	17,6	10,8	5,2	15,9
Μέση 18 ἔτων	4,7	6,9	9,4	14,6	20,6	25,1	27,7	27,7	22,3	16,0	11,3	6,4	

Άλλαι αξιόλογοι πηγαί είναι τὸ «Λουτρό» καὶ τὸ «Ἀγίασμα» ποὺ χρησιμεύουν διὰ τοὺς κήπους, τὸν καπνὸν καὶ τὰ τριφύλλια. Ἐπίσης ἡ «Χουρχούρα», ἡ «Κρύα βρύση», τοῦ «Μούρκ», ἡ «Κρανούλα», ἡ «Τσάμπραινα», τὸ «Καλαμάκι», τὸ «Κούτσουρο», τοῦ «Κυρίτση ἢ βρύση» κ. ἄ.

Εἰς μερικὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς ὑπάρχουν καὶ «τουλούμπες» διὰ τὴν ἀντλήσιν ὕδατος πρὸς πόσιν.

Π Ι Η Α Ε Ψ

Ἐμφάνων τὴν ἐλαχίστην ἀπόλυτον πραγματοποιηθεῖσαν θερμοκρασίαν κατὰ τὴν 18ετην 1957 - 1974 κατὸ μῆνα καὶ ἔτος εἰς °C.

Ἔτος	ΙΑΝ	ΦΕΒΡ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤΩΒ	ΝΟΕΜ	ΔΕΚ	Μέση ἐλαχ.	Ἐλάχιστο ἔτους
1957	-2,8	-1,5	-2,5	1,0	1,5	13,1	15,0	13,5	9,5	6,5	0,0	-9,5	3,6	-9,5
1958	-2,0	-2,0	11,0	1,4	7,5	10,5	13,3	12,5	11,0	3,2	0,0	-0,2	4,6	-2,0
1959	-4,5	-4,6	0,5	1,3	7,5	9,3	13,7	14,0	8,2	0,5	-1,0	0,3	3,7	-4,6
1960	-2,5	-5,5	-0,5	4,6	6,0	9,5	11,5	12,2	6,5	9,5	0,5	0,2	4,0	-5,5
1961	-7,0	-1,8	-1,5	4,4	6,5	9,5	13,5	12,5	9,2	5,5	-3,0	-15,5	2,6	-15,5
1962	-7,4	-3,4	-0,5	1,5	3,2	7,6	12,4	15,0	9,4	5,3	2,0	-3,0	3,5	-7,4
1963	-18,4	-8,0	-10,5	3,5	5,7	11,2	13,8	12,5	7,5	6,0	-1,5	-3,5	3,0	-18,4
1964	-5,0	-6,0	1,0	0,0	5,1	12,6	10,5	12,5	7,6	9,5	-2,0	-2,0	3,9	-6,0
1965	-3,5	-11,0	-2,0	0,5	3,5	9,5	13,2	10,5	7,6	0,5	-1,0	4,5	2,6	-11,0
1966	-3,5	-1,4	0,0	-0,5	10,2	13,5	15,0	14,5	10,2	8,2	2,0	-3,2	5,4	-3,5
1967	-4,2	0,5	1,8	1,0	6,0	9,0	12,5	15,0	11,5	3,5	-3,0	-6,0	3,9	-6,0
1968	-17,8	-4,5	-3,0	4,0	9,0	12,2	12,5	13,0	6,5	6,5	0,5	-0,5	3,2	-17,8
1969	-3,5	-1,0	0,0	2,0	6,0	9,5	9,5	11,5	9,8	3,0	-2,5	-1,0	3,5	-3,5
1970	-2,0	-2,5	-3,0	-1,0	3,5	8,5	10,5	11,5	5,0	2,0	-2,0	-5,0	2,1	-5,0
1971	-1,5	-3,5	-5,5	1,5	5,5	9,0	8,0	12,5	7,0	1,0	-3,0	-4,0	2,2	-5,5
1972	-1,0	-1,0	-4,5	1,5	6,5	10,0	13,5	13,0	7,5	-0,5	-4,5	-4,5	3,0	-4,5
1973	-7,5	-2,0	-3,0	3,0	5,0	10,0	14,0	13,0	11,0	0,5	-4,0	-6,0	2,8	-7,5
1974	-4,5	-3,0	-2,0	1,5	6,5	8,0	10,0	12,0	16,5	2,0	1,0	-4,0	3,6	-4,5

Μέση ἐλα-

χίστη

18 ἔτων -5,4 -3,5 -2,0 1,7 5,8 10,1 12,4 12,8 8,9 3,8 -1,2 -3,5 3,4

Ἐλαχί-

στη

μηνός

18 ἔτων -18,4 -11,0 -5,5 -1,0 1,5 8,0 8,0 10,5 5,0 -0,5 -4,5 -15,5

H I N A E III

Σημαντικὴ τὴν ἀνάκτορον μετ' ἄστυν προαγαγεμένη ἐκ τῶν ἀρχειομετρησῶν κατὰ τὴν ἰσχύον 1977 - 1974
 περ' ἑτέρας καὶ πρώτης ἐκς ἑ.α. (στρατηγεῖτο Κομμουνιστὶ Ἰσοδυνάμῳ Καρτέρι-ος).

ΣΤΟΣ	ΛΑΘΥ	ΦΕΒΕ	ΜΑΥ	ΑΠΡΙΑ	ΜΑΙΟΣ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤΩΒ	ΝΟΒ	ΔΕΚΕΜ	ΜΕΣ.	ΜΕΣ.
1957	12,0	22,5	24,5	26,0	32,5	42,3	37,7	41,3	35,5	33,8	22,5	19,8	29,7	42,3
1958	15,5	21,5	21,0	24,5	34,5	37,0	39,5	43,2	31,5	28,0	19,5	21,0	28,0	43,2
1959	16,5	21,0	22,4	25,0	31,5	33,6	38,5	37,6	33,2	23,3	20,0	19,2	26,8	33,5
1960	20,7	23,3	20,6	23,0	33,0	34,0	37,5	39,2	33,5	29,5	23,5	18,5	28,0	39,2
1961	14,2	17,5	25,0	30,0	34,0	36,5	37,5	39,5	37,5	32,5	25,5	19,0	28,0	39,5
1962	14,5	15,0	23,5	27,5	36,5	38,0	42,0	39,0	32,7	26,0	15,5	17,5	28,0	42,0
1963	18,5	16,0	21,5	24,6	28,0	35,5	38,0	34,8	35,5	27,5	25,0	24,0	27,4	38,0
1964	15,0	18,0	21,5	25,0	28,5	35,2	36,0	36,5	36,0	30,2	22,2	15,5	26,6	36,5
1965	16,0	22,0	22,5	23,5	31,5	35,5	42,0	39,0	36,0	31,0	25,0	19,5	28,6	42,0
1966	16,0	21,5	20,5	25,5	35,5	38,5	38,0	40,2	35,0	30,3	20,0	16,0	28,1	40,2
1967	17,0	19,5	26,0	23,5	31,0	35,0	38,0	37,5	38,7	29,0	22,5	21,0	28,2	37,5
1968	15,0	23,0	21,0	29,0	33,0	35,0	40,0	36,5	37,0	27,0	20,0	14,5	27,0	40,0
1969	14,5	18,5	19,2	27,5	41,0	41,0	40,5	40,5	36,5	31,5	26,5	16,5	29,4	41,0
1970	17,0	23,0	26,5	31,5	38,5	39,5	38,5	41,0	37,5	28,5	26,5	21,0	30,2	39,5
1971	19,5	14,5	21,5	28,5	34,0	41,0	40,5	38,5	33,0	29,5	23,5	20,0	28,0	41,0
1972	15,5	16,5	25,0	27,5	34,5	42,5	39,5	39,0	33,0	28,0	23,5	15,0	28,2	42,5
1973	15,0	18,5	18,0	27,5	39,0	38,0	44,5	37,0	36,0	38,5	24,5	19,0	29,6	44,5
1974	15,0	18,5	25,5	26,5	32,5	39,5	41,5	37,5	38,5	30,5	22,0	18,0	28,7	41,5
ΜΕΣ. ΜΗΝ	15,9	19,4	22,5	26,4	33,0	37,6	39,3	38,7	35,7	30,0	22,9	18,0	28,2	
ΜΕΣ. ΕΤΟΥΣ	20,7	23,3	26,5	31,5	41,0	42,5	44,5	43,2	38,7	39,8	26,5	24,0		

Π Ι Ν Α Κ Ι

Έμφασην τήν μέσην σχετικήν υγρασίαν αέρος τής Ίβερίας 1957 - 1974
κατ'έτος καὶ μῆνα εἰς ποσοτὸν % (Στοιχεῖα Κατακλιθεῖς Σταθμοῦ Καρόλτης)

Έτος	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΑΪΟΣ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤΩΒ	ΝΟΕΜ	ΔΕΚ	Μέση Ίβερίας
1957	86	71	74	67	68	49	54	49	50	81	68	87	68,7
1958	84	76	80	72	65	55	50	46	78	72	88	84	70,8
1959	80	70	80	68	65	53	49	52	66	75	84	84	68,8
1960	78	76	80	68	65	54	42	41	69	76	80	88	68,0
1961	86	78	75	75	58	48	47	46	46	74	79	89	66,7
1962	87	79	74	64	51	48	44	50	60	83	87	91	68,1
1963	84	86	77	73	77	56	54	49	59	79	81	83	71,5
1964	81	75	79	61	65	62	54	52	59	72	79	82	68,4
1965	80	82	72	71	66	56	51	51	48	65	73	78	66,1
1966	81	70	72	61	62	54	42	44	60	68	82	81	64,7
1967	81	80	65	69	64	46	60	53	64	68	78	80	67,3
1968	85	80	70	66	62	59	40	49	53	68	82	86	66,7
1969	90	72	82	59	52	45	44	45	69	63	74	84	65,4
1970	81	66	56	53	49	44	41	38	50	67	72	82	59,0
1971	85	82	71	70	51	41	43	42	61	68	78	79	64,2
1972	93	89	78	75	58	45	50	51	62	78	71	86	69,6
1973	95	77	74	53	42	39	39	46	55	69	75	85	61,6
1974	80	82	77	76	49	46	36	44	57	64	78	75	63,7
Μέση Ίβερίας	84	77	74	66	56	50	47	47	59	71	79	83	66,6

Ευρωπαϊκής Προστασίας και Πήρωτων Προχνης και Έτος και μήνα της Ιερίας 1957 - 1974

II I N A E V

Έτος	MM	ημέρ.	ΦΒΒΡ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤ	ΝΟΒ	ΔΕΚ	Σύνολο Έτος																				
1957	99	13	45	2	56	7	16	5	58	11	52	5	20	1	33	3	3	20	4	4	186	6	7	4	272	13	96	14	64	14	831	92		
1958	71	4	16	3	122	14	67	12	58	7	35	2	38	1	6	1	186	6	6	6	78	9	94	10	197	12	67	12	8	992	101	835	76	
1959	100	10	20	1	182	9	107	9	61	7	58	7	10	9	13	6	75	9	8	3	58	7	195	14	784	91	58	7	68	7	784	91		
1960	124	12	48	8	103	16	53	7	61	7	58	7	1	1	1	1	75	9	8	3	58	7	195	14	784	91	58	7	68	7	784	91		
1961	124	14	18	5	135	6	23	5	20	4	18	5	33	3	8	2	1	1	1	1	129	7	138	14	158	19	216	19	68	7	998	103	628	65
1962	46	8	116	8	82	14	5	3	22	3	11	6	11	1	4	1	129	7	4	1	19	7	192	14	46	3	73	11	94	12	897	106	998	103
1963	103	11	185	20	65	10	33	10	111	17	44	8	5	2	36	1	19	6	35	8	73	11	94	12	897	106	638	105	615	89	638	105		
1964	93	9	35	13	117	15	14	6	103	12	44	8	15	1	3	2	32	5	42	8	100	16	80	10	859	97	615	89	615	89	615	89		
1965	55	8	101	13	65	10	65	10	60	10	80	5	15	1	20	4	30	4	42	8	100	16	80	10	859	97	615	89	615	89	615	89		
1966	170	16	23	3	102	12	63	10	44	6	97	8	131	13	20	3	76	10	56	6	61	11	196	23	739	92	863	112	739	92	863	112		
1967	62	8	41	9	46	7	47	10	46	6	3	3	131	13	20	3	76	10	56	6	61	11	196	23	739	92	863	112	739	92	863	112		
1968	133	14	95	8	92	9	19	4	59	7	45	6	8	4	5	2	113	8	8	2	27	4	81	11	739	92	863	112	739	92	863	112		
1969	147	15	102	14	80	24	23	8	72	5	40	7	25	7	11	2	28	8	51	8	68	11	96	9	739	92	863	112	739	92	863	112		
1970	73	13	72	12	90	11	9	5	72	5	40	7	25	7	11	2	28	8	51	8	68	11	96	9	739	92	863	112	739	92	863	112		
1971	62	15	165	16	200	17	45	11	84	4	18	5	35	6	11	2	22	6	188	15	6	4	8	10	773	118	644	90	644	90	644	90		
1972	163	21	129	21	45	8	98	15	38	6	4	2	49	5	5	2	22	6	188	15	6	4	8	10	773	118	644	90	644	90	644	90		
1973	123	14	61	14	151	18	11	5	3	2	10	3	6	2	44	4	17	4	148	9	52	7	26	8	827	107	827	107	827	107	827	107		
1974	96	12	118	16	84	10	142	17	39	9	82	7	27	7	25	5	45	8	109	10	60	6	805	97	805	97	805	97	805	97	805	97		

Μέση
Ιερίας

102 12 77 10 107 12 47 9 52 7 37 5 22 3 17 2 49 5 103 9 86 9 103 12

805 97

Π Ι Ν Α Κ Ε VI

*Εμφανίζονται τήν ήλιωφάνειαν εις Έκρας κατά μήνα καὶ ἔτος τῆς 12ετίας
1962 - 1973 (Στοιχεῖα Καταμετρήσεως Καρδύτης)

* Ἔτος	* Ὁραὶ ἡλίουφ.	ΙΑΝ	ΦΕΒΡ	ΜΑΡΤ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠΤ	ΟΚΤ	ΝΟΕΜ	ΔΕΚΕΜ
1962	2274	90	130	149	193	252	232	341	343	227	96	62	39
1963	2131	91	81	154	182	176	270	319	309	260	97	119	73
1964	2036	92	113	109	236	195	232	275	251	205	141	57	90
1965	2329	88	106	155	180	230	276	310	290	247	202	133	102
1966	2215	76	163	135	175	254	244	322	284	217	175	101	69
1967	2346	136	115	192	180	243	288	256	311	215	188	130	93
1968	2222	119	121	161	215	307	214	369	313	240	155	74	34
1969	1855	56	83	73	224	238	169	229	262	170	150	136	45
1970	2360	57	132	166	187	221	251	316	325	241	136	168	109
1971	2372	63	91	145	159	313	300	300	231	204	194	140	161
1972	1986	29	30	172	65	252	312	304	268	210	147	164	37
1973	2204	75	100	115	215	263	285	312	255	236	138	150	60

Μέση
ἡλιωφάν.

12 ἔτην

ὅπου 180,8 103,6 144,8 192,6 237,0 256,7 304,1 296,1 222,1 155,9 121,2 76,0

Π Ι Ν Α Κ Ε VII

*Εμφανίζονται ἐπὶ % τήν συχνότητα τῶν κινδύνων ἀνέμων κατά δεσθύνουσαν
τῶν ἔτην 1932 - 1940 καὶ 1954 - 1960. (Στοιχεῖα μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ Τρικλῶν)

Μήνας	Ν	ΝΕ	Ε	ΣΕ	Σ	ΣΥ	Υ	Α	Β	Γ
Ἰανουάριος	5,8	9,3	13,6	6,8	5,1	3,1	19,3	28,9	9,1	
Φεβρουάριος	3,8	15,1	8,8	6,7	4,3	3,1	14,0	30,5	4,2	
Μάρτιος	3,6	12,8	17,8	12,0	5,1	4,4	12,0	27,3	4,1	
Ἀπρίλιος	4,5	12,5	15,7	15,5	4,5	6,0	11,5	24,7	4,1	
Μάιος	3,3	6,1	17,3	12,7	6,1	5,9	12,7	28,2	5,5	
Ἰούνιος	2,9	7,3	13,6	11,7	5,6	5,2	15,3	35,5	4,4	
Ἰούλιος	3,7	7,0	18,9	7,4	5,6	4,1	14,9	29,5	4,5	
Αύγουστος	3,9	8,9	22,8	9,6	5,1	4,4	15,2	21,7	1,9	
Σεπτέμβριος	3,8	10,6	20,5	11,3	9,6	3,3	29,2	23,6	2,4	
Ὀκτώβριος	3,1	6,8	15,1	10,3	5,0	3,7	16,6	27,1	3,7	
Νοέμβριος	2,4	13,1	14,6	8,2	5,4	3,7	14,7	34,3	4,5	
Δεκέμβριος	3,3	12,1	10,6	6,6	4,9	2,6	13,8	29,1	5,1	
Μέσος ὅσος	3,7	10,3	15,8	9,2	5,6	4,0	15,8	26,7	4,5	

ΧΛΩΡΙΣ

Ἡ περιοχή τῆς Κοινότητος Καναλίων, ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῆς βλαστήσεως καὶ τῆς πολλῆς βοσκῆς, ὑπέστη μεγάλην διάβρωσιν. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ἄλλοτε ὠραίων δασῶν τοῦ μοναστηρίου τῆς Λοξάδος ὑπάρχουν σήμερον γυμνὰ ἀσβεστολιθικὰ καὶ ἐκπλυθέντα ἑδάφη, μὲ πενιχρὰν θαμνώδη, φρυγανώδη ἢ ποώδη βλάστησιν, ἀπογυμνούμενα ἀπὸ τὸ ὀλίγον χῶμα ὄλονεν καὶ περισσότερον, λόγω τῶν καταρρακτωδῶν ἐνίστε βροχῶν.

Ὁ παρόγων ἄνθρωπος εἰς τὴν μονίαν αὐτὴν τῆς φύσεως, ἐπέδρασεν περιοδικῶς ἀναλόγως τῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς ἐπὶ τὸ καλύτερον ἢ τὸ χειρότερον. Ἀπόδειξις εἶναι ἡ ἐρήμωσις ἐκ τῶν δένδρων ὠρισμένων περιοχῶν καὶ ἡ ἀναδάσωσις ἄλλων, ἰδίως πέριξ τοῦ οἰκισμοῦ.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ περιοχή τῆς Κοινότητος εἶναι πτωχὴ εἰς δασικὰ εἶδη, καταλαμβάνοντα εἰδικὰς ἀναδασωμένας καὶ ἀπηγορευμένας διὰ τὴν ξύλευσιν περιοχάς, ἱκανοποιητικὴ εἰς θαμνώδη τοιαῦτα, ἰδίως δυτικῶς τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὰς βορεινὰς πλευρὰς τῶν λοφοσειρῶν τῆς μεσημβρινῆς κοινοτικῆς ἐκτάσεως, ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι ἐκτάσεις καλύπτονται ἀπὸ ποώδη φυτὰ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν παρουσιάζουν μεμονωμένα περιπτώσεις ὠρισμένων πρωτογενῶν εἰδῶν τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν διαφόρους ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦν πολλαπλῶς τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν φαρμακευτικὴν, κ.λ.π. χρησιμοποιοῦμενα ὡς πρώτη ὕλη εἰς αὐτάς.

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς σημασίας τοῦ φυτικοῦ βασιλείου καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν δραστηριότητα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καναλίων θὰ ἀναλύσωμεν τοῦτο καὶ θὰ ἐπισημάνωμεν τὰς παρουσιαζομένας μορφάς, αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σημασίαν τινὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Τὸ φυτικὸν βασίλειον περιλαμβάνει περὶ τὰς 300.000 εἶδη φυτῶν, ἐνῶ μερικὰ καὶ ἑκατοντάδες μόνον ἀπαντῶνται εἰς τὴν περιοχὴν. Ἐκ τούτων ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπαντᾶται εἰς τὸ τελειότερον ἄθροισμα τῶν φυτῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὰ σπερματοφυτὰ.

Κατὰ τὸν ENGLER τὰ φυτὰ διαιροῦνται εἰς πέντε ἄθροίσματα:

ΣΧΙΖΟΦΥΤΑ	ΒΡΥΟΦΥΤΑ	ΣΠΕΡΜΑΤΟΦΥΤΑ
ΘΑΛΛΟΦΥΤΑ	ΠΤΕΡΙΔΟΦΥΤΑ	

Σ Χ Ι Ζ Ο Φ Υ Τ Α

Τὰ σχιζόφυτα, ἅτινα εἶναι οἱ μονοκύτταροι καὶ οἱ σμικρότατοι ἐξ ὄλων τῶν φυτικῶν ὀργανισμῶν (μόλις διακρινόμενοι διὰ τοῦ μικροσκοπίου), ἄνευ πρασίνης ἀποχρώσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (χλωροφύλλης), διακρίνονται εἰς: Α) Βακτήρια καὶ Β) Σχιζοφύκη.

Κατωτέρω ἐπισημαίνωμεν τὰ σχιζόφυτα τὰ ὁποῖα ἀπαντᾶται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καναλίων.

ΒΑΚΤΗΡΙΑ

Βακτήρια κυρίως

α) Ὁ προκαλὼν τὴν πυόρριαν διαφόρων τραυμάτων (πύον). Ὁ ἐπιφέρων τὴν ζύμωσιν τῶν οὔρων τῆς κόπρου (χώνευμα κοπριάς), ὁ μετατρέπων τὰ ἀμμωνικά ἄλατα τοῦ ἑδάφους εἰς νιτρῶδη, ὁ προκαλὼν τὴν ὄξυνσιν τοῦ γάλακτος.

β) Τὰ διάφορα εἶδη ποῦ προκαλοῦν τὴν πανώλην καὶ τὴν πνευμονίαν. Ἐπίσης τὰ εἶδη, ποῦ προκαλοῦν τὴν σήψιν γεωμῆλων καὶ κρομμύων, τὴν ζύμωσιν τοῦ γλεύκου εἰς ὄξ(ε)ικὸν ὄξύ, (ξίδι).

Τὴν ζύμωσιν τοῦ γάλακτος εἰς βουτυρικὸν ὄξύ (κορυφή), τὴν μετατροπὴν τῆς ἀμμωνίας τοῦ ἑδάφους εἰς νιτρῶδεις οὐσίας ἀπορροφούμενας εὐκόλως ὑπὸ

φυτών, τὴν μετατροπὴν τῶν νιτρωδῶν εἰς νιτρικὰς οὐσίας διὰ τὴν εὐκόλον ἀπορρόφησίν των ὑπὸ τῶν φυτῶν.

Τὰ διάφορα βακτήρια τοῦ τύφου, τῆς δυσεντερίας, τῆς πανώλους ἀνήκουν ἐνταῦθα.

γ) Διάφοροι θάκιλλοι ἐπίσης προκαλοῦν ἐπιβλαβεῖς καὶ χρησίμους λειτουργίας ὡς τοῦ τετάνου τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρακος τῶν ζῶων, τὰς σήψεις τῶν κουνουπιδιῶν, τῶν καρότων καὶ τῶν καρκινωμάτων τῶν δένδρων. Ἡ σήψις τοῦ χόρτου καὶ ἡ ὑπερθέρμανσις αὐτοῦ οφείλεται εἰς τὴν δράσιν τῶν θακίλλων. Ἐνα εἶδος θακίλλου προκαλεῖ τὴν σήψιν τῶν πτωμάτων. Ἀλλὰ καὶ χρήσιμοι θάκιλλοι ὑπάρχουν, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δεσμεύει τὸ ἀτμοσφαιρικὸν ἄζωτον εἰς τὰς ρίζας τῶν ψυχανθῶν καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετατρέπει τὰ ἀμμωνιακὰ ἄλατα εἰς νιτρώδη διὰ τὴν πρόσληψίν των ὑπὸ τῶν φυτῶν.

Τριχοβακτήρια

Εἰς τοὺς ὕδροσωλήνας, τὰ φυάκια καὶ εἰς τὰ ἔλη ζοῦν κατὰ σύστημα τὰ σιδηροβακτήρια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν ἀποφράξεις τῶν σωλήνων καὶ σχηματίζουν τολυπῶδεις καὶ θλενώδεις μάζας μεγάλης ὀλισθηρότητος.

Μυκοβακτήρια

Εἶναι μιὰ μεγάλη τάξις βακτηρίων, ποὺ προκαλοῦν διαφόρους ἀσθενείας, ὡς ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν τὴν διφθερίτιδα, τὴν φυματίωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῶων, τὴν ἀκτινομύκωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῶων. Ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπωφελεῖς μικροοργανισμοί, ὡς ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ὁποῖου παρασκευάζεται τὸ ἀντιβιοτικὸν στρεπτομυκίνη.

ΣΧΙΖΟΦΥΚΗ

Εἰς αὐτὰ ὑπάγονται κυανοπράσινοι αὐτότροφοι μονοκύτταροι ὄργανισμοί, πολλαπλασιαζόμενοι διὰ τεμαχίσεως τῶν κυττάρων (ἀγενῶς) καὶ σχηματίζουν εἰς ὕγρους θράχους καὶ τοίχους τὰ θλενώδη καὶ ζελατινώδη ὑποστρώματα.

Θ Α Λ Λ Ο Φ Υ Τ Α

Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ἀνήκουν τελειότερα φυτὰ μὲ ἐμπύρνηα κύτταρα καὶ ἔχοντα ἐμφανὴ διάκρισιν τοῦ σώματος τῶν φυτῶν εἰς ρίζας, βλαστὸν καὶ φύλλα. Τοῦτο διαχωρίζεται εἰς τὰ: α) ΦΥΚΗ, β) ΜΥΞΟΜΥΚΗΤΕΣ, γ) ΜΥΚΗΤΕΣ καὶ δ) ΛΕΙΧΗΝΕΣ. Τὰ θαλλόφυτα τὰ ὁποῖα ἀπαντῶνται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καναλιῶν εἶναι:

ΦΥΚΗ

Εἰς αὐτὰ ἀνήκουν τὰ γένη τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ πλαγκτὸν τῶν γλυκέων ὑδάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τρέφονται οἱ ἰχθεῖς αὐτῶν. Ἐπίσης εἰς τὴν κλάσιν αὐτὴν ἀνήκουν τὰ διάφορα σαπροφυτικὰ εἶδη τῶν στασίμων ὑδάτων κ. ἄ.

ΜΥΞΟΜΥΚΗΤΕΣ

Εἶναι πρωτόγονοι παλαιοὶ ὄργανισμοί, ἄνευ πρασίνου (χλωροφύλλης), φυτικοὶ ὄργανισμοί, ζῶντες κυρίως σαπροφυτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν δασῶν ἐπὶ τῶν σεσηπῶτων ὑπολειμμάτων φύλλων καὶ ξύλου.

ΜΥΚΗΤΕΣ

Ἡ κλάσις αὐτὴ τῶν φυτῶν εἶναι ἡ πρὸς μεγάλη καὶ ἐνδιαφέρουσα, διότι περιλαμβάνει τὰ πλεῖστα τῶν παρασίτων ποὺ καταστρέφουν τὰ καλλιεργούμενα φυ-

τά. Είναι ετερότροφοι φυτικοί οργανισμοί, οι όποιοι προκαλούν 136 ασθeneίας εις τὰ φυτὰ κατὰ τὸν GAUMANN.

Ἐκ τῶν ἀρχιμυκῆτων οἱ γνωστότεροι μύκητες εἶναι ὁ καρκίνος τῆς πατάτας καὶ ὁ προκαλὼν τὰς κηκίδας τοῦ λαχάνου.

Ἐκ τῶν ὠμομυκῆτων τὰ γνωστότερα εἶδη εἶναι: Ὁ μύκης ποῦ ζῆ μεσοκυτταρίως εἰς τὸν ἴσθον τῶν φύλλων καὶ εἰς τοὺς καρποὺς τῆς ἀμπέλου, ὁ μύκης ποῦ προκαλεῖ τὴν σήψιν καὶ συρρίκνωσιν τῆς πατάτας, ὁ μύκης ποῦ προκαλεῖ τὴν τήξιν τῶν σπορείων καπνοῦ καὶ οἱ περονόσποροι τῶν διαφόρων φυτῶν.

Ἐκ τῶν ζυγομυκῆτων ἀναφέρονται τὴν κοινὴν μούχλαν ἐνὸς μύκητος.

Ἐκ τῶν ἀσκομυκῆτων τὰ σπουδαιότερα εἶδη εἶναι τὸ ὑμένιον τοῦ ὄξους καὶ τῆς μπύρας. Οἱ διάφοροι ζυμομύκητες προκαλοῦν τὴν ζύμωσιν τοῦ ζύθου καὶ εἶναι ἡ μαγιά τῆς μπύρας. Ὁ ἐλεύθερος μύκης ποῦ προκαλεῖ τὴν ζύμωσιν τοῦ γλεύκου εἰς οἰνόπνευμα καὶ ἀνθρακικὸν ὄξύ.

Εἰς τοὺς εὐασκομύκητας ἀνήκει τὸ εἶδος ἐκ τοῦ οὐοῦ ἐξάγεται τὸ εὐρέως διαδεδομένον ἀντιβιοτικὸν ἢ πενικιλίνη καὶ τὸ εἶδος ποῦ προκαλεῖ τὰ διάφορα ὠϊδια εἰς τὴν ἀμπελον, τὸν καπνὸν κ.λ.π., ποῦ φέρονται μὲ τὰ κοινὰ ὀνόματα μπᾶστρα, μπαστᾶρα, χολέρα κ.λ.π.

Ἐκ τῶν πυρηνομυκῆτων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἐκεῖνο ποῦ προκαλεῖ τὰ καρκινώματα τῆς μηλιάς, ἀχλαδιάς καὶ τὴν σήψιν τῆς πατάτας. Ἐπίσης τὰ διάφορα φουσικλάδια ποῦ προσβάλλουν τοὺς καρποὺς μηλέας, ἀχλαδέας, ροδακινέας, δαμασκηneas, κερασέας καὶ τὸ παράσιτον τῆς σικάλειως ποῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ μαύρα «κερατάκια» τοῦ στάχυος αὐτῆς.

Ἐκ τῶν δισκομυκῆτων πολὺ γνωστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ προκαλεῖ τὴν μονιλίασιν τῶν ὀπωροφόρων. Ὁ ἐξώασκος προκαλεῖ διαφόρους παραμορφώσεις τῶν δένδρων (κατσάρωμα καρπῶν καὶ φύλλων) μαγικά σάρωθρα ἢ «σκοῦπες» τῆς μάγισσας.

Οἱ βασιδιομύκητες περιέχουν διάφορα εἶδη, γνωστότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἴσκα, καὶ ὁ μύκης ποῦ προκαλεῖ τὸν καρκίνον τῶν δένδρων. Ἐπίσης εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὑπάγονται αἱ λίαν γνωστὰ παρ' ἡμῖν ἀσθeneία τῶν σιτηρῶν καλούμενα σκαριάσεις. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀνήκουν οἱ ἀνθρακες ἢ δαυλίται τῶν σιτηρῶν μὲ ἑκατομμύρια ζημίαις κατ' ἔτος.

ΛΕΙΧΗΝΕΣ

Οἱ λειχήνες ζοῦν ὡς ἐπίφυτα ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ τῶν βράχων, δηλ. ἀποτελοῦν τὴν ἀρχικὴν θλάστησιν τοῦ ἐδάφους καὶ προετοιμάζουσι τοῦτο διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλων φυτῶν εἶναι αἱ ξηροβιώτεροι φυτικοὶ μορφαὶ καὶ προσλαμβάνουν τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὀμίχλης. Ἐπὶ ἀσβεστολιθικοῦ πετρώματος ὁ ἀναπτυσσόμενος λειχὴν ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν βλενώδη ἀποικίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐξαπλοῦνται μικήλια καὶ ὑφαί. Δηλ. ὁ καθορισμὸς τοῦ λειχήνος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀναπτυσσόμενον εἰς τὸ ὑπόθεμα εἶδος τοῦ μύκητος.

Οὕτω ἐπὶ τῶν πετρωμάτων ὁ σχηματιζόμενος λειχὴν εἶναι ἐνὸς εἶδους. Ἐπὶ κλάδων καὶ κορμῶν δένδρων εἶναι ὁ φυλλώδης λειχὴν.

Ἐπὶ παλαιῶν κορμῶν καὶ ὑπολειμμάτων ξυλείας ἀναπτύσσεται ὁ κυπελοειδὴς λειχὴν.

Ἡ σημασία τῶν λειχήνων εἶναι μεγίστη, διότι συντελοῦν εἰς τὴν ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων καὶ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν φυτῶν μὲ μεγαλυτέρας ἀπαιτήσεις.

Β Ρ Υ Ο Φ Υ Τ Α

Εἶναι ἀνώτερον ἄθροισμα φυτῶν μὲ εὐδιάκριτον στέλεχος, φυλλάρια καὶ ριζοειδῆ ἀντὶ γνησίων ριζῶν. Παρατηροῦνται κυρίως εἰς τὰ ὑγρὰ ἐδάφη τῶν Κανα-

λίων σχηματίζοντα χλοεράς επιφανείας και επί τών κορμών τών δένδρων. Λόγω τής ύγροσκοπικότητός των χρησιμεύουν δια τήν διατήρησιν και συντήρησιν του ριζικού συστήματος κατά τās μεταφοράς τών άειθαλών καρποφόρων δένδρων και βάμνων.

ΠΤΕΡΙΔΟΦΥΤΑ

Είναί ενδιάμεσον άθροισμα φυτών με έμφαση επ' αυτών τὰ τμήματα ρίζης, κορμού και φύλλων και με προηγμένον πολλαπλασιασμόν. Γνωστότερον και άντιπροσωπευτικόν φυτόν παρ' ήμίν είναι ή κοινή πτέρις, όλέθριον ζιζάνιον τών άμπελώνων δυτικώς του χωρίου, με ρίζωμα μακρόν και κυρίως εις έδάφη προσερχόμενα από καταστροφήν τών δασών. Η πτέρις χρησιμοποιείται και ως καλλωπιστικόν φυτόν.

ΣΠΕΡΜΑΤΟΦΥΤΑ

Ανήκουν τὰ τελειότερα είδη του φυτικού βασιλείου. Χαρακτηρίζονται από τόν τελειότερον καταμερισμόν τής εργασίας και από τόν προηγμένον πολλαπλασιασμόν. Ούτω διακρίνονται εύκόλως τὰ τμήματα ρίζα, κορμός, φύλλα, άνθη με εύκρινή τόν έγγειή πολλαπλασιασμόν του φυτού. Εις τó άθροισμα τούτο ανήκουν άπαντα τὰ καλλιεργούμενα φυτά και έξ αυτών ό άνθρωπος εύρίσκει τήν τροφήν και τās πρώτας ύλας δια τās βιομηχανίας και περιλαμβάνει περι τὰ 196.000 φυτικά είδη.

Υπάρχει πολύπλοκον σύστημα κατατάξεως τούτων, αλλά δια τήν πληρεστέραν κατανόησιν τούτων θα διαιρέσωμεν ταύτα εις κατηγορίας αναλόγως τής χρησιμότητος αυτών εις τόν άνθρωπον. Έτσι τὰ άπαντώμενα εις τήν περιοχήν Καναλιών είναι:

ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΙ

Αραβόσιτος	Καπνός	Σουσάμι
Αρακάς	Κριθή	Σίτος
Βάμβαξ	Λινάρι	Σόγια
Βίκος	Ρεβίθια	Σκούπα
Βρώμη	Ρόβη	Φακή
Βρίζα ή σίκαλι	Σακχαρότευπλα	

ΛΑΧΑΝΟΚΟΜΙΚΑ

Αγκινάρα	Κουκιά	Πεπονιά
Αγγουριά	Κουνουπίδια	Πιπεριά
Ανηθος	Κρομμύδια	Πράσο
Αντίδια	Μαϊδανός	Ρεπάνι
Γλυκάνισος	Μάραθος	Σέλινο
Γυφτοφάσουλα	Μαρούλι	Σκόρδον
Ηλιος	Μελιτζάνα	Σπαράγγι
Λάχανο	Μπάμια	Σπανάκι
Καρότο	Μπιζέλια	Παντζάρια
Καρπουζιά	Ντομάτα	Φασόλια
Κολοκυθιά	Πατάτα	

ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ**Καλλιεργούμενα**

Τριφύλλι
Μηδική
Λούπινα
Βίκος

Λειμώνων

Άγριοτρύφυλλο
Άγριομηδική
Άλογοθύμαρο
Λωτός ή νυχάκι
Μελίλοτος
Τριγονέλα
Τριφύλλι

ΖΙΖΑΝΙΑ

Άγιάκανθος	Γαϊδουράγκαθο	Περικοκλάδα
Άγριάδα	Γεράνιον	Πορδόχορτον
Άγριοαγκινάρα	Δίκταμος	Ραφανίδα (άγριορέπανο)
Άγριοθαμβακιά	Ζόχια	Ραδίκια
Άγριοβράμα	Ήρα	Ρείκια
Άγριοκρίθαρο	Καπνιά	Ρολόι
Άγριοκούκι	Καυκαλήθρα	Σινάπι
Άγριοράδιχο	Καφέλα	Σκλήθρα
Άγριόσταρο	Καυκαλήθρα άγρια	Σπερδοκκλια
Αίματόχορτον	Κολτσίδα	Σταράκι
Άπηγανος	Κούκου ψωμί ή λαγού	Τραγουγένια
Άρμυρήθρα	Κύπερις	Τραχανόχορτο
Άσπράγκαθο	Λάπατα	Τρέβλα - Γλυστρίδα
Βαλσαμόχορτο	Λαβάνια	Τριβόλια
Βαρκόχορτον	Λειχηνόχορτο	Τριβόλια ξηρά
Βέλουρας	Λουβουδιά	Τσουκνίδα
Βιλήτα	Λύκος	Ψευδοπιπεριά
Βούζια	Μαγκούτα	Φιδάγκαθο
Βούρλα	Μαυραγκαθιά	Χτένια Άφροδίτης
Βρούδες	Μελισσοβότανο	Χρυσό ή καρκίνος
Βρωμόλάχανο	Ξυνήθρα	Σκούπα αύλων
Βρωμόχορτο	Πεντάνευρο	Μέντα

ΚΑΛΛΩΠΗΣΤΙΚΑ**Έτήσια ποώδη**

Άθανατος
Άμάραντος ή ούρα
άλεπους
Άντίρρηνον ή σκυλάκι
Βασιλικός
Βελούδα ή λειρι
του κόκκορα
Βερβένα
Βιολέτα
Γοδέτια
Γόμφραινα
Έσχόλτσια

Ζίνια

Καίλεντούλα
Καλίστεφος ή μαργαρίτα
Κορέοψις
Μπέλα
Μυσοωτής «μημελησμένη»
Πανσές
Πετούνια
Πορτουλάκα
Σάλβια
Ταγγέτες ή κατηφές
Φλόξ

Πολυετή ποώδη

Άσπάραγος ή
σπαράγγι
Βίγκα
Βεγόνιες
Γαρύφαλλον
Γεράνιον
Κάκτος
Καμπανούλα
Μαργαρίτα
Πελαργόνιον

ΑΝΑΡΡΙΧΩΜΕΝΑ

Ἐτήσια πόωδη Ἀναρριχώμενα

	Ξυλώδη
Δόλιχος	Ἀγιοκλήμα
Κομποαία	Ἀμπέλοψις
	Βοκαμβίλια
Λυκίσκος	Γιασεμί
	Γλυσίνια
Μοσχομπύζελο	Κισσός
	Κληματίς ἢ ἀγράμπελη
Χωνάκια	Μαντεβήλια
Ὁρολογάκι	Πολύγωνον
	Τριανταφυλλιά

ΘΑΜΝΟΙ — ΔΕΝΔΡΑ

Ἀριζόνικα	Κάσια	Πικροδάφνη
Βερονίκη	Κορονίλα	Πυράκανθος
Γαρδένια	Κυδωνέα Ἰαπωνική	Πυξάρι
Δάφνη Ἀπόλλωνος	Κυδωνίαστρον	Ράμνος
Δαφνοκερασιά	Κυτάρισσος	Ροδιά πουνική
Γιουνίπερος	Μαόνια	Τάξος
Δενδρολίβανον	Μυρτιά	Τούγια
Εὐώνυμον	Μπουτλέϊα	Τούγια ἀνατολική
Ἰβίσκος	Ξυνόδενδρον	Κορέοψις
Ἰλιξ	Ὀρτανσία	Ἀκακία
Καμέλια	Πιτόσπορον	Τριανταφυλλιά

ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ

ΔΕΝΔΡΩΔΗ	Μηλιά	Φραγκουστάφυλα
	Μηλοκουκιά	
Ἀμυγδαλιά	Μουριά	ΠΟΩΔΗ
Ἀχλαδιά	Ροδακινιά	Ἀράπικο φυτόκι
Βυσσινιά	Ροδιά	Φράουλα
Γκορτζιά	Συκιά	
Δαμασκηλιά	Φυστικιά	ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ
Ἐλαία		Θυμάρι
Καρυδιά		Ρίγανη
Κερασιά	ΘΑΜΝΩΔΗ	Σινάπι
Κυδωνιά	Ἀμπελος	Χαμομήλι
Κορομηλιά	Φουντουκιά	Φλαμπουριά ἢ τηλιά

ΔΑΣΙΚΑ

ΔΕΝΔΡΩΔΗ	Πεύκο	ΘΑΜΝΩΔΗ
	Πλάτανος	Ἀσφάκα
Βαλανιδιά	Πουρνάρι	Ἀρκουδοπούρναρο
Βρωμόδενδρο	Σφενδάμι ἢ τήλιο	Βατομουριά
Δένδρος	Φτελιά (καραγάτσι)	Γαῦρος
Κοκορευτιά	Χαρουπιά	Καλάμι
Κυτάρισσος	Ἰτέα	Κισσός
Λεύκη	Ἰτέα κλαίουσα	Κιτρινόξυλο
Λεύκη καραγάτσι	Κουτσοπιά	Κουμαριά ἢ ἀντράκλα
Λεύκη κλαίουσα	Μελιός	

Κουφοξυλιά	Παλιουριά	Σχίνος
Κρανια	Πουρδαιλιά	Τζιτζιφιά
Κρανια άγρία	Σκάρφι	Τσαπουρνιά
Λυγαριά	Σφένδαμος	Ψευδοπλάτανος
Νεροπλάτανος	Σπάρτο	

ΠΑΝΙΣ

Αί συνθήκαι διαβιώσεως τών ζώων, που επικρατούν εις τās διαφόρους χώρας, δέν είναι εϋνοϊκαί δια τήν ανάπτυξιν και παλλαπλασιασμόν ώρισμένων ειδών έξ αυτών. Ός έκ τούτου παρατηρούνται διαφοραί τών έξηπλωμένων ειδών του ζωϊκού βασιλείου μεταξϋ τών χωρών, μεγαλύτεραι δέ τοιαύται εις ένα Νομόν και χωρίον, καθ' όσον μάλιστα αϋται (αί συνθήκαι διαβιώσεως) δύνανται να έπηρεάζονται περισσότερον υπό του ανθρώπου. Το σύνολον τών ζωϊκών ειδών, τὰ όποια ζούν εις μίαν περιοχήν μεγάλης ή μικράς έκτάσεως, άποτελεί τόν ιδιάζοντα δια τήν περιοχήν ταύτην ζωϊκόν κόσμον και καλείται έπιστημονικώς πανίς.

Ότω ή παρατηρηθείσα έξάπλωσις τών ειδών του ζωϊκού βασιλείου εις τήν περιοχήν τής Κοινότητος Καναλιών έχει ύποστη τήν επίδρασιν τής έκάστοτε χλωρίδος του τόπου και τών τάσεων του ανθρώπου τής έποχής.

Ή πανίς αϋτη του χωρίου θεωρείται σήμεραν πτωχότατη ιδίως εις θηλαστικά είδη. Τούτο κυρίως όφείλεται εις τήν καταστροφήν τών δασωδών έκτάσεων και εις τήν επέκτασιν του κυνηγίου εις μεγαλύτερον ποσοστόν τών κατοίκων.

Διά να κατανοήσωμεν καλύτερον τήν πανίδα τής κοινότητος Καναλιών θα αναφέρωμεν τὰ ζώα κατά κατηγορίαν του ζωϊκού βασιλείου, ώς κατωτέρω.

ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ	1. ΠΡΩΤΟΖΩΑ	ΣΠΟΝΔΥΛΩΤΑ	1. ΙΧΘΥΕΣ
	2. ΚΟΙΛΕΝΤΕΡΩΤΑ		2. ΑΜΦΙΒΙΑ
	3. ΣΚΩΛΗΚΕΣ		3. ΕΡΠΕΤΑ
	4. ΑΡΘΡΟΠΟΔΑ		4. ΠΤΗΝΑ
	5. ΜΑΛΑΚΙΑ		5. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ

1. Εις τὰ π ρ ω τ ό ζ ω α ανήκουν τὰ άτελέστερα τών ζώων, μονοκύτταροι όργανισμοί, οί όποιοι παρουσιάζουν τὰ φαινόμενα τής ζωής, τούτέστιν τρέφονται, αυξάνονται, πολλαπλασιάζονται και έκδηλώνουν κίνησιν. Δέν έχουν όργανα έξειδικευμένα και μόλις διακρίνονται τὰ μεγαλύτερα δια του γυμνού όφθαλμου, κυρίως όμως δια του μικροσκοπίου.

Ότω τοιαύτα παρατηρούνται εις τὰ άκάθαρτα στάσιμα ύδατα. Έάν έξετάσωμεν μίαν σταγόνα ύδατος εις τó μικροσκόπιον, θα παρατηρήσωμεν κινούμενα ζωύφια, που είναι πρωτόζωα. Αντιπρόσωπος τούτων είναι ή άμοιβάς, ήτις παρατηρείται εις τó παχύ έντερον του ανθρώπου του πάσχοντος έκ διαρροίας ή δυσεντερίας. Επίσης τó αίματοσπορίδιον, καλούμενον π λ α σ μ ώ δ ι ο ν τ ο ύ Λ α β ε ρ ά ν, προκαλούν τούς έλώδεις πυρετούς.

2. Έκ τών κοιλεντερωτών, τών όποίων τó σώμα συνίσταται έκ περισσότερων κυττάρων, αναφέρωμεν τήν ύδραν, ένοικον άπάντων τών γλυκέων ύδάτων, μήκους 0,5 έκαστοτών. Αϋτά είναι μικρά κυλινδρική σωματία, με πλοκάμους, τó όποια στηρίζονται επί τών φύλλων ή κλάδων και δια τού άλλου άκρου, τού στοματικού δίσκου, όπως λέγεται, συλλαμβάνουν τήν τροφήν των.

3. Έκ τών σκωληκικών αναφέρωμεν τόν γήϊνον σκώληκα, που έξορύσσει όπας και άφήνει σωρούς τó χώμα εις τó έδαφος, μήκους 3,5 έκαστοτ. περίπου. Υπάρχουν περί τούς 13 τοιούτους σκώληκας κατά τετραγωνικόν μέτρον έδάφους,

οϊτίνες όταν εύρίσκονται έν δράσει, διά τών όπών και τής άποβολής του χρώματος, τó όποϊόν κατατρώγουν, βελτιώνουν τās φυσικοχημικās ιδιότητας του έδάφους και διευκολύνουν και λιπαινουν τήν καλλιέργειαν. Η β δ έ λ λ α ή ι α τ ρ ι κ ή, είναι λίαν γνωστή εις τήν περιοχήν, διά τήν χρήσιν αυτής εις τās άφαιμάξεις τών ανθρώπων κατά τὰ κρυσολογήματα. Είναι πρασινωπή μήκους 10—20 έκατοστομέτρων και ζή τὰ 10—20 ζτη.

Γνωστοτάτη επίσης είναι ή λε β ί θ α, μήκους μέχρι 40 έκατοστομέτρων. Σκώληξ ζών έντός του έντερικου σωλήνος του ανθρώπου, με σοβαράς ένίστε συνεπειάς. Εϊσέρχεται διά τών καταβροχθιζομένων ώμών λαχανικών, όταν δέν πλύωνται καλώς. Η τ ρ ι χ ι ν ί α σ ι ς του ανθρώπου όφείλεται εις τόν σκώληκα Τ ρ ι χ ί ν η ή σ π ε ι ρ ο ε ι δ ή ς μήκους 0,3 έκατοστομέτρων. Προκαλεί διάτρησιν του λεπτού έντέρου. Μεταδίδεται κυρίως διά του κρέατος τών χοίρων και κονίκλων, όπου έγκατασκηνοί. Διά τούτο τó κρέας τούτων, δέον όπως έλέγχεται διά του μικροσκοπίου καλώς. Η τ α ι ν ί α ή μ ο ν ή ρ η ς, μήκους μέχρι 10 μέτρων, δύναται να πληρωθή ύδατος έντός του έντερικου σωλήνος του ανθρώπου με σοβαρωτάτους κινδύνους διά τó άτομον.

Περισσότερον επικίνδυνος διά τόν άνθρωπον είναι ή τ α ι ν ί α Έ χ ι ν ό κ ο κ κ ο ς. Αύτη μεταδίδεται διά του μη καλώς έψημένου κρέατος του χοίρου και έγκατασκηνοί εις τó ήπαρ και τούς πνεύμονας, άπαιτούσα δυσκόλους χειρουργικās έπεμβάσεις.

4. Έν αντιθέσει προς τήν τάξιν τών έχινοδέρμων, ήτις περιλαμβάνει είδη ζώντα άποκλειστικώς εις τήν θάλασσαν, και δέν άπαντώνται εις τήν περιοχήν Καναλιών λίαν ένδιαφέρουσα είναι ή τ ά ξ ι ς τών ά ρ θ ρ ο π ό δ ω ν, ή όποία περιλαμβάνει τούς πολυπληθείς έχθρους τών καλλιεργουμένων φυτών, τὰ έντομα, άλλα και χρησίμους διά τόν άνθρωπον μορφάς αυτών, ως είναι ή μέλισσα και ό μεταξοσκώληξ.

Τὰ ά ρ θ ρ ο π ό δ α διαιρούνται εις Α' έντομα, Β' άραχνοειδή.

Κοινόν γνώρισμα τής ζωής τών άρθροπόδων είναι αι μεγάλοι μεταμορφώσεις τών ότόμων κατά τήν διάρκειαν τής ζωής των και τó ότι έχουν σκληρόν περιδελμα. Αι μεταμορφώσεις αυται κυρίως είναι: ώόν, προνύμφη ή κάμπη (σκώληξ τρώγων άπλήστως), ή όποία έγκλείεται εις βομβύκιον, άκινητοποιείται και μεταβάλλεται εις νύμφην ή χρυσαλλίδα. Αύτη μετ' όλίγον μεταμορφούται εις τέλειον έντομον, πού είναι ή πεταλούδα, ήτις γεννά ώα άποτελούσα ούτω τήν άρχήν τής νέας γενεάς.

ΕΝΤΟΜΑ

Άπτερίγωτα

Τό Λέπισμα τó Σακχαρινόν κοινώς ψαράκι, καλυπτόμενον δι' άργυροχρόων λεπίδων. Άνευρίσκεται εις τὰ έπιπλα και τὰ βιβλία. Άνακαλυπτόμενον τρέχει μετὰ μεγάλης εύκινησίας και ταχύτητος.

Πτεριγωτά

Εις αυτὰ άνήκουν: Η Κατσαρίδα, νυκτόβιον έντομον μήκους 20—25 εκ., παμφάγον και θρωμερόν λόγω τής δυσοσμίας τών άπορριμμάτων του. Η ψαλίδα που προκαλεί ένίστε ζημίας εις τὰ τρυφερά φυτά. Η Πέρλα Μάξιμα κοινοτάτη εις τὰ στάσιμα ύδατα. Οί φθειρες τών πουλερικών, κατατρώγουσαι τó πτέρωμά των.

Θυσανόπτερα

Εις τήν τάξιν αυτήν περιλαμβάνονται οι θρίπες τών διαφόρων καλλιεργειών ήτοι: ό καστανός θρίψ του σίτου. Η προνύμφη τούτου χρώματος έρυθρού — ύπο-

κιτρίνου, κατατρώγει τούς στάχυς καὶ ἀραιώνει τὰ σπέρματα. Ὁ θρίψ τοῦ καπνοῦ κ. νταμάρι, κοσμοπολιτικὸν εἶδος προσθάλλον καπνόν, θάμβακα, πατάτες, ντομάτα, σκόρδα, κρεμμύδια, πεπόνια, τεύτλα, τριφύλλιον κ.λ.π.

Ἡμίπτερα - ρυγχωτὰ

Εἰς αὐτὰ ἀνήκουν αἱ διάφοροι Βρωμοῦσαι:

Ἡ βρωμοῦσα τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ καπνοῦ. Ἐχει σχῆμα ὠσειδῆς καὶ κατατρώγει τὸ στέλεχος, τὰ φύλλα καὶ τοὺς καρποὺς μῆκους ἑνὸς ἑκατοστομέτρου.

Ἡ βρωμοῦσα τῶν λαχανικῶν χρώματος πρασίνου — ὑποκιτρίνου καὶ σχήματος ἔλλειπτικοῦ.

Ἐπίσης εἰς τὰ ρυγχωτὰ ἀνήκουν τὰ διάφορα εἶδη τῶν Τίγρεων τῶν ὄπωροφόρων δένδρων ἧτοι:

Τίγρις τῆς ἀπιδέας καὶ τῶν ἄλλων ὄπωροφόρων.

Φύλλα τῆς ἀπιδέας καὶ τῆς μηλέας.

Ἄμφις τοῦ θάμβακος.

Ματόψειρα ἢ βαμβοκάδα τῆς μηλέας.

Βαμβοκάδα τῆς πεύκης.

Φυλλοξήρα τῆς ἀμπέλου.

Ψώρα τῆς ἀχλαδιάς, μηλιάς καὶ γενικῶς ροδανθῶν.

Γναφαλωτὴ ψώρα τῆς ἀμπέλου.

Ψώρα τῆς συκῆς.

Λεπιδόπτερα

Τὰ λεπιδόπτερα ποὺ ἀπαντῶνται στὴν περιοχὴ τῆς Κοινότητός μας εἶναι:

Φυλλορύκτης τῆς ἀμπέλου.

Σκῶρος τῶν μαλλίνων εἰδῶν καὶ ἐνδυμάτων.

Ἐπιπορευτὴς τῆς μηλέας (ἢ κάμπη).

Ἄλουκίτης τοῦ σίτου.

Σκῶληξ τοῦ θάμβακος.

Φθοριμαία τῶν γεωμήλων (σκουλήκι).

Κογχυλὶς τῆς ἀμπέλου, ποὺ καταστρέφει τοὺς θότρους στὸ δέσιμο.

Εὐδεμὶς τῶν σταφυλῶν.

Καρπτόκαψα ἢ σκῶληξ τῶν μήλων.

Φαῖα κάμπη τῶν ἐδωδύμων καρπῶν (σίτου, ἀραβοσίτου, ἀρύζης).

Σκῶρος τοῦ καπνοῦ.

Πυραλὶς τοῦ ἀραβοσίτου (γιαλιστερό φαιοκαστανὸ σκουλήκι).

Κόσσοι τῶν δένδρων (ποὺ δημιουργεῖ στοὰς εἰς τὸ ξύλον).

Ζεύζερα Πυρίνα, ποὺ δημιουργεῖ στοὰς εἰς τὸ ξύλον.

Κοπτοσκῶληξ τῆς ἀμπέλου κ.λ.π.

Ἀγρότιδες ἢ καραφατμέ.

Κοινότατον σκουλήκι τῶν χωραφιῶν ποὺ κόβει καπνὸ, λαχανικὰ κ.λ.π.

Κιτρινόξαιθο σκουλήκι τοῦ ἀραβοσίτου.

Πράσινος σκῶληξ τοῦ καπνοῦ, τοῦ θάμβακος, τῆς τομάτας καὶ τοῦ ἀραβοσίτου.

Τριχωτὴ κάμπη τῶν ὄπωροφόρων.

Κάμπη τῶν ὄπωροφόρων καὶ δασικῶν δένδρων.

Κάμπη ἢ λιτανεύουσα τῶν πεύκων.

Κάμπη τοῦ λαχάνου (καραμπολαχάνου).

Κολεόπτερα

Κάραμπους.

Ζάβρος τών σιτηρών.

Σκαρβαΐος ὁ ἱερός.

Ἄσπρο σκουλήκι πού ἀπογυμνώνει ὅλα τὰ δένδρα.

Βαμβακούλα τῆς μηλέας καὶ λοιπῶν ὄπωροφόρων.

Σκουλήκι τῶν ριζῶν τῶν σιτηρῶν.

Χρυσόμυιγα.

Σαράκι τῶν δένδρων.

Τὸ σκουλήκι πού τρώγει τὰ ἄνθη τοῦ καπνοῦ.

Τὸ πλατύ λευκὸ σκουλήκι τοῦ σίτου.

Παπαδίτσα.

Καπνώδης, τὸ πλατυκέφαλο σκουλήκι τῶν ὄπωροφόρων.

Κιτρινέρυθρον σκουλήκι τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ καπνοῦ μήκους 20—25 μμ

Ἐπέρυθρον σιδηροσκουλήκηκον μήκους 10 μμ προσβάλλει καὶ καπνόν.

Σκουλήκι τῶν ξηρῶν καρπῶν.

Σαράκι τῶν ξύλων.

Δορυφόρος τῆς πατάτας πού κατατρώγει τὸ φυτόν της.

Βρούχος τῶν πίων, τὸ μουμούτσι.

Βρούχος τῆς φακῆς, τὸ μουμούτσι.

Βρούχος τῶν κυάμων, τὸ μουμούτσι.

Βρούχος τῶν φασιόλων, τὸ μουμούτσι.

Σκαθάρι τῆς ἀμπέλου.

Φυλλόμπιους Πίρι, πού εἶναι ἡμερόβιος καὶ τρώγει ὀφθαλμούς καὶ φύλλα τῶν ὄπωροφόρων.

Σαράκι τῆς λεύκας.

Σταρόψειρα.

Ἄνθονόμος τῆς μηλέας καὶ ἀπιδέας.

Ἄνθονόμος τῆς ἀμυγδαλῆς.

Τσιγαρολόγος ἢ τσιγαράς τῶν φύλλων τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν ὄπωροφόρων.

Ρυγχίτης τῶν ὄπωροφόρων.

Ρυγχίτης τῆς μηλέας καὶ ἀχλαδέας.

Μικρὸς σκολύτης τῶν ὄπωροφόρων (δημιουργεῖ πλήθος στοῶν τοῦ ξύλου).

Μεγάλος σκολύτης τῶν ὄπωροφόρων.

Ἰμενόπτερα

Ὀπλοκάμπη τῆς ἀπιδέας, τὸ σκουλήκι.

Ὀπλοκάμπη τῆς μηλέας, τὸ σκουλήκι.

Σαλιγκαράκι.

Σκουλήκι τῆς ἀπιδέας (τρώγει τὰ φύλλα καὶ ἀφήνει μόνον τὰ νεύρα).

Σκουλήκι τῆς ἀμυγδαλῆς (τρώγει τὰ φύλλα καὶ ἀφήνει μόνον τὰ νεύρα).

Σκουλήκι τῆς καλαμιᾶς τῶν σιτηρῶν (ἐκ τοῦ στάχυος πρὸς τὴν ρίζαν).

Μύρμηξ ὁ κλέφτης, ὁ μεγαλύτερος τῶν μυρμηγγῶν.

Μύρμηξ τῶν οἰκιῶν.

Μύρμηξ πού ἐξορύσσει χῶμα διὰ τὴν φωλεάν του.

Μύρμηξ ὁ φελλόδρομος, κ. τσούχτρα.

Μπάμπουρας ἢ ζερζέρι.

Δίπτερα

Κηκιδόμυια τοῦ σίτου.

Κηκιδόμυια τοῦ βάτου.

Κηκιδόμυια τῆς ἀπιδέας.

Κηκιδόμυια τῆς ἀμπέλου.

Ταβάνι.
 Ταβάνι τών ζώων και του ανθρώπου.
 Σκουλήκι τών κερασιών.
 Μύγα τής μεσογείου.
 Χλώρωψ του σίτου που προκαλεί το κιτρίνισμα.
 Δίπτερο που κατατρώγει το παρέγχυμα τών ψυχανθών και σταυροειδών σχηματίζον στοάς.
 Μύγα του λαχάνου.
 Σκουλήκι τών κρεμμυδιών.
 Σκουλήκι τών σπόρων του άραβοσίτου, φασιόλου κ.λ.π
 Κοινή μύγα.
 Μύγα τών σταύλων.
 Μύγα τών κεράτων.
 Ζώχια τών ζώων (ύποδόρροια έξογκώματα).
 Άλογόμυγα.
 Ψείρα του προβάτου.
 Σκώληξ τών πληγών τών κατοικιδίων ζώων.
 Σκώληξ του τυρού.

Άφανίπτερα

Κοινός φύλλος.

ΑΡΑΧΝΟΕΙΔΗ

Διακρίνονται εις α) άράχνας, β) σκορπιούς και γ) άκάρεα.

α) Άράχναι: Έκ τών άραχνών γνωστότερα είναι η άράχνη ή κοινή, ητις εύρίσκεται πανταχού. Λυκώσσα ή ίμαντοφόρος, άράχνη ητις δέν ύφαινει ίστους και είναι άρπακτική.

β) Σκορπιοί: Είς αυτούς ύπάγεται ο εύρωπαϊκός σκορπιός, ο κοινότατος σκορπιός. Γεννά ζώντα τέκνα και είναι λίαν επικίνδυνος με τα τσιμπήματα του.

γ) Άκάρεα: Από τα άκάρεα γνωστόν είναι το άκαρι τής ψώρας μικρόν λευκοκίτρινο άκαρι μήκους 0,003 εκατοστόμετρα, που παρασιτεί εις τόν άνθρωπον. Οι δερμονέκται κοινώς «ματόψειρες», που προκαλούν εις τόν άνθρωπον φλογώσεις και έξζέματα και διαμένουν συνήθως εις τās κατοικίας τών όρνίθων. Οι κρότωνες, κοινώς τσιμούρια, γνωστά δια τās άφαιμάξεις ζώων και ανθρώπων, έγκαθιστάμενα κυρίως εις τα μαλακά μέρη αυτών και άποσπώμενα δια βενζίνης.

5. Η κατηγορία τών Μαλακίων περιλαμβάνει τα κυρίως μαλάκια, είδη διαθιούντα εις την θάλασσαν. Γνωστός παρ' ημίν είναι ο έλιξ όποματίας, ο κοινός σαλίγκαρος.

Μαλακόστρακα: Έξ αυτών γνωστότατος είναι ο καρκίνος (Κάβουρας) και ο άστακός όποτάμιος.

ΣΠΟΝΔΥΛΩΤΑ

Είς το άθροισμα τούτο ανήκουν ζώα άμφιπλεύρου συμμετρίας με έσωτερικόν σκελετόν όστεϊνον ή χόνδρινον, με τέσσαρα άκρα κυρίως, σπανίως δύο. Προς τα νώτα του άξονος του σκελετού εύρίσκεται η κεφαλή, προς το μέρος τής κοιτίας τα όργανα άναπνοης, πέψως και κυκλοφορίας, ενώ επί του άξονος, καλουμένου σπονδυλική στήλη, εύρίσκονται τα νευρικά κέντρα (έγκεφαλος — νωτιαίος μυελός).

Διακρίνονται τὰ σπονδυλωτὰ εἰς τὰς κάτωθι ὁμοταξίας:

1) Ἴχθεις, 2) Ἀμφίβια, 3) Ἑρπετά, 4) Πτηνά, 5) Θηλαστικά

ΙΧΘΕΙΣ

Ἐκ τῶν ἰχθύων γνωστότερα εἶδη εἶναι: Πέρκη ἢ ποταμίαι, κοινῶς περκὴ ἢ χανή, μήκους 25—40 ἑκατοστόμετρα καὶ ζῆ εἰς τὰ διαυγῆ καὶ ἡσυχῶς κινούμενα ὕδατα τῶν ποταμῶν καὶ ρυακίων. Κυπρίνος ὁ κοινός προτιμῶν τὰ ἀβαθῆ θερμὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν καὶ ρυακίων, τὰ βραδέως κινούμενα. Ὁ Γουλιανός με μεγάλους μύστακας. Ἐσοξ ὁ κοινός καλούμενος τούρνα, λίαν ἀδηφάγος καὶ ἐξοντωτικὸς τῶν ἄλλων, διὰ τοῦτο ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ ἰχθυοτροφεία. Ἐγγελλίς ὁ κοινός. Ζῆ εἰς τὰ ρυάκια καὶ τὰ στάσιμα ὕδατα τοῦ χωρίου. Κέφαλος ὁ κοινός, λίαν εὐγεστός ἰχθύς τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων. Λάβραξ ὁ λύκος, τὸ κοινῶς λεγόμενον λαβράκι.

ΑΜΦΙΒΙΑ

Ταῦτα ἀναπνέουν διὰ βραγχίων, ὅπως καὶ οἱ ἰχθεῖς, κατὰ τὴν νεανικὴν τῶν ἡλικίαν, ἀργότερον δὲ διὰ πνευμόνων. Ἐχουν πόδας, δέρμα γυμνὸν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γεννοῦν αἰγά. Ἐξ αὐτῶν γνωστότερα εἶναι: Βάτραχος ὁ κοινός, ὁ κοινὸς βάτραχος τῶν ἀγρῶν, ὅστις μεταβαίνει εἰς τὰ ὑγρά μέρη διὰ ἐναπόθεσιν τῶν ὠν του. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας παρατηρεῖται συναυλία κοακισμῶν τῶν βατράχων. Ὁ βάτραχος ἀποτελεῖ εὐγεστόν τροφήν διὰ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν Εὐρώπῃ. Φρύνος ὁ κοινός, γνωστότατος διὰ τοὺς τριγμούς του. Εἶναι μᾶλλον ὠφέλιμος διὰ τὴν γεωργίαν, διότι ἐξοντῶνει τὰ ἐπιβλαβῆ ἕντομα. Γνωστὸς ἐπίσης εἶναι ὁ βάτραχος τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων μήκους 3—5 ἑκατοστομέτρων. Σαλαμάνδρα ἡ κοινὴ με βραχεῖς πόδας, μαῦρον στιλπνίζον σῶμα μετὰ ζωηρῶν κιτρίνων λαβίδων.

ΕΡΠΕΤΑ

Ταῦτα διακρίνονται εἰς α) Σαυροειδῆ, β) Ὄφεις καὶ γ) χελωνοειδῆ.

Σαυροειδῆ

Σαύρα ἡ κοινὴ, μέ μεγάλην προσαρμοστικότητα χρώματος. Σαύρα ἡ πρασίνη. Σαύρα ἡ δασόβιος, ἥτις εἶναι καὶ ζωστόκος, καστανόχρους μετὰ ἐπιμήκων σκοτεινῶν καὶ λευκῶν ταινιῶν. Σαύρα ἡ τοιχοδρομος, κοινῶς σαμιαμίδι, μήκους 18 ἑκατοστῶν περίπου.

Ὄφιοειδῆ

Ἐχιδνα ἡ κοινὴ μήκους 50—70 ἑκατοστῶν, κοινῶς ὀχιά, λίαν δηλητηριώδης καὶ ἐπιθετικὴ, διακρινομένη ἐκ τῆς κερατίνης προεξοχῆς ἐπὶ τοῦ ρύγχους της. Ἐχιδνα ἡ ἀσπίς, ὁ κοινὸς ἀσπίτης. Γνωστοὶ ἐπίσης ὄφεις εἶναι ὁ λουρίτης, ἡ σαῖτα, ἡ δένδρογαλία, τὸ κουνακάκι, εἶναι σαύρα ἀνευ ποδῶν καλουμένη εὐθραστός ὄφις (σὲ τοῖμψησε κουνακάκι πάρ' τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φκιαράκι). Ἐπίσης ἡ ὕδρις τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ κοινὴ νεροφίδα κ. ἄ.

Χελωνοειδῆ

Ἐκ τῶν χελωνοειδῶν ἡ χελώνη ἢ Ἑλληνική, ἡ τεлмаτόβιος καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἢ ἐδώδιμος εἶναι ἀντιπροσωπευτικαὶ μορφαὶ αὐτῶν.

ΠΤΗΝΑ

Ἡ ὁμοταξία τῶν πτηνῶν, εἶναι ἡ πολυπληθεστέρα τάξις τῶν ζῶων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινότητος Καναλίων Ταῦτα διακρίνονται εἰς: α) Ἀρπακτικά, β)

Στρουθώδη, γ) Ὀρνιθοειδῆ καὶ Περιστεροειδῆ, δ) Νηκτικὰ καὶ ε) Ἀναρρι-
χητικὰ.

Ἀρπακτικὰ

Ἰέραξ ὁ μετανάστης ἢ Τριόρχης κοινῶς Πετρίτης.
Ἰέραξ ὁ γνήσιος, κοινῶς Κιρκινέζι τοῦ θράχου.
Ἀνεμογιάννης κοινῶς Κιρκινέζι ἢ Ἀνεμογάμης.
Μαῦρος Πετρίτης, κοινῶς θαρβάκι.
Τριόρχης, ὁ κοινὸς μυσφάγος κοινῶς Παπατσῶνι.
Ἄετὸς ὁ νᾶνος κοινῶς ἄετὸς.
Ἰκτίνος ὁ κοινὸς ἢ Βασιλικὸς κοινῶς Τσίφτης ἢ Ψαλιδιάρης.
Σπιζίας ὁ κύρκος ἢ Νήσος ὁ κοινός, κοινῶς Τσιχλογέρακας ἢ γεράκι.
Γυπαιετὸς ὁ Παγωνίας, κοινῶς Γυπαιετὸς.
Γύψ ὁ λευκοκέφαλος κοινῶς Ὀρνιο ἢ Σκανίτης.
Γλαῦξ ὁ Αἰγυλιὸς ἢ δασόβιος γλαῦξ κοινῶς Γκιάνης ἢ Στρήξ ἢ Μικραθῆνες.
Γλαῦξ ἢ Φλογώδης ἢ ἡ Ἀθήνα ἢ ἡ Σκότειος κοινῶς Κουκοδάγια.
Ὠτὸς ὁ κοινός, κοινῶς Μπούφος.
Μαῦρος Γύψ, κοινῶς Αἰγύπτιος ὁ μοναχός.

Στρουθώδη

Κόραξ ὁ φλύαρος ἢ αἰγοθήλης κοινῶς Γιδουζάστρα ἢ Χρυσοκαρακάξα.
Ἄλκυων ἢ λάσια κοινῶς Ψαροφαγᾶς ἢ Ψαροφάγος.
Ἐποψ ὁ ἔποψ κοινῶς Τσαλαπετεινὸς ἢ Παιμζάρα.
Κόττυφος ὁ Κόττυφος κοινῶς Κότσιφας ἢ Κωστάκος.
Κόττυφος ὁ στρεπτοφόρος κ. Τσίχλια.
Ἄλκυων ἢ ἀπθις κοινῶς νεροκότσιφας.
Πυγόπους ὁ μελανόλαιμος ἢ Βουτήχτρα.
Κίνκλος κοινῶς νεροκότσιφας.
Ὀρτυγομήτηρ ἢ πυγμαία, κοινῶς νερόκοττα ἢ μαυρόκοττα.
Νήσσα ἢ ἀσπίδοραμφος κοινῶς ἀγριόπαπια ἢ πλατύρυγχος.
Αἰθῦτα ἢ μαρίλα κοινῶς ἀγριόπαπια ἢ ὀξύρυγχος.
Νήσσα ἢ Ἐαρινῆ κοινῶς ἀγριόπαπια ἢ μικρότερη.
Χελιδὼν ἢ ἀστική κοινῶς Φραγκοχελιδῶν.
Χελιδὼν ἢ ἀγροτική κοινῶς χελιδόνι.
Δρεπανίς ἢ θραχοδιάιτος κοινῶς Πετροχελιδονον.
Ἀηδὼν ἢ μεγάρυγχος κοινῶς ἀηδόνι.
Κόραξ ὁ κόραξ κοινῶς καλιακούδι.
Κίσσα ἢ βαλανοφάγος κοινῶς κίσσα.
Ψάρ ὁ κοινὸς κοινῶς ψαρὸνι ἢ στοῦρνος ἢ γκαραβέλια.
Στρουθὸς ὁ οἰκιακὸς κοινῶς σπουργίτι.
Ὀρίολος ὁ Ὀρίολος κοινῶς σκουφαγᾶς ἢ συκάς.
Σπίζα ἢ ἀκανθοφάγος κοινῶς Καρδερίνα — τουρκοπούλα ἢ χρυσομήτρης.
Σπίζα ἢ χλωρίς κοινῶς φιόρι.
Σειρήνος ὁ Κανάριος κοινῶς ἄγριο καναρίνι.
Κορυδαλλὸς ὁ ἀγροτικός, κοινῶς σιταρήθρα ἢ σταρήθρα.
Κορυδαλλὸς ὁ λοφοφόρος κοινῶς κουκουλιάστρα ἢ κατσουλιέρης.
Σεισπογίς ἢ λευκή, κοινῶς σουσουράδα ἢ κωλοσουσα ἢ τσουρλίδα.
Αἰγίθαλος ἢ ξανθόχρους κοινῶς μελισσαργάκος.
Αἰγίθαλος ὁ μείζων κοινῶς παπαδίτσα.
Αἰγίθαλος ὁ μείζων κοινῶς Καλόγηρος.
Αἰγίθαλος ὁ μείζων, ὁ λοφοφόρος, κοινῶς Κλυδωνᾶς.
Τρωγλοδύτης ὁ τρωγλοδύτης κοινῶς τρυποφράκτης.
Σιττῆ ἢ Εὐρωπαϊκῆ κοινῶς τσοπανάκος ἢ σφυρικτής.

Κερθίας κοινῶς τσούπα.
 Ἐρυθάκος ὁ Ἐρυθρολαίμης κοινῶς κοκκινολαίμης.
 Κόραξ ὁ σπερμολόγος, κοινῶς σιταροκορούνα.
 Γνήσιος κοκοθραύστης κοινῶς γουμαρότσονο.
 Κόραξ ἢ Κωρώνη, κοινῶς καρούνα.
 Σπίνος ὁ Ἐσπερινὸς κοινῶς ζερζενάκι.
 Σερίνος ὁ Κανάριος κοινῶς καναρίνι.
 Κίσσα ἢ μαυρόουρη κοινῶς καρακάξα.
 Μέροψ ὁ μελισσοφάγος κοινῶς μελισσουργὸς ἢ θουλγάρα.
 Δενδρόβιος Κίχλη δενδρότσιχλα.
 Στερεΐθρα κοινῶς τσίφτης ἢ σιταρήθρα τοῦ κάμπου.
 Κοινῶς φλύτσαρη.
 Κοινῶς Κουφαηδόνη.
 Κοινῶς Γαλιάντρα
 Κοινῶς Ἴτσια.
 Ἐμπέριζα ὁ χλωροκέφαλος κοινῶς παρδαλότσουπα.
 Σίλβια κοινῶς Καραξογκίτσιος.
 Σίλβια ἢ μελανοκέφαλος κοινῶς μορογκιτσάκι.
 Σίλβια κοινῶς Γκίτσιος.
 Κοινῶς κοκκινόκωλος.
 Κοινῶς ἀσπρόκωλος.
 Κοινῶς σπίνος ἢ χιοντάκι.
 Σκαθάρι κοινῶς γκαθέτσια.
 Κοινῶς γαῖταρίδια.
 Κοινῶς στρούτσια.
 Κοινῶς γκαλημάνες.
 Κοινῶς τσιχλοκοτούφια.
 Κοινῶς χαλκογροῦνες.

Ὄρνιθοειδῆ καὶ περιστεροειδῆ

Μελεαγρίς ὁ ἀλεκτρυονόταος κοινῶς ἰνδιάνος ἢ κούρκος ἢ Γαλοπούλα.
 Νουμιδῆ Μελεαγρίς κοινῶς φραγκόκοττα.
 Ὄρνιθες κοινῶς κόττες.
 Πέρδιξ ἢ φαιά κοινῶς καμπίσια πέρδικα.
 Πέρδιξ ἢ κοινῆ κοινῶς πέρδικα ἢ ὄρεινῆ.
 Ὄρτυξ ὁ Ὄρτυξ κοινῶς ὄρτύκι.
 Περιστέρα ἢ πελιδνῆ κοινῶς ἀγριοπερίστερο.
 Περιστέρα ἢ κοινῆ κοινῶς περιστέρα.
 Στρεπτοπελία ἢ κοινῆ κοινῶς τρυγόνι.
 Ἀγριοπάτια κοινῶς ἀγριοπάτια.
 Φάσσα κοινῶς φάσσα.
 Στρεπτοπελία ἢ γελαστή κοινῶς δεκαοχτούρα.

Νηκτικὰ ἢ στεγανόποδα

Πελαργὸς κοινῶς λέλεκαις ἢ λελέκι.
 Γερανὸς κοινῶς γερανός.
 Ὠτὶς ἢ βραδεῖα κοινῶς ἀγρία μισίρκα.
 Σκολόπαξ ὁ ἀγρότης κοινῶς μπεκάτσα ἢ ξυλόκοττα.
 Σκολόπαξ ὁ ἀγριος κοινῶς μπεκατσίνι.
 Ἐρωδιὸς ὁ τεφρόχρους ἢ τσικνιάς κοινῶς μυρμηγκοφάγος ἢ τσικλητήρας.
 Ἰνγξ ἢ γλωττὶς τῶν ἀρχαίων, κοινῶς μυρμηγκοφάγος.
 Χὴν ὁ λευκοκέφαλος κοινῶς χηνάρι ἢ μερο ἢ μυρμηκολόγος.

Χήν ὁ ἐρυθρόπους, κοινῶς αἶξ τοῦ Ἐριστοτέλη κοκκινόποδαρη χήνα.
Καλιδρίς ἢ μικροτάτη κοινῶς γαῖταρίφι.
Ἄκτίτις ἢ στικτή κοινῶς τρούφ.

Ἄναρριχητικά

Κόκκυξ ὁ ὠδικὸς κοινῶς κοῦκκος.
Δρυκολάπτης ὁ μείζων κοινῶς πελεκᾶνος.
Δενδροκόμος ὁ μέγας κοινῶς Δρυκολάπτης ἢ τρυποκάρυδον.

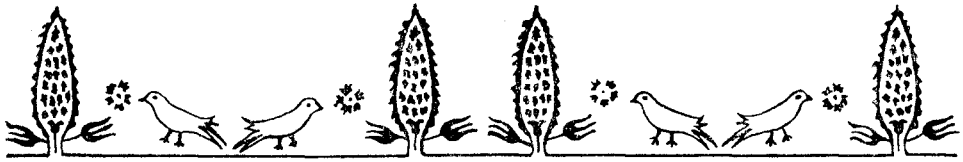
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αἱ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας ἀντεμετώπισαμεν εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, ἦσαν πάρα πολλάι, κυρίως λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἡ πρώτη τοιούτου εἴδους ἐργασία ποῦ γράφεται διὰ τὸ χωριὸν μας.

Ἐν τούτοις πιστεύομεν ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐσκοπεύαμεν ἐξ ἀρχῆς τὸ ἐπετύχαμεν. Ἐδώσαμεν δηλαδὴ διὰ τὸν κάθε ἀναγνώστην, Καναλιώτην ἢ ξένον, μίαν γενικὴν εἰκόνα, τόσον διὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τοῦ χωριοῦ μας, ὅσον καὶ διὰ τὰς φυσικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν σήμερον εἰς αὐτό.

Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ὅλοι θὰ ἰκανοποιηθοῦν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν καὶ θὰ μορφώσουν μίαν γενικὴν ἰδέαν διὰ τὴν γεωγραφίαν τοῦ χωριοῦ μας, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ τὸν χάρτην τοῦ Θρασυβούλου Κρίκου, ὁ ὁποῖος παρατίθεται εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

Κωνσταντίνου Δ. Μαυρομάτη, καθηγητοῦ

Πάρα πολλές είναι οί τοποθεσίες τοῦ χωριοῦ. Πάρα πολλές είναι και οί περιπτώσεις ποῦ ἀναγκάζονται οί Καναλιῶτες νά ὀνομάσουν αὐτές τις τοποθεσίες, γιά νά ἐντοπίσουν οί μὲν τοὺς δὲ πάνω στοῦ μέρος, γιά τὸ ὁποῖο γίνεται μία συζήτηση. Ἄς σκεφθοῦμε τώρα τί εἶδους συνεννόηση μποροῦσε νά γίνη, ἀν τὸ καθένα ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ δὲν εἶχε καὶ τὸ δικό του ὄνομα. Πολὺ προβληματική ἦταν πραγματικὰ ἡ τέτοιου εἶδους συνεννόηση τῶν πρώτων κατοίκων τοῦ χωριοῦ, ἀφοῦ δὲν εἶχαν ἀκόμη ὀνόματα οἱ διάφορες τοποθεσίες. Μὲ τὴν ἄροδο ὅμως τοῦ χρόνου ἀνάλογα μὲ τὴ φυσικὴ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐπειδὴ συνέβησαν σ' αὐτές διάφορα γεγονότα, ἢ ἐπειδὴ συνδέθηκαν μὲ ὀνόματα Καναλιωτῶν, ἀπέκτησαν τὴν ὀνομασία τους. Σήμερα ὅλες ἔχουν τὸ δικό τους ὄνομα.

Στὴν ἐργασία αὐτὴ θὰ προσπαθήσουμε κατὰ τὸ δυνατὸ νά συμπεριλάβουμε ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν τοποθεσιῶν αὐτῶν, τὰ Τ ο π ω ν ὺ μ ι α, ὅπως συνηθίζεται νά λέγονται, καὶ τὸ καθένα μὲ τὴν σχετικὴ του ἱστορία, ἀν μᾶς εἶναι γνωστὴ, σύμφωνα μὲ τὰ ἐλάχιστα γραπτὰ μνημεῖα ποῦ ὑπάρχουν στὴ διάθεσή μας, τις παραδόσεις ποῦ μπορέσαμε νά συγκεντρώσουμε ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν ἐτυμολογία τῶν λέξεων.

Για την καλύτερη κατατόπιση του αναγνώστη ή αναδρομή στις τοποθεσίες θα γίνη από τους κυριότερους δρόμους του χωριού, που άκτινοειδώς οδηγούν σ' αυτές. "Ας βοηθηθῆ δὲ ὁ ἀναγνώστης καὶ ἀπὸ τὸν χάρτη τοῦ Θρ. Κρῖκου ποὺ παρατίθεται στὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Ἔτσι ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ καὶ προχωρώντας στὸν κεντρικὸ αὐτοκινητόδρομο ποὺ ὁδηγεῖ στὴν Καρδίτσα, βγαίνοντας ἀπ' τὸ χωριὸ συναντοῦμε τοῦ

Καρκατσιόλη τὴν ἀχυρώνα, ποὺ βρίσκεται καὶ σήμερα, μὲ ἄλλον ὅμως ἰδιοκτήτη. Ὁ Καρκατσόλης (παρατσούκλι τοῦ Καρκακόστα Ν.) ἦταν φτωχὸς Καναλιώτης ποὺ πέθανε γύρω στὰ 1920. Σήμερα **Καρκατσόλι** εἶναι ἓνα μικρὸ πλάτωμα τοῦ δρόμου στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ, ὅπου σταθμεύουν τὰ τροχοφόρα καὶ γίνεται ἡ στάση τῶν λεωφορείων ποὺ περνοῦν πρὸς τὴν πλατεία.

Πενήντα μέτρα πρὸ κάτω, στὸ πρῶτο γεφύρι τοῦ δρόμου, ἀριστερὰ βλέπουμε τὰ

Πλατανάκια τοῦ Σακελλάρη, ποὺ τὰ φύτεψε ὁ αἰεμνηστος παπα - Σακελλάρης. Στὴ συνέχεια φθάνουμε στοῦ

Ρόβουλου τὴν πλαγιά, ποὺ εἶναι γνωστὴ στους παλαιότερους ὡς **Πορδαλίτσα**. Ἄλλοτε ἡ πλαγιά αὐτὴ ἦταν γεμάτη ἀπὸ πλούσια ἀμπέλια τοῦ Βαγγέλη Παπαγιάννη, γιοῦ τοῦ παπα - Γιάννη, ποὺ οἱ Καναλιῶτες, ἄγνωστο γιατί, τοῦ κόλλησαν τὸ παρατσούκλι «Ρόβουλος». Σήμερα μόνο μερικὲς συκιὲς σώζονται στὴ ρεματιά, γιὰ νὰ μαρτυροῦν τὴν παλιὰ γονιμότητα τῆς πλαγιᾶς.

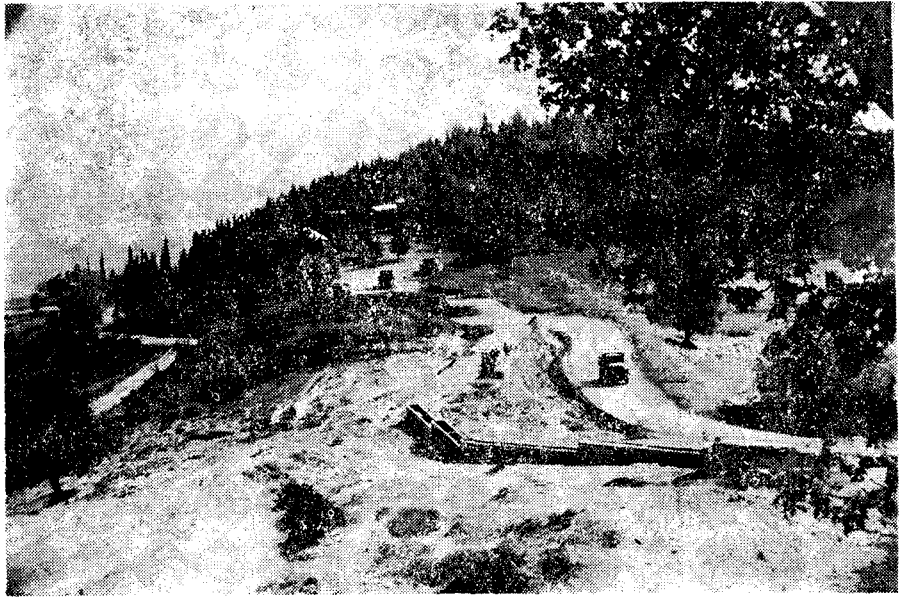
Σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐκδοχή, ἡ ὄνομασία Ρόβουλος προήλθε ἀπὸ τὸ ροβολάω - ῶ (ποὺ σημαίνει ἐφορῶ) λόγω τῆς μεγάλης κλίσεως καὶ τοῦ κατηφορικοῦ τῆς πλαγιᾶς. Στὴν τρίτη στροφή μετὰ τὸ Καρκατσόλι συναντοῦμε τὸ

Σταυρό, παλιὸ εἰκόνημα, τοῦ ὁποίου τὸ καντηλάκι κάθε Σαββατοκύριακο καὶ πολλὰ καθημερινὰ βράδουα, σιγοκαίει χάρη στὴν εὐλάβεια πολλῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ κοντὰ καὶ ποὺ ἔρχονται μὲ λάδι καὶ σπύρτα στὰ χέρια, γιὰ νὰ τ' ἀνάψουν.

Προχωρώντας δεξιὰ φθάνουμε σὲ μιὰ δύσκολη καὶ ἀπότομη στροφή. Πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ στροφή αὐτὴ βρίσκονται τὰ

Μαντένια, λατομεῖα, ἀπ' ὅπου οἱ Καναλιῶτες ἔπαιρναν γερὲς καὶ καλὲς πέτρες γιὰ νὰ κτίσουν τὰ σπίτια τους. Μὲ τίς ἴδιες πέτρες κτίστηκε καὶ ἡ «πέτρα ἐκκλησιᾶ» μὲ πρωτομάστορα τὸν Ντούλα, ὁ ὁποῖος ἔκτισε καὶ πολλὰ ἄλλα σπίτια τοῦ χωριοῦ. Μετὰ τὴ στροφή μπροστά μας εἶναι τὰ

Πευκάκια, ἓνα ἀλσύλλιο μὲ πεῦκα ποὺ φυτεύθηκαν γύρω στὰ 1935 ἀπὸ τὴ Φιλοδοσικὴ Ἐνωσὴ Καναλιῶν. Ἐδῶ οἱ κάτοικοι μποροῦν νὰ περάσουν τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ καλοκαίρι μὰ μέρη ἀξέχαστη καὶ δροσερῆ, κάτω ἀπὸ τὸ βαθὺ ἤσκιό τῶν πεύκων. Τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο μὲ

Λαμπρή ή φωτογραφία μας δείχνει στο βάθος δεξιά του Ρίζ' τή Λόκκα και τόν Πλατανάκο του Πάλια. Πάν' απ' αυτή ύψώνεται ή πευκόφυτη ράχη στο Εικόνησμα του Κωσταβάρα, ένώ στο κέντρο εκτείνεται τ' Ασπρόχωμα με τήν διακλάδωση του αυτοκινητόδρομου πρὸς τή Δισκαριά στο βάθος ἀριστερά και τήν Βρύση του Κυρίτση στο κέντρο δεξιά τής φωτογραφίας. Τά στρατιωτικά αυτοκίνητα στο Εικόνησμα του Κωσταβάρα ἀνήκουν στο κλιμάκιο τής 4ης Μ.Ο.Μ.Α. πού ἐπί ἑνα χρόνο, τὸ 1968, με τīs ἐνέργειες του στρατηγού κ. Ἀθανασίου Ντενίση κατασκεύαζε στο χωριὸ ὅλα τὰ ἀναφερόμενα στο οἰκείο κεφάλαια ἔργα.

τοὺς περιπάτους και τīs ἐκδρομές του φαίνεται νὰ ἐκμεταλλεύεται ἀρκετὰ τή γραφικότητα και τή δροσιά του.

Πίσω ἀπὸ τὰ Πευκάκια βρίσκεται τοῦ

Καράλη ἢ ῥάχη, ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοτε χωράφια τοῦ Καραλή. Τὰ πευκάκια γίνονται ἀκόμη πιὸ μαγευτικά και περισσότερο ποθητὰ χάρη στή

Βρύση τοῦ Κυρίτση πού ὑπάρχει ἐκεῖ κοντά, πρὸς τὰ βορεινά. Τήν κατασκεύασε ὁ Κυρίτσης Ἀπόστολος περὶ τὰ 1915. Τὰ μεταπολεμικά χρόνια χάλασε ὁ ἀγωγὸς και ἀχρηστεύτηκε τελείως ἡ βρύση, ὅποτε τήν ἐπισκεύασε ξανά και τήν ἀνακαίνισε ἡ Κοινότητα τὸ 1960, ἀφοῦ πρόσθεσε και μερικῆς ποτίστρες για τὰ ζῶα. Τὸ λιγοστὸ νερὸ τής, ἀν και ἔρχεται ἀπὸ τὰ μαντένια, ἐν τούτοις εἶναι ἱκανὸ νὰ δροσίση τὸν κατάκοπο Καναλιώτη πού μέσα στήν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ ἀνηφορίζει και διανύει καταϊδρωμένος τοῦ

Ρίζ' τή Λάκκα. Ἐδῶ μέχρι τὰ 1900 περίπου εἶχε χωράφια ὁ Ρίζος, πού τὰ ἐγκατέλειψε ἀργότερα.

Στήν κορυφή τής πλαγιᾶς αὐτῆς, σὰν για νὰ προσφέρῃ λίγη σκιά και δροσιά στὸν κουρασμένο ἀγρότη βρίσκεται ὁ

Πλατανάκος τοῦ Πώλια. Τὸν φύτεψε ὁ Ἀπόστολος Ἀναστασίου, μὲ τὸ παρατσούκλι «Πώλιας», γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ περὶ τὰ 1915. Πάνω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ καὶ δίπλα στὴ βρύση τοῦ Κυρίτη βρίσκεται τὸ

Ἀσπρόχωμα, πού ἔλαβε αὐτὴ τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὸ ἄσπρο τοῦ χῶμα. Πρὸς νότον καὶ πρὸ πέρα ἀπὸ τὴ Βρύση τοῦ Κυρίτη εἶναι ἡ

Κοτσπιὰ τοῦ Θεοῦ. Λίγο παρακάτω, δεξιὰ τῆς γραμμῆς καὶ πάνω ἀπὸ τοῦ Ρίζ' τὴ λάκκα, βρίσκεται μιὰ κατάφυτη ἀπὸ πεῦκα καὶ κυπαρίσσια ράχη. Στὴν κορυφὴ τῆς ἀκριβῶς εἶναι τὸ

Εἰκόνισμα τοῦ Κωσταβάρα. Ἐδῶ οἱ Καναλιῶτες ἔρχονται καὶ κάνουν σὲ καιροὺς ἀνομβρίας λιτανεῖες παρακαλώντας τὸ Θεὸ νὰ τοὺς δώσῃ βροχή, γιὰ νὰ πάῃ καλὰ ἡ σοδειὰ τους. Τὸ εἰκόνισμα αὐτὸ τὸ ἔχτισε ὁ Ἀπόστολος Κωσταβάρας περὶ τὰ 1912.

Πίσω ἀπὸ τὸ εἰκόνισμα αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Καρδίτσης βρίσκεται μιὰ ἀπότομη στροφὴ τοῦ δρόμου ἡ

Κύκλα τοῦ Γατῆ, πού ὀφείλει τὸ ὄνομά της μᾶλλον στὸ «ντάμι» τοῦ Γατῆ πού εἶναι πρὸ κάτω.

Στὴ συνέχεια τοῦ δρόμου βρισκόμε τὰ πρῶτα «ντάμια» (ἀποθήκες ζωοτροφῶν καὶ καπνοῦ) τῶν Καναλιωτῶν. Δεξιὰ στὴν ἀπέναντι ὄχθη εἶναι ἡ

Μετόχη. Τὸ ὄνομά της ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦταν Μετόχι τοῦ Μοναστηριοῦ πού ἦταν στὴ Λοξάδα. Ἀργότερα μὲ τὴ διάλυση τῆς Μονῆς ἡ περιοχὴ ἀγοράσθηκε ἀπὸ τοὺς Σδρολαίους, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεύθηκαν τὰ πολλὰ νερὰ καὶ ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν διάφορα κηπευτικὰ προϊόντα. Ὑπάρχει καὶ μιὰ βρύση ἐκεῖ πού τὸ νερὸ της εἶναι θειοῦχο καὶ ἔχει μιὰ χαρακτηριστικὴ μυρωδιά.

Προχωρώντας στὸν ἀμαξωτὸ δρόμο, ἀνάμεσα ἀπὸ ντάμια, ἀφήνουμε δεξιὰ μας μιὰ θαυμάσια καταπράσινη κοιλάδα, ἡ ὁποία ποτίζεται ἀπὸ τὸ ἄφθονο νερὸ πού βγαίνει ἀπὸ τὸ

Λουτρό. Δύο βρύσες μὲ ἄφθονο νερὸ εἶναι ἀρκετὲς νὰ διατηροῦν σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ καταπράσινη τὴν κοιλάδα, ὅπου καλλιεργοῦνται κυρίως κηπευτικὰ. Τὸ νερὸ αὐτὸ χρησιμοποιοῦσε ὁ Ὀσμιάμπης, ἰδιοκτῆτης τῆς περιοχῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, γιὰ τὸ κολάνι του, τὸ ὁποῖο ἀπείχε μόνις 50 μ. Ἐκεῖ εἶχε καὶ κατασκευασμένους ὠραίους λουτήρες γιὰ σωματικὴ καθαριότητα. Ὀλόκληρη ἡ καταπράσινη αὐτὴ περιοχὴ λέγεται

Λάσδα. Ἐδῶ ἦταν ἄλλοτε ἓνα ὀλόκληρο χωριό. Μετὰ ὅμως τὸ 1890⁹ σημειώθηκε μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἴσως λόγῳ τῆς ἐλονοσίας, ἡ ὁποία ἦταν μόνιμη ἀρρώστια ἐξ αἰτίας τοῦ ἔλους «Σκατιάρης» πού βρισκόταν ἐκεῖ κοντά. Οἱ κάτοικοι ἔφυγαν πρὸς διάφορες κατευθύνσεις, ἡ κυριώτερη τῶν ὁποίων ἦταν πρὸς Κανάλια, λόγῳ τοῦ ὑγιεινοῦ τους κλίματος. Αὐτοὶ εἶναι γνωστοὶ καὶ σήμερον μὲ τὸ ὄνομα «Λασδαί-

οι». Τῆ χρονολογία αὐτῆ τῆς διαλύσεως τοῦ χωριοῦ «Λάσδα» τῆ μαρτυρεῖ καὶ ὁ πρῶτος δάσκαλος τοῦ χωριοῦ Γεώργιος Σωτήρης ποὺ ἔμεινε στὸ χωριὸ μας δάσκαλος πέντε χρόνια (1876—1881) στὸ ποίημά του «Κανάλια», ὅταν γράφῃ:

«Λοξάδα, Λάσδα δύο χωριά, κτῆμα οἱ Καναλιῶτες
ἠγόρασαν κι' ἐργάζονται, εἶναι καλοὶ ἀγρότες».

Κατ' ἄλλη ἐκδοχή, τὸ χωριό, ποὺ ἦταν τσιφλίκι τοῦ Ὁσμάνη, πωλήθηκε ὀλόκληρο — γῆ καὶ κτίρια — ἀπ' αὐτὸν μὲ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλίας τὸ 1882 σὲ 16 ἀγοραστὲς Καναλιῶτες. Οἱ κάτοικοι τότε τῆς Λάσδας μὴ ἔχοντες κατοικία, στράφηκαν πρὸς τὰ Κανάλια. Στὸ κέντρο τῆς Λάσδας βρίσκεται μέχρι σήμερα ἀκόμη ἡ ὁμώνυμη ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ποὺ ἔγινε ἀπὸ τότε ἐξωκλήσι τῶν Καναλιῶν καὶ γιορτάζει στὶς 23 Αὐγούστου. Ὅλοι οἱ Καναλιῶτες καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὰ κτήματά τους στὴ Λάσδα, κατεβαίνουν αὐτῆ τῆ μέρα γιὰ νὰ προσκυνήσουν στὸ ξωκλήσι τους. (Περισσότερα γιὰ τὴ γιορτὴ αὐτὴ βλέπε στὸ κεφάλαιο «Θρησκευτικὴ ζωή»).

Κοντὰ στὸν ἀμαξωτὸ δρόμο εἶναι καὶ ἡ τοποθεσία

Ἄ γ ι α σ μ α. Τὸ ὄνομά της ὀφείλεται στὸ ἀγίασμα ποὺ ὑπάρχει μέσα στὸ ρηχὸ πηγάδι. Δίπλα ἀπὸ τὸ ἀγίασμα ὑπάρχει καὶ βρύση μὲ τρεχούμενο νερό.

Δεξιότερα ὅπως πᾶμε γιὰ τὴν Καρδίτσα εἶναι οἱ

Λ υ γ α ρ ι ε ς. Ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἐδῶ πράγματι λυγαριὲς πολλὲς ποὺ τὶς «ξερεῖπωσαν» οἱ Καναλιῶτες, ὅταν ἀργότερα ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς περιοχῆς. Ἀπὸ τὶς βέργες τους παλαιότερα ἔπλεκαν καλάθια, κανίστρες καὶ κοφίνια.

Δεξιότερα ἀκόμη ἀπὸ τὴ Λάσδα βρίσκονται τὰ

Β α ρ κ ά, ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἀρκετὰ βαλτόνερα.

Ἀκολουθώντας τὸν ἀμαξωτὸ δρόμο στὴν τελευταία στροφή καὶ προτοῦ μποῦμε στὴν «ἴσια τὴ γραμμὴ» ποὺ ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὴν Καρδίτσα φθάνουμε στοῦ

Μ π ε κ ί ρ' τ ῆ ρ ά χ η. Ἰδιοκτῆτης τῆς ἦταν ὁ Τοῦρκος Ὁσμάνης, ποὺ εἶχε βάλει ἀγοροφύλακα σ' ὅλα τὰ γύρω κτήματά του τὸ Μπεκίρ Ἀγᾶ. Ὁ τελευταῖος γιὰ νὰ τὰ ἐπιβλέπη καλύτερα ἔκανε μιὰ «τραγασιά» στὴν κορυφῆ τοῦ λόφου καὶ ἐκεῖ πλέον ἔστησε τὸ «λημέρι» του.

Κάτω ἀπὸ τοῦ Μπεκίρ τὴ ράχη, ἀνατολικά, ὡς 100 μέτρα περίπου εἶναι τοῦ

Χ α σ ἄ ν τ ὸ γ ε φ ῦ ρ ι.

Πιὸ πέρα, πρὸς τὸ μέρος τῆς Σαρακίνας, εἶναι τὸ

Ζ ε υ γ α ρ ο λ ί β α δ ο, ὅπου βοσκοῦσαν ἄλλοτε βόδια ποὺ χρησίμευαν σὰν «ζευγάρια» γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς.

Ἄριστερά τοῦ αὐτοκινητοδρόμου καὶ πέρα ἀκόμη ἀπὸ τῆ σιδηροδρομικῆ γραμμῆ βρίσκεται ἓνας ἄριστος λιβαδότοπος ἢ

Πέτρα, ἄγνωστο γιατί ὀνομάστηκε ἔτσι, ὅπως καὶ ἡ θέση **Πασαλίκι**.

Πιὸ κάτω ἀκόμη, ἀνατολικώτερα, συνέχεια μὲ τὴν Πέτρα, βρίσκεται ἐπίσης καὶ ὁ λιβαδότοπος

Σμάκια.

Ἡ κύρια ὁμως περιοχὴ μὲ τὰ λιβάδια τῶν Καναλιωτῶν εἶναι μιὰ μεγάλη ἔκταση ποῦ ἀνοίγεται τώρα μπροστά μας καὶ ὀνομάζεται

Μπεϊλίκι. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ μέρος αὐτὸ ἦταν βαλτώδες καὶ ἀνῆκε στοὺς Μπέηδες. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ὁμως διαφωνοῦσαν οἱ κοινότητες Καναλιῶν καὶ Φαναρίου γιὰ τὸ ποιά θὰ τὸ κληρονομήσει. Τελικὰ ὑπερίσχυσαν τὰ Κανάλια, ἴσως ἐπειδὴ ἦσαν πλησιέστερα πρὸς αὐτό. Ὀλόκληρη τότε ἡ περιοχὴ μοιράστηκε στοὺς ἀκτῆμονες κατοίκους τοῦ χωριοῦ, ποῦ καθέννας τοὺς πῆρε τὴ «μερίδα» του.

Ἐδῶ τελειώνουν τὰ τοπωνύμια ποῦ συναντοῦμε κατηφορίζοντας στὸν αὐτοκινητόδρομο πρὸς τὴν Καρδίτσα.

**

Ἄς γυρίσουμε τώρα ξανὰ πίσω στὰ πρῶτα τὰ «ντάμια» γιὰ νὰ πάρουμε τὸ δρόμο ποῦ θὰ μᾶς βγάλῃ στὴ Σαρακίνα. Ἐτσι δεξιὰ τοῦ δρόμου αὐτοῦ κοντὰ στὴν πεδιάδα βρίσκεται ἡ θέση

Χουρχούρα. Ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ ὁμώνυμη βρῦση, γιὰ τὴν ὁποία γράφει ὁ Γ. Σωτήρης:

Κι' εἰς τοῦ χωριοῦ τὸ ρίζωμα εἶν' ἡ Χουρχούρα βρῦση
Χουρχούρ' ἀπὸ τὸ χούρχουρο ἔχουν ὀνομαπίσει.

Χουρχούρα λοιπὸν εἶναι ὀνοματοποιημένη λέξις ἀπὸ τὸ «χούρ - χούρ» ποῦ ἔκανε τὸ νερὸ τῆς πηγῆς, πρὶν ἀκόμη γίνῃ ἡ βρῦση.

Λίγο πιὸ κάτω ἐκεῖ ποῦ φθάνομε στὴν πεδιάδα βρίσκομε τὰ

Κατσιούργια, ἓνα ξεροποταμάκι ποῦ μόνο τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξὴ ἔχει νερὸ καὶ ποῦ ὅταν «κατεβάσῃ» εἶναι ἀπροσπέλαστο. Παρομιώδης ἔχει μείνει ἡ φράσις, στὴν περίπτωσις νεροποντῆς, «κατέβασαν τὰ κατσιούργια». Ἐπειδὴ δέ, ὅταν κατεβάζουν, παρασύρουν μαζί τοὺς πολλὰ ὑλικά πρὸς τὰ κάτω, (κάτω σύρω) γι' αὐτὸ ἔλαβαν καὶ τ' ὀνόμα τὸς κάτω - σύρια, κατσύρια καὶ Κατσιούργια. Τὸ ξεροποταμάκι αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Μετόχη σχεδὸν καὶ φθάνει μέχρι τὴν

Πάσχα ἢ **Πάσα**, μικρὸ ποταμάκι ποῦ ἄλλοτε εἶχε νερὸ μὲ χέλια καὶ ψάρια καὶ μὲ ἱτιές δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Σήμερα λόγῳ τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων ἔχει σχεδὸν ἀποξηραθῆ.

Τὸ ποταμάκι αὐτὸ πήγαζε ἀπὸ Βουνεσιώτικες ράχες, περνοῦσε μέσα

ἀπὸ Παλιοκαστροινὸ ἔδαφος καὶ ὕστερα ἔμπαινε στὸ Καναλιώτικο, περνοῦσε κοντὰ στὴ ράχη τοῦ Σακελλάρη, πάνω ἀπὸ τὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ζησιάκου καὶ ὕστερα ἀνατολικά τῆς ράχης τοῦ Μπειρί, ὁπότε προχωροῦσε στὴν περιοχὴ τῆς Λοξάδας. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι στὸ ποταμάκι αὐτὸ ἔπεσε μιὰ κόρη τοῦ Καναλιώτη Πάσχου, στὴν προσπάθειά της νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ ἕναν Τούρκο.

Μετὰ τὴν Πάσχα συναντοῦμε μιὰ μεγάλη ἔκταση μὲ ντάμια, στὸ κέντρο τῆς ὁποίας βρίσκεται ἡ ἐκκλησία Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τὴ Σαρακίνα. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ ὑπῆρχε μέχρι τὸ 1890 ὀλόκληρο χωριὸ μὲ δάσκαλο καὶ παπᾶ. Αὐτὸ πλὴν τῶν ἄλλων μᾶς τὸ μαρτυροῦν καὶ πολλὲς ἐνθυμήσεις ποὺ εἶναι γραμμένες σὲ διάφορα παλαιὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ποὺ σώζονται στὰ ἀναλόγια τοῦ Ναοῦ καὶ οἱ ὁποῖες μὲ τὴν ἀφέλεια ποὺ γράφτηκαν κρύβουν πολλὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα, τὴ ζωὴ καὶ τὴ μόρφωση τῶν κατοίκων. Παραθέτουμε μερικὲς ἀπὸ αὐτές:

«1848. γράφω διὰ ἐνθύμησην τῶν κηρὸν καὶ ὄντας ἦρθα ἡς τὴν σαρακίνα κέ ἐφημεριθα ἀπὸ ἁγιον δημητριον ἕως ἁγιον δημήτριον κέ ἤχαμε παζάρι διὰ τὴν ρογαν λουτζιέκα 30, ἤτη τρηνατα. λοιπὸν γράφω τὴν θύμησην νὰ θυμῶνται μεκρὴ κέ μεγαλι πὸς εριξε κε ἕνα χροῖνη μιὰ πιθαμι γιναρίου 25 καὶ ἦταν ἡ μνημι του ἁγίου γριγορίου καγὼ ἀναξῆος εὐχέτης καὶ δὲν ἀφήκη ἀπὸ πορκὰ κι' ἀπὸ σταφίληα ἀπὸ τήποτα»

Ἄλλη ἐνθύμηση ἀναφέρει:

«καγὼ θύμειση δοιάκαιρον ὄντας ἦλθα εδὸ εἰς τὸ χωριον Σαρακίνα καὶ διδάσκαλος ἐγὼ ἡ Βασίλης Χριστου ἀπὸ χοριον μαγουλα καὶ ἡμιν 5ον γρ. 300 καὶ μὲ ἀθρεβαν τὸ χοριον 1877 Σαρακίνα Βασίλης Χριστου».

Στὸ τέλος τοῦ μηνιαίου τοῦ Ὀκτωβρίου γράφεται:*

«γράφω δυα ἐνθύμησην τῶν κερῶν καὶ ὄντας ἦρθα ἐδὼ ἐκ τὸ χωρίον Σαρακίνα καὶ πῆγκα διδάσκαλος ἐγὼ ἡ Βαπος καὶ ἡμιν χρονον καιρὸν γρ. 150 ἡτε εκατον πενήντα τῶν 1850 Βαπος ἀναστάσι.

Οκτωβριος
15

γραφας Σαρακίνα

Κάτω ἀπ' αὐτὸ γράφεται:

«γράφω διὰ ἐνθύμηση τῶν κηρων καὶ ὄντας ἐφημεριθα εἰς χωρίον Σαρακίνα καγὼ ἀνάξῆος ἡερεῦς Κωνσταντης Πιτζαρη διὰ χρονον κηρὸν καὶ ἦχα παζαρη ρόγα λουτζικια (2 κουδέλια) καλαμποκι 30 καὶ ἦταν ἕως 1842 Ὀκτώμβριου 27»

* Φωτοτυπία τῆς ἐνθυμήσεως αὐτῆς παραθέτουμε στὴ σελ. 80.

χρονογραφικὸν ἔργον ἐπιμαρτυρῶν
 τὴν ἐξέλιξιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας
 βασιλείας ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ ἀνατολῇ
 τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ τῆς ἀνατολῆς
 τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ τῆς ἀνατολῆς
 τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ τῆς ἀνατολῆς

τῶν ἐπιμαρτυρῶν
 ἀνατολῆς ἀνατολῆς
 ἀνατολῆς ἀνατολῆς

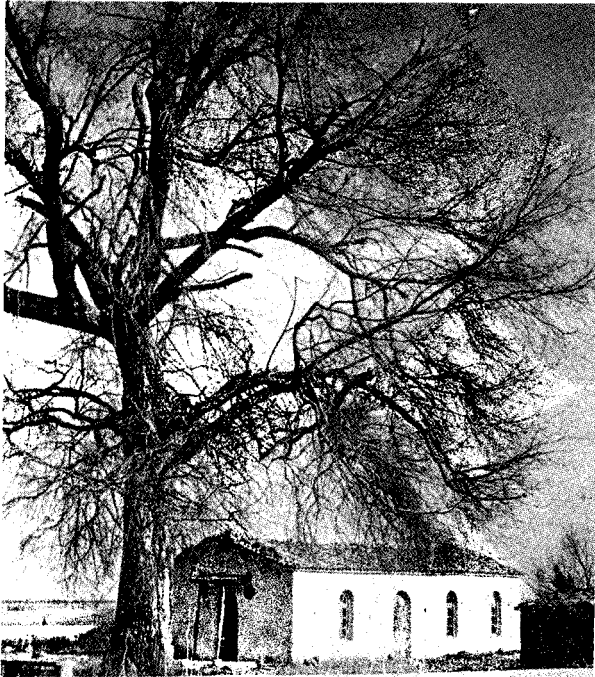
Ἀποτελεῖ πανάρχαια συνήθεια τῶν μεγάλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπλῶν προπαντὸς ἀνθρώπων νὰ γράφουν πάνω σὲ προσωπικά τους ἀντικείμενα ἢ καὶ ἀντικείμενα κοινῆς χρήσης τὸ ὄνομά τους ἢ κάτι ἀπὸ τὴν προσωπικὴ τους ζωὴ, ἐμπειρία καὶ δράση. Αὐτὲς οἱ «ἐνθυμήσεις», ὅπως λέγονται, θρῆσκονται γραμμένες συνήθως πίσω ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο ἢ τὸ ἐξώφυλλο τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ τέλους τῶν χειρογράφων ἢ τῶν τυπωμένων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων π.χ. Μηναίων κλπ. ἢ ἄλλων βιβλίων ἢ σὲ ἐπιγραφὰς καὶ χαράγματα πάνω σὲ βυζαντινὰ ἢ μεταβυζαντινὰ μνημεῖα. Οἱ ἐπιγραφὲς αὐτὲς, ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἄμεσα βιώματα τοῦ λαοῦ καὶ συνήθως σὲ δυσάρεστα γεγονότα (ἐπιδρομὲς, ἐπιδημίες, σεισμούς, κακοκαίριες, πολέμους, ληστείες, κφόρους, πυρκαϊῆς κλπ.), γράφονται πάντοτε κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν πρώτων ἐντυπώσεων καὶ χωρὶς καμιά πρόθεση ἢ σκοπιμότητα ἀπλῶς γιατί δόνησαν κατὰ συνήθειαν τὴν ψυχὴ τοῦ γράφοντος. Γι' αὐτὸ καὶ θεωροῦνται περισσότερο ἀξιόπιστες καὶ ἀκριβεῖς ἀπ' ὅλες τὶς ἕμμεσες πηγὰς τῆς ἱστορίας. Ὑστερα δείχνουν καὶ τὴν ἐντονη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀφήσῃ ἀνεξάλειπτο μάρτυρα τῆς διάβασής του ἀπὸ τὸν πρόσκαιρο τοῦτο κόσμον στὶς ἐπερχόμενες γενεές. Χρὲς μας λοιπὸν νὰ τὶς περισυλλέξωμε καὶ νὰ τὶς προστατέψωμε ἀπὸ τὴν καταστροφὴν.

Στὸ πεντηκοστῆριον ἀναφέρεται:

«1866. Τὸ παρὸν πεντηκοστόιον αἰδέθη διὰ χοιρὸς τοῦ κωνσταντῆ κυργιακοῦ κατοικῶς εἰς χοριον Παλατπανος ὑπαρκοιαν Θαυμακοῦ ὑπαρκοι εν Σαρακίνας».

Ἐκ τούτων ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ Σαρακίνα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα ἦταν προοδευμένον χωριό, ἀφοῦ διατηροῦσε μισθωτοὺς δασκάλους καὶ παπᾶ. Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖο στὸν περίβολό της, σώζονται ἀκόμη καὶ σήμερον.

Οἱ παραδόσεις ἀναφέρουν ὅτι ἡ Σαρακίνα ἦταν τσιφλίκι ἐνὸς Μπέη, οἱ δὲ κάτοικοί της ἐργάζονταν στὰ κτήματά του. Ἀργότερα τὰ κτήμα-

1

1 Στο κέντρο εδφορώτατης
πεδιάδας ὁ ναός τοῦ Ἁγίου
Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου
στήν περιοχή Σαρακίνας.

2 Το Ἁγίασμα καί ἡ ἐκ-
κλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς
Θεοτόκου στή Λάσδα.

2

1 Ἐκκλησιακὴ σέ ὁμορφιά καὶ ὑποβλητικότητα ἀποψη τοῦ ναοῦ τοῦ Προφήτη Ἡλία ἀπὸ τῆ νότια πλευρά.

2. Τὸ ναῶδριον τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ στὸ Νεκροταφεῖο τῆς Κάτω Ἐνορίας.

1

2

τά του αυτά τὰ πούλησε σὲ κάποιον Καρτάλη ἀπὸ τὸν Βόλο, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ τὰ πούλησε σὲ Καναλιῶτες κ' ἔτσι οἱ κάτοικοι ἄρχισαν νὰ ἀποσύρωνται πρὸς τὰ Κανάλια καὶ τὸ Παλαιοκλήσι ("Ἰσαρι), μὴ ἔχοντες ἄλλοῦ κατοικία. Ὁ τελευταῖος κάτοικος ἔφυγε τὸ 1890 περίπου καὶ ὠνομάζετο Μπαλτᾶς, ζοῦσε δὲ στὸ "Ἰσαρι τὸ 1958 σχεδὸν αἰωνόβιος.

Κατ' αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ πάντως ἐξηγεῖται καὶ τὸ πῶς διαλύθηκε τὸ τόσο προοδευμένο αὐτὸ χωριό. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἀκόμη καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸν ἐορτασμὸ τῆς ἐκκλησίας, στὶς 29 Αὐγούστου, ἔρχονται γιὰ νὰ προσκυνήσουν καὶ πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὸ "Ἰσαρι. Ἐπολείμματα τοῦ χωριοῦ εἶναι σήμερα ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τὸ Σχολεῖο δίπλα μὲ τὸν ἴδιο αὐλόγυρο καὶ μερικὰ σπίτια - ντάμια ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς Καναλιῶτες.

Πιὸ κάτω, στὸ δρόμο πρὸς τὸ "Ἰσαρι (Παλαιοκλήσι) εἶναι οἱ **Σκαμνιές** τῆς Σαρακίνας, ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοτε πολλὲς σκαμνιές, σήμερα ὅμως δὲν σώζεται καμιὰ. Οἱ σκαμνιές αὐτὲς χρησίμευαν γιὰ τοὺς μεταξοσκώληκες ποὺ ἔτρεφαν οἱ κάτοικοι τῆς Σαρακίνας καὶ τῶν Καναλιῶν ἀργότερα.

Δεξιὰ ἀπὸ τὶς Σκαμνιές βρίσκονται οἱ **Κουρομπλιές**. Τὸ ὄνομά τους ὀφείλεται στὶς πολλὰς κορομηλιές ποὺ εἶχε ἄλλοτε ἡ περιοχὴ αὐτή, ἐνῶ σήμερα μόλις ἐλάχιστες σώζονται.

Ὁ δρόμος πρὸς τὸ "Ἰσαρι περνᾷ ἀπὸ τὸ **Γιφράκι**. Αὐτὸ ἔχει τὴν ἱστορία του, γιὰτὶ ἡ περιοχὴ του καὶ ἰδιαιτέρα ἡ πηγὴ ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ ἦταν κατὰ τὸ 1910 διαφιλονικούμενη μεταξὺ Καναλιωτῶν καὶ Ἰσαριωτῶν. Ἦθελαν οἱ Ἰσαριῶτες νὰ μεταφέρουν τὸ νερὸ στὸ "Ἰσαρι μὲ σωλῆνες. Τότε ἐπενέβησαν οἱ Καναλιῶτες καὶ ἔγινε μάχη μὲ ρόπαλα καὶ «γκράδες» ποὺ εἶχε σὰν συνέπεια τὸν τραυματισμὸ πολλῶν. Μόνον ὅταν κατέφθασε ἡ ἔφιππος ἀστυνομία τῆς Καρδίτσας διενθέτησε τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῶν Καναλιωτῶν.

Στὰ ὅρια τῆς περιοχῆς Καναλιῶν — "Ἰσαρι εἶναι ἡ θέση **Βλάχα** τὰ δέ:

Κιούγκια, εἶναι ἓνα μέρος ἀνατολικά τῆς ἐκκλησίας τῆς Σαρακίνας. Κιούγκια ὑπάρχουν καὶ σήμερα ἐκεῖ μὲ τρεχούμενο νερὸ. Οἱ Καναλιῶτες τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ πίνουν καὶ νὰ ποτίζουν, γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἔχουν κατασκευάσει μιὰ δεξαμενὴ ποὺ νὰ τὸ συγκεντρῶν.

Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ ἡ τοποθεσία

Καμίσι, ὅπου ὑπῆρχε πραγματικὸ καμίνι σὲ σχῆμα μεγάλου πιθαριοῦ κτισμένο ἐσωτερικὰ μὲ τοῦβλα. Ἐκεῖ ψήνονταν τὰ πῆλινα κιούγκια, μᾶλλον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σαρακίνας, ποὺ χρησίμευαν γιὰ σωλῆνες ὑδρεύσεως, ὅπως καὶ ἄλλα πῆλινα κατασκευάσματα. Γι' αὐτὰ

τὰ κατασκευάσματα ἦταν πολὺ κατάλληλο τὸ χῶμα τῆς περιοχῆς αὐ-
τῆς.

**

Ἄς ἀφήσουμε τώρα τὴ σειρὰ πὺ ἀκολουθοῦμε καὶ ἄς πάροουμε πρὸς
τὰ πάνω τὴν Πάσχα.

Ἔτσι λίγο δεξιὰ, πάνω ἀπὸ τὴ Σαρακίνα καὶ μεταξὺ Πάσχας καὶ τῆς
ράχης πὺ δεσπόζει δυτικὰ καὶ πὺ λέγεται

Ράχη τοῦ Χορχοῦδα, θὰ συναντήσουμε τὴ θέση

Παλιόμλου, κατὰ συγχώνευση τῆς φράσεως «παλιὸς μύλος». Πρά-
γματι ἐδῶ ἦταν ἓνας παλιὸς νερόμυλος τοῦ Μπαλτᾶ Γεωργίου ἀπὸ τὴ
Σαρακίνα καὶ τοῦ Μπούζιου Ἀθανασίου ἀπὸ τὴ Λάσδα. Ἐμνεῖτο δὲ
μὲ τὸ νερὸ τῆς Πάσχας, τὸ ὁποῖο ἦταν τόσο πολὺ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι
περνοῦσαν ἀπέναντι μὲ τὸ «μαδέρι». Ἄλλοι λένε πὺς ὁ μύλος αὐτὸς
ἀνῆκε στὸν Ὀσμάμπεη, διοικητὴ τῆς περιφερείας Λάσδα. Αὐτὴ ὁμως
ἢ ἐκδοχὴ μᾶλλον δὲν εἶναι ἀληθινή.

Κοντὰ στὸ χωριὸ Φράγκ (Φράγκο) θὰ συναντήσουμε τὴ

Μαρμαρένια, πὺ ὀνομάστηκε ἔτσι, ἴσως γιατί ὑπῆρχαν μεγάλες
πέτρες ἐκεῖ, ἴσως μαρμαρόπλακες. Ἐν συνεχείᾳ τῆς

Νεροφαῆς πὺ ἔλαβαν τὴν ὀνομασίᾳ τους ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς Πάσχας
πὺ στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἦταν ὀρητικὸ καὶ παρέσυρε τῆς ἐκατέρωθεν ὄ-
χθες (νεροφαγώματα). Τὸ νερὸ αὐτὸ συγκεντρωνόταν στὴ

Δέση. Ἔνα τεχνητὸ φράγμα ἀπὸ ὅπου διοχετεύοταν τὰ νερὰ πρὸς ὀρι-
σμένες κατευθύνσεις. Ἡ ράχη πὺ ἐκτείνεται δυτικὰ εἶναι ἢ

Ράχη τοῦ Σακελλάρη.

Ἀνάμεσα στὴ Μαρμαρένια καὶ στὴ Βλάχα βρῖσκεται τὸ

Δαφκὸ. Ἄγνωστο γιατί ὀνομάστηκε ἔτσι. Ἰσως γιατί ἐκεῖ ἦταν νε-
κροταφεῖο τοῦ χωριοῦ τῆς Σαρακίνας (Θαφτικὸ-Δαφικὸ καὶ Θαφτχὸ
- Δαφκὸ).

**

Ἄς ἐπανέλθουμε πάλι στὰ πρῶτα ντάμια καὶ ἄς πάροουμε τώρα τὸν
δρόμο πὺ θὰ μᾶς βγάλῃ στὸ ξωκκλήσι τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἀκό-
μα πὺ πέρα. Ὁ δρόμος αὐτὸς περνάει ἀπὸ τὴ

Μσουμιλιά. Εἶναι μιὰ περιοχὴ κατάφυτη ἀπὸ πρῶιμα καὶ καρπερὰ
ἀμπέλια πὺ διαχωρίζεται στὸ μέσον ἀπὸ τὸ δρόμο, γι' αὐτὸ καὶ ἔχει
αὐτὸ τὸ ὄνομα (μεσαμπελιά, μεσουμπελιά - μσουμπελιά - μισουμιλιά -
μισουμιλιά).

Κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ Μσουμιλιά εἶναι τὰ

Ἄλῶνια ἢ **ζευγαρολίβαδο** ἢ **γαλαζονέρι**. Μιὰ
ἀρκετὰ ἐκτεταμένη ἐπίπεδη ἐπιφάνεια καταπράσινη τὴν ἀνοιξὴ ἀπὸ πα-

χὺ χορτάρι πὺ βοσκοῦσαν ἄλλοτε ἀποκλειστικὰ τὰ «ζευγάρια» (βόδια πὺ εἶχαν σὰν σκοπὸ νὰ σέρνουν τὸ ἀλέτρι στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς). Γι' αὐτὸ λέγεται καὶ ζευγαρολίβαδο. Ὁ χῶρος αὐτὸς τὸ καλοκαίρι χρησίμευε παλαιότερα γιὰ τὸν ἀλωνισμό. Ἐδῶ συγκέντρωναν ὄλοι οἱ κάτοικοι τὰ δεμάτια τοῦ σταριοῦ σὲ θημωνιές καὶ ὅταν ἐρχόταν ἡ ἀλωνιστικὴ μηχανὴ τὰ ἀλώνιζαν. Σήμερα ὅμως λόγῳ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν θερίζο - ἀλωνιστικῶν μηχανῶν δὲν γίνεται αὐτό.

Στὴν νοτιοανατολικὴ γωνιὰ ἀπὸ τ' ἀλώνια εἶναι ὁ **Ὁ β ρ ὀ ς** (Ὁβορὸς) ὅπου κλείνονταν ἄλλοτε τὰ βόδια κατὰ τὴ νύκτα. Τῆ μέρα καὶ μάλιστα τὸ μεσημέρι, ὅποτε ὁ ἥλιος εἶναι πολὺ καυτερός, γιὰ νὰ μὴν ἔρχωνται τὰ ζευγάρια στὸν ὄβρο, μένουν στὸ

Σ τ α λ ὀ ὅπου σταλιάζουν, σταματοῦν καὶ ξεκουράζονται κάτω ἀπὸ μεγάλα δένδρα καὶ κοντὰ στὸ νερὸ τῆς Πάσχας.

Στὰ νότια ἀπὸ τ' ἀλώνια καὶ κοντὰ στὸ ντάμι τοῦ Δ. Γιωτόπουλου βρίσκεται τὸ

Γ α λ α ζ ο ν ἑ ρ ι, μιὰ πηγὴ πὺ τὸ νερὸ τῆς μοιάζει γαλάζιο.

Προχωρώντας στὸ δρόμο τῆς Μσουμιλιάς, ὅταν περάσουμε τ' ἀμπέλια φθάνουμε στὴ

Β ρ ὺ σ η τ ο ὺ Μ ο ὺ ρ κ. Τὸ νερὸ τῆς τὸ πίνουν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς τοῦ Μοῦρκ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐπειδὴ εἶναι κτηνοτρόφοι, παραχειμάζουν ἐδῶ. Ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ γύρω κῆποι ποτίζονται ἀπ' αὐτό. Εἶναι δὲ δροσερὸ καὶ ἀφθονο, χειμῶνα - καλοκαίρι.

Ὅλη αὐτὴ ἡ περιοχὴ μ' ἓνα πλήθος ἀπὸ ντάμια πὺ ἀπλώνεται τώρα μπροστὰ μας εἶναι τὸ

Μ ο ὺ ρ κ. Ἐδῶ ἄλλοτε κατοικοῦσαν πολλοὶ κτηνοτρόφοι καὶ γεωργοὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικολάου, πὺ δεσπόζει σ' ὀλόκληρη τὴν περιφέρεια καὶ πὺ εἶναι τώρα ξωκκλήσι τῶν Καναλιῶν. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται μᾶλλον στὸ χροῶμα τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖο εἶναι μαῦρο καὶ σταχτὶ (μοῦρκο). Ὅλα αὐτὰ τὰ ντάμια πὺ βρίσκονται τριγύρω ἦσαν ἄλλοτε κατοικίες τῶν ἀγροτῶν πὺ ἀποτελοῦσαν ὀλόκληρο χωριό. Τὸ χωριὸ αὐτὸ ἔπαιρνε νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση τοῦ Μοῦρκ πὺ προαναφέραμε καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη βρύση πὺ ἦταν δίπλα στὴν ἐκκλησία. Ἐκεῖ δηλ. ὅπου σήμερα γίνεται ἀγιασμός ὑπάρχει ἀγωγὸς ἀπὸ πῆλινο κιούγκι, πὺ ἔφερε νερὸ ἀπὸ τὸ Κουρὶ (μιὰ ἄλλη τοποθεσία πὺ θ' ἀναφέρουμε παρακάτω), ἀλλὰ τώρα ἔχει χαλάσει. Πιὸ πέρα εἶναι ἡ

Σ υ κ ι ἄ. Μιὰ βρύση δηλ. κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ μέσα στὸ ρεματάκι πὺ ὑπάρχει δίπλα, ἡ ὁποία ὅμως πολλὰ καλοκαίρια στίβει. Τὸ ὄνομά τῆς ὀφείλεται σὲ μιὰ συκιὰ πὺ ὑπάρχει πάνω ἀπ' αὐτήν. Κάτω ἀπὸ τὸ Μοῦρκ καὶ ἀπὸ τὸ καινούργιο τεχνητὸ ποτάμι πὺ ἔκαναν, τὸν «Καλέντζη», βρίσκονται οἱ

Σκαμνιές του Χαλάτση και Σ. Παπαγεωργίου (Τικοῦ) και λίγο παρὰ πέρα τὰ

Λιβάδια. Πράγματι μέχρι τὸ 1910 στὰ μέρη αὐτὰ ἦσαν λιβάδια, ὅπου ἔβροσκον τὰ ζῶα τῶν Καναλιωτῶν. Ἀργότερα ὅμως μετὴν ὑπερτίμηση τοῦ καπνοῦ ἔγιναν καπνοχώραφα, ὅπως ἀκριβῶς και ἄλλες περιφέρειες.

Στὸ τέλος τοῦ Μοῦρα και ἀριστερὰ τοῦ δρόμου βρίσκονται τὰ

Παλιόπηγα. Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 1850, ὅταν βρισκόταν στὴν ἀκμὴ του τὸ χωριὸ «Ἄϊ - Γιάννης», στὴ θέση αὐτὴ μερικοὶ κάτοικοὶ του ἔκαναν κεραμαριά. Γι' αὐτὸ και ἀνοιξαν λάκκους, γιὰ νὰ βγάλουν χῶμα, και πηγὰδια γιὰ νὰ θροῦν νερό. Μετὴν παρακμὴ τοῦ χωριοῦ ὅμως και τὴ διάλυσή του ἐγκατέλειψαν και αὐτοὶ τὴν ἐργασία τους. Ἔτσι στὴ θέση αὐτὴ ἔμειναν τὰ λίγα παλαιὰ πηγὰδια και μερικὰ κεραμίδια. Ἡ ἔκταση ποὺ ἀνοίγεται τώρα μπροστὰ μας ἀνήκει στὸν

Ἄϊ Γιάννη. Ἡ ὁμώνυμη ἐκκλησία τοῦ Ἄϊ - Γιάννη βρισκόταν σ' ἓνα λόφο νοτιοδυτικὰ τῆς περιοχῆς, ὅπου σήμερα ὑπάρχουν λίγες βελανιδιές και σωροὶ ἀπὸ πέτρες. Παλιὲς δόξες και μεγαλεῖα εἶχε τὸ μεγάλο αὐτὸ χωριό. Και σήμερα ἀκόμη διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι πὸς σύμφωνα μετὴν παράδοση στὸ πανηγύρι του χόρευαν κάθε χρόνο ἕκατὸ νύφες. Τὸ παλαιὸ τῆς κομποπόλεως φανερόνουν και τὰ διάφορα νομίσματα ποὺ βρέθηκαν. Ἰδιαιτέρη ἐντύπωση ἔκανε τὸ ἐξῆς γεγονός ποὺ διηγοῦνται οἱ Καναλιῶτες. Τὸ ἔτος 1908 οἱ Γκέκηδες ἀπὸ τὴν Ἀλβανία ἦρθαν γιὰ νὰ ἀνοίξουν χαντάκια στὰ χωράφια τῶν Καναλιωτῶν μετὴν πληρωμὴ. Μιὰ μικρὴ ομάδα ἀνέλαβε τὰ χαντάκια τοῦ Κωνσταντίνου Γ. Ζήση (κοινῶς Ταλαγάνη). Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς χτυπώντας μετὸ «λισγάρι» βρῆκε δοχεῖο ποὺ περιεῖχε νομίσματα μεγάλης ἀξίας. Τὰ κάλυψε κρυφὰ ἀμέσως και σὲ κατάλληλη ὥρα τὰ πῆρε, ἔκανε πὸς εἶναι ἄρρωστος και μ' ἄλλες προφάσεις ἔφυγε τὴν ἄλλη μέρα γιὰ τὴν πατρίδα του τὴν Ἀλβανία. Ὅταν ἀργότερα ἀνεχώρησαν και οἱ ἄλλοι και ἐπέστρεψαν τὸν ἄλλο χρόνο διηγοῦντο πὸς ὁ σύντροφός τους μετὰ τὰ χρήματα ἐκεῖνα ἀγόρασε κτήματα κ.λπ. και ἔτσι ἔγινε τώρα ἀπὸ τοὺς πλέον εὐκατάστατους τῆς πατρίδας του. Αὐτὰ ὅλα δείχνουν τὴ μεγάλη ἀκμὴ τῆς κομποπόλεως τοῦ Ἄϊ - Γιάννη. Ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτὸ πέρασαν και οἱ Ρωμαῖοι Ἀντώνιος και Πομπήιος ποὺ ἔκαναν ἀργότερα τὴν παρὰ τὰ Φάρσαλα μάχη.

Στὸ πάνω μέρος τῆς τοποθεσίας αὐτῆς βρίσκεται ἡ

Κρανὸύλα ὅπου ὑπῆρχαν πολλὲς κρانيές. Σήμερα σώζονται ἐλάχιστα.

Πρὸς τὸ μέρος τῆς Μητροπόλεως (Παλαιόκαστρο) βρίσκεται ὁ

Σχανές. Ἦταν τσιφλίκι τοῦ Σχανέ, Τούρκου τὴν καταγωγὴ. Ὁ Ἀγάς αὐτὸς μετὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλίας ἐγκατέλειψε τὰ κτήματά του και ἔφυγε.

Στὸ δυτικὸ μέρος καὶ δεξιὰ τοῦ δρόμου βρίσκεται τοῦ
Τσιούντζιουρα ἢ ράχη, ὅπου καὶ οἱ καλύβες τοῦ Τσιου-
τζιούρη.

Ἐδῶ ὀρίζονται καὶ τὰ σύνορα Καναλίων — Μορφοβουνίου (Βουνέ-
σι). Ὁ δρόμος αὐτὸς ποὺ πήραμε στὴν ἀρχὴ καταλήγει στὴ γειτονικὴ
κωμόπολη τῆς Μητροπόλεως.

*
**

Ἄς γυρίσουμε τώρα στὸ χωριὸ κι' ἄς πάρουμε τὸ δρόμο ποὺ θὰ μᾶς
βγάλῃ στοῦ «Ἀποστολάκη τῆ βρύση» κι' ἀκόμη πρὸ πέρα. Ἔτσι μόλις
βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ δεξιὰ μας θὰ βροῦμε τὴ

Λάκκα τοῦ Γκουνταλά, μιὰ «λάκκα» ποὺ βρίσκεται νοτιοδυτι-
κὰ τοῦ χωριοῦ καὶ εἶναι κατάφυτη ἀπὸ πεῦκα, κυπαρίσσια καὶ ἄλλα
δένδρα. Βρίσκεται ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ Κωτούλα (Γκουν-
ταλά), ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς.

Συνέχεια μὲ τὴ Λάκκα αὐτὴ εἶναι τὰ

Πάνω Πευκάκια. Μιὰ πλαγιὰ μὲ πεῦκα, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ
περάσῃ μιὰ εὐχάριστη καλοκαιρινὴ μέρα. Τακτικοὶ θαμῶνες κατὰ τὴ
διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ εἶναι οἱ φοιτηταί, γιατί τὸ μέρος εἶναι πολὺ
κατάλληλο γιὰ σοβαρὴ μελέτη λόγω τῆς δροσιάς καὶ τῆς ἡσυχίας ποὺ
ἔχει. Τὰ πεῦκα αὐτὰ τὰ φύτεψε ἡ «Φιλοδοσικὴ Ἐνωσι Καναλίων»
πρὶν ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον.

Στὴν ἴδια πλαγιὰ, κάτω ὅμως ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ πήραμε εἶναι τὰ

Τσορδάκια. Ἐδῶ ὑπῆρχαν πράγματι τσαρδάκια γιὰ πρόβατα κα-
τοίκων τοῦ χωριοῦ. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν.

Προχωρώντας ὅλο δεξιὰ στὴ βουνοπλαγιὰ φθάνουμε στοῦ

Ἀποστολάκη τῆ Βρύση. Τὴ βρύση αὐτὴ μὲ τίς πολλές
«κουπάνες» τὴν ἔκτισε κάποιος Ἀποστολάκης ληστής, θέλοντας νὰ κά-
νῃ καὶ ἓνα καλὸ στὸ χωριὸ μέσα στὰ τόσα κακὰ καὶ στίς τόσες ληστεί-
ες ποὺ ἔκανε.

Στὸ ἴδιο αὐτὸ μέρος ὑπάρχουν καὶ τὰ

Ντάμια τοῦ Καπούλα, ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ
τῆς Τουρκοκρατίας, ὅταν καλλιεργοῦνταν οἱ ράχες ἀπὸ τοὺς Κανα-
λιῶτες, ἀντὶ τοῦ κάμπου.

Στὴν ἄλλη ρεματιὰ συναντοῦμε τὸν

Ἀλῆ. Ἐδῶ ἔγινε ἐπὶ Τουρκοκρατίας μιὰ μικροσυμπλοκὴ μεταξὺ Ἑλ-
λῆνων καὶ μιᾶς Τουρκικῆς περιπόλου, κατὰ τὴν ὁποία ὑπερίσχυσαν οἱ
Ἕλληνες καὶ ἐφρονεῦθη ὁ ἀρχιφύλακας τῶν Τούρκων, ὀνομαζόμενος
Ἀλῆς. Στὴ θέση αὐτὴ ὑπάρχει καὶ πηγὴ μὲ ἀφθονο τρεχούμενο νερό,
ὅπου ἔρχονται οἱ Καναλιώτισσες καὶ πλένουν. Νὰ τί γράφει ὁ συγχο-

ριανός μας Λάμπρος Δ. Παπαγεωργίου σχετικὰ (Λ.Π.).

«Τὶ βροντοκτυπήματα ἀκούγονται πέρα στὸν Ἄλῃ;
Γυναίκες καὶ παιδιὰ κουβάλησαν ἐκεῖ
βελέντζες καὶ σκουτιὰ τὰ πλένουν μὲ τὴν ἀράδα
συνήθως τῆ Μεγάλη Ἑβδομάδα.
Στοῦ Ἄλῃ τῆ ρεματιὰ πού τρέχουν γάργαρα νερά».
Λ. Π.

Ἔλα τὰ γύρω μέρη ἦταν χωράφια τοῦ Μητσιούλη, τοῦ Βάλλα, τοῦ Κουτσοτάλια κ.ἄ.

Στὴ συνέχεια βρίσκουμε τὴν τοποθεσία τὰ

Κεραμαριά, ὅπου ὑπάρχει χῶμα κατάλληλο καὶ ἄφθονο νερὸ γιὰ τὴν κατασκευὴ κεραμιδιῶν, τοῦβλων κ.λπ. Ἄρχισε ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ ἀπὸ τὸ 1885 μὲ κάποιον Εὐστρα καὶ συνεχίστηκε μὲ τὸν Μῆτρο Βάλλα, τὸ Χρῆστο Χασιώτη καὶ ἔφθασε μέχρι τὶς μέρες μας μὲ τὸν Γιώργο καὶ Βαγγέλη Καπούλα καὶ τὸ Νίκο Λάσδα (κ. Γάτσια). Προμήθευε κεραμίδια καὶ τοῦβλα τόσο τὸ χωριὸ ὅσο καὶ τὰ γύρω χωριά. Ἀπὸ τὸ 1955 ὅμως ἄρχισε νὰ παρακμάζη καὶ σήμερα ἔχει ἐγκαταλειφθῆ τελείως.

Συνέχεια εἶναι τὸ

Φεργάρι, πού ἔχει αὐτὴ τὴν ὀνομασία ἀπὸ τὸ κυκλικὸ σχῆμα.

Στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκεται καὶ ἡ θέση στοῦ

Μαρά κατὰ συγκοπὴν τῆς φράσεως «Στοῦ Τουμαρά» πού στὴ θέση αὐτὴ εἶχε θυροδοχεῖο. Ἀπόδειξη αὐτοῦ ἦταν καὶ μιὰ μεγάλη κυκλικὴ πέτρα πού βρισκόταν ἐκεῖ, ἀπαραίτητη τότε γιὰ τὴν κατεργασία τῶν δερμάτων. Ἡ κατεργασία (κ. ἄργασμα), γινόταν μὲ πρωτόγονα μέσα δηλ. κάτουρο, κοπριά σκύλων, ζουμι ἀπὸ βρασμένο χορτάρι κ.λπ.

Στὴν ἄλλη ράχη βρίσκονται τὰ

Πετράλωνα, ὅπου σώζονται ἀκόμη κυκλικοὶ χῶροι στρωμένοι μὲ πέτρες γιὰ τὸν ἀλωνισμό. Αὐτὸ σημαίνει πὼς σ' ὄλες τὶς ράχες αὐτὲς παλαιότερα, ὅταν ὁ κάμπος ἦταν Τούρκικος, οἱ Καναλιῶτες ἀναγκάζονταν νὰ ἔσπερναν σιτάρι, γιὰ νὰ ζήσουν. Ὁ ἀλωνισμὸς γινόταν εἴτε μὲ τὴ δοκάνη πού τὴν ἔσερναν τὰ βόδια, εἴτε μὲ πέντ' ἔξι ἄλογα πού ἦταν δεμένα μεταξύ τους καὶ ὅλα μαζί γύριζαν γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ στύλο μπηγμένο στὸ κέντρο τοῦ ἀλωνιοῦ. Τὰ ἄλογα ἦσαν πεταλωμένα γιὰ νὰ «τρίβουν» καλύτερα τὰ στάχυα. Ὅταν πλέον οἱ καλαμιές καὶ τὰ στάχυα γίνονταν ἄχυρο καὶ σάρι, τὰ μάζευαν σὲ «λαμνὶ» καὶ τὰ «λίχνιζαν» ὥστε νὰ χωρισθοῦν μεταξύ τους.

Ἡ **Κοτρώνα** τοῦ **Γκουνταλά** βρίσκεται ἐπίσης ἐδῶ, ὅπου εἶχαν ἄλλοτε κήπους οἱ Γκουνταλαῖοι.

Στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τῆς ρεματιᾶς εἶναι ἡ

Κρύα Βρύση μὲ ἄφθονο νερὸ καὶ δροσερὸ, μὲ τὸ ὁποῖο ποτίζουν οἱ Καναλιῶτες τοὺς κήπους πού διατηροῦν ἐδῶ.

Τόσο ἐδῶ, ὅσο καὶ στὸν Ἄλῃ ὅπου ὑπάρχουν μικρὲς καὶ μεγάλες «ἀμπάρες» ἔρχονταν τὰ Καναλιωτόπουλα τὸ καλοκαίρι καὶ δροσίζονταν παίζοντας ὀλόγυμνα μὲ τὰ νερά. Ἔτσι ἔκαναν χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν καὶ τὸ μπάνιο τους, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπίβλεψη τῶν γονέων τους.

Ἄκόμη δέ:

«Στῆς κρύας θρύσης τῆ δροσιά
στὸν ἥσκιο τοῦ πλατάνου
ἠχολογοῦνε τὰ κυπριά,
φλογέρα τοῦ τσοπάνου.
Σὰν μιὰ ὠραία ζωγραφιά
τῆς κρύας θρύσης ἢ πλαγιάς».
Λ.Π.

Στὰ γύρω μέρη ἦταν χωράφια τοῦ Μπλιάμου, τοῦ Κίτσιου κ.ἄ.

Κο υ ρ ί, ἄγνωστο γιατί ὀνομάστηκε ἔτσι. Ἐδῶ ὑπάρχει πηγὴ μὲ πολὺ καλὸ πόσιμο νερὸ ποὺ χύνεται σὲ «ποτίστρες» κατασκευασμένες ἀπὸ τὴ δασικὴ ὑπηρεσία. Στὴ θέση αὐτὴ παλαιότερα εἶχαν τὴ συνάντησή τους καὶ διανυκτέρευαν ἢ ξεκουράζονταν, ὅλοι ὅσοι κατέβαιναν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, Βουνέσι, Φλωρέσι, Κερασιά, γιὰ νὰ πάνε στὶς διάφορες ἀγορὲς - παζάρια τῆς Καρδίτσας.

Στὸ Κουροὶ βρίσκεται καὶ ἡ θέση:

Π ο λ υ ζ ἄ κ, ἄγνωστο γιατί ὀνομάστηκε ἔτσι κι' αὐτή.

**

Ἄς ἔλθουμε τώρα στὴν πρὸ ἐνδιαφέρουσα καὶ γραφικὴ βουνοκορφὴ πάνω ἀπὸ τὸ χωριό, στὸν

Ἄ ἱ - Λ ι ἄ. Εἶναι μιὰ γραφικώτατη περιοχὴ ποὺ ἔχει στὸ κέντρον τῆς τὴν ἐκκλησία τοῦ Προφ. Ἡλία (κτισμένη τὸ 1903) καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ δένδρα καὶ κυπαρίσσια. Εἶναι πραγματικὰ μαγευτικὴ ἢ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατεῖ πρὸ παντὸς κατὰ τὴν ἀνοιξή. Τὸ πράσινο χρῶμα τοισιμένο ἰδιαίτερα μὲ τὰ πολύχρωμα λουλούδια ποὺ ἀφθονα φύονται τριγύρω, ἢ μεθυστικὴ εὐωδιὰ ποὺ ἀναδίδεται ἀπὸ παντοῦ, τὸ ἀπερίγραπτο θέαμα τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου ποὺ ἀτενίζει κανεὶς ἀπὸ δῶ πάνω, τὸ παχὺ χορτάρι ποὺ τότε μόνο μπορεῖς νὰ τ' ἀπολαύσης, ὅταν ξαπλώσης πάνω του, καὶ τόσα ἄλλα, δίνουν μιὰ μόλις ἀμυδρὴ εἰκόνα τοῦ μεγαλείου, μὲ τὸ ὅποιο περιβάλλεται ὁ Ἄι - Λιας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ καλοκαίρι οὔτε μέρα δὲν περνᾷ ποὺ νὰ μὴν ἔχη ἐπισκέπτες. Κυρίως οἱ φοιτητὰ καὶ οἱ ὑποψήφιοι γιὰ ἐξετάσεις ἀποτελοῦν τοὺς τακτικὸς θαμῶνες του, γιατί βρίσκουν ἀρκετὴ ἡσυχία καὶ καλὸ περιβάλλον γιὰ σοβαρὴ μελέτη. Πολλὰ ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ δάσους κόπηκαν γιὰ πρῶ-

"Αν δὲν σ' ἀρέσει τὸ παχὺ χορτάρι τοῦ "Αἰ - Λιά, μπορεῖς νὰ πάρης τὸ φαγητό σου στὴν ὄμορφη τούτη τράπεζα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους συνεκδρομεῖς κάτω ἀπ' τὶς παχύσκιες βελανιδιές. (Δωρεὰ τοῦ κ. Λάμπρου Δ. Παπαγεωργίου)

τη φορὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅταν αὐτοὶ κατοικοῦσαν στὴ Στρατώνα, καὶ δευτέρη φορὰ ἀπὸ τοὺς Ἴταλοὺς τὸ 1940 — 1941. Σήμερα ἔχουν ἀναπτυχθῆ καὶ μεγαλώσει ξανά. Δίπλα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἔχει κατασκευασθῆ καὶ ὀλόκληρο ὕδραγωγεῖο γιὰ τὴν κανονικὴ ὕδρευσι τοῦ χωριοῦ. "Ἐτσι δὲν ἔχει βροχόνερο γιὰ πόσιμο νερὸ ὁ "Αἰ - Λιάς, ὅπως εἶχε ἄλλοτε, ἀλλὰ νερὸ τῆς Δισκαριᾶς ποὺ ἀνεβαίνει στὸ ὕδραγωγεῖο μὲ μοτέρ.

'Ἄλλ' ὅς ἀκούσουμε καὶ τὸν ποιητὴ γιὰ λίγο:

«Δένδρα πανύψηλα παντοῦ πλήθος πολὺ
τὰ καλλωπιστικὰ καὶ τὰ ἀειθαλῆ
Πολλὰ ὄπωροφόρα καὶ τριανταφυλλιές
Τοῦγες, κυπαρίσσια, ἀκακίες καὶ κοτσπιές.
Πολύχρωμα τὰ λουλούδια, ὄμορφα καὶ δροσερὰ
ὅλα αὐτὰ μοσκομυρίζουν καὶ εὐψραίνου τὴν καρδιά.
"Ἀπ' τῶν δένδρων τὰ φυλλώματα λεπτῆ, εὐώδης μυρωδιὰ
ζωογονεῖ τὸ καλοκαίρι τὸν ἐπισκέπτη τοῦ "Αἰ - Λιά».

ἦ

«Τ' ἀγέρι τοῦ "Αἰ - Λιά δροσάτο
ἀπ' τῶν Ἀγράφων τὰ βουνὰ
κι' ἀπ' τὰ λουλούδια μυρωδάτο

ἀναγαλλιάζει τὴν καρδιά
 καὶ τὰ ἀηδόνια ποῦ λαλοῦνε
 γλυκὰ πάνω στὰ κλαδιά
 ἀπὸ ψηλὰ μᾶς χαιρετοῦνε
 χαρὰ σκορπίζουν στὴν καρδιά.
 Ἄπ' τὸν Ἀϊ Λιά μας ἀγναντεύουν
 κάτω στὸν κάμπο τὰ χωριά
 καὶ γύρω γύρω εὐμορφα βουνά.
 τὰ καταπράσινα λιβάδια
 Πέρα στὸν Κίσσαβο ἀγναντεύω,
 μακριὰ στὸν Ὀλυμπο ψηλά,
 στὸν Κόζιακα, στὰ Χάσια
 καὶ τῶν Ἀγράφων τὰ βουνά.
 Ἐμεῖς θὰ σ' ἀγαποῦμε Ἀϊ - Λιά παντοτεινὰ
 καὶ θὰ σ' εὐχαριστοῦμε με δροσερὴ καρδιά».

Λ.Π.

Ἡ ἐπόμενη ράχη πρὸς νότον εἶναι τοῦ
Βάλλα ἢ ράχη, ὅπου ὑπάρχουν τ' ἀμπέλια τοῦ Δ. Βάλλα. Ὁλη
 αὐτὴ ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς ράχης εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια διαφό-
 ρων ποικιλιῶν ποῦ δίνουν στοὺς Καναλιῶτες, ἀφθονα σταφύλια, κρα-
 σὶ καὶ τσίπουρο.

Πιὸ πέρα στὸ δίστρατο εἶναι ἡ θέση τοῦ
Πράπα ἢ τοῦ Παπαμιχάλη τὸ ρέμα. Ὁ Πράπας
 ἦταν ἀντάρτης μετὰ τὸν Δ. Βάλλα. Ὁ δεύτερος ὅμως μετάνοιωσε, ζή-
 τησε συγχώρηση ἀπὸ τὸν Μουσταφάμπεη, διοικητὴ τοῦ Τουρκικοῦ
 στρατοῦ Φαναρίου καὶ ἔμεινε ἐλεύθερος. Ἔτσι οἱ Καναλιῶτες γλύ-
 τωσαν ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ σκοροπούσε καὶ τὶς πολλὰς ληστείες του. Ὁ
 Πράπας ὅμως συνέχισε. Μιὰ μέρα μάλιστα ζήτησε ἀπὸ τὴν οἰκογένεια
 Καζαέων τοῦ χωριοῦ ἓνα ὄπλο κατὰ τὴν γνώμη του πολὺ καλὸ. Ἐκεῖ-
 νοι ὅμως ἀρνήθηκαν νὰ τοῦ τὸ παραδώσουν. Εἰς ἀντίποινα αὐτὸς σκό-
 τωσε ἓνα βόδι τῆς οἰκογενείας αὐτῆς καὶ ἀπειλοῦσε νὰ κάψῃ τὶς θη-
 μωνιὰς τῶν σιταριῶν. Ἔτσι ἔγινε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν κατοίκων.
 Ὁ Μουσταφάμπεης τὸν ἐπεκέρυξε καὶ διέταξε τοὺς Καναλιῶτες νὰ
 τοῦ τὸν παραδώσουν. Ὁλοι δὲ αὐτοὶ παρακαλοῦσαν τὸν φίλο του Δ.
 Βάλλα ποῦ ἤξερε τὸ λημέρι του νὰ πάῃ καὶ νὰ τὸν σκοτώσῃ, μιὰ ποῦ
 δὲν ἔπαιρνε ἀπὸ λόγια καὶ συμβουλὰς καὶ παρακλήσεις. Ὡσπου τελι-
 κὰ παίρνει μιὰ μέρα ὁ Βάλλας τὸ ὄπλο καὶ βαρὺς - βαρὺς ἀνηφορίζει
 πρὸς τὰ πευκάκια. Ὄταν τὰ ξεπερνᾷ καὶ ζυγῶνι κοντὰ στὸ λημέρι
 τοῦ Πράπα, σταματᾷ ἀπέναντι ἀκριβῶς, σημαδεύει στὴν κρύπτη του
 καὶ βάζει μιὰ φωνή.

— Ἐ Πράπα!...

— Ποιὸς εἶναι ὁρέ! Ἄπαντ' ἀπὸ μέσα ὁ Πράπας.

Ἐέροντας ὅμως τὴ φωνὴ τοῦ φίλου του Βάλλα χωρὶς δευτέρη κουβέν-
 τα βγαίνει ἔξω. Τὴν ἴδια στιγμή ἓνας βαρὺς πυροβολισμὸς ἀκούγεται
 καὶ ὁ Πράπας πέφτει κατὰ γῆς. Τὸ βόλι τὸν βρῆκε κατ' εὐθείαν στὴν

καρδιά. Ἔτσι γλύτωσε τὸ χωριὸ ἀπ' αὐτὸ τὸ ληστή μὲ τὴ μακριὰ γενειάδα καὶ τὰ μαῦρα μάτια. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἔλαβε τ' ὄνομά του.*

Λίγο πρὸ πέρα θρῖσκεται τὸ

Κο υ φ ο μ ἄ ρ μ α ρ ο, πὸν νοιώθει κανεὶς ὅτι πραγματικά εἶναι κούφιο, ὅταν περνᾷ ἀπὸ πάνω, ἀκούγοντας ἓνα ὑπόκωφο κρότο νὰ συνοδεύη τὰ βήματά του.

Πρὸ πέρα ἀκόμη πρὸς τὸ νότο εἶναι ἡ θέση τοῦ

Φ τ ε λ ι ᾶ, τὰ «Φτελιάδια». Μιὰ πλαγιὰ βορειοδυτικὴ πού εἶναι σήμερα κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, ἄλλοτε ὅμως γεμάτη ἀπὸ φτελιάδια, τὰ ὁποῖα ἔκοψαν ἀργότερα οἱ Καναλιῶτες, γιὰ νὰ κάνουν καλλιεργήσιμη τὴν περιοχὴ καὶ νὰ φυτέψουν ἀμπέλια.

Ἡ ράχη αὐτὴ πού θρῖσκεται ὁ «Φτελιᾶς» λέγεται

Ρ ἄ χ η τ ο ῦ Χ α σ ι ῶ τ η, ἴσως γιὰ τὴν ὑπῆρχαν ἐκεῖ κτήματα τοῦ Χασιώτη. Ἀνατολικά τῆς ράχης αὐτῆς καὶ κάτω στὴν πλαγιὰ θρῖσκεται τὸ

Σ κ ο τ ω μ ἔ ν ο τ' ἄ λ ο γ ο, ὅπου Τουρκικὴ περίπολος, ὅταν τὴ νύκτα συνάντησε ἀδέσποτο ἄλογο, φοβήθηκε, πυροβόλησε καὶ τὸ σκότωσε.

Πρὸ πέρα ἀριστερὰ τοῦ δρόμου πού πάει στὸ Μορφοβούνι (Βουνέσι) θρῖσκεται ἡ

Γ κ ο υ ρ τ σ ὀ λ α κ κ α, μὰ λάκκα γεμάτη ἀπὸ γκορτζιῆς (ἄγριες ἀχλαδιές).

Προχωρώντας στὸ δρόμο θρῖσκουμε τοῦ

Φ ο υ σ τ α ν ἔ λ λ α τ ὸ χ ω ρ ἄ φ ι, μὰ ἐπίπεδη περιοχὴ στὴν πλαγιὰ τῆς ράχης, ὅπου ἄλλοτε ἦταν τὸ χωράφι τοῦ Καναλιώτη Φουστανέλλα. Τώρα εἶναι κοινοτικὸς χῶρος. Στὴν ἄκρη αὐτῆς τῆς ράχης θρῖσκονται τὰ

Λ ι β α δ ἄ κ ι α, ὅπου πιθανὸν ἄλλοτε νὰ ὑπῆρχαν λιβάδια καὶ τέλος πέρα στὴν ἄκρη ὅπου βλέπει τὸ μάτι μας ἀπὸ τοῦ Βάλλα τὴ ράχη θρῖσκονται τὰ

Τ ρ ῖ α Σ ὑ ν ο ρ α, ἦτοι τὰ σύνορα Ἀγίου Ἀκακίου (Γόλιτσα) — Μορφοβουνίου (Βουνέσι) — Καναλίον.

Πίσω ἀπὸ τὸ Φτελιὰ καὶ μέσα στὴ ρεματιὰ γεμάτο ἀπὸ δένδρα θρῖσκεται τὸ

Κ α λ α μ ἄ κ ι. Μιὰ πηγὴ μὲ πολλὰ κρούα νερὰ καὶ κατὰ συνέπεια μὲ πολλοὺς ἄλλοτε κήπους. Ἐπίσης ἔχει καὶ ἀφθονα καλάμια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Στὴν περιοχὴ ζοῦν διάφορα ἄγρια ζῶα, ὅπως ἀλεπούδες καὶ λαγοί. Παλαιότερα ζοῦσαν ἐκεῖ καὶ ἄλλα ἀγρίμια,

* Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη ἐργασία τοῦ διδασκάλου Σπ. Κατέρη.

τὸ

Ἐλικοδρόμιο ἀπὸ τὸ στρατὸ μὲ πρωτοβουλία τοῦ Καναλιώτη στρατηγοῦ Ἀθανασίου Ντενίση. Εἶναι ἐπίπεδο, ἀσφαλτοστρωμένο καὶ ἔχει διάμετρο 30 μ. περίπου. Βρίσκεται στὴν ἄκρη τοῦ περιφερειακοῦ δρόμου τοῦ χωριοῦ ποὺ κατασκευάστηκε πάλι μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Α. Ντενίση.

Προχωρώντας στὴν κορυφογραμμὴ βρίσκουμε τὴ

Ράχη τοῦ Γκουνταλά, στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς ὁποίας εἶναι τὸ

Νεράκι, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πηγὴ ποὺ ἀναβλύζει ἐκεῖ.

Ἡ δευτέρη ράχη στὴ σειρὰ μετὰ τὸν Ἄϊ - Λιά ὀνομάζεται

Ταμπούρια. Ἐδῶ ὑπῆρχαν ἄλλοτε προχώματα (Ταμπούρια), ὅπου κατὰ τὴ νύκτα ἐρχόταν καὶ ταμπουρωνόταν ἓνα φυλάκιο προκαλύψεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ποὺ ἦταν στὴ στρατώνα. Κατὰ τὴν ἡμέρα τὸ φυλάκιο αὐτὸ ἀποσυρόταν στὴ βάση του.

Ἡ τρίτη ράχη κατὰ σειρὰν εἶναι ἡ

Στρατώνα. Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ὁ Ἕλληκὸς Στρατὸς ἔχοντας σὰν μεθόριο τὴν Καρύτσα τακτικὰ ἔκανε κρούσεις στὸ Φανάρι καὶ στὸ ἐνετικὸ του φρούριο, ὅπου εἶχαν τὴν ἔδρα τους ὁ Μουσταφάμπεης, διοικητῆς, καὶ ὁ Μεμέταγας, δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος. Γιὰ νὰ προφυλάξουν τὸ Φανάρι ἀπὸ τὶς κρούσεις αὐτὲς ἴδρυσαν περὶ τὸ 1863 ἀμυντικὸ στρατώνα. Ἐνα τριώροφο κτίριο χωρητικότητος 3.000 ἀνδρῶν. Τὸ 1897 ὁ στρατώνας αὐτὸς κάηκε ἀπὸ Ἕλληνες ἀντάρτες, τὸ δὲ 1934 ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ συνταξιούχου Δημοδιδασκάλου Δημ. Μακρῆ κατεδαφίστηκε, οἱ δὲ πέτρες του χρησιμοποιήθηκαν γιὰ κατασκευὴ τῶν κυριωτέρων δρόμων τοῦ χωριοῦ. Σήμερα ἐλάχιστα δείγματα ὑπάρχουν ποὺ μαρτυροῦν τὴν ἱστορία του. Τελευταῖα δεινδροφυτεύθηκε κι' ὅλας ἀπὸ τὴν Κοινότητα. Μέχρι πρότινος τὴν διεκδικοῦσαν οἱ δύο Κοινότητες Καναλιῶν καὶ Φαναρίου γιὰ τὴν κυριότητά της. Τὸ 1958 ὅμως ἓνα ἐπιτόπιο Δικαστήριον γνωμοδότησε ὅτι ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου στὰ Κανάλια.

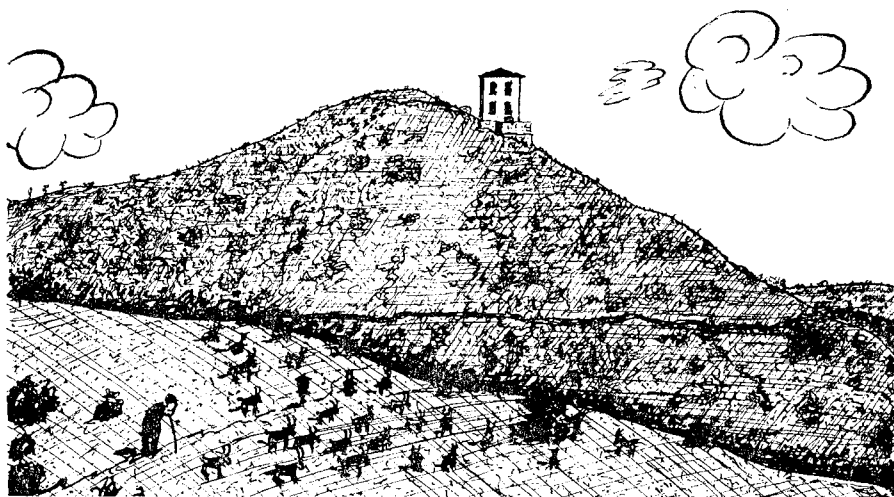
Ἄπ' ἐδῶ πάνω ὁ ὀρίζοντας εἶναι ἀνοικτὸς πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις καὶ ἡ θέα καταπληκτικὴ. Φαίνονται, σὲ καθαρὰς μέρες, τὰ Τρίκαλα, τὰ Μετέωρα, τὸ Μουζάκι, τὰ Χάσια, τὰ Πιέρια καὶ τόσα ἄλλα. Ἔτσι ὁ Ἄϊ - Λιάς, τὰ Ταμπούργια καὶ ἡ Στρατώνα ἀποτελοῦν πραγματικὰ τρία σπάνια στολίδια γιὰ τὰ Κανάλια ποὺ πολὺ εὐκόλα σαγηνεύουν καὶ ἐμπνέουν τὸν ἐπισκέπτη.

«Ἐπὶ τὰ Κανάλια ψηλὰ στὴ βουνοκορφῇ

Ἄϊ — Λιάς, Ταμπούργια, Στρατώνα τρία στολίδια μαζί.

Μοσκοβολοῦν τὰ λούλουδα ἐκεῖ,

φυσάει τ' ἀεράκι δροσερό,

Ἀναπαράσταση τοῦ Στρατόνα ἀπὸ τὸν κ. Θρασύβουλο Θ. Κρίκο, σύμφωνα με τὶς πληροφορίες καὶ τὶς ὑποδείξεις στὸ σχέδιο τῶν γεροντοτέρων.

ἡ ὄλη φύσις φόρεσε
τῇ γιορτινῇ στολή».

Λ.Π.

Ἀνάμεσα στὴ Στρατόνα καὶ στὰ Ταμπούργια βρίσκεται ἡ
Καθαρόλακκα, πού παλαιότερα οἱ Καναλιῶτες τὴν καλλιεργοῦσαν
καὶ γι' αὐτὸ σήμερα δὲν ἔχει οὔτε θάμνους ἀκόμη, δηλαδὴ εἶναι κα-
θαρὴ λάκκα.

Ἀπὸ τὰ Ταμπούργια βαδίζοντας τὴ μικρὴ ὄροσειρὰ πρὸς τὸν Πύρ-
γο συναντοῦμε τὰ τοπωνύμια

Γαβράκια, μιὰ ἐπίπεδη περιοχὴ καὶ

Μέσο ἀλωγάκι πού βρίσκεται δεξιὰ τῆς κορυφογραμμῆς, ὅπου
ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἀλώνια. Ἡ βορεινὴ πλαγιὰ λέγεται

Φτέρη, ἀπὸ τὶς πολλὰς φτέρες πού ὑπῆρχαν παλαιότερα ἐδῶ ἀνάμεσα
σὲ πυκνὸ δάσος ἀπὸ λογιῆς - λογιῆς δένδρα. Σήμερα μόνο οἱ φτέρες ἔ-
χουν ἀπομείνει.

Λίγο παραπέρα ἡ κορυφογραμμὴ διχάζεται. Στὴν ἀριστερὴ κορυφο-
γραμμὴ 300 περίπου μέτρα πρὸ πέρα καὶ λίγο πρὸ χαμηλὰ βρίσκεται ἡ

Τσάμπρανα, ἴσως ἀπὸ τὰ πολλὰ τσάπορνα πού τυχὸν ὑπῆρχαν
ἐκεῖ. Σήμερα μιὰ πηγὴ μὲ ἄφθονο νερὸ ποτίζει ἀρκετὰ πλατά-
νια γύρω - γύρω καὶ κάνει καταπράσινη τὴν περιοχὴ. Ὑπῆρξε καὶ
αὐτὴ σημεῖο ἀντιμαχόμενου τῶν Κοινοτήτων Καναλιῶν — Πύργου.

Στὴν δεξιὰ κορυφογραμμὴ καὶ στὴ βορεινὴ τῆς πλευρᾶς βρίσκεται
τὸ

Ἄφηνος, ἀλλὰ τρανὸς μάρτυρας τῶν Ὀμηρικῶν οἰκισμῶν στὴν «Κλωμακόεσσαν» Ἰθώμη τοῦ «Ἑλληνος τὸ Κάστρο», κάπου δύο χιλιόμετρα πίσω ἀπὸ τὸ χωριό μας, στὴν ἀπόληξη τοῦ δυτικῶ ἀνταρρείσματος τῶν Τορμπουριῶν.

Καλάμι ἢ Στέρνα, μὰ θρύση μὲ ἄφθονο νερό.

Στὸ τέλος τῆς κορυφογραμμῆς αὐτῆς βρίσκεται τοῦ
Ἑλληνος τὸ Κάστρο. Ἐνα πανάρχαιο πελασγικὸ κάστρο. Τὸ πάχος τοῦ τείχους εἶναι πάνω ἀπὸ ἓνα μέτρο, πολλὲς δὲ ἀπὸ τὶς πέτρες του ἔχουν ὄγκο 2 κυβ. μέτρα. Σήμερα σώζονται μόνο τέσσερες σειρὲς ἀπὸ ὀγκόλιθους. Ἴσως ἐδῶ πρόκειται γιὰ ἀρχαῖο «φρονιτώριο» (= πύργος γιὰ ἐκπομπὴ καὶ λήψη σημάτων) γιατί στὴν πραγματικότητα ἡ τοποθεσία ἔχει μεγάλη ὁρατότητα πρὸς τὸ βορρᾶ καὶ πρὸς τὸ νότο. Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης νὰ ὑπῆρχε ἄλλοτε ἐδῶ ἡ ἀκρόπολις τῆς Ὀμηρικῆς Ἰθώμης, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ὅμηρο καλεῖται «κλωμακόεσσα» («... οἳ δ' εἶχον Τρίκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν». Ἰλιάδος Β', στίχ. 729). Πολλοὶ εἶναι οἱ θρύλοι πού ἔχουν ἀπομείνει στὸ χωριὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Κάστρου αὐτοῦ. Τοὺς δέχονται σὰν ὑπεράνθρωπους γίγαντες, μὲ μεγάλο καὶ γερὸ σῶμα, ἀτσάλενια μπράτσα πὺν μποροῦσαν νὰ σηκώνουν ὑπερμεγέθεις πέτρες σὰν κι αὐτὲς πὺν βρίσκονται ἐδῶ, πὺν μποροῦσαν νὰ πετάξουν τὸ σφυρὶ ἀπὸ τὴ μιὰ ράχη ὡς τὴν ἄλλη κ.λπ.

**

Ἄς ξαναγυρίσουμε τώρα πάλι στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ κι' ἄς πά-
 ρουμε τὸν ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο πὺν πάει πρὸς τὸ Φανάρι.
 Λίγο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Δημ. Σχολεῖο βρίσκεται τὸ

Γυμναστήριο τοῦ χωριοῦ με γήπεδα μπάσκει καὶ βόλλεϋ, κερκίδες γιὰ τοὺς θεατὰς, ἀποδυτήρια κ.λπ.

Στὴ θέση αὐτὴ πρὸ τοῦ 1955 ἦταν τὸ Νεκροταφεῖο τῆς «κάτω ἐνορίας» γνωστὸ ὡς παλιοχώροφο καὶ (μέχρι τὸ 1968) τὸ περιβόλι ἢ ἀκακίεσ. Κάτω ἀπὸ τὸ γυμναστήριο εἶναι τὸ καινούργιο

Νεκροταφεῖο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πολὺ εὐπρεπισμένο. Προχωρώντας ἀριστερὰ τοῦ δρόμου βρίσκουμε τὴ

Βρωμόβρυση, μιὰ βρύση ἀνάμεσα σὲ μεγάλα καὶ φουντωτὰ πλατάνια «ἀδικονομασμένη, καθαρῶτατη, ἔμορφη καὶ μοσκομυρισμένη», ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ Γ. Σωτήρης. Τὸ κανονικὸ τῆς ὄνομα εἶναι Δρομόβρυση (δρόμου βρύση), ἴσως ὁμως ἀπὸ τὶς λάσπες ποὺ σχηματίζονταν ἐκεῖ τῆς κόλλησαν οἱ Καναλιῶτες τὸ ὄνομα Βρωμόβρυση. Εἶχε ἄλλοτε ἀφθονο νερὸ, μετὸ ὁποῖο ἔπλεναν τὰ στρώματά τους οἱ νοικοκυρὲς τοῦ χωριοῦ.

Πάνω ἀπὸ τὴ βρωμόβρυση εἶναι ἡ

Βούλια, ὅπου τὸ ἔδαφος βουλιάζει ἐπειδὴ μόνιμα ἀναβλύζει νερὸ σὲ διάφορα μέρη.

Πενήντα μέτρα μακρύτερα βρίσκεται τὸ

Κόνισμα, ὅπου ἔρχονται κάθε χρόνο οἱ Καναλιῶτες τὴν Κυριακὴ πρὶν ἀπὸ τὸ δεκαπενταύγουστο μετὰ μεγάλη θρησκευτικὴ πομπὴ καὶ ὑποδέχονται τὴν Παναγίαν τὴν Καναλιώτισσα τῶν Μετεώρων. Ἐδῶ ἀκόμη εἶναι καὶ τὸ τέμα τοῦ ἀπογευματινοῦ περιπάτου τῶν Καναλιωτῶν κατὰ τὸ καλοκαίρι.

Ἡ χαράδρα στὴ συνέχεια λέγεται

Τρανὸ ρέμα, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ μεγάλο.

Πιὸ πέρα εἶναι τὰ

Ἰσιώματα, ὅπου ὁ δρόμος εἶναι ἴσιος καὶ ὀριζόντιος. Ἐν συνεχείᾳ μπαίνουμε στὰ κτήματα τῆς Κοινότητος Φαναρίου.

Τὸ τρανὸ τὸ ρέμα κάτω χαμηλὰ βγαίνει στοῦ

Γκόϊα, ὅπου ἦταν τὰ χωράφια τοῦ ὁμωνύμου Καναλιώτη.

Κάτω ἀπὸ τὸ Δημ. Σχολεῖο βρίσκεται τὸ

Πλάϊ τοῦ Τσανάκα, μιὰ πλαγιά ὀμαλή, ὅπου πολλὲς φορὲς παίζουν τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς.

Κάτω ἀπὸ τὴν πλατεῖα χαμηλὰ στὴ ρεματιὰ εἶναι ἡ

Σπηλιὰ τοῦ Τσανάκα. Εἶναι πραγματικὰ μιὰ σπηλιὰ ἀρκετὰ μεγάλη ποὺ ἦταν στὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς μόνιμο καταφύγιο τῶν γύρω κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Στὸ δρόμο ποὺ πάει πρὸς τὴ Λοξάδα, στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ καὶ πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Μπακάλη (Τζερεμέκου) εἶναι τὸ

Εἰκόνησιμα στοῦ Τζερεμέκου, ὅπου κάθε χρόνο οἱ κά-

τοικοι τοῦ χωριοῦ «Ξεκινούν» (ξεπροβοδίζουν) τὴν Παναγία τὴν Καναλιώτισσα τῶν Μετεώρων.

Ἄριστερὰ καὶ πὶο κάτω εἶναι τὸ

Νεράκι, μιὰ πηγὴ μὲ τρεχούμενο νερό.

Κάτω ἀπὸ τὸν Θεαῖκο τὸν μαχαλᾶ εἶναι τὸ

Ἄλωνάκι, μιὰ ἐπίπεδη περιοχὴ ὅπου παίζουν συνήθως τὰ παιδιὰ.

Πὶο κάτω εἶναι ἡ

Μικρὴ Γαυρώνα, ἓνα μικρὸ δάσος κυρίως ἀπὸ κοτσπιές.

Ἄκόμη πὶο κάτω βρίσκουμε τὴ θέση

Κλημα, πὸν καταλήγει στὴ

Βρύση τοῦ Δημητρακάκη. Τὴν ἔκτισε ὁ Δημητρακάκης καὶ ἔχει ἄφθονο νερό. Γι' αὐτὸ καὶ συχνὰ κατὰ τὴν ἀνοιξὴ ἔρχονται ἐδῶ οἱ νοικοκυρὲς γιὰ νὰ πλύνουν.

Κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ δίπλα ἀπὸ τὸν Μ'σόραχο (Μισόραχο) βρίσκεται ἡ

Μεγάλη Γαυρώνα. Ἐνα δάσος ὀλόκληρο ἀπὸ μεγάλες κοτσπιές πὸν ἀνήκει στὴν ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, δείγμα κι' αὐτὸ τοῦ δάσους πὸν ὑπῆρχε ἄλλοτε σ' ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ. Κάθε χρόνο τὴν ἀνοιξὴ τὸ δάσος τὸ σημερινὸ παίρνει ἓνα ὠραῖο ἀνοικτὸ μὲδ χρωμα.

«Γιὰ κύταξε τὶ ὁμορφιά
πὸν τώρα ἡ Γαυρώνα ἔχει βρὲ παιδιὰ
πέρα γιὰ πέρα ἀνθισμένη ἡ κοτσπιὰ
Ἄχ τὶ θαῦμα εὐμορφιά
ποῦναι ἡ πλαγιά.
Εἶναι φυσικὴ αὐτὴ - ὑπέροχη στολή».

Λ.Π.

Νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ στὴ ρεματιὰ πὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ «Καρκασιόλι» βρίσκεται ἡ

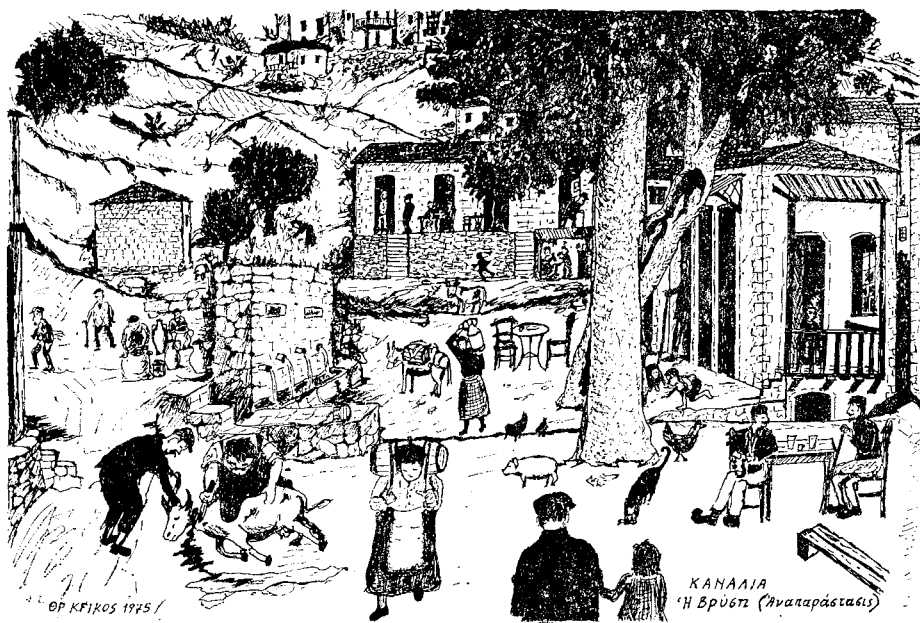
Δισκάρια. Μιὰ πηγὴ μὲ πολὺ νερὸ καὶ πολλὲς βρύσες. Μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ ποτίζονταν οἱ κῆποι τῶν Καναλιωτῶν πὸν βρίσκονταν ἐδῶ. Τὸ νερὸ αὐτὸ ἀπὸ τὸ 1962 διοχετεύεται στὸ ὑδραγωγεῖο τοῦ Ἄϊ - Λιά ἀπ' ὅπου ὑδρεύεται ὅλο τὸ χωριό. Ἡ λέξη Δισκάρια ἄγνωστο πῶς προῆλθε. Ἴσως ἀπὸ τὸ δισκάρι (= μικρὸς δίσκος). Δισκάρι βουνοῦ. Τόπος στρογγυλὸς ἐπίπεδος.

Πὶο κάτω, ἐκεῖ σχεδὸν πὸν συναντῶνται τὰ νερὰ τῆς Δισκαριᾶς καὶ τοῦ Δημητρακάκη εἶναι ἡ τοποθεσία

Μύλος τοῦ Τξαβέλλας. Ἐκεῖ ἦταν ἓνας νερόμυλος, πὸν τὸν ἔκτισε ὁ Τξαβέλλας, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ τεθῆ σὲ λειτουργία, γιὰτὶ ἦταν λιγοστὸ τὸ νερὸ πὸν ἔπρεπε νὰ τὸν κινήση.

Νοτιότερα εἶναι ἡ θέση

Κουτσόδενδρος, όπου υπάρχει και πηγή.

Πώς περνούν τὰ χρόνια κι ἀλλάζουν οἱ καιροί! Κάπως ἔτσι, γεμάτη ζωὴ καὶ κίνηση, μ' ὅλα τὰ κατοικίδια ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀνακατεμένους νὰ πηγαινοέρχωνται κοντὰ στὸ δροσερὸ νερὸ στὶς βρύσες, θυμούνται τὴν πλατεῖα οἱ γεροντότεροι καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις τοὺς τὴν ἀναπαράστησε ὁ κ. Θρασύβουλος Θ. Κρίκος.

Ἔτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καταφέραμε νὰ κάνουμε ἓνα γυῖρο σ' ὅλες σχεδὸν τὶς τοποθεσίες τῆς περιοχῆς Καναλίων. Ἀπαθανάτισαμε, ἂν ὄχι ὅλα, πάντως τὰ περισσότερα τοπωνύμια καὶ τὸ καθένα λίγο - πολὺ μὲ τὴν ἱστορία του, ἂν αὐτὴ ἦταν γνωστὴ. Τώρα στοὺς μεταγενέστερους ἐναπόκειται νὰ τὰ διατηρήσουν καὶ νὰ θυμῶνται μερικὰ ὀνόματα ποὺ θὰ ἀποτελοῦν γι' αὐτοὺς εὐχάριστη ἀναπόληση. Ἀλλὰ καὶ ὅσα τοπωνύμια δὲν διατηρηθοῦν, ἐπειδὴ θὰ γίνουν ἴσως διάφορες ἐδαφικὲς μεταβολές, ἰδιαιτέρως στὸν κάμπο, οἱ συνοπτικὲς αὐτὲς γραμμὲς θὰ θυμίζουν σ' ἐκείνους ποὺ θὰ τὶς διαβάξουν πολλὰ ἀπὸ τὴν ζωὴ τῶν προγόνων τους.

Θωμᾶ Ν. Ζήση, καθηγητοῦ

ΟΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ «ΕΘΝΙΚΟΥ» ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

—
Συμβολή εἰς τοὺς πολέμους
καὶ σπουδαιότερα γεγονότα

ΕἶΝΑΙ πολὺ δύσκολον νὰ πραγματευθῆ κανεὶς τὸν «ἐθνικὸν βίον» τῶν Καναλιωτῶν, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ γραπτὰ στοιχεῖα. Διὰ τὰς γενεὰς ἐπομένως, αἱ ὁποῖαι παρήλθον, θὰ στηριχθῶμεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν, καὶ μόνον ὅταν φθάσωμεν εἰς ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν οἱ ζῶντες ἀκόμη Καναλιῶται, δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ πραγματικῶν γεγονότων μετὰ βεβαιότητος.

Τά κατά τόν ἀγῶνα τοῦ 1821 καί πρό αὐτοῦ γεγονότα

Ἡ παράδοσις διὰ τὴν πρὸ τοῦ 1821 ἐποχὴν δὲν μᾶς λέγει ἀπολύτως τίποτε. Εἶναι γνωστὸν θεβαίως ὅτι πρὸ τοῦ 1821 εἰς τὰ ἀπάτητα βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν ἔδρασαν πολλοὶ ὄπλαρχηγοί, ὡς ὁ Καραϊσκάκης, Στουρνάρας, Χατζηπέτρος, Βλαχάβας, Νικοτσάρας, Μπουκουβάλας, Μπιασδέκης, Καρατάσος, Γάτσος καὶ Κατσαντώνης¹, ἀλλὰ τίποτε σχετικὸν μὲ αὐτοὺς δὲν ἀναφέρει ἡ Καναλιώτικη παράδοσις διὰ τὴν πρὸ τοῦ 1821 ἐποχὴν.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει πάντως ὅτι οἱ Καναλιῶται ἦσαν δουλοπρεπεῖς καὶ ὅτι ἐστεροῦντο ζωηροῦ πατριωτικοῦ φρονήματος, ἀλλὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ Κανάλια ἦσαν κατ' ἀρχὰς χῶρος ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος, καθ' ὅτι ἀνήκον οὐσιαστικῶς εἰς τὴν Μονὴν Μετεώρων². Ἐπομένως δὲν εἶχον καὶ συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους, ἀν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδέποτε ἐγκατεστάθησαν μονίμως εἰς τὰ Κανάλια τουρκικαὶ οἰκογένειαι. Μόνον κατὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ὑπῆρχον μερικὰ τουρκικὰ «κονάκια» εἰς τὸ χωριό. Ἀπεναντίας μάλιστα οἱ Καναλιῶται ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ ἔχυσαν, καθὼς θὰ ἴδωμεν, ἀφθονον τὸ αἷμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

Ἀναφέρει ἡ παράδοσις κάποιον Ἀηνητίνην³ (Ἀηδίνην) ἢ καπετὰν Πλάτανον, ὁ ὁποῖος ἦτο Καναλιώτης καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους καπετανεῦς τῶν Ἀγραφῶν. Τὸ σπῖτι του τὸ εἶχεν εἰς τὴν θέσιν «Τσαοδάκια», κάτω ἀπὸ τὴν σημερινὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ ἀπὸ τὰ καλύτερα παλληκάρια του ἦσαν ὁ Κατοῖκος, ὁ Τσανάκας καὶ ὁ Κορκότηζιαλος, Καναλιῶται τὴν καταγωγὴν. Πότε ἀκριβῶς ἔδρασεν ὁ Ἀηνητίνης δὲν εἶναι γνωστὸν, κατὰ πᾶσαν ὁμῶς πιθανότητα πρὸ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821.

1. «Θεσσαλικά Χρονικά», τόμος ΣΤ', τεῦχος Α', σελ. 19.

2. Βλ. ἀνωτέρω Κεφ.: «Ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν Καναλιῶν βάσει πηγῶν καὶ παραδόσεων» σ. 18—19 καὶ 24.

3. Ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ Ἀρχοντῆ Ντίνου (Κων)νοῦ Πάσχου — ὁ Ἀρχοντῆς τοῦ Ντίνου = Ἀηνητίνης. (Πρβλ. καὶ τὰ σημερ. ὁ Γιάννης καὶ ὁ Παῦλος τοῦ Ντίνου = Πάσχου). Ὁ Γεώργιος Σωτήρης εἰς τὰ χειρόγραφα ἔμμετρα «Ἀπομνημονεumατά» του (Νεγάδες Ζαγορίου, Μάρτιος 1938), τὰ σχετικὰ μὲ τὰ Κανάλια, ὅπου ὑπῆρέτησεν ὡς διδάσκαλος κατὰ τὴν πενταετίαν 1876—1881, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς τραγουδιστὰς τοῦ χωριοῦ μας, γράφει (σελ. 8—9) μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

Καὶ ὁ Καπετὰν Πλάτανος ὁ Χρῆστος ὁ Ἀηδίνης
τραγούδια τῶν ἀρματωλῶν καὶ παλληκάρωσύνης.
Τραγούδια τῆς ἐλευθερίας, τραγούδια μὲ ἐλπίδα
ὅτι θὰ 'λευθερώσωμεν τὴν δούλην μας Πατρίδα.

Ἐὰν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀνωτέρω στιχοῦργημα Χρῆστος Ἀηδίνης (Καπετὰν Πλάτανος) εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τῆς παραδόσεως, τότε θὰ πρέπει νὰ ἔδρασε κατὰ τοὺς ἐπαναστατικούς ἢ μετεπαναστατικούς χρόνους.

Ὡς γνωστόν, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀγραφῶν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἤψωσεν εἰς τὸ Κεράσοβον ὁ ὀνομαστός ἀρματολὸς Κώστας Βελῆς τὴν 10ην Μαΐου 1821 μὲ τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν:

Ἦλθεν, ἀδελφοί, ἡ ὥρα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ ἀπελευθερώσωμεν τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν· λοιπόν, ἅμα λάβητε τὸ παρόν μου, νὰ λάβητε τὰ ἄρματα σας καὶ νὰ ἔλθετε ὅπου σᾶς περιμένω ἐδῶ, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, διότι ὁ καιρὸς δὲν μᾶς περιμένει περισσότερον. Νὰ εἶμαστε ἔτοιμοι, διὰ νὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας εἰς τὴν πατρίδα.

Κεράσοβον 10 Μαΐου 1821

ὁ ἀδελφός σας

ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΛΗΣ

Περὶ τὸν Βελῆν συνεκεντρώθησαν τότε πολλοί, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον εἰς αὐτὸν πεποίθησιν καὶ ἐμπιστοσύνην. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 εἰσήλασε μὲ τὰ παλληκάρια του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐπυρόλησε τουρκοκρατούμενα χωριά, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ Φράγκον καὶ τὴν Λοξάδα, τὰ ὁποῖα κατεῖχον Τούρκοι Κονιάροι (ὠνομάσθησαν ἔτσι διότι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, προερχόμενοι ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον τῆς Μ. Ἀσίας) καὶ συνεπλάκη μὲ τοὺς Τούρκους ἀναδειχθεὶς νικητὴς εἰς τὸ χωριὸ μας καὶ τὸ Φανάρι, ὅπου ἀπεδεκάτισε τὴν τουρκικὴν φρουρὰν καὶ ἔλαβεν ἀρκετὰ τροφίμα καὶ πολεμοφόδια. Ἐν συνεχείᾳ ὁμως ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ὁ πασᾶς τῆς Λαρίσης Μαχμουτ Δράμαλης μὲ πεζοὺς καὶ ἰπτεῖς καὶ τὸν ἐξηνάγκασε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τῶν Καναλιῶν καὶ τοῦ Βλάσδου καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Ρεντίναν, ὅπου περικυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς θέσιν Φωτιάνα συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη ἐν συνεχείᾳ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατόπιν πολλῶν βασανισμῶν¹.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ αἱ εἰδήσεις περὶ ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἶχον ὡς συνέπειαν νὰ ἀναπτρωθῇ τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, νὰ ἀναζωπυρωθῇ ἡ ἐλπὶς περὶ ἀποτινάξεως τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ νὰ σημειωθοῦν τοπικαὶ ἐπαναστατικαὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐνέργειαι. «Βγῆκαν», λοιπόν, «στὸ κλαρὶ» καὶ πολλοὶ Καναλιῶται, Μουρκιῶται, Λασδινοὶ κλπ. Καθὼς ἀναφέρει ἡ παράδοσις, οἱ Ἀρβανῖται δι' ἀντίποινα συνέλαβον τεσσαράκοντα περιπυροῦ Καναλιώτας, τοὺς ἔδεσαν καὶ τοὺς ἔκλεισαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν

1. Βλ. Δημ. Τόλη «Τὸ χωριὸ Καροπλέσι καὶ ἡ περιοχὴ τῶν Ἀγραφῶν», Θεσσαλονίκη 1969, σ. 95. Πρὸς καὶ λ. Ἄ γ ρ α φ α εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν. Διον. Κοκκίνου «Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως», τ. Β', σ. 329. Βασ. Πάσχου «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἄρματα — Καναλιῶτες ἀγωνιστὲς τοῦ 1821», σ. 576 (ἐν φιλολογικῷ περιοδικῷ «Παρνασσός», τόμ. ΙΕ', ἀριθ. 4, Ἀθῆναι 1973). Κώστα Κρικέλλη «Μολόχα — Δολοπία — Ἀγραφα», Ἀθῆνα 1974, σ. 224—225. Σπυριδῆς Κ. Τσιτσᾶ «Γ' Ἀγραφα τῆς Πίνδου», Ἀθῆναι, σ. 32. Σπυριδῆς Τρικουπῆ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», Ἀθῆναι 1971, τόμος Α', σ. 267—268.

τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων τοῦ Πύργου Ἰθώμης. Μετέβησαν κατόπιν εἰς τὴν Γράλισταν, διὰ νὰ συλλάβουν καὶ ἄλλους. Μὲ τοὺς Καναλιώτας ἦτο καὶ μία γυναῖκα, σύζυγος κάποιου Σακκᾶ, ἡ ὁποία μὲ τὸ μωρὸν εἰς τὴν ἀγκαλιὰν τοὺς παρεκάλει νὰ ἀπολύσουν τὸν ἄνδρα της. Ἡ μόνη χάρις, τὴν ὁποίαν τῆς ἔκαμον, ἦτο τὸ ὅτι δὲν τὴν ἔδεσαν. Ὅταν ἔφυγον οἱ Ἀρβανῖται, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Πύργον ἓνα τσεκούρι, ἔσπασεν ἓνα παράθυρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπληευθέρωσε τοὺς συγχωριανοὺς της, οἱ ὁποῖοι κατηνθύνθησαν πρὸς τὴν Γόλιτσαν καὶ Βουνέσι καὶ προσετέθησαν εἰς τοὺς «κλέφτες» τῶν Ἀγραφῶν.

Ἐνα ἄλλο ἀκόμη περιστατικὸν ἀναφέρει ἡ παράδοσις. Πρὸ τῆς μάχης τῆς Ἀραχώθης (1826) διηλθον ἀπὸ τὰ Κανάλια 14.000 Ἀρβανῖται, προκειμένου νὰ κατατροπώσουν τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκη. Ὀλίγον ἀργότερον ὁ Χασάνμπεης ἐστρατολόγησεν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά 80 ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ Καναλιῶται Χρῖστος Μπαλατσός, Ἀπόστολος Παπαϊωάννου, ὁ Φίνος, ὁ Γαλανάκης, ὁ Βάλλας, ὁ Πόλιας, ὁ Μπάγιος κ.ἄ. Αὐτοὶ συνώδευον πολλὰ ζῶα φορτωμένα μὲ πολεμοφόδια καὶ τροφίμα, τὰ ὁποῖα προωρίζοντο διὰ τὸν στρατὸν τῶν Ἀρβανιτῶν, ὁ ὁποῖος ἐστρατοπέδευε πλησίον τῆς Ἀραχώθης. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδείας ἦσαν 40 Ἀρβανῖται. Ὀλίγον πρὶν φθάσουν εἰς τὸν προορισμὸν τὸν τοὺς συνήντησεν ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸν στρατὸν τοῦ μεταξὺ Φοντάνας καὶ Τουρκοχωρίου καὶ τοὺς συνέλαβεν ὅλους μαζί μὲ τὰ ἐφόδια τῶν! Ὅταν εἶδε τὸ παράστημα καὶ τὴν «λεβεντιά» τοῦ Μπαλατσοῦ, εἶπε:

- Ἐσύ, βρὲ Μπαλατσέ, πὺ σίβεις δυὸ Ἀρβανιτάδες μὲ τὰ μπράτσα σου, νὰ δουλεύης στοὺς ἐχθρούς μας;
- Τί νὰ τοὺς κάνω, καπετάνιε, ἔχουν, βλέπεις, τὸ ντουφέκι στὰ χέρια τους.
- Ἐφ' ὅσον ζῆ ὁ Καραϊσκάκης, ὀρέ, μὴ τοὺς φοβάσαι· ἔλα κοντά μου καὶ θά τὸ ἰδῆς.

Ἀπὸ τότε ὁ Μπαλατσός ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ Καραϊσκάκη, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι Καναλιῶται ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Ἀναφέρεται μάλιστα καὶ ἓνα δημοτικὸ τραγούδι εἰς τὸν Μπαλατσόν:

Ἐσεῖς πουλιά πιτούμενα, πὺ πᾶτι στοὺν ἀέρα,
ἐβγατὶ ἄνω στ' Ἄγραφα, ψηλά στὰ κορφοβούνια
ν' ἀκούσιτι τὸν πόλεμο πῶς πολιμᾶν οἱ κλέφτις,
πῶς πολιμαεὶ ὁ Μπαλατσός μὲ δυὸ σπαθιά στὸ χέρι.

1. Χρῖστοφ. Περραιβοῦ «Ἀπομνημονεύματα πολεμικά», σελ. 230.
Δ. Φωτιάδη «Καραϊσκάκης», σελ. 333.
Βασ. Πάσχου «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἄρματα — Καναλιώτες ἀγωνιστὲς τοῦ 1821», ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 580.
Σπυρ. Τρικούπη «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», Ἀθῆναι 1971, τόμος Δ', σελ. 89—90.

Κι ἡ Ἀρβανιτιά τοῦ φώναζε κι ἡ Ἀρβανιτιά τοῦ λέει.
— Κάνε νισάφι, Μπαλατσέ, καὶ μὴ μᾶς σφάζης ἄλλους.
Κι ὁ Μπαλατσὸς δὲν τὰ ἔκουε, παρὰ ἀκόμα σφάζει.

Ὁ Παναγιώτης Καπούλας, γέρον 94 ἐτῶν, μᾶς διηγήθη, καθὼς τοῦ ἔλεγον παλαιότεροί του, ὅτι διαρκῶντος τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 οἱ Τούρκοι εἰς ἀντίποινα, μετὰ τὰς ἀποτυχίας τῶν Τουρκαλβανῶν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα (1826 — 1827), ἔλαβον ἀπὸ τὰ Κανάλια ὡς ὀμήρους πολλοὺς ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ καὶ τοὺς ἐκράτησαν κλεισμένους εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἐλασσόνας ἐπὶ τρία χρόνια καὶ μετὰ τοὺς ἀφῆσαν ἐλευθέρους. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἦσαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ Δημήτριος καὶ Κώστας Παπαδημητρίου, πρόγονοι τοῦ Παναγιώτου Καπούλα. Τότε μόνον ἓνα κορίτσι, τοῦ Παπαϊωάννου, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ πάρουν. Οἱ Τούρκοι τὸ ἔσυραν ἀπὸ τὰ μαλλιά ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ οἱ ἰδικοὶ του ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἕως ὅτου τοῦ ἐξερορίζωθησαν.

Ὁ Καπούλας παρέδωκεν ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς:

«Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κελιά τῆς Ἐκκλησιᾶς κατοικοῦσε ἡ καλόγρια Εὐθυμία. Αὐτὴ εἶχε μαζί της ἓνα κορίτσι πολὺ ὁμορφο, τὴ Μαρία, πού τὴν πῆρε σκλάβο ἓνας ἀξιωματοῦχος Ἀλβανός. Αὐτός, λένε, μέσα στὶς ἄλλες δουλειῆς πού ἀνέθεσε στὴ Μαρία νὰ τοῦ κάνη στὸ κονάκι του ἐκεῖ στὴν Ἀλβανία ἦταν νὰ τοῦ γέρνη μὲ μιὰ κανάτα νερό, ὅταν πλένονταν. Αὐτὸ προκάλεσε φοβερὴ ζήλεια στὴ γυναῖκα του καὶ τοῦ ἔκανε μεγάλες σκηνές μὲ σκοπὸ νὰ διώξη τὴ Μαρία ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ Ἀλβανός, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ ἀπὸ κοντὰ του τὴ Μαρία, τῆς πρότεινε νὰ τὴν παντρέψῃ μὲ κάποιον πού κατεῖχε θέση καλὴ. Ἡ Μαρία ἀρνήθηκε νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ ἐπίμονα· ἔμεινε χριστιανή. Δὲν ἔζησε ὅμως πολλὰ χρόνια· πέθανε νέα, ἀπὸ μαρασμὸ ἴσως. Ὁ ἀξιωματοῦχος τῆς ἔκανε τότε μιὰ μεγαλοπρεπῆ κηδεῖα μὲ τιμὲς μεγάλες. Ἔτσι μιὰ πιστὴ Ἑλληνίδα πέθανε λησιμονημένη ἀπὸ τὸ δικό της κόσμο, χωρὶς νὰ προδώσῃ οὔτε τὴν πατρίδα της οὔτε τὴν πίστι της»¹.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου ὁ Ἀθανάσιος Πάσχος, ἓνας ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, ἔφερεν εἰς τὰ Κανάλια τὸν φίλον του ἀγωνιστὴν Καλύβαν μὲ σκοπὸν νὰ τοῦ δώσῃ εἰς γάμον τὴν Ζωὴν, μικροτέραν του ἀδελφὴν. Ἡ Ζωὴ ὅμως εὐρίσκετο ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ἀρβανιτῶν μαζί μὲ ἄλλας γυναῖκας τοῦ χωριοῦ. Τελικῶς ὁ Καλύβας ἐνυμφεύθη μίαν κόρην τοῦ Γιωτοπούλου καί, κατὰ τὴν παράδοσιν, «στὸ γάμο του φοροῦσε φουστανέλλα μὲ πισλιά, φέσι καὶ τσαρούχια». Ὁ Πάσχος ὅμως εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναζητήσῃ τὰς ὀμήρους μέχρι τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἀλβανίας, νὰ τὰς ἐξαγοράσῃ καὶ νὰ τὰς ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ χωριό. Ἀργότερα μάλιστα

1. Θρασυβ. Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ» (ἀπὸ ἀφήγησιν τοῦ Παναγιώτη Καπούλα 1952).

(1854) ἡ Ζωὴ Πάσχου ἀνεδείχθη ἡρώϊς. Ἐβοήθησε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ καύσουν τὴν τουρκικὴν φρουρὰν εἰς τὰ Χάρμενα. Τὴν συνέλαβον ὁμοῦ οἱ Τούρκοι καὶ τὴν ἐσούβλισαν ἔξω ἀπὸ τὸ Φανάρι εἰς τὸ ἐκκλησάκι Ὁσία Μαύρη, πλησίον τῆς τοποθεσίας ὅπου ἐβασάνισαν καὶ τὸν ἱερομάρτυρα Σεραφεῖμ.¹

Οἱ ἀγῶνες διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας καὶ ὁ πόλεμος τοῦ 1897

Μετὰ τὸν νικηφόρον ἀγῶνα τοῦ 1821 οἱ Θεσσαλοὶ ἔμειναν καὶ πάλιν ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους. Δὲν ἔπαυσαν ὁμοῦ νὰ ἀγωνίζωνται διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Γνωρίζομεν ὅτι τρεῖς φορὰς ἐπανεστάτησαν οἱ Θεσσαλοὶ, μέχρις ὅτου τὸ 1881 ἐπὶ Κυβερνήσεως Κουμουνδούρου ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐπίσημος ἔνωσις τῆς Θεσσαλίας μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Τὸ πρῶτον κίνημα τῶν Θεσσαλῶν ἐξεργάγη τὸ 1854 διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1853—1856). Τοῦ κινήματος τῶν Θεσσαλῶν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, ὁ ὁποῖος μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγοὺς καὶ ἐθελοντὰς ἐσχημάτισεν ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν πολεμικὴν των δρᾶσιν παρέλυσαν τὰ πάντα εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν· «πᾶσαν τὴν ὑπαίθριον χώραν Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν ὑπέταξαν, ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου 1854, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐπαναστάσεως», γράφει χαρακτηριστικῶς ὁ ἱστορικὸς Παῦλος Καρολίδης.² Πράγματι ὁ Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, ὑπασπιστὴς τότε τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως, ὀρμητικὸς εἰσηλθὲν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μὲ τὰ ἐνθουσιώδη «ἄτακτα» στρατεύματά του. Ἐπλησίασε πρὸς τὴν Καρδίτσαν καὶ εἰς τὴν ἀκάθεκτον ὀρμὴν τῶν στρατιωτῶν του ἐτρέπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν σημαντικαὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις. Ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ Φανάρι καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ Μεγάλα Καλύβια· παρέκαμψε τὰ Τρίκαλα καὶ ἐβάδισε πρὸς τὴν Καλαμπάκαν, ὅπου τὴν 9ην Μαΐου 1854 συνήφθη πεισματώδης μάχη, ἡ ὁποία ἐδόξασε τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα.³

Μὲ τὸ κίνημα αὐτὸ συνδέεται καὶ ὁ ἐμπερησιμὸς τοῦ χωριοῦ μας (1854). Τὸ κάψιμον τοῦ χωριοῦ μας ἔγινε, κατὰ τὴν παρὰ-

1. Β. Πάσχου «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἄρματα — Καναλιῶτες ἀγωνιστὲς τοῦ 1821», σελ. 578—579, ἔνθ' ἄνωτ.
Σπυρ. Κατέρη «Ἱστορία τῶν Καναλιῶν» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).

2. Βλ. Κώστα Κρικέλλη «Μολόχα — Δολοπία — Ἄγραφα», Ἀθήνα 1974, σελ. 232.

3. Βλ. Χρυσ. Ε. Ζήση «Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, ὁ ἥρωας τοῦ Ἀσπροποτάμου», ἐκδοσις τοῦ ΕΜΟΤ, Τρίκαλα 1971, σελ. 37—39.

δοσιν, ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας:

Ὁ καπετάνιος τῶν Ἀγρόφων Μηλιάς ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, ἔφθασε μέχρι τῶν Καναλιῶν καὶ ἠπέιλησε καὶ αὐτὸ τὸ Φανάριον. Ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν Σεῖν - ἀγὰ τοῦ Φαναρίου νὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ Κάστρον (Φροῦριον). «Ἐλα νὰ σοῦ δώσω αὐριο τὰ κλειδιά», τοῦ ἀπήντησεν ὁ Σεῖν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς νυκτὸς παραγγέλλει τόσον εἰς τὰ Τρίκαλα, ὅσον καὶ εἰς τὴν Καρδίτσαν καὶ ζητεῖ βοήθειαν. Πρωτὶ - πρωτὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ χωριὸν εὐρέθη περικυκλωμένον. Ὁ Μηλιάς κατὰ τὰ χαράματα ἀντελήφθη τὸ γεγονὸς καὶ ἔφυγεν ἀπὸ ἓνα μονοπάτι, χωρὶς νὰ τὸν πάρῃ εἶδῃσιν κανεῖς. Μαζί του ἔφυγον καὶ οἱ περισσότερον ἐπικηρουγμένοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ Καναλιῶται: Μπλέτσας, Χριστούλας καὶ Τσανάκας. Τότε οἱ Ἀρβανῖται εἰς ἀντίποινα ἐνέπρησαν τὰ Κανάλια. Αὐτὸ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔγινε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1854. Ὁ ἐμπρησμός ἔγινε τὴν νύκτα καὶ οἱ Ἀρβανῖται δὲν ἄφησαν τοὺς Καναλιώτας νὰ βγάλουν ἀπὸ τὰ σπίτια οὔτε τὰ γεννήματά των οὔτε τὰ ζῶα των καὶ ἔτσι ἔγιναν ὅλα παρανάλωμα τοῦ πυρός. Μέγα ἦτο τὸ πλήγμα, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη τὸ χωριὸ μας κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Πολλὰ οἰκογένειαι ἔφυγον καὶ μετέβησαν εἰς τὸν κάμπου καὶ εἰργάζοντο εἰς τὰ «τσιφλίκια» τῶν μπέηδων «γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί». Ὁ πληθυσμὸς ἐμειώθη πολὺ καὶ πολλοὺς τότε ἐθέρισεν ἡ πείνα εἰς τὰ Κανάλια, ὡσὰν ἄλλο 1941.

Τὸ δεύτερον κίνημα τῶν Θεσσαλῶν ἔγινε τὸ 1867, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τὸν Σωματάρχη Κυριάκην¹, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν «στὰ Κυριακίικα», καὶ τὸ τρίτον τὸ 1878, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ νέου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κίνημα εἶναι τὸ σπουδαιότερον, διότι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπενέβησαν καὶ ἐπέτυχον τὴν ἔνωσιν τῆς Θεσσαλίας μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Κατὰ τὸ 1878 εἰς τὴν πεδινὴν Θεσσαλίαν ἐσημειώθησαν πολλὰ ἀψιμαχία² καὶ μία πραγματικὴ μάχη, ἡ ὁποία συνήφθη τὴν 21ην Μαρτίου 1878 εἰς Πύργου Ματαράγκας. Κατ' αὐτὴν ἔπεσαν ἐκατέρωθεν πολλοὶ ἄνδρες καὶ δὴ καὶ ὁ ἐκ Δωριδος ἐπιλοχίας Γ. Λαΐος. Γράφουν σχετικῶς εἰς ἐπιστολὴν των ἐκ Λουτροῦ τὴν 24ην Μαρτίου 1878 οἱ Κ. Ἰσχύμαχος καὶ Ι. Ἰγγλέσης πρὸς Γ. Φιλάρετον εἰς Λαμίαν: «Ἡ μάχη τοῦ Πύργου - Ματαράγκα ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότερα καὶ ἐπιφανεστέρα πασῶν τῶν γνωστῶν ἐπαναστατικῶν μαχῶν. Ἦτο μάχη τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ὄχι ἀτάκτων σωμάτων... Αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ εἶναι περίπου

1. Βλ. «Θεσσαλικά Χρονικά», τόμ. ΣΤ', τεῦχος Α', σ. 19.

Πρὸς Λάμπρου Καταφυγίτου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται». Ἀθήναι 1947, σελ. 56.

2. Τοιαῦται μικρομάχαι καὶ μικροσυμπλοκαὶ ἔλαβον χώραν εἰς Σέκλιζαν, Ἁγίον Γεώργιον, Κουβανάδες, Παλιούριον, Κρύαν Βρύσην, Μουζάκι, Παλαιόκαστρον κ.λπ.

4.000, ἐνῶ τῶν ἡμετέρων ἦσαν μόνον περὶ τοὺς 700. Αἱ ἡμέτεραι ζημίαι ἀνέρχονται εἰς 35 φονευμένους καὶ πληγωμένους, ἐκ τῶν Τούρκων, κατὰ τὰς ἐκ Καρδίτσης τουρκικὰς πηγὰς, φονευμένοι ἑπτακόσιοι καὶ πληγωμένοι, γνωστοὶ ἐν Καρδίτῃ 260, ἐκ Παλαμᾶ γνωρίζομεν ὅτι ἔστειλαν καὶ ἐπῆραν 70 ἀμάξια διὰ τοὺς πληγωμένους. 'Ὅπωςδὴποτε ἄνω τῶν 500 πρέπει νὰ εἶναι οἱ φονευμένοι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἰδίοις αἰσθήσεσιν ἀντιληφθέντων τῆς μάχης εἰς τὰ διάφορα σημεία. Ἡ ἔλλειψις πολεμοφοδίων ἰδίως τῶν Γκρά, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μέσῳ τῆς μάχης κατέστησαν ἄχρηστα διὰ τὴν ἔλλειψιν φυσιογγίων καὶ ὁ φόβος τῆς ἐλεύσεως νέων δυνάμεων ἐκ Βόλου, ἠνάγκασαν τοὺς ἡμετέρους νὰ ἐπανέλθουν τὴν ἐπιούσαν ἐνταῦθα (σ.σ. Λουτρόν). 'Ἐὰν ἐπρολάμβανεν ὁ Σαφάκας τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, οἱ Τούρκοι θὰ τὴν ἐπάθαιναν αἰσχροῶς, δὲν θὰ εἶχον ποῦ νὰ σταθῶσιν. "Ἄς ὄψονται οἱ αἴτιοι...»¹

Ἡ λαϊκὴ μοῦσα συνεκινήθη βαθύτατα ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου τοῦ Γ. Λαΐου καὶ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸ κατωτέρω δημοτικὸν τραγούδι, τὸ ὁποῖον μᾶς διέσωσεν ὁ μακαρίτης Κων)νος Λαγός:

Γ' ἀκοῦτι Σοφαδίτισσις καὶ σεῖς Ματαραγκίτις·
τὸ Λαΐο τὸν σκοτώσανε στὸν Πύργο - Ματαράγκα·
τὸν κλαῖν' οἱ νύχτες κι οἱ αὐγές, τὸν κλαῖν' τὰ μεσημέρια·
τὸν κλαίγ' ἡ δόλια ἡ μάνα του πρωῖ καὶ μεσημέρι
κι ἀπὸ βραδὶ μυργιολογάει.

Δὲν γνωρίζω, ἂν ὁ Καναλιώτης Σιαφάκας εἶχε σχέσιν τινὰ ἢ συγγένειαν μὲ τὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν Σαφάκαν, ὁ ὁποῖος, φαίνεται, ἦτο τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι κατὰ τὸ κίνημα αὐτὸ οἱ Καναλιῶται: Γ. Χριστούλας, Τικὸς Δημήτριος, Σδρόλιας Χρῖστος, Σδρόλιας Νικόλαος, Μακρῆς, Καπετανάκος, Σακκᾶς, Γιαταγάνας, Πάσχος, Βελούλας καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἔφυγαν κρυφίως ἀπὸ τὰ Κανάλια καὶ ἦλθον εἰς τὸ Καρπενήσι, ὅπου ὑπηρετήσαν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸν ὀργανούμενον τότε ἑλληνικὸν στρατόν. Πάντες οἱ ἀνωτέρω μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστηριώτατον Γεώργιον Χριστούλαν προσέφερον σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, τὴν ὁποῖαν εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν θεσσαλικῶν Ἀγραφῶν προπαρεσκεύασεν ὁ Κων)νος Ἰσχομάχος, λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Ἐπιτελάρχης τῆς ἐν Ἀθήναις ἐδρευούσης Κεντρικῆς Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς φιλοπάτριδας Γεώργιον Φιλάρετον καὶ Γ. Ἰγγλέσην.

Τὴν 5ην Ἀπριλίου 1878 συνήλθον εἰς Μεσσηνικὸν ἀντιπρόσωποι τῶν χωρίων τῶν Ἀγραφῶν. Μετὰ σύσκεψιν ἐξέλεξαν μέλη τῆς Προσω-

1. Ἡλία Παν. Γεωργίου «Ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας κατὰ τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἠπειρῷ, Μακεδονίᾳ καὶ Κρήτῃ ἐπαναστάσεις τοῦ 1877—1878», Ἀθήναι 1969, σσ. 109—110, 165, 261—262.

οινης Διοικήσεως τῶν Ἀγράφων, ἡ ὁποία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ διοικῆ τὸν τόπον καὶ νὰ ἐνεργῆ πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Θεσσαλίας μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐν λόγῳ Προσωρινῆς Διοικήσεως τῶν Ἀγράφων ἀναφέρονται οἱ: Ἀπ. Βασαρδάνης, Γεώργιος Χριστούλας, Γεώργιος Λαγός, Δημήτριος Ψάρρας κ.ἄ., ὑπογράφεται δὲ τὸ σχετικὸν πρακτικὸν ἀπὸ τοὺς προκρίτους Τασόν, Χρ. Ντόβαν, Δ. Κοζαῖην, Α. Κοτρῶτσον, Ἀθ. Φανάραν κ.ἄ.¹

Ὅταν μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1878 ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωριὸ οἱ λαβόντες εἰς αὐτὴν ἐνεργὸν μέρος Καναλιῶται, τοὺς ἐπρόδωσαν, τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν Λάρισαν, διὰ νὰ τοὺς κρεμάσουν. Ὁ Ντενίσης, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε «Ἀρχὴ» τοῦ χωριοῦ, εἶχε φίλον τὸν Ὀσμὰν - μπέη, ὁ ὁποῖος εἶχε τὰ «τσιφλίκια» του εἰς τὸ Μοῦρα καὶ ἤλθε νὰ πάρῃ γράμμα του διὰ τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης.

— Μὰ πῶς νὰ τοὺς ἐλευθερώσω, ἀφοῦ μᾶς πολέμησαν καὶ εἶναι καταδικασμένοι νὰ πεθάνουν; τοῦ λέγει ὁ μπέης.

— Naί, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Ντενίσης, τότε μᾶς πολέμησαν, γιατί ξεμυαλίστηκαν ἀπὸ ἄλλους, τώρα ὅμως εἶναι οἱ ὑποτακτικώτεροι τοῦ πασᾶ.

Μὲ τὰ πολλὰ ὁ Ντενίσης ἐπέτυχε νὰ πάρῃ γράμμα πρὸς τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης, ὁ ὁποῖος πράγματι ἔδωσε διαταγὴν νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Καναλιῶται, διότι ἦτο πολὺ φίλος τοῦ Ὀσμὰν - μπέη. Ὅταν ὁ Ντενίσης ἤλθεν εἰς τὴν φυλακὴν, οἱ 14 Καναλιῶται τὸν ἐδέχθησαν μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν παρεκάλουν θερμῶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὰ παιδιὰ των καὶ τοὺς ἰδικοὺς των.

— Μὴ φοβᾶστε, ὀρέ. Εἶστε λεύτεροι. Ἄιντε, ἐτοιμαστῆτε καὶ πάμε γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Ἔτσι εἶπε καὶ ἔδωσε τὸ σημεῖωμα τοῦ πασᾶ εἰς τὸν φύλακα.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς συμβολῆς τοῦ χωριοῦ μας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 πρέπει ἴσως νὰ τοποθετηθῆ καὶ ἡ κατὰ τὴν 23ην Μαρτίου 1878 μετάβασις εἰς τὸν Πύργον Ἰθώμης τριῶν Καναλιωτῶν μὲ τὸν διδάσκαλον τοῦ χωριοῦ Γεώργιον Σωτήρην καὶ ἡ συνάντησις αὐτῶν μὲ τὸν ὀγδοηκοντούτην τότε ὄπλαρχηγὸν (καπετὰν) Θεόδωρον Ζιάκαν. Αὐτὸς εἶχεν ἐξέλθει τότε εἰς ἐπανάστασιν κατ' ἐντολὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Θύμιου Χατζηπέτρου, υἱοῦ τοῦ Χριστοδούλου, καὶ τοῦ Γιάννη Μπότσαρη πρὸς ἐμφύχωσιν καὶ μόνον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ εἶχε κατασκηνώσει εἰς τὸν Πύργον μετὰ πολλῶν ἀνταρ-

1. Λάμπρου Κ. Καταφυγιώτου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται», Ἀθήναι 1947, σσ. 57, 69—70, 80—81.
Πρὸβλ. καὶ Δημητρ. Τόλη «Τὸ χωριὸ Καροπλέσι καὶ ἡ περιοχὴ Ἀγράφων», Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 102—103.

των. Οί Καναλιώται ἦσαν οἱ ἐξῆς τρεῖς: Ὁ Πρωτοσύγκελλος Παρθένιος Μπαλάφας, ὁ Νάσιος Μαυράκης καὶ ὁ Γεώργιος Δημητρακάκης, ἀναγνώστης.¹ Τί διημιέφθη τότε μεταξύ τοῦ γέροντος Ζιάκα καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς δὲν γνωρίζομεν. Πάντως ἀπὸ τὴν ἀθρόαν συμμετοχὴν τῶν Καναλιωτῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις πρέπει νὰ εἶχε χαρακτῆρα ἐνημερωτικὸν ὡς πρὸς τὴν πορείαν τῶν πραγμάτων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ νὰ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ φρονήματος τῶν κατοίκων κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, ἀποφασισθεῖσα εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ἤδη ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1878 καὶ μὴ πραγματοποιηθεῖσα ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας τοῦ 1878 λόγῳ τῆς ἀπροθυμίας καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐμποδίων ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, ἔγινεν, ὡς γνωστὸν, τὸ 1881 μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Αἰὼν» ἔγραφεν ἐκ Φαναρίου τὸν Αὐγούστου τοῦ 1881 τὰ ἐξῆς διὰ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μετέπειτα Δήμου Ἰθώμης:

Φανάρι, 18 Αὐγούστου 1881.

Σήμερον τὴν ὄραν τῆς πρωίας κατελήφθη παρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Καραϊσκάκην ἡ πόλις καὶ τὸ φρούριον τοῦ Φαναρίου. Τὸ φρούριον παρελήφθη πρὶν ἢ τὰ μέλη τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς ἀφιχθῶσι, θραδύναντα ἐπὶ μίαν ὥραν. Ἀδύνατον νὰ περιγραφῆ ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν κατοίκων...²

Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου ἔγινε λεηλασία τῶν πυρομαχικῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων, ἀν συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τοιαῦτα πυρομαχικά (φυσίγια γκρὰ) ἀνευρέθησαν ὑπὸ παλαιότερων Καναλιωτῶν εἰς κρηψῶνας οἰκιῶν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατελήφθη καὶ ἡ Καρδίτσα. Γράφει σχετικῶς ὁ Γεώργιος Σωτήρης εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του:

Τῆ 18 Αὐγούστου 1881 ἐγένετο ἡ ὑπὸ τοῦ ἔθνικοῦ μας ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀρχηγούντος τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου, ἀντιστρατήγου, κατάληψις τῆς Καρδίτσης καὶ τμήματος τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Παμίσου (κοιν. Μπλιούρη), παραπο-

1. Βλ. Μάνθου Κ. Οἰκονόμου «Γεωργίου Β. Σωτήρη Ἀπομνημονεύματα», Ἀθῆναι 1974 (ἐκδοσις πολυγραφημένη), σελ. 34 καὶ 108.

2. Τὸ κείμενον τοῦτο τῆς ἀνταποκρίσεως τῆς ἐφημερίδος «Αἰὼν» ὀφείλω εἰς τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Θεοδοσίου Θεοῦ.

τάμου τοῦ Πηνειοῦ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὁποίου ἴστατο ἔλλη-
λην ἵππεύς, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τοῦρκο τοιοῦτος».¹

Ἐν συνεχείᾳ τὴν 19ην Αὐγούστου ἐξεκίνησαν ἐκ Καρδίτσης μὲν ὀ-
κτὼ χιλιάδες στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γενικοῦ ἀρχηγοῦ ἐπὶ τῆς κα-
ταλήψεως Σκαρλάτου Σούτσου, ἐκ Φαναρίου δὲ ἄλλαι ἑπτὰ χιλιάδες ὑ-
πὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σπυριδῶνος Γεωργίου Καραϊσκάκη καὶ ἀφίχθησαν
εἰς Μεσδάνι, ὅπου καὶ κατεσκήνωσαν. Τὴν ἐπαύριον, 20 Αὐγούστου, ἀνε-
χώρησαν πρὸς κατάληψιν τῶν Τρικάλων, ὅπου τοὺς ἐπεφυλάχθη λαμπρὰ
ὑποδοχὴ. Ἐτελέσθη μεγαλοπορεπῆς δοξολογία, κατὰ τὴν ὁποίαν παρίστατο
καὶ ὁ γνωστὸς λογοτέχνης Χρῖστος Χριστοβασίλης, ὅστις καὶ ἀπήγγειλε
τὸ πλήρες θερμοῦ καὶ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ ποίημά του «Στ' ἀδέσφια
μας».²

Τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας ἠκολούθησαν πανηγυρικαὶ ἐκ-
δηλώσεις καὶ περιοδεῖα τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Α' ἀνά
τὰ προσαρτηθέντα ἐδάφη. Κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ βασιλέως ἐκ Φαναρί-
ου πλείστοι Καναλιῶται, καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀκόμη, ἔσπευσαν νὰ τὸν
ὑποδεχθῶν, συμμετέχοντες εἰς τὸ γενικὸν παραλήρημα τῆς χαρᾶς διὰ τὸν
τρυφαισμὸν τῆς δουλείας τῶσων αἰώνων.

Διὰ τὴν περιοδεῖαν αὐτὴν τοῦ βασιλέως ὁ αὐτόπτης μάρτυς Γεώρ-
γιος Σωτήρης, διδάσκαλος τότε εἰς τὸ Μεσδάνι,³ γράφει εἰς τὰ «Ἀπο-
μνημονεύματά» του:

Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1881, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 9 π.μ. ἦλ-
θεν ἐκ Φαναρίου εἰς Μεσδάνιον ἢ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν Γεώρ-
γιος ὁ Α' μεταβαίνων εἰς Λάρισαν... συνωδεύετο ὑπὸ τῶν ὑπα-
σπιστῶν του... καὶ 50 εὐζώνων. Ἐπίσης συνώδεουν τὴν Α.Μ. ὁ Μη-
τροπολίτης Φαναριοφαρσάλων κ. Ἰλαρίων, ἐκ Στενημάχου, καὶ ὁ
πρόκριτος Φαναρίου Σεῖν ἀγάς, ἀπόγονος τῶν θασσανισάντων καὶ
θιαζόντων τὸν Ἅγιον Σεραφεῖμ, ἵνα ἐξομόση... Τὸν Βασιλέα ἀ-
ναχωρήσαντα ἐκ Μεσδανίου τὴν 3ην μ.μ. ὥραν συνωδεύσαμεν
πολλοὶ μέχρι Παραπρασταίνης... Ὁ Βασιλεὺς εὐχαριστήσας... ἀ-
νεχώρησεν εἰς Λάρισαν.⁴

Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν τὸ 1881
ἕνας Τούρκος, ἐπειδὴ ἠγάπα πολὺ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Δημητρίου Ἀποστό-
λου Γαλανάκη, τὴν ἐπῆρε μαζί του διὰ τῆς βίας εἰς τὴν Κοζάνην. Ὁ Γα-

1. Βλ. Μάνθου Κ. Οἰκονόμου, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 39 καὶ 115.

2. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 42—43 καὶ 115—116 κ.έ.

3. Ὁ Γεώργιος Σωτήρης ὑπηρετήσεν ἐπὶ δεκαετίαν ὡς διδάσκαλος εἰς διάφορα χωριά τῆς Θεσ-
σαλίας, ἦτοι: Εἰς Μοῖρους (Μύρον) ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1875 μέχρι 5ης Σεπτεμβρίου
1876, εἰς τὰ Κανάλια ἀπὸ 6ης Σεπτεμβρίου 1876 μέχρι 17ης Ἰουλίου 1881 καὶ εἰς τὸ Με-
σδάνι (νῦν Ἄγναντερον) ἀπὸ τῆς 18ης Ἰουλίου 1881 μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1885.

4. Βλ. Μάνθου Κ. Οἰκονόμου, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 48—50.

λανάκης όμως μετά τὸ 1881 «ντύθηκε διακονιάρης», ἐπῆγε εἰς τὴν Κοζά-
νην, ἐπῆρε τὴν ἀδελφήν του καὶ τὰ παιδιὰ της καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς τὸ χω-
ριό.

Ἴσως κατ' αὐτὴν περίπτου τὴν ἐποχὴν ἔκαμον τὴν ἐμφάνισίν των διά-
φοροι λησται, «κλέφτες» ἢ «μπατακτσῆδες». Καναλιῶ-
ται λησται δὲν ὑπῆρχον. Ξένοι ἔλυμαίνοντο τὴν περιοχὴν, γνωστοὶ μὲ τὰ
ὀνόματα Κοκρίλας, Ψίλιας, Νάκος κ.ά. Ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ «γκράδες»
καὶ εἶχον ὡς ὀρμητήριον τὸ Βουνέσι. Συχναὶ ἦσαν αἱ ἐπιθέσεις ἐναντίον
τῶν κατοίκων, διὰ νὰ τοὺς ληστεύσουν. Δυσκόλως ὅμως ἐπετύγγανον τὸν
σκοπὸν των, διότι οἱ κάτοικοι ἦσαν καλῶς «ἀμπαρωμένοι» εἰς τὰ σπίτια
των. Δύναται κανεὶς καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὰ σπίτια τῆς
ἐποχῆς αὐτῆς θύρας ὀγκοδεστάτας, αἱ ὁποῖαι ἔκλειον ἀπὸ μέσα μὲ τὴν
«ἀμπάρα» δι' ἀσφάλειαν, καθὼς καὶ μικρὰ παραθυράκια εἰς τοὺς τοίχους
τῶν σπιτιῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ὡς πολεμίστραι. Ὁ κίνδυνος ἀπὸ τοὺς
ληστὰς ἦτο μέγας καὶ δι' αὐτὸ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ χωριανοὶ ἦσαν ὀπλισμένοι
μὲ «γκράδες». Τοιοῦτοι λησται ἐσκότωσαν κατὰ τὸ 1897 τὸν Λάμπρον
Μακρῆν, τὸν Σωτήριον Παπανικολάου καὶ τὸν Κωνσταντούλαν Τέτταν,
καθὼς ἐπέστρεφον ἀπὸ τὸ Μουζάκι μὲ ἐμπορεύματα. Τοὺς ἐσκότωσαν εἰς
θέσιν Νιάζο πλησίον τῆς «Βασιλικῆς», νερομάνας παρὰ τὴν Καπ-
πά, δι' ἐκδίκησιν, καθὼς λέγεται, διότι οἱ Καναλιῶται δὲν τοὺς ἔδωσαν
«ἀρμάτες» καὶ πολεμοφόδια. Ἡ ἄρνησις τῶν Καναλιωτῶν εἰς τὴν ἀπαί-
τησιν τῶν ληστῶν ὑπῆρξε καθολικὴ. Μάλιστα κάποιος τοὺς εἰρωνεύθη καὶ
τοῦτο τὸ ἔμαθαν οἱ λησται. Ὁρκίσθησαν τότε νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς χωρια-
νοὺς μας, πρῶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε εἰς τὸ Νιάζο. Ἐγλύτωσε μόνον ὁ
Γιαννάκης Βάλλας, ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τοὺς ληστὰς ὅτι εἶναι Φαναριώτης.
«Τοὺς σκοτωμένους τοὺς ἔφεραν φορτωμένους σὲ μουλάρια στὴν ἐκκλη-
σιὰ ἀνά δυό. Στὸ δεύτερο μουλάρι ἀπὸ τὴ μιά μεριά ἔβαλαν μιά μεγάλη
πέτρα. Στὴν ἐκκλησιὰ ἔγινε μέγας θρήνος ἀπ' ὅλο τὸ χωριό». ¹ Ἄλλοι
λησται ἐφόνευσαν τὸν Μῆτρον Καλιακούδαν εἰς τὸν Ἀσπροπόταμον καὶ
τὸν Στέργιον Χατζιάραν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μορφοβουνίου, ὡς καὶ τὸν
Τσακνῆν, διὰ νὰ τοῦ πάρουν λεπτὰ.

Τὸ 1896—1897 ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλ-
λάδος καὶ ἔτσι ἡ Θεσσαλία κατελήφθη καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐν-
θυμούνται οἱ Καναλιῶται τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶ-
χον τὰ «κονάκια» τους εἰς τὸ ἐρημικὸν σπίτι τῆς Ζωῆς Κουτσιόγ-
κουλου, «στὴ Ζωή», καθὼς λέγουν, ἐπάνω ἀπὸ τὸ σημερινὸν σπίτι τοῦ Ἀ-
ποστόλου Τέττα, εἰς τοὺς Φουστανελλαίους, Μιχαλαίους κλπ. Αἱ σχέσεις

1. Ὁρασ. Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ» (ἀπὸ ἀφήγησι τοῦ Παναγιώτη Κα-
πούλα 1952).

τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μὲ τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1897 ἦσαν μᾶλλον ἀγαθαὶ καὶ δι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν ἔλαβον μέρος οἱ Καναλιῶται. Πάντως, ὅταν πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Φαναρίου ὁ φρούραρχος ἐγκατέλειψε τὸ φρούριον, οἱ Καναλιῶται πήραν καὶ αὐτοὶ πολλὰ ὄπλα καὶ πολεμοφόδια (λάφυρα), ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1881.

Ὁ Θρασύβουλος Κρίκος διέσωσεν ἀπὸ ἀφηγήσεις τοῦ γέροντος Παναγιώτου Καπούλα (17 Νοεμβρίου 1952) καὶ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον τῆς ἐποχῆς τοῦ '97, ἐνδεικτικὸν τοῦ φιλελευθέρου φρονήματος τῶν γυναικῶν:

«Στὴν ἐξάμηνον περιόπου κατοχῆ τοῦ '97 ἐγίνε ἓνα ἐπεισόδιον ποῦ δὲ θὰ ξεχασθῆ. Οἱ Τούρκοι στρατοπέδευσαν σὲ σκηνές στὰ Ταμπούρια. Μιὰ ομάδα ἔμενε στοῦ Χαρίλαου Μαυράκη τὸ σπίτι καὶ ὁ Μπίμπασης μὲ λίγους βαθμοφόρους στοῦ Τάσιου Μπαλάφα τὸ σπίτι. Ἡ κουραμάνα καὶ τὸ συσσίτι μοιράζονταν σὲ ἓνα παράτηγμα πάνω ἀπὸ τὰ Φουστανελλαιίκα σπίτια, ὅπου καὶ παρασκευάζονταν. Δυὸ στρατιῶτες Τούρκοι μὲ μιὰ μαγκούρα στοὺς ὤμους τους καὶ δυὸ δοχεῖα κρεμασμένα γεμάτα νερὸ πήγαιναν ἀπὸ τὸ χωριὸ στὰ Ταμπούρια. Στὰ Χαλατσαίικα σπίτια κάθισαν νὰ ξαποστάσουν. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τὸ βρῆκε καλὸ ἀκάλυπτος νὰ ξαλαφρώσῃ καὶ ἀπὸ ὑπολείμματα τοῦ πεπτικοῦ του συστήματος. Αὐτὸ ἔπεσε στὴν ἀντίληψη τῆς γριᾶς Χαλάτσαϊνας, ἡ ὁποία ἐξεμάνη ἀπὸ τὸ κακό της γιὰ τὴν ἀδιαντροπιὰ του καὶ τὸν ἔβρισε ἄσχημα.

Ἡ ἀντίδρασί του ἦταν ἀστραπιαία καὶ ἀμέσως ἀκολούθησε θυμωμένος τὴ γριὰ μέχρι τὴν πόρτα της. Στὸ μεταξὺ σκέφτηκε ὅτι θὰ ἦταν τρομερὸ γι' αὐτὸν νὰ χειροδικήσῃ καὶ ὁ θυμὸς του μετετράπη σὲ εἰρωνικὰ σχόλια καὶ πειράγματα (τουρκιστὶ) καὶ τὸ πρόσωπό του πῆρε ἔκφραση σατύρου. Ἡ Χαλάτσαϊνα δὲν ἀρκέστηκε στὸ νὰ τὸν πατήσῃ ἓνα κυνηγητό, ἀλλὰ βρῆκε καὶ τὸ κουράγιο νὰ πάῃ μαζί μὲ τὸν Τάσιο Μπαλάφα, τὸν ἀγοροφύλακα, στὸν Μπίμπαση στὰ Ταμπούρια. Ὁ Τάσιος ἤξερε ἀρκετὰ τούρκικα καὶ ἐρμήνευσε τὰ παράπονα τῆς γριᾶς. Ἀμέσως ὁ Μπίμπασης διέταξε τὸν σαλπικτῆ νὰ σημάνῃ συγκέντρωση, γιὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἢ παραπονούμενη τὸν ἀδιάντροπο στρατιῶτη. Ἀπὸ τοὺς συγκεντρωθέντας δὲν ἦταν κανεὶς, διότι ὁ καταζητούμενος μυρίστηκε τὸν κίνδυνον καὶ κρύφτηκε μέσα στὶς πουρδαλιές. Κατόπιν ἐρεῦνης ἀνευρέθη, ὀδηγήθηκε στὰ Ταμπούρια, δέθηκε στὰ φαλάγγια καὶ ἐδάρη ἀπὸ ἄλλους στρατιῶτες στὶς πατοῦνες μέχρι ποῦ μάτωσαν τὰ δάκτυλα τῶν ποδιῶν. Σ' αὐτὸ τὸ θέαμα ἡ μνηστρία λιποψύχησε καὶ τρώμαξε μαζί σὲ βαθμὸ ποῦ ζητοῦσε τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ κατηγορουμένου μὲ κραυγές: «Ἀφῆτι τουν γιεεé μ'!!»¹

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔκ α ἡ καὶ ὁ περίφημος ἀμυντικὸς στρατῶν, ἡ «στ ρ α τ ὠ ν α», κτισμένη εἰς τὴν ὁμώνυμον τοποθεσίαν. Πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη ἢ «στρατῶνα» δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Πιθα-

1. Θρασ. Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ» (χειρόγραφες).

νώτατα μετὰ τὸν ἐμπρησμόν τοῦ χωριοῦ τὸ 1854. Ἐκτίσθη κατὰ κοινήν ὁμολογίαν μὲ ἀγγαρείαν ἀπὸ τοὺς Καναλιώτας διὰ λογαριασμόν τῶν Τούρκων ὡς ἀμυντικὸς προμαχὼν τοῦ Φαναρίου, διὰ νὰ προφυλάσσεται δηλαδὴ τὸ Φανάρι ἀπὸ ἐπιδρομὰς κλεφτῶν. Νοτιώτερον τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος ὑπῆρχον ἐπίσης χαρακώματα, «τ α μ π ο ὕ ρ ι α», προστατευτικὰ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος. Ἡ «στρατώνα» λοιπὸν ἐκάη κατὰ τὸ 1896—1897 ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Καναλιώτας, οἱ ὅποιοι ἀμέσως κατόπιν διέδωσαν καταλλήλως ὅτι τὴν ἔκαυσαν ἀντάρται. Κατὰ τὸν γέροντα Παναγιώτην Καπούλαν ὁ Καναλιώτης Μακρῆς ἔβαλε τοὺς ληστὰς νὰ καύσουν τὸν ἀμυντικὸν στρατῶνα, διὰ νὰ μὴ κατοικήσουν πλέον εἰς αὐτὸν οἱ Τούρκοι καὶ παρέχουν πράγματα εἰς τὸ χωριό.¹

Θὰ ἀναφέρωμεν ἕνα ἀκόμη περιστατικὸν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ὅπως μᾶς τὸ διηγήθη ὁ γέρον Παναγιώτης Καπούλας. Εἶναι ἐνδεικτικὸν ἀφ' ἐνὸς μὲν τῶν μικροτήτων τῶν Καναλιωτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὸν ὁποῖον ἐδείκνυον τὴν τελευταίαν στιγμὴν. Τὸ 1897 λοιπὸν ὁ Γεώργιος Τέττας, ὁ ὁποῖος εἶχε προηγουμένα μὲ τὸν Κώστα Καπούλαν διὰ κτηνοτροφικὰς διαφορὰς, τὸν ἐπρόδωσεν εἰς τὸν Τούρκον Διοικητὴν τοῦ Φαναρίου, ὅτι ἦτο κλέφτης. Οἱ Καναλιῶται ἐφοβήθησαν μήπως οἱ Τούρκοι ἐκμανοῦν καὶ καύσουν ἐκ νέου τὸ χωριό, δι' αὐτὸ ἔπεισαν τὸν Τέτταν νὰ ἀναιρέσῃ τὴν κατηγορίαν του καὶ ἀνέλαβον δραστηριότητα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Κώστα Καπούλα, τὸν ὁποῖον ἐν τῷ μεταξὺ ἔκλεισαν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς «στρατώνας». Ὁ Ντελῆς μετέβη ἐκεῖ καὶ ἰκέτευσεν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν ἀπόλυσιν. Ὁ ἴδιος ὁ Τέττας μετεμελήθη καὶ ἐφρόντισε νὰ μεταπέσῃ τὸν Τούρκον Διοικητὴν, ἀλλ' αὐτὸς εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐπομένην τὸ πρωὶ θὰ τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Λάρισαν δι' ἐκτέλεσιν. Οἱ φίλοι τοῦ Καπούλα, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετήσαν μαζί ὡς κλέφται ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἐλευθερώσουν. Ἔστησαν λοιπὸν «καρραούλι» εἰς ὅλα τὰ περάσματα πρὸς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Φαναρίου μὲ σκοπὸν νὰ συλλάβουν τὴν συνοδείαν τοῦ Καπούλα καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσουν. Ματαίως ὅμως ἀνέμενον. Διότι ὁ Καπούλας, ὁ ὁποῖος ἐφρουρεῖτο ἀπὸ δύο Τούρκους, εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ δραπετεύσῃ ἢ νὰ σκοτωθῇ. Ἀποβραδὶς ἀκόμη καὶ εἰς κατάλληλον στιγμὴν ἐδραπέτευσεν καὶ ἦλθεν εἰς τὸ χωριό. Οἱ Καναλιῶται ἀνησύχησαν τώρα ἀκόμη περισσότερον, διότι ὁ Καπούλας ἤθελε νὰ «πάη ξανά στὸ βουνὸ σὰν ἀντάρτης» καὶ ἐπομένως συντόμως θὰ ἐξέσπα ἢ μανία τῶν Τούρκων. Ἐπενέβησαν ὅμως καὶ πάλιν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχον καλὰ μὲ τοὺς Τούρκους, ὁ Τέττας, ὁ Τσιεντζιούρης, τύπος χαρακτηριστικὸς τρέφων μεγάλην γενειάδα, κ.ἄ. καὶ ἐπέτυχον, ὥστε καὶ ὁ Καπούλας νὰ μείνῃ εἰς τὸ χωριὸ καὶ οἱ Τούρκοι νὰ καθησυχάσουν.

1. Βλ. καὶ Κεφ. «Τοπωνύμια» καὶ «Λαογραφικὰ σημεῖωματα».

Τά από τοῦ 1900 μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου γεγονότα

Ἀπό τοῦ 1900 καί ἐντεῦθεν αἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερον οἱ Καναλιῶται εἰς τὸ Ἔθνος, στηρίζονται πλέον εἰς ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν, διότι πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ εὐρίσκονται ἀκόμη ἐν τῇ ζωῇ. Ἐπίσης διὰ τὰ διάφορα γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὸ χωριὸ καὶ τὸ ἔπληξαν ποικιλοτρόπως, δι' ὅλα ὑπάρχουν οἱ αὐτόπται μάρτυρες καὶ ὅλα θὰ τὰ μνημονεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἐκφέρωμεν κρίσεις, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ λησμονηθοῦν.

Ἦδη ὅταν κατὰ τὸ 1904 τὰ ἔνοπλα ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐδόξασεν ὁ ἐθνικὸς ἥρως Παῦλος Μελάς, ἤρχισαν τὸν ἐξοντωτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων, τὰ Κανάλια ἀνέδειξαν δύο παλληκάρια καὶ ἔτσι προσέφερον οἰκειοθελῶς τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Πρόκειται διὰ τὸν Ἀρχοντῆν Μπαλταδῶρον ἢ καπετὰν Φαρμάκην, (κληρωτὸν τοῦ 1903), ὁ ὅποιος γνωρίζων τὴν γλῶσσαν τοῦ ἐχθροῦ ἐνεφανίζετο εἰς αὐτοὺς ὡς ζητιᾶνος καὶ ἔφερε τὰ μυστικά εἰς τὸν ἀρχηγόν του. Κατὰ τὸν ἀνεψιὸν του Παναγιώτην Μπαλταδῶρον ἐστάλη ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του εἰς τὴν Σερβίαν καὶ Βουλγαρίαν πρὸς κατασκοπεῖαν καὶ συλλογὴν πληροφοριῶν λόγῳ ἰδιαζούσης ἱκανότητος. Ἐγνώριζε ἐννέα γλώσσας καὶ ἠδύνατο νὰ παριστάνῃ τὸν ζητιᾶνον, τὸν κωφάλαλον (μουγγὸν) καὶ κυρίως τὸν ἀνάπηρον. παραμορφῶνον μὲ μεγάλην εὐκολίαν μέλη τοῦ σώματός του. Τὴν ἱκανότητά του αὐτὴν μάλιστα ἐπεδείκνυε καὶ εἰς τὸ χωριὸ ἀργότερον. Ὁ Φαρμάκης, διαρκοῦντος τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακὴν δύο χρόνια. Ἡ δρᾶσις του ὡς ἀγωνιστοῦ ἀνεγνωρίσθη ἀργότερον ἀπὸ τὸ Κράτος διὰ τῆς συνταξιοδοτήσεως τῆς συζύγου του ἀπὸ τοῦ 1939 περίπου.

Τὸ ἄλλο παλληκάρι ἦτο ὁ Κωνοῦς Μπαρμπάτσαλος ἢ Μπάρας.¹ Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ Καναλιῶται κινούμενοι ἀπὸ πατριωκὸν καὶ μόνον καθῆκον προσέφερον ἐκουσίως καὶ χωρὶς ὑστεροφημίαν τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας των εἰς τὴν πατρίδα κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκεῖνους καιροὺς.

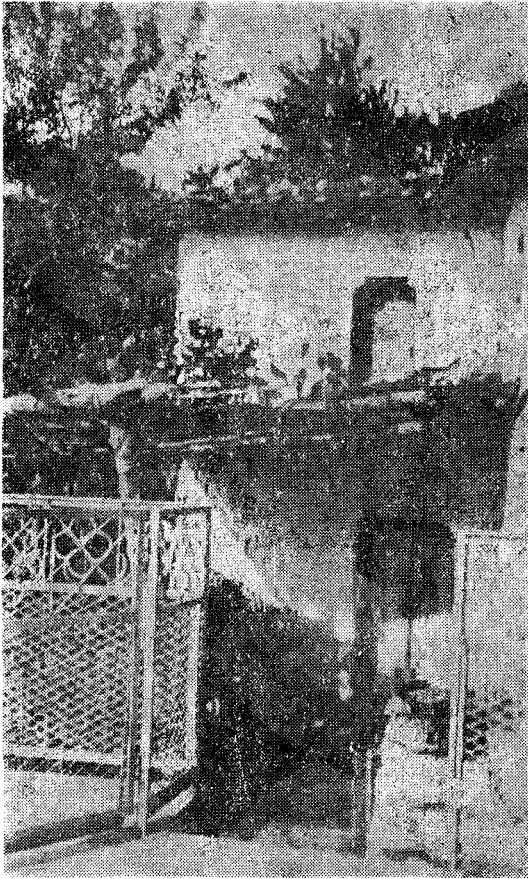
Δὲν πρέπει ἴσως νὰ παρασιωπηθῇ ἐδῶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν πρώ-

1. Τὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ Μπάρλα ὡς Μακεδονομάχου ὀφείλω εἰς τὸν Βασίλειον Θ. Πάσχον.

Γνήσιος και αντιπροσωπευτικός ελληνικός τύπος ήρωα, ο οπλαρχηγός Άρ-
 χοντής Μπαλταβώρος ή Φαρμάκης. Σ άν άλλος Όδυσσεύς συνδύαζε στο πρό-
 σωπό του την έξυπνη πονηριά με την ανδρεία και την τόλμη. Για την σωτη-
 ρία της πολύπαθης Μακεδονίας μας προσέφερε πολλές και ανεκτίμητες τις
 υπηρεσίες του στον Μακεδονικό Άγώνα (1904—1908).

την δεκαετίαν του παρόντος αιώνος εις τας θεσσαλικας πόλεις Καρδίτσαν, Τρίκαλα, Βόλον, Φάρσαλα και Λάρισαν και τα περίχωρα αυτών εξεδη-
 λώθη εκ μέρους των κατοίκων ζωηρά αντίδρασις κατά του ισχύοντος τό-
 τε αγροτικού καθεστώτος και προσπάθεια άποτινάξεως του κολληγικού
 ζυγού, εις την όποιαν δέν ήσαν άμέτοχοι οι Καναλιώται. Η Καρδίτσα εις
 την προσπάθειαν αυτήν δύναται να θεωρηθή πρωτοπόρος. Ήδη από του
 1902 νεαροί έπιστήμονες της Καρδίτσης, μεταξυ των όποιων οι δικηγόροι
 Λ. Καταφυγιώτης, Δ. Τσιγκίκας, Δ. Μπούσδρας, Δ. Καπνουτζής, Β.
 Τζαβέλλας κ.ά., οι ιατροί Άθαν. Θανάπουλος, Ε. Γουλιανός, Παναγ.
 Παπαποστόλου κ.ά., συνέπηξαν σύλλογον, υπό την έπωνυμίαν «Ήώς»,
 διά την διαφώτισιν του θεσσαλικού λαού προς άποτίναξιν του κολληγι-

“Εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα καὶ ἱστορικὰ σπιτῖα τοῦ χωριοῦ μας: Τὸ σπιτῖ τοῦ ἀγωνιστῆ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Καλύβα. Ἡ καταγωγή του ἦταν κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ κ. Δημητρίου Γιωτοπούλου ἀπὸ τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα. Ὁπὼς διηγούνταν στὸν ἴδιον ἀφηγητὴ ἡ κόρη του Χρυσσαυγὴ, ὁ πατέρας της εἶχε πάρει μέρος στὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου τὸ 1826 καὶ μάλιστα τραυματίστηκε στὸ στήθος. Πέθανε στὸ σπιτῖ τοῦτο τὸ 1891 καὶ τάφηκε ἠτυμένως μετὰ τὴν φουστανέλλα καὶ μ’ ὅλη του τὴν ἄλλη ἐξάρτηση.

κοῦ ζυγοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐστέναζεν. Ἄρθρα φλογερὰ ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸν τοπικὸν τύπον ἀπὸ τοὺς Ἀπόστ. Ἀλεξόπουλον, Μάνθον Χριστοῦλαν κ.ἄ. Ἀποτέλεσμα τῆς κινήσεως αὐτῆς ἦτο νὰ ὑπερισχύσουν ἐν Καρδίτῃ εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1905 πολιτικοί, διαπνεόμενοι ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀκτήμονας ἀγρότας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Στρατιωτικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1909 εἰς τὸ Γουδί, πλὴν τῶν ἄλλων ἐξυγιαντικῶν κατευθύνσεων, ἔδωσε καὶ τὸ σύνθημα διὰ νέους ἀγροτικὸς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὸ πολυπληθέστατον συλλαλητήριον τῆς Καρδίτσης τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1910 καὶ τὸ ἱστορικὸν ἀγροτικὸν συλλαλητήριον τῆς Λαρίσης τὸν Μάρτιον τοῦ 1910. Εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Κιλελὲρ (παλαιὰ ὀνομασία τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Κυψέλη) καὶ Τσουλὰρ (σημερινὴ Μελία) ἔλαβον χώραν αἱματηραὶ συγκρούσεις μεταξὺ τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέβαινε τῆς πρωϊνῆς ἀμαξοστοιχίας Βόλου — Λαρίσης, καὶ τῶν ἀγροτῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ ἐπιβιβασθοῦν τῆς ἀμαξοστοιχίας ἠμποδίσθησαν ὑπὸ

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Ἀπὸ τὰ πρῶτα γνωστὰ ἐκλεκτὰ τέκνα τοῦ χωριοῦ μας: ὁ βουλευτὴς Ἀλέξανδρος Χ. Παπαποστόλου (1870—1922). Λεβέντικη καρδιά σὲ λεβέντικη κορμιοσασιά. Ἀπὸ τὸ 1905 μέχρι τὸ 1920 ἐκλέγονταν ἐπανεπιλημμένα βουλευτὴς. **ΔΕΞΙΑ:** Ὁ στρατηγὸς Ἀπόστολος Παπαγεωργίου — Φιλώτας (1891—1973), ἀρχηγὸς ἀπελευθερωτικῶν σωμάτων στὸν δύσκολο ἀγῶνα γιὰ τὴν ὑπάρξη καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Βορείου Ἠπείρου. Τὰ αἱματοποτισμένα Βορειοηπειρωτικά βουνὰ διηγούνται τὴν δόξα του καὶ τὴν πολεμικὴ του ἀρετὴ καὶ σύνεση. Στὰ Γιάννενα ὑπάρχει καὶ ὁδὸς μὲ τὸ ὄνομά του καὶ στὴν Πρεμετὴ ἡ κεντρικὴ πλατεία ἔφερε τὸ ὄνομά του. Μὲ τὸν ἴδιο ἀπαράμιλλο ἠρωϊσμό, φιλοπατρία καὶ πίστη στὰ ἔθνικὰ ἰδανικὰ ἀγωνίζεται σ' ὅλους τοὺς μετέπειτα ἀγῶνες τῆς πατρίδας μας προαγόμενος κάθε φορὰ μὲ παράσημα «ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ». Μετὰ τὴν ἀποστρατεία του μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ ὑποστρατήγου, διετέλεσε Νομάρχης Ἰωαννίνων καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος.

τοῦ στρατοῦ, προκειμένου οὕτω νὰ ματαιωθῇ ἡ μετάβασις αὐτῶν εἰς Λάρισα καὶ ἡ συμμετοχὴ των εἰς τὸ συλλαλητήριον. Ἐφρονεύθησαν πέντε, ὑπέκνησαν εἰς τὰ τραύματά των ἔτεροι ἕξ καὶ ἐτραυματίσθησαν σοβαρῶς οὐκ ὀλίγοι. Ἡ θεσσαλικὴ γῆ ἐποτίσθη μὲ ἄφθονον ἀθῶνον αἷμα. Τὸ Κιλελὲρ ἀποτελεῖ σημαντικώτατον σταθμὸν εἰς τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα καὶ «ὅτ᾽ αὐτὸς θυμίζει πάντα τοὺς ἀγῶνες τῶν ταπεινῶν γιὰ λίγη γῆ καὶ γιὰ ἀνθρωπινώτερον ζωή».

Τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶχον εὐεργετικώτατα ἀποτελέσματα διὰ τὸν θεσσαλικὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν, διότι χάρις εἰς τὰ ἀγροτικὰ μέτρα τοῦ μεγαλοεργοῦ Ἐλ. Βενιζέλου (1920), τοῦ Νικ. Πλαστήρα (1923) καὶ τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου (1924) ἐπετεύχθη ἡ ἀποκατάστασις τῶν πολυπληθῶν ἀκτημόνων θεσσαλῶν καλλιεργητῶν εἰς ἰδιοκτητίας τῶν ἀναγκαστι-

κῶς ἀπαλλοτριωθέντων τσιφλικίων.¹

Μεταξὺ τῶν ἀγωνισθέντων διὰ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα σπουδαίαν θέσιν κατέχει καὶ ὁ Καναλιώτης Ἀλέξανδρος Παπαποστόλου (1870 — 1922), ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς βουλευτοῦ Καρδίτσας μὲ τοὺς ἀγῶνας του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν τσιφλικίων τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου εἰς μίαν περιοχὴν, τὴν ὁποίαν ἐπότισαν οἱ πτωχοὶ ἀκτῆμονες ἀγρόται μὲ τὸν τίμιον ἰδρώτα των ἐπὶ πολλὰ χρόνια καὶ εἰς τὸ τέλος μὲ τὸ ἀθῶον αἷμα των.²

Κατὰ τοὺς ἐνδόξους Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912 — 1913 πολλοὶ ἦσαν οἱ Καναλιῶται, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν καὶ ἔπυσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Πολλοὶ ἐπίσης διετέλεσαν ἔκτοτε στρατιῶται ἐπὶ μίαν δεκαετίαν περίπου μὲ μικρὰς μόνον διακοπὰς ἀπολύσεως, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἔξερράγη ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ 1922. Χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ καὶ ἐνδεικτικὴ τῆς σκληρᾶς αὐτῆς πραγματικότητος εἶναι ἡ κατωτέρω ἐπιγραφή, τὴν ὁποίαν ἔγραψε μὲ μολύβι προχείρως ἐπὶ τοῦ σανιδώματος βαγονίου ἀμαξοστοιχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Καναλιώτης Ἀπόστολος Θεός καὶ διέσωσεν ὁ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς Κ. Μισαηλίδης εἰς τὰ «Πολεμικὰ φύλλα ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴ Ἐκστρατεία».

Ὁ δαφνοστεφανωμένος εὐζῶνας

Α. Θεός

τοῦ 1/38 συντάγματος, τοῦ 2 τάγματος

τοῦ 4 λόχου

κληρωτὸς τοῦ 11

ἐννῆά χρόνια στρατιώτης

καὶ θάλε ἀκόμα

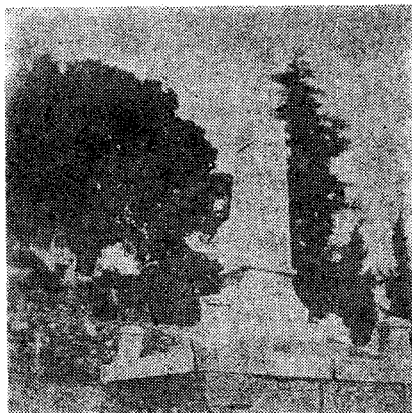
καὶ χαῖρε νεότης!³

Οἱ Καναλιῶται, διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς φονευθέντας κατὰ τὸν νικηφόρον ἀγῶνα τοῦ 1912 — 1913, ἀνήγειραν μαρμαρίνην στήλην, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπηθανάτισαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ἡ στήλη φέρει τὴν ἐπιγραφὴν:

1. Α. Καταφυγιώτου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται», Ἀθήναι 1947, σσ. 116—125. Πρὸς. καὶ Δημ. Μπαρμπάτσου «Τὸ αἱματηρὸ γεωργικὸ συλλαλητήριον ποὺ ἐγένετο ἐπὶ τὴν Λάρισα πρὸς 64 ἐτῶν», ἔφημερὶς Καρδίτσας «Θεσσαλιῶτις», ἀριθ. φύλλου 130 καὶ Γ. Α. «Τὸ Κιλελέρ ἐπὶ τὴν Βουλὴν τοῦ 1910», ἔφημερὶς «τὸ Βῆμα», ἀριθ. φύλλου 9133.

2. Βλ. «Θεσσαλικά Χρονικά», Ἀθήναι 1965, ἑκτακτὸς ἔκδοσις, σελ. 242.

3. Βλ. Κ. Μισαηλίδη «Πολεμικὰ φύλλα ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία», Ἀθήναι 1923.

ΤΟΙΣ ΠΡΟΜΑΧΟΙΣ ΚΑΝΑΛΙΩΤΑΙΣ ΤΟΥ 1912—13

καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων, ἦτοι :

Ἀποστολίκας Κων/νος
Βάλλας Τηλέμαχος
Γκαμές Ἀγαθοκλῆς
Εὐθυμίου Γεώργιος
Κολοβός Ἀστεριάδης
Κουτῆς Γεώργιος
Κυρίτσης Κ. Ἀγαθοκλῆς
Κυρίτσης Δ. Θωμᾶς
Κυρίτσης Χ. Ἀγαθοκλῆς
Κωσταρᾶς Μιχαήλ
Κωτούλας Ἀπόστολος
Κωτσόγγολος Κων/νος
Παγώνης Γεώργιος
Παπαῖωάννου Ἀπόστολος
Παπασμύρης Θεοφάνης
Πυργιώτης Ι. Θεμιστοκλῆς
Πυργιώτης Δ. Λάζαρος
Στασινός Νικόλαος
Τσιομήτας Δημοσθένης
Φασιανός Βασίλειος
Ψάρρας Ἀριστείδης

Ἡ στήλη αὐτὴ ἔγινε κατὰ παραγγελίαν εἰς τὸ μαρμαρογλυφεῖον Κ. Ι. ΚΑΡΑΒΑ ἐν Βόλῳ. Ἀναφέρουν οἱ πατέρες μας ὅτι ἡ μεταφορὰ τοῦ μνημείου τούτου τῶν πεσόντων ἀπὸ Καρδίτσης μέχρι τοῦ χωριοῦ ἔγινε μετὰ μεγάλην δυσκολίαν. Εἰς τὸν ἀνηφορικὸν δρόμον τοῦ χωριοῦ τὴν προσπάθειαν τοῦ ζώου ποῦ ἔσυρε τὸ κάρρον μὲ τὸ βαρὺ φορτίον ἐνίσχυε καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν κατοίκων, οἱ ὅποιοι ἐκτελοῦντες χρέος ἱερὸν «ἔσπρωχναν τὸ κάρρο μ' ὄλη τους τὴ δύναμιν καὶ φώναζαν νερό! νερό! γιὰ νὰ σβήσουν τὴ δίψα τους». Ἡ στήλη ἐστήθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸν σχολικὸν κήπον. μετὰξὺ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀργότερον ὅμως, τὸ ἔτος 1954, μετεφέρθη εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὐρίσκεται σήμερον, ἤτοι εἰς τὸ προαύλιον τῆς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν πεσόντων.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κρίνομεν σκόπιμον νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν δρᾶσιν ἐκλεκτοῦ τέκνου τοῦ χωριοῦ μας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος. Πρόκειται διὰ τὸν Ἀπόστολον Παπαγεωργίου ἢ καπετὰν Φιλώταν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἑκατὸν περίπου ἐθελοντὰς ἀντάτας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ προσφορὰ εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀγῶνα ὑπῆρξε μεγίστη. Ὁ Φιλώτας (1891—1973), ἐθελοντὴς τοῦ Ι Συντάγματος Πυροβολικοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910, ἀρχικῶς ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1912 — 13 καὶ ἐπέδειξε τόσον ἡρωϊσμόν, ὥστε ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχίου προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς ἀξιωματικόν.

Ὡς γνωστόν, κατὰ τὸ 1913—14 ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Βορείου Ἠπείρου ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει του, παραβλέπων τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μέγα μέρος αὐτῆς παρεχώρησαν εἰς τὸ συσταθὲν τότε κράτος τῆς Ἀλβανίας, ὠργάνωσεν ἀντίστασιν. Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος ἀνέλαβεν ὁ πρῶτος ἑλλην Γενικὸς Διοικητὴς Βορείου Ἠπείρου καὶ πρόεδρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως αὐτῆς (Φεβρουάριος 1914) Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος. Ὁ Φιλώτας ἐκ τῶν πρώτων τότε ὑψώσε τὴν αὐτονομικὴν σημαίαν εἰς τὴν περιοχὴν Προμετῆς καὶ ἀνεκηρύχθη Γενικὸς Ἀρχηγὸς αὐτῆς. Εὐγνώμονες οἱ κάτοικοι τὸν ἀνεκήρυξαν ἐπίτιμον δημότην Προμετῆς καὶ ἔδωσαν τὸ ὄνομά του εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν τῆς πόλεως των. Διὰ τὴν δρᾶσιν του αὐτὴν προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ εἰς ἡλικίαν μόλις 24 ἐτῶν. Κατὰ τὸ 1917 ὁ Φιλώτας ἔδρασε καὶ πάλιν εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κολωνίας καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἡγούμενος ἀνεξαρτήτου μικτοῦ ἀποσπάσματος.¹

Διὰ τὴν ἐθνικὴν του αὐτὴν δρᾶσιν καὶ δι' ὅσας ἄλλας ὑπηρεσίας προσέφερε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως, διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ χωριὸν μας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τοὺς συμπατριώτας περικαλλῆς προτομὴ του κοσμεῖ τὴν γενέτειραν εἰς περίοπτον θέσιν, μετὰξὺ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Δη-

1. Βλ. «Θεσσαλικά Χρονικά», ἕκτακτος ἐκδοσις, Ἀθήναι 1965, σελ. 95 καὶ λ. Ἠπειρος εἰς Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἰεξικὸν Ἐλευθερουδάκη.

μοτικού Σχολείου και τῆς Παιδικῆς Χαράς, κάτω ἀπὸ τὸ γέρικο πουρνάρι.
Ἡ προτομὴ φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν:

Στρατηγὸς

Ἀπόστολος Γ. Παπαγεωργίου

1891 — 1973

Ὁ γενναῖος καπετὰν Φιλώτας

τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος

Ἀκρίτας πάντοτε τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων.

Εἰς ἐπίμετρον τῆς δράσεως τοῦ Φιλώτα κατὰ τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα παραθέτομεν κατωτέρω ἱστορικὰ κείμενα, τὰ ὅποια ἐπεσήμανε τελευταίως ὁ ἀγαπητὸς διδάσκαλος Νικόλαος Ἡρ. Ντρέγκας.

Μετὰ τὴν εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν θέσεων «Κοκόϊκα» ὑπὸ τῶν αὐτονομακῶν σωμάτων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Φιλώτας, κατελήφθη καὶ ἡ κωμόπολις Φράσσαρη. Ὁ Κων)νος Σκενδέρης¹ γράφει τὰ ἐξῆς διὰ τὸν κύριον συντελεστὴν τῆς νίκης:

«Ὁ Παπαγεωργίου εἰσέρχεται θριαμβευτῆς εἰς Φράσσαρην, ὅπου γίνεται δεκτὸς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων ἐνθουσιωδέστατα. Ἄδυνατεῖ νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἐκ τῆς χαρᾶς λυγμούς του, οἱ κάτοικοι τὸν κατασπάζονται καὶ ἐν μέσῳ τοιοῦτων συγκινήσεων ὄλοι μεθυσμένοι πλέον ἐκ χαρᾶς καταδιώκουσι κατὰ πόδα τοὺς ὑποχωροῦντας Ἀλβανοὺς μέχρι τελείας των ἀποσυνθέσεως».

Τὴν συμβολὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Φιλώτα τομέως τῆς Πρεμετῆς εἰς τὴν ἐπίτευξιν περιλάμπρων νικῶν (Ὁδριτσάνης, Σέβρανης κ.λπ.) ἀποδεικνύουν τὰ ἀκόλουθα δύο τηλεγραφήματα τοῦ Προέδρου τῆς Αὐτονόμου Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν:

1. Ἀρχηγὸν Πρεμετῆς Παπαγεωργίου εἰς Φράσσαρην

«Ἀποδίδοντες κατὰ μέγαλον μέρος σωτηρίαν ἱεροῦ μας Ἀγῶνος εἰς τὴν ἐπιτυχῆ προέλασιν σωμάτων Πρεμετῆς πρὸς ἐσωτερικὸν Ἀλβανίας, ἥτις ἐπετεύχθη χάρις εἰς τὴν αὐτοθυσίαν των, ἐκφράζομεν εὐγνωμοσύνην Πατρίδος καὶ τὴν πλήρη μας εὐαρέσκεϊαν».

Ζωγράφος

1. Κων)νου Χ. Σκενδέρη (πρώην βουλευτοῦ Κορυτσᾶς) «Ὁ Βορειοηπειρωτικὸς ἀγῶν» (1914), Ἀθήναι, 1929(·), σελ. 199. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου ἐλήφθησαν αἱ πληροφορίες καὶ τὰ κείμενα τοῦ ἀκολουθοῦν.

2. Ἀπόστολον Παπαγεωργίου ὑπολοχαγόν, Ἀρχηγόν
Σωμάτων Πρεμετῆς εἰς Φράσσαρην

«Ὀλοφύχως συγχαίρομεν ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμᾶς σώματα δι' αὐτοθυσίαν σας, γάρις εἰς ἣν ἐσώθη ἡ πατρίς μας. Ὑπεγράφη Διάταγμα προαγωγῆς σας εἰς λοχαγόν. Παρακαλῶ ὑποβάλατε προτάσεις πρὸς προαγωγήν τῶν ὑφ' ὑμᾶς διακριθέντων ὀπαδῶν».

Δημ. Δούλης

Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Αὐτονόμου Κυβερνήσεως

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἐπιτυχίας τοῦ τομέως τῆς Πρεμετῆς οἱ ἀρχηγοὶ Παπαγεωργίου, Μαυροειδῆς καὶ Κοσσυθάκης ἤλθον εἰς προστριβὰς μεταξὺ τῶν —φαινόμενον σύνηθες δυστυχῶς εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας— ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Δούλης ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὴν ἐκ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος ἀποχώρησιν τῶν τριῶν τούτων ἀρχηγῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν ὡς στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Πρεμετῆς τοῦ Θεοδ. Μαντουβάλου, ταγματάρχου ἐκ Μάνης. Οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ ἐπέστρεψαν τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀργότερον ὅμως, ὅταν αἱ αὐτονομικαὶ δυνάμεις τῆς Πρεμετῆς ἤρχισαν νὰ ἔχουν ἀποτυχίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ Φιλώτας ἐκλήθη καὶ πάλιν νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Γράφει χαρακτηριστικῶς ὁ Κων)νος Σκενδέρης¹:

«Μετὰ τὰ ἀτυχήματα ταῦτα ἢ τε Κυβέρνησις τῆς Αὐτονόμου, ὡς καὶ ἡ ἐπιτροπὴ «Ἀμύνης» Πρεμετῆς μετὰ τῶν ἐκεῖ ὀπλαρχηγῶν, ἀπηύθυνον τηλεγραφικὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενον ἀρχηγόν Παπαγεωργίου, ὅστις θαρῶς φέρων τὰ ἀτυχήματα ἐκεῖνα καὶ ὑπέικων εἰς τὴν ἔκκλησιν τῶν πρώην συνεργατῶν του, ἐπανέρχεται εἰς Πρεμετὴν ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τῶν φιλοτίμων Ἰω. Κώνστα, Ἀρχοντῆ Μπαλταδώρου καὶ Βασιλάκη Παναγιώτου, ὅπου πάνδημος ὑποδοχὴ γίνεται αὐτοῖς.

»Ἀναλαμβάνει τότε τὴν ἀρχηγίαν καὶ ἐν ἀδελφικῇ πλέον συμπνοίᾳ μετὰ τοῦ νουνεχοῦς Διοικητοῦ Θεοδ. Μαντουβάλου, ἐκτιμήσαντος ἐκ τῶν ὑστέρων τὸν χαρακτήρα τοῦ ρηθέντος ἀρχηγοῦ, συσκέπτεται περὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως.

»Μεταθάντος τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου εἰς τὸ μέτωπον, ἀκολουθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ἀρχοντῆ Μπαλταδώρου, δεκτὸς μετὰ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτὸν γίνεται καὶ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθεισῶν θέσεων».

Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ὁ ἀναφερόμενος ἀνωτέρω Ἀρχοντῆς Μπαλταδώρος εἶναι ὁ ὁμώνυμος μακεδονομάχος Καναλιώτης καὶ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς συνωνυμίας. Ἐξ ἄλλου διάχυτος εἶναι ἡ γνώμη εἰς τὸ χω-

1. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 220.

ριό μας ὅτι ὁ Μπαλταδῶρος ἦτο «πρωτοπαλλήκαρο» τοῦ Φιλῶτα.

Ἐπίδειξιν τέλους τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Πρεμετῆς καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς προσφορᾶς τοῦ Φιλῶτα εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα ἀποτελεῖ τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

Πρεμετῆ 29 Ἰουνίου 1915

«Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ὑμῶν ὀνομαστικῇ ἑορτῇ Δημοτικὸν Συμβούλιον Πρεμετῆς, συνελθὼν ἐκτάκτως καὶ ἀναγνωρίζον ὑμᾶς σωτῆρα καὶ εὐεργέτην πόλεως καὶ περιφερείας, ἐγγράφει ὑμᾶς ἐπίτιμον δημότην εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ ὀνομάζει φερώνυμον τὴν κεντρικωτέραν πλατεῖαν τῆς πόλεως πρὸς διαίω-
ν.σιν ἐνδόξου ὀνόματός σας».

Ὁ Δήμαρχος Ἐμῆν

Δημ. Συμβούλιον: Βασ. Σωτηριάδης, Θ. Μιχαηλίδης, Κυρ.
Παπαδόπουλος, Ρεσοῦλ Μοντύζα, Λιουφτῆ Σουλεϊμάν.

Ἄρκετὰ ἦσαν τὰ θύματα τῶν Καναλιωτῶν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀ΄ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὐτὰ εἶναι:

ἀνθυπολοχαγὸς	Ρίζος Δημήτριος
λοχίας εὐζώνων	Θεὸς Κωνσταντῖνος
	Ρίζος Ἀλέξανδρος
χωροφύλαξ	Γιαννακὸς Ἐπαμεινώνδας
χωροφύλαξ	Μπαρτζιώκας Εὐάγγελος
	Μανώλης Θ. Γεώργιος
	Στεργίου Ἀγαθοκλῆς
	Γιδαράκος Ἀθανάσιος
	Γαλανάκης Χρῖστος
	Ζδρόλιας Ν. Λάμπρος
	Πάσχος Διονύσιος
	Πάσχος Κωνσταντῖνος

Μεταξὺ δὲ τῶν αἰχμαλωτισθέντων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν καὶ οἱ Καναλιῶται: Ἀναστασίου Θωμᾶς, Γαλάνης Θωμᾶς, Μάστορας Δημήτριος καὶ Παπαϊωάννου Ἰωάννης. Αὐτοὶ μὲ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης τὸ 1923 καὶ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Κανάλια. Εἰς τὰ θύματα τῆς δεκαετίας 1912—1922 δέον νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ πολλὰ θύματα τῆς ἐπιδημικῆς ἰσπανικῆς γρίπης, ἡ ὁποία ἐνέσκηψεν εἰς τὸ χωριό μας τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1919. Λέγεται ὅτι ἀπὸ τὴν νόσον αὐτὴν ἐξωλοθρεύθησαν δέκα τρεῖς οἰκογένεια.¹

Ἐκτοτε ἠκολούθησεν ἐπὶ μίαν περίπτου εἰκοσαετίαν εἰρηρικὴ ὁπωσ-

1. Ἄστ. Ζήση «Ἀπομνημονεύματα» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).

δήποτε περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ χωριό μας ἔζησε τὰς καλύτερας ἡμέρας. Εἶναι ἡ περιφημὸς προπολεμικὴ περίοδος, τὴν ὁποίαν μὲ νοσταλγίαν ἐνθυμοῦνται πάντοτε οἱ μεγαλύτεροί μας, διότι τὸ κύριον προϊόν των, ὁ καπνός, ἐπωλεῖτο, ἐν συγκρίσει μὲ τὰς σημερινάς, εἰς ὑψηλὰς τιμὰς. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔγιναν τὰ περισσότερα διώροφα ἢ τριώροφα σπίτια, κατεσκευάσθησαν τὰ περισσότερα κοινοτικὰ ἔργα,¹ ἀποκατεστάθη διὰ τοῦ γάμου εἰς τὰς πόλεις πλῆθος κοριτσιῶν καὶ γενικῶς τὸ χωριό μας ἔζησε τὴν χρυσὴν ἐποχὴν του καὶ ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ του, ὁ ὁποῖος ὑπερέβη τὰς δύο χιλιάδας (π.χ. 2.070 κάτοικοι κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928).²

Τὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας 1940 – 1950

Αὐτὴν ὅμως τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ἀλματικὴν πρόοδον ἀνέκοψεν ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος μὲ τὰ δυσμενῆ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπακόλουθά του. Βιβλίον ὀλόκληρον θὰ ἐχρειάζετο, προκειμένου νὰ ἐξιστορήσῃ κανεὶς καὶ νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ κατὰ τὴν δυστυχιμένην δεκαετίαν τοῦ 1940—1950. Θὰ ἀρκεσθῶμεν ὅμως νὰ ἀναφέρωμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας ταύτης.

Μὲ τὴν εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον (28 Ὀκτωβρίου 1940) πολλοὶ Καναλιῶται ἐστρατεύθησαν καὶ ἀρκετοὶ ἔπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, πολεμοῦντες ἐναντίον τῆς αὐθαιρέτου βίας τῶν πανισχυρῶν δυνάμεων τοῦ φασιστικοῦ Ἕξονος, ὡς:

Μπάγιος Βασίλειος
Σδρόλιας Γεώργιος
Τσούλας Δημήτριος
Βάλλας Χρῖστος
χωροφύλαξ Ἄντωνίου Σωκράτης
χωροφύλαξ Θεός Περικλῆς
Παπαποστόλου Χρῖστος
ὑποκελευστής Μπάγιος Θρασύβουλος

1. Βλ. ἄνωτ. «Ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν Καναλιῶν δάσκει πηγῶν καὶ παραδόσεων», σελ. 35 καὶ κατωτ., Κεφ. «Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ».

2. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἑλευθερουδάκη λ. Κανάλια.

Ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς θύματα τῶν κατακτητῶν ἦ καὶ τῶν ἐνόπλων ομάδων τῶν διαφόρων ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων ἦσαν:

ἀξιωματικὸς Χωροφυλακῆς	Τσιούμας Θωμᾶς
μοίραρχος Χωροφυλακῆς	Τσιῶκος Ἀπόστολος
	Κασινᾶς Χ. Λάμπρος
	Στασινὸς Δημήτριος
	Παπαθεοδοσίου Μ. Φωτεινῆ

Οἱ δύο τελευταῖοι, ἰδιῶται, ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸ 1944.¹

Ὡς γνωστὸν πρῶτοι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς ἐφθασαν οἱ Γερμανοὶ (ἄνοιξις τοῦ 1941) καὶ ἀργότερον, τὸ καλοκαίρι, οἱ Ἴταλοὶ. Εἰς τὸ χωριὸν δὲν ἔμειναν οἱ κατακτηταί, ἐκτὸς μιᾶς διμοιρίας Ἰταλῶν τοῦ τμήματος μεταγωγῶν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1941—1942. Ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἔμειναν ἦτο νὰ μεταφέρουν κάρβουνο ἀπὸ τὸ μεταλλεῖον τοῦ Ἁγίου Ἀκακίου εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Φαναρίου. Εἶχον τὸ Γραφεῖον τῶν εἰς τὸ σημερινὸν σπῆτι τοῦ Παναγιώτου Πάσχου καὶ τὰ ζῶα εἰς τὸ «Βακοῦφκο» ἐκεῖ, ὅπου εἶναι σήμερον τὸ κτίριον τῆς «Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης Καναλιῶν». Οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐπέιραξαν κανένα κατὰ τὸν χειμῶνα αὐτὸν καὶ ἡ μόνη ζημία, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν, ἦτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἔκοψαν πολλὰ δένδρα ἀπὸ τὰ ἀμπέλια καὶ τὸ δάσος τοῦ Ἀϊ - Λιᾶ.

Τὴν ἄνοιξιν ὅμως τοῦ 1942 ἐξήτησαν οἱ κατακτηταὶ νὰ παραδοθῶν εἰς αὐτοὺς τὰ πάσης φύσεως ὄπλα καὶ πολεμοφόδια, διὰ νὰ προλάβουν τυχὸν ἐξέγερσιν τοῦ δημιουργουμένου ἤδη τότε Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου. Τότε κατέφθασαν Ἴταλοὶ εἰς τὸ χωριὸν καὶ συνεκέντρωσαν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ὄλους τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐξήτησαν νὰ παραδώσουν ὄπλα. Εὐρέθησαν μόνον μερικὰ κυνηγετικά ὄπλα. Ἐπειδὴ οἱ Ἴταλοὶ ἐπίστευον ὅτι ὑπάρχουν περισσότερα ὄπλα καὶ δὲν παραδίδονται, ἴσως ἐπειδὴ καὶ σχετικὴν διαταγὴν εἶχον, ὠδήγησαν ἐν φάλαγγι τοὺς Καναλιώτας εἰς τὸ Φανάρι, ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετήσαν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικοί· τούτους τοὺς ἐσεβάσθησαν καὶ τοὺς ἀπήλλαξαν. Τοὺς ἄλλους ἐκεῖ εἰς τὸ διδακτήριον τοῦ Γυμνασίου Φαναρίου τοὺς ἐγύμνωσαν καὶ τοὺς ἔδειραν ἀνηλεῶς. Θὰ τὸ ἐνθυμοῦνται διὰ παντὸς τὸ ξύλον αὐτὸ οἱ Καναλιῶται.

Ἄλλὰ καὶ διὰ δευτέραν φορὰν οἱ Ἴταλοὶ συνεκέντρωσαν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἔδειραν ἐκεῖ, προκειμένου καὶ πάλιν νὰ τοὺς ἀποσπάσουν ὄπλα καὶ πολεμοφόδια. Συγκέντρωσις ἐπίσης τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἔλαβε χώραν εἰς τὴν πλατεῖαν αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸ 1944. Τότε ἐπέλεξαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τριάκοντα (30) περίπου νέους, τοὺς ὁποίους καὶ ἔλαβον ὡς ὀμήρους. Τοὺς μετέφε-

1. Βλ. καὶ κατωτέρω σελ. 128—129.

ραν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Καρδίτσαν καὶ τοὺς ἔκλεισαν εἰς τὸν σταθμὸν ἐπιβητόρων μαζί με ἄλλους πού ἔλαβον καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα γειτονικά χωριά. Σκοπὸς τῶν ἦτο νὰ τοὺς ἐκτελέσουν εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο σαμποτάζ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν περιοχὴν Νεβροπόλεως.

Ἐξέχαστη θὰ μείνη καὶ ἡ μεγάλη πείνα τοῦ '41. Τὸ ἔχουν ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ Καναλιῶται νὰ λέγουν, ὅταν βλέπουν νὰ γίνεται μεγάλη σπατάλη καὶ νὰ σκορπίζονται τὰ ξεροκόμματα: «Ἄχ, Σαρανταένα ἀπὸ καμμιά μεριά!!». Ἡ πείνα αὐτή, ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1941 καὶ ἔληξε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1942, ὅταν ἐθέρισαν «τὴ νέα σοδειά». Ἐφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον τὸν χειμῶνα καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἀνοιξιν, ὅταν ὅλοι σχεδὸν «τό 'βαλαν μετὸ δελτίο», ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς καλὴν κάπως κατάστασιν.

Ἦτο πολὺ λυπηρὸν καὶ συγκινητικὸν τὸ φαινόμενον νὰ βλέπῃς ἀνθρώπους νὰ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πείναν. Ἀνθρώπους εὐρισκομένους εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν οὔτε «μιὰ μπουκιὰ ψωμί», νὰ μὴ ἠμποροῦν «νὰ σύρουν τὰ πόδια τους» καὶ νὰ πεθαίνουν εἰς τὸν δρόμον. Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ εὐθύνη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἐνῶ εἶχον καὶ ἠδύνατο, δὲν ἐβοήθησαν τὸν συνάνθρωπὸν των. Καὶ ἐκείνων ἐπίσης, οἱ ὁποῖοι «γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί» ἠγόρασαν ἀπὸ τοὺς πεινῶντας χωράφια ὀλόκληρα ἢ διάφορα πολυτελῆ ἀντικείμενα, κοσμήματα κ.λπ. Διότι καὶ τί δὲν ἐπώλησαν, ὅσοι ἐπεινάσαν; Ζῶα, κτήματα, ἐνδύματα καὶ προίκα ἀκόμη ἰδικὴν των ἢ τῶν παιδιῶν των. Καὶ ὅλα αὐτὰ «γιὰ ἓνα κουβέλι ρόβι» ἢ «γιὰ λίγες ὀκάδες στάρι».

Εὐτυχῶς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὑπῆρχον πολλὰ λάχανα καὶ ἀρκετὸν ἀκόμη λάδι. Τὸ «λαχανόψωμο» ἦτο τὸ κύριον ἔδεσμα τῶν περισσοτέρων οἰκογενειῶν. Ἀλλὰ ζῆς μόνον μετὰ λάχανα; Δι' αὐτὸ πολλὰ ἦσαν τὰ θύματα τῆς πείνας. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1941 μέχρι καὶ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1942 ἐσημειώθησαν, κατὰ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τῆς Κοινότητος, ἑβδομήκοντα πέντε (75) θάνατοι. Εἰς τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ὀλίγοι θάνατοι θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς φυσιολογικοί. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀσιτίας ἢ τοῦ ὑποσιτισμοῦ.

Ἐπηκολούθησεν ἀπὸ τοῦ 1942 καὶ ἐξῆς ἡ μαύρη ἀγορά. Γίποτε πλέον δὲν ὑπῆρχε νὰ ἀγοράσῃ κανεὶς. Οὔτε λάδι, οὔτε ζάχαρη, οὔτε σαποῦνι, οὔτε σπύρτα, οὔτε πετρέλαιον. Ἐχρησιμοποιοῦν ὡς λάμπαν φωτισμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «στουμπισμένες πουρδαλιές», ὡς σαποῦνι ἀλεύρι καλαμποκήσιο ἢ στάκην, τὴν γνωστὴν «ἀλισσίβα». Ἀποτέλεσμα τῆς ἐλλείψεως σάπωνος ἦτο ἡ ψεῖρα, ἢ ὁποία ἦτο ἄφθονος, διότι δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα τῆς καταπολεμήσεώς της. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐλονοσία ἐμάστιζε τοὺς κατοίκους, οἱ ὁποῖοι καθημερινῶς σχεδὸν ἦσαν ἄρρωστοι, διότι καὶ ἡ ἀντιπυρρῖνη ἦτο καὶ αὐτὴ εἰς τὰς χεῖρας τῶν μαυραγοριτῶν καὶ ἐγένετο

ἐκμετάλλευσις. Ὁ ἀντιπραγματισμός, ὁ πρωτόγονος δηλαδή τρόπος ἀγοραπωλησίας δι' ἀνταλλαγῆς διαφόρων εἰδῶν, ἀνέζησε κατὰ τὰς σκοτεινὰς ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς κατοχῆς καὶ τῆς μαύρης ἀγορᾶς.

Εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, ἐξεδηλώθη ποικιλοτρόπως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς κατοχῆς καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ρωμαλεωτέρων τῆς Εὐρώπης, τὸ χωριὸν μας εὐρέθη εἰς τὴν πρωτοπορίαν διὰ τῆς ἀνεπιφυλάκτου συμμετοχῆς τοῦ πλείστου τῶν κατοίκων εἰς διαφόρους ἀντιστασιακὰς ὁργανώσεις. Ἡ πρόθυμος ὁμως αὐτῇ καὶ ἐνθουσιώδης συμμετοχὴ πλείστων ὄσων Καναλιωτῶν εἰς τὰς ἐν λόγῳ ὁργανώσεις ἐπέπρωτο νὰ ἔχη κατὰ τὰ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔτη δυσμενεῖς, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ὁμαλὴν καὶ ἡρεμὸν ζωὴν τῶν κατοίκων, νὰ χωρίσῃ τούτους εἰς δύο παρατάξεις, τὴν «ἀριστερὰν» καὶ τὴν «δεξιάν», καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀπαρχὴν πολλῶν δεινῶν διὰ πολλὰς οἰκογενείας.

Ἐκ τῶν ἀντιστασιακῶν τούτων ὁργανώσεων αἱ περισσότερον γνωσταὶ εἰς τὸ χωριὸν μας, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ὁπαδῶν καὶ τῶν μετέπειτα δυσμενῶν ἐπιπτώσεων, ἦσαν αἱ ἐξῆς δύο: 1) Τὸ Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον κυρίως, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, ἰδρῦθη πρωτοβουλία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος, τῆς Ἐνώσεως Λαϊκῆς Δημοκρατίας καὶ προσωπικότητων διαφόρων πολιτικῶν ἀποχρώσεων καὶ κατέστη ταχέως ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἀντιστασιακὴ ὁργάνωσις, ἰδίᾳ διὰ τῶν ἐνόπλων ὁμάδων τῆς, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὸν Ἑλληνικὸν Λαϊκὸν Ἀπελευθερωτικὸν Στρατὸν καὶ 2) ὁ Ἑλληνικὸς Δημοκρατικὸς Ἐθνικὸς Στρατός, ὁργανωθείς πρωτοβουλία τοῦ στρατηγοῦ Ναπολέοντος Ζέρβα.

Κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν ἀμφότεραι αἱ ἀντιστασιακαὶ ὁργανώσεις διὰ τῶν ἐνόπλων ἀνταρτικῶν μονάδων, τὰς ὁποίας διέθετον, ἀνέπτυξαν ἔντονον πολεμικὴν δρασίαν ἐναντίον τῶν κατακτητῶν καί, «μολονότι ἄλλοτε συνεργαζόμεναι καὶ ἄλλοτε διϊστάμεναι, ἐδημιούργησαν σοβαρὰ προβλήματα εἰς τὸν στρατὸν κατοχῆς, ἀπησχόλησαν σημαντικὰς δυνάμεις του καὶ ὑπέσκαψαν τὸ ἠθικόν του».¹

Ἡ δρασίς καὶ τὰ ἀπελευθερωτικὰ τραγούδια ἀμφοτέρων τῶν ἀντιστασιακῶν ὁργανώσεων, ὡς:

«Ἀντάρτες στὰ ψηλὰ βουνά, ἀντάρτες Ἐπονίτες,
παλεύουν γιὰ τὴν λευτεριά...»

.....
«Μεσενικόλα, Βουνέσι καὶ Μουζάκι,
Πόρτα, Πορτή, Σκλατινιά, Βασινιά,
θὰ ξαναζήσουνε πάλι δοξασμένα...»

.....

1. Βλ. Θεόδ. Ν. Τσαβέας, λ. Ἑλλάς, ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ἐλευθερουδάκη, τ. Ε' (Συμπλήρωμα σελ. 78).

«'Απ' τὴν Ἀθήνα Ζέρβας κίνησε
στὴν Ἠπειρο νὰ πάη γιὰ τὴ λευτεριά...»

ἐδημιούργουν εἰς τὸ χωριό μας ἀτμόσφαιραν ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλελευθέρου φρονήματος, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ χωριό μας δὲν ἐγγώρισεν ἀπὸ κοντὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον χρονικὸν διάστημα «ἀνταρτοκρατούμενο».

Ἦδη ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1942 ἤρχισεν εἰς τὸ χωριό μας ἡ κατήχησις καὶ ὁ προσηλυτισμὸς ὁπαδῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον. Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς διαφωτίσεως μὲ πειστικότητα καὶ δεξιότηχίαν ἀνέπτυσσον τὰ ἐπιχειρήματά των εἰς τοὺς κατοίκους καὶ ὑπεγράμμιζον τὸν ἀπελευθερωτικὸν σκοπὸν τῆς Ὄργανώσεως, ὁ ὁποῖος συνίστατο εἰς τὴν διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ ἠθικοῦ τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν παντελῆ ἀποφυγὴν συμπαραστάσεως καὶ ἐνεργοῦ συνεργασίας μὲ τοὺς κατακτητὰς καὶ γενικῶς εἰς τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου μας ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῆς Κατοχῆς διὰ παντὸς τρόπου. Ὑπεστήριζον ἀκόμη ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀδικεῖται ἀπὸ τὰ μεγάλα κεφαλαιοκρατικὰ κράτη καὶ ὅτι θὰ ἔλθουν οἱ Ρῶσοι (ἀγωνιζόμενοι τότε καὶ αὐτοὶ ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος), θὰ ρίψουν ἀλεξιπτωτιστὰς καὶ ὅλοι μαζί θὰ ἐκδιώξουν τοὺς κατακτητὰς. Λι' αὐτὸν τὸν λόγον πρέπει νὰ ἐτοιμάζωνται διὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα καὶ ὅ,τιδήποτε ὄπλα ἢ πολεμοφόδια εὐρίσκουν, «πέφτουν στὰ χέρια τους», νὰ τὰ παραδίδουν εἰς τὴν τοπικὴν ὀργάνωσιν.

Τὰ ἀγνὰ πράγματα καὶ ὥραϊα αὐτὰ κηρύγματα εἶχον εὐρείαν ἀπήχησιν εἰς τὰ πατριωτικὰ συναισθήματα τῶν Καναλιωτῶν καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ προσηλυτισμοῦ κατώρθωσαν τότε νὰ προσελκύσουν πολλοὺς ὁπαδοὺς εἰς τὸ χωριό μας. Πολλοὶ νέοι¹ ἐνεγράφησαν μετὰ προθυμίας ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν ὀργάνωσιν «Θεσσαλικὸς Ἱερὸς Λόχος», βραδύτερον δὲ εἰς τὴν πανελληνίως ἐπικρατήσασαν Ἐνιαίαν Πανελλαδικὴν Ὄργάνωσιν Νέων, τὴν γνωστὴν ἐθνικοαπελευθερωτικὴν ὀργάνωσιν νεολαίας, ἡ ὁποία ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις διὰ πρωτοβουλίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου Νέων. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὡς ἄνω ὀργάνωσιν νεολαίας οἱ νεαροὶ ὁπαδοὶ τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Νέων τῆς ἐτέρας ἀντιστασιακῆς ὀργανώσεως, τοῦ Ἑλληνικοῦ δηλαδὴ Δημοκρατικοῦ Ἐθνικοῦ Στρατοῦ, ἦσαν ὁμολογουμένως ὀλιγώτεροι.²

Ἀκόμη καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ τὰ διεφώτιζον καὶ τὰ ὀνόμαζον «ἀε-τ ὀ π ο υ λ α». Αὐτὰ εἶχον καλάμνα ὄπλα, τὰ λεγόμενα «τ ρ α κ α - τ ρ ο ὕ κ ε ς», καὶ συνῆπτον πραγματικὸς πετροπολέμους μὲ τοὺς τῆς ἀντιθέτου παρατάξεως.

1. Θ. Παπακωνσταντίνου «Πολιτικὴ Ἀγωγή», Ἀθήναι 1970, σελ. 437.

2. Κ. Κυριακοπούλου «Σελίδες ἀπὸ τὴν Νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν», τ.Β', Ἀθήναι 1969, σελ. 225.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι εἰς τὸ χωριό μας ἦτο καλῶς ὠργανωμένον τὸ Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον καὶ εἶχε περιλάβει εἰς τοὺς κόλπους του πολλοὺς ὁπαδοὺς. Καὶ τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον ἀκόμη ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν ἐν λόγω Ὀργάνωσιν, λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε κλίματος γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ «παρεσύρθησαν» ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω πατριωτικὰ κηρύγματα, χωρὶς βεβαίως νὰ γνωρίζουν οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ὁπαδῶν ποιοὶ ἦσαν, κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, καὶ οἱ ἀπώτεροι¹ σκοποὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, «ἢ ὁποῖα ὁμολογουμένως, ἐνῶ ἦτο πανελληνίως ἡ συμπαγεστέρα τῶν ἀπελευθερωτικῶν ὀργανώσεων καὶ εἶχεν ἀναλάβει ἀρχικῶς ὑψίστην ἐθνικὴν ἀποστολήν, τὴν ἐκδίωξιν δηλαδὴ τῶν κατακτητῶν παρεσύρθη ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἰς πράξεις βίας καὶ καταστροφῆς καὶ ἐπεσώρευσεν εἰς τὴν χώραν ἐρείπια καὶ συμφοράς».² Καθ' ἐκάστην Κυριακὴν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ μέσα εἰς καφενεῖον καὶ μὲ εἴσοδον ἐλευθέραν ἐλειτούργει τὸ Λαϊκὸν Δικαστήριον διὰ διαφόρους ἀγροζημίας κ.λπ. Τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου ἦσαν ἀπὸ τὸ χωριό. Ἄν κανεὶς ἐνόμιζεν ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Δικαστηρίου ἦτο ἄδικος, εἶχε δικαίωμα ἀναθεωρήσεως· ἠδύνατο δηλαδὴ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλο χωριὸ καὶ νὰ δικασθῇ ἐκεῖ ἀπὸ διαφορετικὰ πρόσωπα. Τὰ ἔσοδα τοῦ Δικαστηρίου διετίθεντο ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος.

Τὴν 15ην Αὐγούστου 1943, ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν πανηγυρίζει τὸ χωριό μας, ἔγινε ὁ βομβαρδισμὸς τῶν Καναλιῶν ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας πλῆθος κόσμου κατέκλυσε τὸ προαύλιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ ἡμέρα αὐτή, ὡς ἐπέτειος τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς «Ἑλλης» (15 Αὐγούστου 1940), εἶχε πανηγυρικὸν χαρακτήρα. Ἡ τοπικὴ ὀργάνωσις τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου μετέβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ σημαίαν μεγάλην κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐπειδὴ οἱ κατακτητὰι ἐφοβοῦντο τυχὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα εἰς μίαν τοιαύτην ἡμέραν, ἴσως ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ ἡ πληροφορία ὅτι θὰ συνεκαλεῖτο εἰς τὸν Νομὸν Καρδίτσης πανθεσσαλικὸν συνέδριον, διὰ τοῦτο τὰ ἀεροπλάνα των παρηκολοῦθουν. Ἐν τοιοῦτον γερμανικὸν ἀεροπλάνον ἔτυχε νὰ περάσῃ πολὺ χαμηλὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν πλῆθος κόσμου ἦτο εἰς τὸ προαύλιον Ἐκκλησίας καὶ ἡ σημαία ἐκυμάτιζεν εἰς τὸ καμπαναριό. Αὐτὸ ἐστάθη ἀρκετὸν, διὰ νὰ ἐπιστρέψουν μετ' ὀλίγον δέκα τρία ἀεροπλάνα καὶ νὰ ἀρχίσουν ἀγριώτατον βομβαρδισμὸν τοῦ χωριοῦ ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν. Τὰ σύννεφα τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς σκόνης ἐγάλυψαν ὀλόκληρον τὸ χωριό. Ἡ καταστροφή ἦτο μεγάλη. Εἴκοσι δύο σπίτια κατεστράφησαν τελείως καὶ

1. Ἐνθ' ἄνωτέρω, σελ. 226.

2. Α. Ματαράση — Σ. Παπασταματίου «Ἱστορία τῶν Νεωτέρων καὶ τῶν Νεωπύτων Χρόνων», Ἀθήναι 1973, σελ. 263.

τρία άνεφλέγησαν.¹ Τὰ ἀνθρώπινα θύματα ἦσαν εἴκοσι ἑπτά, ἀπὸ τὰ ὀποῖα Καναλιῶται ἦσαν οἱ ἐξῆς:

Παπαζήση Οὐρανία
Παπαζήση Ὀλγα
Παπαζήση Μερόπη
Γκίκας Σωκράτης
Μοσιάλου Ἐριφύλη
Μοσιάλου Λευκοθέα
Λαγοῦ Ἀθηνᾶ
Λαγὸς Βασίλειος
Λαγὸς Στέργιος
Γαλανάκη Ἀγγελικὴ
Γαλανάκης Νικόλαος
Γαλανάκης Πολύκαρπος
Γαλανάκη Εὐαγγελὴ
Θέου Φωτεινὴ
Θέου Ἐλπινίκη
Κωνσταντάρης Γεώργιος
Τέσσα Εἰρήνη
Ρίζος Ἀπόστολος
Μανώλη Λεμονιά
Σδρόλια Ἀθηνᾶ
Καρακώστα Παρθενόπη

Πολλοὶ ἐπίσης ἐτραυματίσθησαν, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα θύματα ἦσαν ξένοι, δεδομένου ὅτι τὸ χωριὸ ἐπανηγύριζε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐν ἀφαιρέσωμεν τὰ ἀτυχή θύματα τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ χωριοῦ, εἰς τὸ ὅποιον ἡ μανία τοῦ κατακτητοῦ ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα καὶ ἀπάνθρωπον, γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ χωριὸ μας κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς 1941—1944, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα χωριὰ τοῦ Ν. Καρδίτσης, εἰς ἄψυχον ὑλικὸν τοῦλάχιστον ὑπέστη ὀλιγοτέρας ζημίας καὶ καταστροφάς. Οὕτω συμφώνως πρὸς στοιχεῖα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἐπὶ 634 οἰκιῶν τοῦ χωριοῦ μας ἐκάησαν κατὰ τὴν ἐν λόγω περίοδον αἱ 24, ἐνῶ τοῦ Μουζακίου ἐπὶ 410 αἱ 335, τοῦ Μεσενικόλα ἐπὶ 309 αἱ 222, τοῦ Μορφοβουνίου ἐπὶ 233 αἱ 191, τῆς Μπεζούλας ἐπὶ 154 αἱ 144, τῆς Φυλακτῆς ἐπὶ 206 αἱ 112 κ.λπ.²

Τὸ ἴδιον ἔτος ἄλλο γεγονός συγκλονιστικὸν συνεχίησε βαθύτατα τὸ χωριὸ μας. Πρόκειται διὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τῆς Μαρίτσας, ὅπως ἐλέ-

1. Βλ. Λάμπρου Παπαγεωργίου «Στιγμὲς ἱερὲς» (ποιήματα).

2. Βλ. Λάμπρου Καταφυγιώτου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται», Ἀθήναι 1947, σελ. 105, 108—109.

γετο κοινῶς ἡ Μαρία Γορδίου. Δὲν θὰ προσπαθήσωμεν ἐδῶ νὰ ἀναζητήσωμεν τὰ αἷτια τῆς ἐκτελέσεως τῆς Μαρίτσας, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, κατήγετο ἀπὸ τὸ Μορφοβούνι (Βουνέσι) καὶ ἦτο κάτοικος Καρδίτσας, οὔτε καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ χωριοῦ μας ὡς τόπου θανατώσεώς της, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνθρώπους κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἐντελῶς ξένους πρὸς τὸ χωριὸ μας. Θὰ ἦτο ἴσως τοῦτο ξένον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παρουσίας ἐκδόσεως. Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ παρίδωμεν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ θλιβερόν τοῦτο ἐπεισόδιον ἔλαβε χώραν εἰς τὸ χωριὸ μας καὶ νὰ μὴ σημειώσωμεν ὅτι ἡ Μαρίτσα ὑπῆρξεν ἓνα ἀπὸ τὰ τραγικώτερα θύματα τῆς περιόδου αὐτῆς τῆς ἀνωμαλίας.

Πολλάκις ἀργότερον οἱ γονεῖς της ἐτέλεσαν μνημόσυνον εἰς τὸ χωριὸ μας ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῆς Μαρίτσας καὶ πάνδημος πάντοτε ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ συμπαράστασις τῶν Καναλιωτῶν εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν θλίψιν τῶν οἰκείων τοῦ τραγικοῦ θύματος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς ἐκινδύνευσε νὰ καῆ καὶ τὸ χωριὸ μας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Τέσσαρες ἕως πέντε ἀντάρται ἤθελον νὰ πυροβολήσουν ἀπὸ τὰς δυτικὰς παρυφὰς τοῦ χωριοῦ, ὅπου εἶχον τὸ παρατηρητήριόν των, τοὺς Γερμανοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀνέβαινον πρὸς τὸ χωριὸ δι' ἔρευναν καὶ «πλιάτσικο» προφανῶς. Λέγεται ὅτι τὸ χωριὸ τότε τὸ ἔσωσεν ὁ ἀείμνηστος παπα - Λάμπρος (Λάμπρος Σδρολίης), διότι ἐμεσολάβησε καὶ οἱ ἀντάρται τελικῶς ἐπέισθησαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πυροβολήσουν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν πυροβολισμόν εὐκολώτατα θὰ ἠδύναντο νὰ διατάξουν τὸ κάψιμον τοῦ χωριοῦ. Αὐτὴν ἄλλως τε τὴν τακτικὴν καὶ τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν τοῦ σκληροῦ κατακτητοῦ ἐδοκίμασαν δυστυχῶς πολλὰ χωριὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς· οἱ εἰς ἀντίποινα ἐμπρησμοὶ καὶ αἱ ὁμαδικαὶ ἐκτελέσεις ἀθῶων ὑπάρξεων ἦσαν σύνηθες φαινόμενον.

Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1944 ἀντάρται ἐπεχείρησαν νὰ κτυπήσουν τὸ Γερμανικὸν φυλάκιον εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Φαναρίου. Εἰς τὴν συναφθεῖσαν ἀψιμαχίαν ἐφονεύθησαν ἀντάρται, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς, ὁ λοχαγὸς Πηλέας, ὁ Καναλιώτης Σακελλάρης Κων)νος καὶ ἓνας ἄλλος ἀγνώστου ταυτότητος, ἐτάφησαν μὲ ὅλας τὰς τιμὰς —οὐδὲ τοῦ ἐπιμηδείου λόγου ἐστεροήθησαν— εἰς ξεχωριστὸν μέρος τοῦ "Αἰ - Λιᾶ, ἐκεῖ ὅπου παλαιότερον ἦτο ὁ περιφραγμένος κῆπος, νοτίως τῆς σημερινῆς δεξαμενῆς καὶ παρὰ τὸν ἄλλοτε μελισσόκηπον («μελισσομάντρι»). Παρὰ τὸν φόβον τῶν Γερμανῶν, πλῆθος κόσμου συνέρρευσε καὶ παρηκολούθησε τὴν κηδεῖαν τῶν τριῶν αὐτῶν θυμάτων. Ἐνώπιον τοῦ συγκεντρωθέντος πλήθους πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων ἐμπνευσμένος ὁμιλητῆς ἐξεφώνησε πατριωτικὸν - ἐπικήδειον λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεδίωξε, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ τονώσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸ ἀντιστασιακὸν φρόνημα τῶν παρισταμένων καὶ τὸν πόθον αὐτῶν διὰ τὴν ὀριστικὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἀργότερον ἐτελέσθη μνημόσυνον καὶ ἦλθον εἰς τὸ χωριὸ ἡ μητέρα καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ λοχαγοῦ Πηλέα.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1944 (Δεκεμβριανὰ) δὲν συνέβη τίποτε

τὸ ἀξιοσημείωτον εἰς τὸ χωριό μας. Κατέφυγον μόνον κατόπιν πολλοὶ Ἑλαιοῖται καὶ ἔκπτωτοι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου καὶ κατέλυον εἰς διάφορα σπῖτια.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἱταλογερμανικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως τὸ χωριό μας, ἐλεύθερον κατὰ τὸ πλεῖστον χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ «ἀνταρτοκρατούμενο», ἐγνώρισε κατὰ περιόδους ἀνθρώπους πάσης μορφώσεως, κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἠθικῆς στάθμης: ἐπιστήμονας, ἰδεολόγους, ἐνθουσιώδεις καὶ ἀγνοὺς¹ πατριώτας, τοὺς ὁποίους ἐφλόγιζεν ἡ πίστις εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους καιροσκόπους καὶ τυχοδιώκτας ἢ καὶ ἐμπαθεῖς καὶ μὲ κατώτερα ἔνστικτα. Δὲν ἔλειψαν ἀκόμη καὶ ἀνθρώποι πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς, οἱ ὁποῖοι κατ' ἐγκύρους πληροφορίας ἀφιέρωσαν, κατὰ τὸ πέρασμά των ἀπὸ τὸ χωριό, ἐκκλησιαστικά τινα μουσικὰ βιβλία εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Προφήτου Ἡλία.

Δὲν πρόει ἴσως νὰ παρασιωπηθῇ ἐδῶ τὸ γεγονός τῆς παροχῆς ξένης οικονομικῆς βοηθείας εἰς τὴν πατρίδα μας, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν (12 Ὀκτωβρίου 1944) καὶ κατὰ τὰ κατοπινα χρόνια, ἢ ὁποία βοήθεια τὰ μέγιστα ἀνεκούφισε καὶ τοὺς χωριανούς μας κατὰ τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας περιστάσεις καὶ παρεσχέθη, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῆς Οὐντρα (Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν δι' Ἀρωγὴν καὶ Ἀποκατάστασιν), τοῦ δόγματος Τροῦμαν, τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ κ.λπ. Τὰ «Οὐντρήσια» εἶδη (ρουχισμός, τρόφιμα κ.λπ.) θὰ μείνουν εἰς ὅλους μας ἀξέχαστα.

Τὸ 1946, ὡς γνωστόν, ἡ ὄξυνσις τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Κατοχῆς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας ἐλληνικῶν δυνάμεων ὠδήγησε τὴν πατρίδα μας εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Αἱ ἀντιθέσεις αὗται ἐδημιουργήθησαν, ἐνῶ ἀκόμη συνεχίζετο ὁ ἀντιστασιακὸς ἀγὼν, ἐκ τῆς διαφορετικῆς λύσεως, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ἐκάστη τῶν παρατάξεων εἰς τὴν μελλοντικὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας μετὰ τὴν ἀναμενομένην ἀπελευθέρωσιν, καὶ προεκάλεσαν ἀρχικῶς τὴν αἱματηρὰν σύγκρουσιν τῶν Ἀθηνῶν (3 Δεκεμβρίου 1944). Ἡ μετὰ τὰ Δεκεμβριανὰ συμφωνία τῆς Βαρκίτζης (12 Φεβρουαρίου 1945), ἐν τῇ ἐπιθυμία της νὰ μὴ υπάρξουν νικηταὶ καὶ ἠττημένοι, δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὰς παλαιὰς ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ὀσημέραι ὠξύνοντο περισσότερο καὶ τελικῶς ὠδήγησαν τὴν χώραν εἰς τὸν ἀνταρτοπόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλοῦτο ὡς ἔνοπλος ἀντίθεσις εἰς τὰς κυβερνητικὰς δυνάμεις τῶν εἰς τὰ ὄρη καταφευγόντων ἀριστερῶν καὶ στηριζόντων τὰ νῶτα των εἰς τοὺς ὑπὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς βορείους γείτονάς μας.¹

1. Α. Ματαράση — Σ. Παπασταματίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 263.

1. Βλ. Θεόδ. Ν. Τσαβέας, λ. Ἑλλάς, ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ἐλευθερουδάκη, τ. Ε' (Συμπλήρωμα, σελ. 79—80).

Δὲν ἦσαν ὀλίγα τὰ θύματα τῶν Καναλιωτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνταρτοπολέμου τούτου. Ἐφρονεύθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις οἱ ἑξῆς:

στρατιώτης	Βασιλαρᾶς Βασίλειος
στρατιώτης	Χαντζιάρας Δημήτριος (Γράμμος)
στρατιώτης	Μόσιαλος Εὐριπίδης (Πωγώνιον)
ὑπενωμοτάρχης	Λάσδας Γεώργιος
χωροφύλαξ	Γοῦκος Ἀναστάσιος
χωροφύλαξ	Γκαμές Ἀπόστολος
χωροφύλαξ	Τέττας Λάμπρος (Καρπενήσιον)

Θύματα ἐπίσης τῶν ἀνταρτῶν ὑπῆρξαν
ὁ ὀπλίτης τῶν Μονάδων Ἐθνικῆς Ἀμύνης
Γίκας Νικήστρατος
καὶ ἡ Ζωΐτσα Τσάτσιου, σύζυγος Γεωργίου Βαβλέκη.

Κατὰ τὸ δεύτερον αὐτὸ «ἀντάρτικο» τὸ χωριὸν ἦτο ἐλεύθερον, διότι οἱ ἀντάρται εἶχον τὴν ἔδραν των εἰς τὰ ὀρεινότερα χωρία τῶν Ἀγοράφων. Μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἤρχοντο εἰς τὸ χωριό, διὰ νὰ πάρουν διὰ τῆς βίας τροφίμα καὶ διάφορα εἶδη. Τότε ἔδρασαν καὶ οἱ ἄνδρες τῶν Μονάδων Ἀσφαλείας Ὑπαίθρου, οἱ Μάϋδες (καὶ «Μαϋμάνηδες»). Αὐται, ὡς γνωστόν, ἀπετελέσθησαν ἀπὸ ἐξοπλισθέντας πολίτας ἀντικομμουνιστικῶν φρονημάτων καὶ ἀντικατεστάθησαν ἀργότερον διὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν Μονάδων Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ ὑπερασπίζον¹ τὸ χωριὸν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας, ἰδίως κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐφόδους, πλὴν ὅμως δὲν ἦτο σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ συλλαμβάνουν ὄσους ἐκ τῶν Καναλιωτῶν ἐνόμιζον ὅτι διέκειντο εὐμενῶς πρὸς τοὺς ἀντάρτας καὶ νὰ τοὺς ταλαιπωροῦν ποικιλοτρόπως. Ἡ ὑπεροψία μάλιστα μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ἡ βιαιοπραγία καὶ ἡ ὄχι καὶ τόσον ἄψογος συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς κατοίκους θὰ μείνουν ἀλησιμόνηται εἰς τοὺς Καναλιώτας.² Παρὰ ταῦτα πάντως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὴν θετικὴν αὐτῶν προσφορὰν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ χωριοῦ, ἃν καὶ πολλάκις ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἴσοδον τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸ χωριὸν μας.

Τὸ 1947 ἔλαβον χώραν καὶ αἱ πρῶται συλλήψεις καὶ φυλακίσεις τῶν Καναλιωτῶν ἐκείνων, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιστεύετο ὅτι ἀνέπτυξαν «ἀντεθνικὴν δράσιν» κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς διὰ τῆς ἀναμίξεώς των εἰς ὠρισμένας ὀργανώσεις (ὡς Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον, Ἐνιαίαν Πανελλαδικὴν Ὀργάνωσιν Νέων κλπ.) καὶ τῆς συμμετοχῆς των εἰς διαφόρους ἐκδηλώσεις ἢ ἐνεργείας· πολλοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐβαρύν-

1. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τ. Θ' (Συμπλήρωμα σ. 58, 62).

2. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀπὸ τότε ἐπεκράτησεν εἰς τὸ χωριὸν μας ὁ ὄρος «μαϋμάνης» καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἀκόμη ὡς συνώνυμος τῶν: ἀσχοίνιαστος, ἀλαζών, ἀγροῖκος, ὁ τὰ πάντα ἀλωνίζων, αὐθαίρετος.

τὸ ἀξιοσημείωτον εἰς τὸ χωριό μας. Κατέφυγον μόνον κατόπιν πολλοὶ Ἑλασίται καὶ ἔκπτωτοι τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου καὶ κατέλυον εἰς διάφορα σπίτια.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἱταλογερμανικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως τὸ χωριό μας, ἐλεύθερον κατὰ τὸ πλεῖστον χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ «ἀνταρτοκρατούμενο», ἐγνώρισε κατὰ περιόδους ἀνθρώπους πάσης μορφώσεως, κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἠθικῆς στάθμης: ἐπιστήμονας, ἰδεολόγους, ἐνθουσιώδεις καὶ ἀγνοῦς¹ πατριώτας, τοὺς ὁποίους ἐφλόγιζεν ἡ πίστις εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους καιροσκόπους καὶ τυχοδιώκτας ἢ καὶ ἐμπαθεῖς καὶ μὲ κατώτερα ἔνστικτα. Δὲν ἔλειψαν ἀκόμη καὶ ἀνθρωποὶ πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς, οἱ ὅποιοι κατ' ἐγκύρους πληροφορίας ἀφιέρωσαν, κατὰ τὸ πέρασμά των ἀπὸ τὸ χωριό, ἐκκλησιαστικά τινα μουσικὰ βιβλία εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Προφήτου Ἡλίου.

Δὲν πρέπει ἴσως νὰ παρασιωπηθῇ ἐδῶ τὸ γεγονός τῆς παροχῆς ξένης οικονομικῆς βοηθείας εἰς τὴν πατρίδα μας, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν (12 Ὀκτωβρίου 1944) καὶ κατὰ τὰ κατοπινα χρόνια, ἢ ὅποια βοήθεια τὰ μέγιστα ἀνεκούφισε καὶ τοὺς χωριανούς μας κατὰ τὰς δυσκόλους ἐκείνας περιστάσεις καὶ παρεσχέθη, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῆς Οὔντρα (Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν δι' Ἀρωγὴν καὶ Ἀποκατάστασιν), τοῦ δόγματος Τροῦμαν, τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ κ.λπ. Τὰ «Οὔντρήσια» εἶδη (ρουχισμός, τροφίμα κ.λπ.) θὰ μείνουν εἰς ὅλους μας ἀξέχαστα.

Τὸ 1946, ὡς γνωστόν, ἡ ὄξυνσις τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας ἑλληνικῶν δυνάμεων ὠδήγησε τὴν πατρίδα μας εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Αἱ ἀντιθέσεις αὗται ἐδημιουργήθησαν, ἐνῶ ἀκόμη συνεχίζετο ὁ ἀντιστασιακὸς ἀγὼν, ἐκ τῆς διαφορετικῆς λύσεως, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ἐκάστη τῶν παρατάξεων εἰς τὴν μελλοντικὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας μετὰ τὴν ἀναμενομένην ἀπελευθέρωσιν, καὶ προεκάλεσαν ἀρχικῶς τὴν αἱματηρὰν σύγκρουσιν τῶν Ἀθηνῶν (3 Δεκεμβρίου 1944). Ἡ μετὰ τὰ Δεκεμβριανὰ συμφωνία τῆς Βαρκίζης (12 Φεβρουαρίου 1945), ἐν τῇ ἐπιθυμία της νὰ μὴ ὑπάρξουν νικηταὶ καὶ ἠττημένοι, δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὰς παλαιὰς ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ὁσημέραι ὠξύνοντο περισσότερον καὶ τελικῶς ὠδήγησαν τὴν χώραν εἰς τὸν ἀνταρτοπόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλοῦτο ὡς ἔνοπλος ἀντίθεσις εἰς τὰς κυβερνητικὰς δυνάμεις τῶν εἰς τὰ ὄρη καταφευγόντων ἀριστερῶν καὶ στηριζόντων τὰ νῶτα των εἰς τοὺς ὑπὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς βορείους γείτονάς μας.¹

1. Α. Ματαράση — Σ. Παπασταματίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 263.

1. Βλ. Θεόδ. Ν. Τσαβάρας, λ. Ἑλλάς, ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ἐλευθερουδάκη, τ. ΙΕ' (Ἰσμπλήρωμα, σελ. 79—80).

Δὲν ἦσαν ὀλίγα τὰ θύματα τῶν Καναλιωτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνταρτοπολέμου τούτου. Ἐφονεύθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις οἱ ἑξῆς:

στρατιώτης	Βασιλαράς Βασιλείος
στρατιώτης	Χαντζιάρας Δημήτριος (Γράμμος)
στρατιώτης	Μόσιαλος Εὐριπίδης (Πωγώνιον)
ὑπενωμοτάρχης	Λάσδας Γεώργιος
χωροφύλαξ	Γοῦκος Ἀναστάσιος
χωροφύλαξ	Γκαμές Ἀπόστολος
χωροφύλαξ	Τέττας Λάμπρος (Καρπενήσιον)

Θύματα ἐπίσης τῶν ἀνταρτῶν ὑπῆρξαν
 ὁ ὀπλίτης τῶν Μονάδων Ἐθνικῆς Ἀμύνης
 Γκίκας Νικήστρατος
 καὶ ἡ Ζωΐτσα Τσάτσιου, σύζυγος Γεωργίου Βαβλέκη.

Κατὰ τὸ δεύτερον αὐτὸ «ἀντάρτικο» τὸ χωριὸ ἦτο ἐλεύθερον, διότι οἱ ἀντάρται εἶχον τὴν ἔδραν των εἰς τὰ ὀρεινότερα χωρία τῶν Ἀγραφῶν. Μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἤρχοντο εἰς τὸ χωριό, διὰ τὰ πάρον διὰ τῆς βίας τροφίμα καὶ διάφορα εἶδη. Τότε ἔδρασαν καὶ οἱ ἄνδρες τῶν Μονάδων Ἀσφαλείας Ἐπαίδρου, οἱ Μαῦδες (καὶ «Μαυμίανηδες»). Αὗται, ὡς γνωστὸν, ἀπετελέσθησαν ἀπὸ ἐξοπλισθέντας πολίτας ἀντικομμουνιστικῶν φρονημάτων καὶ ἀντικατεστάθησαν ἀργότερον διὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν Μονάδων Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ ὑπερασπίσουν¹ τὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας, ἰδίως κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐφόδους, πλὴν ὅμως δὲν ἦτο σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ συλλαμβάνουν ὄσους ἐκ τῶν Καναλιωτῶν ἐνόμιζον ὅτι διέκειντο εὐμενῶς πρὸς τοὺς ἀντάρτας καὶ νὰ τοὺς ταλαιπωροῦν ποικιλοτρόπως. Ἡ ὑπεροψία μάλιστα μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ἡ βιαιοπραγία καὶ ἡ ὄχι καὶ τόσον ἄψογος συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς κατοίκους θὰ μείνουν ἀλησμόνηται εἰς τοὺς Καναλιώτας.² Παρὰ ταῦτα πάντως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὴν θετικὴν αὐτῶν προσφορὰν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ χωριοῦ, ἂν καὶ πολλὰκις ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἴσοδον τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸ χωριὸ μας.

Τὸ 1947 ἔλαβον χώραν καὶ αἱ πρῶται συλλήψεις καὶ φυλακίσεις τῶν Καναλιωτῶν ἐκεῖνων, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιστεύετο ὅτι ἀνέπτυξαν «ἀντεθνικὴν δρασίαν» κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς διὰ τῆς ἀναμίξεως των εἰς ὀρισμένας ὀργανώσεις (ὡς Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον, Ἐνιαίαν Πανελλαδικὴν Ὀργάνωσιν Νέων κλπ.) καὶ τῆς συμμετοχῆς των εἰς διαφόρους ἐκδηλώσεις ἢ ἐνεργείας· πολλοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐβαρύν-

1. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, τ. Θ' (Συμπλήρωμα σ. 58, 62).

2. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀπὸ τότε ἐπεκράτησεν εἰς τὸ χωριὸ μας ὁ ὄρος «μαυμίανης» καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἀκόμη ὡς συνώνυμος τῶν: ἀσχοίνιαστος, ἀλαζών, ἀγροίκος, ὃ τὰ πάντα ἀλωνίζων, αὐθαίρετος.

νοντο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἀπέσχον τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαρτίου 1946 «ὡς ἐμφορούμενοι ὑπὸ ἀριστερῶν φρονημάτων». Ἐκ τούτων οἱ περισσότεροι μετὰ ὀλιγόμηνον παραμονὴν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Καρδίτσας ἀφέθησαν ἐλεύθεροι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀπεφυλακίσθησαν κατὰ περιόδους, ἀφοῦ πρῶτον ἐξέτισαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ποινῆς των καὶ ὑπέφεραν οὐκ ὀλίγα εἰς διαφόρους φυλακὰς τῆς Ἐπικρατείας ἢ ὑπέγραψαν «δήλωσιν μετανοίας» ἢ ἔτυχον τῶν «μέτρων εἰρηνεύσεως» (1952) ἢ τῶν «μέτρων ἐπεικειίας» τῶν διαφόρων Κυβερνήσεων.

Δέον νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο εἶχε σοβαρὰς προεκτάσεις καὶ ἐπιπτώσεις. Ἄρκετοὶ νέοι, ὡς καὶ τέκνα ἢ καὶ συγγενεῖς τῶν Καναλιωτῶν τούτων, συνήντησαν ἀπὸ τότε καὶ κατὰ τὰ κατοπινὰ χρόνια πολλὰς καὶ μεγάλας δυσκολίας εἰς τὴν σταδιοδρομίαν των, διότι ἐχαρακτηρίσθησαν «ὡς μὴ ἐμφορούμενοι ὑπὸ ὑγιῶν κοινωνικῶν φρονημάτων». Τοῦτο, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐπλήγωσεν ἀνεπανορθῶτως πολλὰς οἰκογενεῖας, ἐδημιούργησε δυσαρεσκείας μετὰ τῶν κατοίκων καὶ γενικῶς κλίμα ψυχρότητος καὶ καχυποψίας εἰς τὴν μικρὰν κοινωνίαν τοῦ χωριοῦ, ἐχρειάσθη δὲ νὰ παρέλθουν ἄρκετὰ χρόνια καὶ νὰ μεσολαβήσουν πολλάκις συνετοὶ ἄνθρωποι διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν σχετικὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὰ καὶ ἡ εὐθύνη ἐκείνων, οἱ ὅποιοι «ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου» καὶ ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει διεδραμάτισαν ἀνασχετικὸν ρόλον εἰς τὴν πρόοδον πολλῶν νέων καὶ ἔφεραν ἀποτελέσματα ἐντελῶς ἀντίθετα τῶν ἀναμενομένων.

Ἡ πρώτη μεγάλη ἐπιχείρησις τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸ χωριὸν ἔγινε τὸ 1948, τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ «οῤήμαξαν» κυριολεκτικῶς τὸ χωριό. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βιαίαν διάρρηξιν ὅλων σχεδὸν τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν καταστημάτων πρὸς προμήθειαν τροφίμων, ἐπῆραν μαζὶ των διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τὸ χωριὸν ζῶα, ἄνδρας, γυναῖκας, κορίτσια, παιδιὰ, γενικῶς ὅσους ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ φέρουν ὄπλα καὶ νὰ πολεμήσων.¹

Ἐκτοτε ἐξηκολούθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸ χωριό· πολλάκις μάλιστα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἀκόμη ἐστρατολόγουν ἀπὸ τὰ χωράφια ἄνθρώπους. Συνεπεία τῶν γεγονότων αὐτῶν πολλοὶ Καναλιῶται διέμενον εἰς τὴν Καρδίτσαν δι' ἀσφάλειαν καὶ πολλοὶ ἠναγκάζοντο τὴν νύκτα νὰ μὴ κοιμῶνται εἰς τὸ χωριό, ἀλλὰ νὰ κρύπτονται εἰς τὰ χωράφια.

Γενικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀνταρτοπολέμου πολλοὶ Καναλιῶται (ἄρρενες καὶ θήλεις) ἐστρατολογήθησαν διὰ τῆς βίας ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ἐνῶ ὑπῆρξαν καὶ μερικοί, οἱ ὅποιοι ἐκουσίως (λόγῳ ἰδεολογίας) ἢ παρασυρθέντες ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν.

1. Δὲν θὰ ξεχάσω, δωδεκαετῆς τότε ἄν, τὸ ξεγύμνωμα τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ· ἐκτὸς ἀπὸ τὰ διάφορα εἶδη ἰματισμοῦ καὶ διατροφῆς, μὰς πῆραν τότε καπνόν, καθὼς καὶ δύο ζῶα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν ἡ οἰκογένεια ὡς μεταφορικὰ μέσα· καὶ τὸ πλεόν ἐντυπωσιακόν: πῆραν τὸ ξυράφι τοῦ πατρός μου καὶ τό... μαντολίνο τοῦ ἀδελφοῦ μου!

Ἐξ ὄλων τούτων τῶν θιαίως ἀπαχθέντων ἢ ἐκουσίως στρατευθέντων ἄλλοι ἐφρονεύθησαν εἰς διαφόρους συμπλοκάς καὶ ἐπιχειρήσεις ἢ ἐξηφανίσθησαν ἢ ὑπέκυψαν εἰς τὰς κακουχίας ἢ ἐξετελέσθησαν ὡς «δεξιοὶ» ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀνταρτῶν ἢ εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ δραπετεύσουν ἐφρονεύθησαν ὑπ' αὐτῶν, ὡς:

Παπανικολάου Κλεόμβροτος
Θέος ἢ Καπετανάκος Χρῖστος
Σδρόλια Εὐτυχία
Γούκος Δημήτριος
Λαπούσης Γεώργιος
Κατέρης Δημήτριος

Ἐκ τούτων ὁ Χρῖστος Καπετανάκος εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον εἰς αὐτὴν τουτὴν γενέτειραν καὶ ὑπῆρξεν ἓνα ἀπὸ τὰ τραγικώτερα θύματα τῆς περιόδου τοῦ ἐμφυλίου παραγμοῦ.

Ἄλλοι (καὶ εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ) ἐδραπέτευσαν καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ χωριὸ μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ ἄλλοι συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἢ αὐθρομήτως παρουσιάσθησαν εἰς αὐτόν. Ἄλλοι ἀγνοοῦνται εἰσέτι, ὡς:

Ἀναστασίου Γεώργιος (Πόλιας)
Γηράσης Βασίλειος (Σιαφάκας)
Δήμου Ἑλένη (Καρατάσιου)
Μπαλταδῶρος Εὐάγγελος
Μπρακατσούλας Γεώργιος
Μπρακατσούλας Λάμπρος
Παπακώστας Νικόλαος
Στασινοῦ Κατίνα
Χαντζιάρρα Σταματία

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρακαλοῦμεν τοὺς τυχὸν ξένους καὶ φίλους ἀναγνώστας, τοὺς γνωρίζοντας ὅ,τιδῆποτε περὶ τῆς τύχης τῶν ἀνωτέρω, νὰ ἐνημερώσουν καθ' οἰονδήποτε τρόπον τοὺς οἰκείους αὐτῶν.

Ἄλλοι εὗρισκονται ἀκόμη εἰς τὸ Παραπέτασμα, ὡς: Καρκατσούλας Ἀπόστολος, Τέσσας Σπυρίδων, Τέττα Ἀγορίτσα, Τσι(ο)πρᾶ Βασιλική, Τσιρώνη Γεωργία. Τέλος ἐπανεπατρίσθησαν ἐκ τοῦ Παραπετάσματος οἱ ἐξῆς: Θεμελῆς Βασίλειος, Κασινᾶς Ἀπόστολος, Παπαϊωάννου Ἀλέξανδρος καὶ κατὰ τὸ 1975 ὁ Ἐπαμεινώνδας Σακελλαρίου, ἰατρός, καὶ ἡ Σοφία Τσανάκα.

Ὁ θάνατος ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν θυμάτων τῆς περιόδου τοῦ ἀν-

ταρτοπολέμου, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω καὶ μετὰ τῶν ἀγνοουμένων ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι τέσσαρα (24) ἄτομα, ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς παρατάξεως, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνήκον, ἅς χρησιμεύη πάντοτε δι' ὅλους μας ὡς ὑποθήκη καὶ ἐπιταγὴ ποτὲ πὰ νὰ μὴν ἔλθουν τέτοιοι καιροὶ πού τὸ χέρι μας «κτυπάει» «τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλὴ» καὶ μᾶς «ρίχνουν» «εἰσὲ δάκρυα θλιβερά».¹

Κατὰ τὴν διάρκειαν ἐπίσης τοῦ ἀνταρτοπολέμου (1946—1949) ἐγκατεστάθησαν οἰκογενειακῶς εἰς τὸ χωριό μας καὶ εἰς τὰ «ντάμια» πολλοὶ καταδιωκόμενοι, προσερχόμενοι ἀπὸ τὰ ἀνταρτοκρατούμενα χωριά τῆς περιοχῆς Νεβροπόλεως. Διὰ λόγους ἀσφαλείας ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐστίας των. Εἰς τὸν προσωρινὸν ἐκπατρισμὸν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἐβοήθησαν μὲ τὰ ζῶα των καὶ οἱ Καναλιῶται, οἱ ὁποῖοι μὲ θλίψιν ἔβλεπον αὐτὸ τὸ «Ξερρίζωμα». Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καναλιῶν ἐφιλοξενήθησαν μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἡσυχίας. Αἱ σχέσεις αὐτῶν μὲ τοὺς χωριανούς μας ἦσαν φιλικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χωρὶς θεβαίως νὰ λείψουν καὶ αἱ δυσαρέσκειαί, διότι μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπροξένησαν σημαντικὰς ζημίας εἰς τὴν τοπικὴν χλωρίδα καὶ μάλιστα ὄχι ἀπλῶς πρὸς θέρμανσιν, ἀλλὰ πρὸς ἐκμετάλλευσιν δυστυχῶς.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἀνταρτοπολέμου κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα Κορεατικὸν πόλεμον οἱ κάτωθι Καναλιῶται μετέβησαν εἰς τὴν Κορέαν ὡς στρατιῶται καὶ προσέφερον ἐκεῖ τὰς ὑπηρεσίας των: Κωνσταντᾶρας Γεώργιος, Κατέρης Νικόλαος, Μπανούσης Γεώργιος, Μπέκος Παῦλος (ὡς ὑπαξιωματικὸς) καὶ Ζαχαρῆς Σεραφεῖμ.

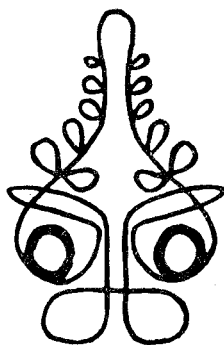
Ἐπίλογος

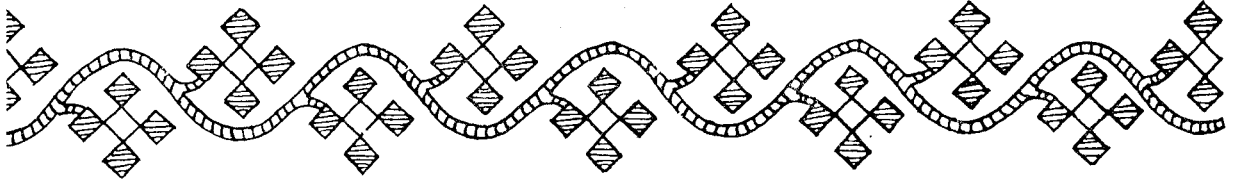
Αὐτοὶ εἶναι ἐν συντομίᾳ οἱ σπουδαιότεροι σταθμοὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ» βίου τῶν Καναλιῶτῶν καὶ γενικῶς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐνομίσαμεν ὅτι ἔπρεπε νὰ σημειωθοῦν, διὰ νὰ μὴ λησμονηθοῦν, ὅπως ἐλησμονήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τόσα ἄλλα κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1900 ἐποχὴν καὶ ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὡς παράδοσις.

Εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαιον κατεβλήθη ἐκ μέρους τοῦ γράφοντος κάθε δυνατὴ προσπάθεια, ὥστε ἡ ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀντικειμενική. Ἄν, καὶ κατὰ πόσον ἐπέτυχεν εἰς τοῦτο, θὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης. Πρῶθεσις πάντως τοῦ γράφοντος δὲν εἶναι ἡ ἀναμόχλευσις τοῦ κακοῦ παρελθόντος. Ἄπεναντίας ἐπιθυμία τοῦ καὶ πόθος διακαῆς εἶναι ἡ συναδέλφωσις τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἀγαστὴ συνεργασία

1. Πρβλ. Διονυσίου Σολωμοῦ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», στροφαὶ 145 - 146.

αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς τοποθετήσεως ἐνὸς ἑκάστου. Ἡ σύνεσις καὶ ἡ μετριοπάθεια τοῦ συνόλου τῶν ἀγαπητῶν μας συγχωριανῶν συνετέλεσαν, ὥστε κατ' ἐπιβίωσιν εἰς τὸ παρελθὸν νὰ σωθῆ τὸ ἴδιο τὸ χωριὸ ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν καὶ νὰ ἀποφευχθοῦν, κατὰ τὸ δυνατόν βεβαίως, μεταξὺ τῶν κατοίκων ταπειναὶ προσωπικαὶ ἀντεκδικήσεις. Ὑπῆρξαν μάλιστα περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας «ἀριστεροὶ» καὶ «δεξιοὶ» εἰς κρισίμους διὰ τὴν σταδιοδρομίαν των ἢ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν των ἀκόμη περιστάσεις εὐεργετήθησαν τὰ μέγιστα ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς ἀντιθέτου παρατάξεως. Αἱ αὐταὶ ἀρεταὶ χαρακτηρίζουν κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν καὶ σήμερον τοὺς ἀπανταχοῦ Καναλιώτας εἰς πλείστας ὅσας ἐκδηλώσεις (κοινωνικὰς, πνευματικὰς, πολιτιστικὰς κλπ.). Θέλομεν δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι μὲ τὰ θεμελιώδη αὐτὰ ἐφόδια καὶ τὸ προοδευτικόν των πνεῦμα ὅλοι μαζὶ θὰ ὀδηγήσουν μετὰ βεβαιότητος τὴν μικρὰν κοινωνίαν τῶν Καναλιῶν εἰς ἓν εὐτυχέστερον μέλλον καὶ θὰ τὴν καταστήσουν παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Ἀστέρη Γρηγ. Κατέρη
Πτυχιούχου τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς

Οἰκονομική Ζωή

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

Σχετικῶς μὲ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὰς ἀσχολίας τῶν πρώτων Καναλιωτῶν, οἱ ὅποιοι κατώκησαν εἰς τὸ χωριὸν περὶ τὰ 1670, τίποτε τὸ θετικὸν δὲν γνωρίζομεν. Ἀπὸ τὸ γεγονός ὅμως καὶ μόνον ὅτι ἡ περιοχή, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζον, ἦτο τότε δασώδης μὲ πλουσίαν βλάστησιν καὶ ἄφθονα νερά, ἡ δὲ καλλιεργήσιμος ἔκτασις πολὺ περιορισμένη, συνάγεται ὅτι οἱ πρώτοι κάτοικοι ἔζησαν κυρίως ὡς κτηνοτρόφοι. Τοῦτο ἄλλως τε μαρτυρεῖ καὶ ἡ μετέπειτα κτηνοτροφία ἀπὸ αἰγοπρόβατα κυρίως καὶ βοοειδῆ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν γερόντων ὑπῆρξεν ἀξιόλογος μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Βεβαίως ἡ κτηνοτροφία δὲν ἦτο ἡ μόνη ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων, ἰδίως κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη. Παραλλήλως οἱ κάτοικοι ἠσχολήθησαν καὶ μὲ τὴν γεωργίαν, καλλιεργήσαντες δημητριακὰ εἰς «πλαγιές», τὰς ὁποίας ἤρχισαν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐκχερσώνουν. Αἱ τοποθεσίαι εἰς τὰς ὁποίας ἐγένετο ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν ἦσαν: Στοῦ Ἀποστολάκη, στοῦ Ρίζου τῆ Λάκκα, στοῦ Σκοτωμένου τ' Ἄλογο, στοῦ Καραλῆ τῆ Ράχη, στῆ Ράχη τοῦ Κουτσιόγκουλου, στοῦ Παλιοχώραφου, στὰ Μπαλαφέικα, στὴν Καθαρόλακκα κ.ἄ. Ἐνα μέρος ἀπὸ τὴν παραγωγὴν τῶν δημητριακῶν παρέδιδον οἱ κάτοικοι εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Λοξάδας ὡς γεώμορον. Διότι ἡ περιοχή τοῦ χωριοῦ ἦτο τότε μοναστηριακὴ καὶ οἱ κάτοικοι ὑπεχρεοῦντο

νά πληρώνουν κατ' ἔτος φόρους ἐκ τῆς παραγωγῆς των εἰς γάλα καὶ δημητριακὰ μέχρι τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ χωριοῦ ὑπὸ τῶν ιδίων. Πότε ὅμως ἔγινε ἡ ἐξαγορὰ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν. Πάντως ἐκ σχετικοῦ ἐξοφλητικοῦ εὐρισκομένου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Κοινότητος συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐξόφλησις τῆς τελευταίας δόσεως τοῦ τιμήματος ἔγινε κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1850.

Τὰ χρόνια περνοῦσαν καὶ εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ Καναλιῶται ἐσημείωσαν πρόοδον καὶ ἥλλαξαν ριζικὰ σχεδὸν τὴν οἰκονομίαν των. Ἄνθρωποι κατ' ἐξοχὴν ὄρειοί, μὲ ἐργατικότητα καὶ εὐφυΐαν, ἐβελτίωσαν ἑνωρὶς τὴν θέσιν των καὶ ἀνεπτύχθησαν οἰκονομικῶς. Ἐνα πρῶτον σημαντικὸν βῆμα ἀναπτύξεώς των ἀποτελεῖ ἡ ἐξαγορὰ κατὰ τὸ 1862 (κατὰ σχετικὸν ἀγοραπωλητήριον ἐν φωτοτυπία εἰς βιβλιοθήκην τῆς Κοινότητος) τῆς περιοχῆς Κατσιούργια, ὅπου κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι ἐπεξέτειναν τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ ἰδίως μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος (1881) ἔγινεν ἐξαγορὰ καὶ νέων παραγωγικῶν ἐδαφῶν, ὡς τοῦ Μοῦρκ (ἴσως ἐκ τῆς ξένης λέξεως MULK = ἰδιωτικὸν κτῆμα), τῆς Σαρακίνας, τοῦ Μπεϊλικιοῦ, τῆς Λάσδας καὶ τῆς Μετόχης. Αὐτὴν τὴν γῆν οἱ κάτοικοι ἐκαλλιεργοῦν ἀκούραστα μὲ τὸ ἀλέτρι τοῦ Ἡσιόδου ἢ καὶ μὲ τὴν τσάπαν εἰς μέρη ἀπόσιτα. Δὲν ἔπαυσαν ὅμως παραλλήλως νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐδαφῶν, καθὼς καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ εἰσαγωγὴν νέων καλλιεργειῶν.

Σημαντικώτατον παράγοντα εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τοῦ χωριοῦ ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ 1885 περίπου εἰσαγωγὴ τῆς καλλιεργείας τοῦ καπνοῦ. Αὕτη ἤρχισε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μπεϊλικιοῦ καὶ κατόπιν εἰς τὰς περιφερείας τῆς Σαρακίνας καὶ τῆς Λάσδας. Τὰ καπνὰ τῶν Καναλιωτῶν προοριζόμενα διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν ἡγοράζοντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν καταναλωτῶν μέχρι τοῦ 1905 - 1910, ὅποτε ἐμφανίζεται τὸ καπνεμπόριον καὶ συστηματοποιεῖται κάπως ἔκτοτε καὶ ἡ καπνοκαλλιέργεια.

Ἄλλη ἀπασχόλησις τῶν Καναλιωτῶν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἦτο καὶ ἡ σηροτροφία. Καθὼς ὁμολογοῦν οἱ γεροντότεροι σήμερον, μέχρι τοῦ 1900 περίπου οἱ κάτοικοι ἔτρεφον τὸν μεταξοσκώληκα καὶ διὰ τοῦτο εἶχον φυτεύσει εἰς τὸ Μοῦρκ, τὴν Δισκαριὰν καὶ ἄλλα μέρη πλῆθος μορεῶν, πολλαὶ τῶν ὁποίων σώζονται μέχρι σήμερον. Ὡς γνωστόν ὁ μεταξοσκώληξ τρέφεται ἐκ τῶν φύλλων τῆς μορέας (σκαμνιάς). Τὰ κουκούλια ἐπωλοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον χωρὶς καμμίαν ἐπεξεργασίαν.

Ὅμοιως κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1900 ἐποχὴν ἐκαλλιεργεῖτο καὶ τὸ θαμβάκι, τὸ ὁποῖον ἐπεξεργάζοντο οἱ ἴδιοι οἱ παραγωγοὶ καὶ κατεσκευάζον διάφορα ὑφάσματα. Πότε ὅμως καὶ διατὶ τὸ θαμβάκι ἔπαυσε νὰ καλλιεργῆται εἰς τὴν περιφέρειαν δὲν γνωρίζομεν. Πάντως τοῦτο μαζί μὲ τὸ μαλ-

λι από την προβατοτροφία και αίγοτροφία συνετέλεσε τότε εις την ανάπτυξιν τοπικῆς οἰκοτεχνίας - ὑφαντικῆς, ἢ ὁποῖα ἀπετελεῖτο ἀπὸ χειροκίνητα λανάρια καὶ πλείστους ἀργαλειούς. Μὲ τοὺς ἀργαλειούς οἱ κάτοικοι κατεσκεύαζον τὰ ἀπαραίτητα εἶδη ἐνδύσεως (φανέλλες, κάλτσες, σκούτινες φορεσιῆς κλπ.) καὶ ἄλλα εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως (σκεπάσματα, καρραμελωτές, καρπέτες, βελέντζες, σάκκους, τροβάδες κλπ.).

Τέλος κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος καὶ ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ κάτοικοι ἠσχολοῦντο πολὺ καὶ μὲ τὴν ἀμπελοργίαν. Ἡ ἀμπελος ἐκαλλιεργεῖτο ὅπου καὶ σήμερον, δηλαδὴ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ χωριοῦ πρὸς τὸν Ἅγιον Ἀκάκιον (Γόλιτσαν), εἰς τὰ σύνορα Φαναρίου καὶ Λοξάδας καὶ εἰς τὸ Μούρκ. Ἐπίσης ἐκαλλιεργεῖτο καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Λάσδας εἰς θέσιν «Παλιάμπελα», ὅπως ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ τοπωνύμιον. Ὡς ἐξηκριβώσαμεν, ἡ ἀμπελοργία τῶν Καναλιωτῶν ἐγνώρισε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἦτο δι' αὐτοὺς ἡ σπουδαιότερα ἀσχολία. Ἀπὸ τὰ σταφύλια παρεσκεύαζον τὸ πετιμέζι, τὰ ριτσέλια, τὸ κρασί καὶ τὸ τσίπουρο. Λέγεται δὲ ὅτι κάθε χρόνο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τρυγητοῦ ἐσημειοῦτο εἰς τὸ χωριὸν μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησις. Εἰς ἑορταστικὴν καὶ εὐθυμον ἀτμόσφαιραν ἐγένετο ταυτοχρόνως ὑπὸ ὅλων τῶν κατοίκων ὁ τρυγητός. Ἐμποροὶ ἐκ Τρικάλων καὶ ἀργότερα ἐκ Καρδίτσης προέβαινον εἰς ἀγορὰς σταφυλιῶν, τὰ ὁποῖα συνεχέντρωναν εἰς «Παλιοκόπρι», ὅπου ἐγένετο ἡ ἐκθλιψις. Καὶ ὁ μὲν μοῦστος μετεφέρετο ἀπὸ ἐκεῖ μὲ «τουλούμα», τὰ δὲ στέμφυλα (τσίπουρα) παρέμεναν καὶ ἀπεστάζοντο εἰς τὰ λεγόμενα «καζάνια», διὰ τὰ «βγῆ» τὸ τσίπουρο. Μεγάλαι ποσότητες σταφυλιῶν παρέμεναν εἰς τοὺς κατοίκους δι' αὐτοκατανάλωσιν ἢ διὰ περαιτέρω ἐπεξεργασίαν. Ἡ ἐπεξεργασία αὕτη συνετέλεσε βεβαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀξιολόγου τοπικῆς οἰκοτεχνίας, παραγωγῆς οἴνου καὶ τσίπουρου, ἢ ποσότης τῶν ὁποίων ἀνήρχετο εἰς πολλὰς χιλιάδας κιλῶν. Ἐδῶ ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ Καναλιῶται εἶχον διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰς εἰδικοὺς ἀποκλειστικοὺς χώρους τῶν οἰκιῶν των βαρέλια καὶ ξυλίνας δεξαμενὰς χωρητικότητος πολλῶν δεκάδων κυβικῶν μέτρων, πολλὰ δὲ τούτων εὐρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερον.

Ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν κοινωνίαν τῶν γεωργῶν καὶ τῶν κτηνοτρόφων, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, δὲν ἔλειπον βεβαίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπαγγελματίαι, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο ἐπὶ παραγγελία, παραλλήλως δὲ ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν γεωργίαν. Τοιοῦτοι ἐπαγγελματίαι ἦσαν ὁ ὑπόδηματοποιός, ὁ ράπτης, ὁ κτίστης, ὁ ξυλουργός, ὁ ἀγγειοπλάστης, ὁ βαρελοποιός, ὁ παντοπώλης, ὁ σαμαρᾶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Λέγεται ὅτι μερικοὶ ἠσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν παραγωγὴν τῆς «κατράνης» (πίσσης), ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ αὐτοῦ μᾶς ἀπεδόθη ἴσως ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν καὶ τὸ παρωνύμιον «Κατρανάδες».

Τέλος εἰς τὴν θέσιν «Παλιόμυλος» εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μπαλτᾶ ἀλευρόμυλος - νερόμυλος. Ἐξ ἄλλου ὁ ἐγκατασταθεὶς εἰς

θέσιν «Πουριά» πλησίον τῆς Λοξάδας ἕτερος νερόμυλος ὑπὸ τοῦ Τζαβέλα δὲν ἐλειτούργησεν ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα. Τοιχίσματα αὐτοῦ ἐσώζοντο μέχρι πρὸ τινος.

Πάντως ὅλοι οἱ ἀνωτέρω ἀπετέλουν τὴν κοινωνίαν τῶν Καναλιῶν, μὲ τὴν δραστηριότητα καὶ πρωτοβουλίαν τῶν ὁποίων διεμορφώθη ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Μετὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται συστηματικώτερα ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους μὲ τὰ γνωστὰ οικονομικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἠΰξησαν τὴν παραγωγὴν καὶ ἐβοήθησαν τὸν παραγωγὸν νὰ βελτιώσῃ τὸ βιοτικόν του ἐπίπεδον. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ κάτοικοι, δραστηριοποιηθέντες περισσότερο, ἐπεξέτειναν εὐρύτερον τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν, ὠργάνωσαν τὴν καπνοκαλλιέργειαν, ἢ ὁποῖα ἠΰξανε συνεχῶς, καὶ γενικῶς ἐπεδόθησαν συστηματικῶς εἰς τὴν γεωργίαν, περιορίζοντες παραλλήλως τὴν κτηνοτροφίαν των.

Οἱ πόλεμοι ὅμως τοῦ 1912—1913 καὶ 1918—1922 μὲ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα εἶχον τὰς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῶν Καναλιωτῶν, χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ ἀποβάλουν οὗτοι τὴν διάθεσιν πρὸς ἐργασίαν καὶ βελτίωσιν ἀκόμη περισσότερο τῶν βιοτικῶν των συνθηκῶν.

Πρόοδος ἐπίσης ἐσημειώθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ εἰς τὰ μέσα γεωργικῆς παραγωγῆς. Ὡς γνωστὸν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ὁ ἀλωνισμὸς τῶν σιτηρῶν ἐγένετο διὰ τῆς γνωστῆς «ἀδοκάνης» εἰς χωρικὰ ἀλώνια, τὰ ὁποῖα τόσον ἐξύμνησαν οἱ λόγιοι καὶ ποιηταί. Τοῦτο ἐγένετο μέχρι τοῦ 1925 περίπου, ὅποτε εἰσῆχθη καὶ εἰς τὸν τόπον μας ὁ μηχανικὸς ἀλωνισμὸς. Ἔτσι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἰσέρχεται εἰς τὴν περιφέρειάν μας ἡ πρώτη ἀλωνιστικὴ μηχανή, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέτελεσε σταθμὸν εἰς τὴν γεωργικὴν ζωὴν τῶν Καναλιωτῶν. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ μηχανὴ τοῦ Κρητικοῦ ἀπὸ τὴν Καρδίτσαν. Βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ μηχαναὶ τοῦ Κατσάμπα, τῶν Ἀδελφῶν Μαγαλιοῦ καὶ ἄλλων.

Ὡς ἀλώνια ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τότε κατάλληλοι χῶροι εἰς τὸ «Γαλαζονέρι», εἰς τὸ «Μοῦρκ» καὶ εἰς τὸ «Ζευγαρολίβαδο» πλησίον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Καρδίτσης - Καναλιῶν. Καὶ τοῦτο ἐγένετο μέχρι τοῦ 1955 περίπου, ὅποτε ἐβελτιώθησαν πολὺ αἱ ἀλωνιστικαὶ μηχαναὶ καὶ ὁ ἀλωνισμὸς ἐγένετο καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ἀξίζει ὅμως νὰ παρουσιάσωμεν ἐδῶ χάριν ἐξιστορήσεως μίαν εἰκόνα τοῦ παλαιοῦ μηχανικοῦ ἀλωνισμοῦ:

«Γιὰ μέρες ἀρκετὲς οἱ δρόμοι πρὸς τ' ἀλώνια ἔχουν μεγάλη κίνηση. Οἱ γεωργοὶ κουβαλοῦν ὄλημερίς μὲ τὰ ζῶα τους τὰ δεμάτια τῶν θερισμένων σιταριῶν. Μιά - μιά οἱ θημωνιές σχηματίζονται καὶ ὑψώνονται ἐπιβλητικῆς. Ὅλος ὁ κόπος, ὅλος ὁ ἰδρώτας τοῦ γεωργοῦ εἶναι συγκεντρωμένος σ' αὐτὲς τὶς θημωνιές πού σὲ λίγο μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς μηχανῆς θὰ φέρουν τὸν ἅγιον καρπὸ, τὸ τιμημένο ψωμί τοῦ δουλευτῆ. Θὰ εἶναι ἡ μεγάλη στιγμή πού ὁ γεωργὸς μὲ ἀνυπόκριτη

χαρά θά πιάση, θά χαϊδέψη ἐκεῖνο πού μὲ τόση λαχτάρα περίμενε.

Καί ἡ μέρα φτάνει. Ἡ μηχανή πλησιάζει, μπαίνει μεγαλόπρεπη στ' ἀλώνια καί γρήγορα ἀρχίζει νὰ τρώγη μιὰ - μιὰ τὶς θημωνιές. Ὁ θόρυθος τῆς μηχανῆς ἀπλώνεται σ' ὅλη τὴν περιοχὴ, ἐνῶ ἓνα σύννεφο ἀπὸ θρυμματισμένο ἄχυρο σκορπίζεται μὲ τὴ βοήθεια καί τοῦ ἀγέρα πάνω ἀπὸ τὶς θημωνιές καί τοὺς καταυλισμοὺς τῶν χωριανῶν. Ὁ καρπὸς τῶν κόπων τοῦ γεωργοῦ, ἡ καινούργια σοδειά, συγκεντρώνεται τώρα σὲ σωροὺς καί ὕστερα σὲ σάκκους μεταφέρεται μὲ τὰ γαϊδουράκια σὲ ἀτέλειωτες μικρὲς φάλαγγες στὰ ἀμπάρια τοῦ χωριοῦ. Τί ἔκσταση! Τί ἐνθουσιασμός! Τί ὁμορφες στιγμές! Πόσο ὠραία θά συμπλήρωνε τὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴ τῆς χαρᾶς μιὰ ὀργανωμένη γιορτὴ τῆς συγκομιδῆς, ὅπως γίνεται σὲ ἄλλες χῶρες!»

Ἄς προχωρήσωμεν ὅμως. Ὅλιγα χρόνια ἀργότερα, περὶ τὸ 1929, μεγάλη οἰκονομικὴ δυσπραγία ἐδημοουργήθη εἰς τὸ χωριό. Ἐλείπε τὸ χρῆμα. Δι' αὐτὸ καί ἡ τοκογλυφία ἐλυμαίνετο τοὺς κατοίκους. Ἀνελήφθη τότε μεγάλη προσπάθεια θεραπείας τῆς μάστιγος αὐτῆς. Ἡ ἴδρυσίς τοῦ Α' Γεωργικοῦ Πιστ. Συν)σμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1929 ὑπὸ τῶν Κ. Κατέρη, Ζ. Ζήση, Ἀ. Τσαρούχα, Δ. Ζούμπου, Δ. Πέτρου κ.ἄ. καί τοῦ Β' Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ τὸ ἴδιον ἔτος ὑπὸ τῶν Χ. Μπέκου, Μ. Κωτούλα, Ἰ. Σδρολία κ.ἄ. καταδεικνύει τὴν συνεχῆ προσπάθειαν τῶν Καναλιωτῶν νὰ ὑπερηθῆσουν τὰ ἐμπόδια διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν λόγῳ τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων. Ἐκτοτε διὰ μέσου τῶν δύο αὐτῶν συνεταιρισμῶν οἱ γεωργοὶ ἐχορηματοδοτοῦντο ὑπὸ τῆς ἰδρυθείσης ἐν τῷ μετὰξὺ Ἀγροτικῆς Τραπέζης μὲ τὰ ἀπαραίτητα ποσὰ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκάστοτε ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς, κυρίως δὲ τῶν σιτηρῶν καί τοῦ καπνοῦ. Ἀξίζει ἐπίσης νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἡ πρωτοβουλία τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ τοῦ Α' Γεωργ. Πιστωτ. Συν)σμοῦ πρατηρίου εἰδῶν ἐνδύσεως, ὑποδήσεως καί ἐν γένει οἰκιακῶν ἀναγκῶν, ἀκόμη δὲ καί γεωργικῶν εἰδῶν. γεγονὸς τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ εὐρύτητα ἀντιλήψεως καί οἰκονομικῆς σκέψεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν τὴν δρᾶσιν τοῦ συγχωριανοῦ μας Ἀλεξάνδρου Σακελλαρίου, γεωπόνου, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀνέπτυξε τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν εἰς τὸ χωριό μας. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἄρθρα εἰς τὰς τοπικὰς ἐφημερίδας, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀγαθὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν προώθησιν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

Ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ καπνοῦ, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ποιότητός του καί συνεπῶς καί τῆς μεγάλης ζήτησεώς του ἐπωλεῖτο εἰς ὑψηλὰς τιμὰς καί ἐβελτίωνε πολὺ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν Καναλιωτῶν. Σημειώνομεν ὅτι ὁ καπνὸς μέχρι τοῦ 1940 ἐπωλεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς καλούπια, ἐργασία ἀρκετὰ ἐπίπονος καί ἀνθυγιεινὴ διὰ τοὺς κατοίκους. Ἀπὸ τότε ὅμως καταργεῖται τὸ καλούπια-

σμα και ή διάθεση τοῦ καπνοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον γίνεται ἔκτοτε εἰς ἀρραθιδέματα τῶν 15—20 κιλῶν.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν οἱ Καναλιῶται δὲν ἔμειναν καὶ ἀμέτοχοι δυσάρεστων γεγονότων καὶ ἀντιξίων οἰκονομικῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπληξάν τὴν περιοχὴν. Μερικὰ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μνημονεύομεν ἐν συνεχείᾳ.

Ἡ κατὰ τὸ 1928 ἐμφάνισις εἰς τὴν περιφέρειάν μας τῆς ἀκρίδος εἰς πρωτοφανῆ νέφη κατέστρεψε κυριολεκτικῶς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν. Πρώιμοι καὶ ὄψιμοι καλλιέργειαι, καπνά, κηπευτικά κλπ. ἐξηφανίσθησαν ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ὡς διὰ μαγείας. Ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνισις ἔγινε διὰ πρώτην φοράν, ὁ κόσμος δὲν ἠμπόρесе νὰ ἀντιδράσῃ ἀποτελεσματικὰ εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἀκρίδος. Κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος ὀργανώνονται ὑπὸ τῶν κατοίκων «ὀμάδες κρούσεως» καὶ μὲ τὴν Κρατικὴν φροντίδα εἰς φάρμακα μετριάζεται κάπως ἡ καταστροφὴ τῆς παραγωγῆς.

Παρομοία κρίσις ἐσημειώθη καὶ κατὰ τὴν Κατοχὴν, ἀλλὰ εἰς μικροτέραν ἔντασιν. Ἡ ἀντίδρασις ὅμως τῶν κατοίκων ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ ἀποτελεσματικὴ λόγῳ τῆς κτηθείσης κατὰ τὸ παρελθὸν πείρας.

Ἐτερον ἀξιόλογον δυσάρεστον γεγονός εἶναι ἡ λόγῳ τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως ἐκδηλωθεῖσα ἀδυναμία διαθέσεως τῶν καπνῶν ἐσοδείας 1932 καὶ 1933. Ἐν μέσῳ γενικῆς ἀπογνώσεως συνεκροτήθη Ἐπιτροπὴ καπνοπαραγωγῶν ἐξ ὅλης τῆς περιφέρειας, ἡ ὁποία μεταβᾶσα εἰς Ἀθήνας ἐπέτυχε διὰ τῶν ἀρμοδίων Ὑπηρεσιῶν νὰ γίνῃ συγκέντρωσις 100 περίπου τόννων καπνῶν.

Ἀξιοσημείωτη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ σημειωθεῖσα μεγάλη πυρκαϊὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀπετέφρωσεν ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν ἀπὸ Ζευγαρολίβαδο — Μαγουλίτσα μέχρι τὰ Βαρκὰ τῆς Σαρακίνας.

Ἀκόμη δὲν παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰς μεγάλας πλημμύρας, αἱ ὁποῖαι μετέβαλλον συχνὰ τὴν πεδιάδα εἰς ἀπέραντον λίμνην μὲ ἀνυπολογίστους ζημίας ἐπὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς.

Ἐπακολουθεῖ ἡ δεκαετία τῶν πολέμων 1940—1949 μὲ τὰ γνωστὰ θλιβερὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀνέκοψαν τὴν παραγωγὴν, ἐπανέφερον τὸν διὰ ζῶων ἄλωσιμόν, ἐξηνέμισαν τὸ χρῆμα καὶ τὰς καταθέσεις πολλῶν Καναλιωτῶν καὶ ἐμείωσαν γενικῶς κατὰ πολὺ τὸ εἰσόδημα τῶν κατοίκων. Ὁ πόλεμος, ὁ φόβος καὶ αἱ ταλαιπωρίαι ἐπεσώρρευσαν πολλὰ καὶ ποικίλα δεινὰ εἰς τοὺς κατοίκους, ἡ δὲ γνωστὴ, φρικτὴ «πεῖνα τοῦ 41» ὠδήγησεν ἀρκετοὺς εἰς τὸν θάνατον.

Τέλος ἀρχίζει ἡ εἰρηνικὴ περίοδος καὶ μαζί μὲ αὐτὴν καὶ ἡ βαθμιαία βελτίωσις τῶν οἰκονομικῶν μας διὰ τῆς λήψεως ἐκ μέρους τοῦ Κράτους σοβαρῶν μέτρων πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Τοιαῦτα μέτρα εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ νέων φυτοφαρμάκων, ἰδίως ζιζανιοκτόνων, καλλιτέρων σπόρων, ἀφθονωτέρων λιπασμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐδιπλασιάσθη ἡ

στρεμματική απόδοσις, ή εκτέλεσις ύδραυλικών έργων, διά τών όποίων διευθετήθησαν τά άφθονα νερά κατά τούς χειμερινούς μήνας, ή εξάπλωσις τών άλωνιστικών, θεριστικών και καλλιεργητικών μηχανών, ή όργάνωσις τού θεσμού τών 'Αγροτικών Κοινωνικών 'Ασφαλίσεων, τών 'Ασφαλίσεων τής γεωργικής παραγωγής κ.ά.

Δέν έβελτιώθη όμως ή οικονομία τού χωριού, όσον ήλπίζετο, και τούτο λόγω τής συνεχούς και μακροχρονίου πτώσεως τών τιμών τών άγροτικών προϊόντων και ιδίως τού καπνού, ό όποιος άποτελεί τόν κυριώτερον σπόνδυλον τής οικονομίας του. "Άλλως τε ή ένσκήψασα θεομηνία κατά τό θέρος τού 1953 και ό τυφών τού Μαΐου τού 1960 κατέστρεψαν ολοκληρωτικώς τήν γεωργικήν παραγωγήν και έβύθισαν τούς κατοίκους εις μαρασμόν και ένδειαν, εκ τής όποιας δυσκόλως εξήλθον.

'Επακολουθεϊ ή 10ετία 1960—70, κατά τήν όποίαν άρχίζει ό άναδασμός τών κτημάτων (1965), ή υπό τού Κράτους εκτέλεσις άρδευτικών και άποστραγγιστικών έργων (1965), ή μεταβολή εις τας μέχρι τότε καλλιεργείας (μέ θαμβάκι και τριφύλλι), ή δημιουργία κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (έκτροφή βελτιωμένων άγελάδων, πάχυνσις μόσχων - άμνών κλπ.), τά όποια γενικώς ηύνοήθησαν τόσον διά τής υπό τής 'Αγροτικής Τραπέξης χορηγήσεως χαμηλοτόκων δανείων, όσον και δι' άλλων Κρατικών μέτρων, πρωτεύουσαν θέσιν τών όποίων κατέχουν αι έπιδοτήσεις τού Δημοσίου, ή ρύθμισις και ό χαρισμός άργότερον (1968) τών χρεών κλπ. Τό τελευταίον μέτρον όλίγους Καναλιώτας ώφέλησε.

Οι Καναλιώται πάντως δέν έγκαταλείπουν τόν άγώνα των. Λιτοδίαιτοι, ύπομονητικοί και άκαμπτοι δουλεύουν άδιάκοπα και κερδίζουν τό ψωμί των ύπερήφανα. Βέβαια μπορεί νά κουράζονται ύπερβολικά εις τήν εργασία των, αλλά δέν κάμπτονται, δέν άπογοητεύονται, διότι όλοι έχουν άκλόνητον και κραταιάν τήν πίστιν των πρòς τόν Θεόν, τόν όποιον άνά πᾶσαν στιγμήν και ώραν επικαλοῦνται νά τούς δώση «εύφορίαν τών καρπών τής γῆς», τήν όποίαν καλλιεργοῦν. Μεγάλη είναι ή πίστις των, ή δέ ζωή των έπιπονος, αλλά τιμία.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

Η Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Α

Γ Ε Ν Ι Κ Α

'Η οικονομία τού χωριού μας είναι κυρίως γεωργική. 'Η γεωργία άποτελεί τόν σπουδαιότερον κλάδον τής οικονομίας και θεωρείται ως ή κυριώτέρα άπασχόλησις τών κατοίκων.

Ἡ ὄλη καλλιεργήσιμος ἔκτασις περιλαμβάνει 12.000 περίπου στρέμματα, τὰ ὅποια κείνται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ζώνης τοῦ ἀναδαμοῦ. Ὁ πρῶτος ἀναδασμὸς τῶν κτημάτων ἐγένετο τὸ ἔτος 1965 καὶ ἐπεξετάθη ἀργότερον κατὰ τὰ ἔτη 1970 καὶ 1972 καὶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον πεδινὴν περιοχὴν.

Ἡ πρώτη ζώνη ἐκτάσεως 5872 στρεμμάτων περιλαμβάνει τὰς τοποθεσίας κυρίως Δαφτχό, Βαρκά, Σαρακίνα, Ζευγαρολίβαδο, Λιάπη, Πέτρα, Πασαλίκι καὶ Μπεηλίκι. Ἡ δευτέρα ἐκ 519 στρεμμάτων καλύπτει τὴν περιοχὴν Κρανούλας πλησίον τοῦ Παλαιοκάστρου, ἡ δὲ τρίτη ἐκ 4100 στρεμμάτων περιλαμβάνει τὰς τοποθεσίας Λάσδα, Παλιόμυλο καὶ Μούρα. Τέλος εἰς τὴν ζώνην ἐκτὸς ἀναδαμοῦ ἀνήκουν κυρίως οἱ κῆποι καὶ τὰ ἀμπελοκτίματα.

Ὅλη ἡ ἀνωτέρω ἔκτασις κατανέμεται κυρίως εἰς 340 ἀγροτικὰς οἰκογενεῖας καὶ 60 ἀστικὰς, αἱ ὅποια διαμένουν εἰς διαφόρους πόλεις.

Ὁ μέσος γεωργικὸς κλῆρος κατὰ οἰκογένειαν, κυμαίνεται ἀπὸ 10 - 80 στρέμματα.

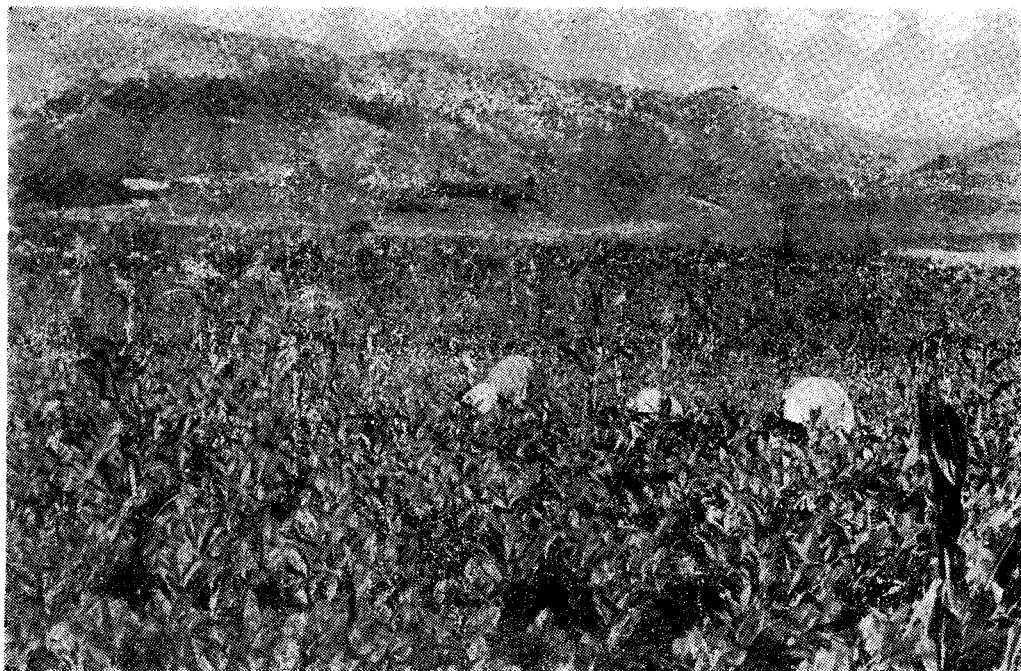
Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δευτέρος ἀναδασμὸς τῶν κτημάτων συνεπληρώθη μὲ τὸ ἐκτελεσθὲν κατὰ τὰ ἔτη 1965 καὶ 1972 ἀρδευτικὸν δίκτυον τῆς πεδιάδος Καρδίτσης, τροφοδοτούμενον μὲ νερὰ ἐκ τοῦ Ὑδροηλεκτρικοῦ Σταθμοῦ Ταυρωποῦ (Μέγδοβα). Τὴν διοίκησιν, διαχείρισιν καὶ συντήρησιν τοῦ δικτύου ἀνέλαβεν ὁ Τοπικὸς Ὄργανισμὸς Ἐγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ) πεδιάδος Καρδίτσης.

Ἦδη μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων ἐσημειώθη μεταβολὴ εἰς τὰς ἐνεργοῦμένας ὑπὸ τῶν κατοίκων καλλιεργείας. Ἡ σιτοκαλλιέργεια ἀντικαθίσταται ἀπὸ ἄλλας καλλιεργείας περισσότερον ἀποδοτικὰς, ὅπως εἶναι ἡ τοῦ βάμβακος, τῆς μηδικῆς κ.ἄ. καὶ προβλέπεται περαιτέρω ἐπέκτασις τούτων εἰς βάρος τῶν σιτηρῶν κυρίως. Τέλος, λόγῳ τῆς σημασίας τῶν ἀρδεύσεων, προγραμματίζεται νὰ γίνῃ συντόμως ἐπέκτασις τοῦ ἀρδευτικοῦ δικτύου μέχρι καὶ τῆς τρίτης ζώνης ἀναδαμοῦ.

Πάντως αἱ ἐνεργοῦμεναι σήμερον καλλιέργεια εἶχον ἐν συντομίᾳ ὡς ἑξῆς:

Κ Α Π Ν Ο Σ

Ὁ καπνὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ τόπου μας. Ἡ καλλιέργεια του χρειάζεται πολλὰ ἡμερομίσθια κατὰ στρέμμα καὶ ἀπασχολεῖ τὸν γεωργὸν ἀρκετοὺς μῆνας τοῦ ἔτους. Καλλιεργοῦνται περὶ τὸ 1100 στρέμματα μὲ τὴν γνωστὴν ποικιλίαν τῶν «Ζιχνομυρωδάτων» καπνῶν. Ἀλλοτε ἡ ἔκτασις ἐκαλλιεργεῖτο μὲ τὴν «Ζίχνα Καναλίων», ποικιλίαν καπνοῦ, ἡ ὅποια ἐβραβεύθη εἰς τὴν Διεθνή Ἐκθεσιν Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ ἔτος 1933.

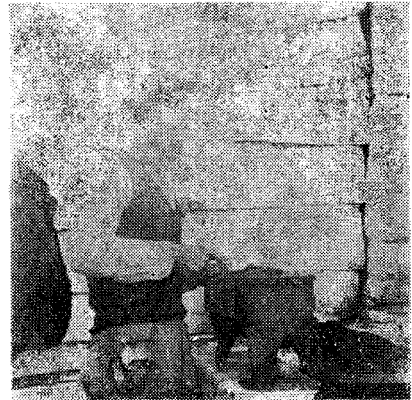
Πρωινή δροσερή εικόνα συλλογής καπνοφύλλων στα χωράφια.

”Ας ἴδωμεν μίαν φάσιν ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια:

«Κάθε μέρα στις μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ μὲ τὰ φανάρια στὸ χέρι σχημάτιζαν ἀτέλειωτες μικρὲς φάλαγγες, ἔτσι καθὼς κατηφόριζαν ἀπὸ τὸ χωριὸ πηγαίνοντας πρὸς τὰ καπνοτόπια γιὰ τὸ μάζεμα τῶν καπνῶν. Καὶ σὰν ἔφταναν στὸ χωράφι, ἀναδιπλωμένοι ἀνάμεσα στις αὐλακιές, συναγωνίζονταν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον στὴ δουλειὰ ὡς τὸ πρωῖ πού ὁ καυτὸς ἥλιος θὰ μάραινε τὰ καπνόφυλλα. Κι αὐτὸ συνεχιζόταν κάθε χρόνο, ὅπως καὶ σήμερα, ὅλους τοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἀλήθεια εἶναι σκληρὴ ἡ δουλειὰ. “Ὅλοι νιώθουν ἐξαντλημένοι,μὰ δὲ λυγίζουν. Προσπαθοῦν νὰ κάνουν κέφι καὶ γι’ αὐτὸ παντοῦ ἀκούγονται τραγούδια, χαρούμενες φωνές καὶ γέλια. Τί κι ἂν εἶναι ζόρικη δουλειὰ, ἔλεγε κάποιος χωριανὸς τὰ χρόνια ἐκεῖνα. Ὁ πεθερὸς συχνὰ ἀστειολογεῖ κι ἡ νύφη ξεκαρδίζεται, ἐνῶ ὁ πολύτεκνος πατέρας παίρνει κουράγιο, δύναμη καὶ χαμογελάει στὴ ζωή».

Στόν ήσκιο τώρα κάτ' άπ' τό χαγιάτι στό ντάμι ή στην δροσερή αύλή του σπιτιού, μετά τό κουραστικό νυχτερινό μάζεμα, θα περάσουν όλα τά φύλλα του καπνού, ένα - ένα, στη σακοράφα και μετά στό σχοινί, για να γίνή ή άρμαθιά. Τούτη όμως ή εργασία άνήκει σ' όλα τά μέλη της οικογένειας, μικρά και μεγάλα. Πόσες φορές, άλήθεια, μικροί δέν βρίσκαμε χίλιες δυό προφάσεις, για να σηκωθούμε και να ξεμουδιάσουμε λίγο άπό τό άνογκαστικό όλοήμερο καθισιό, αλλά και να διώξουμε την ύπνηλία άπό τά μάτια!

Κοκκινωπό στην εμφάνιση και λιπαρό στην άφή, βαρύ στο κάπνισμα ήθελαν τόν καπνό, που προορίζονταν για την προσωπική τους κατανάλωση οί Κοιναλιώτες καπνιστές, ώστε καπνίζοντας τά σιμπούκια τους οί παππούδες ή τά χοντρά χειροποίητα τσιγάρα οί νεώτεροι να... τσουζή ό λάρυγγας! Αύτή τή μοναδική... άπόλαυση πρέπει να λογαριάζη ό καπνιστής τής φωτογραφίας μας, καθώς κόβει με μεγάλη επιδεξιότητα τόν καπνό στό σκαμνάκι.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐκτάσεως παράγονται περίπου 100 τόννοι καπνοῦ. πλὴν ὁμως λόγω ἀσταθμῆτων μετεωρολογικῶν συνθηκῶν ἡ παραγωγή σημειώνει κατ' ἔτος μεγάλας διακυμάνσεις.

Διακυμάνσεις ἐπίσης σημειώνει κατὰ περιόδους καὶ ἡ καλλιεργούμενη διὰ τοῦ καπνοῦ ἔκτασις. Προπολεμικῶς ἐκαλλιεργοῦντο περὶ τὰ 3000 στρέμματα μὲ παραγωγὴν 350 τόννων περίπου. Μεταπολεμικῶς ὁμως ἡ καπνοκαλλιέργεια ἐμειώθη ἀρκετά.

Τὸ 1954 ἐκαλλιεργήθησαν 1796 στρέμ. μὲ παραγωγὴν 92 τόννων καπνοῦ						
1964	»	1700	»	»	238	»
1970	»	1500	»	»	176	»
1972	»	1100	»	»	104	»
1973	»	1000	»	»	150	»
1974	»	900	»	»	125	»

Αἱ τιμαὶ διαθέσεως τοῦ καπνοῦ ἐκυμάνθησαν ὡς ἀκολούθως:

Προπολεμικῶς δρχ. 43 κατὰ κιλὸν περίπου συν. ἀξίας δρχ. 15.000.000						
1954	»	18,80	»	»	»	1.729.600
1972	»	33+3	δρχ. πρὶμ Δημ.	»	»	3.744.000
1973	»	52	»	»	»	7.800.000
1974	»	62	»	»	»	8.990.000

Πάντως ὁ καπνὸς μαζί μὲ τὸ βαμβάκι συνεισφέρουν τὰ περισσότερα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος τῶν Καναλιωτῶν. Ἡ ἀξία τῆς καπνοπαραγωγῆς δὲν εὐρίσκεται βέβαια εἰς τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα. Αὕτη κυρίως συνετέλεσε τότε εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικῆ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων. Εἰδικώτερον συνέβαλεν εἰς τὴν ἀλματώδη ἀνάπτυξιν τῆς μικρᾶς οἰκονομίας των, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων κοινοφελῶν ἔργων, εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν καλὴν ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων των καὶ γενικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν τόσον ἀνέτων συνθηκῶν διαβιώσεως, ὥστε πάντες σήμερον νὰ νοσταλγοῦν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Καὶ ὅλα αὐτὰ ὀφείλοντο ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων, ἡ ὁποία τότε εἶχεν ὑπερβῆ — θὰ ἔλεγε κανεὶς — τὰ ὄρια τοῦ δυνατοῦ. Δι' αὐτὸ οἱ γείτονές μας Φαναριῶται ἔλεγον μὲ σαρκασμὸν «ἀν θέλης νὰ παιδέψῃς τὸ κορίτσι σου πάντρεψέ το στὰ Κανάλια».

Ἄλλὰ ἡ ἀκμὴ φέρει καὶ τὴν παρακμὴν. Τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη ἡμαῖ-
 ρωσαν τὴν αἴγλην ἐκείνην καὶ ἔσθησαν σχεδὸν κάθε ἐλπίδα διὰ τὴν παλαι-
 ἄν εὐτυχίαν. Ἡ μεταπολεμικὴ παραγωγή μὲ τὰς χαμηλὰς τιμὰς πωλήσε-
 ως ἐπηρεάσαν δυσμενῶς τὸ καπνικὸν εἰσόδημα μὲ ἄμεσον ἐπίπτωσιν καὶ
 ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων.

Νέοι καιροί, νέα έργα! Ο χρυσοκίτρινος μπροστά από δεκαπέντε χρόνια κάμπος της Θεσσαλίας έγινε τώρα με το εύλογημένο νεράκι απ' την λίμνη Ταυρωπού και τα σύγχρονα άρδευτικά έργα καταπράσινος, παραδεισένιος. Αυτή την αλλαγή συνέλαβε και ο φακός της φωτογραφίας μας, καθώς γυναίκες του χωριού συναγωνίζονται μεταξύ τους στην συλλογή του θαμπακιού —κιλό και τάλιρο λέγεται αυτό— σε κάποιο γόνιμο, όπως φαίνεται, χωράφι επιχειρηματία συγχωριανού μας γεωργού.

Β Α Μ Β Α Ξ

Πλήν του καρπού, μερικοί γεωργοί έκαλλιέργουν από χρόνια το βαμβάκι. Έπειδή δέ τα έδάφη ήσαν μέχρι πρότινος ξηρικά, ή καλλιέργειά του έγινετο εις μικράν έκτασιν και προωρίζετο να καλύψη κυρίως ανάγκας του σπιτιού.

Ήδη όμως με την άρδευσιν των κτημάτων και την αύξησιν της τιμής διαθέσεως του βάμβακος, έπεξετάθη ή καλλιέργειά του και προβλέπεται περαιτέρω επέκτασις αυτής. Από 10 καλλιεργούμενα στρέμματα δια βάμβακος το 1964, έφθάσαμεν εις 1700 στρέμματα με παραγωγήν 510 τόννων το 1970, 2600 στρέμματα με παραγωγήν 702 τόννων το 1972, 2500 στρέμματα με παραγωγήν 578 τόννων το 1973 και εις 2800 στρέμματα με παραγωγήν 755 τόννων το 1974.

Όλόκληρος ή παραγωγή διατίθεται εις το έμπόριον. Η μέση τιμή διαθέσεως του συσπόρου βάμβακος κατά το έτος 1974 ήτο κατά κιλόν δοχ. 16. Η συνολική δέ αξία της παραγωγής κατά το έτος αυτό ήτο δοχ. 13.137.000.

Σ Ι Τ Η Ρ Α

Μετά τον καρπών και το βαμβάκι έρχονται κατά σειράν αποδόσεως τα κυρίως δημητριακά. Με σιτηρά καλλιεργούνται περι τα 2.500 στρέμ-

ματα, από τα όποια παράγονται 500 περίπου τόνοι ετησίως. Άλλοτε έ καλλιεργείτο και το καλαμπόκι, αλλά σήμερα η καλλιέργειά του έχει περιοριστή πάρα πολύ.

Μέχρι πρό τινοσ τα σιτηρά έκαλλιεργούντο έν έκτασει. Η απόδοσις δέ αυτών είχεν αύξηθῆ σημαντικά την τελευταίαν 15ετιαν με την έκτέλεσιν τοπικων υδραυλικων έργων, με την χρῆσιν περισσοτέρων λιπασμάτων και φαρμάκων και με την εισαγωγήν νέων σιτοσπόρων, οι όποιοι άπεδείχθησαν αρκετά άποδοτικοί.

Η καλλιεργηθεΐσα δια σιτηρων έκτασις και η παραγωγή αυτών κατά την τελευταίαν 20ετιαν έχει ως ακολούθως:

10ετία 1950)60	στρέμματα	5.500	παραγωγή	1.300	τόνοι
1964	»	3.850	»	765	»
1970	»	3.010	»	800	»
1972	»	2.840	»	500	»
1973	»	800	»	160	»
1974	»	2.650	»	720	»

Ο θεορισμός και ο άλωνισμός των σιτηρων γίνεται σήμερα επί τόπου με τα πλέον σύγχρονα τεχνικά μέσα. Έτσι ο γεωργός άπηλλάγη από μίαν σειράν εργασιων αρκετά επιπόνων, όχι όμως και χωρίς μειονεκτήματα. Διότι ταυτόχρονα έχασε «εκεΐνες τις καλές στιγμές του παλιού άλωνισμού, που είχαν τόση γραφικότητα· που του έδιναν παρατεταμένη τη χαρά της συγκομιδής για αρκετές μέρες του καλοκαιριού». Η έτησία σιτοπαραγωγή, μετά την άφαιρέσιν της αυτοκαταναλισκομένης, διατίθεται εις το εμπόριον και εις την ενεργουμένην υπό του Κράτους συγκέντρωσιν. Η τιμή διαθέσεως του σίτου το 1974 ήτο δοχ. 4,50 κατά κιλόν.

Πάντως, ως άναφερόμεν και άνωτέρω, η σιτοκαλλιέργεια ήρχισε να περιορίζεται άντικαθισταμένη βαθμιαίως από την καλλιέργειαν του βάμβακος, της μηδικής κ.ά.

Ο Σ Π Ρ Ι Α

Τόσον προπολεμικά, όσον και σήμερα, καλλιεργούνται από κάθε σχεδόν οικογένειαν φακές, ρεβίθια, φασόλια και άλλα όσπρια προοριζόμενα να καλύψουν μόνον τας ανάγκας του σπιτιού. Υπολογίζεται ότι καλλιεργούνται περι τα 60 στρέμματα με έτησίαν παραγωγήν άνερχομένην εις 5 τόννους.

Η καλλιέργεια αυτών έχει μεγάλην σημασίαν, διότι τα όσπρια αποτελούν ένα από τα βασικότερα είδη διατροφής, καλλιεργούνται δέ εις ξηρικούς άγρους, οι όποιοι δέν προσφέρονται δι' άλλας πλέον άποδοτικας καλλιέργειας.

Θέρος, τρύγος, πόλεμος! Τò μεσαίο συμβαίνει και στη φωτογραφία μας, καθὼς ἄνδρες και γυναίκες με γελαστά τὰ πρόσωπα τρυγοῦν σὲ κάποιο ἀμπέλι τὰ κόκκινα σταφύλια.

Α Μ Π Ε Λ Ο Ε Ι Δ Η

Μὲ τὴν ἀμπελουργίαν ἠσχολήθησαν οἱ Καναλιῶται ἀπὸ αἰῶνος περιόπου, καλλιεργήσαντες τὴν ἀμπελον εἰς διαφόρους περιοχάς, σήμερον δὲ ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις ὑπολογίζεται εἰς 500 περίπου στρέμματα μὲ κλήματα νέων και ὠραίων ποικιλιῶν εἰς ἀντικατάστασιν ὄλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατεστράφησαν πρὸ ἐτῶν ἀπὸ τὴν φυλλοξήραν.

Τὰ παραγόμενα σταφύλια βάρους 300 περίπου τόννων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν αὐτοκαταναλισκομένων, συγκεντρώνονται κατὰ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου και δι' ἐκθλίψεως ἀποδίδουν τὸν μούστον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον γίνεται τὸ κρασί, τὸ τσίπουρο, τὸ πετιμέζι, τὰ ρετσέλια κ.ἄ.

Ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων, κήπων, ἀγρῶν καλλιεργοῦνται παραλλήλως εἰκὴ και ὡς ἔτυχε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ ὀλίγα ὀπωροφόρα δένδρα, ὅπως συκιές, μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, ροδιές, καρυδιές, κορομηλιές κ.ἄ.

Κ Η Π Ε Τ Τ Ι Κ Α

Ἡ σκέψις νὰ ἔχη ἡ οἰκογένεια φρέσκα και ὀπόταν ἐχρειάζετο ὀλίγα λαχανικά, ὠδήγησεν ἑνωρὶς τοὺς Καναλιώτας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κηπουρικῆς, ἡ ὁποῖα ἠννοήθη σημαντικὰ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα νερὰ εἰς διαφόρους θέσεις, ὅπως εἰς Δισκαριάν, Κλήμα, Μετόχη, Μούρα, Κρύα Βρύση, Κρανούλα, Κούτσουρο, Καλάμι κλπ.

Ἐτσι ὁ κήπος δὲν ἔλειπεν ἀπὸ καμμίαν οἰκογένειαν τοῦ χωριοῦ και τὰ προϊόντα του ἐπλημμύριζον κάθε ἀγροτόσπιτο καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Εἰς ξηρὰν μὲν κατάστασιν τὸν χειμῶνα, νωπὰ δὲ τὰς ἄλλας ἐ-

ποχάς. Τὰ τελευταία ὁμως ἔτη τὰ νερὰ ὀλιγόστευσαν καὶ ἡ κηπουρική περιορίσθη πάρα πολύ.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ κήπου εἶναι τὰ κρεμμύδια, τὰ φασόλια, τὰ σκόρδα, οἱ τομάτες, τὰ πράσα καὶ τὰ λαχανικά καὶ ζαρωσατικά ἐν γένει.

ΖΩΟΤΡΟΦΑΙ

Διὰ τὴν ἐκτροφήν τῆς ἡμιενσταυλισμένης κτηνοτροφίας, κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας ἰδίως, ὁ γεωργὸς διαθέτει διαφόρους ζωοτροφάς, ὅπως εἶναι τὸ χόρτο, τὸ τριφύλλι, ὁ βίκος καὶ ἄλλα ψυχανθή. Λόγω ὁμως τῆς ξηρότητος τῶν ἐδαφῶν καὶ τοῦ περιορισμένου κλήρου αἱ ζωοτροφαὶ ἐκαλλιεργοῦντο μέχρι πρό τινος εἰς μικρὰν ἔκτασιν, προοριζόμεναι νὰ καλύψουν μόνον τὰς ἀνάγκας τῆς τοπικῆς κτηνοτροφίας.

Ἦδη μὲ τὴν ἄρδευσιν τῶν κτημάτων ηὔξηθη σημαντικὰ ἡ καλλιέργεια τῆς μηδικῆς καὶ προβλέπεται περαιτέρω ἐπέκτασις αὐτῆς. Εἰδικώτερον ἡ μηδικὴ (τριφύλλι) ἀπὸ 50 στρέμματα τὸ 1954, ἀνῆλθεν εἰς 1.100 στρέμματα τὸ 1970 μὲ παραγωγὴν 1.200 τόννων, τὸ δὲ 1972 εἰς 1.300 στρέμματα μὲ παραγωγὴν 1.400 τόννων. Ἡ τιμὴ τῆς διαθέσεως κατὰ τὸ 1972 ἐκυμάνθη εἰς δρχ. 2—2,50 κατὰ κιλόν.

ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Λόγω τῆς σημασίας τῶν γεωργικῶν μηχανημάτων εἰς τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῆς Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας, ἤρχισεν ἀπὸ ἐτῶν ἡ ἀπόκτησις διαφόρων μηχανημάτων ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς οὕτω τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Κατὰ τὰ ἔτη 1972 καὶ 1974 τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Καναλιωτῶν γεωργικὰ μηχανήματα ἔχουν ἀντιστοίχως ὡς κάτωθι:

	1972	1974
Ἀγροτικὰ αὐτοκίνητα	3	6
Τρακτέρ	9	13
Θερίζοαλωνιστικαὶ μηχαναὶ	1	1
Ἀντλίας ἀρδεύσεων	72	98
Συγκροτήματα τεχν. βροχῆς	6	18
Χορτοσυλλεκτικαὶ μηχαναὶ	2	3
Σπαρτικαὶ βάμβακος	6	6
Σιτοδιαλογεῖς	1	1
Μηχανικοὶ ψεκαστήρες	1	4
Μηχαναὶ ἀμέλξεως	1	2

Η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

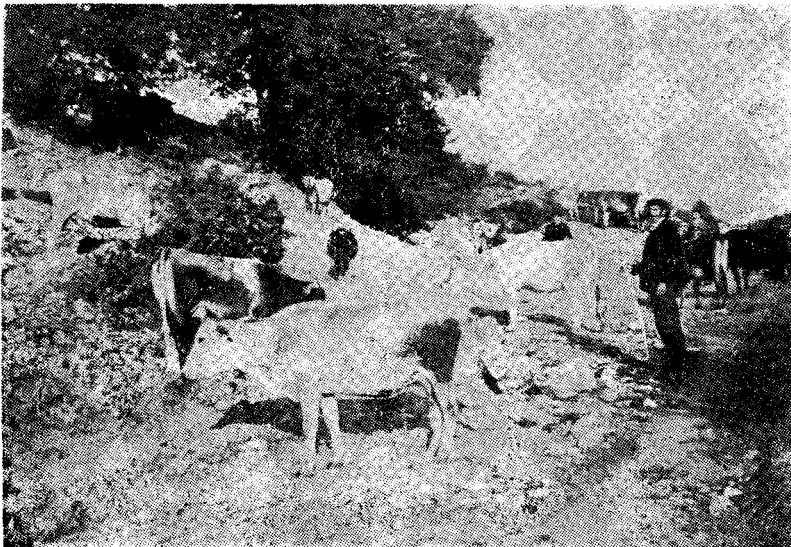
ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κτηνοτροφία κατὰ τὰ παλαιότερα ἔτη ἦτο ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῆς οἰκονομίας τῶν Καναλιωτῶν. Μετέπειτα ὅμως, μὲ τὴν ἀπόκτησιν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν, ὑπεχώρησε παραχωρήσασα τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν γεωργίαν. Ἔτσι περιορίσθη εἰς τὰ πλαίσια τῆς χωρικῆς κτηνοτροφίας, μὲ μόνην ἐξαιρέσιν τὰ ποίμνια τῶν προβάτων, τὰ ὅποια συνιστοῦν τὴν μόνιμον ὑπαίθριον κτηνοτροφίαν. Ὡς βοσκαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως οἱ κοινοτικοὶ βοσκότοποι.

Τὰ τελευταῖα ἔτη, λόγῳ τῆς μεγάλης σημασίας, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ κτηνοτροφία, κάθε οἰκογένεια ἐφρόντισε καὶ ἀντικατέστησε τὰ παλαιὰ καὶ ὀλιγώτερον ἀποδοτικὰ ζῶα μὲ νέα ἐκλεκτὰ γένη, «ράτσες», βελτιώνουσα οὕτω τὸ ζωικόν της κεφάλαιον.

Κατωτέρω περιγράφομεν συντόμως τὰ διάφορα εἶδη, τὰ ὅποια συνθέτουν τὴν κτηνοτροφίαν.

Στενοὶ συνεργάτες καὶ βοηθοὶ τῶν γεωργῶν οἱ ἀγελάδες ἀντικατέστησαν στὴν τελευταία δεκαπενταετία ἐντελῶς τὰ βόδια καὶ ἔτσι ἐγιναν ὄχι μόνον γαλακτοφόρα, ἀλλὰ καὶ ἀροτριῶντα ζῶα. (Σήμερα ἀντικαταστάθηκαν σχεδὸν κι αὐτὲς ἀπὸ τὰ τρακτέρ). Στὴ φωτογραφία μας, καλοκαίρι πρῶι, ἀπαλλαγμένες ἀπ' τ' ἀλέτρι στέκονται νωχελικὲς καὶ μουδιασμένες στὸ Σταυρό, ἀναμένοντας ν' ἀκούσουν τὸ σύνθημα τοῦ «γελαδάρη» καὶ νὰ δοῦν τὴν μαγκούρα του νὰ ὑψώνεται, γιὰ νὰ κατηφορῶσιν εἰς τὴν συνέχεια στὸν κάμπο γιὰ βοσκή.

ΚΤΡΙΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Ἡ κτηνοτροφία ἀντιπροσωπεύει σήμερον ἓνα σημαντικὸν κεφάλαιον, αἱ δὲ ὠφέλειαί ἐξ αὐτῆς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλα καλύπτουσαι ποικιλωτάτας ἀνάγκας τῆς ζωῆς μας.

Ζῶα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν αὐτὴν σήμερον, εἶναι ἡ ἀγελάδα, τὸ γαῖ-
δούρι, τὸ ἄλογο, ἡ κατσίκα, τὸ γουρὸν καὶ διὰ μερικὰς οἰκογενείας τὰ
πρόβατα.

ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Ἡ πτηνοτροφία ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ τὴν ὄρνιθοτροφίαν, ἡ ὁ-
ποία ἀπὸ χρόνια παρουσιάζει σχετικὴν στασιμότητα. Περιλαμβάνει ὄρνι-
θας μᾶλλον παλαιᾶς ράτσας, 10—15 περίπου κατὰ οἰκογένειαν, καὶ προ-
ορίζεται νὰ καλύψῃ ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ.

ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μερικαὶ οἰκογένειαι ἀσκοῦν δευτερευόντως καὶ
τὴν μελισσοκομίαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει περὶ τὰς 150 κυψέλας ἐγγωρί-
ου καὶ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἐλλείπει ὅμως εἰς αὐτὰς τὸ σύστημα καὶ ἡ ἰ-
διαίτερα φροντίς διὰ τὴν συντήρησιν τῶν μελισσῶν καὶ δι' αὐτὸ παρὰ τὴν
πάροδον ἀρκετῶν ἐτῶν ἡ μελισσοκομία δὲν ἐσημείωσε καμμίαν πρόοδον.

ΚΟΝΙΚΛΟΤΡΟΦΙΑ

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκτρέφουν μικρὸν ἀριθμὸν
κουνελιῶν δι' αὐτοκατανάλωσιν, χωρὶς βέβαια τοῦτο νὰ παρουσιάξῃ ἰδιαι-
τέραν σημασίαν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α. Κατεχόμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων ζῶα (ἐκ τοῦ γραφείου τῆς Κοινό-
τητος).

	Ἔτος 1964	Ἔτος 1972		Ἔτος 1964	Ἔτος 1972
Ἴπποειδῆ	132	182	Αἰγοπρόβατα	1908	2070
ἽΟνοι	450	370	ἽΟρνιθες	2600	4100
Βόες	61	—	Κουνέλια	300	4000
Ἀγελάδες	392	250	Μελίσσια	160	150
Χοῖροι	120	260	Περιστέρια	—	400

β. Χρηματοδότησις γεωργίας

Βραχυπρόθεσμος δανεισμός ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν μέσῳ τῶν
λειτουργούντων δύο Γεωργικῶν Πιστωτικῶν Συνεταιρισμῶν. Ἦτοι δά-

νια καλλιεργητικά, δάνεια κτηνοτροφικά, λιπάσματα, σπόροι, φάρμακα κλπ.

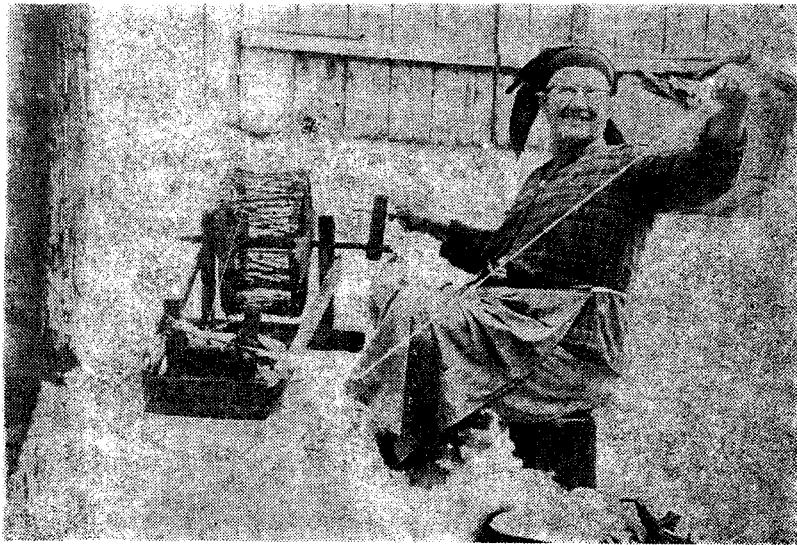
Έτος 1938	Βραχ.	δάνεια	δρχ.	2.849.000
» 1940	»	»	»	4.650.000
» 1950	»	»	»	724.980.000
» 1955	»	»	»	420.680
» 1960	»	»	»	921.255
» 1965	»	»	»	1.690.000
» 1970	»	»	»	1.675.000

Σοβαρά επενδύσεις κεφαλαίων εις την γεωργίαν διά προσφυγής εις μεσομακροπρόθεσμον δανεισμόν από την 'Αγροτικήν Τράπεζαν δέν έγινοντο.

Η ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑ

Τὰ Κανάλια, καθ' όλην την διάρκειαν τής οικονομικής των εξέλιξε-

Ή γνωστή δημηρική ήλακάτη (= ρόκα) αντικαταστάθηκε μερικώς από την έξυπνη έφεύρεση του τσικρικιού. Μαστρία, ταχύτητα και τέχνη αποτελεί τὸ κλώσιμο του νήματος στά χρυσά χέρια τής Καναλιώτισσας νοικοκυράς.

ως, δὲν ἐπαρουσίασαν πολυμορφίαν ἐπαγγελμάτων. Διότι οἱ Καναλιῶται εὐρόντες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐδάφη εὐφορα καὶ ἐκτεταμένας θαμνώδεις περιοχὰς ἐστράφησαν κυρίως πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Λόγω δὲ τῆς γειτνιασεως μὲ διάφορα ἐμπορικὰ κέντρα, ὡς τῆς Καρδίτσης, τοῦ Μουζακίου καὶ τῶν Τρικάλων, δὲν ἀνέπτυξαν τοπικὴν οἰκοτεχνίαν, ἀλλ' ἐπρομηθεύοντο τὰ χρειώδη τῆς ζωῆς ἀπὸ τὰς γύρω ἀγοράς.

Σήμερον ὑπάρχει μόνον ἐλαφρὰ οἰκοτεχνία ἀποτελουμένη ἀπὸ 5 ἀργαλειούς, 2 ραφεῖα καὶ μερικὰς ραπτρίας, 1 ὑποδηματοποιεῖον, 1 ἀρτοποιεῖον, 3 ξυλουργεῖα, 2 ὑφαντρίαι κ.ἀ. Ἡ ἐργασία τῶν ἐπαγγελματιῶν αὐτῶν γίνεται ἐπὶ παραγγελία πρὸς ἐξυτηρέτησιν τῶν συνδημοτῶν των. Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ μερικοὶ καλαθοποιοί, οἱ ὅποιοι πωλοῦν τὰ προϊόντα των εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Καρδίτσης καὶ τοῦ Μουζακίου.

ΤΟ ΜΙΚΡΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἀνάπτυξιν ὑποτυπώδους μορφῆς παρουσιάζει καὶ τὸ μικρεμπόριον. Σήμερον ὑπάρχουν μόνον 5 παντοπωλεῖα, τὰ ὅποια κατὰ κυριολεξίαν πωλοῦν τὰ πάντα εἰς τοὺς κατοίκους, πιστωτικῶς κυρίως μέχρι πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἰδίως τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ βάμβακος, ἤτοι ἄποικιακά, ψιλικά, ἐδώδιμα, πρόχειρα συνήθη φάρμακα, ὑαλικά, σιδηρικά, ὀλίγα εἶδη ἐνδύσεως καὶ ὑποδήσεως κ.ἀ. Αἱ ἀγοραὶ ἀνέρχονται ἐτησίως κατὰ οἰκογένειαν εἰς 5—7.000 δραχμὰς περίπου.

Τὰς Κυριακὰς κυρίως τοῦ καλοκαιριοῦ πωλοῦνται ἀπὸ ξένους μπιστανικά, ὀπωρικά, κηπευτικά καὶ εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς.

Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μερικοὶ καπνομεσίται ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ἐμπόριον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διαθέσεως τῶν καπνῶν, τελευταῖα δὲ καὶ μεσῖται βάμβακος. Ὑπάρχουν ὁμοίως καὶ μερικοὶ ζωέμποροι, οἱ ὅποιοι παρέργωγος ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ζώων.

Τοπικαὶ πανηγύρεις δὲν ὀργανοῦνται. Οἱ κάτοικοι πωλοῦν τὰ πλεονάζοντα προϊόντα των καὶ προμηθεύονται τὰ χρειώδη τῆς ζωῆς των εἰς τὰς λαϊκὰς ἀγοράς τῶν πέριξ πόλεων. Λαϊκαὶ ἀγοραὶ, κοινῶς παζάρια, γίνονται κάθε Τετάρτην εἰς Καρδίτσαν καὶ κάθε Σάββατον εἰς Μουζάκι. Φυσικὰ δὲν λείπουν καὶ αἱ μεγάλα ζωοπανηγύρεις, ὅπως γίνονται εἰς κάθε σχεδὸν πόλιν.

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν ὅτι κατὰ τὰ παλαιότερα ἔτη ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὰς πόλεις τῶν πανηγύρεων δὲν ἦτο τόσο εὐκόλος καὶ ἀκίνδυνος. Καθὼς ὁμολογοῦν οἱ γεροντότεροι σήμερον, δὲν ἦσαν ὀλίγα αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας μεταβαίνοντες οἱ Καναλιῶται εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἀγοράς, ἐληστεύθησαν ἀπὸ γνωστοὺς τότε ληστὰς, οἱ ὅποιοι ἐλυμαίνοντο τὴν περιοχὴν.

ΛΟΙΠΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Ἡ Κοινότης Καναλίων, ἐξελιχθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ εἰς μίαν ἀνεπτυγμένην κοινωνίαν, παρουσίασεν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ μερικὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα, κοινὰ ἄλλως τε εἰς κάθε ὀργανωμένον οἰκισμὸν.

Οἱ ἀποτελοῦντες σήμερον τὰ ἐπαγγέλματα αὐτὰ εἶναι: 2 ἱερεῖς, 2 δάσκαλοι, 2 διδασκάλισσαι καὶ μία νηπιαγωγός, 1 γραμματεὺς, 3 καφεπῶλαι, 4 κουρεῖς, 4 κρεοπῶλαι, 3 ξυλουργοί, ἐλαιοχρωματισταί, κτίσται, ἀγροφύλακες, ὄδηγοὶ αὐτοκινήτων καὶ γεωργικῶν μηχανημάτων, βοσκοὶ καὶ ἄλλοι.

ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὁ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Λέγοντες κατ' ἀρχὴν δημογραφικὸν πρόβλημα ἐννοοῦμεν τὴν δυσαναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπάρχοντα μέσα παραγωγῆς.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ εἰς τὴν Κοινότητα Καναλίων, ἂν καὶ δὲν δυνάμεθα, ἐλλείπει ἀκριβῶν στοιχείων, νὰ τὸ παραστήσωμεν μὲ ἀριθμούς, παρουσιάζει μεγάλην σοβαρότητα. Ἀπὸ τὸ γεγονός ὅμως ὅτι παρατηρεῖται μεγάλη τάσις ἐσωτερικῆς διακινήσεως τῶν κατοίκων, μὴ ἀποκλειομένης οὔτε αὐτῆς τῆς μεταναστεύσεως, ἐξηγεῖται κατὰ τρόπον πλέον εὐγλωττον ἡ ὑπάρχουσα δυσαναλογία.

Βέβαια δὲν παραβλέπομεν ὅτι κατὰ ἓνα ποσοστὸν ἢ διακίνησις αὐτῆ τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται καὶ εἰς ἄλλους λόγους. Πάντως ἡ πίεσις αὐτῆ πρὸς φυγὴν θὰ ἦτο ἀκόμη ὀξύτερα, ἂν δὲν ἐμειοῦτο σημαντικὰ ὁ πληθυσμὸς κατὰ τὴν τελευταίαν 30ετίαν.

Πράγματι, ἂν ρίψωμεν ἓνα βλέμμα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κοινότητος, θὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τούτου.

Ἀπογραφὴ 1940	κάτοικοι 2029	Ἀπογραφὴ 1961	κάτοικοι 1579
» 1951	» 1635	» 1971	» 1196

Τὸ γεγονός ὅτι εἰς ὠρισμένα προϊόντα ἐπετεύχθη ἐντὸς τῶν τελευταίων ἐτῶν αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος κατὰ στρέμμα, ὡς ἐπὶ τῶν σιτηρῶν, τοῦ βάμβακος κ.ἄ., δὲν ἀνατρέπει τὴν ἀνωτέρω διαπίστωσιν, καθ' ὅσον τοῦτο δὲν ἐβελτίωσε κατ' ἴσην ἀναλογίαν καὶ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων.

Σήμερον ἐπὶ τῆς μέσης καὶ μικρᾶς ἰδιοκτησίας τοῦ χωριοῦ μας κυριαρχοῦν τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῆς ἐργασίας, τὴν ἥποιαν παρέχει ὁ οἰκογενεῖας βοηθούμενος ἀπὸ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του καὶ κατὰ δευτέρον λόγον τὰ εἰσοδήματα ἐκ τοῦ ἐδάφους, τὰ ὁποῖα παρέχονται ὑπὸ μορφὴν ἐνοικίων —ἐγγεῖου προσόδου— εἰς τὸν γαιοκτῆμονα.

Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ χωριοῦ μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐντατικὴν ἀπασχόλησιν τῶν κατοίκων κατὰ τοὺς θε-

ρινοὺς μῆνας καὶ ἀπὸ μεγάλην ὑποαπασχόλησιν κατὰ τοὺς ὑπολοίπους. Αὐτὸ ἀσφαλῶς ἔχει ὡς συνέπειαν τὸ χαμηλὸν ἐτήσιον εἰσόδημα κατὰ οἰκογένειαν, ἢ ὁποία μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν 7—9 μηνῶν, μαζὶ δὲ καὶ μὲ τὴν μικρὰν ἔγγειον πρόσδοτον, προσπαθεῖ νὰ ικανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Ἀντιθέτως τὰ εἰσοδήματα ἐκ τοῦ κεφαλαίου εἶναι σχεδὸν μηδαμινά, διότι ὁ γεωργὸς τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια δανεῖζεται ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καὶ συνεπῶς οἱ τόκοι αὐτῶν περιέρχονται ὡς εἰσόδημα εἰς τὴν τελευταίαν.

Κατὰ γενομένους ὑπολογισμοὺς τὸ εἰσόδημα μᾶς μέσης ἀγροτικῆς οἰκογενείας τοῦ χωριοῦ μας κυμαίνεται εἰς τὰς 80.000 δραχ. περίπου κατ' ἔτος, ἢ δὲ σύνθεσις ἔχει ἐνδεικτικῶς ὡς ἀκολούθως: (Στοιχεῖα ἔτους 1972).

α.	Δημητριακὰ		
	Σιτάρι - Κριθάρι - Ὕσπρια κλπ.	Δραχ.	7.000
β.	Ἀμπελοργικὰ		
	Σταφύλια - Μοῦστος - Κρασί κλπ.	»	2.000
γ.	Κηπευτικὰ		
	Τομάτες, κολοκυθάκια, φασόλια κλπ.	»	1.000
δ.	Βιομηχανικὰ φυτὰ		
	Καπνὸς - Βαμβάκι	»	60.000
ε.	Ζωοτροφαι		
	Χόρτο - Τριφύλλι - Βίκος κλπ.	»	3.000
στ.	Κυρίως κτηνοτροφία		
	Γάλα - Βούτυρο - Κρέας - Μοσχίδια κλπ.	»	5.000
ζ.	Ὄρνιθοτροφία		
	Αὐγὰ - Κρέας κλπ.	»	2.000
			80.000
	Σύνολον	Δραχ.	80,000

Τὸ ἀνωτέρω εἰσόδημα δὲν ἔμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ικανοποιητικόν, δεδομένου ὅτι μίᾳ ἀμελῆς οἰκογένειᾳ, διὰ νὰ ζήσῃ κάπως ἄνετα, χρειάζεται νὰ ἔχῃ περισσότερα εἰσοδήματα.

Η ΦΥΓΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ — Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ

Ὁ ὑπάρχων μικρὸς γεωργικὸς κλῆρος, αἱ μὴ ἐξελιγμένοι ἀκόμη μέθοδοι ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς, αἱ περιορισμένοι δυνατότητες αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, αἱ χαμηλαὶ τιμαὶ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, καθὼς καὶ ἄλλα αἴτια, ἐδημιούργησαν πρὸ πολλοῦ μίαν οἰκονομικὴν κατάστασιν ἀνησυχητικὴν διὰ τοὺς κατοίκους καὶ ἰδιαίτερα διὰ τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι καὶ διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους προσπαθοῦν νὰ λύσουν τὸ ἐπίμαχον πρόβλημα τῆς ζωῆς διὰ τῆς φυγῆς τῶν ἀπὸ τὸ χωριό.

Πολύχρονη κι' αδιάκοπη ή παράδοση τής οικιακής οικονομίας, έργο αποκλειστικό τής νοικοκυράς, συνεχίζεται από γενιά σέ γενιά. Μέσα στην χαρακτηριστική κουζίνα του χωριού με τά σανιδένια ράφια και τες μεσάντρες, τες μπουλίτσες και τά πατάρια, τες στρωμένες και σοβατισμένες παλιότερα με κοκκινόχωμα και άσβεστομένες με άσβέστη, τες πήλινες ή χαλκωματένιες,

τώρα τελευταία και άλουμινένιες κατσαρόλες, τες τσουκάλες και τά πιθάρια, τά γκιούμια και τά μπακράτσια οί Καναλιώτισσες νοικοκυρές έκοβαν, αλλά και κόβουν άκόμη πάνω στο «κιφτιδόξιλου» (= κεφτεδόξυλο) με τό «τσικ'ράκι» (= τσεκουράκι) τό ψαχνό χοιρινό κρέας για τά τόσο νόστιμα και προκλητικά στην όσφρηση λουκάνικα, που άντικαθιστούσαν τό κρέας τής Κυριακής συχνά για τούς έπόμενους μήνες.

Έτσι λοιπόν παρατηρείται κατά την τελευταίαν 10ετία μιά μεγάλη μετακίνηση όχι τόσο οικογενειών, όσον κυρίως νέων, οί όποιοι εγκαταλείποντες τό χωριό φεύγουν προς τάς πόλεις ή και εις τό έξωτερικόν άκόμη, δια νά ζήσουν υπό άνέτους συνθήκας διαβιώσεως, εξασφαλίζοντας δια τούς έαυτούς των και τούς άπογόνους των ένα καλλίτερον μέλλον.

Πάντως, όσαι δυσχέρεια και άν ανακύπτουν, τό όνειρον αλλά και εύχη όλων τών γονέων είναι πώς θα ήμπορέσουν νά αποκαταστήσουν τά παιδιά των εις τάς πόλεις, τά μεν άγόρια επαγγελματικώς, τά δέ κορίτσια δια του γάμου. Με αύτην την έλπίδα άγωνίζονται σκληρά, άνεχόμενοι άκόμη νά ζούν υπό συνθήκας «λιτής οικονομίας».

Άλλά διερωτάται κανείς. Πώς θα σταματήσει τό κακόν;

Πιστεύεται γενικώς ότι τουτο θα έπιτευχθή μόνον, άν ό γεωργός μας ένισχυθή οικονομικώς και ήθικώς. Τοιαύτη ένίσχυσις θα ήτο ή ύποσθη-

ξίς τῆς τιμῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων, ἡ ἐπέκτασις τῆς μηχανοποιήσεως τῆς καλλιεργείας, ἡ περαιτέρω ἐπέκτασις τῶν Ἀγροτικῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καὶ τῶν Ἀσφαλίσεων τῆς Γεωργικῆς Παραγωγῆς, ἡ ψυχαγωγία τῶν κατοίκων δι' ἀγροτικῶν λεισχῶν, κινηματογράφου, βιβλιοθήκης, διαλέξεων, συγκεντρώσεων κλπ., ἡ βελτίωσις τοῦ ἀγροτικοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ χωριοῦ καὶ γενικῶς ἡ δημιουργία **σ υ ν θ η κ ῶ ν ἀ ν έ τ ο υ καὶ σ υ γ χ ρ ὶ ο υ διαβιώσεως.**

ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

Τὸ χωριό, διὰ νὰ ἀναπτυχθῆ εἰς μίαν ὀργανωμένην κοινωνίαν, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν συλλογικῶν δραστηριοτήτων, ἐνεργειῶν δηλ. πάσης φύσεως, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου, ἀλλὰ ἐνὸς ὀργανωμένου συνόλου.

Πολὸν ἐνωρὶς καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 συνεκροτήθη τὸ χωριὸν εἰς Κοινότητα, προελθοῦσα ἐκ τοῦ Δήμου Ἰθώμης (Β.Δ. 29.8.1912 Φ.Ε.Κ. Α 261/1912). Ἡ ἐξέλιξις δὲ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς μέχρι σήμερον ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Ἀπογραφὴ 1920 κάτοικοι	2028	Ἀπογραφὴ 1951 κάτοικοι	1635
» 1928	» 2070	» 1961	» 1579
» 1940	» 2029	» 1971	» 1196

Ὑπολογίζεται ὅτι οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ ἔτος 1972 ἀνέρχονται εἰς 1180 περίπου, ἡ δὲ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ ἐξ ἐπόψεως ἰκανότητος πρὸς ἐργασίαν ἔχει ὡς κάτωθι:

Νήπια (προσχολ. ἡλικίας)	60		
Μαθηταὶ Δημοτικοῦ	99		
Μαθηταὶ Γυμνασίου	71		
Συνταξιούχοι Ο.Γ.Α.	277		
» λοιποὶ	24		
	<hr/>		
Σύνολον	531	Ποσοστὸν	45%
Ἐνεργὸς πληθυσμὸς ἀνεξαρτήτως γένους	649	Ποσοστὸν	55%
	<hr/>		
Γενικὸν σύνολον	1180	Ποσοστὸν	100%

Ὁ ἀνωτέρω πληθυσμὸς κατανέμεται εἰς 340 οἰκογενείας, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον 203 οἰκογένειαι ἔχουν ἐνεργὰ μέλη, αἱ δὲ λοιπαὶ 137 ἀποτε-

λοῦνται ἀπὸ συνταξιούχους κυρίως καὶ ἀπομάχους γενικῶς, τοὺς ὁποίους ὁ ἀδυσώπητος χρόνος ὠδήγησεν εἰς τὸ περιθώριον τῆς ζωῆς μετὰ μακρὰν παραμονὴν τῶν εἰς τὴν βιοπάλην.

Σχετικῶς μὲ τὰ ὄρια τῆς Κοινότητος καὶ συνεπῶς καὶ τῆς κοινοτικῆς ἐκτάσεως ἠγέρθησαν κατὰ καρούς ἀμφισβητήσεις ἐκ μέρους γειτονικῶν Κοινοτήτων, μερικαὶ τῶν ὁποίων κατέληξαν εἰς μακροχρονίους δικαστικούς ἀγῶνας. Ἀξιοσημεῖωτος ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ διαφορὰ μὲ τὴν κοινότητα Παλαιοκκλησίου (Ἰσαρι) διὰ τὴν πηγὴν «Γαβριά» εἰς θέσιν «Γεφυράκι». Κατὰ τὸ 1912—13 οἱ κάτοικοι τῶν δύο Κοινοτήτων κατέφυγαν εἰς τὰ ὄπλα διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῆς διαφορᾶς. Τέλος τὰ ὄρια διηυθετήθησαν ὑπὸ Ἐπιτροπῆς τὴν 18.7.1930.

Μικροδιαφοραὶ ὑπῆρξαν ἀνεκάθεν καὶ μὲ τὴν Κοινότητα Λοξάδος διὰ τὴν ἔκτασιν «Σκατιάρης», αἱ ὁποῖαι διηυθετήθησαν τὴν 28.3.1936.

Μὲ τὴν Κοινότητα Φαναρίου ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Κοινότητος (1912) διαφοραὶ διὰ τὰς θέσεις «Στρατόνα», «Καλάμι» καὶ «Στέρνα». Διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τὴν 22 - 4 - 1935 ἀπεδόθησαν αὐταὶ εἰς τὴν Κοινότητά μας, πλὴν ὅμως ἡ διεκδίκησις ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν ἐπανελήφθη μέχρι τοῦ ἔτους 1957 ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἡ Κοινότης ἤρχισε τὴν δρᾶσιν της εἰς διαφόρους τομεῖς μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκτελέσῃ διάφορα ἀπαραίτητα ἔργα ἐντὸς τῆς περιφερείας της καὶ νὰ βοηθήσῃ οὕτω τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας τῶν Καναλιωτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγάγῃ τὸ χωριὸ εἰς μίαν σύγχρονον κοινωνίαν.

Τὰ ποικίλα ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω, ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῆς Κοινότητος κυρίως, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ διαφόρων ἐκπολιτιστικῶν Συλλόγων, ὅπως τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Καναλιῶν», τῆς «Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης Καναλιῶν», τοῦ «Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν», τῆς «Κτηματικῆς Ἀδελφότητος» κ.ἄ., καθὼς καὶ ὑπὸ φιλοτίμων μεμονωμένων προσώπων. Ἡ δαπάνη τῶν ἔργων ἐκαλύφθη ἐκ κονδυλίων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Κοινότητος, ἐκ δανεισμοῦ καὶ Κρατικῶν ἐπιχορηγήσεων, ὠρισμένων δὲ ἔργων ἐκ δωρεῶν φιλοπροόδων Καναλιωτῶν.

Οἱ προϋπολογισμοὶ τῆς Κοινότητος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη δὲν ἐπαρουσίαζον βέβαια περιθώρια διὰ τὴν ἀνάληψιν μεγάλων πρωτοβουλιῶν ἐκ μέρους τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου. Τοῦτο ὅμως ἐπετεύχθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῶν κατοίκων, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάσαν τελικὰ καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ. Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τούτου καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν πλέον ἀντιλήψεων περὶ τοῦ συγχρόνου ρόλου τῆς Κοινότητος, θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω ἓνα παλαιὸν προϋπολογισμόν, τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1941 - 1942, καὶ τὸν προϋπολογισμόν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1966 πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνοστῶν.

Προϋπολογισμός 1941-42
ΕΣΟΔΑ (εις δρχ. έτους 1941)

Τακτικά	
Έκμετάλλευσις βοσκοτόπων	50.000
Άδεια οικόδομήσεως	1.000
Έκμετάλλευσις πεζοδρομίων	2.710

53.710

ΦΟΡΟΙ

Έσοδα εκ καπνοῦ	450.000
Φόροι σφαζομένων ζώων	15.000
» μεταβ/σεων ακινήτων	2.000
	467.000

Έκτακτα	
Προσωπική εργασία	3.000
Έσοδα παρελθουσ. χρήσεων	388.160
	391.160

Γενικόν σύνολον 911.870

ΕΞΟΔΑ

Έξοδα Διοικήσεως (Αποδοχαί προσωπικοῦ, διοικητικά Συμβούλων, φωτισμός, καθαριότης Γραφείου, γραφικά, έφημερίδες καί λοιπά έξοδα)	169.200
--	---------

Καθαριότης κοινοτ. χώρων	8.500
Υγειονομ. υπηρεσία	46.000
Λειτουργία σφαγείων	15.000
Κήποι - άναδασώσεις	10.000

Προϋπολογισμός 1966
ΕΣΟΔΑ (εις δρχ. έτους 1966)

Τακτικά	
Έκμετάλλευσις βοσκοτόπων	38.000
Τέλη καθαριότητος	2.000
» ύδρευσεως	50.000
» φωτισμοῦ	40.000
Δικαίωμα άρδεύσεων	6.000
» ποτιστρών ζώων	7.000

143.000

ΦΟΡΟΙ

Κρατική έπιχορ/σις	252.000
Εισφ. επί πωλ. άγρ. προϊόντ.	50.000
Διάφορα (πρόστιμα)	2.000
	304.000

Έκτακτα	
Προσωπική εργασία	1.400
Έσοδα παρελθουσ. χρήσεων	141.851
	143.251

590.251

ΕΞΟΔΑ

Αποδοχαί προσωπικοῦ	49.000
Όδοιπ. άποζ. Συμβούλων	9.000
Συμβούλια - Έπιτροπαί	4.1000
Φωτισμός - Θέρμανσις Γραφ.	1.500
Γραφικά - Έντυπα - Έφημερ.	4.000
Έπιπλα - Σκευή - Δεξιώσεις	2.500
	70.100

Καθαριότης Κοινοτ. χώρων	2.000
Υδρευσις	45.000
Φωτισμός κοινοχρ. χώρων	30.000
Έξοδα θεβαιώσ. καί είσπρ.	13.800

Ἐκπαίδευσις	6.000	Ἐνίσχυσις μαθητ. συσσιτίων	4.000
Κοινωνικὴ πρόνοια	78.600	Δωρεαὶ	500
	<hr/>		<hr/>
	164.100		95.300
	<hr/>		<hr/>
Ἔργα ὑδρεύσεως	45.000	Ἐκτέλεισις ἔργων	244.769
» ὁδοποιΐας	245.000		<hr/>
Ἐπιτόμοι - ὄχετοὶ	120.000		
Διάφορα	20.000		
	<hr/>		
	430.000		
	<hr/>		
Ἐξυπηρέτησις δαν. Κοινότη.	111.580	Ἐξυπηρέτησις δαν. Κοινότη.	174.282
	<hr/>		<hr/>
Γενικὸν σύνολον	874.880	Γενικὸν σύνολον	584.451
Ἐπίλοιπον εἰς νέον	36.990	Ἐπίλοιπον εἰς νέον	5.800
	<hr/>		<hr/>
	911.870		590.251
	<hr/>		<hr/>

Ἀνακεφαλαιώνοντες τὴν δρασίμην τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ τὸ ἔμπροσθεν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ χωριὸν τῶν ἀπανταχοῦ Καναλιωτῶν, ἀναγράφομεν κατωτέρω τὰ ἐκτελεσθέντα μέχρι τοῦδε διάφορα ἔργα δαπάναις καὶ συνδρομῇ τῆς Κοινότητος καὶ τῶν φιλοπροόδων Καναλιωτῶν.

Ο Δ Ο Π Ο Ι Ξ Α

1929. — Ἀρχικὴ διάνοξις ὁδοῦ Καναλιῶν - Μπελιὸν Ράχης δαπάναις τῆς Κοινότητος.
1935. — Διαπλάτυνσις καὶ χαλικόστρωσις ἀνωτέρω ὁδοῦ δαπάναις τῆς Κοινότητος.
1940. — Ἀρχικὴ διάνοξις ὁδοῦ Καρκατσιόλη - Πλατείας δαπάναις τῆς Κοινότητος. Αἱ ἐργασίαι διακοπεῖσαι λόγῳ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως ἐπανελήφθησαν μετὰ τὸν πόλεμον.
1951. — Ἀρχικὴ διάνοξις τῆς ὁδοῦ Καναλιῶν - Φαναρίου δαπάναις τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ 199ου Τάγματος Μηχανικοῦ φροντίδι τοῦ συγχωριανοῦ Συνταγματάρχου Ξενοφ. Γηράση.
1957. — Τελικὴ διαμόρφωσις καὶ τιμεντόστρωσις ὁδοῦ Καρκατσιόλη - Δημοτ. Σχολείου δαπάναις τῆς Κοινότητος.
1966. — Κατασκευὴ ὁδῶν διὰ σκυροδέματος ἐντὸς τοῦ χωριοῦ δαπάναις τῆς Κοινότητος, πλὴν τῆς ὁδοῦ Πλατείας - Ἀϊ-Λιὰ γενο-

1968. — μένης δαπάναις τῶν κληρονόμων τοῦ Κωνστ. Παπαγεωργίου. Διαπλάτνωσις καὶ ἀσφαλτόστρωσις ὁδοῦ Λάσδας - Καναλίων - Φαναρίου ὑπὸ τῆς 4ης ΜΟΜΑ φροντίδι τοῦ συγχωριανοῦ Ἄντιστρατήγου Ἰθάν. Ντενίση.
1969. — Διάνοιξις καὶ ἀσφαλτόστρωσις περιφερειακῆς ὁδοῦ Παλιοχώρο - "Αἰ-Λια - Μαντένια ὑπὸ τῆς 4ης ΜΟΜΑ φροντίδι τοῦ συγχωριανοῦ Ἄντιστ)γου Ἰθάν. Ντενίση.
1972. — Διάνοιξις παρακαμπτηρίου ὀπισθεν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μέχρι τὴν Λοξάδα, δαπάναις τῶν περιοίκων καὶ τῶν δικαιούχων Καναλιωτῶν τῆς περιοχῆς Σκατιάρη Λοξάδας.
1975. — Διάνοιξις παρακαμπτηρίου ἀπὸ τὴν Δισσαριὰν πρὸς τὸν Μ'σόραχον μέχρι τὴν οἰκίαν τοῦ Γεωργίου Βλαχογιάννη, δαπάναις τῶν περιοίκων.

ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΙΣ

Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου ἐγένοντο ἀναδασώσεις διὰ δενδρυλλίων πύκης εἰς θέσεις «Γκουνταλαίικα» καὶ «Μαντένια» ὑπὸ τῆς Ε.Ο.Ν. καὶ τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Καναλίων.

Μεταπολεμικῶς ἐγένοντο ἐπίσης εἰς «Ράχη Κωσταβάρα», «Παλιόκοπρι», «Στρατόνα», «Τσαρδάκι» τῇ συνδρομῇ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ Δασαρχείου Καρδίτσης. Ἐπίσης ἐγένετο ἀναδάσωσις εἰς «Ράχη τοῦ Κουτσόγκουλου» δαπάναις τοῦ Δασαρχείου Καρδίτσης (1972).

ΤΑΡΕΥΣΙΣ - ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ

1930. — Μετετοπίσθησαν εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν δαπάναις τῆς Κοινότητος αἱ κατασκευασθεῖσαι τὸ ἔτος 1883 βρύσεις τῆς Πλατείας.
- 1958 — 1968. — Κατεσκευάσθησαν βρύσεις μετὰ ποτιστρῶν ζώων εἰς «Κατσούρια», «Ἄσπρόχωμα», «Λάσδα», δαπάναις τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης, ὡς καὶ εἰς «Στέρναν», «Μαρά», «Κουρί», δαπάναις τοῦ Δασαρχείου Καρδίτσης.
1963. — Κατεσκευάσθη τὸ δίκτυον ὑδρεύσεως τοῦ χωριοῦ δαπάναις τῆς Κοινότητος κόστους 584.000 δραχμῶν.
1964. — Ἐγένετο ὑπὸ τῆς ΔΕΗ ἠλεκτροφωτισμὸς τοῦ χωριοῦ.
- 1967 — 1969. — Ἐγένετο αὐτοματισμὸς τοῦ ἀντλιοστασίου τοῦ δικτύου ὑδρεύσεως καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐσωτερικοῦ δικτύου διανομῆς δαπάναις τῆς Κοινότητος κόστους 265.000 δραχμῶν.

Τέλος ἐγένετο κατὰ καιροὺς συντήρησις δαπάναις τῆς Κοινότητος εἰς κατασκευασθεῖσας πρὸ τοῦ 1900 βρύσεις εἰς διαφόρους θέσεις, ὡς «Λουτρό», «Μούρα», «Βρωμόβρυση» κ. ἄ.

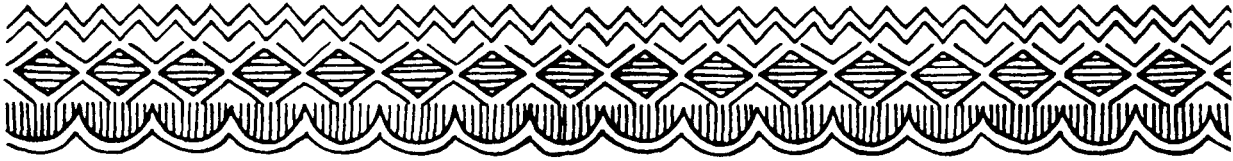
ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ

1930. — Κατασκευή τῆς Πλατείας τοῦ Χωριοῦ δι' ὀπλισμένου σκυροδέματος δαπάναις τῆς Κοινότητος. Μεταπολεμικῶς ἐγένετο μερική ἐπέκτασις ταύτης.
1930. — Ἀρμολόγησις Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς μας ἐξ Ἀμερικῆς Θωμᾶ Παγώνη.
1952. — Μεταφορὰ Νεκροταφείου ἀπὸ θέσιν «Παλιοχώραφο» εἰς τὴν σημερινὴν τοιαύτην.
1952. — Ἀνέγερσις τοῦ Κοινοτικοῦ Γραφείου δαπάνης 20.000 δραχμῶν. Ἀργότερον τὸ ἔτος 1967, ἐγένετο ἐπέκτασις αὐτοῦ (30.000 δρχ.).
1958. — Τοποθέτησις ὥρολογίου ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς μας ἐν Ἀμερικῇ Ἀποστόλου Γιδαράκου. Ἀργότερον ἐγένετο ἡ διαμόρφωσις τοῦ προαυλίου τοῦ ἀνωτέρω Ναοῦ δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς μας ἐν Ἀμερικῇ Χρίστου Τέλιου (Καραπαᾶ).
1965. — Οἰκοδόμησις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆ συνδρομῇ τῶν κατοίκων (προσωπικὴ ἐργασία - ἀξία ὑλικῶν) διὰ δραχμῶν 22.000 καὶ διὰ Κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἐκ δραχμῶν 152.000. Ἀργότερον, τὸ ἔτος 1968, ἐγένετο ἐπέκτασις τοῦ διδακτηρίου δαπάναις τοῦ Δημοσίου ἐκ δραχμῶν 250.000.
1966. — Τελικὴ ἐπέκτασις τῆς Πλατείας καὶ κατασκευὴ ὑπογείων ἀποθηκῶν, σφαγείων, ἀποχωρητηρίων δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς μας ἐν Ἀμερικῇ Ἀντωνίου Πάσχου συνολικοῦ ποσοῦ δραχμῶν 150.000.
1966. — Ἀνέγερσις Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν εἰς τὸ Νεκροταφεῖον τῆς ἐνορίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.
1967. — Ἐγκατάστασις εἰς σχολικὸν κῆπον Παιδικῆς Χαρᾶς δαπάναις τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Καναλιωτῶν.
1968. — Ἐγένετο διαμόρφωσις τοῦ χώρου Ἀγιασμοῦ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ δαπάναις τοῦ συγχωριανοῦ μας Δημητρίου Κωτούλα εἰς μνήμην τῆς συζύγου του Βαίτσας. τῶν Ἱερῶν Ναῶν δαπάναις εὐσεβῶν δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν.
1968. — Ἰδρυσις Πνευματικοῦ Κέντρου Καναλιῶν δαπάναις τοῦ συγχωριανοῦ μας ἐν Ἀθήναις Ἀποστόλου Λιασκοβίτου συνολικοῦ ποσοῦ ὑπερβαίνοντος τὸ 1.000.000 δρχ.
1968. — Κατασκευὴ εἰς Ἀϊ - Λιᾶ ἐλικοδρομίου ὑπὸ τῆς 4ης MOMA φροντίδι τοῦ συγχωριανοῦ μας Ἀντιστρατήγου Ἀθανασίου Ντενίση.

1968. — Κατασκευή γηπέδου γυμναστηρίου ὑπὸ τῆς 4ης ΜΟΜΑ φροντίδι τοῦ συγχωριανοῦ μας Ἀντιστρατήγου Ἀθανασίου Ντενίση.
1971. — Ἐπιμαρμαρώσεις εἰς θρύσεις τῆς κεντρικῆς Πλατείας δαπάναις τῆς Θωμαΐδος, χας Ξενοφ. Γηράση.
1971. — Ἱδρύσεις βιβλιοθήκης ἐντὸς τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τῆ συνδρομῇ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν καὶ φιλοπροόδων συγχωριανῶν.
1975. — Διαμόρφωσις καὶ ἐξωραϊσμός τοῦ χώρου εἰς τὸ Ἀγίασμα.
1975. — Περίφραξις διὰ τσιμεντολίθων τοῦ Νεκροταφείου τῆς ἐνορίας τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.
 Δι' ἄλλα ἔργα γίνεται λόγος εἰς τοὺς εὐεργέτας τοῦ κεφαλαίου «Ἡ πνευματικὴ ζωή».

Πέραν τούτων καὶ ἴσως καὶ ἄλλων μερικῶν μελετῶνται καὶ ἐπρογραμματίσθησαν διὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον πλῆθος ἔργων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ χωρίου, τὰ ὁποῖα θὰ βελτιώσουν ἀκόμη περισσότερο τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας διαβιώσεως τῶν κατοίκων.

Ἰωάννου Διομ. Κολοβοῦ
Θεολόγου

Πνευματική Ζωή

Ὁ τίτλος στήν ἐργασία αὐτή δὲν ἀνταποκρίνεται τόσο σὰ περιεχόμενά της, γιατί ὁ ὅρος Πνευματική ζωὴ εἶναι κάπως περιορισμένος. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ παρουσιάζει πάρα πολλές δυσκολίες, ὥστε νὰ περιλάβῃ κάθε τι πού ἔχει σχέση με τὴ μόρφωσι, τὰ μέσα πού συντελοῦν σ' αὐτὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ἀκόμη ἡ δυσκολία γίνεται μεγαλύτερη, ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι τὰ περιγραφόμενα ἀναφέρονται σὲ πρόσωπα καὶ μάλιστα στὴ δραστηριότητα αὐτῶν.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἐργασία αὐτὴ περιλαμβάνει καὶ τομεῖς πού ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ξένοι πρὸς αὐτήν: ὅπως εἶναι οἱ εὐεργέτες, ἡ ἀθλητικὴ κίνησι κλπ. Ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι περισσότερη συγγένεια ἔχουν μ' αὐτὸν ἐδῶ τὸ χῶρο, παρὰ μ' ὅποιονδήποτε ἄλλον.

Ἔτσι στήν ἀρχὴ ἀναφέρονται τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα καὶ τὰ πρόσωπα πού τροφοδότησαν τὸ πνεῦμα τῶν Καναλιωτῶν, γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ παρέλασι ὄλων ἐκείνων πού ξεχωριστὰ τίμησαν τὸ χωριό μας.

«... Καὶ τὸ διανοητικὸν καὶ ὕλικὸν τοιοῦτον
Κανάλια πλούσιο χωριὸ μὲ διανοουμένους
Δικηγόρους καὶ Ἱατρούς, Δασκάλους φημισμένους...»

Μ' αὐτοὺς τοὺς στίχους ὁ Γ. Σωτήρης, δάσκαλος τοῦ χωριοῦ μας κατὰ τὸ 1876—1881, ἀναφέρεται στὸ ὕψηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν Καναλιῶν, καὶ συνεχίζει:

«Ἦθελα νὰ εἶμαι ποιητὴς νὰ γράψω ὅπως πρέπει.
Μὲ στίχους πρόστυχους ἀπλούς, τὴν ἀφορμὴν σὰς δίδω...»

«Τῶν Καναλιῶν ἡ Σχολή, ἡ ἔμορφη κτισμένη,
εἰς μέρος πολὺ ὑγιεινόν, καὶ θέσιν μαγευμένη,
ποῦ ἔρρευεν ἀγύριστη ἡ πρώτη μου νεότης...
ἐκάθησα διδάσκαλος, πέντε ἀκέρια ἔτη».

Γ. Σωτήρης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΣΩΤΗΡΗΣ,
ὁ σμιλευτὴς τῶν ψυχῶν, ὁ
πρῶτος δάσκαλος τοῦ χωρι-
οῦ μας (1876—1881), ὁ δά-
σκαλος τῶν παππούδων καὶ
παραπαππούδων μας.

Οἱ παρατιθέμενοι πίνακες σ' ἄλλο κεφάλαιο —ἀδιάφυστες μαρτυρίες—
μᾶς καταδεικνύουν ὅτι τὸ χωριό μας ἔχει τὸ προβάδισμα στὴν πνευματικὴ κί-
νησι σ' ὅλη τὴν περιφέρεια καί, συγκριτικὰ μὲ τὸν πληθυσμό, ἴσως στὴ Θεσ-
σαλία καὶ πιὸ πέρα ἀκόμη.

Τὴν προτεραιότητα αὐτὴ τὴν κληρονόμησε ἀπὸ πολὺ παλαιὰ. Σὰν λόγοι
ποῦ συνηγοροῦν σ' αὐτὸ δύναται νὰ θεωρηθοῦν οἱ ἑξῆς:

1. Ἐκ φύσεως ἔχουν δυνατὸ μυαλὸ καὶ δεξιότητα ἀντιλήψεως. Αὐτὸ θεβαιώ-
νεται ἀπὸ τὴν κλίσι καὶ προτίμησι στὶς ἐπιστῆμες ποῦ ἀκολουθοῦν οἱ περισσό-
τεροι ἀπὸ τοὺς νέους ἀπὸ πολὺ παλαιὰ, χωρὶς θεβαιῶς καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς
ὑπολοίπους, ποῦ δὲν ἀκολούθησαν ἐπιστῆμες, νὰ ὑστεροῦν σὲ ἐπίδοσι. Πρέπει
δὲ νὰ οφείλεται τοῦτο στὸ ὅτι ὅλοι μας ἔλκουμε τὴν καταγωγή μας ἀπὸ τὰ ψη-
λῶματα τῆς Πίνδου καὶ Ἡπείρου, ὅπου κατὰ τεκμήριο οἱ ὀρεσίβιοι εἶναι ἐξυ-
πνότεροι λόγω τοῦ ἰδιάζοντος κλίματος.

2. Ἡ ἀμίλλα ὑπῆρξε ἓνας σοβαρὸς λόγος προόδου. Ὁ ἓνας ἔβλεπε τὸν ἄλ-
λο νὰ σπουδάζῃ καὶ τὸ ἔβαζε πείσμα κι' αὐτὸς νὰ σπουδάσῃ, ἀφοῦ ὅλοι ἀπὸ οἰ-
κονομικῆς πλευρᾶς θρῖσκονταὶ στὴν ἴδια περίπτου θέσι.

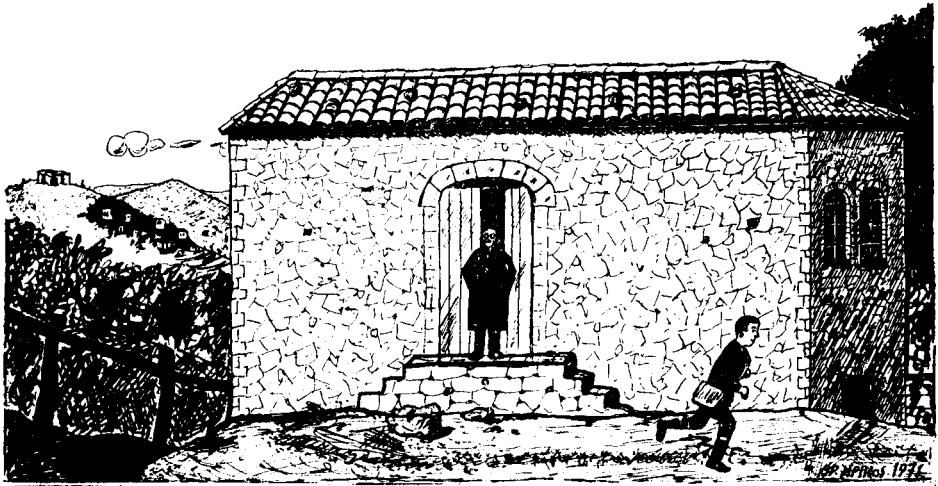
3. Ἐκεῖνο ποῦ ἐπίσης θεωρεῖται σὰν μεγάλο κίνητρο εἶναι οἱ δύσκολες συν-
θηκὲς ἐργασίας. Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, μὲ τὴν ὁποία ἀσχολοῦνται οἱ κά-
τοικοι τοῦ χωριοῦ μας, θεωρεῖται ἀπὸ τὶς πλέον ἐπίπονες.

4. Σὰν τέταρτος λόγος θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ τὸ ξηρὸ κλίμα καὶ ὁ ἀνοι-
κτὸς ὀρίζοντας —ἀπλώνεται στὰ πόδια σου ὅλος ὁ κάμπος τῆς Δυτικῆς Θεσ-
σαλίας—, χάρις στὰ ὁποῖα ὁ νοῦς ξεκουράζεται πιὸ εὐκόλα.

Νὰ λοιπὸν γιὰτὶ σχεδὸν κάθε οἰκογένεια ἔχει ἓνα, δυὸ ἢ καὶ περισσότερους
ἐπιστήμονες.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τὸ πρῶτο σκαλοπάτι ποῦ θὰ δρασκελίση κανεὶς μεγαλώνοντας, γιὰ ν' ἀνε-
βῇ στὴ σφαῖρα τῶν μορφωμένων εἶναι τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

Τό πρώτο διδακτήριο τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου σέ πιστή κατά τό δυνατόν ἀνα-
παράσταση ἀπό τόν κ. Θρασύβουλο Θ. Κρίκο.

Τό Σχολεῖο αὐτό σάν κτίριο ἀνήκε στήν Ἐκκλησία καί ἦταν κτισμένο στά βορειοδυτικά τῆς καινούργιας ἐκκλησίας καί πάνω ἀπό τό πουρνάρι. Κατά μία πληροφορία πρέπει νά εἶχε κτισθῆ τό 1854. Ὁ δάσκαλος ἦταν κοινοτικός. Ἔ-
νας ἀπ' αὐτούς πού τόσο πολῦ τόν μνημονεύουμε εἶναι ὁ Γεώργιος Σωτήρης
ἀπό τούς Μεγάδες Ζαγορίου Ἠπείρου. Σ' αὐτόν ὀφείλουμε καί τό τόσο πλού-
σιο ὕλικό πού μᾶς περισώζει στά ἀπομνημονεύματά του ἀπό τά χρόνια ἐκεῖνα.
Ἰππρέτησε δέ στό χωριό μας κατά τόν καιρό τῆς Τουρκοκρατουμένης ἀκόμη
Θεσσαλίας, ἐπὶ πέντε χρόνια, ἀπό τό 1876—1881.

Στά ἀπομνημονεύματά του, πού ἐξέδωκε ὁ ἔγγονός του Μάνθος Οἰκονόμου,
διαβάζουμε τά ἑξῆς: «Τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1876 συνεφώνησα διδάσκαλος εἰς
Κανάλια, χωρίον τῶν Θεσσαλικῶν Ἀγράφων» (σελ. 31).

Ἀντί γιὰ ἄλλα ἐπαινετικά λόγια στό σμιλευτὴ τῶν παιδικῶν ψυχῶν πα-
ραθέτουμε μερικούς ἀπό τούς ἀπλοὺς στίχους τοῦ Λάμπρου Παπαγεωργίου,
πού τούτ' ἔγραψε στίς 5 Νοεμβρίου 1939, γιὰ νά ἀπαντήσῃ σέ δυὸ ἐπιστολές
πού ἔστειλε ὁ Γ. Σωτήρης τό 1937 καί 1939 στό γιατρό Νικόλαο Ζοῦμπο, μὲ τίς
ὁποῖες περιγράφει τὰ περασμένα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ

... μιλάει ἡ καρδιά σου μ' ἀγάπη καί συμπόνια,
δάσκαλε εὐγενέστατε, Γεώργιε Σωτήρη.

Τί ζωντανὴ περιγραφή σ' ὄλα τὰ περασμένα
διαβάζουμε μὲ προσοχὴ καί μάτια δακρυσμένα.

Πῶς ζωντανεῦει μονομιᾶς ἡ γέρικη καρδιά μας!
ξανάρχονται, θαρρεῖς, τὰ νιάτα μας τὰ ὠραῖα

Καί τώρα χρεωστοῦμε μεγάλοι καί μικροί
νά ἴχουμε στό νοῦ μας μ' εὐλάβεια πολλή
Γεώργιον Σωτήρη, ὄνομα σεβαστόν,
στά Κανάλια ἀγαπητόν, δάσκαλον σοφόν.

Στὸ διάστημα τῶν πέντε χρόνων, ποὺ δίδαξε στὸ χωριό μας, ἐμαθήτευσαν ἑκατὸν εἴκοσι πέντε (125) ἀγόρια καὶ δώδεκα (12) κορίτσια.

Ἄξιζει κάθε κόπο νὰ ρίξη κανεὶς μιὰ ματιὰ στὸν πρὶν ἑκατὸ χρόνια κατάλογο τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ νὰ ἰδῆ ἐπίθετα, ποὺ πολλὰ εἶναι σήμερα γνωστὰ σὰν παρατσούκλια, γιὰτὶ προέρχονται ἀπ' αὐτά, ἢ ἀκούονται στὸ ὄνομα τῆς μητέρας, ποὺ φέρει καὶ αὐτὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρα τῆς, ὅπως: Ἀθανάσιος τῆς Γούλαινας, ἢ Λεωνίδας τῆς Νικολάκαινας, ἐνῶ πολλὰ ἀπ' αὐτά ἔχουν σήμερα χαθῆ.

Ἀντιγράφουμε τὰ ὀνόματα ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα ποὺ προαναφέραμε (σελ. 105 - 107).

Α Γ Ο Ρ Ι Α

Χρῖστος Εὐαγ.	Ἄλεξόπουλος	Χριστούλας Ἀν.	Χριστούλας
Θωμᾶς Ἀν.	Χριστούλας	Στέργιος Γρηγ.	Κατέρης
Σταῦρος Κ.	Παπᾶ Γεώργη	Ἡλίας Ἰωάν.	Μέλου
Ματθαῖος	Παπᾶ Θεοδοσίου	Θωμᾶς Δημ.	Καπνιά
Βάϊος Γούλα	Φασιανοῦ	Γεώργιος	Παπαποστόλου
Θωμᾶς	Νικολάκαινας	Ματθαῖος Δημ.	Τσιόκου
Κων)νος Εὐ.	Γιαταγᾶνα	Γεώργιος Ἰω.	Σουκαλιᾶ
Στέφανος Γεωργ.	Πρίντζου	Ἰωάννης Ἀθαν.	Θέου
Νικόλαος Χρ.	Θέου	Βασίλειος Ἀπ.	Ἀναστ. Πόλια
Λάμπρος Ἀπ.	Ντρέγκας	Νικόλαος Κωνστ.	Ζούμπου
Ἀπόστολος	Παναγιώτου	Λάμπρος Εὐάγγ.	Δήμου
Ἀπόστολος Ἰω.	Μάστορα	Χρῖστος	Λιάκου
Κων)νος	Κυρίτης	Θωμᾶς Ἰω.	Ἀλέξη
Γεώργιος Στεργ.	Μπάγιου	Ἀπόστολος	Μαστροβασίλης
Γεώργιος Δημ.	Φραγκιώτη	Ἰωάννης Νικ.	Ζήση
Ἀριστείδης Κων.	Ζούμπου	Γεώργιος	Πυργιώτου
Ἀθανάσιος Γεωργ.	Κωσταρᾶς	Ἀθανασούλας Κ.	Δημητράκαινας
Παναγιώτης Γεωρ.	Καπόλια	Δημήτριος Παν.	Κρίκου
Νικόλαος Δημ.	Νικολάκαινας	Γεώργιος Χρ.	Τσικρίκα
Λεωνίδας Ἀθ.	Τσικρίκα	Παναγιώτης Βασ.	Σαμαρᾶ
Στέφανος Εὐάγγ.	Γούλαινας	Χρῖστος Δημ.	Μπλέτσας
Ἀθανάσιος Εὐάγγ.	Γούλαινας	Λεωνίδας Κων.	Νικολάκαινας
Σταῦρος Παν.	Μάστουρας	Δημήτριος Χρ.	Θέου
Ἀπόστολος Χρ.	Χόντου	Βασίλειος Πέτρου	Κρίκου
Βασίλειος Ἀθ.	Πάσχου	Στέφανος Παν.	Μπακάλη
Βασίλειος Ζήση	Γκουντῆ	Κωνστ.	Γκέκας
Ἡλίας	Κωνσταντίνου	Ἀπόστολος Δημ.	Τσιόκου
Βασίλειος Ἀθ.	Παπᾶ Βασίλη	Ἀπόστολος Στεργ.	Χαντσάρα
Δημήτριος Χρ.	Τσικρίκα	Ἀπόστολος Θεοχ.	Σαμαρᾶ
Παναγιώτης Ἀπ.	Γκρέκα	Ἀπόστολος Ἰωάν.	Πυργιώτου
Κωνστ. Ἀθαν.	Πυργιώτου	Δημήτριος	Τζιόλα
Χρῖστος	Τσολιᾶ	Ξενοφῶν Κ.	Γαλάνη
Λουκάς	Σδρόλιας	Ἀπόστολος Κ.	Ζούμπου
Ἀπόστολος Κ.	Γαλανάκη	Θεόδωρος	Γκουνταλιᾶ
Ἰωάννης	Μαστροβασίλης	Παναγιώτης Εὐάγγ.	Μανώλη
Κων)νος Ἀναστ.	Πόλια	Λαμπράκης	Καραλῆ
Ἀρχοντῆς	Σωτηρίου	Εὐθύμιος Ἀπ.	Τσιομήτα
Κων)νος Γ.	Ζήση	Ἀρχοντῆς Ἰω.	Ἀλέξη
Θωμᾶς	Μπακογιάννη	Παναγιώτης	Τίγκα
Ἀπόστολος Παν.	Κιάφα	Βάϊος Δημ.	Νικολάκαινας
Γεώργιος Εὐάγγ.	Γιαταγᾶνα	Παναγιώτης	Ἀθανασίου
Λαμπράκης Κων.	Χαΐδωας	Ἀνδρέας	Παγώνη
Λαμπράκης Τόλη	Μάστουρα	Θωμᾶς Γάκη	Τσαρούχα

Σωτήριος	Πατᾶ	Ματθαῖος	Ζέκιου
Νικόλαος Ἰω.	Μάστορα	Κων. Ἀναστ.	Κωτῆ
Θεόδωρος Ἰω.	Κολοβοῦ	Ἀπόστολος Εὐαγ.	Γούλαινας
Κολιός (Νικολ.)	Καπνιά	Ἀρχοντῆς	Κωνσταντούλα
Νικόλαος Εὐαγ.	Γκίκα	Γεώργιος Παν.	Μάστορα
Βασίλειος	Τσιολιά	Ἰωάννης	Τσιουμήτα
Λαμπράκης Ἀθ.	Παπᾶ Βασίλη	Ἀπόστολος Ἰωάν.	Πινάκα
Δημήτριος	Σδρόλια	Γρηγόριος	Καρανάσιου
Ἀρχοντῆς Ν.	Μαυράκη	Κωνσταντῖνος Ν.	Καρακώστας
Ἀλέξανδρος Ν.	Τσανάκας	Δημήτριος	Ντρέγκας
Νικόλαος	Χριστάκου	Θωμᾶς	Φίνου
Σωτήριος	Κώστα	Στέφανος Ἀθαν.	Πάσχου
Ἀλκιβιάδης Κ.	Γαλάνη	Χριστάκης	Πόλια
Νικόλαος Π.	Ἰωάννου	Γεώργιος	Ἰωάννου
Λαμπράκης Γεωρ.	Πρίντσου	Χριστάκης	Μανώλη
Στέργιος	Σπανός	Κων)νος Γ.	Ρίζου
Θωμᾶς	Βάσιαινας	Δημήτριος	Καπνουτζῆ
Εὐάγγελος Δημ.	Ρίζου	Ἀριστοτέλης Εὐαγ	Πάσχου
Κωνστ. Λάμπρ.	Μακρῆ	Χρῖστος Ζήση	Κωτῆ
Χρῖστος	Μακρῆ		

Κ Ο Ρ Α Σ Ι Α

Οὐρανία Α.	Χριστούλα	Καλλιόπη Ἀν.	Καπνουτζῆ
Αἰκατερίνη	Μπαλάφα	Πολυξένη Ἀν.	Καπνουτζῆ
Μαρία	Σακελλαρίου	Ἐλένη	Παπᾶ Ζήση
Φώτου	Παπᾶ Ζήση	Ἀθηνᾶ	Χριστούλα
Ἀγγελικὴ Βασιλ.	Νικολάκη	Φώτου Ἰω.	Μάστορα
Ἀθηνᾶ	Πρίντσου	Εὐδοξία	Πρίντσου

Ἀπὸ τὸ 1882 ἄρχισε νὰ λειτουργῇ Δημόσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀρρένων καὶ στεγαζόνταν στὸ ἴδιο παλιὸ οἶκημα μέχρι τοῦ 1917, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἀπὸ τὸ τηρούμενο ἀρχεῖο στὸ σχολεῖο ὁ δάσκαλος Σπύρος Κατέρης. Γρήγορα ὅμως, τὸ 1894, προήχθηκε σὲ διθέσιο καὶ τὸ 1900 γίνεται τριθέσιο.

Στὸ ἴδιο μέρος, τὸ 1921, γκρεμίσθηκε τὸ ἐτοιμόρροπο πλέον διδακτήριο, καὶ κτίσθηκε αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει μέχρι σήμερα. Διαθέτει μεγάλη αἴθουσα καὶ Γραφεῖο. Σὲ διάφορα χρονικὰ διαστήματα χρησίμευε σὰν βοηθητικὴ αἴθουσα τοῦ κεντρικοῦ σχολεῖου. Γιὰ ἓνα διάστημα λειτούργησε καὶ ὡς Ὑφαντουργικὴ Σχολή. Σήμερα μένει ἀχρησιμοποίητο, ἀν καὶ εὐρίσκεται ὀπωσδήποτε σὲ καλὴ κατάστασι.

Τὸ 1917 ἀνεγέρθηκε νέο διδακτήριο, μὲ τρεῖς μεγάλες αἴθουσες, ἓνα γραφεῖο καὶ εὐρύχωρο διάδρομο. Ἐπίσης διέθετε καὶ πολὺ μεγάλη αὐλή. Ἡ τοποθεσία δωρήθηκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως. Μηχανικὸς τοῦ ἔργου ὑπῆρξε ὁ Ἀθανάσιος Σισόπουλος, γαμβρὸς τοῦ Χρῖστου Παπαποστόλου. Ἡ δαπάνη γιὰ τὸ ἔργο διετέθη ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ ἐκ Χίου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Ἀνδρέα Συγγροῦ, φωτογραφία τοῦ ὁποῖου εἶναι ἀνηρτημένη στὸ γραφεῖο.

Ὅπως μᾶς πληροφορήσε ὁ Ἡρακλῆς Ντρέγκας, τὰ χρήματα αὐτὰ προωρίζονταν γιὰ τὸ Φανάρι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπέμβασι τοῦ Καναλιώτη Βουλευτῆ Ἀλεξάνδρου Παπαποστόλου, παραχωρήθηκαν στὰ Κανάλια.

Σὰν διδακτήριο γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἦταν ἀπὸ τὰ καλύτερα, γιὰτὶ καὶ σήμερα ἀκόμη πληροῖ ὄλους τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς.

Παράλληλα μὲ τὸ Δημοτικὸ Ἀρρένων ἀπὸ τὸ 1885 λειτουργοῦσε καὶ τὸ Δημοτικὸ Θηλέων μὲ τὸ ὄνομα «Παρθεναγωγεῖο». Στεγαζόνταν στὸ μεγάλο κτίριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως κοντὰ στὴν πλατεῖα μὲ τὸ γνωστὸ ὄνομα «Βακούφικο». Τὸ κτίριο αὐτὸ κτίσθηκε τὸ 1879. Στὴ θέσι αὐτῆ θὰ πρέπει νὰ ὑ-

Ώραία και νοσταλγική εικόνα του αγαπημένου μας σχολείου, τότε πού, ασφυκτικά γεμάτο, θούιζε, μελισσολόι, από τις τόσες εύθυμες φωνές τών ζωηρών μαθητών. (Η φωτογραφία γύρω στά 1954-55).

πήρχε παλαιότερο οίκημα, διότι κατά πληροφορίες του Βασ. Πάσχου, στο σταύλο του είχε τά ζωά του ο Τουρκος Δελής, όταν ξκαμε επίδρομή στά Κανάλια μετά τό 1821. Τό κτίριο αυτό έξυπηρέτησε πολλές καταστάσεις. Σήμερα σ' αυτό, επιδιορθωμένο έσωτερικά, στεγάζεται ή Δανειστική Βιβλιοθήκη, στο δεύτερο όροφο.

Τό Παρθεναγωγείο στεγάστηκε σ' αυτό τό κτίριο από τό 1885 μέχρι τό 1917. Γιατί μόλις κτίστηκε τό νέο τριθέσιο διδακτήριο του δημοτικού, τότε στο παλαιό κτίριο τής έκκλησίας μεταστεγάστηκε τό Παρθεναγωγείο και ξμεινε εκεί μέχρι τής ένοποιήσεως του Άρρένων και Θηλέων Δημοτικού σέ Μικτό Δημοτικό.

Τό Παρθεναγωγείο αυτό λειτουργούσε μάλλον σάν μιά τετρατάξια Οικοκυρική Σχολή, γιατί περισσότερο απέθλεπε στην κατάρτιση τών κοριτσιών σέ καλές νοικοκυρές. Όσες δέ κοπέλλες έπιθυμούσαν νά συμπληρώσουν τή μόρφωση συνέχιζαν νά πηγαίνουν στο Δημοτικό Σχολείο τών Άρρένων.

Σάν πρώτη Δασκάλα του Παρθεναγωγείου αναφέρεται τό όνομα κάποιας Γεωργίας Καρμινάτου.

Μέ την ένοποίησι τών Σχολείων, τό 1929, προήχθη και τό τριθέσιο δημοτικό σέ τετραθέσιο. Οί κάτοικοι του χωριού αύξάνουν, οί όροι έργασίας στο σχολείο θελιώνονται και τό 1963 προάγεται και πάλι σέ πενταθέσιο, για νά φθάση στη δόξα του τό 1965 με την προαγωγή του σέ έξαθέσιο. Τότε δέ ανεγείρεται και νέο διδακτήριο έξαίρετο με τέσσερες αίθουσες και γραφείο, προσηλιακό άντικρυστά στο παλαιό, του Συγγρού.

Τά θεμέλια είχε ρίξει λίγο παλαιότερα ο Δάσκαλος Σπύρος Κιάτης, με ιδιωτικές προσφορές. Τρεις χιλιάδες είχε δώσει σάν πρώτη προσφορά ο Κώ-

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΘΕΟΔ. ΚΑΤΕΡΗΣ

(1897)

Διδάσκαλος επί 28 ἔτη

εἰς τὰ Κανάλια

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Κανάλια Καρδίτσας τὸ 1897.

Τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τῆς γενετείρας του. Ἐν συνεχείᾳ ἐφοίτησεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Φαναρίου Καρδίτσας.

Τὸ 1917 ἐστρατεύθη καὶ κατετάγη εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα εὐζώνων. Ἡ ἔθνικὴ του δράσις εἶναι ἀξιόλογος. Μετέσχεν ὄλων τῶν ἀγώνων τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Τὸ 1920 προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχίου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιλοχίου. Ἀπελύθη τὸ 1922, ἀφοῦ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πέντε καὶ πλέον συναπτά ἔτη. Ἐν συνεχείᾳ μέχρι τὸ 1926 ἐπεδόθη εἰς γεωργικὰς καὶ ἄλλας ἐργασίας.

Τὸ 1926 εἰσήχθη κατόπιν ἐξετάσεων εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Ἄρτης, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Τὸ πέμπτον ἔτος ἐφοίτησεν εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Λαμίας ἐκ τῆς ὁποίας, τὸ 1931, ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ Δημοδιδασκάλου.

Τὸ 1933 διωρίσθη εἰς τὸ Ἐμπειρικεῖον Δημοτικὸν Σχολεῖον Σύρου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος μετετέθη εἰς τὸ 4) τάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Καναλίων Καρδίτσας ἐπὶ Διευθυντοῦ τοῦ ἀειμνήστου συγχωριανοῦ Κωνσταντίνου Γ. Παπαγεωργίου, ὅστις τὸ ἐπόμενον ἔτος μετετέθη εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ἀνέλαβεν ἡ ἀριστοῦχος Διδασκάλισσα Καλλιόπη Ψαλτοπούλου - Πρίντζιου διατηρήσασα ταύτην ἕως τῆς συνταξιοδοτήσεώς της, τὸ ἔτος 1948. Μετὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολείου ἀνέλαβεν ὁ κ. Κατέρης ἕως τὸ 1962, ὅτε ἔλαβε σύνταξιν λόγῳ ὀρίου ἡλικίας μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Τμηματάρχου Α'.

Ἦσκησε λίαν εὐδοκίμως τὸ διδασκαλικὸν λειτούργημα.

Σχεδὸν ὄλα τὰ ἔτη τῆς διδασκαλικῆς του ὑπηρεσίας πλὴν ἑνός, ἦτοι ἐπὶ 28 ἔτη, ὑπηρέτησεν εἰς τὰ Κανάλια καὶ προσέφερεν ἀόκνως καὶ ἐνθουσιωδῶς τὰς πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας του διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν πρόδον τῶν συγχωριανῶν του. Ἠγάπα μὲ πάθος τοὺς μαθητὰς του καὶ εἰργάζετο μὲ ἱεραποστολικὸν ζήλον διὰ τὴν μὀρφωσίν των.

Ὡς Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου ἐμερίμνησε καὶ ἐθεμελίωσε τὸ νέον διδακτήριον τοῦ χωριοῦ ἔναντι τοῦ παλαιοῦ τοιοῦτου, τὸ ὁποῖον ἀπεπεράτωσεν ἐν συνεχείᾳ ὁ ἀειμνήστος συγχωριανός, Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου, Λάμπρος Γ. Γιαννακός.

Διετέλεσεν ἱεροψάλτης εἰς τὸν ἐνοριακὸν Ἱερόν Ναὸν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Ἐπρωτοστάτησεν εἰς ποικίλας ἐκπολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν πληρεστέραν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου διὰ τῆς προσφορᾶς σημαντικῶν ἱστορικῶν καὶ ἄλλων στοιχείων.

Εἰς τοὺς Καναλιώτας παρέμεινε γνωστός μὲ τὸ μικρὸν του ὄνομα «ὁ Σπύρος», τὸ ὁποῖον μὲ ἀπειρον σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν προφέρουν τόσον οἱ πολυπληθεῖς μαθηταὶ του, ὅσον καὶ οἱ κάτοικοι ὀλοκλήρου τοῦ χωριοῦ.*

* Τὸ βιογραφικὸν τοῦτο σημείωμα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Νικολάου Ἡρ. Ντρέγκα, Διδασκάλου.

στας Γαλανάκης, θιομήχανος. Ἀποπερατώθηκε τελείως μὲ κρατική ἐπιχορήγησι ἀπὸ τὸ Δάσκαλο Λάμπρο Γιαννακὸ τὸ 1970.

Στὸ κτίριο τοῦ Συγγρού στεγάζεται τὸ Νηπιαγωγεῖο, τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε τὸ 1968.

Ἀπὸ τὸ 1971 ὅμως ἀρχίζει ἡ κατακόρυφη πτώσι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ὑποβιβάζεται ἀπὸ ἐξαθέσιο σὲ τετραθέσιο, μὲ ὅπως-δήποτε ἀπρόβλεπτους ἀκόμη ὑποβιβασμούς του, ἐξ αἰτίας τῆς μειώσεως τοῦ μαθητικοῦ δυναμικοῦ.

Αὐτὴ εἶναι σὲ συντομία ἡ ἱστορία τοῦ Σχολείου μας, τὸ ὁποῖον ἐγαλοῦχησε στὰ ἑκατὸ του χρόνια ὄλους τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ μας, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ξεφύτρωσαν ἑκατοντάδες ἐπιστήμονες καὶ οἱ ὁποῖοι διέπρεψαν σ' ὅλες τὲς ἐπιστῆμες καὶ σ' ὄλους τοὺς τομείς τῆς κοινωνικῆς μηχανῆς. Ὅλοι οἱ ἀπόφοιτοὶ του μιλοῦν μὲ καμάρι καὶ σεβασμό, ὅπου βρεθοῦν, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ ἀπόδοσί του. Οἱ δάσκαλοί του πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα τὶς τελευταῖες δεκαετίες ἐργάσθηκαν ὡς ἀληθινοὶ ἱεροφάνται μὲ ἀφοσίωσι καὶ πλήρη συνείδησι τῆς ἀποστολῆς τῶν καὶ ἐδημιούργησαν ἔτσι βαρεῖα ἱστορικὴ κληρονομιά.

Ἐκπληρώνοντες ἐλάχιστο φόρο τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης σ' ὄλους αὐτοὺς τοὺς μύστες, γνωστοὺς καὶ ἀγνωστοὺς σὲ μᾶς καὶ τοὺς νεωτέρους, παραθέτουμε τὰ ὀνόματά των, γιὰ νὰ μείνουν στὴν αἰώνια ἀνάμνησι.

Οἱ κατάλογοι ποὺ ἀκολουθοῦν προσφέρθηκαν ἀπὸ τὸ δάσκαλο Γεώργιο Χριστοδοῦλου διευθυντὴ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Καναλιῶν καὶ περιλαμβάνουν τοὺς ἀπὸ τὸ 1910 καὶ ἔξῃς Διευθυντὰς τῶν Σχολείων καὶ ὄλους τοὺς δασκάλους ἀπὸ τὸ 1882—1975.

Κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ διηύθυναν τὸ Ἀρρένων οἱ:

Μόσιαλος	Λάμπρος	ἀπὸ τὸ 1910	μέχρι τὸ 1916
Φασιανὸς	Σωκράτης	» » 1916	» » 1917
Παπαϊωάννου	Ἀπόστολος	» » 1917	» » 1921
Κρανιάς	Λάμπρος	» » 1921	» » 1923
Μακρῆς	Δημήτριος	» » 1923	» » 1929

Στὸ Θηλέων διηύθυναν

Καρμινάτου	Γεωργία	ἀπὸ τὸ 1900	μέχρι τὸ 1910
Μπότου-Τσανάκα	Εἰρήνη	» » 1910	» » 1920
Ψαλτοπούλου	Καλλιόπη	» » 1920	» » 1921

Ἀπὸ τῆς ἐνοποιήσεως τῶν Σχολείων τοῦ 1929

Μακρῆς	Δημήτριος	ἀπὸ τὸ 1929	μέχρι τὸ 1930
Παπαγεωργίου	Κωνσταντῖνος	» » 1930	» » 1934
Ψαλτοπούλου	Καλλιόπη	» » 1934	» » 1948
Κατέρης	Σπυρίδων	» » 1948	» » 1962
Γιαννακὸς	Λάμπρος	» » 1962	» » 1969
Χριστοδοῦλου	Γεώργιος	ἀπὸ τὸ Σχολικὸ ἔτος 1969 · 70	καὶ ἐντεύθεν.

Δάσκαλοι ποὺ ὑπηρετήσαν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἀπὸ τὸ 1882 μέχρι τὸ 1975.

Σωτηρίου	Γεώργιος	Δελήτσιας	Ἀθανάσιος
Παπανικολάου	Νικόλαος	Κωνσταντάρης	Γεώργιος
Κωπαδημητρίου	Ἀναστάσιος	Παπασμήρης	Νικόλαος
Κωσταθάρας	Καλόγερος	Παπαϊωάννου	Ἀπόστολος
Πρασιδῆς	Θεοδόσιος	Μακρῆς	Δημήτριος
Φασιανὸς	Στέργιος	Ζοῦμπος	Θεμιστοκλῆς
Φαρασλῆς	Πέτρος	Τσανάκας	Χριστόδουλος

Καρμινάτου	Γεωργία	Λάσδα	Όλγα
Μπότου	Ειρήνη	Πέτρου	Τιμολέων
Παπανικολάου	Δημήτριος	Ποντικά	Μαρία
Μόσιαλος	Λάμπρος	Τέττα	Άγορή
Παπαγεωργίου	Κωνσταντίνος	Μίσσα	Ματθίλδη
Φασιανός	Σωκράτης	Χριστοδούλου	Γεώργιος
Κρανιας	Λάμπρος	Άδαμάκης	Μιχαήλ
Ψαλτοπούλου	Καλλιόπη	Δημοπούλου	Δέσποινα
Κατέρης	Σπυρίδων	Τυράκη	Ευαγγελία
Τσανάκα	Βικτωρία	Παπανικολάου	Ίωάννης
Γιαννακός	Λάμπρος	Πάσχος	Γεώργιος
Χαλάτσης	Ξενοφών	Δημόπουλος	Γεώργιος
Σπανός	Γεώργιος	Μανιδάκη	Έλευθερία
Κυρίτσης	Άρχοντης	Γκουρίτσα	Λεμονιά
Κρίκος	Κωνσταντίνος		

ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΡΕΠΗ ΚΑΝΑΛΙΑ

Ένα δείγμα απ' εκείνα που διακρίνουν τὸ χωριό μας, ανάμεσα στ' άλλα χωριά καὶ πόλεις, συγκριτικά θέβαια πάντοτε μὲ τὸν πληθυσμό, εἶναι ἡ ἀκραιφνὴς ἑλληνοπρεπὴς σκέψις πὺ χαρακτηρίζει τοὺς κατοίκους του.

Άδιάφευκτη μαρτυρία καὶ ἐπαλήθευσι σ' αὐτὸ εἶναι τὰ ὀνόματα πὺ συναντᾶ κανεὶς ν' ἀκούωνται στὸ χωριό μας. "Άλλα απ' αὐτὰ προφέρονται ὀρθά καὶ ἄλλα παρεφθαρμένα ἐξ αἰτίας τῆς δυσκολίας πὺ παρουσιάζουν, ἐπειδὴ καὶ ἀσυνήθιστα εἶναι στὴν ἀκοή σὲ πολλούς, καὶ σ' ἄλλους πάρα πολλά απ' αὐτὰ εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀγνωστα.

Πὺ, ἀλήθεια, ὀφείλεται αὐτὸ καὶ νὰ δίδωνται ὀνόματα ἀρχαιοπρεπῆ;

Τοῦτο ἀσφαλῶς φανερώνει τὶς βαθιὲς ρίζες τῆς ἑλληνικότητας τῶν κατοίκων. Εἶναι μὲ θεβαίωσι τῆς γνησιότητας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Εἶναι τὸ καθαρδαίμο ἑλληνικὸ γένος, ἀπὸ τὸ ὀποῖο κατάγονται απ' εὐθείας, χωρὶς ἐπιμειξίαι, οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μας, γιὰτὶ σὰν ἐπήλυδες ἀπὸ τὰ ἀπάτητα κορφοβούνια τῆς Πίνδου διετήρησαν μέσα τοὺς τὴν ἀρχαία ἔνδοξη ἑλλάδα.

Ἐπειτα οἱ πολλοὶ μορφωμένοι νονοὶ ἐπανέφεραν ἀπὸ τῆ λήθη, μέσα ἀπὸ τὰ σκονισμένα βιβλία πὺ διάβαζαν, τὰ ὀνόματα πὺ τοὺς ἐντυπωσίαζαν ἀπὸ τῆ δρᾶσι τοὺς.

Ἐτσι στὸ χωριό μας ἀναζοῦν καὶ παρελαύνουν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἡμίθεοι, ἥρωες, μυθικοὶ καὶ ἱστορικοὶ, πρόσωπα μὲ τὰ ὀποῖα ἀσχολήθηκε ἡ ἱστορία καὶ ἀπαθανάτισθηκαν στὴν ἑλλάδα καὶ σ' ὄλο τὸν κόσμο.

Γιὰ ἱκανοποίησι καὶ ἐπαλήθευσι τῶν λεγομένων παραπέμπουμε τὸν ἀναγνώστη στὸ κεφάλαιο «τὰ θαππιστικά ὀνόματα» τῶν «Λαογραφικῶν Σημειωμάτων» τοῦ Ὡμᾶ Ζήση.

Όλα αὐτὰ τᾶρα μεταβιβάζονται ἀπὸ τὸν παπποῦ καὶ τῆ γιαγιά στὸν ἐγγονὸ καὶ τὴν ἐγγονῆ καὶ γίνεται ἔτσι ἡ ἀνακύκλησι των. Νά λοιπὸν γιὰτὶ δὶκαία χαρακτηρίζονται τὰ Κανάλια ὡς ἑλληνοπρεπῆ.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μπορούμε νὰ παραθέσουμε ἐπίσης καὶ πολλὰ ὀνόματα πὺ ἀναφέρονται στὴν Ἄγία Γραφή ἢ ἀπὸ τὴν ὀνοματοδοσία τῶν Μοναχῶν, πὺ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ συνηθισμένα Χριστιανικά. Νά μερικά: Βελισσάριος, Ἐλισάβητ, Ἐλπινίκη, Θεοδόσιος, Θεόφιλος, Ἰάκωθος, Καλλίνικος, Λουκάς, Λουκία, Λυδία, Μᾶρκος, Ματθαῖος, Ρεβέκα, Ρόδη, Φιλοθέη καὶ ἄλλα.

Ἄλλη ἐπιθεβαίωσι καὶ αὐτῆ τῆς συζεύξεως πὺ ἔγινε μεταξύ Χριστιανισμοῦ - ἑλληνισμοῦ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΙΩΑΝ.
ΛΙΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
(1882)

Ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τοῦ χωριοῦ μας. Γιὸς εὐκατάστατης μετὰ μέτρα τοῦ χωριοῦ μας οἰκογενείας. Ὡστόσο δὲν τὸν κράτησε τὸ χωριό. Ἀνήσυχο πνεῦμα, ἀφοῦ τελείωσε τὸ Δημοτικὸ στὸ χωριό μας καὶ δύο τάξεις τοῦ Σχολαρχείου στὸ Φανάρι, φεύγει σὲ ἡλικία 18 ἐτῶν στὰ Τρίκαλα, ὅπου ἐργάζεται στὸ τυπογραφεῖο τοῦ ἀδερφοῦ του Θωμᾶ. Τὸ 1906 φεύγει γιὰ τὴν Ἀμερική. Στὴν ἀρχὴ ἐργάζεται πάλι σὲ διάφορα τυπογραφεῖα Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῶν ὁμογενῶν στὶς πόλεις Νέα Ὑόρκη, Σάν Φραντσίσκο, Σηάτλ καὶ τέλος στὸ Σιντροπούλεϋ. Ἀργότερα στὴν τελευταία τούτη πόλη στρέφεται πρὸς τὶς ξενοδοχειακὰς ἐπιχειρήσεις, ὅπου θὰ ἐκδηλωθῇ ὅλο του τὸ ἐπιχειρηματικὸ δαιμόνιο. Τὸ 1912 συνεπαρμένος κι αὐτὸς ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀνάταση τοῦ Γένους ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα καὶ κατατάσσεται ἐθελοντὴς στὸν Ἑλληνικὸ στρατό. Μετὰ τὸ τέλος τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, τὸ 1914, ἀναχωρεῖ καὶ πάλι γιὰ τὴν Ἀμερική καὶ συνεχίζει τὴν δραστηριότητά του μέχρι τὸ 1920, ὅποτε ἐπιστρέφει ὀριστικὰ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκαθίσταται μόνιμα στὴν Ἀθήνα. Τὶς ἐπιχειρήσεις του τὶς ἀφήνει στοὺς ἀδελφούς του Γεώργιο καὶ Ἀλέκο, ἐνῶ ὁ ἴδιος μετὰ πετυχημένες ἀγορὰς ἀκινήτων ἀναπτύσσει καινούργιες στὴν Ἀθήνα τώρα, τὶς ὁποῖες μετὰ ἀκάματη δραστηριότητα διατηρεῖ μέχρι τὸ 1967. Τότε τὶς διαλύει, γιὰ νὰ ζήσει τοῦ λοιποῦ ὡς συνταξιούχος ἐπιχειρηματίας. Πάθος καὶ πόθος του μοναδικὸς τὸ χωριό. Ζεῖ καὶ ἀναπνέει μετὰ μόνη φροντίδα καὶ ἔγνοια τὰ Κανάλια. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν περιουσία του διέθεσε, ἀλλὰ καὶ διαθέτει συνεχῶς γιὰ τὸν εὐτρεπισμὸ καὶ τὴν πνευματικὴ ἀνοδο τοῦ χωριοῦ μας. Σὰν πνευματικὸς φάρος θὰ φαντάζη τὸ μεγαλύτερο ἔργο του, τὸ Πνευματικὸ Κέντρο. Μετὰ δικά του χρήματα καὶ μετὰ δικές του ἐνέργειες ἔγιναν ἕνα πλῆθος ἄλλων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

«ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ι. ΛΙΑΣΚΟΒΙΤΟΥ»

Ἀποτελεῖ πράγματι στολίδι καὶ καμάρι γιὰ τὸ χωριὸ μας τὸ Πνευματικὸ Κέντρο, ποῦ ἀνήγειρε μὲ δαπάνες τοῦ ὁ Ἀπόστολος Λιασκοβίτης, ὁ ὁποῖος πολὺ ἀγαπᾷ τὴ γενέτειρά του καὶ διαθέτει μεγάλα ποσὰ γι' αὐτή.

Ἄναιρό του ἦταν νὰ κάμη κάτι ποῦ θὰ ὠφελοῦσε πνευματικὰ τοὺς συγχωριανούς του. Ἔτσι τὸ 1965 ἀγόρασε τὸν κατηφορικὸ κήπο τῶν Καπνουτζαίων, χίλια τετραγωνικά, καὶ στὸν ἴδιο χρόνο, 10.10.1965, ρίχτηκαν τὰ θεμέλια.

Ἡ μελέτη καὶ τὴν ἐπίβλεψη ἀνέλαβε ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Ἀθανάσιος Μπρακατσούλας μὲ τὴν Ἀρχιτέκτονα Ἑλένη Λιάκου. Ἐργολάβος ἀνεδείχθη ὁ Παναγιώτης Κωτούλας.

Τὸ κτίριο εἶναι διώροφο μὲ μεγάλη θεράντα στὴ νοτιοδυτικὴ πλευρά. Στὴν εἰσοδὸ του εἶναι ἡ μεγάλη θεράντα - μπαλκόνι, ποῦ ἀπολαμβάνεις τὸ χωριὸ καὶ τὸν κάμπο πρὸς τὴν Καρδίτσα. Ἀμέσως περνᾷς στὸ εὐρύχωρο χῶλ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὀδηγεῖσαι δεξιὰ στὴν αἴθουσα Βιβλιοθήκη - ἀναγνωστήριον, καὶ ἀριστερὰ καὶ ἄνω στοὺς βοηθητικούς χώρους. Δυὸ μεγαλοπρεπεῖς καθρέφτες σὲ ἐντυπωσιάζουν μὲ τὶς σκαλιστὲς παραστάσεις στὸ στήριγμα. Εὐθεία στὴν εἰσοδο ἀπλώνεται ἡ εὐρύχωρη αἴθουσα, ποῦ περιλαμβάνει διακόσια (200) καθίσματα, τὴ μόνιμη σκηνὴ θεάτρου καὶ τὰ καμαρίνια.

Στὴν αἴθουσα αὐτὴ γίνονται ὅλες οἱ γιορταστικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ χωριοῦ καὶ προβάλλονται διάφορες μορφωτικὲς κινηματογραφικὲς ταινίες.

Ὁ ἡμιπόγειος κάτω ὄροφος περιλαμβάνει δυὸ δωμάτια μὲ τοὺς βοηθητικούς χώρους ποῦ χρησιμοποιεῖται γιὰ ἰατρεῖο. Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἕξι δωμάτια ἐπικρατεῖ ἡ σκέψι νὰ διαμορφωθοῦν ἐν καιρῷ καὶ χρησιμεύσουν ὡς Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης καὶ Ξενώνας.

Ὁ ὑπόλοιπος ἀκάλυπτος χῶρος διαρρυθμίσθη καὶ φυτεύθησαν καλλωπιστικά καὶ παρποφόρα δένδρα. Ἔτσι ὁ χῶρος αὐτὸς ἀποτελεῖ ἄλλο ἓνα ὄμορφο τοπίο στὸ χωριὸ μας.

Ἡ ὅλη δαπάνη μέχρι σήμερα, ἐπειδὴ συνεχίζει ἀκόμη νὰ στέλνη χρήματα, ὁ χρηματοδότης, ξεπέρασε τὸ ἓνα ἑκατομμύριο δραχμὲς.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ἐντυπώσεων τῶν ἐπισκεπτῶν» ποῦ τηρεῖται στὴ βιβλιοθήκη, μαθαίνουμε, ὅτι στὶς 30 Αὐγούστου 1969, μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 4978 Συμβόλαιον, μεταβιβάστηκε τὸ Πνευματικὸ Κέντρο ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Λιασκοβίτη στὴν Κοινότητα Καναλιῶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ Συμβόλαιον περιλαμβάνει: «...δωρεῖται... εἰς ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τὴν γενέτειράν του καὶ τοὺς κατοίκους τῆς ἀγάπης του καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως αὕτη ἀποτελέσει... «Πνευματικὸν Κέντρον Καναλιῶν» τελοῦν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Κοινότητος, σκοποῦν τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν καὶ ψυχαγωγίαν τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος καὶ ἰδίᾳ τῶν νέων, δι' ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκης, πλουτιζομένης διὰ βιβλίων ἀποκλειστικῶς μορφωτικῶν περιεχομένου, διὰ διαλέξεων δοκίμων ὁμιλητῶν, ψυχαγωγικῶν καὶ Πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἄλλων ἐορταστικῶν συγκεντρώσεων, οὐδεμίαν ὁμως σχέσιν ἔχόντων πρὸς πολιτικὴν προπαγάνδαν...» (σελ. 3).

Στὶς 28 Μαΐου 1972 ἔγιναν μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια τὰ ἐγκαίνια τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου, παρουσία ὄλων τῶν ἀρχῶν τοῦ Νομοῦ Καρδίτσας, τῶν τοπικῶν τοῦ χωριοῦ καὶ Φαναρίου, τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκπολιτιστικοῦ Συλλόγου τῶν Καναλιωτῶν, πολλῶν Καναλιωτῶν ποῦ διαμένουν στὴν Καρδίτσα καὶ ἄλλων. Ἀντηλλάγησαν προσφωνήσεις, ἀντιφωνήσεις καὶ ἐκφωνήθηκαν λόγοι. Ὁ Καναλιώτης λογοτέχνης Βασίλειος Πάσχος ἀπήγγειλε τὸ παρακάτω ποίημά του μὲ τὸν τίτλο:

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Με τ' όξύ της τὸ βλέμμα ἢ Γλαῦκα τὴ νύχτα
τὰ σκοτάδια μὲ τόλμη ξεσχίζει
πού 'ναι γύρω της κόλαση πῆχτρα.
Πνεῦμα νοὺς στὴν πυκνὴ τὴ θολούρα φεγγίζει.

Τὴν αὐγὴ ἀπ' τὸν λόγγο τὸ Πνεῦμα γυρίζει
κουρασμένο, κι' ἐδῶθε κοιτάζει.
Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ του σαστίζει,
δὲν θωρεῖ στὸ χωριό μας αὐτὸ πού ζητάει...

Παραλίγο νὰ φύγει, σὲ πόλη νὰ πάει.
Δροσερὸ περιβάλλον ὠραῖο
στὸ χωριό τοῦτο δῶ ξενοχτάει.
Νὰ θρονιάσει στὸ διάσελο ἦταν μοιραῖο...

Εὐεργέτης τρανός, εἶχε πόθο θαμμένο
ἓνα κέντρο σάν σπίτι νὰ κτίσει...
Καὶ τὸ ἄμοιρο Πνεῦμα κλαμμένο
ἔρῃκε στέγη θερμὴ ἑολικὰ νὰ οἰκήσει.

Προσφορά τῆς ἀγάπης στὸ Πνεῦμα, τὸ σπίτι,
στὰ βιβλία, στὸ λόγο, στὴν τέχνη
τοῦ σεμνοῦ δωρητοῦ Λιασκοβίτη
εἶναι κτίσμα κομψὸ δουλευτῆ καλλιτέχνη.

Λαμπερὸς εἶναι φάρος, πυρσὸς πού φωτίζει
τῆς Καρδίτσας τὸν εὐφορο κάμπο
τὰ Κανάλια 'Ιθώμης στολίζει
καὶ τῆς γνώσης, μπριγιάντι θὰ γίνει μὲ θάμπο...

Μάιος 1972.

Ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος, διὰ τοῦ Προέδρου της, προσφέρθηκε στὸ δωρητὴ Ἀπόστολο Λιασκοβίτη «*χ ρ υ σ ο ὺ ν μ ε τ ἄ λ λ ι ο ν*» μὲ τὴν ἐπιγραφή στὴν μία ὄψη: «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΙΑΣΚΟΒΙΤΟΥ» καὶ στὴν ἄλλη ὄψη «*ΕΝΘΥΜΙΟΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ 28 - 5 - 1972*».

Ἐπικολούθησε δεξίωσι στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ ὄλων τῶν προσκεκλημένων καὶ γλέντι μὲ πολὺ Καναλιώτικο κέφι.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Στὸ χωριό μας λειτουργοῦν δυὸ βιβλιοθήκες. Ἡ ἐπωνυμία τῆς μίας εἶναι: «*Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Καναλιῶν*» καὶ στεγάζεται στὸ «*Βακούφικο*», κοντὰ στὴν πλατεῖα. Διαθέτει πλέον ἀπὸ δυὸ χιλιάδες τριακόσια (2.300) βιβλία. Περισσότερα γιὰ τὴ δημιουργία τῆς Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τὴ λειτουργία της ἀναφέρονται στὸ κεφάλαιο «*Ἡ χριστιανικὴ κίνησι στὰ Κανάλια*» τῆς ἐργασίας «*Θρησκευτικὴ ζωὴ*».

Ἡ ἐπωνυμία τῆς ἄλλης εἶναι: «*Κοινοτικὴ Βιβλιοθήκη Καναλιῶν*». Στεγάζεται στὸ νεότευκτο Πνευματικὸ Κέντρο. Συστήθηκε διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 298)1971 Διατάγματος πού δημοσιεύθηκε στὸ Α' τεύχος, ἀρ. 89) 8 - 5 - 71 φύλλου τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἀναφέρεται ὅτι: «...σκοπὸς τοῦ συνισταμένου νομικοῦ προσώπου... διὰ τὴν ὄργάνωσιν Κοινοτικῆς Βι-

θλιοθήκης, τῆς προμηθείας βιβλίων Ἐθνικοῦ, Ἰθροσκευτικοῦ, ἠθικοπλαστικοῦ, ἐπαγγελματικοῦ, ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου καὶ ἡ διάθεσις τούτων πρὸς μελέτην εἰς τοὺς κατοικοὺς, διὰ τὴν ἀνύψωσιν πνευματικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ αὐτῶν ἐπιπέδου...».

Εἶναι ἔργον τοῦ «ἐν Ἀθήναις Ἐκπολιτιστικοῦ Συλλόγου Καναλιωτῶν». Ἐποπεύεται ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον, τοῦ ὁποῖου τὰ πρῶτα μέλη του διορίσθησαν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Β' 30599) 29.9.1971 ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου Καρδίτσης καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Κωνσταντῖνος Δημητρίου, ὁ τότε πρόεδρος τῆς Κοινότητος, ὡς Πρόεδρος.
2. Γεώργιος Πάσχος, δάσκαλος, ὡς ἀντιπρόεδρος.
3. Τηλέμαχος Βάλλας, 4. Ἀπόστολος Ρίζος καὶ 5. Ἀπόστολος Θ. Γιαννακὸς ὡς μέλη.

Ἡ λειτουργία τῆς ἀνετέθη σὲ μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καὶ τὴν ἐπιβλεψί. Ἡ ἠλιόλουστη αἴθουσα βοηθεῖ ἰδιαίτερα γιὰ μελέτη κατὰ τὸ χειμῶνα. Οἱ μεταλλικὲς βιβλιοθήκες τῆς ἐξασφαλίζουν τὴ διατήρησι τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς Καναλιωτῶν. Μέχρι τώρα ἔχουν συγκεντρωθῆ περὶ τὰ πεντακόσια βιβλία καὶ καταχωρήθησαν σὲ εἰδικὸ βιβλίον τῶν δωρητῶν μὲ προοπτικὴ ἀυξήσεως, ὥστε νὰ καταστή δυνατὸ νὰ ἐξυπηρετῆ τις πνευματικὲς ἀνάγκαι τῶν μαθητῶν περισσότερο καὶ νὰ τροφοδοτῆ κατὰ τὸ χειμῶνα τοὺς φιλομαθεῖς Καναλιώτες.

ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΚΑΝΑΛΙΩΤΕΣ

Δὲν ὑστέρησε τὸ χωριὸ μας καὶ σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀσχολήθησαν μὲ τὰ κοινὰ. Ἄτομα μὲ ἰδανικά καὶ μὲ φλόγα, ἀπὸ εὐγενῆ φιλοδοξία νὰ ὑπηρετήσουν τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων, ἀναμίχθησαν στὴν πολιτικὴ καὶ ἀναδείχθησαν Βουλευταί.

Γι' αὐτὸ τοὺς ταιριάζει κάποια ξεχωριστὴ θέσι καὶ ἰδιαίτερη παρουσία στὸ βιβλίον αὐτό, γιατί εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ ὄχι μόνον τοῦ χωριοῦ μας, ἀλλὰ καὶ τῆς περιφερείας τοῦ Νομοῦ Καρδίτσης. Εἶναι δὲ αὐτοὶ οἱ ἀκόλουθοι:

Σ π υ ρ ῖ δ ω ν Ἀ π. Π α π α π ο σ τ ὸ λ ο υ. Γεννήθηκε τὸ 1854, καὶ σπούδασε Ἰατρικὴ στὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Μὲ τὴν προσάρτησι τῆς Θεσσαλίας στὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειον τὸ 1881 ἐπανῆλθε στὰ Κανάλια, ὅπου ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γιατροῦ. Ἀναμίχθηκε στὴν πολιτικὴ καὶ ἐξελέγη Δήμαρχος τοῦ Δήμου Ἰθώμης καὶ στὴ συνέχεια Βουλευτῆς τῆς Ἐπαρχίας Καρδίτσης τὸ 1899. Δραστήριος καὶ ἀνιδιοτελής, ὅπως ἦταν, ὄλα τὰ ἔδωκε γιὰ τοὺς ἄλλους. Πέθανε ἀάμπτωχος στὴν Ἀθήνα τὸ 1903.

Ἀ λ ἑ ξ α ν δ ρ ο ς Χ ρ. Π α π α π ο σ τ ὸ λ ο υ. Γεννήθηκε τὸ 1870 καὶ σπούδασε Νομικά στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἀναμίχθηκε στὴν πολιτικὴ καὶ ἐξελέγη Βουλευτῆς τῆς Ἐπαρχίας Καρδίτσης τὸ 1905, 1910, 1912, 1915 καὶ 1920. Πέθανε τὸ 1922 στὸ Βόλο.

Ἀγωνίστηκε μὲ ξεχωριστὸ πάθος γιὰ τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα καὶ κατάρθωσε νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀπαλλοτρίωσι τῶν τσιφλικιῶν Θεσσαλίας. Ἡ δρᾶσι του ὡς ἐπισημῶνος καὶ πολιτευομένου ὑπῆρξε ἠθικωτάτη. Γι' αὐτὸ ὁ λαὸς τῆς περιφερείας σὰν ἀνταμοιβὴ τὸν ἐξέλεξε συνέχεια σὲ πέντε Βουλευτικὲς περιόδους.

Π ε ρ ι κ λ ῆ ς Χ ρ ι σ τ ο ὕ λ α ς. Γεννήθηκε τὸ 1872. Σπούδασε Νομικά στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Καρδίτσης καὶ Δημοτικὸς Σύμβουλος. Τὸ 1928 ἐξελέγη Βουλευτῆς τῆς Ἐπαρχίας Καρδίτσης. Διετέλεσε μέλος τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἐταιρείας Θεσσαλῶν. Ἀπέθανε πρὶν ἀπὸ τὸ 1938.

Βασιλείος Κων. Μπρακατσούλας. Γεννήθηκε τὸ 1929. Εισήχθη πρῶτος στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου στὴν Καρδίτσα. Τὸ 1958 ἐξελέγη Βουλευτὴς Καρδίτσας καὶ ἦταν ὁ νεώτερος τῶν Βουλευτῶν στὸ Κοινοβούλιο τῆς περιόδου αὐτῆς.

Ἐγκατεστημένος ἤδη στὴν Ἀθήνα προήχθη σὲ δικηγόρο τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Νομίζω, ὅτι θὰ ἀποτελοῦσε παράλειψι, ἂν σ' αὐτὴ τῆ σελίδα δὲν περιλαμβάνονταν καὶ οἱ Δήμαρχοι Καναλιῶτες.

Χρῖστος Ἄποστ. Παπαποστόλου. Γεννήθηκε τὸ 1852. Μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Θεσσαλίας, τὸ 1881, γιὰ τὴν καλύτερη αὐτοδιοίκησι δημιουργήθηκαν οἱ Δήμοι. Τὸ χωριὸ μας, μαζί μὲ ἄλλα δώδεκα τῆς περιφέρειας, ἀπέτελεσαν τὸν Δήμο Ἰθώμης Καρδίτσας, μὲ ἔδρα τὸ Φανάρι.

Ἡ προεκλογικὴ πάλη γιὰ τὴν ἀνάδειξι τοῦ Δημάρχου, γίνονταν ἀνάμεσα στὰ δύο κεφαλοχώρια Φανάρι καὶ Κανάλια. Τὸ Φανάρι εἶχε ὅλες τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες: Δημαρχεῖο, Εἰρηνοδικεῖο, Ἀγρονομεῖο, Ἀστυνομία καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Γυμνάσιο. Εἶχε καὶ τὸ βασικὸ προνόμιο νὰ εἶναι σὲ κενετρικώτερη θέσι. Τὰ Κανάλια εἶχαν ἄλλα προσόντα. Πολλοὺς μορφωμένους ἐπὶ παραδείγματι. Γι' αὐτὸ οἱ προεκλογικοὶ ἀγῶνες γίνονταν πεισματικοί.

Ἀπὸ τὸ 1897 μέχρι τὸ 1905, γιὰ δύο συνεχεῖς τετραετίες, τὴ Δημαρχία τὴν εἶχαν τὰ Κανάλια, γιὰτὶ Δήμαρχος ἐκλέγονταν ὁ Χρῖστος Παπαποστόλου. Ἀπὸ «τζάκι», ὅπως ἔλεγαν στὰ χωριά, μὲ ἀδελφὸ γιατρό, ποῦ καὶ αὐτὸς χρημάτισε Δήμαρχος Ἰθώμης, λίγο πιὸ νωρίτερα, καὶ ἀργότερα βγήκε Βουλευτὴς. Ἐπιβλήθηκε γιὰ τὴν ἐργατικότητά του. Ἀγαπήθηκε γιὰ τὴ συμπαράστασί του στὰ τόσα δύσκολα προβλήματα τῆς ἐποχῆς του. Πέθανε τὸ 1920, ἀφίνοντας ἀγαθὴ μνήμη.

Χρῖστος Ἄποστ. Παπαποστόλου (1852 — 1920) μὲ τὴν σύζυγό του. Ἐπὶ δύο συναπτές τετραετίες (1897 — 1905) διετέλεσε Δήμαρχος στὸν Δήμο Ἰθώμης, στὸν ὁποῖο διοικητικὰ ὑπάγονταν καὶ τὰ Κανάλια. Ἡ δραστηριότητά του τὸν ἐπέβαλε σ' ὀλόκληρη τὴν περιοχή.

Σταύρος Πάσχος, Δικηγόρος στη Θεσσαλονίκη. Γεννήθηκε τὸ 1913. Αὐτὸς θέβαια δὲν χρημάτισε Βουλευτῆς, ἀλλ' ἐξελέγη Ἀντιδήμαρχος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν στὴ συμπρωτεύουσα, τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶναι ἐπομένως ἀξιόλογη γιὰ τὸ χωριὸ μας ἡ παρουσία του στὸν κοινωνικὸ στίβο.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ἡ λογοτεχνία εἶναι ἔμφυτο προτέρημα. Εἶναι κάτι τὸ πηγαῖο καὶ αὐθόρμητο. Ὁ λογοτέχνης ἔχει στιγμὲς ἐμπνεύσεως καὶ ἐξάρσεως. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι ἔργον τῶν πολλῶν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν πεζὸ ἢ ἔμμετρο λόγο. Μέσα λοιπὸν στὴν πλειάδα τῶν μορφωμένων τοῦ χωριοῦ μας ζεπήδησαν καὶ μερικοὶ μὲ λογοτεχνικὴ φλέβα.

Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ποὺ εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ σκαρώνουν στίχους, μὰ δὲν μᾶς ἄφησαν γραπτὰ εἶναι:

Ὁ Χρῆστος Τσικρίκας. Ἀπὸ δημοσίευμα τοῦ Θεοδόση Θεοῦ, Γυμνασιάρχου, πληροφορούμεθα πὼς «ἀνατροφή καὶ μόρφωσι εἶχε τὴν ὀρφάνια καὶ τὴ φτώχεια καὶ ζοῦσε σὲ ξένο σπίτι. Στιχουργὸς μὲ πρωτοτυπία, σατιρικὸς, ἰδίως πάντα στὴν τοπικὴ διάλεκτο». Νὰ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς στίχους του:

«Τί ἔχουν τὰ κλαριά καὶ σειόντι
Βινισιώτες πᾶν κι ἔζουντι».

Καὶ ἀλλοῦ πάλι χωρατεύοντας μὲ τοὺς χωριανούς τοὺς λέει:

«Μὴ φοβάστε, χωριανοί,
εἴμαστε ὄλοι διαλεχτοί,
εἴμαστε οὔλοι παλληκάρια,
Ἄιντε ἅπᾶν κατὰ πουρνάρια».

Ἦταν δὲ μαστίγιο σὲ ὄσους τοῦ ἔδιναν ἀφορμὴ, καὶ τσάκιζε κυριολεκτικὰ ἰόγκαλα, ὅταν ἔκρινε γεγονότα ποὺ συνέβαιναν στὰ Κανάλια καὶ τὰ γύρω χωριά.

Ὁ Βασίλειος Μπάγιος: Εἶναι πῶς συγκροτημένος στιχουργός. Εἶχε προοπτικὲς ἀναδείξεως. Ἀλλ' ὁ πόλεμος τῆς Ἀλβανίας τοῦ 1940 τοῦ ἔκοψε τὸ δρόμο τῆς δημιουργίας. Ἔμενε γιὰ πάντα ἀκόμητος φρουρὸς στὰ Ἑλληνοματωθὰ μέρη βουνὰ τῆς Βορείου Ἠπείρου. Δὲν πρόλαβε νὰ τελειώσῃ τὴν ἱερὴ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας.

Ἀπὸ μαθητῆς ἀκόμη ἐπιδόθηκε στὴν ποίησι. Ἀπὸ τὸ παρακάτω ποίημα ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν ἐβδομαδιαία Ἐφημερίδα τῆς Καρδίτσης «Ἀνατολή», Αὐγούστος 1929, πληροφορούμεθα (ἀρχεῖο Θεοδόση Θεοῦ), ὅτι εἶχε Συλλογὴ, ποὺ τὴν ὀνόμαζε «Ἀπλὲς ἁρμονίες», καὶ τὴν ἔγραψε ὡς μαθητῆς. Τιμῆς ἔνεκεν παραθέτουμε τὸ ποίημά του:

ΦΕΡΕ ΜΕ ΔΡΟΜΕ

Φέρε με δρόμε, φέρε με νὰ ἰδῶ ποῦ θὰ μὲ πᾶς
σ' ἀγριούς γκρημνούς, σὲ ἄβυσσες, σὲ χώρες ρημαγμένες.
Καὶ σύ, ἀγριοπούλι, πάνω μου γλήγορα ποῦ πετᾶς
μέσ' τὴ σιωπῇ, γιατί συχνὰ χύνεις λαλιὲς θλιμμένες;

Ἐλάτια, ὀξυὲς δενδριά γιατί ἔτσι μὲ τηρᾶτε
καὶ τὰ χοντρά σας τὰ κλωνιά μὲ δείχνετε μὲ τρόπο;
Μέσα στὰ τρίσβαθα γερὰ νοιώθω νὰ μὲ κτυπᾶτε
καὶ νὰ μ' ἀφίνετε θουβὸ κλεούμενον στὸ φῶβο.

Φέρε με, δρόμε, φέρε με όσο μπορείς θαθεία,
 τή θλίψι μου άγροίκησα από μικρό παιδάκι.
 Δέν σε φοβοῦμαι κι' άν στοιχειά φυλάνε σκιαχτερά
 Νά με συντρίψουν τό κορμί σ' όποιο κρυφό δρομάκι

Άπό τούς νεωτέρους πού κατέχουν γνωστή θέσι μέσα στον κόσμο τών λογοτεχνών διακρίνονται:

Ό Άπόστολος Χρίστου Ζήσης, γνωστός με τό ψευδώνυμο Ζήσης ΣΚΑΡΟΣ. Είναι ανώτερος υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών. Άπό νωρίς άσχολήθηκε και με τή λογοτεχνία. Άπό τά έργα πού κυκλοφόρησε μέχρι τώρα φανερώνεται ένα πλούσιο και φτασμένο λογοτεχνικό ταλέντο. Έργα του γνωστά είναι:

1. Ναθαναήλ Μάρκος	διηγήματα, 1943
2. Τά γεράκια τής Πίνδου	νουβέλλα έκδ. β' 1950
3. Οί κλοῦβες. Χρονικό τής Κατοχής	α' έκδοση 1945, β' 1961, γ' 1962, δ' 1975
4. Χαραυγή	διηγήματα α' έκδοση 1955, β' 1957
5. Οί ρίζες του ποταμού	μυθιστόρημα Τόμ. α' 1960
6. Τό φλογισμένο φουνό	όνειρόδραμα, 1954
7. Τό ταξίδι τής φιλίας	ταξιδιωτικές έντυπώσεις, 1956
8. Μεγάλη πορεία	Α' άργώ Ποιήματα
9. Άνοιχτοί ούρανοι	μυθιστόρημα, 1958
10. Τό κορίτσι με τό Σαντούρι	διηγήματα, 1963

Ό Βασίλης Θεοδώρου Πάσχος, με τό ψευδώνυμο ΒΑ-ΣΠΑΣ. Άνώτερος υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών. Τis πάρεργες ώρες, όπως ό ίδιος λέγει χαρακτηριστικά, άσχολείται με τή λογοτεχνία. Η προσφορά του είναι πλούσια, άν κρίνη κανεις από τά έργα πού κυκλοφόρησε, χάρια εκείνα πού περιλαμβάνονται σε έφημερίδες, περιοδικά και στην ένγκυκλοπαίδεια του Χάρη Πάτση. Τά έργα του αυτά είναι:

1. Δύο δοκίμια για τήν άγροτική νεολαία και τά προβλήματά της	1945 - 1946
2. Βίοι παράλληλοι Πλουτάρχου	άπόδοσι στη Δημοτική τόμοι δύο 1961 - 1962
3. Άνθολογία Νεοελληνικού διηγήματος	τόμοι δύο 1964
4. Η Ιστορία τής Ειρήνης	συλλογή διηγημάτων 1964
5. Περιφρονημένα Νειάτα	μυθιστόρημα 1965
6. Πρωτοπόροι στο Διάστημα	μυθιστόρημα έπιστημονικής φαντασίας 1966
7. Έκλεκτά παραμύθια	άνθολογία έλληνικών παραμυθιών 1967
8. Στο άστέρι τών παγωνιών	παιδικό παραμύθι 1967
9. Ηρωικοί άντίλαλοι από τή Δυτική Θεσσαλία	ήθογραφικά κείμενα 1972
10. Η Δυτική Θεσσαλία στ' άρματα - Καναλιώτες άγωνιστές του 1821	μελέτη δημοσιευθείσα στο περιοδικό ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ άρ. 4, 1973
- Στή σειρά τών λογοτεχνών μας περιλαμβάνονται και:

Ό Λάμπρος Δημ. Παπαγεωργίου, με τό ψευδώνυμο Γερονιάτας, ό όποιος με στίχους άπλούς, (δμοιοκαταλήκτους), περιγράφει όμορφies τών τόπων του χωριού μας, χαρακτηρίζει και ξαναζωντανεύει πρόσωπα και τύπους τών περασμένων καιρών του χωριού και θερμαίνει με τήν Έθνική

καί Θρησκευτική κατά τὸ πλείστον ποίησί του. Ἔργα του εἶναι τὰ κυκλοφορήσαντα σὲ μικρὰ τεύχη:

1. Τῆς Πεντέλης τὰ κάλλη	9. Ἐξω στῆ φύσι
2. Φτερουγίσματα	10. Σάν τὴν Ἑλλάδα μας
3. Στιγμές ἱερές	11. Τὰ παιδιά τῆς Ἑλλάδος
4. Ἀξέχαστο χωριό μου	12. Στὴν Ἐθνική μας σημαία
5. Στὰ πεταχτὰ	13. Ἄλλου πουθενά
6. Κοινωνικοὶ χαρακτήρες	14. Πόθος Θεῖος
7. Καλοὶ χαρακτήρες	15. Γερονιάτια
8. Κοινωνικοὶ τύποι Α', Β', Γ' τεύχ.	16. Γερονιάτιες

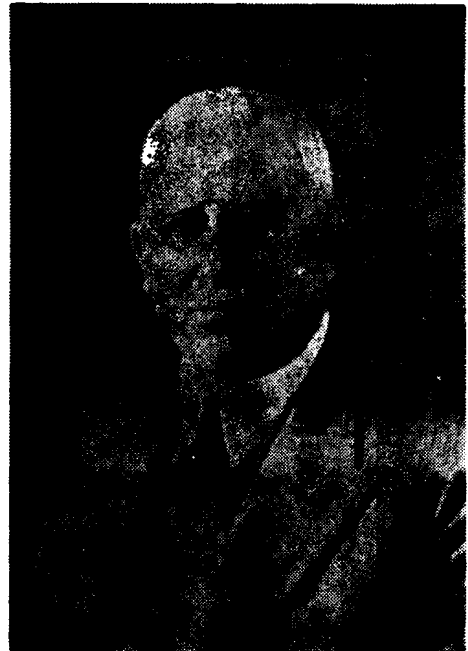
Ὁ Ἀγαθοκλῆς Τέττας, μὲ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο Τέλλης Ἄγρας. Στὶς ὥρες πού του ἀπομένουν ἀπὸ τὴν ἐργασία του ἀσχολεῖται μὲ τὸ γράψιμο. Μετὰ τὴ συνταξιοδότησί του ἀπὸ τὸν Ο.Σ.Ε. ἐπιδίδεται περισσότερο. Πρωτοεμφανίζεται μὲ τὸ ἔργο του:

1. Κοινωνικὲς παραβολές 1947, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν
2. Κοινωνικὰ σφυρίγματα 1951
3. Λαογραφικὰ δράματα 1964
4. Ἀξιωματοῦχοι χωρὶς προσόντα 1964 καί
5. Κοινωνικὰ ἐγκώμια σὲ τρία τεύχη.

Ξεχωριστὴ θέσι κατέχουν ἐπίσης οἱ ἐπιστήμονες συγγραφεῖς. Ἰδιαίτερα μνημονεύεται:

Ὁ Νικόλαος Δημ. Νικολάου, ἀριστοβάθμιος διδάκτωρ τῶν Μαθηματικῶν. Γεννήθηκε τὸ 1877 καὶ πέθανε τὸ 1963. Τὰ μαθητικὰ βιβλία

Λαμπρὴ ἀπόδειξη τῆς εὐδόκιμης παρουσίας τοῦ χωριοῦ μας στὸν ἐπιστημονικὸ τομέα: ὁ Νικόλαος Δ. Νικολάου (1877 — 1963) ἀριστοβάθμιος Μαθηματικός, διδάκτωρ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συγγραφέας λαμπρῶν καὶ ἐκλεκτῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων καθὼς καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα μορφώθηκαν καὶ μορφώνονται ἀλλεπάλληλες οἱ γενιές τῶν Ἑλληνοπαίδων.

του καλύπτουν όλες τις Γυμνασιακές τάξεις, όλων τῶν βαθμίδων καὶ τύπων Σχολείων. Γιὰ δεκαετηρίδες εὐρίσκετο μεταξύ τῶν πρώτων, ἀν ὄχι καὶ πρώτος, στὴν εἰδικότητά του. Τὰ βιβλία του μὲ τις πολλές ἐπανεκδόσεις, ἀποτελοῦν ὀλόκληρη βιβλιοθήκη. Εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς:

1. Θεωρητικὴ ἀριθμητικὴ ἔκδοσις Δ'
2. Πρακτικὴ ἀριθμητικὴ ἔκδοσις ΣΤ'
3. Στοιχειώδης Γεωμετρία ἔκδοσις Ε'
4. Μεγάλῃ Γεωμετρία ἔκδοσις Β'
5. Μεγάλῃ Στοιχειώδης "Ἀλγεβρα ἔκδοσις Β'
6. Συμπλήρωμα Γεωμετρίας ἔκδοσις Β'
7. Στοιχειώδης Παραστατικὴ Γεωμετρία ἔκδοσις Α'
8. Στοιχεῖα Εὐθυγράμμου Τριγωνομετρίας ἔκδοσις Θ'
9. Εὐθύγραμμος Τριγωνομετρία Μεγάλῃ ἔκδοσις Δ'
10. Στοιχειώδης Ἐπίπεδος Ἀναλυτικὴ Γεωμετρία ἔκδοσις Α'
11. Κοσμογραφία ἔκδοσις Η'
12. Στοιχειώδης Μαθηματικὴ Φυσικὴ ἔκδοσις Α'
13. Πρακτικὴ Γεωμετρία ἔκδοσις Θ'
14. Λογαριθμικοὶ Πίνακες
15. Λύσεις ἀσκήσεων Ἀλγέβρας
16. Λύσεις ἀσκήσεων Γεωμετρίας
17. Λύσεις ἀσκήσεων Τριγωνομετρίας
18. Λύσεις ἀσκήσεων Κοσμογραφίας
19. Φροντιστηριακὰ Μαθηματικὰ Θέματα
20. Μεγάλῃ Κοσμογραφία
21. Ἡ ἀστρονομία τοῦ ἀοράτου 1958

Εὐκόλα λοιπὸν διακρίνει κανεὶς τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ γονιμοτάτου αὐτοῦ συγγραφέα. Νομίζω πὼς περιτεύουν τὰ ἐπαινετικὰ λόγια, ὅταν τὰ ἔργα φωνάζουν. "Ἐνα ἐπὶ πλέον κόσμημα ἀποτελεῖ ὁ Νικόλαος Νικολάου γιὰ τὴ γενέτειρά του, τὰ Κανάλια.

Ὁ Τιμολέων Χρίστου Ζήσης, Φιλολόγος Γυμνασιάρχης καὶ Διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατέχει διακριτικὴ θέσι μεταξύ τῶν ἐπιστημόνων συγγραφέων. Βαθεῖα μορφωμένος, καὶ φιλοσοφικὰ κατηρτισμένος, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔργο του εἶναι τῆς μορφῆς αὐτῆς. Ἐγραψε:

Τὸ λογικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαιοτέρων Στωϊκῶν, 1965.

Ὁ Μεγακλῆς Χρίστου Ζήσης, Ὀδοντίατρος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Πολυγραφώτατος συγγραφεὺς. Οἱ ἐργασίες του ἀνέρχονται σὲ δεκάδες. Εἰδικῶς ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ὀδοντοστοματικὴν. Ἀπὸ τις ἐργασίες του ἐκεῖνες ποὺ κυκλοφόρησαν σὲ ξεχωριστὰ βιβλία εἶναι:

1. Αἱ ἀίμορραγίαι ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ καὶ ἡ θεραπεία αὐτῶν, 1937.
2. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν κατὰ τὴν κίνησιν στοματολογικῶν ἀλλοιώσεων, 1939.
3. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς ὀδοντικῆς, 1940.
4. Ἡ στοματοδοντικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων.
5. Οἱ μικροὶ ἀσθενεῖς μας (ψυχολογικὴ ἐπίδρασις στὸ παιδί γιὰ τὴν θεραπεία τῶν δοντιῶν του), 1949.
6. Ὀδοντιατρικὴ ἀλλεργία, 1952.
7. Φατνιακὴ πυόρροια, 1956.
8. Στοματοδοντικὰ ἐστία ἰοιμώξεως.

Περισσότερες τῶν τριάντα (30) ἐργασιῶν του, μὲ ποικίλο καὶ ἐνδιαφέρον

όδοντιατρικό περιεχόμενο έχουν παρουσιασθή από το έπιστημονικό Περιοδικό «Όδοντιατρική Έπιθεώρησις». Όλη αυτή ή συγγραφική δραστηριότης φανερώνει τήν έπιστημονική κατάρτισι καί γονιμότητα του συγγραφέα Μεγακλή Ζήση, που καί αυτός με τήν μεγάλη προσφορά του τιμά τήν Πατρίδα του.

Λ ά μ π ρ ο ς Κ ω ν σ τ . Σ δ ρ ό λ ι α ς, είναι άνωτερος υπάλληλος του Ύπουργείου Έργασίας. Έμελέτησε καί επιδόθηκε με ζήλο στο μεγάλο καί άκανθώδες πρόβλημα, το άσφαλιστικό. Η πρώτη έργασία, ή όποία άποτελεί καί έπιστημονική μελέτη, είναι:

1. Μεταβολαι άσφαλιστικού φορέως. 1961

2. Ό υπαλληλικός κώδις, ώς ισχύει επί των υπαλλήλων του ΙΚΑ, 1967.

Η δεύτερη αυτή έργασία έκδόθηκε με τή συνεργασία του Χρ. Ρουπακιώτη.

Ό Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Β α σ . Γ η ρ ά σ η ς, Νομικός, άνωτερος υπάλληλος του ΙΚΑ Θεσσαλονίκης. Έμελέτησε συστηματικά τή σχετική Νομοθεσία του ΙΚΑ καί τήν κωδικοποίησε. Γι' αυτό καί το έργο που εξέδωκε είναι:

Κωδικοποίησις Νομοθεσίας ΙΚΑ καί Ο.Α.Α.Α.

Έγραψε επίσης καί διάφορες μελέτες που δημοσιεύθηκαν σε περιοδικά του ΙΚΑ.

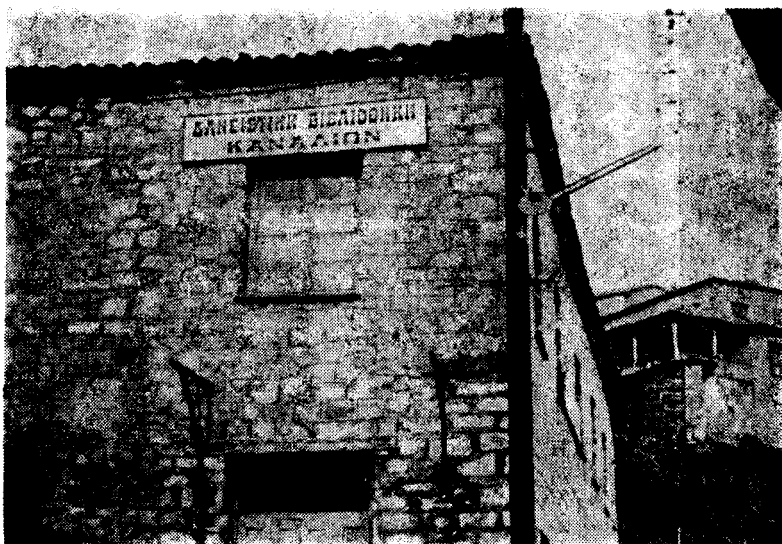
Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν ο ς Δ η μ . Μ α υ ρ ο μ μ ά τ η ς, Καθηγητής των Μαθηματικών Γυμνασίου. Έπιδίδεται ιδιαίτερα στή μελέτη τής άστρονομίας. Έκυκλοφόρησε:

1. Η άστρονομία του Άριστοτέλη.

2. Η άστρονομία του Γυμνασίου (πολυγραφημένη για μαθητάς τής Στ' του Γυμνασίου).

Πολλά επίσης άρθρα έδημοσίευσε στην έφημερίδα του Βόλου «Θεσσαλία» με το σχετικό θέμα.

Τό κτήριο στον επάνω όροφο του όποιου στεγάζεται ή Δανειστική Βιβλιοθήκη Καναλιών.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ

Ἡ ψυχαγωγία ἀποτελεῖ ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐσιώδη παράγοντα τοῦ πολιτισμοῦ. Στους προοδευμένους λαοὺς παρατηροῦμε ὅτι τὸ θέαμα εἶναι δύναμι ἐκπολιτιστικὴ καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ διπλὸ σκοπὸ: τὴν καθαρὴ ὄψι τῆς ψυχαγωγίας καὶ τὸ πνευματικὸ ἀνέβασμα τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ στὸν τομέα αὐτὸ θλέπουμε δὲν ὑστέρησε τὸ χωριὸ μας. Οἱ φοιτηταὶ μας, ὅταν ἔρχονταν στὸ χωριὸ στὶς διακοπές τους, μαζί μὲ τοὺς ντόπιους, ὠργάνωναν ὠραῖες ψυχαγωγικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ ἀφίναν θαθεῖς ἐντυπώσεις. Ἔτσι, ὅταν δὲν ὑπῆρχαν τὰ σημερινὰ μαζικὰ μέσα ψυχαγωγίας, τὸ θέατρο ἦταν τὸ μοναδικὸ καὶ τὸ πλέον εὐχάριστο μέσον διασκεδάσεως.

Ἀπὸ τὶς σημειώσεις τοῦ Θρασύβουλου Κρίκου, ποὺ εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνη νὰ μᾶς παραχωρήσῃ, ἀντλοῦμε ἀρκετὲς πληροφορίες γι' αὐτὴ τὴν καλλιτεχνικὴ κίνησι τοῦ χωριοῦ μας.

Μαθαίνουμε λοιπόν, ὅτι γύρω στὰ 1925 παίχτηκε τὸ ἔργο «Ἐσμὲ» ἀπὸ φοιτητὰς καὶ ἄλλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα:

Γεώργιος Θεός, Ἐπαμεινώνδας Σακελλάρης, Εὐάγγελος Παπαγεωργίου καὶ οἱ κοπέλλες: Ρωμαλέα Σακελλάρη, Ἀφροδίτη Παπαγεωργίου, Ἐλένη Θ. Σδρόλια, Ἀθηνᾶ Στ. Παπαγεωργίου.

Τὶς εἰσπράξεις τὶς διέθεσαν καὶ ἀγόρασαν δυὸ ὠρολόγια ἐκκρεμῆ τοῦ τοίχου. Τὸ ἓνα γιὰ τὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὸν Ἄϊ - Λιά.

Ἐπίσης γύρω στὰ 1930, οἱ ἴδιοι φοιτηταὶ ἀνέβασαν τὸ πολυαγαπημένον ἔργο «Ἡ Γκόλφω» μὲ πολὺ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Ἀπὸ τὸ 1937 γίνεται κάποια συστηματικώτερη ἐργασία. Σ' αὐτὸ συνετέλεσαν οἱ Εὐάγγελος Μπέκος καὶ Δημήτριος Τσούλας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἰδιαίτερη ἐπίδοσι καὶ πηγαῖο καλλιτεχνικὸ ταλέντο. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε νὰ διδάσκῃ τὰ ἔργα ποὺ ἔπαιζαν καὶ ὁ δεύτερος πρωταγωνιστοῦσε σχεδὸν πάντοτε, γιὰτὶ οἱ ἰκανότητες ποὺ εἶχε ἦταν τόσες, ποὺ θὰ τὶς ζήλευε καὶ ὁ καλύτερος ἐπαγγελματίας ἠθοποιός.

Τὴν ἴδια χρονία, 1937, τὸ Πάσχα, ἔπαιζαν τὸ ἔργο τοῦ Ξενοῦπουλου «Στέλλα Βιολάντη» καὶ τὴν κωμωδία «Τὸ μῆλο τῆς Ἐριδος». Πρωταγωνιστοῦσαν οἱ:

Δημήτριος Τσούλας
Χρῖστος Παπαποστόλου
Μιλτιάδης Ἀναστασίου
Χρυσόστομος Κουτῆς
Παναγιώτης Ζήσης
Παναγιώτης Πιστρίκας
Νεοκλῆς Ξούρης

Ἀπόστολος Ντρέγκας
Κλεόμβροτος Παπανικολάου
Ἀρχοντῆς Κυρίτσης
Γεώργιος Πέτρος
Γεώργιος Ἀναγνώστου
Κων)νος Καρακώστας
Κλέαρχος Μακρῆς κ. ἄ.

Τὸ ἔργο εἶχε τόση ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία, ποὺ ἐπαναλήφθηκε στὴν Καρδίτσα, μάλιστα δὲ στὸ ἐπίσημο Καφενεῖο «ΑΡΝΗ», τὸ μόνον ποὺ διέθετε σκηνὴ θεάτρου καὶ καταχειροκροτήθηκε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκλεκτοὺς θεατὰς.

Ἀπὸ τοὺς ἴδιους νέους τὸ 1938 παίχτηκε τὸ ἔργο «Λόρια Λάντη». Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ξεχωριστὰ ὅτι τὸ θεατρικὸ ὄμιλο τὸν συνῶδευε καὶ ὁ Μουσικὸς ὄμιλος, ὁ ὁποῖός μὲ τὰ τραγούδια τῆς ἐποχῆς ἔδινε ζωηρὸ τόνο καὶ κέφι. Ἀπ' αὐτὰ ποὺ τραγουδοῦσαν ἦταν: «Μάρω, Μάρω μιά φορὰ τὰ νιάτα» καὶ «Ἄν σὲ χάσω τί θὰ γίνω».

Τὸ μουσικὸ τρίο ἀποτελοῦσαν οἱ: Μῆτρος Σδρόλιας, Φλάουτο, Γιώργος Πέτρος, Μανδολῖνο καὶ Μέλτας Ἀναστασίου, Κιθάρα. Τὰ τραγούδια συνῶδευε μὲ τὴν κρυστάλλινη κοντράλτα φωνή του ὁ Χριστάκης Παπαποστόλου.

Μεγάλῃ δραστηριότητα ἐκπολιτιστικῆς φύσεως ἐπέδειξε καὶ ἡ Ε.Ο.Ν. κατὰ τὰ ἔτη 1937 - 1940. Ἡ ἄρτια ὀργάνωσίς της καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀποτελοῦσαν τὰ κύρια γνωρίσματα. Οἱ γιορτές, οἱ θεατρικὲς παραστάσεις, ἡ κοινὴ

έργα για κοινωφελή έργα και πρό παντός οι μορφωτικές συγκεντρώσεις και έκδρομες συνετέλεσαν σημαντικά στο πνευματικό ανέθασμα τών κατοίκων του χωριού.

Παράλληλα κατά τη περίοδο 1938 - 1940 βοήθησαν με τη συμμετοχή τους σε έργα ωφέλιμα οι πρώτοι Πρόσκοποι, μαθηταί του Γυμνασίου, πού ήταν

οί: Λάμπρος Γρ. Ζήσης, Λάμπρος Σερ. Παπαποστόλου, Εύαγγελος Δ. Μόσιαλος, Δημήτριος Κ. Τσιώκος και Νικόλαος Μιχάλης. Ή πρωτοφανής στολή τους προξενούσε ιδιαίτερη έντύπωση στο χωριό.

Ό πόλεμος 1940 - 1941 ανέκοψε τόν ένθουσιασμό τών νέων. Μερικοί απ' αυτούς σκοτώθηκαν.

Και στη διάρκεια της Κατοχής 1941 - 1944 ανεβάστηκαν μερικά έργα, όπως ή σάτιρα «Γερμανοτσολιάς», αλλά ύστερούσαν σε παλμό, γιατί «τάσκιαζε ή φοβέρα και τὰ πλάκων' ή σκλαβιά» τών Γερμανοϊταλών.

Στά πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, τὸ 1947, ἀπὸ μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου, τῆς Χριστιανικῆς κινήσεως νέων, παίχτηκε στίς 25 Μαρτίου τὸ ἔργο τοῦ Βασ. Ρώτα «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγι». Μὲ τὸν ἀκράτητο πατριωτισμὸ του καὶ μετὰ ἀπὸ τὰ τόσα δεινὰ τῆς Κατοχῆς, οἱ χωριανοὶ ἐνωσαν τὴν πρώτη ἐλεύθερη χάρα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ καταχειροκρότησαν καὶ εὐχαρίστησαν τοὺς μαθητὰς - παιδιὰ τους. Μέρους δὲ ἔλαβαν σ' αὐτὸ οἱ:

Ἰωάννης Κολοθός, Λάμπρος Ντενίσσης, Θωμᾶς Βαϊνᾶς, Γιάννης Κωτούλας, Γιώργος Α. Σδρόλιας, Θανάσης Πάσχος, Κώστας Τσανάκας, Γιώργος Λιασκοβίτης, Περικλῆς Κ. Κατέρης, Γιώργος Τασίος. Κορίτσια: Χρυσούλα Γαρδίκια, Εὐαγγελία Παπανικολάου, Σταματία Καπνουτζῆ καὶ Φιλομήλα Κρίκου.

Στίς Ἐθνικὲς καὶ Θρησκευτικὲς γιορτὲς ἡ χριστιανικὴ κίνησι νέων προσέφερε πολλὰ παραστάσεις.

Τὸ 1955 ὁ Λάμπρος Παπαποστόλου μὲ μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου ἀνέβασε τὸ ἔργο Ἀθανάσιος Διάκος τοῦ Σπύρου Μελά.

Ὁ Σύλλογος Ἀγροτοπαίδων ξανὰ ἔδωκε μιὰ ἀναλαμπὴ στὸ θέατρο μὲ τὴν καθοδήγησι τοῦ Γεωπόνου Γιάννη Τέττα ἀπὸ τὸ 1959 καὶ ἔξῃς.

Τὸ 1960 ὁ δάσκαλος Γεώργιος Πάσχος ἀνέβασε μὲ μαθητὰς τοῦ γυμνασίου καὶ ἄλλους ἐξωσχολικοὺς νέους τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Σπύρου Μελά «Ὁ Παπαφλέσσας».

Τὸ 1968 ἀπὸ τὸ Γιώργο Γιωτόπουλο καὶ Γιάννη Παπανικολάου παρουσιάστηκαν τὰ ἔργα: «Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας» τοῦ Γ. Θεοτοκά, δρᾶμα καὶ «Ἡ περιφέρεια» τοῦ Σουρῆ, κωμωδία.

Παραλείπουμε ἐδῶ ν' ἀναφερθοῦμε λεπτομερῶς στίς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις πού κάθε χρόνο προσέφερε καὶ προσφέρει τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο στοὺς χωριανούς, στίς διάφορες Ἐθνικὲς ἐπετεῖους.

Τόπος πού λάθαιναν χώρα ὄλες αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις ἦταν τὸ προαύλιο τοῦ Σχολείου, Καφενεῖα, ἡ Πλατεῖα καὶ τελευταῖα τὸ Πνευματικὸ Κέντρο.

Οἱ μεγάλοι ἐνθυμοῦνται νοσταλγικὰ τὰ παλαιά...

ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ

Οἱ σελίδες τών ἔθνικῶν μας εὐεργετῶν εἶναι ἀπὸ τίς πλέον πλούσιες τῆς ἱστορίας μας. Ἀξιοθαύμαστα εἶναι τὰ ἔργα πού ἔθεμελίωσε ἡ ἀγάπη τους σὲ κάθε τί τὸ χριστιανικὸ, ἀνθρωπιστικὸ, κοινωνικὸ καὶ ἔθνικόν. Αὐτὸ μαρτυροῦν καὶ οἱ διαθήκες, μὲ τίς ὁποῖες ἀφιέρωσαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους, ὅσα τοὺς ἀπόμειναν ἀπὸ τὰ κοινωφελῆ θεάρεστα ἔργα, πού πραγματοποιοῖησαν οἱ ἴδιοι,

ὄταν ζούσαν.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ χρῆμα εἶναι μεγάλος πειρασμός. Οἱ νεόπλουτοι συνήθως παρασύρονται σὲ ζωὴ σπατάλης καὶ ἀπολαύσεων. Οἱ εὐεργέτες ὁμως δὲν σπαταλοῦν τὰ ὅσα ἀπέκτησαν μὲ τὸν τίμιον ἰδρώτα τους. Ζοῦν μὲ ἀπλότητα. Δὲν φροντίζουν μόνον γιὰ τὴν καλοπέρασίν τους. Αἰσθάνονται καὶ πιστεύουσι ὅτι ὁ πλοῦτος ἀνήκει καὶ στοὺς ἄλλους.

“Ὅλοι δὲ αὐτοὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν φτωχῶν καὶ ἐργαζομένων οἰκογενειῶν.

Τὸ χωριὸν μας θεθαίως δὲν μπορεῖ νὰ καυχηθῆ γιὰ ἐθνικούς εὐεργέτες, γιὰ τὴν δὲν ἔχει τέτοιους νὰ ἐπιδείξῃ. Σεμνύνεται ὁμως γιὰ τὰ παιδιά του, ποὺ δὲν τὸ ξεχνοῦν, ὅταν θρῖσκονταν μακριὰ του, γιὰ τὴν τὰ λίγα ποὺ ἀποκτοῦσαν ἀπὸ τὴν σκληρὴν δουλειὰ τους, ἀπ’ αὐτὰ ἔστειλαν, γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸ χωριὸν μας.

“Ὅλους αὐτοὺς ἐπιβάλλεται νὰ τοὺς μνημονεύσουμε σ’ αὐτὴν ἐδῶ τὴ στήλη καὶ νὰ διαλαλήσουμε τὴν προσφορά τους, ὥστε νὰ κάνουμε τὴν ἐνθύμησίν τους αἰώνια στὶς ἐπόμενες γενεές, καὶ τοὺς ἴδιους παράδειγμα γιὰ μίμησιν τοὺς μεταγενεστέρους.

Εὐεργέτες Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἐκκλησίες γίνονται πάντοτε μὲ τὴν συνδρομὴ τῶν ἐνοριτῶν. Μερικοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς ἐνορίτας διακρίνονται γιὰ τὴν γενναιοδωρίαν τους. Ἔτσι π.χ. κατατάσσονται στὴ μερίδα τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐκεῖνοι ποὺ προσέφεραν προπολεμικὰ πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες δραχμῆς.

Νὰ πῶς ἀποφαίνεται τὸ ὑπ’ ἀριθ. 117/12.8.1930 Πρακτικὸν τῆς Ἐνοριακῆς Ἐπιτροπείας: «... Ἡ Ἐνοριακὴ Ἐπιτροπεία ἀκούσασα τοῦ κ. Διευθύνοντος καὶ θεωροῦσα ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ὁ καθορισμὸς διὰ πράξεως καὶ ἀνακηρύξεως τοὺς προσφέροντας διάφορα ποσὰ, κοινοποιήθη δὲ πρὸς τοὺς προσφέροντας καὶ ἐντυπος εὐχαριστήριος ἐπιστολή, ἀποφάινεται: ὀνομάζει **Συνδρομητὰς** τοῦ Ναοῦ τοὺς προσφέροντας ἀπὸ 100—500 δραχμὰς, **Δωρητὰς** τοὺς προσφέροντας ἀπὸ 500—3.000 δραχμὰς καὶ **Εὐεργέτας** τοὺς προσφέροντας ἀπὸ 3.000 δρχ. καὶ ἄνω».

Ἀπὸ τὸν πίνακα ποὺ θρῖσκεται δίπλα στὸ παγκάρι ἀντιγράφουμε τοὺς Εὐεργέτας.

Χρῖστος Πάσχος
Βασ. Θ. Πάσχος
Ἀδελφοὶ Γ. Καπνουτζῆ
Β. Μπέκος
Ἀγαθ. Δ. Λιασκοβίτης
Οἶκογ. Ἡλ. Ἀναστασίου
Ἀγορίτσα Β. Βάλλα
Σωκρ. Ἀπ. Παπαϊωάννου
Λάμπρος Σδρόλιας, ἱερεὺς

Ἀπ. Ἰ. Λιασκοβίτης
Σωκράτης Γουναρόπουλος
Ἀριστ. Κ. Ζοῦμπος
Χρυσόστ. Π. Κατέρης
Θεόδ. Κωσταθάρας
Σταῦρος Μάστορας
Ἀγαθοκλῆς Χαραλάμπου
Οἶκογ. Μαρίας Γ. Γορδίου
Βάιος Τσαρούχας

Τοῦ Προφήτου Ἡλία ἀναγράφεται ὡς πρῶτος εὐεργέτης ὁ Ἀγαθοκλῆς Χαραλάμπου ὁ ὁποῖος ἀνακαίνισε ἐσωτερικὰ τὸ Ναὸν.

Ὁ Ξενοφῶν Δ. Παπαγεωργίου διέθεσε 25 χιλ. δραχ. γιὰ τὴν τιμεντόστρωσιν τοῦ δρόμου Ἀϊ - Λιά Νεκροφείου καὶ τὴν μεταφορὰ τοῦ νεροῦ στὸ Νεκροφεῖον, στὴ μνήμην τῆς γυναίκας του Ρέας. (1975).

Ἀπόστολος Ἰωάν. Λιασκοβίτης Τὸ ὄνομα του ἀπαθανάτισθη μὲ τὶς δωρεές στὴ γενετείρὰ του. Τὸ Πνευματικὸν Κέντρον, ὡς κτίριον καὶ μὲ τὸν ἐξοπλισμὸν του εἶναι τὸ πλέον θεάρεστο καὶ ἀκριβώτερον εὐεργετήμα του. Ἡ ὄλη του δαπάνη ξεπέρασε τὸ ἓνα ἑκατομμύριον δραχμῆς. (Περὶσσότερα θλίπε στὴ σελίδα 175).

Σὰν δεύτερον καὶ μὲ βασικὴν χρησιμοποίησιν ἔρχεται τὸ **Ἐκκλησιαστικὸν Γραφεῖον** τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (1972). Σωστὸ κομψοτέχνη-

μα. Ἐκάλυψε τὴν ἀκαλαίσθητη πλευρὰ τοῦ προσαυλίου τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἔχει δὲ ἀφιερῶσει στὴ μνήμη τῆς σεβαστῆς συζύγου του ΒΑΣΩΣ. Τὰ ἔξοδα πέρασαν τὶς 140 χιλιάδες δραχμὲς μαζί με τὰ μαρμάρια σκαλιὰ στὸ μνημεῖο τῶν πεσόντων καὶ τὸ ἀρμολόγημα τοῦ περιβόλου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα τρίτο βασικὸ ἔργο του εἶναι τὸ Κοινοτικὸ Ἰατρεῖο (1975). Ἔργο καθαρὰ ἀγάπης. Ἡ σκέψι του ἀπὸ καιρὸ πλανιέταν γύρω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πόνου. Ἦθελε νὰ προσφέρῃ κι ἐκεῖ ἀνακούφισι. Γι' αὐτὸ ἀναζητοῦσε ἐπίμονα τὴν κατάλληλη τοποθεσία γιὰ τὴν ἀνέγερσι Ἰατρείου. Ἔτσι ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ συσκέψεις τοῦ ὑποδείχθηκε ὡς ὁ πιὸ κατάλληλος χώρος τὸ ἡμιῦπόγειο τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου, πού, λόγω τῆς μεσημβρινῆς ὑψομετρικῆς διαφορᾶς τοῦ ἐδάφους εἶναι σὰν νὰ εὐρίσκεται σὲ δεῦτερο ὄροφος. Πράγματι ἡ τοποθεσία εἶναι ἰδανικὴ.

Ξεχωριστὴ ἡ δαπάνη αὐτὴ πού ξεπέρασε τὶς 130 χιλιάδες. Πολυτελέστατη ἢ κατασκευὴ του καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς του με εἰδικὰ ἔπιπλα ἄριστος. Ἡ προσφορὰ του δὲ ἐξαιρετικὰ μεγάλῃ. Ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς καὶ πρὸ παντὸς οἱ γέροντες θὰ περιμένουν τὴ σειρά τους με ἄνεσι στὴν εὐρύχωρη αἴθουσα ἀναμονῆς καὶ θὰ μακαρίζουν τὸν δωρητὴ της...

Τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια ἔγιναν στὶς 24.8.1975 με τὴ συμμετοχὴ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ. Ὁ Πρόεδρος τοῦ χωριοῦ Παναγιώτης Χριστοδούλου ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ δωρητοῦ καὶ ἐξῆρε τὴ σπουδαιότητα τοῦ ἰδρύματος.

Ἐπίσης λόγια ἐπαινετικά γιὰ τὸ μεγάλο δωρητὴ ἀπήχθη καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν κ. Κωνσταντῖνος Μαυρομμάτης.

Ἡ ὄλη ἔορτὴ ἔκλεισε με τὴν προσφορὰ γλυκισμάτων καὶ τὴν ξενάγησι στὶς αἴθουσες.

Οἱ δώδεκα σιδερένιοι πάγκοι πού εἶναι τοποθετημένοι στὸ δρόμο πρὸς τὸ Φανάρι καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα ἀπὸ τοὺς περιπατητὰς εἶναι καὶ αὐτοὶ δωρεὰ δική του. Ἐπίσης καὶ ἄλλα μικροποσὰ διέθεσε καὶ διαθέτει συνεχῶς...

Κωνσταντῖνος Γιδαράκος. Εἶναι δωρητῆς τοῦ μεγάλου ὥρολογιοῦ. Παλαιότερα τὸ ὥρολόγι ἔθεωρεῖτο μεγάλο ἀπόκτημα. Ἀποτελοῦσε τιμὴ γιὰ τὸ χωριό, πού τὸ καμπαναριό του στολίζονταν με ὥρολόγι. Τὸ χωριό μας δὲν τὰ κατάφερε μόνο του νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, κι ἔμεινε χωρὶς ὥρολόγι μέχρι πού ὁ ὁμογενὴς Ἀμερικανὸς Κων/νος Γιδαράκος διέθεσε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τριάντα (30) περίπου χιλιάδες δρχ. τὸ 1958. Με τὸ κτύπημά του ρυθμίζει τὴ ζωὴ τῶν χωριανῶν. Τοὺς ἦταν τόσο ἀπαραίτητο γιὰ τὶς δουλειές τους καὶ ἰδιαίτερα τὸ καλοκαίρι νὰ ξυπνοῦν γιὰ τὸ μάζεμα τοῦ καπνοῦ.

Ἀντώνιος Πάσχος. Ἀπὸ μικρὸς ἐγκατέλειψε τὸ χωριό του, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ καλύτερες προϋποθέσεις γιὰ μιὰ ἀνετη ζωὴ. Πράγματι, αὐτὸ πού ὄνειρεύτηκε τὸ πέτυχε. Μέσα στὴν καλοπέρασί του ὅμως δὲν ἔξεχασε καὶ τὸ χωριό του. Σκέφτονταν τὴν Πλατεία τοῦ χωριοῦ του, πού ὅσο μεγάλη καὶ ἂν τοῦ φαίνονταν, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε σ' αὐτό, τώρα μπροστὰ στὶς μεγαλοπολιτείες τὴ βλέπει πολὺ μικρὴ. Γι' αὐτὸ ἀποφασίζει ἕνα μέρος ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα του, ἕξι χιλ. δολλάρια, νὰ τὰ διαθέσῃ στὴν Κοινότητα τοῦ χωριοῦ με ἀποκλειστικὸ προορισμὸ τὴν ἐπέκτασι τῆς Πλατείας. Καὶ τὸ ὄνειρο πολλῶν χωριανῶν γίνεταὶ πραγματικότης. Ἡ πλατεία ἀπλωσε πρὸς τὴ ρεματιὰ με πολλοὺς ἄλλους κοινόχρηστους ὑπόγειους χώρους. Στὰ κάτω ὑπόγεια ἔγιναν τὰ ἀνακουφιστήρια καὶ τὰ σφαγεῖα. Τὰ ἐπάνω χρησιμοποιοῦνται γιὰ ἀποθήκες. Ἀπὸ τὸν ἐξώστη - μπαλκόνι τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῆς πλατείας ἀγναντεύεις ἀπληστα τὸν κάμπο.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός, ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τοῦ χωριοῦ μας, διότι ἀπὸ τὰ χρήματά του, ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἄλλο κεφάλαιο, κτίστηκε τὸ διδακτήριο τοῦ Σχολείου μας τὸ 1917, στὸ ὁποῖο φοίτησαν πέντε δεκαετίες καὶ πλέον τὰ παιδιά τῶν Καναλιωτῶν.

Εἰς τοὺς Εὐεργέτας πρέπει νὰ συμπεριληφθῆ ἀπαραιτήτως καὶ «Ὁ ἐν Ἀθῆναις Ἐκπολιτιστικὸς Σὺλλογος τῶν Καναλιωτῶν», γιατί χάρις στὴ δραστηριότητά του δημιουργήθηκαν πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα στὸ χωριό. Περισσότερα γιὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴ δράσι τοῦ Συλλόγου μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ διαβάσῃ στὸ κεφάλαιο: «Οἱ Καναλιῶτες συνεργάζονται».

Ὁ Ἀπόστολος Παπαγεωργίου — Φιλώτας, ἐκληροδότησε στὴν Κοινότητα Καναλιῶν μιὰ γκαρσονέρα πού βρίσκεται στὴν Ἀθήνα, μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τὰ ἐνοικία τῆς νὰ τὰ διαθέτῃ γιὰ τοὺς πρωτεύοντας μαθητὰς ὄλων τῶν τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ὁ Λάμπρος Δημ. Παπαγεωργίου διέθεσε (45) σαράντα πέντε χιλιάδες δραχμὲς καὶ ἔγινε ἡ τσιμεντόστρωσι τοῦ παρακαμπτηρίου δρόμου ἀπὸ τὴ διασταύρωσι τοῦ περιφερειακοῦ κάτω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο μέχρι τὸ πηγάδι στὰ Ζησείκα (1973).

Ὁ Σωκράτης Παπαγεωργίου διέθεσε χρήματα γιὰ τὴν τσιμεντόστρωσι τοῦ δρόμου πρὸς τὸν Ἀϊ - Λιά στὴ μνήμη τοῦ πατέρα του Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου. Κατέθεσε ἐπίσης στὴν Τράπεζα εἰδικὸ λογαριασμὸ, 1.500 δρχ., μὲ ἐντολὴ σὲ εἰδικὴ τριμελῆ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς τόκους νὰ θραβεύωνται ἀριστοῦχοι μαθηταὶ τῆς ἑκτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἡ Θωμαῖη Γηράση, σύζυγος τοῦ Ξενοφώντος, προσέφερε τὸ ποσὸ τῶν 30 χιλιάδων δρχ. καὶ ἐπένδυσε μὲ μάρμαρα τὶς τέσσερες θρύσες στὴν πλατεῖα καὶ ἐξωράισε τὸν ὅλο χῶρο στὴ μνήμη τοῦ ἀνδρός τῆς.

Στὴ σελίδα αὐτὴ τῶν εὐεργετῶν θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ μνημονευθοῦν ὄλας τιμητικὰ τὰ ὄνόματὰ ἐκείνων πού πρωτοστάτησαν καὶ μὲ τὶς ἐνέργειές των διατέθηκαν μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἀπὸ τὸ κράτος γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Τὴν πρώτη ζηλευτὴ θέσι κατέχει ἀσφαλῶς ὁ Ἀντιστράτηγος Ἀθανάσιος Βασ. Ντενίση, ἡ φωτογραφία τοῦ ὁποίου εἶναι ἀναρτημένη στὸ Κοινοτικὸ Γραφεῖο μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ λόγια:

«Ἡ Κοινότης Καναλιῶν σεμνυνομένη διὰ τὸ Λαμπρὸν καὶ Ἀξιὸν Τοῦτον Τέκνον τῆς καὶ αἰσθανομένη ἀπέραντον πρὸς Αὐτὸ χρέος Ἀναρτᾶ ὧδε τὴν παρούσαν εἰς ἔνδειξιν τιμῆς, σεβασμοῦ, καὶ ἀπέριου εὐγνωμοσύνης».

Μὲ ἐντολὴ του καὶ τὴν εὐγενῆ φροντίδα του ἔγιναν ἀπὸ τὴ ΜΟΜΑ:

1. Ἡ διαπλάτυσι καὶ ἀσφαλτόστρωσι τοῦ δρόμου Κανάλια — Φανάρι.
2. Ἡ διάνοξι καὶ ἀσφαλτόστρωσι τοῦ περιφερειακοῦ κυκλώματος τοῦ χωριοῦ 3.800 περίπου μέτρων.
3. Ἡ ἀσφαλτόστρωσι τοῦ δρόμου ἀπὸ τὸ Ἀγίασμα μέχρι Καρκατσόλι καὶ
4. Τὸ Γυμναστήριον μὲ ὄλας τὶς ἀπαραίτητες ἀθλητικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ὁ Ξενοφὼν Γηράσης, ὡς Ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ διέθεσε μιὰ μονάδα Στρατοῦ μὲ πολλὰ μηχανήματα, ἡ ὁποία ἐργάσθηκε μῆνες γιὰ τὴ διάνοξι τοῦ δρόμου Κανάλια — Φανάρι.

Ἡ Βησσαρία Σδρόλια (ἀπεβίωσεν), σύζυγος τοῦ Λάμπρου Κων. Σδρόλια, Τμηματάρχης τότε τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἐνήργησε καὶ διατέθηκαν ἀπὸ τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖο διακόσιες (200) χιλιάδες δραχμὲς, μὲ τὶς ὁποῖες ἀγοράστηκαν τὰ ὑλικά καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ ἐργασία τῶν χωριανῶν τσιμεντοστρώθηκαν οἱ κεντρικοὶ δρόμοι τοῦ χωριοῦ.

Χάρη στο συγχωριανό μας στρατηγό κ. Ἀθανάσιο Β. Ντενίση τὸ χωριό μας γνώρισε στὰ 1968—69 τὸν πιὸ μέγαν ὄργανο ἔργων Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ φωτογραφία εἶναι ἀπὸ τὰ ἐγκαίνια τῶν περιφερειακῶν ὁδῶν Λάσδας — Καναλίων (ἀσφαλτόστρωση), Καναλίων — Φαναρίου (διαπλάτυνση καὶ ἀσφαλτόστρωση), πλατείας — Προφήτη Ἡλία — Σταυροῦ (διάνοιξη καὶ ἀσφαλτόστρωση), τοῦ Κοινοτικοῦ Γυμναστηρίου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη παράδοση τῆς σημαίας στοὺς προσκόπους τῶν Καναλίων καὶ τοῦ Φαναρίου.

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Λίγο πριν από το 1930 άρχισε στο χωριό μας η άθλητική κίνηση. Σάν πρώτο άθλημα αναφέρεται ιδιαίτερα το ποδόσφαιρο. Τήν ιδέα για τή συγκρότηση οργανωμένης ομάδας έβριξε ο Άπόστολος Χρ. Ζήσης, όπως πληροφορούμεθα από τις σημειώσεις του Θρασύβουλου Κρίκου. Τό 1933-1934 έμφανίστηκε οργανωμένη πλέον ή Όμάδα - Σωματείο με τήν έπωνυμία «Έργατικός Άστήρ». Οί παίκτες τής ομάδος αυτής σέ κάθε τους άγώνα έφεραν και τή διακριτική τους στολή, ή όποια είχε τά έξής χρώματα: Η φανέλλα πράσινο με άσπρο ριγέ και τό παντελονάκι μαύρο.

Τήν Όμάδα - Σωματείο τήν άποτελούσαν έπαγγελματίες, τεχνίτες, γεωργοί και γυμνασιόπαιδες. Ός πρώτα της μέλη αναφέρονται οί έξής 16:

Κλεόμβροτος Παπανικολάου
Στέργιος Κολοθός
Εύριπίδης Γιδαράκος
Γιώργος Γεωργούλας
Άπόστολος Ντρέγκας
Κων/νος Ντρέγκας
Λάμπρος Λιασκοβίτης
Ίωάννης Λιασκοβίτης

Βασίλειος Παπαγεωργίου
Σωκράτης Παπαγεωργίου
Γεώργιος Άναγνώστου
Χρυσόστομος Κουτής
Άλέξανδρος Γεωργούλας
Θεμιστοκλής Πυργιώτης
Εδάγγελος Μόσιαλος
Άρίστιπος Παπαποστόλου

Ό Άρίστιπος Έπαιζε ως σέντερφορ, ένω ο Μιλτιάδης Άναστασίου ως τερματοφύλακας. Προπονητής τής ομάδος ανέλαθε ο Κλέαρχος Μακρής και πρόεδρος του Σωματείου ο Χρυσόστομος Πέτρος.

Άς μη καμαρώνουν ίσως οί νέοι μας πώς αυτοί πρώτοι ίδρυσαν τόν Α.Ο.Κ. (Άθλητικός Όμιλος Καναλιών). Τους πρόλαξαν οί γονείς τους τό 1934 με τόν «ΕΡΓΑΤΙΚΟΝ ΑΣΤΕΡΑ ΚΑΝΑΛΙΩΝ».

Το ευρύχωρο προαύλιο του Σχολείου χρησίμευε για γήπεδο. "Όταν ήθελαν να δώσουν κάπως επίσημο αγώνα πήγαιναν για προπόνησι στη Λοξάδα. Έκει υπάρχει το ζευγαρολίβαδο, άνοιχτός χώρος, και μάλιστα μέ... χορτοτάπητα φυσικό! Για ειδικά άθλητικά παπούτσια χρησιμοποιούσαν εκείνα που τους έχριζαν οι γεννιήτορές των, παίζανε με άλλα λόγια ξυπόλυτοι!...

Γενικά η επίδοσι της ομάδος ήταν μέτρια. Στο πανηγύρι των Δώδεκα Άποστόλων, στον Πύργο, επέστρεφε πάντα νικημένη από την ομάδα της Καππάς ή της Γελάνθης, γιατί εκείνες προπονούταν πάντοτε στα «τσαίρια». Για να μη απογοητεύονται όμως είχαν και τις νίκες των στις ασθενέστερες, όπως ήταν του Φαναρίου.

Βέβαια απ' αυτούς δεν άναδείχθηκε κανένας στο πανελλήνιο, γιατί το ποδόσφαιρο το είχαν για σπόρ και ψυχαγωγία.

Στην εποχή της Ε.Ο.Ν. 1937 - 1940, άναδείχθηκε ως άθλητης άντοχης δρόμου ο Λάμπρος Γαλανάκης, ο όποιος έλαβε μέρος σε Πανθεσσαλικούς και Πανελληνίους άγώνες.

Άργότερα, πολλές φορές δημιουργήθηκαν ποδοσφαιρικές ομάδες, χωρίς όμως να ξαναποκτήσουν τη δόξα της πρώτης.

Τελευταία άναζωπυρώθηκε και πάλι ο ζήλος και δημιουργήθηκε μιá καλή ομάδα, «Ο Καναλιακός», την όποιá μάλιστα ο Σύλλογος των έν Άθηναις Καναλιωτών προμήθευσε με όλα τά άπαραίτητα άθλητικά είδη.

Σήμερα υπάρχουν πολλές δυνατότητες δραστηριότητος στον άθλητικό τομέα. Γιατί, ποιός άλήθεια, θά το περίμενε τά Κανάλια να άποκτήσουν άθλητικό χώρο, που θά τον ζήλευαν και αυτές οι πόλεις; Το ευρύχωρο Γυμναστήριο, 50X60 μ., με τις δέκα τιμεντένιες κερκίδες, με τις σύγχρονες έγκαταστάσεις λουτρών, με το άναψυκτήριο - μπάρ και τις έγκαταστάσεις Μπάσκετ - Μπώλ και Βόλεϋ, άποτελούν τέλειο άθλητικό συγκρότημα.

"Όλα αυτά όφείλονται στην άγάπη και το ένδιαφέρον για τους νέους του χωριου μας του στρατηγου Άθανασίου Βασ. Ντενίση, ο όποιος έργάστηκε για τη δημιουργία των με άγνό πατριωτικό πάθος, όταν ανέλαβε Διοικητής της Α' Στρατιάς στη Λάρισα.

Για να βλέπη τη φωτογραφία και να... παραδειγματίζεται ή σημερινή μαθητιώσα νεολαία των Γυμνασίων. Πάντως —μεταξύ μας οι μεγαλύτεροι— δεν καμαρώναμε και λίγο, σαν φορούσαμε το μαθητικό पहλίκιο!

ΣΕΛΙΔΑ ΤΙΜΗΣ

"Ίσως θεωρηθῆ περιττό ἢ καὶ ἐγωϊστικὸ ἢ παράθεσι τῶν ὀνομάτων ὄλων ἐκείνων πού σήμερα κατέχουν μιὰ θέσι μέσα στήν κοινωνική μηχανή τοῦ Κράτους. Ἀλλά νομίζουμε ὅτι ἀποτελεῖ τιμὴ γιὰ τὸν τόπο μας καὶ θὰ ἀποτελοῦσε μεγάλη παράλειψι στὸ ὄλο ἔργο, ἐὰν σὲ ὄσα ἀναφέρονται γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ μας δὲν ἀναφέρονταν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν." Ἀλλωστε, ἐὰν τὸ χωριὸ μας ἔχη νὰ ἐπιδείξη κάτι ἀπὸ τὴν ὑπαρξί του, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ἔμψυχο ὕλικό του. Νά, λοιπόν, γιὰ τὴν θεωροῦμε ἐπιβεβλημένη τὴν ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων ὄλων ἐκείνων πού ἐτίμησαν καὶ τιμοῦν τὴ γενέτειρά των, τὸ χωριὸ των, μὲ τὴν ἀνάδειξι των σ' ὄλα τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα.

Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ καὶ τὴ μεγαλύτερη δυσκολία γιὰ τὸν γράφοντα. Διότι εἶναι τόσο πολλοὶ οἱ προκομμένοι στὰ γράμματα Καναλιῶτες καὶ ξεκομμένοι χρόνια ἀπὸ τὸ χωριὸ, ὥστε νὰ μᾶς διαφεύγουν ἴσως καὶ οἱ ἴδιοι καὶ τὰ παιδιὰ των πολὺ περισσότερο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ συμβουλευθῆκαμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους στήν ἡλικία στὸ χωριὸ μας. Καὶ κάθε φορὰ πού εἴμαστε στὸ χωριὸ καταβάλλεται μεγάλη φροντίδα, ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν τυχὸν παραλείψεις, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρξουν ἔστω καὶ δικαιολογημένες δυσαρέσκεις.

Ἀκόμη γιὰ νὰ ἀποτραπῆ κάθε παρεξήγησι ἐτηρήθη ἡ ἐξῆς ἀρχή:

1. Ἀναφέρονται πρῶτοι οἱ πτυχιούχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ ἀκολουθοῦν τῶν Ἀνωτέρων τοιοῦτων ἀνάλογα μὲ τὰ χρόνια σπουδῆς.
2. Στους πίνακες τιοθήθηκε αὐστηρῶς ἀλφαθητική σειρά καὶ ἡ ιδιότης τὴν ὁποία εἶχε ἢ ἔχει καθ' ἕνας κατὰ τὴν δημοσίευσι τοῦ παρόντος.
3. "Ὅλα τὰ ὀνόματα πάρθηκαν ἀπὸ τὰ Μητρώα τῆς Κοινότητος, παλαιὰ καὶ νέα μὲ τὴν εὐγενῆ φροντίδα τοῦ γραμματέα τῆς Ματθαίου Τσιώκου." Ἐτσι ἀναφέρονται ὄσοι εἶναι ἐγγεγραμμένοι σ' αὐτὰ ἀπὸ τὸ 1840 καὶ ἐξῆς, ἄσχετα ἐὰν ἀργότερα διαγράφηκαν.
4. Ἐπίσης παραλείπονται τὰ ὀνόματα ὄλων ἐκείνων πού ἡ μητέρα των μόνον εἶναι Καναλιώτισσα.

Συγκεντρωτικὰ ὁ ἀριθμὸς κατὰ ἐπιστῆμες μέχρι τὴ στιγμή πού ἐκδίδεται τὸ παρὸν βιβλίον, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

	Ἀπεβίωσαν	
1. Κληρικοὶ	8	30
2. Δικαστικοὶ Λειτουργοὶ	3	3
3. Πτυχιούχοι Ἰατρικῆς	12	12
4. Πτυχιούχοι Μεγάλου Πολυτεχνείου	10	
5. Πτυχιούχοι Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς	5	1
6. Πτυχιούχοι Καθηγητικῶν Σχολῶν	35	3
7. Πτυχιούχοι Νομικῆς	14	9
8. Πτυχιούχοι Δασολογίας	3	
9. Πτυχιούχοι διαφόρων Ἀνωτάτων Σχολῶν	7	1
10. Πτυχιούχοι Ἀκαδημίας Σωματικῆς Ἀγωγῆς	6	
11. Ἀξιωματικοὶ Στρατοῦ	18	9
Χωροφυλακῆς	7	3
12. Πτυχιούχοι Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας	40	16
13. Πτυχιούχοι Μικροῦ Πολυτεχνείου	9	
14. Πτυχιούχοι Ἀδελφῶν Νοσοκόμων, Μαιῶν, Κοιν. Λειτουργῶν	10	
15. Πτυχιούχοι Σχολῆς Ἡλεκτρονικῶν	6	
16. Πτυχιούχοι Δασοκομικῆς Σχολῆς	5	1
17. Πτυχιούχοι Ταχυδρομικῆς Σχολῆς καὶ Ο.Τ.Ε.	3	
18. Πτυχιούχοι Μέσης Γεωπονικῆς	3	1
19. Πτυχιούχοι Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ	6	
20. Φοιτητὰι - Σπουδασταὶ	32	

1. ΚΛΗΡΙΚΟΙ (8)

'Αθανασίου Χρυσ.	'Ελπιδοφόρος	Μοναχός,	Μετέωρα
Κατέρης	Ευάγγελος	'Ιερεύς,	Κατερίνη
Κωστούλας	Ευκλείδης	'Ιερεύς,	Λάρισσα
Λαγός Βάιος	Θεοφύλακτος	'Ιερομόναχος,	Δούτσικον
Παπαϊωάννου	'Ιωάννης	'Ιερεύς,	Καρδίτσα
Σδρόλιας	'Ιωάννης	'Ιερεύς,	Σουηδία
Σδρόλιας Λάμπρ.	Διονύσιος	Μοναχός,	"Άγιον "Όρος
Τσαρούχας	Κωνσταντίνος	'Ιερεύς,	Κανάλια

'Απεθίωσαν (29)

'Απρίλης	'Αλέξιος,	'Ιερεύς	
'Αρχοντούλας	Νικόλαος	'Ιερεύς	
Θέος	Σωφρόνιος	'Ιερομόναχος,	Μετέωρα
Καλαμπρέζης	Στέφανος	Μοναχός,	"Άγ. Νικόλαος
Κρίκος	Παγκράτιος	Μοναχός,	"Άγ. "Όρος
Κυρίτσης	'Απόστολος	'Ιερεύς	
Κυρίτσης	Μιχαήλ	'Ιερεύς	
Κωσταθάρας	Χρυσόστομος	Μοναχός,	"Άγ. "Όρος
Λιασκοβίτης	Κωνσταντίνος	'Ιερεύς	
Παπαθασιλείου	Βασίλειος	'Ιερεύς	
Παπαθεοδοσίου	Θεοδόσιος	'Ιερεύς	
Παπαζήσης	'Απόστολος	'Ιερεύς	
Παπαϊωάννου	'Ιωάννης	'Ιερεύς	
Παπαϊωάννου	Φώτιος	'Ιερεύς	
Παπακώστας	Δημήτριος	'Ιερεύς	
Παπαποστόλου	'Απόστολος	'Ιερεύς	
Παπαποστόλου	Νεόφυτος	'Ιερομόναχος,	
Πάσχος	Νικηφόρος	'Ιερομόναχος,	
Πέτρου	Ευγένιος	Μοναχός,	Κορώνα
Μπαλάφας	Παρθένιος	Πρωτοσύγγελλος,	Κων)πολις
Πρίντσου	Ευμόναχος	'Ιερομόναχος,	Κορώνα
Πρίντσου	Θεοφάνης	'Ιερομόναχος,	Κορώνα
Ρίζος	'Ανανίας	'Ιερομόναχος,	"Άγ. "Όρος
Σακελλαρίου	Στέργιος	'Ιερεύς	
Σδρόλιας	Λάμπρος	'Ιερεύς	
Τσανάκας	Κύριλλος	Μοναχός,	Δούτσικον
'Αθέρκης,		Μοναχός*	
Γρηγόριος,		Μοναχός*	
Κοσμάς,		Μοναχός*	

2. ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ (3)

Λιασκοβίτης	Χρῖστος	Φορ. Δικαστής,	Πτυχ. Νομικής
Μακρῆς	Κλέαρχος	Φορ. Δικαστής,	Πτυχ. Νομικής
Μόσιαλος	Θωμάς	Πρωτοδίκης,	Πτυχ. Νομικής

'Απεθίωσαν (3)

Καπνοτζῆς	Δημήτριος	'Αναγνώστου,	Εἰρηνοδίκης
Κυρίτσης	Κωνσταντίνος	Δημητρίου,	"Εφορος
Παπαγεωργίου	Κωνσταντίνος	Σταύρου,	"Εφέτης

* Για τὰ ὄνόματα τῶν μοναχῶν αὐτῶν δὲν ὑπάρχουν τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα.

3. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ (12)

Βαϊνάς	Θωμάς	΄Αποστόλου,	Καρδιολόγος ¹
Γιωτόπουλος	Χρίστος	΄Αλεξάνδρου,	
Γαλανάκης	΄Αρχοντής	Θεμιστοκλέους,	
Δήμος	Γεώργιος	Κωνσταντίνου,	Παθολόγος
Δήμος	Νεοπτόλεμος	Γεωργίου,	Καρδιολόγος
Ζήσης	Μεγακλής	Χρίστου,	΄Οδοντίατρος
Λιάκος	Δημήτριος	Χρίστου,	΄Οδοντίατρος
Μόσιαλος	Κωνσταντίνος	Λάμπρου,	Παθολόγος
Σακελλαρίου	΄Επαμεινώνδας	Γεωργίου,	Παθολόγος
Σδρόλιας	Δημήτριος	Λάμπρου,	΄Οδοντίατρος ²
Τσαρούχας	Βάϊος	Γεωργίου,	Παθολόγος
Φασιανός	΄Απόστολος	΄Αρχοντή,	Παθολόγος

΄Απεβίωσαν (12)

Δήμος	Περικλής	Κωνσταντίνου	΄Οδοντίατρος
Ζούμπος	Νικόλαος	Κωνσταντίνου	Παθολόγος
Κωσταθάρας	Κωνσταντίνος	Θεοδώρου	Παθολόγος
Λιάκος	΄Επαμεινώνδας	Κωνσταντίνου	Παθολόγος
Μακρής	Λάμπρος	Δημητρίου	Παθολόγος
Μπέκος	Ευάγγελος	Χρίστου	Φοιτητής
Παπαποστόλου	Σπυρίδων	΄Αποστόλου	Παθολόγος
Στεργίου	Κωνσταντίνος	΄Ιωάννου	Παθολόγος
Φασιανός	Σόλων	΄Αρχοντή	Φαρμακοποιός
Χριστοδούλου	΄Αλέξανδρος		Παθολόγος
Χριστοδούλου	Νικόλαος	Παναγιώτου	Παθολόγος
Χριστούλας	΄Αλέξανδρος		Φαρμακοποιός

4. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ (10)

Γατής	Λάμπρος	Κωνσταντίνου	
Γιωτόπουλος	΄Ιωάννης	Δημητρίου	
Θέος	΄Αρης	Γεωργίου	
Θέος	Χρίστος	Γεωργίου	
Μπρακατσούλας	΄Αθανάσιος	Κων)νου και	• Μαθηματικός
Παπαγεωργίου	Σωκράτης	Κωνσταντίνου	
Πιστρικας	Κωνσταντίνος	Αιμιλίου	
Σαμαράς	΄Αθανάσιος	Βασιλείου	
Σδρόλιας	Θωμάς	Δημητρίου	
Τσιώκος	Νικόλαος	Θρασυθούλου	

5. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ (5)

Γιδαράκου	΄Ισαβέλλα	Νικολάου,	Βοηθ. Γεωπ. Σχολ.
Κωσταθάρας	΄Αστεριάδης	Θεοδώρου	
Λιάκος	Παναγιώτης	Θρασυθούλου	
Μαυρομάτης	Χρίστος	Δημητρίου	
Χαλάτσης	Νικήστρατος	Ξενοφώντος	και Βιομηχαν.

΄Απεβίωσαν

Παπαποστόλου	Γεώργιος	Κων)νου
--------------	----------	---------

1. ΄Επιμελητής ΄Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου ΄Αθηνών
2. Και ΄Ορθodontικός

6. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (36)

Ἀναγνώστου	Βάιος	Εὐαγγέλου	Φυσικός
Ἀναστασίου	Βασίλειος	Ἡλία	Μαθ. Γυμ) ρχης
Ἀναστασίου	Βασίλειος	Δημητρίου	Φυσικός
Γιδαράκος	Εὐριπίδης	Χρίστου	Φιλολόγος
Γιδαράκου	Ἐλευθερία	Νικολάου	Φιλολόγος
Γιωτόπουλος	Γεώργιος	Ἀλεξάνδρου	Φιλολόγος
Γιωτόπουλος	Κων) τίνος	Ἀλεξάνδρου	Φιλολόγος
Ζήση	Νέλλη	Ἀλεξάνδρου	Φιλολόγος
Ζήσης	Ἀστεριάδης	Ἰωάννου	Φιλολόγος
Ζήσης	Θωμάς	Νικολάου	Φιλολόγος
Ζήσης	Τιμολέων	Χρίστου	Φιλολόγος ¹
Θέος	Βάιος	Νικολάου	Μαθημ. - Γυμ) ρχης
Θέος	Θεοδόσιος	Παναγιώτου	Φιλ.δλ. Γυμ) ρχης
Θέος	Παναγιώτης	Θεοδοσίου	Χημικός
Κατέρης	Βασίλειος	Γρηγορίου	Μαθηματικός
Κατέρης	Βασίλειος	Περικλέους	Μαθηματικός
Κατέρης	Δημοσθένης	Ἀθανασίου	Μαθηματικός
Κολοβός	Ἰωάννης	Διομήδους	Θεολόγος
Κρίκου	Ἐλένη	Ἡλία	Φιλολόγος
Λάσδας	Κων) τίνος	Σωκράτους	Μαθηματικός
Λιασκοβίτης	Γεώργιος	Περικλέους	Μαθηματικός
Μαυρομαμάτης	Κων) τίνος	Δημητρίου	Μαθηματικός
Μόσιαλος	Ἀρχοντῆς	Λάμπρου	Φιλολόγος
Ντενίση	Δήμητρα	Γεωργίου	Ἀρχαιολόγος
Παγώνης	Θωμάς	Ἀχιλλέως	Φιλολόγος
Παπαγεωργίου	Βασίλειος	Σταύρου	Μαθηματικός
Παπαϊωάννου	Σωκράτης	Ἀποστόλου	Φιλ.δλ. - Γυμ) ρχης
Παπαϊωάννου	Σωκράτης	Ἰωάννου	Θεολόγος - Φιλ.δλ.
Παπαχρίστου	Θρασύβουλος	Χρίστου	Φυσιολογίας ²
Πάσχος	Γεώργιος	Λάμπρου	Μαθ. - Γυμ) ρχης
Σαμαράς	Ἰψηλάντης	Βασιλείου	Φυσιολογίας
Σδρόλιας	Ἀπόστολος	Ἰωάννου	Θεολόγος
Στασινός	Κων) τίνος	Χρίστου	Βιολόγος
Στεργίου	Λαμπρινή	Ἀλεξάνδρου	Φιλολόγος
Μόσιαλος	Θεοδόσιος	Δημητρίου	Μ. Τεχν. Σχολ.
Τσιρώνης	Δημήτριος	Εὐαγγέλου	Μ. Τεχν. Σχολ.

Ἀπεβίωσαν (3)

Ζήσης	Ἀπόστολος	Κωνσταντίνου	Φυσικός
Νικολάου	Νικόλαος	Δημητρίου	Μαθηματικός ³
Μπάγιος	Βασίλειος	Κλεάνθους	Φοιτητής

7. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΝΟΜΙΚΗΣ (14)

Γηράσης	Δημήτριος	Βασιλείου	καί πτυχ. Ο.Π.Ε.
Γηράσης	Νικόλαος	Βασιλείου	
Γιωτοπούλου	Καλλιθέα	Δημητρίου	
Ζήσης	Ἀπόστολος	Χρίστου	

1. Γυμνασιάρχης, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

2. Χημικός, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Πατρῶν

3. Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ζήσης	Κωνσταντίνος	Χρίστου	
Ζήσης	Σωτήριος	Ευαγγέλου	
Κωτούλας	Δημήτριος	Θεοδώρου	
Κωτούλας	Ίωάννης	Μιλτιάδου	
Μαυράκης	Χρίστος	Δημητρίου	
Μπρακατσούλας	Βασίλειος	Κωνσταντίνου	
Ντενίσης	Νικήτας	Άθανασίου	
Πάσχος	Βασίλειος	Θεοδώρου	καί Πτ. Παντείου
Πάσχος	Σταύρος	Άθανασίου	
Τέττα	Ευτέρπη	Χρυσοστόμου	

Άπεβίωσαν (9)

Άλεξόπουλος	Γεώργιος	Λάμπρου	
Άλεξόπουλος	Χρίστος	Λάμπρου	
Άγαγνώστου	Καίτη	Ευαγγέλου	
Μακρής	Χαρίλαος	Θωμά	
Ντενίσης	Λάμπρος	Βασιλείου	
Παπαϊνικολάου	Άλέξανδρος	Χρίστου	
Παπαποστόλου	Άλέξανδρος	Χρίστου	
Πιστρίκας	Άλέξανδρος	Φωτίου	
Χριστούλας	Γεώργιος		Συμβολαιογράφος

8 ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ (3)

Βάλλας	Θεμιστοκλής	Δημητρίου
Μυρισιώτης	Λάμπρος	Παναγιώτου
Νάνος	Ναπολέων	Κωνσταντίνου

9. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (7)

Δήμος	Ευάγγελος	Άλεξάνδρου	Πτ. Παντείου
Ζούμπος	Κλέαρχος	Άγαμέμνονος	Πτ. Παντείου
Κατέρης	Παναγιώτης	Άλεξάνδρου	Πτ. Παντείου
Κατέρης	Στέργιος	Γρηγορίου	Πτ. Άνωτ. Έμπ.
Ρίζος	Δημήτριος	Άποστόλου	Πτ. Άνωτ. Βιομ.
Σδρόλια	Χαρίκλεια	Δημητρίου	Πτ. Άν. Οίκ. Οίκ.
Σδρόλιας	Λάμπρος	Κωνσταντίνου	Πτ. Παντείου

Άπεβίωσαν

Ζήσης	Παναγιώτης	Ζήση	Πτυχ. Παντείου
-------	------------	------	----------------

10. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (6)

Γιαννακοῦ	Βασιλική	Κωνσταντίνου
Ζούμπος	Κωνσταντίνος	Δημητρίου
Λιασκοβίτης	Κωνσταντίνος	Θωμά
Ντρέγκας	Σόλων	Μάρκου
Παπαγεωργίου	Ευάγγελος	Δημητρίου
Παπαποστόλου	Λάμπρος	Σεραφείμ

11. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΟΥ (18)

Ζούμπος	Χρίστος	Άγαμέμνονος	Άνθυπολοχαγός
Καπνουτζής	Γεώργιος	Δημητρίου	Λοχαγός

Μανώλης	Λάμπρος	Νικολάου	Ύποστράτηγος έ.ά.
Μόσιαλος	Θρασύβουλος	Λάμπρου	Συν)ρχης έ.ά.
Μπρακατσούλας	Τηλέμαχος	Άρχοντή	Ταξιάρχος έ.ά.
Ντενίσης	Άθανάσιος	Βασιλείου	Άντ)γος έ.ά.
Ντενίσης	Γεώργιος	Βασιλείου	Άντ)γος έ.ά.
Πανάρετος	Γεώργιος	Νικολάου	Ταξιάρχος έ.ά.
Παπαγεωργίου	Βασίλειος	Κωνσταντίνου	Ύποστράτηγος έ.ά.
Παπαγεωργίου	Γεώργιος	Κωνσταντίνου	Ταξιάρχος έ.ά.
Παπαγεωργίου	Λάμπρος	Δημητρίου	Άντ)ρχης π.δ.
Παπαποστόλου	Σεραφείμ	Άλεξάνδρου	Άνθυπίαρχος
Τσιρώνης	Γεώργιος	Βασιλείου	Λοχαγός
Χάϊδος	Άγαμέμνων	Ζημητρίου	Άντ)ρχης
Χάϊδος	Βασίλειος	Δημητρίου	Ύποστράτηγος έ.ά.
Χάϊδος	Χριστόδουλος	Χαριλάου	Ύπολοχαγός
Χαλάτσης	Θρασύβουλος	Ξενοφώντος	Ταγματάρχης
Χαλάτσης	Λάμπρος	Ξενοφώντος	Άντ)ρχης

12. ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ (8)

Άναγνώστου	Ευάγγελος	Βαίου	Άνθυπομοίραρχος
Ζέκιος	Κωνσταντίνος	Λάμπρου	Ύπομοίραρχος
Κωσταθάρας	Νικόλαος	Θεοδώρου	Ταγματάρχης
Πάσχος	Άθανάσιος	Παναγιώτου	Μοίραρχος
Σδρόλιας	Δημήτριος	Παναγιώτου	Άντ)ρχης
Σδρόλιας	Τιμολέων	Λουκά	Άντ)ρχης
Τσιάτσιος	Θωμάς	Δημητρίου	Άξ. Άστυν. Πόλ.
Ρίζος	Ευριπίδης	Άποστόλου	Ύποπυραγός

Ά π ε θ ί ω σ α ν (Στρατού) (9)

Άδάμος	Γεώργιος	Άποστόλου	Ταγματάρχης
Άλεξόπουλος	Νικόλαος		Ύποστράτηγος
Γηράσης	Ξενοφών	Δημητρίου	Ταξιάρχος
Ζούμπος	Χαρίλαος	Κωνσταντίνου	Άντ)ρχης
Μπάγιος	Κωνσταντίνος	Στεργίου	Ταγματάρχης
Μπακογιάννης	Θωμάς	Ίωάννου	Συνταγματάρχης
Παπαγεωργίου	Άπόστολος	Φιλώτας	Ύποστράτηγος
Πάσχος	Δημήτριος	Άθανασίου	Ταγματάρχης
Ρίζος	Δημήτριος	Λάμπρου	Άνθυπολοχαγός

(Χωροφυλακής) (3)

Μαυρομμάτης	Δημήτριος	Χρίστου	Άνθυπομοίραρχος
Τσιούμας	Θωμάς	Παναγιώτου	Μοίραρχος
Τσιώκος	Άπόστολος	Ματθαίου	Μοίραρχος

13. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ (38)

Γατής ή Μάστορας	Γεώργιος	Δημητρίου
Γεωργούλας	Άναστάσιος	Παναγιώτου
Θέος	Κωνσταντίνος	Στεργίου
Καρακώστας	Δημήτριος	Βασιλείου
Καρανάσιος	Κωνσταντίνος	Γεωργίου
Κατέρης	Σπυρίδων	Θεοδώρου
Κολοθός	Χαρίλαος	Φωτίου
Κολοθοῦ	Ούρανία	Άριστείδου

Κρίκος	Κωνσταντίνος	Χρυσοστόμου	
Κυρίτσης	Ἄρχοντῆς	Ἀποστόλου	
Κυρίτσης	Γεώργιος	Ἀποστόλου	
Κυρίτσης	Θωμάς	Ἀποστόλου	
Κωτούλας	Γεώργιος	Ἀγαθοκλέους	
Λάσδα	Ἰὼλγα	Ἀποστόλου	
Λάσδας	Ἀντώνιος	Ρήγα	
Μαυράκης	Χαρίλαος	Ἀθανασίου	
Μοσιάλου	Ἀντιγόνη	Ἠλία	
Μπέκος	Χριστόφορος	Ἀποστόλου	
Μπλέτσας	Δημήτριος	Λεωνίδου	
Μπρακατσούλας	Φώτιος	Λάμπρου	
Ντρέγκας	Νικόλαος	Ἡρακλέους	καὶ Πτυχ. Παντείου
Παπαϊωάννου	Ἀνδρέας	Χρίστου	
Παπανικολάου	Εὐαγγελία	Ἠλία	(Νηπιαγωγός)
Παπανικολάου	Ἰωάννης	Ἠλία	
Πάσχος	Γεώργιος	Παναγιώτου	
Πέτρου	Τιμολέων	Δημητρίου	
Πυργιώτης	Ἀπόστολος	Λάμπρου	
Σδρόλια	Βασιλική	Ἀγαθοκλέους	
Σδρόλιας	Γεώργιος	Λάμπρου	
Σπανοῦ	Ἀγαθὴ	Γεωργίου	
Τέττα	Ἀγορῆ	Ἀρχοντῆ	
Τσανάκα	Ἀστερία	Χριστοδοῦλου	
Τσανάκα	Βικτωρία	Χριστοδοῦλου	
Τσιούμα	Αἰκατερίνη	Θωμᾶ	
Χάιδος	Ἀλέξανδρος	Δημητρίου	
Χαλάτση	Βαλεντίνη	Ξενοφώντος	
Χαλάτσης	Ξενοφῶν	Εὐαγγέλου	
Χριστοδοῦλου	Γεώργιος	Βαῖου	

Ἀπεβίωσαν (22)

Ἀναγνώστου	Κωνσταντίνος	Βασιλείου	Γραμ) δάσκαλος
Γιαννακός	Λάμπρος	Γεωργίου	
Γιαταγάνας	Γεώργιος	Εὐαγγέλου	Γραμ) δάσκαλος
Δήμου	Ἀλέξανδρος	Λάμπρου	Γραμ) δάσκαλος
Ζοῦμπος	Θεμιστοκλῆς	Κωνσταντίνου	
Καπούλας	Ἀγαθοκλῆς	Γεωργίου	Γραμ) δάσκαλος
Κυρίτσης	Θρασύβουλος	Παπαμιχαήλ	
Κωνσταντάρας	Γεώργιος	Εὐαγγέλου	Γραμ) δάσκαλος
Μακρῆς	Δημήτριος	Λάμπρου	
Μόσιαλος	Ἠλία	Λάμπρου	
Μόσιαλος	Λάμπρος	Εὐαγγέλου	
Παπαγεωργίου	Κωνσταντίνος	Γεωργίου	
Παπαϊωάννου	Ἀπόστολος	Χρίστου	
Παπανικολάου	Ἀριστείδης	Χρίστου	
Παπανικολάου	Δημήτριος	Σωτηρίου	
Παπαποστόλου	Ἀριστείδης	Χρίστου	
Πέτρου	Νικόλαος	Λάμπρου	Γραμ) δάσκαλος
Πρίντζιος	Λάμπρος	Γεωργίου	Γραμ) δάσκαλος
Σπανός	Βασίλειος	Στεργίου	Γραμ) δάσκαλος
Τσανάκας	Χριστόδουλος	Ἀποστόλου	
Φασιανός	Σωκράτης	Στεργίου	Ἐπιθεωρητῆς
Χαραλάμπου	Εὐάγγελος	Ἀρχοντῆ	

14. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΜΙΚΡΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ (9)

Ἀναστασίου	Ἰωάννης	Θωμᾶ
Γηράσης	Γεράσιμος	Στεργίου
Γιώτπουλος	Κωνσταντίνος	Δημητρίου
Λάσδας	Ἀπόστολος	Βασιλείου
Πάσχος	Ἀθανάσιος	Ἰωάννου
Σδρόλιας	Νικήστρατος	Ἀγαθοκλέους
Σδρόλιας	Πολύκαρπος	Βαΐου
Τσιρώνης	Κωνσταντίνος	Εὐαγγέλου
Χαλάτσης	Εὐάγγελος	Ξενοφώντος

15. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ: ΑΔΕΛΦΩΝ ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ,
ΜΑΙΩΝ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ (10)

Ἀδάμου	Ἰσμήνη	Ἀρχοντῆ	Ἀ)φῶν Νοσοκ.
Ἀναστασίου	Εὐαγγελία	Μιλτιάδου	Κοιν. Λειτουργῶν
Ἀναστασίου	Ἀφροδίτη	Ἀποστόλου	Ἀ)φῶν Νοσοκ.
Ἀναστασίου	Σοφία	Ἀποστόλου	» »
Γηράση	Ἀγγελικὴ	Στεργίου	» »
Κρίκου	Ροδάνθη	Βασιλείου	» »
Μάστορα	Ἀγορίτσα	Δημητρίου	» »
Νάνου	Μαρία	Κωνσταντίνου	Μαιῶν
Πρίντζου	Κωνσταντία	Γεωργίου	Κοιν. Λειτουργῶν
Σδρόλια	Ἄρετῆ	Ἀριστοτέλους	Μαιῶν

16 ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΣΧΟΛΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ (6)

Γιαννακός	Γεώργιος	Κωνσταντίνου	
Γιαννακός	Θωμᾶς	Ἀποστόλου	
Γιδαράκος	Νικήστρατος	Λάμπρου	Ἡλεκτρ)κῶν ἔγκεφ
Μάστορας	Ζήσης	Δημητρίου	
Μπρακατσούλας	Εὐάγγελος	Κωνσταντίνου	
Τσιρώνη	Ἄγορῆ	Ἀποστόλου	

17. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ (5)

Γατῆς	Περικλῆς	Σταύρου
Λαγός	Χαρίλαος	Κωνσταντίνου
Μάστορας	Ἀπόστολος	Δημητρίου
Μιχάλης	Χρυσόστομος	Ἀγαθοκλέους
Παπαθεοδωσίου	Κωνσταντίνος	Ἀλεξάνδρου

Ἀπεβίωσεν

Πάσχος	Ἀθανάσιος	Στεφάνου
--------	-----------	----------

18 ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ Ο.Τ.Ε. (3)

Ἀναγνώστου	Σοφοκλῆς	Κωνσταντίνου	Ταχ.
Μάστορας	Θωμᾶς	Εὐαγγέλου	Ο.Τ.Ε.
Μπέκος	Χρυσόστομος	Ἀποστόλου	Ταχ.

19. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΜΕΣΗΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ (3)

Μπέκος	Δημήτριος	Χρίστου
--------	-----------	---------

Σακελλαρίου
Τέττας

Ἀλέξανδρος
Ἰωάννης

Γεωργίου
Χρυσοστόμου

Ἀπεβίωσεν

Γιδαράκος

Περικλῆς

Δημητρίου

20. ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ (7)

Γαλανάκης	Βασίλειος	Θεμιστοκλέους	Μηχανικός Α΄
Γαλανάκης	Χρῖστος	Περικλέους	» Α΄
Γιαννακός	Δημήτριος	Νικήτα	» Γ΄
Κατέρης	Δημήτριος	Περικλέους	» Γ΄
Μάστορης	Σωτήριος	Ἀριστείδου	» Β΄
Σδρόλιας	Θωμάς	Βαῖτου	» Β΄
Χαλάτσης	Νικόλαος	Ἀγαθοκλέους	» Γ΄

21. ΦΟΙΤΗΤΑΙ - ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (20)

Θεωροῦμε ἐπιτακτικὴ τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὴν σελίδα αὐτὴ τῆς τιμῆς νὰ συμπεριλάβομε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νεοσσῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι αὖριον μὲ τὴν σειράν τους θὰ παραλάβουν τὴν σκυτάλην, γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν ἀνοδικὴν πορείαν μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν. Εἶναι δὲ αὐτοὶ οἱ ἑξῆς:

Ἀναστασίου	Κωνσταντῖνος	Μιλτιάδου	Πολυτεχνεῖον Ἐξ.
Γατῆ	Ἀθανασία	Κωνσταντίνου	Ὀδοντιατρικὴ
Γιδαράκος	Εὐάγγελος	Λάμπρου	Πυρηνικὴ Φυσ. Ἐξ.
Ζέκιος	Λάμπρος	Εὐαγγέλου	Σχολὴ Εὐελπίδων
Θεμελῆς	Πολυχρόνης	Δημητρίου	Παιδ. Ἀκαδημία
Θέος	Νικόλαος	Θρασυβούλου	Σχολὴ Μαθητῶν
Κωτούλας	Θεόδωρος	Κωνσταντίνου	Σχολὴ Εὐελπίδων
Μανώλης	Χρῖστος	Κωνσταντίνου	Ο.Π.Ε.
Μήτσιου	Μαριάννα	Βασιλείου	Μαιῶν
Μπαλταδώρου	Βασιλικὴ	Παναγιώτου	Ο.Π.Ε.
Μπαλταδώρου	Ὀλυμπία	Παναγιώτου	Παιδ. Ἀκαδημία
Μπρακατσούλας	Ἰωάννης	Τηλεμάχου	Πολυτεχνεῖον Ἐξ.
Παπαθεοδοσίου	Εὐριπίδης	Ἀλεξάνδρου	Ο.Π.Ε.
Πάπαποστόλου	Θεοδώρα	Λάμπρου	Ἀνωτ. Βιομηχανικὴ
Σδρόλιας	Δημήτριος	Ἀριστοτέλους	Ἀνωτ. Βιομηχανικὴ
Σδρόλιας	Ἡρακλῆς	Κωνσταντίνου	Πολυτεχνεῖον Ἐξ.
Τζαθέλλας	Γεώργιος	Δημητρίου	Πολυτεχνεῖον Ἐξ.
Χαλάτσης	Στέργιος	Θωμά	Παιδ. Ἀκαδημία
Χριστοδούλου	Ἀλέξανδρος	Φαίδωνος	Κ.Α.Τ.Ε.
Χριστοδούλου	Δημήτριος	Φαίδωνος	Ἱατρικὴ

22. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΦΟΙΤΗΤΑΙ

(Ποῦ ὁ πατέρας των εἶναι γραμμένος εἰς τὴν Μητρῶν Καναλιῶν καὶ πῆρε ἀργό-τερα τὰ δικαιώματά του).

Μὲ τὴν καταχώρησιν τῆς στήλης αὐτῆς ἐδῶ διακινδυνεύομε νὰ παρεξηγη-θοῦμε, γιὰτὶ ὁπωσδήποτε ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες καὶ φοιτηταί, ποῦ δὲν περιλαμβάνονται ἴσως. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ παραλείψομε καὶ τοὺς λίγους ποῦ συγκεντρώσαμε τὰ ὀνόματά των, διότι πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, μικρὰ παιδιὰ παίξανε πολλὰς φορὰς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ καὶ καλοκαίρια

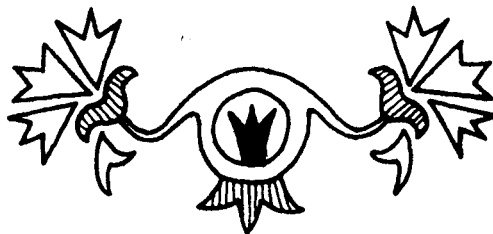
ολόκληρα περάσανε καί περνοῦν στό χωριό τοῦ πατέρα των, μέ τούς συνομηλί-
κους των πού περιλαμβάνονται σέ ἄλλες σελίδες τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

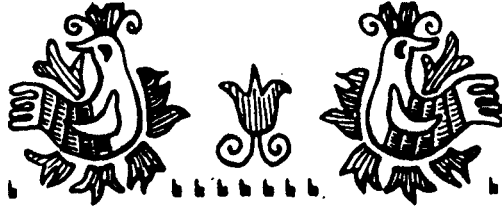
Εἶναι δέ αὐτοί οἱ κάτωθι:

Ζήση	Παρασκευή	Ἀποστόλου	Χημικός
Κουτή	Ἰολυμπία	Παναγιώτου	Φιλολόγος
Κωτούλα	ἸΑλίκη	Δημητρίου	Νομικός
Λιάκος	ἸΑρης	Δημητρίου	ἸΟδοντίατρος
Λιάκος	Χρῖστος	Δημητρίου	Χημικός
Μακρῆ	ἸΑγαθή	Θωμᾶ	Δασκάλα
Μακρῆ	ἸΕλένη	Θωμᾶ	Δασκάλα
Μπλέτσα	ἸΑριάδνη	Δημητρίου	Φιλολόγος
Μόσιαλος	Θεοφάνης	Γεωργίου	Πολυτεχνεῖον ἸΕξ.
Μοσιάλου	Βασιλική	Γεωργίου	ἸΑρχιτ)κή ἸΕξωτ.
Μπλέτσα	Εὐαγγελία	Δημητρίου	Δασκάλα
Μπλέτσας	ἸΑπόστολος	Χρῖστου	Νομικός
Ντρέγκας	Δημήτριος	Γεωργίου	ἸΗλεκτρονικός
Παπαποστόλου	Κωνσταντῖνος	Γεωργίου	Πολιτικός Μηχαν.
Πάσχος	Θωμᾶς	Δημητρίου	Φυσικός
Πάσχος	Λάμπρος	Γεωργίου	Νομικός
Πάσχου	ἸΕλένη	Ἰεωργίου	Νομικός
Πάσχου	Λεμονιά	Δημητρίου	Γαλλική Φιλολογία
Πάσχου	Ζέτη	Σταύρου	ἸΑνατ. Βιομηχανική
Σδρόλια	Λεμονιά	Κωνσταντῖνου	Φιλολόγος
Τζαβέλλα	ἸΕλένη	Εὐαγγέλου	Φιλολόγος
Τζαβέλλα	Μαρία	Εὐαγγέλου	Γαλλική Φιλολογία
Χαραλάμπος	ἸΑρχοντῆς	Εὐαγγέλου	Καθηγ. Παιδ. ἸΑκ.

Φοιτηταί — Σπουδασταί

Θέος	Θρασύβουλος	Κωνσταντῖνου	Ο.Π.Ε.
Κρίκου	Εὐαγγελία	Κωνσταντῖνου	Πολυτεχνεῖον
Κρίκου	Δήμητρα	Κωνσταντῖνου	ἸΙατρική
Μαυράκης	ἸΑρχοντῆς	Γεωργίου	Πολυτεχνεῖον
Μαυράκης	ἸΙωάννης	Γεωργίου	Πολυτεχνεῖον
Μπέκος	ἸΑπόστολος	Χρυσοστόμου	Πολυτεχνεῖον ἸΕξ.
Ντρέγκας	Χρῖστος	Δημητρίου	Φαρμακευτική ἸΕξ.
Ξούρη	Μᾶρκος	Σόλωνος	Πολυτεχνεῖον ἸΕξ.
Παπαποστόλου	Κερασία	Νεοκλή	Νομική
Παπαποστόλου	ἸΑριστοτέλης	ἸΑλεξάνδρου	ἸΑκαδ. Σωμ. ἸΑγ.
Παπαποστόλου	Εὐάγγελος	Ἀποστόλου	ἸΑκαδ. Σωμ. ἸΑγ.
Παπαποστόλου	Κωνσταντῖνος	ἸΑντωνίου	Πολυτεχνεῖον
Σδρόλια	Σεραφεῖμ	Ἀποστόλου	Ο.Π.Ε.
Σδρόλιας	Παρασκευή	Κων. (Παν.)	ἸΑγγλ. Φιλολογία
Σδρόλιας	Δημήτριος	Κων. (Δημ.)	Φυσική
Σδρόλιας	Λουκάς	Κων. (Λουκ.)	Πολυτεχνεῖον
Σδρόλιας	Παναγιώτης	Κων. (Λουκ.)	ἸΙατρική

Κωνσταντίνου Δημ. Μαυρομάτη
Καθηγητοῦ

Κοινωνική Ζωή

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει κοινωνικὸν ὄν»,
ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης.

Αἱ οἱ Καναλιῶτες δὲν μπορούσαν νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὸ γενικὸ αὐτὸ κανόνα. Ζώντας μέσα στὸ μικρὸ χωριουδάκι τους στὴν ἀρχή, πού ἀργότερα ἔγινε «τὸ πιὸ ξακουσμένο ἀπ' ὄλα τὰ γύρω Καρδίτσης χωριά», αἰσθάνθηκαν πολὺ γρήγορα τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους, νὰ ανταλλάξουν σκέψεις καὶ συναισθήματα καὶ ἀποφάσεις. Ὁ καθένας ἐδῶ αἰσθάνεται ὄχι μόνον χρέος του, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη του νὰ συμμετέχη, ἂν εἶναι δυνατό, σ' ὄλες τὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἄλλων.

«Γάμος; Ἀστράφτ' ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιθεροὶ κι' ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν θάφει τὸν ἄερα».
Γ. Ἀθάνας

Ἡ λύπη καὶ ἡ χαρὰ εἶναι κάτι τὸ κοινό, πού πρέπει νὰ δοκιμάση δλόκληρο τὸ χωριό. Οἱ ἄνθρωποι, γνωστοὶ καὶ ἀδελφωμένοι καθὼς εἶναι, ἔχουν καὶ ἰδιαιτέρως γνωριμίες, οἱ δὲ ἐκδηλώσεις τους εἶναι γεμάτες ἀπ' τὴν χωριάτικη ἀπλότητα καὶ ξενοιασιά.

Ὁ χαιρετισμὸς, ἡ «καλημέρα», εἶναι κάτι πού λέγεται ἀπ' ὄλους καὶ σὲ ὄλους, γνωστοὺς καὶ ἀγνωστούς, νύχτα καὶ μέρα. Κι ὕστερα ἀπ' αὐτὴ καθόλου ἀπίθανο ν' ἀρχίσουν τὴ συζήτηση καὶ νὰ μιλήσουν γιὰ τὰ ζητήματα πού τοὺς ἀπασχολοῦν, γιὰ τὶς σοδεῖες τοῦ ἑνός, πού χάρη στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δουλειὰ τὴ δική του, ἦταν τόσο πλούσιες ἐφέτος. Γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἄλλου

στην απόδοση, γιατί με την πρώτη βροχή δεν είχαν φυτρώσει τὰ σπαρτά. Για τὴ φτώχεια τοῦ τρίτου ποῦ ἔχει κάμποσα χρόνια τώρα ποῦ δεν μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ ἐπάνω του κι ἴσως θροῦν κάποιο τρόπο γιὰ τὴν μελλοντικὴ του τακτοποίηση.

Θὰ μιλήσουν ἀκόμη γιὰ τὸ τάδε κορίτσι τοῦ χωριοῦ, ποῦ δεν μπόρεσε ἀκόμη νὰ παντρευτῆ, γιατί δεν εἶχε τίς κατάλληλες πρὸς τοῦτο ἐτοιμασίες, θὰ σκεφθοῦν τρόπους καὶ «τυχηρά» γιὰ τὴν ἀποκατάστασή του καὶ θὰ πάρουν τὴν ἀπόφαση νὰ μιλήσῃ κάποιος στοὺς δικούς του γιὰ τὰ ὅσα συζήτησαν μεταξύ τους.

Θὰ εἰποῦν τέλος γιὰ τὰ γενικότερα προβλήματα τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὴ φεικνὴ τιμὴ τοῦ καπνοῦ ποῦ ἦταν ἱκανοποιητικὴ, ἐναντι τῆς περυσινής ποῦ οἱ «ἐμποροὶ» «τὸ ἔβγαλαν τὰ μάτια», γιὰ τὸ ὅτι, ἂν ἐπιχειρηθῆ ἡ ἐξαγωγή τοῦ καπνοῦ στὸ τάδε κράτος, θὰ γίνῃ μεγαλύτερη ἀπορρόφηση μὲ μεγαλύτερα κέρδη.

Συμπληρωματικὰ πρέπει νὰ ποῦμε ἐδῶ πὼς θὰ θρεθοῦν καὶ οἱ κακόβουλοι ἄνθρωποι ποῦ θὰ εἰρωνευθοῦν, θὰ συκοφαντήσουν καὶ θὰ ἐπιζητήσουν τὸ κακὸ τῶν ἄλλων, γιὰ νὰ συνέλθουν ὁμως ἀργότερα ἀπὸ τὴν κατακραυγὴ καὶ τὴ γενικὴ περιφρόνηση.

Ἄλλ' ὅλες αὐτὲς εἶναι σταχυολογήματα ἀπὸ τίς ἀναριθμητὲς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν Καναλιωτῶν. Ἀναμφισβήτητα ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ὁμαδικὲς ποῦ γίνονται ἀπὸ ὅλους μαζί μὲ καθολικὸ προοδευτικὸ πνεῦμα.

Αὐτὲς τίς εὐγενικὲς καὶ ἀθῶες ἐκδηλώσεις, ποῦ ξεπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὴν ἀπλοϊκὴ ψυχὴ τῶν Καναλιωτῶν, θὰ προσπαθήσουμε νὰ περιγράψουμε καὶ νὰ ἐκθέσουμε στὴ συνέχεια, μέσα στὶς λίγες αὐτὲς γραμμὲς ποῦ ἀκολουθοῦν, ὅσο εἶναι δυνατό πιδὸ σύντομα καὶ καθαρά, γιὰ ν' ἀποτελέσουν σ' ὅλους ἐκείνους ποῦ θὰ τίς διαβάσουν μιὰ εὐχάριστη ἀναπόληση στὴ ζωὴ τῶν προγόνων μας καὶ στὴ σημερινὴ ζωὴ τῶν συγχωριανῶν μας.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΧΑΡΑΣ

Εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου τὸ νὰ θέλῃ νὰ ἐκδηλώσῃ κάτι ποῦ τὸν τονώνει ψυχικὰ καὶ τὸν εὐχαριστεῖ. Εἶναι ἀκόμη χαρακτηριστικὸ τῶν «καλῶν κάγαθῶν» ἀνθρώπων νὰ συμμετέχουν στὴ γὰρὰ τοῦ ἄλλου καὶ νὰ συμβάλλουν σ' αὐτὴ, ἐφαρμόζοντας κατὰ γράμμα ἐκείνη τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου: «χαίρετε μετὰ χαιρόντων». Κανείς δὲ θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ θγάλλῃ καὶ ἀπὸ τοὺς Καναλιῶτες τὴν διάθεση αὐτῆ, ποῦ ἔμφυτη τὴν ἔχουν μέσα στὴν ψυχὴ τους.

Ο ΓΑΜΟΣ

Καὶ νὰ, σὰν πρώτη καὶ κύρια ἐκδήλωση αὐτῆς τῆς χαρᾶς ἔρχεται ὁ γάμος, ἀληθινὸ πανηγύρι, ποῦ ἀποτελεῖ τόσο γιὰ τίς οἰκογένειες τῶν μελλονύμφων, ὅσο καὶ γιὰ τὸ χωριό, ὄχι μόνο τὸ γεγονός τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ ἑβδομάδων ὀλοκλήρων. Τὴν ἀρχὴ ὄλων αὐτῶν τῶν χαρούμενων ἐκδηλώσεων ἀποτελοῦν τὰ ἀρραβωνιάσματα. Κατὰ τὸ σούρουπο, ὅταν πιά οἱ «συμπεθέροι» δώσουν τὸ «λόγο», πίνουν στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ ὕστερα πᾶνε ὅλοι μαζί στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ εὐχάριστο γεγονός. Τὸ γλέντι καὶ ὁ χορὸς συνεχίζεται μέχρι τὰ μεσάνυχτα, ὅποτε «οἱ σεβασταραῖοι» σηκώνονται νὰ φύγουν. Ὅλοκληρο τὸ ὑπόλοιπο χωριὸ κοιμάται βαθειά. Εὐκαιρία λοιπὸν τὸ χαρούμενο γεγονός νὰ διαλαληθῆ παντοῦ. Πὼς ἀλλιῶς ὁμως, παρὰ μὲ τὸ τραγούδι:

«Σὰν τούτ' τὴ νύχτα κι' ἄλλη μιὰ
κι' ὄλη τὴν ἑβδομάδα
μὲ κᾶλεσ' ἡ ἀγάπη μου
νὰ πάω νὰ μὲ φιλέψῃ».

Στά κρεββάτια τους οί χωρικοί ξυπνοῦν ἀπὸ τὸ πρωτοῦπνι τους, ἀναδεύονται, σηκώνονται, κινοῦνται καὶ θγαίνουν στὰ «μπαλκόνια» τους νὰ μάθουν γιὰ τὰ «σεβάσματα» (ἀρραβωνιάσματα). (Λεπτομέρειες πάνω σ' αὐτὰ, πλαισιωμένες μὲ τὰ σχετικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ θὰ μπορούσε νὰ βρῆ ὁ ἀναγνώστης στὰ «Λαογραφικὰ Σημειώματα» τοῦ βιβλίου αὐτοῦ).

Ὅλο τὸν ὑπόλοιπο καιρὸ μὲχρι τὰ στέφανα, ἰδίως κατὰ τὰ Σαββατοκύριακα, τὸ σπίτι τῆς νύφης ἔχει κοσμοσυρροή. Ἐκεῖ θὰ συγκεντρωθοῦν οἱ γνωστοὶ τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ, γιὰ νὰ γλεντήσουν μὲ τὸ πατροπαράδοτο «γραμμόφωνο», παλαιότερα καὶ μὲ τὰ σύγχρονα μέσα σήμερα, νὰ χορέψουν, ν' ἀστειευθοῦν, νὰ πειράξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ νὰ εὐχηθοῦν «καλὰ στέφανα» στοὺς ἀρραβωνιασμένους.

Παράλληλα μ' αὐτὰ, οἱ ἀρραβωνιασμένοι θὰ μεταβοῦν τὴν πρώτη Κυριακὴ ἐπίσημα στὴν Ἐκκλησία, θὰ κάνουν ἐπισκέψεις στοὺς ἐορτάζοντες καὶ γενικά θὰ συμμετέχουν ἀπὸ τοὺς πρώτους σ' ὄλες τίς δημόσιες ἐκδηλώσεις τοῦ χωριοῦ, μὲχρις ὅτου φθάσῃ ἡ Κυριακὴ τοῦ γάμου.

Ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ ἀρχίζουν τὰ καλέσματα. Οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, οἱ γνωστοὶ θὰ πάρουν τὸ κάλεσμα τους ἀπὸ τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ γαμπροῦ ἢ τῆς νύφης, ποὺ εἶναι ἕνα παιδί μὲ τὴν «κόφα» (ξύλινο δοχεῖο μὲ κρασί). Ἰδιαιτέρη σημασία ἔχει τὸ κάλεσμα τῆς νύφης, γιὰτὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἀγοράζουν οἱ καλεσμένοι τὰ δῶρα τους καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀπογεύματος τοῦ Σαββάτου τὰ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ τὰ προσφέρουν, γιὰ νὰ πάρουν ἀπ' αὐτὴ τὸ κέρασμά τους καὶ νὰ χορέψουν.

Τοὺς πιὸ στενοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ὁ γαμπρὸς θὰ πάῃ μόνος του νὰ τοὺς καλέσῃ. Τὸ κάλεσμα τῆς νύφης ἀπὸ τὸ γαμπρὸ θὰ γίνῃ τὸ θράδυ τοῦ Σαββάτου. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ μαζεύονται κατὰ τὸ σούρουπο ὄλοι οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς του καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὴ νύφη τραγουδώντας. Παλαιότερα τραγουδοῦσαν:

Αὐτὸ τ' ἀστέρι τὸ λαμπρὸ
ποὺ πάει κοντὰ στὴν Πούλια
αὐτὸ μοῦ φέγγει κι ἔρχομαι,
κόρη μου, στὴν αὐλὴ σου.

Ὅταν λέμε παλαιότερα, ἐννοοῦμε, τὴν ἐποχὴ ἀπὸ τὸ 1900—1930, γιὰ τὴν ὁποία ἔπραμε τίς πληροφορίες ἀπὸ τοὺς γεροντότερους τοῦ χωριοῦ.

Σήμερα ὄλα σχεδὸν αὐτὰ τὰ τραγούδια ἔχουν ἀντικατασταθῆ μὲ ἄλλα, ποὺ περιλαμβάνονται στὰ «Λαογραφικὰ Σημειώματα». Ἰδιαιτέρα τραγουδιέται τὸ

«Πέρα σὲ κείνο τὸ θουνό, πέρα σὲ κείν' τὴ ράχη
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύργος γυάλινος...»

Τὴν Κυριακὴ πρωτὶ - πρωτὶ ὄλοι θρῖσκονται στὸ πόδι.
Γίνεται γενικὴ τακτοποίηση τοῦ σπιτιοῦ, προετοιμασίες γιὰ τὸ μεσημεριᾶτικο φαγητὸ κλπ.

Λίγο μετὰ τὴν πρωϊνὴ λειτουργία στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ θρῖσκονται τὰ ὄργανα ποὺ παίζουν. Ἄλλοι τραγουδοῦν, ἄλλοι χορεύουν καὶ ἄλλοι ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ ξεκίνημα. Σὲ λίγο τ' ἄλογα εἶναι ἐτοιμα καὶ περιποημένα καὶ μαζὶ μὲ τὰ «βιολιά» θρῖσκονται στὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Πᾶνε καὶ παίρνουν τὰ προικιά. Στὸ δρόμο γριές, γυναῖκες καὶ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ θγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴ «ρούγα» τους, γιὰ νὰ τὰ περιεργασθοῦν, νὰ τὰ θαυμάσουν καὶ νὰ τὰ ράνουν μὲ ρύζι φωνάζοντας «καλορίζικα».

Ὅταν φθάσῃ μεσημέρι, τὸ γλέντι διακόπτεται καὶ στρώνεται μεγάλο καὶ πλούσιο τραπέζι, στὸ ὁποῖο κάθονται οἱ καλεσμένοι, οἰκείοι, φίλοι καὶ συγγενεῖς καὶ τρῶνε τὸ πλούσιο φαί τους. Λίγο ἀργότερα θὰ σύρῃ τὸ χορὸ ἢ νύφη

στολισμένη με τὸ νυφικὸ τῆς φόρεμα καὶ φροντισμένη με ἰδιαίτερη χάρη. Οἱ κοπέλλες τὸ θεωροῦν τιμὴ τους νὰ χορέψουν με τὴ νύφη ἕνα τραγούδι. Τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ χοροῦ τὴ διαλύουν οἱ «σκαριάτες», ποὺ φθάνουν καὶ εἰδοποιοῦν πῶς ὁ γαμπρὸς με τὴ συνοδεία του ξεκίνησε καὶ ἔρχεται.

Ἐκείνη ἀπὸ μακριὰ ἀκούγονταν παλαιότερα τὸ τραγούδι:

Πέρα στὸν πέρα μαχαλά
στὸν πέρα καὶ στὸν δῶθε...

Λίγο ἀργότερα ἡ συνοδεία τοῦ γαμπροῦ ξεκινάει πρώτη γιὰ τὴν Ἐκκλησία με ἐπὶ κεφαλῆς τὰ βιολιά. Ἡ τῆς νύφης ἀκολουθεῖ λίγο πιὸ πίσω χωρὶς θέβαια «ὄργανα», μὰ ὄχι καὶ δίχως τραγούδι:

«Ἐκείνη ἀπὸ πέτρα - πέτρα περπατῶ,
ἀπὸ πέτρα σὲ λιθάρι,
νὰ μὴ μὲ κρύψῃ ὁ κουρνιαχτός,
μὴ μὲ μαυρίσῃ ὁ ἥλιος,
ὡσπου νὰ θρῶ τ' ἀστέρι μου
τὸ πολυαγαπημένο...»

Ὅταν τελειώσουν τὰ στέφανα, ὄλοι τους ξεκινοῦν σὲ μιὰ πομπὴ πρὸς τὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ τραγουδώντας:

Σήμερα λάμπ' ὁ οὐρανός,
σήμερα λάμπ' ἡ μέρα
σήμερα στεφανώνεται
αὐτὸς τὴν περιστέρα
καὶ ἡ κυρὰ ἡ Παναγία
πάντα νὰ τοὺς φυλάη.

ἢ

Δὲν ἀκοὺς κυράτσα νύφη
τί σοὺ λέει τ' ἅγιο θαγγέλιο;
Νὰ τιμᾷς τὴν πεθερὰ σου,
νὰ τιμᾷς τὸν πεθερό σου.

Οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ γεμίζουν ἀπὸ λογιῆς - λογιῆς κόσμο, ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὴν πλατεία. Γέροι με τὰ μπαστουνία τους, γυναῖκες με τὰ «γκιούμια» καὶ τίς «στάμνες» στὰ χέρια, ποὺ ἔρχονται με τὴν εὐκαιρία νὰ πάρουν νερὸ ἀπὸ τὴ θρύση τῆς πλατείας, κοπέλλες με τὰ γιορτινά τους καὶ παλληκάρια ἡλιοκαμένα στὴ δουλειά, ὄλοι μαζί γεμίζουν τοὺς δρόμους ποὺ θγάζουν στὴν πλατεία. Ἄλλοι κάθονται στὰ καφενεῖα καὶ ἄλλοι ὄρθιοι παρακολουθοῦν. Τὰ γυναικόπαιδα ἀραδιάζονται στὰ σκαλοπάτια τῆς πλατείας καὶ οἱ γείτονες θγαίνουν στὰ μπαλκόνια τους. Σωστὸ πανηγύρι!

Παλαιότερα ὁ χορὸς δὲν γινόταν στὴν «πλατεία» τοῦ χωριοῦ, ἀλλὰ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ γαμπροῦ. Ἐκείνη ἀπὸ τὸ 1905 ὅμως, ὅποτε μιὰ Κυριακὴ γινόταν ὁ γάμος τοῦ Θεόδωρου Μπαλάφα με τὴ Μαρία Ντενίση, πάνω στὸ μεθύσι τῆς χαρᾶς κάποιος ἔρριξε τὴν ἰδέα νὰ χορέψουν κάμποσες στροφές γύρω ἀπὸ τὸν πλάτανο τῆς πλατείας.

Ἐκείνη ἀπὸ τότε ἔμεινε πιὰ ἡ ὡραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ συγκεντρώνει ὄλους τοὺς χωρικοὺς στὸ κοινὸ γιορτάσι τῆς χαρᾶς. Πρῶτος σέρνει τὸ χορὸ ὁ κουμπάρος καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν συνοδεύουν. Μετὰ ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ποὺ πιάνονται στὸ χορὸ.

Ὅταν πιὰ χορέψουν ὄλοι, κοντεύει νὰ σουρουπώση καὶ ὁ χορὸς τῆς πλατείας διαλύεται, ἡ δὲ πομπὴ με τὰ βιολιά μπροστὰ κατευθύνεται πρὸς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ἐάν πρόκειται νά πᾶνε γαμήλιο ταξίδι οἱ νεόνυμφοι, τὸ γλέντι θά διαλυθῆ ἀμέσως κι ὄλοι θά τοὺς εὐχηθοῦν τὸ «καλὸ ταξίδι» καὶ «νά περάσουν καλά». Ἀλλιῶς θά συνεχισθῆ καὶ μετὰ τὸ βραδυνὸ τραπέζι μέχρι ἀργὰ τὰ μεσάνυκτα.

Ὅλες τὶς ἐπόμενες μέρες τὰ σπίτια τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης θά θρῖσκωνται σὲ στενὴ ἐπαφή, θ' ἀλληλοβοηθοῦνται στὶς δουλειές, ὅπως ἄλλως τε καὶ πρὸ τοῦ γάμου, καὶ θά ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ ζητήματά τους. Οἱ δὲ νιόπαντροι γιὰ ἄρκετὸ καιρὸ θά προσελκύουν τὴν προσοχὴ ὄλου τοῦ χωριοῦ, ἀφοῦ, ὅπου κι' ἂν περνοῦν, ὅπου κι' ἂν πᾶνε, εἴτε στὴν πλατεία, εἴτε στὴν Ἐκκλησία, εἴτε στὴ δουλειά, ὀλόθερμες θά τοὺς συνοδεύουν οἱ εὐχῆς ὄλων τῶν συγχωριανῶν γιὰ τὴν καινούργια τους ζωὴ.

Οἱ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις λοιπὸν στὸ χωριό μας, ποῦ εἶναι σχετικὲς μὲ τὸ γάμο, τὸ ζωντανεύουν, πραγματικά, καὶ τοῦ δίνουν ἕναν ἰδιαιτέρο γιορταστικὸ τόνο. Ἡ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο ἀπλώνεται παντοῦ, στὰ σπίτια, στὶς γειτονιές, στοὺς δρόμους, στὴν πλατεία. Ἀνοικτόκαρδοι καὶ καλωσυνᾶτοι καθὼς εἶναι οἱ Καναλιῶτες, θρῖσκουν τὴν εὐκαιρία, μὲ ἀφορμὴ τὸ γάμο, νά ἐκδηλώσουν τὰ ἀγνά τους αἰσθήματα πρὸς τοὺς συγχωριανούς τους, νά τοὺς εὐχηθοῦν καὶ νά συγαροῦν μαζί τους. Κοντὰ δὲ σ' αὐτοὺς καὶ ὁ κάθε ἐπισκέπτης τοῦ χωριοῦ, ξενητεμένος Καναλιώτης ἢ καὶ ἄγνωστος ἀκόμη, χωρὶς καλά - καλὰ νά τὸ καταλάθῃ, ἀφομοιώνεται μὲ τὴ χαρούμενη αὐτὴ ἀτμόσφαιρα, χαίρεται κι αὐτός, εὐφραίνεται ἢ ψυχὴ του καὶ συμμετέχει ὀλόψυχα στὰ γινόμενα. Ὁ «χωριάτικος γάμος» γιὰ τὸν ὁποῖο τόσα πολλὰ ἔχουν γραφῆ, παίρνει καὶ γιὰ τὸ χωριό μας, ἕνα ἐντελὸς ἰδιαιτέρο τοπικὸ πανηγυρικὸ χρῶμα. Ὅσοι εἴμαστε μακριὰ ἀξίζεῖ νά τὸν παρακολουθήσουμε ἀπὸ κοντὰ. Θά μείνουμε κατενθουσιασμένοι.

ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Ἄν ρωτήσης τοὺς Καναλιῶτες ποιά μέρα τοῦ χρόνου ἀγαποῦν ἰδιαιτέρα καὶ ποθοῦν γιὰ νάρθη γρήγορα, θά σ' ἀπαντήσουν: Τὴ μέρα ποῦ πανηγυρίζει τὸ χωριό μας, τὴ μέρα τοῦ δεκαπενταύγουστου. Γιατὶ τότε ἀκριβῶς ποῦ ἢ κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ δὲν σ' ἀφήνει νά ξεμυτίσης τὸ μεσημέρι, τὸ «σούρουπο» μὲ τὴ δροσιὰ νιώθεις τὴν ἀνάγκη νά ξεφαντώσης κάτω ἀπ' τὰ αἰωνόβια πλατάνια καὶ δίπλα στὸ κρυστάλλινο νερό, ποῦ τρέχει ἀδιάκοπα ἀπὸ τὶς βρύσες.

Ἀπὸ τότε ποῦ κτίστηκε ἡ «πέρα ἐκκλησία», τῆς Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου, (ἢ παλιά), ἀπὸ τότε ἔμεινε ἔθιμο καὶ τὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ. Πλατεία δὲν ὑπῆρχε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1905. Μὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε τοὺς Καναλιῶτες νά χαροῦν τὸ πανηγύρι τους στοὺς μαχαλάδες τοῦ χωριοῦ στήνοντας ἐκεῖ τὸ χορὸ. Χορὸς π.χ. γινόταν στὸ «ἀλωνάκι», στὸ «μάρμαρο», στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας, στοὺς «Χαλατσαίους» καὶ ἄλλοῦ. Ἀργότερα ὅμως, ὅταν οἱ Καναλιῶτες ἀπέκτησαν τὴν πλατεία τους, δὲν ὑπῆρχε λόγος νά τρέχουν ἄλλοῦ, γιὰ νά διοργανώσουν τὸ πανηγύρι τους. Ἀνήμερα τὸ πρωτὶ ἐνιωθᾶν πάντα τὴν ἀνάγκη ν' ἀρχίσουν τὸ πανηγύρι τους μὲ τὴν θρησκευτικὴ τους λατρεία πηγαίνοντας στὴν ἐκκλησία. Τὸ ἀπόγευμα ἔστησαν τρεῖς ὁμόκεντρος χοροὺς γύρω ἀπὸ τὸν πλάτανο. Ὁ μεσαῖος χορὸς ἦταν ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν. Δὲν ἦταν σπάνιο τὸ φαινόμενο νά ἀρχίζῃ τὸ χορὸ ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς περιφερείας, ποῦ εἶχε τὴν ἔδρα του στὰ Κανάλια, κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν τραγουδιῶν ποῦ τραγουδοῦσαν οἱ ἄνδρες καὶ ἐπανελάμβαναν οἱ γυναῖκες. Ὅλο τὸ χωριὸ συγκεντρωνόταν στὴν πλατεία καὶ συμμετεῖχε στὸ κοινὸ γιορτάσι. Ὅπως διηγοῦνται οἱ παλαιότεροι, τὴ μέρα αὐτὴ δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος στὸ χωριὸ ποῦ νά μὴν ἐκδηλώνῃ στ' ἀνοικτὰ τὴ χαρὰ του, ποῦ νά μὴν πανηγυρίζῃ, ποῦ νά μὴν συμμετέχῃ ἐνεργὰ στὸ πανηγύρι καὶ νά μὴ δῖνῃ τὸ πᾶν γι' αὐτό.

Τὸ χωριὸ εἶχε τὸ πανηγύρι του, ποῦ ἦταν ὄλο δικό του καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νά τ' ἀπολαύσῃ ὀλόκληρο ἀπ' τὰ βαθιὰ χαράματα μέχρι τὰ μεσάνυκτα.

Σήμερα τὸ πανηγύρι ἐξελίχτηκε ἀκόμη περισσότερο. Πληθὸς κόσμου κα-

τακλύζει κάθε χρόνο το χωριό. Ξηνητεμένοι Καναλιώτες θά κάνουν τὰ ἀδύνατα δυνατά, γιά νά μπορέσουν ὀπωσδήποτε νά παρευρεθοῦν στό πανηγύρι τοῦ χωριοῦ τους. Προπολεμικά ἐρχόταν καί ἡ μπάντα τῆς μουσικῆς Καρδίτσας, ἡ ὁποία ἔπαιζε διάφορα ἄσματα τόσο στήν πλατεία, ὅσο καί στίς γειτονιές τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ μεταπολεμικά γλεντοῦσαν στήν πλατεία κατὰ παρέες μέ «ζυγιές». Ἡ ὀρχήστρα πού σήμερα καλεῖται νά παίξη φαίνεται νά ὁμορφαίνει περισσότερο καί νά δίνει ἰδιαίτερο τόνο σ' αὐτό. Καί οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ χαίρονται περισσότερο, γιὰ τὴ δική τους χαρὰ γίνεται αἰτία νά χαίρωνται καί οἱ ἄλλοι, οἱ Καναλιώτες πού θρῖσκονται μακριά, τὰ παιδιά τους πού ἔρχονται αὐτὴ τὴ μέρα νά τοὺς δοῦν, οἱ ξένοι πού ἔρχονται αὐτὴ τὴ μέρα νά τοὺς γνωρίσουν καί νά γλεντήσουν μαζί τους. Εὐτυχία τους, γιὰτι ἔχουν τόσοσ καί τόσοσ πού μέ ἀφορμὴ τὸ πανηγύρι ξεκίνησαν, τίς οἶδεν ἀπὸ πού, γιά νά ἔλθουν στό χωριό τους καί νά γιορτάσουν μαζί τους.

Ἐνα ἄλλο πανηγύρι πού γινόταν παλαιότερα (μέχρι τὸ 1910 περίπου) καί πού ξεχάστηκε ἀργότερα, ἦταν τῆς 6ης Δεκεμβρίου, πού γιορτάζει τὸ ξεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὴ θέση «Μούρκ». Τὴν παραμονὴ οἱ ἐπίτροποι γύριζαν στό χωριό, γιά νά συγκεντρώσουν ὄσπρια γιά τ' αὐριανὸ τραπέζι. Μετὰ τὴ λειτουργία τὴν ἄλλη μέρα περνοῦσαν ὄλοι ἀπὸ τὸ καζάνι τῶν ἐπιτρόπων, γιά νά πάρουν τὸ μεράδι τοῦ φαγητοῦ τους. Μαζί δὲ μέ 8,τι ἄλλο πρόχειρο εἶχαν, συμπλήρωναν τὸ τραπέζι τους. Τὸ ἀπόγευμα στηνόταν κεφᾶτος ὁ χορὸς μέ τοὺς ξένους, πού εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο καί τὸ Φράγκο.

Τίς μεγάλες γιορτές τῆς Ἐκκλησίας τίς γιορτάζει τὸ χωριό μέ ἰδιαίτερη φροντίδα καί σοβαρότητα. Τέτοιες εἶναι τοῦ Προφήτη Ἡλία, στίς 20 Ἰουλίου, τοῦ Ἁϊ - Γιάννη, στίς 29 Αὐγούστου καί τῆς Ἀποδόσεως τῆς Παναγίας, πού εἶναι στίς 23 Αὐγούστου.

Παρατηροῦμε λοιπὸν πὼς στὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ τοποθετήθηκαν ἀμέσως - ἀμέσως τέσσερες γιορτές. Ἐτσι κουρασμένοι καθὼς εἶναι οἱ Καναλιώτες ἀπ' τίς κοπιαστικὲς καλοκαιρινὲς ἐργασίες, ἰδιαίτερα τοῦ καπνοῦ, θρῖσκουν τὴν εὐκαιρία μέ τίς γιορτές αὐτές νά ξεκουραστοῦν, νά δροισιστοῦν καί ν' ἀναλάβουν λιγάκι.

Περὶττὸ νά ποῦμε ὅτι στίς γιορτές αὐτές καί στὰ πανηγύρια δίδεται ἡ εὐκαιρία στοὺς Καναλιώτες νά συναναστραφοῦν περισσότερο μεταξύ τους καί νά ἔρθουν σ' ἐπαφὴ μέ πολλοὺς συγχωριανούς τους, μέ τοὺς ὁποίους δὲν τοὺς συνδέει ἡ γειτονιά καί ἡ δουλειά. Καί θέλουν τόσο πολὺ νά ἔχουν τὴν ἰδιαίτερη αὐτὴ ἐπικοινωνία. Γιατί καί νέα περισσότερα μαθαίνουν καί συζήτηση κάνουν καί θλῆπουν πὼς σκέπτονται οἱ ἄλλοι, τόσο γιά τὰ διάφορα θέματα τοῦ χωριοῦ, ὅσο καί γιά ἄλλα εὐρύτερα θέματα.

Ἐπὶ πλέον πρέπει νά λεχθῆ ὅτι οἱ γιορτές αὐτές καί τὰ πανηγύρια γίνονται ἀφορμὴ γιά ὁμαδικὴ ἔξοδο τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀκόμα καί οἱ γριές καί τὰ μικρὰ παιδιά συμμετέχουν στήν ἔξοδο αὐτὴ καί γεμίζουν τοὺς δρόμους καί τὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ. Τὸ χωριό γιορτάζει. Τὸ χωριό πανηγυρίζει. Ὅλος ὁ κόσμος του θρῖσκεται στό πόδι.

ΧΟΡΟΙ

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χοροὺς πού ἀναφέρθηκαν πρωτύτερα ὑπάρχουν καί οἱ αὐθόρμητοι χοροὶ πού τοὺς ὑπαγορεύει τὸ ψυχικὸ ξεχείλισμα τῆς χαρᾶς τῶν

Καναλιωτῶν στις διάφορες περιπτώσεις. Χοροὶ συνήθως γίνονται τις γιορτινὲς κυρίως μέρες, τὴν τρίτῃ μέρα τοῦ Πάσχα, τὴν Πρωτομαγιά κλπ. καὶ δὲν ἀργεῖ νὰ διαδοθῆ ἡ εἶδηση σ' ὀλόκληρο τὸ χωριό, γιὰ νὰ πάρουν οἱ κοπέλλες τις στάμνες καὶ τὰ «γκιούμια» καὶ νὰ καταφθάσουν στὴν πλατεῖα, γιὰ νὰ τις ἀκο- λουθήσουν καὶ οἱ κάπως μεγαλύτερες.

Ὁ χορὸς τοῦ Πάσχα ἔχει κάτι τὸ ἰδιαίτερο, γιατί ἀρχίζει ἀπὸ τις γειτο- νιὲς τοῦ χωριοῦ τὸ ἀπόγευμα καὶ μετὰ καταλήγει στὴν πλατεῖα. Στὸν «Αἰ - Λιά μετὰ τὸν ἑσπερινὸ θγαίνουν ἔξω καὶ πιάνονται χέρι μὲ χέρι οἱ γυναῖκες, μὲ πρῶτες τις νιόπαντρες καὶ ἀρραβωνιασμένες τραγουδώντας:

Ἔγειρι ἥλιος ἔγειρι,
Παπαδοπούλα μου,
κι' ἀργεῖ νὰ βασιλέψη
ἔρέ 'μορφη ρωμισπούλα.

ἢ

«Τώρα Χριστὸς Ἀνέστη,
Τῶρ' ἀληθῶς Ἀνέστη» κλπ.

Κι' ὁ χορὸς ἀρχίζει γύρω - γύρω στὴν ἐκκλησία, πάνω στὸ θαυοπράσινο χαλί τοῦ χορταριοῦ καὶ μέσα στις δλάνθιστες κοτσπιές. Ἡ μυρωδάτη ἀτμό- σφαιρα δίδει τὴν ἐντύπωση περισσίας «λεβάντας» σκορπισμένης σ' ὄλα τὰ γύ- ρω μέρη, ἀπ' ὅπου ἀναδίνονται πλούσιες κι' εὐωδιαστές μυρωδιές. Ὅταν πιά ὁ ἥλιος βασιλέψη, ὁ χορὸς συνεχίζεται στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, τόσο ἀπὸ ἐ- κείνες πού χόρευαν στὸν «Αἰ - Λιά καὶ τις γειτονιές, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλους πού κάθονταν γύρω στὰ καφενεῖα.

Χορὸς ἐπίσης γίνεται καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νέων γιὰ τὸ στρατό. Μαζεύονται ὄλοι οἱ συνομήλικοι καὶ τὸ γλεντοῦν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κα- φενεῖα τοῦ χωριοῦ ἢ καὶ γύρω ἀπὸ τὸν πλάτανο.

Παλαιότερα γινόταν χορὸς καὶ στὰ σπίτια ἐκείνων πού γιόρταζαν. Τὸ τραπέζι σ' αὐτοὺς εἶναι στρωμένο ὄλη τὴ μέρα μὲ πλούσιους μεζέδες καὶ κρα- σί. Ὁ κάθε ἐπισκέπτης, πού θὰ περνοῦσε ἀπ' τὸ σπίτι, θὰ ἔτρωγε ὅσο ἤθελε, θὰ ἔπινε τὸ κρασί του καὶ θὰ χόρευε. Στὸ ἔθιμο αὐτὸ ἔχουν τὴ βάση τους καὶ ὄσα γράφονται ἀπὸ τὸν Λ. Παπαγεωργίου γιὰ τὸν περίφημο Βαρθανᾶ, ἀρχιτεμπέ- λη τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ κάθε γιορτῆ ἔμενε καὶ δύο καὶ τρεῖς μέρες νηστικός, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τρώῃ ἀφθονα ἀνήμερα, ὥστε νὰ κρατῆ καὶ γιὰ τις ἄλλες μέρες. Σ' αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ τὸ φημολογούμενο δίστιχο:

Φάε, καημένη κλιά,
γιὰ νὰ 'χης καὶ ταχιά».

Τέλος ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ἰδιαίτερα πῶς στις ἐθνικὲς γιορτὲς τὸν κύριο ρόλο τὸν παίζει τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, πού γενικὰ ἀποτελεῖ τὸν πρωτοπόρο σὲ κάθε ὠραία καὶ εὐγενικὴ ἐκδήλωση τοῦ χωριοῦ. Οἱ ρυθμικοὶ Ἑλληνικοὶ χοροί, πού γίνονται πολλὲς φορὲς τὸ ἀπόγευμα ἀπὸ τις μαθήτριες Δημοτικοῦ καὶ Γυ- μνασίου δίνουν ἔντονο γιορτινὸ τόνο στις ἐθνικὲς αὐτὲς ἐπετεῖους.

Οἱ χοροὶ πού χορεύονται στοὺς ἀνοικτοὺς χώρους καὶ ἰδιαίτερα στὴν πλα- τεῖα, εἶναι οἱ λεβεντικοὶ ἑλληνικοὶ χοροί, πού τοὺς συνοδεύουν τὰ βιολιά καὶ τὰ κλαρίνα. Στους κλειστοὺς χώρους ἰδιαίτερα κατὰ τὴν παραμονὴ τοῦ γάμου χορεύονται καὶ οἱ λεγόμενοι «εὐρωπαϊκοὶ χοροί». Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ τὸ 15αύ- γουστο στὴν πλατεῖα.

Εἶναι ὄμως γενικὰ «γλεντζέδες» οἱ Καναλιῶτες; Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ στηρίξη αὐτὸ μὲ θεβαιότητα καὶ σὲ καμμιά περίπτωση. Ἀπλῶς ξέρουν νὰ δια- σκεδάσουν, ὅταν πρέπει, χορεύοντας καὶ πίνοντας τὴ ρετσίνα πού μόνοι τους ἔφτιαξαν. Ξέρουν ν' ἀπολαμβάνουν τὴ χαρὰ πού δίνει ὁ χορὸς, χωρὶς γι' αὐτὸ νὰ χάνουν οὔτε μίαν εὐκαιρία.

Κ Α Λ Α Ν Τ Α

Τὰ μικρὰ παιδιὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἰδιαίτερη ἐκδήλωσή τους. Σὰν τέτοια μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι τὰ χαρούμενα κάλαντα ποὺ τραγουδοῦν. Ἄπλό εἶναι τὸ τραγούδι τους καὶ πρακτικό, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ τὸ μαθαίνη καὶ ὁ πιὸ μικρὸς τῆς παρέας. Μὰ μέσα στὴν ἀπλότητά του κρύβει πολλὴ τὴ χάρη καὶ τὸ νόημά του.

Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἄλλοτε τραγουδοῦσαν:

«Χριστούγεννα, Πρωτούγεννα,
πρῶτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
νὰ δῆτε καὶ νὰ μάθετε
τώρα Χριστὸς γεννᾶται.»

Σήμερα δὲν τραγουδοῦνται τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων.

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς πάλι, κουκουλωμένα ὡς τ' αὐτιά ἀπ' τὸ κρύο, μ' ἓνα ξύλο στὸ χέρι γιὰ τὰ σκυλιά, θὰ τὰ δῆς νὰ ὑψώνουν τὴ φωνή τους, γιὰ ν' ἀκούσουν οἱ νοικοκυραῖοι τὸ τραγούδι τους.

«Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία,
— σὺ εἰς ἀρχόντισσα κυρία...»

Σήμερα τὸ τραγούδι τους αὐτὸ ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ ἄλλα δύο:

καὶ «Καινούργιος χρόνος πάλι ξημερώνει...»
«Καὶ νέον ἔτος ἀριθμεῖ
ἢ τοῦ Χριστοῦ περιτομή...»

Τὰ τραγούδια αὐτὰ πρωτοτραγουδήθηκαν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Κατηγητικού Σχολείου τὸ 1946 καὶ ἔκτοτε τραγουδοῦνται κάθε χρόνο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου. Τὶς εἰσπράξεις οἱ μαθηταὶ τὶς καταθέτουν στὴν «Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Καναλιῶν» γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζη τὶς ἀνάγκες τῆς καὶ νὰ πλουτίζεται μὲ περισσότερα βιβλία. Παλαιότερα τ' ἀγόρια τραγουδοῦσαν μόνο τὰ Φῶτα. Τὴν Πρωτοχρονιά πρωτοτραγουδῆσαν μὲ σύσταση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Δ. Κρανιαῖ, (τὸ 1922), καὶ προκάλεσαν ἀντιδράσεις στὸ χωριό.

Τὴν παραμονὴ τῶν Φῶτων οἱ παιδιαστικὲς φωνές μᾶς ὑποδέχονται μὲ τὸ τραγούδι:

«Σήμερα εἶν' τὰ Φῶτα κι' ὁ φωτισμὸς
καὶ χαρὰ μεγάλη στ' ἀφέντη μας.»

Τὴν ἴδια μέρα παλαιότερα γινόταν καὶ κάτι ποὺ πρόσφερε ἀρκετὴ ψυχαγωγία στὸ χωριό. Ἀπὸ τὸ Βουνέσι (Μορφοβοῦνι) κατέβαινε μία δμάδα ἀπὸ μασκαρεμένους νέους ποὺ ἦσαν ζωσμένοι μὲ κουδούνια, γιὰ νὰ κάνουν μεγάλο ντόρο, μ' ἓνα μεγάλο πανύψηλο φέσι στὸ κεφάλι τοῦ ἑνὸς καὶ γύριζαν στοὺς μαχαλάδες τραγουδώντας:

«Καμπόσο ἀπὸ λουκάνικο
καμπόσο ἀπὸ κεφτέδα» κλπ.

Ἄνταν δὲ δὲν τοὺς ἔδιναν τίποτε:

«Σὲ τοῦτ' τὰ σπίτια τὰ ψηλά,
γιομᾶτο καλιακούδια» κλπ.

Τὰ μικρὰ κοριτσάκια τοῦ Δημοτικοῦ ἔχουν κι' αὐτὰ τὰ κάλαντά τους. Εἶναι ἢ παραμονὴ τοῦ Λαζάρου. Μὲ τὸ καλαθάκι τους λοιπὸν τὴ μέρα αὐτὴ στολισμένο καὶ φροντισμένο ἰδιαιτέρα γυρίζουν σ' ὄλο τὸ χωριό, γιὰ νὰ τὸ γεμίσουν μὲ τ' αὐγὰ καὶ τὰ κουλούρια τῶν νοικοκυράδων. Νὰ καὶ τὸ τραγούδι ποῦ λένε:

«Καλημέρα σας, καλὴ χροινιά σας
τώρα ἤρθαμαν στὴν ἀφιντιά σας,
νὰ τραγδήσουμε τὸ Λάζαρό μας» κλπ.

ἢ

«Ἡ καλαθούλα μ' θέλ' αὐγὸ
κι ἡ τσέπη μου κουκόσια» κλπ.

Τῆ Μ. Πέμπτη θαρὺ καὶ πένθιμο ἀντιλαλοῦσε παλαιότερα τὸ τραγούδι τῶν παιδιῶν:

«Σήμερα μαύρους οὐρανὸς
σήμερα μαύρη μέρα» κλπ.

Μ' αὐτὰ τὰ τραγούδια οἱ μικροὶ Καναλιῶτες διάλεξαν νὰ ἐκδηλώσουν κι αὐτοὶ ἐκεῖνο ποῦ ἔχουν μέσα τους, δηλ. ὅτι πιδ καλὸ κι αὐθόρμητο κι ὠραῖο. Μὲ τὰ ἴδια καὶ τώρα τραγούδια ἀντιλαλοῦν οἱ γειτονιὲς ἀπ' τὰ χαράματα, τίς μέρες ποῦ τραγουδιένται. "Ε.σ. δλόκληρο τὸ χωριὸ ἔχει ἕνα εὐχάριστο πρωῒνὸ ζύπνημα.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Τὴν Κυριακὴ τῆς ἀποκριᾶς στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα ποῦ περναῖμε ὄλοι οἱ συγγενεῖς μαζεῦνταν στὸ σπίτι τοῦ ἀρχαιότερου, ἔπαιρναν μαζὶ τὰ φαγητὰ τους καὶ συνέτρωγαν, εὐχόμενοι γιὰ τὴν ὑγεία καὶ ἐγκαρτέρηση στὴν καινούργια περίοδο τῆς Μ. Σαρακοστῆς ποῦ ἀνοιγόταν μπροστὰ τους. Αὐτὸ γινόταν τὸ βράδυ, ὅταν πλέον τελείωνε τὸ πανηγύρι τῶν μασκαράδων. Μασκαράδες γίνονταν κυρίως τὰ παιδιὰ φορώντας ὠραῖες στολὲς καὶ προσποιούμενα νιόπαντρους ποῦ κάνουν ἐπισκέψεις. Ἄλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι γίνονταν μασκαράδες. Κάτι ἔχει ἀπομείνει καὶ σήμερα ἀπὸ τὸ ἔθιμο αὐτό. "Αν ὄχι τόσο πολὺ τὸ ζηλευτὸ κοστοῦμι, ὅμως ὅπωςδῆποτε οἱ μεταμφιεσμένοι μασκαράδες καὶ οἱ ἐπισκέψεις. Ἐν τούτοις σὲ μερικὰ οἱ σύγχρονοι ξεπέρασαν τοὺς παλαιούς. Παροιμιώδης θὰ μείνῃ ἡ μεταμφίεση τοῦ Ἄρκουδιάρη μὲ τὴν ἀρκούδα, ποῦ γιὰ ἀρκετὲς ὥρες ψυχαγωγῶσε τοὺς θαμῶνες τῆς πλατείας τὴν ἡμέρα αὐτὴ. "Ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ γύφτου μὲ τὸ γάϊδαρό του καὶ τὸ: «σῆτες, κόσκινα, ντερμόνια γιὰ φκιαξιμο».

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΛΥΠΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΝΙΑΣ

Θ Α Ν Α Τ Ο Σ

Ἡ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ χωριὸ εἶναι μερικὲς φορές ὅτι ἡ ἔφημερίδα γιὰ τὴν πόλη. Αὐτὴ θὰ διαλαλήσῃ πρώτη τὴ χαρὰ ἢ τὴ λύπη ἢ κάτι τὸ ξαφνικὸ ἢ κάτι τὸ καινούργιο. Αὐτὴ θὰ θάψῃ ἀνάλογα τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ χωριοῦ καὶ θὰ δώσῃ τὸν τόνο, γιὰ νὰ κτυπήσῃ ἐνδόμυχα στοὺς χωριανοὺς μιὰ εὐθικτὴ χορδὴ. Αὐτὴ καὶ μὲ τὸ πένθιμο κτύπημά της, ὅποιαδῆποτε ὥρα, θὰ σκορπίσῃ στοὺς Καναλιῶτες τὴ θλιθερὴ εἰδηση τοῦ θανάτου ἐνὸς συγχωριανοῦ τους. Ἄξίζει νὰ προσεχθῇ ἰδιαιτέρα τὸ ἐνδιαφέρον, μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦν νὰ μάθουν οἱ συγχωριανοὶ μας ποῖος πέθανε, ὅταν οἱ πρῶτοι κτύποι τῆς καμπάνας ἀκουσθοῦν χαράματα. Βγαίνουν ὄλοι στὰ μπαλκόνια καὶ στὶς «ροῦγες» κι ἀνταλλάσσουν τὴ γνώμη τους γιὰ τὸ ποῖος πιθανὸν νὰ πέθανε, ποῖος ἦταν ἀρρω-

στος θαριά κλπ., ὄσπου, στόμα με στόμα, νά φθάση στ' αὐτιά τους ἐκεῖνο πού ξεκίνησε πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὸ καμπαναριὸ ἢ ἀπ' τὸ σπίτι πού πενθεῖ.

Δὲν θὰ περάση πολλὴ ὥρα καὶ τὸ νεκρικὸ κρεββάτι θὰ τὸ περιτριγυρίση ἀρκετὸς κόσμος, ἀπὸ τοὺς πιὸ στενοὺς συγγενεῖς μέχρι τοὺς γείτονες καὶ τοὺς φίλους πού θὰ ῥθουν, γιὰ νά συλλυπηθοῦν τοὺς οἰκείους τοῦ νεκροῦ μὲ ἐκεῖνο τὸ ἐκφραστικὸ «ζωὴ σὲ σὰς» ἢ «ζωὴ σὲ λόγου σας». Ταυτόχρονα τὸ «κουτί» τοῦ νεκροῦ πλημμυρίζει ἀπὸ λογιῆς - λογιῆς ἄνθη κατὰ προτίμηση δὲ πικροδάφνες, πού ἀφθονοῦν στὸ χωριό. Καμμιά φορά, λέγονται καὶ μοιρολόγια. Ἡ ὄλη ἀτμόσφαιρα κυλάει μέσα σὲ νεκρικὴ, πράγματι, σιγὴ πού τὴ διακόπτουν πότε τὰ μουρμουρίσματα τῶν προσερχομένων, ὅταν ἐκθειάζουν τὰ προτερήματα τοῦ πεθαμένου, πότε οἱ ἀναρθρες κραυγές καὶ τὰ ξεφωνητά, πού θγαίνουν ἀπὸ τὰ στήθη τῶν οἰκείων μέσα στὸν ἀπέραντο πόνου τους.

ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ

Εἶναι ἀλήθεια πῶς, ὅταν ὁ νεκρὸς θρискόταν στὸ σπίτι καὶ λίγο μετὰ τὸν ἐνταφιασμό του, οἱ οἰκεῖοι του δὲν εἶχαν οὔτε τὴν ὄρεξη, οὔτε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ δουλειές πρώτης ἀνάγκης, σὰν τὸ φαγητό. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπεκράτησε τὸ καθ' ὅλα ἐξαιρετικὸ ἔθιμο τῆς «παρηγορίας». Οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐτοιμάζουν καλοζυμωμένο μὲ τὴν ψιλὴ σῆτα ψωμί καὶ ὄλο μαζί «μπουγάτσα», ὅπως εἶναι, τὸ παραδίδουν στὸ σπίτι πού πονεῖ, μαζί μὲ ὀτιδήποτε ἄλλο φαγώσιμο ἐκλέξουν. Πολλές φορές μάλιστα, ἀν τὸ ὑπαγορευοῦν διάφορες συνθηκῆς, πηγαίνουν οἰκογενειακῶς στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ συντρώγουν ὄλο μαζί, λέγοντας λόγους παρηγορίας καὶ συζητώντας διάφορα ζητήματα, ἔτσι ὥστε νά ξεχάσουν οἱ πονεμένοι τὴ θλίψη τους ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τοῦ πεθαμένου καὶ νά ἀφήσουν κατὰ μέρος τὸν πόνου τους. Ὡραία συνήθεια, στ' ἀλήθεια, πού θγαίνει μέσ' ἀπ' τὴ θαθεῖα ἀνθρώπινη ψυχὴ τῶν συγχωριανῶν μας καὶ ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὰ ὁμορφα ἐκεῖνα λόγια τοῦ Ναζωραίου: «κλαίετε μετὰ κλαιόντων».

ΠΑΡΑΚΑΛΙΑ

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα θέθαια ὁ θάνατος. Μὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτὸς πού σταματᾷ τὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς τῶν συγχωριανῶν μας. Εἶναι καὶ οἱ διάφορες ἄλλες δύσκολες καὶ ἀναπάντεχες περιστάσεις, πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀντιμετωπίζουν οἱ συγχωριανοὶ μας, ὅπως π.χ., ὅταν τοὺς συμβῆ κανένα ἀτύχημα, εἴτε θαρεῖα ἀρρώστια, εἴτε χάσιμο ζώου, εἴτε ὀτιδήποτε ἄλλο. Μὲ κάτι τέτοια λοιπὸν ἐμπόδια μένουν πίσω στὴ δουλειά. Ἡ «σπαρμωδία» ἀργεῖ νά γίνη, τὸ φύτεμα καθυστερεῖ, «τὸ καπνὸ» ἀρχίζει νά καίγεται στὶς ρίζες του. Τί θὰ γίνη λοιπὸν; Θὰ ἀφεθῆ ἔτσι στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὁ δυστυχῆς συγχωριανὸς μας;

Καὶ γιὰ τὴν περίπτωση αὐτὴ θρέθηκε τὸ κατάλληλο φάρμακο ἀπ' τὸ πρακτικὸ πνεῦμα τῶν Καναλιωτῶν. Μιά μέρα, κατὰ προτίμηση Κυριακῆ, θὰ «πᾶνε παρακαλιὰ» στὸν ἀναξιοπαθοῦντα οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι του καὶ ἔτσι δὲν θὰ πᾶνε οὔτε στὴν Ἐκκλησίαν, γιὰ νά λειτουργηθοῦν, οὔτε στὴν πλατεῖαν, γιὰ νά μάθουν τὰ νέα. Ἔτσι θὰ τὸν βοηθήσουν σὲ ὅλες τὶς δουλειές, πού ἔχουν μείνει πίσω. Καὶ τὸ κάνουν αὐτὸ μὲ ὅλη τους τὴν προθυμίαν, γιὰτὶ νοιώθουν πῶς «ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῶ» καὶ πῶς διαθέτουν μίαν ἡμέραν ἀργίας στὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης.

Νά λοιπὸν πού οἱ Καναλιῶτες εἶναι καὶ ἀνθρωποὶ πού συμπονοῦν τοὺς ἄλλους. Ἀπὸ τὶς λίγες αὐτὲς ἐνδεικτικῆς ἐκδηλώσεις τους, στὸ πένθος κυρίως τῶν συγχωριανῶν τους, φαίνεται καθαρὰ ἡ λεπτὴ ψυχὴ τους, τὸ καλοκάγαθο τοῦ χαρακτήρα τους, ἡ πατροπαράδοτη συναδέλφωσή τους. Μποροῦμε μάλιστα νά ποῦμε ὅτι στὸ θάνατο συντρέχουν πολὺ περισσότερο, παρ' ὅτι στὴ χαρά. Ἰσως γιὰτὶ τὸν πεθαμένο θὰ τὸν ἀποχαιρετήσουν γιὰ τελευταῖα φορά. Ἔνα πάν-

τως είναι γεγονός. "Ότι οί Καναλιώτες είναι άνθρωποι με καρδιά που συμπάσχει, με καρδιά που συμμετέχει ενεργά στον πόνο του συνανθρώπου.

ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Θά ήταν πολύ δύσκολο νά επιχειρήση ή εργασία αύτή νά παρουσιάση σ' όλο τους τό θάθος και τό πλάτος τίς ποικίλες έκδηλώσεις τών συγχωριανών μας και νά τίς έξαντλήση. Όπωςδήποτε όμως θά μπορούσε νά σταχυολογήση μερικέσ άπ' αύτές, τίς κυριώτερες έξτω, γιά νά δώση έτσι μιá αντιπροσωπευτική εικόνα τής κοινωνικής ζωής και του όλου πνεύματος τών Καναλιωτών. Σάν τέτοιες θά μπορούσαν άκόμα νά αναφερθοῦν:

ΕΡΑΝΟΙ

Οί πανελλήνιοι έρανοι που γίνονται παλαιότερα, όπως τής «Φανέλλας του στρατιώτη», αλλά και οί σημερινοί, όπως του «Έρυθρού Σταυρού», του «Αντι-καρκινικού άγώνα» κλπ. βρίσκουν άπόλυτη ανταπόκριση και στο χωριό μας. Γιατί ό,τι δέν μπορούν νά δώσουν οί Καναλιώτες άπ' τό περισσευμά τους τό δίνουν μ' άπλοχεριά άπ' τό ύστέρημά τους. "Έτσι οί έπίτροποι που επισκέπτονται τά σπίτια τους θά άποκομίσουν φεύγοντας κυρίως χρήματα αλλά και «γέννημα» σιτάρι ή καλαμπόκι, παλαιότερα.

"Έρανοι δέ γίνονται μόνο στίς πανελλήνιες εύκαιρίες. Γίνονται και όταν άκόμη κρίνεται σκόπιμο άπ' τό περισσότερο χωριό, γιά νά βοηθηθή κάποιος δυστυχισμένος, ή γιά νά γίνη κάποιο έκτακτο κοινωφελές έργο. Παλαιότερα έβγαζαν δίσκο στην έκκλησία γιά τέτοιους σκοπούς.

"Ένα τμήμα τής έπιτροπής έράνου σε όλιγόλεπτη στάση της σε κάποιο δρομάκι του χωριού. Τά εύυπόληπτα πρόσωπα του χωριού, συνοδευόμενα και άπό τρείς έως τέσσερες μαθητές και μαθήτριες του Γυμνασίου, που κουβαλούν τό τσουβάλι και που συνηθίζουν έτσι στην άσκηση τής άρετής, είχαν ήθική υποχρέωση νά συμμετάσχουν στην ώραία αύτή κοινωνική άρετή, κάθε φορά που τό καλοῦσε ή άνάγκη.

ΠΥΡΚΑ·Ι·ΕΣ

Τὸ γρήγορο καὶ δυνατὸ κτύπημα τῆς καμπάνας εἰδοποιεῖ πὼς κάποια πυρκαϊὰ ἔχει ἀνάψει κάπου γιὰ καλὰ. Ὅλοι θ' ἀφήσουν στὴ μέση τὶς δουλειές τους, θ' ἀρπάξουν ὅποιο δοχεῖο θροῦν μπροστά τους, θὰ τὸ γεμίσουν γρήγορα νερὸ ἀπ' τὶς θρύσσες ἢ τὰ πηγάδια καὶ θὰ τρέξουν νὰ δώσουν πρῶτοι τὸ παρὸν γιὰ τὴν κατάσβεση τῆς φωτιάς. Πολλές φορές, προκαλοῦνται ἀνεπανόρθωτες ζημιές καὶ σὲ φωχὸ σπίτι ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ. Τότε γίνεται ἔρανος σ' ὅλο τὸ χωριό, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω, γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ δυστυχισμένου.

ΑΛΩΝΙΣΜΟΣ

Ἦταν κι' αὐτὸς παλαιότερα μιὰ εὐκαιρία γιὰ περισσότερη συντροφιά καὶ μεγαλύτερη ἐπαφή τῶν συγχωριανῶν μας. Μέχρι τὸ 1925 περίπου οἱ Καναλιῶτες ἀλώνιζαν σὲ διαφόρους κατάλληλους τόπους μὲ τὴ δοκάνη ποὺ τὴν τραβοῦσαν ἄλογα ἢ θόδια πάνω στὸν κυκλικὸ στίβο ὅπου ἦταν ἀπλωμένα τὰ δεμάτια ἢ μὲ μόνον πέντ' ἔξι ἄλογα ποὺ ἔτρεχαν πάνω στ' ἀλώνι, δεμένα γύρω - γύρω ἀπ' τὴ δοκὸ. Ἀργότερα ὅμως ὁ ἀλωνισμὸς γινόταν στ' ἀλώνια» μὲ μιὰ καὶ μόνη ἀλωνιστικὴ μηχανὴ καὶ διαρκοῦσε πάνω ἀπὸ μῆνα. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ διάστημα αὐτὸ ἓνα μέρος τοῦ χωριοῦ ἐρχόταν στ' ἀλώνια, γιὰ νὰ πάρη σειρά. Στὸ κέντρο στήνονταν καὶ μικρὰ καφενεδάκια μὲ ἀρκετὰ χρειώδη καὶ ψιλικά. Ἔτσι ὁ ἀλωνισμὸς ἔμοιαζε μ' ἓνα μικρὸ πανηγύρι μέσα στὸν καύσωνα, ἀφοῦ ὁ γεωργὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του ἦταν πλημμυρισμένοι ἀπὸ χαρὰ, ὅταν ἔβλεπαν τὸν ἰδρώτα τους ν' ἀμείβεται. Σήμερα ὅμως ἔλειψαν ὅλα αὐτά, γιατί οἱ πολλὲς θεωριζοαλωνιστικὲς μηχανὲς ἐπισκέπτονται κατ' εὐθείαν τὰ χωράφια τῶν παραγωγῶν κι' ἔτσι ὁ ἀλωνισμὸς γίνεται ξεκούραστα μέσα σὲ λίγες ὥρες.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ Κ. Α. Π.

Παλαιότερα δὲν ὑπῆρχε ἡ πλατεία στὸ χωριό, ἀλλὰ μόνον οἱ θρύσσες. Οὐτὲ καφενεῖα ὑπῆρχαν. Οἱ ἄνδρες συγκεντρώνονταν κατὰ μαχαλάδες, κάθονταν σὲ μεγάλες πέτρες καὶ ἐπαιζαν, ὅπως διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι, ἐννιάρες, τριῶτες, «κιάσια» (κάτι παρόμοιο μὲ τὸ σημερινὸ παιγνίδι τῶν παιδιῶν «κορῶνα - γράμματα»). Τέτοιες συγκεντρώσεις π.χ. στὰ χρόνια τῶν παππούδων μας καὶ τῶν πατεράδων μας ἀκόμη γίνονταν στὸ «μάρμαρο», στὰ «ράμια», στ' «ἀλωνάκι», στὴν «πέρα ἐκκλησιά» κλπ. Ἐκεῖ μαζεῦονταν οἱ ἄνδρες γιὰ ν' ἀνταλλάξουν τὶς σκέψεις τους, νὰ συζητήσουν διάφορα ζητήματα, πολιτικά καὶ ἄλλα, νὰ μάθουν τὰ νέα κλπ. Ἰδιαιτέρα κατὰ τὴν κατοχὴ εἶχαν ἐνταθῆ οἱ συγκεντρώσεις, ὅποτε συχνὰ πολλοὶ ἔδιναν μάχες γιὰ τὶς πολιτικὲς πεποιθήσεις τους ἢ ἀκόμη διαφώτιζαν τοὺς μὴ γνωρίζοντες. Ἀκόμα καὶ σήμερα γίνονται τέτοιες συγκεντρώσεις, ἀπὸ γυναῖκες ὅμως στὰ ἴδια περίπου μέρη, ὅπου θγαίνουν οἱ νοικοκυρὲς τὰ θράδουα, ὅταν οἱ ἄνδρες τους θρῖσκωνται στὴν πλατεία, γιὰ νὰ ξεσκασουν, νὰ πάρουν λίγο ἀέρα, νὰ μάθουν τὰ νέα τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ κάνουν τὸ σχετικὸ κουτσομπολιό. Σ' αὐτὲς τὶς συναντήσεις ὑπάρχουν μερικὲς μὲ τ' ὄνομα «πρακτορεῖο» ἢ «ραδιοφωνικὸς σταθμὸς», ποὺ ἐνημερώνουν τὶς ἄλλες γιὰ τὶς τελευταῖες εἰδήσεις τοῦ χωριοῦ.

Σήμερα πλέον ἡ πλατεία εἶναι ποὺ συγκεντρώνει τὸ ἀνδρικό στοιχεῖο τοῦ χωριοῦ. Ἄς παρακολουθήσουμε γιὰ λίγο νοερά τὴν κίνησή της. Τὸ καλοκαίρι γύρω - γύρω, στὶς καρέκλες τῶν καφενείων, κάθονται παρέες - παρέες. Ἄλλοι παίζουν διάφορα παιγνίδια, ἄλλοι συζητοῦν. Ἄλλοι κάτω ἀπὸ τὸ γεροπλάτανο πίνουν τὸ ἀναψυκτικὸ τους. Πιο πέρα ἓνας διαθάζει μεγαλόφωνα τὴν ἐφημερίδα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι γύρω - γύρω ἀκοῦν. Πιο κάτω κάποιος ξένος ποὺ ἦρθε, ἢ ξενητεμένος Καναλιώτης, ἀπαντᾷ στὶς ἐρωτήσεις τῶν χωρικῶν γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῆς χώρας ἀπ' ὅπου ἔρχεται, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά τους κλπ. Πάνω

από τη θρύση καναδυο ομάδες νέων έχουν κρασοκατάδυση γερή. Οί γαργαλι-
οτικές μυρωδιές πού ξρχονται από τὸ «κοκορέτσι», πού ψήνεται ἐκεῖ δίπλα, δὲν
τοὺς ἀφήνουν σὲ ἡσυχία. Τὸ καταβροχθίζουν λοιπὸν λαίμαργα, πίνουν καὶ τὸ
γνήσιο Καναλιώτικο κρασί, ρετσίνα ἢ κοκκινέλι καὶ σὲ λίγο τὸ στρώνουν στὸ
χορὸ μέσα στὴν ταβέρνα. Ἄλλοι νέοι κατὰ μῆκος τῆς πλατείας κάνουν τὴ θόλ-
τα τους πού, ὅταν ἀκόμη εἶναι γρήγορα, ἐπεκτείνεται καὶ σ' ὄλο τὸ μῆκος τοῦ
δημοσίου δρόμου τοῦ χωριοῦ πρὸς τὸ Σχολεῖο. Ἐδῶ πλέον ἡ θόλτα γίνεται καὶ
ἀπὸ κοπέλλες.

Οἱ τέσσερες θρύσες τῆς πλατείας κατὰ τὸ σούρουπο κατακλύζονται ἀπὸ
γυναῖκες καὶ κοπέλλες, πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴ δουλειά, γιὰ νὰ πάρουν κρῦο
νερό. Ἔνα θουητὸ ἀπὸ φωνές, κουβέντες, γέλια καὶ μαλώματα πότε - πότε, ἀ-
πλώνεται σ' ὀλόκληρη τὴν πλατεία ἀπὸ τὴ συγκέντρωση αὐτῆ τῶν γυναικῶν.
Γιατὶ ὥσπου νὰ ῥθῆ ἡ σειρά τους γιὰ νερό, βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ κουβεν-
τιάσουν μεταξύ τους γιὰ ἕνα σωρὸ ζητήματα πού τὶς ἀπασχολοῦν. Τὸ γυναικο-
μάζεμα αὐτὸ ἄρχισε νὰ ἀραιώνη, ἀπὸ τότε πού ὑδρεύτηκε ὀλόκληρο τὸ χωριό.

Σὲ μιὰ στιγμή, θροντόφωνη καὶ διαπεραστικὴ ἀκούγεται μιὰ φωνή:

— Ἄκοῦτι Κύριοι!

πάψτι τοὶ κουβέντες, δὲν θὰ τοῦ ξαναπαῶ.

Ὅποιος ἔχασι μιὰ γίδα μαλτέζα, σιούτα,

νὰ πάη νὰ τὴν πάρη ἀπ' τοὺν ἀγροφύλακα.

Εἶναι ὁ τελάλης τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ τότε πού ἠλεκτροφωτίστηκε τὸ χωριὸ τέ-
τοιες ἀνακοινώσεις γίνονται ἀπὸ τὰ μεγάφωνα τῆς Κοινότητος, πού εἶναι τοπο-
θετημένα στὴν πλατεία.

Πολλές φορές ἐδῶ στὴν πλατεία ἰδιαίτερα κατὰ τὶς μεγάλες γιορτές παί-
ζονταν καὶ θεατρικὰ ἔργα ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸ Σύλλογο ἢ τὸ Κατηχητικὸ παλαιό-
τερα, γίνονταν ἐπίσης κάθε χρόνο καὶ οἱ γυμναστικὲς ἐπιδείξεις τοῦ Δημοτικοῦ
Σχολεῖου καὶ οἱ ἄλλες ἐκδηλώσεις του. Τώρα πολλές ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις
γίνονται πὸ ὠραῖο κτίριο τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου, πού εἶναι δωρεὰ τοῦ Κα-
ναλιώτη Ἀποστόλη Λιασκοβίτη.

Τὸ χειμῶνα πού ὁ κόσμος μαζεύεται μέσα στὰ καφενεῖα, μιὰ - δυὸ φορές
τὸ χρόνο ὀργανώνονταν ἀπὸ τὸ Σύλλογο Ἄγροτοπαίδων χοροεσπερίδες.

Ἄλλοτε, ὅταν τὸ καπνὸ τὸ ἔκαναν καλούπι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλόκληρη
ἢ οἰκογένεια θρискόταν στὸ σπίτι καὶ καλούπιαζε. Ὀνομαστὰ ἦταν καὶ τὰ κα-
λούμενα «νυκτέρια» πού ἔκαναν μὲ τὴ σειρά διάφορα σπίτια καὶ καλοῦσαν
τοὺς γείτονες νὰ τοὺς βοηθήσουν. Τὸ καλούπιασμα συνεχιζόταν μέχρι ἄργά τὴ
νύκτα καὶ μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἀκόμη, ὀπότε ὅταν τελείωναν, τὸ ἄστρωναν ὄλοι
μαζὶ στὸ τραγοῦδι καὶ στὸ χορὸ. Συγκεντρώσεις γίνονταν παλαιότερα καὶ σὲ
γειτονικὰ ἢ φιλικὰ ἢ συγγενικὰ σπίτια ἐκ περιτροπῆς μὲ κοινὴ συμφωνία. Τότε
πού ἔλειπαν ἄλλες διασκεδάσεις ἀπὸ τὸ χωριό, τὰ γλέντια αὐτὰ ἀποτελοῦσαν
σπουδαῖες ἐνασχολήσεις τῶν συγχωριανῶν μας πού τοὺς ἔδεναν μεταξύ τους
καὶ ἀνέπτυσσαν περισσότερο τὶς ποικίλες σχέσεις τους. Σήμερα τὶς θραδιές
τοῦ χειμῶνα τὶς περνοῦν πολλές φορές γύρω ἀπὸ τὴν «γωνιά», ἢ σ' ἕνα ζεστὸ
δωμάτιο καὶ δύο καὶ τρεῖς οἰκογένειες μαζί πού ξρχονται γιὰ κουβέντα.

Οἱ ἐπισκέψεις κατὰ τὶς ἑορτές στὸ χωριὸ γίνονται τὸ ἀπόγευμα. Εἶναι ἢ
κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὴ ἐκδήλωση, ἀπὸ τὴν ὀποία δὲν λείπει κανεὶς.

Παλαιότερα ἦσαν φημισμένοι καὶ ἀρκετοὶ τραγουδισταὶ δημοτικῶν τρα-
γουδιῶν στὸ χωριό. Ὁ δάσκαλος Σωτήρης Γεώργιος γιὰ τὴν ἐποχὴ πού θρискό-
ταν στὸ χωριὸ ἀναφέρει τὰ ἔξῃς στὸ μεγάλο ποίημά του: «Κανάλια», πού θρί-
σκεται στὴ «Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη».

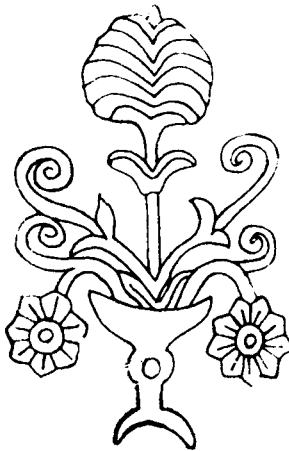
«Ήταν πολλοί τραγουδισταί ὁ Στέργιος καί ὁ Μπάιος.

Κί' ἀπό τραγούδια τοῦ χοροῦ καί τῆς ψάθας γεμάτος
καί ὁ Καπετάν Πλάτανος ὁ Χρίστος ὁ Ἀηδίνης.
Τραγούδια τῶν ἀρματωλῶν καί τῆς παλληκαρwsύνης.
Τραγούδια τῆς λευτεριάς, τραγούδια μέ ἐλπίδα.
ὅτι θά λευθερώσωμεν τήν δούλην μας πατρίδα.
Γλυκύτατα τραγούδαε ὁ Μαυράκης ὁ Θανάσης
Ἡρωϊκά καί κλέφτικα τραγούδια νά θαυμάσης.
Τῆς Χατζίνας καί ἐργολάβας δύο ἔμορφα τραγούδια,
πού εὐφραίνουν τήν καρδιά σάν Μάη τά λουλούδια.
Τάσιος Ζοῦμπος τραγούδαε εἰς τά δασιά πλατάνια
κι' ὁ Κώστας Νικολάκαινας π' ἀχοῦσαν τά Κανάλια.
Κι' ἄλλοι πολλοί τραγουδισταί ἔμορφα τραγουδοῦσαν
ὅποιος καί ἄν τοὺς ἤκουε τὸν κατευχαριστοῦσαν».

Ἐδῶ κλείνουμε τήν «Κοινωνική ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν». "Ὅχι γιατί τελειώ-
σε. "Ὅσα κι ἄν ποῦμε, αὐτὴ δὲν τελειώνει ποτέ.

Ἐκεῖνο πάντως πού θέλαμε νά παρουσιάσουμε νομίζουμε πὼς τὸ πετύχα-
με. "Ὅτι δηλαδή οἱ Καναλιῶτες εἶναι κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοὶ ἄνθρωποι, μέ ἀ-
γνά πάντα ἐλατήρια, μέ λεπτὴ ψυχὴ, μέ προοδευτικὸ πνεῦμα, μέ ἀπλοϊκὴ διά-
θεση, μέ καλὴ καρδιά. Γι' αὐτὸ καί θά βαδίσουν πάντα στοῦ καλύτερο.

Τοὺς τὸ εὐχόμαστε.

Ἰωάννου Διομ. Κολοβοῦ
Θεολόγου

Παναγία ἡ Καναλιώτισσα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν

ΠΑ

ναγία μας Μεγαλόχαρη
λαχταριστὰ προσμένουμε,
ὅταν ἀπ' τὰ Μετέωρα
κάθε χρονιὰ σὲ φέρνουμε.

Σὲ θυμηθήκαμε μικρὰ παδιὰ
στὸ Εἰκόνημα νὰ καρτεροῦμε
σὲ λιτανεῖα ὅλοι οἱ χωριανοὶ
μὲ τὶς καμπάνες ν' ἀντηχοῦνε.

Κι ὅταν μακρὰ ἀντικρύζουμε
τὴ θαυματουργή σου Εἰκόνα
δέος ἱερὸ
πλημμυρίζει τότε τὸν καθένα.

Γλυκεῖα ἢ ψαλμωδία
ἀκούγεται ἐκεῖνη τὴ στιγμή
καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη ὅλων μας
βγαίνει σὰν μῦθος ἡ προσευχή.

Σ. Κ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἄνθρωπος, σύμφωνα καὶ μὲ τὰ συμπεράσματα τῶν ἀνθρωπολόγων ἐπιστημόνων, φέρεται ἀπὸ τὴ φύσι του νὰ θρησκεύη.

«Πάντες Θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι» λέγει ὁ Ὅμηρος. «Εὖροις δ' ἄν ἐπιῶν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαίς μηδ' ὄρκους μηδὲ μαντείοις μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν οὐδεὶς ἔστιν οὐδ' ἔσται γεγωνὸς θεατῆς» σημειώνει ὁ Πλούταρχος (πρὸς Κολώτην 31). Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν, τονίζει ὁ ἴδιος, ἀρχαίων καὶ συγχρόνων του, πολιτισμένων καὶ ἀπολιτίστων μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ὑπῆρξε, οὔτε ὑπάρχει πᾶνω στὴ γῆ ἀνθρώπινη φυλὴ ποὺ δὲν πιστεύει στὸ Θεό. Καὶ ἐπιλέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι «οὐδὲν ἔθνος ἄθεον» ἐγνώριζεν.

Αὐτὸ ἄλλως τε τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, μαζὶ μὲ τὸ λογικὸ καὶ τὸν πολιτισμὸ, ἀποτελοῦν τὰ κύρια γνωρίσματα καὶ τὴ βασικὴ διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ἄλογο ζωϊκὸ βασίλειο.

Ἐπομένως ἡ θρησκευτικότης εἶναι ἔμφνη στὸν ἄνθρωπο, καὶ παρὰ τὶς ἀκαταπόνητες καὶ ἀκαταλόγιστες προσπάθειες ποὺ κατέβαλαν καὶ καταβάλλουν ἀπεγνωσμένα μερικοί, μεταχειριζόμενοι δήθεν τὴν ἐπιστήμη, γιὰ νὰ τὴν ἐξαρθρώσουν καὶ νὰ τὴν ξερριζώσουν, δὲν κατώρθωσαν τίποτε, καὶ ἔτσι νικημένοι Ἰουλιανοὶ ὁμολογοῦν τὸ πάθημά των.

Τὸ κῆμα τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸν περασμένον αἰῶνα ἔχει διαβρώσει τὴν πίστι τοῦ ἀνθρώπου σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμον, δὲν ἄφησε ἀπρόσβλητο καὶ τὸ χωριὸ μας.

Εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδράσεως ποὺ ἀσκοῦν τὰ διάφορα ξενικὰ κοινωνικὰ ρεύματα.

Παρ' όλα αυτά, συγκριτικά πάντοτε, μπορούμε με βεβαιότητα να ομολογήσουμε, και με ανύχνη μάλιστα, ότι το χωριό μας εύρσκεται σε καλή όπωσδήποτε θρησκευτική και ήθική κατάστασι. Τή διαπίστωσι αυτή τή συμπεραίνουμε από έπισταμένη παρακολούθησι όλων τών εκφάνσεων και εκδηλώσεων τής θρησκευτικῆς και κοινωνικῆς του ζωῆς.

Οί σκέψεις πού ακολουθοῦν γραμμένες με πολλή προσοχή και άγνη πρόθεσι, βγαλμένες δε από μεγάλη άγάπη, έχουν σαν μοναδικό σκοπό και έπιδίωξι, να μη ξεχάσουμε όσα κληρονομήσαμε από τή θρησκευτική ζωή τών πατέρων μας και να εξακολουθήσουμε, στηριζόμενοι και έμπνεόμενοι από τó παράδειγμά των, να παραδώσουμε στους άπογόνους ζωντανή και άνόθευτη τή χριστιανική πίστι, ή όποία είναι τó στήριγμα και ή πηγή προόδου κάθε άτομου και κοινωνίας.

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΚΑΝΑΛΙΩΤΙΣΣΑ

Τό πόσο ένας άνθρωπος θρησκεύει φαίνεται και διαπιστώνεται από τήν άφοσίωσι πού έχει στα ιερά του.

Οί Καναλιώτες έξωτερικεύουν τήν εϋλάβειά τους αυτή με τήν άνεγερσι και έξωραΐσι μεγάλων και ώραιών εκκλησιών, έξωκκλησιών, εικονοστασιών, και με τήν τέλεσι τών λατρευτικών τελετών.

Προτού άσχοληθώ με τήν περιγραφή τών εκκλησιών μας θεωρώ έπιτακτικό καθήκον και ιερή ύποχρέωσι να προτάξω τήν ιστορία τής Άγίας και Ίερῆς εικόνας τής Παναγίας τής Καναλιώτισσας, γιατί συνδέεται στενώτατα μ' αυτήν τήν ύπαρξι τού χωριού μας.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙ ΓΙΑ

ΤΗΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΙ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Έκείνο πού συγκλονίζει σύγκορμα τόν Καναλιώτη είναι τó αντίκρουσμα τής Παναγίας. Η εϋλάβεια πού τρέφει στο πρόσωπο τής Παναγίας Θεοτόκου εκδηλώνεται κάθε χρόνο με τόν έρχομό τής Άγίας Εικόνας από τó Μοναστήρι τής Μεταμορφώσεως τών Μετεώρων. Είναι δε τόσο μεγάλη ή άφοσίωσι τών Καναλιωτών, πού πολλές φορές εκδηλώνεται μέχρι λατρείας. Αυτό δε τó ζή κάθε ένας πού θα παρευρεθῆ στο χωριό κατά τήν ύποδοχή τής (καρτέρημα) και τó ξεκίνημά της.

Στή συνέχεια θα άσχοληθώ εκτενέστερα με τήν ιερή αυτή εκδήλωσι τών χωριανών μας, πού επιβεβαιώνουν όσα στην εισαγωγή άναφέρω γενικά για τó θρησκευτικό συναίσθημα τού ανθρώπου.

Έδώ δε παραθέτω όσα ή παράδοσι διέσωσε και έχουμε συλλέξει από τούς γεροντότερους, οί όποιοι τά έχουν άκούσει από τούς παππούδες των,

φθάνοντας έτσι πλησιέστερα στην άρχή τῶν γεγονότων.

«... τῆς Παναγίας ἡ Εἰκὼν, τὴν ἱστορίαν ἔχει.
τὴν λέγουν Καναλιώτισσαν καὶ διηγοῦνται γέροι.
"Ὅτ' ἦτο στὰ Κανάλια αὐτ' ἡ εἰκὼν κ' ἔχάθη
Ἐπὸ βαρβάρους τὸ χωριὸ ὅταν διηρπάσθη.

Εὐρέθη στὰ Μετέωρα καὶ τρεῖς φοραῖς ὑπῆγαν.
Καὶ ἔφερναν ἀλλ' ἔφευγε, γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἀφήκαν.
Τὴν φέρνουν κάθε Αὐγουστον καὶ ἓνα μῆνα μένει
εἰς τὰ Κανάλια ἡ εἰκὼν, εἰν' ἐπαργυρωμένη...¹

Ὁ βασικὸς πυρήνας τῆς ὅλης ἱστορίας, συνδυαζομένων ὄλων τῶν πηγῶν, οἱ ὁποῖες καὶ συμφωνοῦν γενικῶς, εἶναι ὁ ἑξῆς:

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας πρέπει νὰ ἀνῆκε στὸ ἄλλοτε Μοναστήρι τῆς Ἐλεούσας τῆς Λυκουσάδας, σημερινῆς Λοξάδας, ὅπως ἀναφέρεται στὰ Πατριαρχικὰ καὶ Αὐτοκρατορικὰ σιγίλλια. Αὐτὸ κτίσθηκε γύρω στὰ 1270 ἀπὸ τὴ σύζυγο τοῦ Σεβαστοκράτορος Θεσσαλίας Ἰωάννου Δούκα, ἡ ὁποία ἔγινε μοναχὴ καὶ ὠνομάσθηκε Ἐπομονή. Τὸ 1289 ἐξεδόθη Χρυσόβουλλον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου πὸν καθώριζε τὰ κτήματα τοῦ μοναστηριοῦ. (Κώδιξ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης 1454. Ἔργα καὶ Ἡμέραι, + Ἰεζεκιήλ, Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος. Τόμος Α' σελὶς 218).

Ἀργότερα, ἄγνωστο πότε, τὸ μοναστήρι μετετράπη ἀπὸ γυναικεῖο σὲ ἀνδρικό καὶ ἐπειδὴ, ἐλλείψει μοναχῶν ἐπανδρώθηκε ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο Μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων, περιῆλθε καὶ ἡ περιουσία του σ' αὐτό.

Στὴ δυτικὴ βουνοπλαγιὰ τῆς Λοξάδας, ὅπου εἶναι τὰ σημερινὰ Κανάλια, ἔβασκαν τὰ πρόβατα τοῦ Μοναστηριοῦ πὸν κατὰ τὴν παράδοσι περνοῦσαν τὰ χίλια. Βοσκοὶ ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ Μοναχοί. Γιὰ τὶς λατρευτικὰς τοὺς ἀνάγκες οἱ μοναχοὶ ἔκτισαν μικρὸ ἐξωκκλήσι πίσω ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἀκριβῶς στὴ θέσι τῆς παλαιᾶς πὸν κατεδαφίστηκε, ἐκεῖ ὅπου βρίσκεται σήμερα ἡ προτομὴ τοῦ Στρατηγοῦ Φιλώτα - Παπαγεωργίου. Αὐτὸ ἀπετέλεσε καὶ τὸ πρῶτο ἐκκλησάκι τῶν πρώτων κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας. Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὸ ὑπῆρχε ἡ Εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἡ ὀνομαζομένη σήμερα Καναλιώτισσα, πὸν μεταφέρθηκε πιθανώτατα ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῆς Λυκουσάδας (Λοξάδας).

Ἡ Εἰκόνα χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 4ον ἢ 5ον μ.Χ. αἰῶνα κατὰ τὴ

1. Οἱ παρατιθέμενοι στίχοι καὶ ἐκεῖνοι πὸν ἀκολουθοῦν προέρχονται ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ἀπομνημονεύματα τοῦ Γεωργίου Β. Σωτήρη, δασκάλου τῶν Καναλιῶν κατὰ τὰ ἔτη 1876—1881. Τὴν πηγὴ αὐτὴ τὴ θεωρῶ ὡς τὴν πλέον βασικὴν, γιὰτὶ σὰν μορφωμένος τῆς ἐποχῆς θὰ ἤλεγξε ὅπωςδήποτε κάθε πληροφορία, πὸν μᾶς παρέχει καὶ βρίσκεται κατὰ ἑκατὸ χρόνια πῖο κοντὰ ἀπὸ μᾶς στὰ γεγονότα.

μαρτυρία τοῦ πρώην Ἡγουμένου π. Αἰμιλιανοῦ Βαφειάδη καὶ εἶναι κατασκευασμένη μὲ κηρομαστίχη καὶ ἐπαργυρωμένη.

Τὸ κανδηλάκι ἔκαιγε νυχθημερὸν μπροστὰ στὴν εἰκόνα.

Ἀπέναντι ἀκριβῶς καὶ σὲ ἀπόστασι δύο χιλιομέτρων εὐρίσκεται τὸ Ἐνετικὸ φρούριο τοῦ Φαναρίου, τὸ ὁποῖο οἱ Τοῦρκοι χρησιμοποιοῦσαν ὡς ὄχυρωμα.

Κατὰ μία ἐκδοχή, οἱ Τοῦρκοι, σκανδαλιζόμενοι ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ κανδηλιοῦ, ἓνα βράδυ ἔκαμαν ἐπιδρομὴ πυροβολώντας κατὰ τοῦ Εἰκονοστασίου, ὅποτε ἡ εἰκόνα ἐξαφανίσθηκε θαυματουργικὰ διαγράφοντας ἓνα τόξο στὸν ὀρίζοντα πρὸς δυσμὰς. Ἔτσι χάθηκε ἡ Εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Κατὰ δευτέρη δὲ ἐκδοχή, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἡ αὐθεντικώρη, συνδυαζομένη καὶ μὲ ἱστορικὲς παραδόσεις, ἔγινε ἐπιδρομὴ Τουρκαλβανῶν ἴσως ἀπὸ τὸ Φανάρι μετὰ τὴν ἀποτυχημένη ἐπανάστασι τοῦ Διονυσίου Φιλοσόφου τοῦ 1612 (ποῦ ὠνομάσθηκε ἐμπαικτικὰ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του Σκυλόσοφος), ὅποτε ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ, Ἐπίσκοπος Φαναρίου.

Τότε λοιπὸν κήκε τὸ πρώτο εἰκονοστάσι (ἐξωκκλήσι). Ἡ εἰκόνα ἔφυγε, ὅπως ἀναφέραμε θαυματουργικὰ.

Η ΑΝΕΤΡΕΞΙ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Σὲ κάποιο εὐλαβῆ μοναχὸ τῶν Μετεώρων, ὀνόματι Σωφρόνιο, στὸν ὕπνο του, ἀποκαλύπτεται ὁ τόπος ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἱερὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀναγγέλλει στὸν Ἡγούμενο τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Μεταμορφώσεως καὶ μὲ πολὺ κόπο διασχίζουν τὸ πυκνὸ δάσος μέχρις ὅτου φθάσουν στὸ ὠρισμένο μέρος, τὸ σημερινὸ Καναλάκι Μετεώρων. Ἐκεῖ ἀντικρῦζουν κατάκλητοι τὴν εἰκόνα καὶ τὸ κανδηλάκι νὰ καίη. Ἔπρξαν στὰ γόνατα, προσκύνησαν καὶ μὲ μεγάλη εὐλάβεια τὴν παρέλαβαν καὶ τὴν μετέφεραν στὸ Μοναστήρι.

Οἱ μοναχοὶ ἐπιθυμοῦσαν πολὺ νὰ πληροφορηθοῦν πῶς βρέθηκε ἐκεῖ ἡ εἰκόνα. Τότε ἀποκαλύφθηκε ξανὰ γιὰ δευτέρη φορὰ στὸν ἴδιο μοναχὸ Σωφρόνιο σὲ ὄνειρο, ὅτι ἀνήκει στὸ νέο χωριὸ Κανάλια Ἰθώμης. Εἰδοποιήθηκαν ἀμέσως οἱ λίγοι κάτοικοι τῶν Καναλίων γιὰ τὸ χαρμόσυνο γεγονός καὶ μία ἐπιτροπὴ πῆγε στὸ Μοναστήρι, γιὰ νὰ τὴν παραλάβη. Παραδοσιακῶς ἀναφέρεται στὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Γ. Σωτήρη καὶ ἀπὸ μοναχούς, 1ον ἀπὸ τὸν + Καλλίνικο Σακᾶ, πρώην ἡγούμενο καὶ 2ον ἀπὸ τὸν Ἱερομόναχο Ἀγαθάγγελο, ποῦ τώρα εἶναι στὸ Μοναστήρι τοῦ Δούτσικου, ὅτι τρεῖς φορές τὴν μετέφεραν τὴν εἰκόνα στὰ Κανάλια καὶ αὐτὴ ἔφυγε θαυματουργικὰ γιὰ τὸ Μοναστήρι. Ἔτσι ἔγινε ἡ ἐξῆς συμφωνία: Ἡ εἰκόνα νὰ μεταφέρεται καὶ νὰ μένη ἓνα μῆνα στὰ Κανάλια γιὰ ἀγιασμό καὶ ξανὰ νὰ τὴν πηγαίνουν στὸ Μοναστήρι. Γιὰ ὅλα αὐτὰ

ἔχουν διασταυρωθῆ οἱ πληροφορίες. Μάλιστα δὲ ὁ προαναφερθεὶς ἡγούμενος ἰσχυρίζετο ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω περιγράφονται σὲ χρονικὸ χειρόγραφο τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς ἐποχῆς. Παλαιότερα δὺο φορές εἶχε ἀναζητηθῆ τὸ χειρόγραφο, ἀλλὰ τότε δὲν εἶχαν τακτοποιηθῆ ἀκόμη τὰ χειρόγραφα. Ἔτσι δὲν κατέστη δυνατὸ νὰ εὑρεθῆ τὸ χειρόγραφο, ποῦ θὰ εἶναι καὶ ὁ ἀψευδῆς μάρτυρας τῶν ἀναφερομένων. Ἀλλὰ ὅπως συμβαίνει πάντοτε νὰ δυσπιστοῦμε στὴν ἀλήθεια, καὶ μάλιστα τῆ θρησκευτικῆ, ἔτσι καὶ παλαιότερα ὁ Γ. Σωτήρης, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκεντρώσει τίς πληροφορίες ἀπὸ ἀνθρώπους ποῦ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821, ἔγραφε:

«Τῆς εἰκόνας ἱστορίαν τινὲς δὲν τὴν πιστεύουν
οἱ διάβολοι καὶ δαίμονες κουκιά τοὺς μαγειρεύουν».

ΤΟ ΚΑΡΤΕΡΗΜΑ

(ΤΠΟΔΟΧΗ) ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

«Οἱ Καναλιῶτες Αὐγουστον στὸ Μοναστήρι στέλλουν
τῶν Μετεώρων κι' ἐκεῖ, εἰκόνα μίαν φέρουν
Παναγίας Θεοτόκου, κι' οἱ Καναλιῶτες θγαίνουν
ὄλοι εἰς τὴν Βρωμόθρυσι κι' ἐκεῖ τὴν περιμένουν.
Οἱ ἱερεῖς τὰ ἄμφια ὠραία φορεμένοι,
Κ' οἱ λαϊκοὶ ἑορτινὰ φορέματα ἴνδυμένοι
Οἱ μαθηταὶ τὰ λάβαρα βαστοῦν τῆς Ἐκκλησίας
Καλόγηρος Μοναστηριοῦ, κρατεῖ τῆς Παναγίας.
Μὲ σέβας τὴν εἰκόνα τῆς καὶ ψάλλοντες κινοῦνε.
Στὴν Ἐκκλησιὰ φθάνουε κι' ἐκεῖ δοξολογοῦνε...»

(Γ. Σωτήρης)

Νά λοιπὸν γιατί ὑπάρχει συνεχῆς ἐπικοινωνία τοῦ χωριοῦ μας μὲ τὸ Μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων. Σήμερα ποῦ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα ἀφθονοῦν δὲν δυσκολεύεται νὰ φθάσῃ κανεὶς μέχρι τῆ ρίζα τοῦ βράχου τοῦ Μοναστηριοῦ. Δὺο ὥρες περίπου ἀπέχει τὸ χωριὸ μας. Πρὶν ὅμως ἀπὸ ἑκατὸ καὶ διακόσια χρόνια ποῦ δὲν ὑπῆρχε ὁ σιδηρόδρομος, τὸ αὐτοκίνητο, οὔτε δρόμος, γιὰ νὰ φθάσῃς μὲ τὰ ζῶα καὶ πεζοπορώντας νὰ περάσῃς τὰ ἀδιάβατα ποτάμια, χρειάζονταν περισσότερες ἀπὸ δέκα ὥρες. Καὶ ὅμως αὐτὸ δὲν τοὺς ἐφόδιζε, οὔτε ἐμπόδιζε τοὺς Καναλιῶτες, γι' αὐτὸ διατηρεῖται μέχρι σήμερα ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια (ἔθιμο) μὲ ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον μέσα στὰ τόσα χρόνια.

Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Καναλιωτῶν εἶναι συνυφασμένο μὲ τὴν ἱερῆ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Καναλιώτισσας, στὴν ὁποία δεῖ-

χουν ιδιαίτερη τιμητική προσκύνησι. Γι' αυτό και οί ξενιτεμένοι κατά τὸ διάστημα τοῦ καλοκαιριοῦ προσπαθοῦν νὰ παρευρεθοῦν στὸ χωριὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸ πανηγύρι τοῦ δεκαπενταύγουστου γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὸ «καρτέρημά της».

Ἄλλὰ καὶ ὅσοι δὲν μπόρεσαν τὴν ἡμέρα αὐτὴ νὰ ἔλθουν στὸ χωριό, μὲ τὴ σκέψη τους εἶναι ἐκεῖ. Ἄναπολοῦν τὶς παιδικὲς ἱερὲς ἐκείνες στιγμὲς καὶ συγκλονίζονται τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς των ἀπὸ συγκίνησι.

Ὅσοι ὅμως ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ παρευρίσκωνται στὴν ὑποδοχὴ νιώθουν κάτι πολὺ βαθύτερο καὶ ἀνέκφραστο.

Ἀπὸ τὴν προηγούμενη Κυριακὴ δυὸ χειρόγραφες αἰτήσεις δέχονται τὶς ὑπογραφὲς τῶν Καναλιωτῶν, μὲ τὶς ὁποῖες ζητοῦν νὰ δοθῇ ἡ ἄδεια καὶ ἐπιτραπῇ ἀπὸ τὶς Μητροπόλεις Καρδίτσας καὶ Τρικάλων νὰ μεταφερθῇ ἡ εἰκόνα. Ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία ἔγινε πλέον πολὺ τυπικὴ, γιὰ τὴ συνήθεια ἔχει γίνεи πλέον νόμος.

Μιὰ ομάδα ἀνδρῶν (ἐπειδὴ πρὶν ἀπὸ τὸ 1940 δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀνεβαίνουν γυναῖκες στὰ Μοναστήρια τῶν Μετεώρων) ἀπὸ πέντε μέχρι δέκα πέντε καὶ περισσότερους καμμιά φορὰ, τὴν Παρασκευὴ πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ δεκαπενταύγουστου, ξεκινοῦν μὲ προετοιμασία γιὰ θεῖα λειτουργία στὰ Μετέωρα καὶ Θεῖα κοινωνία καὶ μὲ σκοπὸ νὰ παραλάβουν τὴν ἱερὴ εἰκόνα, τὴν Παναγία, ὅπως συνηθίζεται νὰ λέμε καὶ νὰ τὴ μεταφέρουν στὸ χωριὸ μας τὴν Κυριακὴ πρὸ τοῦ δεκαπενταύγουστου.

Τὸ Σάββατο, νύχτα γίνεται στὸ Μοναστήρι ἡ Θεῖα λειτουργία καὶ ὅσοι εἶναι ἐτοιμασμένοι κοινωνοῦν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

Τὴν Κυριακὴ ἀπὸ τὶς πέντε ἢ ὥρα τὸ πρωτὶ ὅλοι βρισκονται στὸ πόδι. Κτυπᾷ ὁ κόπανος, τὸ σήμαντρο καὶ τελευταία ἡ μεγάλη καμπάνα. Ὁ Ἠγούμενος φορεῖ τὸ ἐπιτραχήλι, παίρνει μὲ σεβασμὸ τὴν εἰκόνα καὶ λέγει τὸ «εὐλογητὸς ὁ Θεός...», τὸ τρισάγιον, σχηματίζεται πομπή, ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον «Ἡ γέννησις σου Θεοτόκε χαρὰν ἐμήνησε πάση τῇ οἰκουμένῃ...», διότι ἡ εἰκόνα εἶναι ἀφιερωμένη στὸ «γενέσιον τῆς Θεοτόκου», φθάνουν στὴ μέσα ἐξώπορτα, στὴν ἀνέμη, καὶ ἐκεῖ ὁ Ἠγούμενος τὴν παραδίδει στοὺς Καναλιώτας, στὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ συνοδεία. Παλαιότερα, ὅταν τὸ Μοναστήρι εἶχε πολλοὺς μοναχοὺς, τὴ συνώδευε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς μέχρι τὰ Κανάλια.

Κατεβαίνοντας τὶς ὑπόλοιπες δεκάδες τὰ σκαλοπάτια, ἄλλοτε κατηφόριζαν μέσα ἀπὸ τὸ μεγάλο φαράγγι γιὰ τὸ Καστράκι καὶ κατ' εὐθείαν γιὰ τὴν Καλαμπάκα. Τώρα ὅμως κάποιον ταξὶ θὰ τοὺς παραλάβῃ, γιὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ στὸ σταθμὸ τῆς Καλαμπάκας, γιὰ νὰ προλάβουν τὸ πρωτὸ τραῖνο ἢ ὠτομοτρίσι.

Σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ ἀπὸ τὰ Μετέωρα μέχρι τὸ Φανάρι ὅλοι γνωρίζουν τὴ συνηθισμένη ἱερὴ συνοδεία, κι' ἔτσι δὲν ρωτοῦν τί εἶναι, παρὰ λένε «Ἡ Παναγία ἡ Καναλιώτισσα», σταματοῦν, σταυροκοποῦνται καὶ ἀ-

σπάζονται την εικόνα.

Στή στάσι τοῦ «Μπαλτσιάκι» Φαναρίου, κάτω ἀπό τὸ Ναὸ τοῦ Νεομάρτυρος Ἀγίου Σεραφεῖμ, κατέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμαξοστοιχία ἡ συνοδεία καὶ ἀνηφορίζει. Παλαιότερα περνοῦσε ἔξω ἀπὸ τὸ Φανάρι, ἀπὸ τὴ συνοικία «τὰ μαστόρικα», σήμερα ὁμως, διέρχεται ἀπὸ τὸν κεντρικὸ δρόμο τοῦ Φαναρίου, ὅπου ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι στὸ δρόμο κάνουν τὸ σταυρὸ τους καὶ πολλοὶ ἀσπάζονται τὴν εἰκόνα. Μόλις φθάσουν στὴν στροφή τοῦ δρόμου τοῦ «Μπαλκωμένου» σταματοῦν, γιὰ νὰ τοὺς ἰδοῦν ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Κανάλια καὶ νὰ ξεκινήσῃ ἡ πομπὴ τῆς ὑποδοχῆς, γιὰ νὰ συναντηθοῦν στὸ εἰκόνημα τῆς Βρωμόβρουσης.

Οἱ Καναλιῶτες τὴν ἡμέρα αὐτὴ τοῦ ἐρχομοῦ τῆς Παναγίας τὴν περιμένουν ξεχωριστὰ μέσα στὸ χρόνο. Ὅλα τὰ κανονίζουν ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ κανεὶς στὸ σπίτι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολὺ ἀνήμπορους. Τὰ μικρὰ παιδιὰ τὰ παίρνουν στὴν ἀγκαλιὰ καὶ πηγαίνουν στὴν Ἐκκλησιά. Μόλις σχολάσῃ, γύρω στὶς 8.30 ἡ ὥρα χτυπᾷ ἡ καμπάνα χαρμόσυνα, ἀναγγέλλοντας ἔτσι στὸ χωριὸ ὅτι ἡ Παναγία ἔφθασε καὶ ἡ συνοδεία τῆς ξεκουράζεται στὰ ἀμπέλια τὰ «Κατερέικα». Σχηματίζεται πολυάνθρωπη πομπὴ μέχρι διακόσια περίπου μέτρα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως. Προπορεύονται τὰ ἑξαπτέρυγα, ἀκολουθοῦν οἱ ψάλτες καὶ τῶν δυὸ Ἐκκλησιῶν καὶ ἔπονται οἱ ἱερεῖς μὲ τὰ λευκὰ φαιλόνια.

Σ' ὅλη τὴ διαδρομὴ ψάλλεται ἡ μεγάλη παράκλησις τῆς Παναγίας. Ὅλοι συμμετέχουν καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ ψιθυρίσουν τὰ χεῖλη των: «Τῆ Θεοτόκῳ ἐκτενωῶς νῦν προσδράμωμεν, ἁμαρτωλοὶ καὶ ταπεινοί... κρᾶζοντες ἐκ βάθους ψυχῆς...».

Ἡ συνάντησι τῶν δύο συνοδειῶν εἶναι συγκινητικὴ. Ὅλοι σταυροκοποῦνται. Ὁ μεγαλύτερος ἱερεὺς παίρνει μὲ ιδιαίτερη εὐλάβεια τὴν εἰκόνα στὰ χεῖρα του, ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον, εὐλογεῖ τὰ πλήθη καὶ ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει συνεχίζοντας τὴν ὑπόλοιπὴ παράκλησι. Στὴν Ἐκκλησίαν γίνεται ὁ ἀσπασμὸς τῆς εἰκόνας μὲ δάκρυα ἀπὸ πολλοὺς καί, ὅταν τελειώσῃ ἡ παράκλησις, ὁ καθένας εὐχεται «καὶ τοῦ χρόνου νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ ἡ Παναγία νὰ τὴν περιμένουμε». Ἡ ἄλλοι λένε: «Παναγία μου τοῦ χρόνου ποιὸν θὰ δρῆς!».

Ἀξίζει στὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ παραθέσω τὴν περιγραφὴ τῆς μεταφορᾶς τῆς εἰκόνας, ὅπως τὴν ἀναφέρει ὁ Γεώργιος Σωτήρης ποὺ ἔγινε τὸ 1878. Εἶναι παρμένη ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματά του, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκε ὁ ἑγγονὸς του Μάνθος Οἰκονόμου, Γυμνασιάρχης.

«ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΕΙΣ ΚΑΝΑΛΙΑ».

(Ἀπομνημ. σελ. 35 - 38)

Τῆ 27ῃ Ἰουλίου 1878, ἡμέρα Πέμπτη ἐκκινήσαντες ἐκ Καναλιῶν μετέβημεν εἰς τὰ Μετέωρα Μοναστήρια, ὅπου εἰς τὸ Μοναστήριον Μετέωρον τῆς Θεῆ-

ας Μεταμορφώσεως φυλάττεται μικρά έπάργυρος εικών τής Παναγίας Θεοτόκου έπονομαζόμενη Καναλιώτισσα...

Οί μεταθάντες εις Μετέωρα είμεθα έν όλω έξ άνδρες, 1) ό γράφων τά παρόντα Γεώργιος Β. Σωτήρης, 2) ό Νάσιος Μαυράκης, 3) ό Γεώργιος Κρίκος, 4) ό Λαμπράκης Μακρής, 5) ό Γεώργιος Δημητρακάκης και 6) ό Βασίλειος Παπαθεοδοσίου. Είς τήν δνον (γαϊδούρι) είχομεν περι τάς 40 όκάδας φορτίον έν όλω τ.ξ. Έλαιον, κηρόν, θυμίαμα και ένα άσκόν τυρού ώς 20 όκάδας. Φθάσαντες εις Μετέωρα ό Βασίλειος έξεφόρτωσε τήν δνον, διότι ιδική του ήτο και απέθηκε τό φορτίον πλησίον τής κλίμακος. Μετά τήν έκφόρτωσιν ήρχισε νά φωνάζη: «Άγιε ήγούμενε, κύρ Πολύκαρπε». Σύν τή φωνή έφάνη επί του πύργου ό Ιερομόναχος Βενιαμίν. Είς τουτον είπεν ό Βασίλειος «άπόλυσον τά σχοινία δεσίμων, ότι έχομεν φέρει διά τό Μοναστήριον». Άμέσως ό Βενιαμίν απέλυσεν έν χονδρόν σχοινί φέρον σιδηράν άρπάγην εις τό άκρον. Είς τήν άρπάγην ό Βασίλειος προσέδεσε είκοσι όκάδας θάρος και έμεινεν ό πλήρης τυρού άσκός. Ό Βενιαμίν άνέσυρε ταύτα. «Ξέρετε τί θα κάμω νά» είπεν ό Βασίλειος. Θα δέσω τό τυρί τόν άσκόν δηλαδή χαλαρά, ώστε, όταν φθάση επάνω, μόλις ό Βενιαμίν άπλώση τό χέρι, νά πέση τ' άσκή, νά γελάσωμεν». Και άμ' έπος, άμ' έργον. Έμείς τότε άπεμακρύνθημεν από τής θέσεως, όπου έλογίζομεν ότι δυνατόν νά πέση ό άσκός. Ό άσκός όμως κατέπεσεν επί τής κεφαλής του Βασιλείου και διαρραγείς εις τό μέσον κατεφόρτωσεν αυτόν. Όλοι τότε έμείς γελώντες και καγχάζοντες έφωνάξαμεν: «Συγχαρητήρια, Βασίλειε, έθγήκες άσπροπρόσωπος». Τό επανωφόριόν του, τό κόκκινο φέσι του, ή φουστανέλλα του και τά τσαρούχια είχον γεμίσει τυρί. Ό Βενιαμίν τότε απέλυσε τό σχοινίον και άλλον άσκόν, εις δν έτέθη ό τυρός. Τότε ό Λαμπράκης Μακρής, είπε: «Έλα Βασίλη, δέσε και τουτο σαν τό πρώτο και κάτσε κάτω νά πέση επάνω σου νά γελάσωμεν πάλι». Ό Βασίλειος τω άπεκρίθη: «φθάνει πολύ έγελάσατε». Τότε μόλον ότι έδεσε στερεώτατα τόν άσκόν, άπεμακρύνθη, άλλ' ό άσκός άνελκύσθη άσφαλώς.

Έπειτα άρχίσαμεν τήν ανάθασιν. Υπάρχουσιν δύο κλίμακες, ή πρώτη περιέχουσα είκοσι θαμνίδας, είναι στερεά, ή δε έτέρα άνωθι τής στερεάς είναι μετέωρος. Ταύτην οί έν τω Μοναστηρίω ανασύρωσιν τήν νύκτα. Έγώ πρώτος ανάθας τήν στερεάν έπεχείρησα νά ανασω δια τής μετεώρου, άλλ' ιδών αυτήν κλονιζομένην έφοθήθη νά άνέλθω δι' αυτής και καταθας άνελκύσθην διά του δικτύου. Άνελθόντες άπαντες έμείναμεν μέχρι τής 2ας Αύγουστου άτομα έν έλω δέκα, ήτοι 6 ήμείς, οί δύο Ιερομόναχοι Παρθένιος και Βενιαμίν, εις Ιερομόναχος Άμφιλόχιος έξόριστος εκ Κωνσταντινουπόλεως καλλίφωνος άριστος ψάλτης και εις τρελλός εκ Φαρσάλων, όστις είχεν όπως δήποτε Ιαθή. Ό ήγούμενος Κύρ Πολύκαρπος άπουσίαζεν εις τό κτήμα του Μοναστηριού, τό άγροτικόν χωρίον «Λόγκα». Ό Ιεροδιάκονος Άμφιλόχιος έβαλεν άμέσως και έπλυε τά ρυπωθέντα ένδύματα του Βασίλη βοηθούμενος και ύπ' αυτού...

Τὴν 2αν Αὐγούστου 1878, λίαν πρωτὶ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, λήξασαν μόλις ὑπέφωσκεν, ἐκκινήσαντες ἐκ Μετεώρων ἅπαντες ἡμεῖς μετὰ καὶ τοῦ ἱερομονάχου Παρθενίου, φέροντος τὴν Ἁγίαν Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἐφθάσαμεν εἰς τὰ Κανάλια, μετὰ δεκάωρον πορείαν, τὴν 5ην μ.μ. Οἱ κάτοικοι τούτων ἐξεληθόντες εἰς τὴν βρωμόθρυσιν μᾶς ὑπεδέχθησαν μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων. Εἰσήλθομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου μετὰ καταλύξεως ἐψάλη ἡ Μεγάλῃ Παράκλησις καὶ μετ' αὐτὴν ἀπήλθομεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος μὲ τὴν Ἁγίαν Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος διενυκτέρευσαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ποτὲ πρωτοσυγγέλλου Παρθενίου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιούσης 3ης Αὐγούστου ἤρχισαν εἰς τὰς οἰκίας ὄλων τῶν Καναλιωτῶν, ὁ ἀγιασμός, αἱ παρακλήσεις κλπ. Τὴν δὲ 4ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν Δευτέραν λίαν πρωτὶ μετὰ τὴν ἐν Ἐκκλησίᾳ ψαλεῖσαν παράκλησιν ἀνεχώρησεν ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος μετὰ τῆς Ἁγίας Εἰκόνας τῆς Θεομήτορος ἐπιστρέφων εἰς τὰ Μετέωρα μετ' ἄρκετῶν δώρων καὶ χιλίων πεντακοσίων γροσίων. Συμπρούπεμπον δὲ αὐτὴν μέχρι τῆς Βρωμοθρύσεως ἅπαντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν Καναλίων.

ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

«εἰς ὄλον τὸ διάστημα διαθάζουν παρακλήσεις
κι ἀγιασμοὺς στὰ σπίτια των καὶ πρὸς Θεὸν δεήσεις».

Ἔτσι συνοψίζει ὁ Γ. Σωτήρης τὶς συνήθειες τῶν Καναλιωτῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀπαράλλακτες καὶ σήμερα, ὅπως πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια.

Παλαιότερα ἡ Παναγία ἔμενε στὸ χωριὸ μας ἕνα μῆνα, ὅπως μᾶς βεβαιώνουν ὅλες οἱ γραπτὲς καὶ προφορικὲς πληροφορίες. Ἄγνωστο ὅμως ἀπὸ πότε ἐπεκράτησε νὰ παραμῆνῃ τώρα τρεῖς περίπου μῆνες. Σὲ ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα οἱ Καναλιῶτες προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐκδηλώσουν τὴν μεγάλη τους ἀγάπη καὶ λατρευτικὴ τους ἀφοσίωσι στὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ μας.

Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΣΠΙΤΙ

Ἀπὸ τὴν ἐπομένῃ κι ὅλας ἡμέρα τῆς ἀφίξεως τῆς Εἰκόνας τῆς Παναγίας ἀρχίζει ἡ περιφορὰ τῆς, τὸ «περπάτημα», στὰ σπίτια πρὸς ἀγιασμό τῶν κατοίκων. Τὸ πρῶτο στάδιο εἶναι καθαρὰ ἀγιαστικό. Ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς προηγούμενης ἡμέρας ὁ νεωκόρος εἰδοποιεῖ 20—25 οἰκογένειες, λέγοντας σὲ κάθε σπίτι χωριστά: «αὔριο θὰ περάσῃ ἡ Παναγία».

Σὲ κάθε σπίτι μένουν ἕνα ἢ καὶ περισσότερα ἄτομα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τὴν ἡμέρα πού θὰ περάσῃ ἡ Εἰκόνα. Λέγω τουλάχιστον ἕνα ἄτομο, ἐπειδὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ πού μαζεύουν καπνὸ. Πρωτὶ - πρωτὶ σκουπίζουν τὴν

αύλη και τὸ δρόμο και προετοιμάζουν τὸ μέρος πού θὰ ἀκουμπήσει ἡ ἱερὴ εἰκόνα. Συνήθως στρώνουν ἓνα τραπέζι ἢ παράθυρο τοποθετώντας ἓνα μαξιλλάρι στὴν ἄκρη. Ἐπὶ τὴ μὲν μεριὰ ἔχουν ἓνα πιάτο ρηχὸ γιὰ τὸ λαδοφάναρο, πού συνοδεύει τὴν εἰκόνα και ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι ἓνα βαθὺ πιάτο μὲ νερό, ἓνα κλωναράκι βασιλικὸ και μὲν ἓνα λαμπαδούλα γιὰ τὸν ἁγιασμό.

Ἄλλοι περιμένουν μὲ ἀνυπομονησία και ἰδιαίτερα τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ὁ ἱερεὺς ἔρχεται ἀσθμαίνοντας ἀπὸ τὸ ἀνεβοκατέβασμα στὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ψηλὰ σπίτια και μὲ κάποια δικαιολογημένη διασύνη, διαβάζει τὸν ἁγιασμό και καλεῖ τοὺς παρενοϊσκομένους νὰ ἀσπασθοῦν τὸν Τίμιο Σταυρό. Ἐν συνεχείᾳ χαιρετοῦν (φιλοῦν) τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας και ἀφίνουν ὅσα χρήματα ὁ καθένας θέλει. Μετὰ οἱ οἰκεῖοι πίνουν ἀπὸ τὸν ἁγιασμό, γιὰτὶ μένουν νηστικοὶ μέχρι τὴν ὥρα αὐτῆ.

ΤΟ ΦΙΛΕΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Στὰ παλαιότερα χρόνια, ὅταν τὰ Μετέωρα εἶχαν πολλοὺς μοναχοὺς, συνηθιζόταν, τόσο κατὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς Παναγίας, ὅσο και ὅταν ἔφευγε,

Προσκύνημα εὐλαβικὸ ἀπ' ὅλη τὴν περιοχὴ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας στὸν Πύργο Ἰθώμης. Σὲ μεγάλη ἐκτίμησι ἔχουν τὴν εἰκόνα αὐτὴ οἱ Καναλιώτες—τρὴς φορὲς τὸν χρόνον τὴν ἐπισκέπτονται—, ἀφοῦ κατὰ μὴν παράδοσι ἐδῶ, πάνω ἀπ' αὐτὴ τὴ σπηλιά, στὸν ἀπότομον σάν μὲ μαχαίρι κομμένο βράχο, κατέφυγε καταδιωκόμενη ἡ Παναγία ἢ Καναλιώτισσα.

νά συνοδεύεται απαραίτητα από ένα ιερομόναχο και πολλές φορές από τον ίδιο τον ηγούμενο. "Όσο λοιπόν καιρό παρέμενε στο χωριό, οι κάτοικοι από μεγάλη εύλαβεια στην Παναγία και πατροπαράδοτη φιλοξενία καλοῦσαν τὸν ιερομόναχο με τὴν εἰκόνα στὸ σπίτι τους, γιὰ νὰ τὸν φιλέψουν. Ἐκαναν μεγάλη ἐτοιμασία. Ἐπειδὴ δὲ τότε δὲν ἔσφαζαν τακτικά, τὸ πὸ συνηθισμένο φαγητὸ ἦταν τὸ χωριάτικο κοτόπουλο με ἀπαραίτητη τὴ ριζόπιττα ἢ κολοκυθόπιττα. Αὐτὸ γινόταν τὸ μεσημέρι στὸ ἓνα σπίτι καὶ τὸ βράδυ σὲ ἄλλο.

Ἔτσι παρέμενε σὰν μιὰ ἱερὴ παρακαταθήκη ἡ ὥραία αὐτὴ πράγματι συνήθεια καὶ ὅταν περᾶ ὁ ἱερεὺς με τὴν εἰκόνα γιὰ τὸν ἁγιασμό, ὅσοι θέλουν, τὴν προσκαλοῦν ιδιαίτερα, ἔχοντας ἓνα ἐπὶ πλέον κερὶ καὶ δίδοντας τὸ στὸν ἱερέα. Αὐτὸ σημαίνει τὸ κάλεσμα τῆς Παναγίας. Ὁ ἱερεὺς γράφει τὰ ὀνόματα καὶ κρατεῖ σειρά. Ἡ πρόσκλησι λοιπὸν αὐτὴ λέγεται τὸ «φίλημα τῆς Παναγίας».

Ἡ νοικοκυρὰ ἐτοιμάζεται, ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω, γιὰτι μαζὶ με τὸν ἱερέα καὶ τὸ νεακόρο, παρευρίσκεται συνήθως καὶ κανένας ἄλλος φιλοξενούμενος στὸ τραπέζι. Ἀφοῦ διαβάση ὁ ἱερεὺς τὸν ἁγιασμό, τότε θὰ δοθῆ εὐκαιρία νὰ λεχθοῦν καὶ λίγα λόγια ἐνισχυτικά γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Προτοῦ δὲ τὴν μεταφέρει σὲ ἄλλο σπίτι, διαβάζει τὴ μικρὴ παράκλησι τῆς Παναγίας.

Ἡ Παναγία μένει στὸ σπίτι ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ βράδυ ἢ ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωί. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ὅλο τὸ χωριὸ θέλει νὰ «φιλέψη τὴν Παναγία» καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ ἐλλείψει χρόνου, καὶ γιὰ νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ ἀπὸ φιλότιμο μικροπαρεξηγήσεις, οἱ ἱερεῖς ἀναγκάζονται νὰ μεταφέρουν τὴν εἰκόνα σὲ τρία σπίτια στὸ εἰκοσιτετράωρο. Ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ μεσημέρι, ἀπὸ τὸ μεσημέρι μέχρι τὸ βράδυ καὶ ἀπὸ τὸ βράδυ μέχρι τὸ πρωί. Ἡ οἰκογένεια ποὺ ἔχει τὴν τιμὴ νὰ τὴν δεχθῆ τὸ βράδυ, θεωρεῖται προνομιοῦχος, διότι τὸ ἔχουν τάμα νὰ κοιμηθοῦν ὅλοι στὸ δωμάτιο ποὺ βρίσκεται ἡ Παναγία, γιὰ νὰ τοὺς φυλάη «ἀπὸ τὸν ζοφερὸν ὕπνον τῆς ἀμαρτίας...».

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ Νοεμβρίου, γίνεται ἡ προετοιμασία γιὰ τὸ ξεκίνημα τῆς Παναγίας. Παλαιότερα γινόταν τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ Σεπτεμβρίου.

Ἀπὸ τὴν προηγούμενη Κυριακὴ ἀναγγέλλεται στοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς στὴν Ἐκκλησία καὶ ἀπὸ τὸν τελάλη τοῦ χωριοῦ στὴν πλατεία, ὅτι πρόκειται νὰ φύγη ἡ Παναγία.

Ἔτσι σύμφωνα με καθωρισμένο ἔθιμο γίνονται τὰ ἐξῆς: Κυριακὴ ἀπόγευμα. Κτυποῦν οἱ καμπάνες τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Οἱ ἱερεῖς με

τούς ἐπιτρόπους τῶν δυὸ ἐνοριῶν συγκεντρώνουν τὶς προσφορὰς τῶν Καναλιωτῶν, ποὺ παλαιότερα ἦταν καλαμπόκι ἢ σιτάρι ἢ καὶ ὄσπρια. Μερικοὶ πρόσφεραν καὶ χρήματα. Ὅλα αὐτὰ τὰ τάματα εἶναι προαιρετικά.

Ὁ Σπῦρος Κατέρης, δάσκαλος, λέγει ὅτι σὲ παλαιότερα χρόνια ἡ εἴσφορὰ ἦταν ὑποχρεωτική. Κάθε οἰκογένεια ἔδιδε ἓνα κοινὸ σιτάρι ἢ καλαμπόκι, ὡς ἐνοίκιο, γιατί τὸ χωριό μας ἦταν βακούφι (μοναστηριακὴ περιουσία) τοῦ Μοναστηριοῦ. Ἡ φορολογία αὐτὴ διατηρήθηκε ὡς δικαίωμα τῆς Παναγίας».

Τὴν ἴδια πληροφορία ἀντλοῦμε καὶ ἀπὸ τὸ «Πανθεσσαλικὸ λεύκωμα» τοῦ 1927 ποὺ στὴ σελίδα 266 γράφονται τὰ ἑξῆς: «...τὸ χωριό αὐτὸ ἦταν ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε φορολογία ἐπὶ Τουρκίας, ἐπειδὴ ἦτο χτῆμα τῆς Μονῆς τῶν Μετεώρων».

Τὰ σὲ εἶδος συγκεντρούμενα πολλὰς φορὰς ἔφθαναν μέχρι δυὸ χιλιάδες ὀκάδες. Ἐπὶ πλέον συγκεντρώνονταν καὶ πολλὰ χρήματα. Ὅλα αὐτὰ τὸ Μοναστήρι τὰ ξόδευε γιὰ τὴ συντήρησι τῶν μοναχῶν καὶ τὴ φιλοξενία τῶν προσκυνητῶν.

Ἐπὶ ἔτη χρόνια δύσκολα, ποὺ οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Ἡγουμένου Καλλινίκου Σακκά ἔζησαν χάρις στὶς προσφορὰς τῶν Καναλιωτῶν πρὸς τὴν Παναγία.

Τὸ βράδυ ψάλλεται ἐπίσημα ὁ ἔσπερινὸς καὶ διαβάζεται ἡ Μεγάλὴ παρακλήσι. Ὅλο τὸ χωριὸ σχεδὸν παρευρίσκεται στὴν ἀκολουθία αὐτή.

Τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ γίνεται ἡ θεία λειτουργία καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς σχηματίζεται πομπή, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴ. Τὰ παιδιὰ τοῦ Σχολείου προηγούνται ψάλλοντας τὸ «Κύριε ἐλέησον», ἀκολουθοῦν τὰ ἑξαπτέρυγα, ἔπεται ἡ Ἱερὴ Εἰκόνα, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλτες ψάλλουν τὴ Μικρὴ παρακλήσι καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ.

Ἡ πομπὴ κατηφορίζει πρὸς τὴ Λοξάδα, γιὰ τὸ Σταθμὸ Φαναρίου, ἀπὸ τότε ποὺ καθιερώθηκε ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία. Στὸ τελευταῖο σπίτι τοῦ χωριοῦ, τοῦ «Μπακάλη», ὑπάρχει εἰκονοστάσιο τοῦ Νικολάου Γ. Νιτρέγκα. Ἐκεῖ γίνεται ἀπόλυσι τῆς παρακλήσεως, τελευταῖος ἀσπασμὸς — ὅσοι προλάβουν — γιὰ τελευταῖο χαιρετισμὸ, καὶ μιὰ ἀκολουθία ἀπὸ ἕναν ἱερέα καὶ λίγους ἄνδρες, συνοδεύουν τὴν εἰκόνα μέχρι τὸ Μοναστήρι. Ἐκεῖ γίνεται ἡ ὑποδοχὴ ἀπὸ τοὺς Μοναχοὺς ἀνάλογη μὲ τὴν προπομπή. Ἔτσι λοιπὸν κλείνει ἡ περίοδος τῆς παραμονῆς τῆς Παναγίας στὸ χωριὸ μας. Εἶναι, ὅπως προανέφερα, κάτι ποὺ ἀναζωπυρώνει καὶ θερμαίνει τὴν πίστι μας καὶ ἐνισχύει τοὺς πολυθρασισμένους κατοίκους τοῦ χωριοῦ μας νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγώνα τῆς ζωῆς των. Γι' αὐτὸ μὲ πόθο ὁ καθένας μας ψάλλει «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σὲ ἀνατίθηναι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν Σκέπην Σου».

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ εὐρεθῆ στὴ χαρὰ καὶ στὴ λύπη εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἡ νοητὴ κατοικία τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ νιώθει νὰ τὸν περιβάλλη καὶ νὰ τὸν προστατεύῃ ἡ παντοδυναμία τοῦ Ἵπερτάτου Ὁντος. Ἀσφαλισμένος ὁ ἄνθρωπος κάτω ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, τὰ ἀφιερωμένα ὅμως σ' Αὐτόν, αἰσθάνεται νὰ πλημμυρίζη ὁ ψυχικός του κόσμος ἀπὸ γαλήνη καὶ ἡρεμία.

Καὶ οἱ Καναλιῶτες τὸ βαθὺ θερησκευτικὸ τους συναίσθημα τὸ ἐξέφρασαν μὲ τὴν ἀνέγερσι ὠραίων καὶ μεγάλων ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐξωοράισι τῶν ἐξωκκλησιῶν.

Η ΚΟΙΜΗΣΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ Η ΠΑΛΑΙΑ

«ἡ Ἐκκλησία κεντρικὴ Κοίμησις τῆς Παναγίας»,
ἦτο μία ἀπὸ τὰς καλὰς κί' ὠραίας ἐκκλησίας.
Αὐτὴν τὴν κατεδάφισαν κί' ἀνεκτίσαν νέα
πάρα πολὺ καλύτερη πολὺ ὠραιότερα». (Γ. Σωτήρης)

Στὸ μέρος ἀκριβῶς πού ὑπῆρχε τὸ εἰκονοστάσι (ἐκκλησάκι), ἀπ' ὅπου χάθηκε θαυματουργικά, ὅπως ἀναφέραμε, ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας, κτίσθηκε

«ἡ Ἐκκλησία κεντρικὴ Κοίμησις τῆς Παναγίας»,

ὅπως ἀναφέρει ὁ Γ. Σωτήρης καὶ ἡ ὁποία

«ἦτο μία ἀπὸ τὰς καλὰς κί' ὠραίας Ἐκκλησίας».

Κτίσθηκε τὸ 1856, ὅπως πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 114/12.6.1930 πρακτικὸ τῆς Ἐνοριακῆς Ἐπιτροπείας. Ἀνεγέρθηκε στὴν ἴδια δεκαετία μὲ τὶς ἄλλες δύο, τοῦ Ἁγίου Νικολάου τὸ 1852 καὶ τῆς Λάσδας τὸ 1859. Τὸ κτίσιμό της ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολο, γιατί οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτρεπαν τοὺς χριστιανούς νὰ κτίζουν ἐκκλησίες. Σὲ περίπτωσι πού κατάφεραν νὰ πάρουν ἄδεια, ὑποχρεώνονταν τὰ ὑλικά νὰ τὰ κουβαλήσουν στὴν πλάτη τους γιὰ τιμωρία. Δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ χρησιμοποιήσουν ξῶα. Γι' αὐτὸ οἱ Καναλιῶτες παιδεύτηκαν πολὺ γιὰ τὸ κτίσιμό της.

Ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους στὴν ἡλικία μαθαίνουμε πὼς ἦταν ἀγιογραφημένη καὶ εἶχε χωρισμένο τὸ γυναικεῖο μὲ καφασωτὸ κιγκλίδωμα. Οἱ φο-

ρητές εικόνες της σώζονται στη σημερινή νέα εκκλησία. Γίνεται ξεχωριστός λόγος γι' αυτές στο οικείο κεφάλαιο.

Τὸ ἀδιαχώρητο ὅμως, ἐπειδὴ οὔτε τὸ τρίτο τῶν ἐνοριτῶν δὲν χωρῶσε, ἐπέβαλε νὰ κτισθῆ μεγαλύτερη. Καὶ ἔτσι ἀπὸ τὸ 1894 ἄρχισαν οἱ ἐργασίες ἀνεγέρσεως τῆς νέας Ἐκκλησίας.

Μέχρι τὸ 1930 ἡ παλαιὰ κατέστη καὶ ἐτοιμόρροπη. Γι' αὐτὸ ἐλήφθη ἀπόφασι κατεδαφίσεως. Χάριν τῆς ἱστορίας παραθέτω, ὡς ἔχει, τὸ πρακτικὸ κατεδαφίσεως τῆς τότε Ἐπιτροπείας.

Ἄριθ. 114

Ἐν Καναλίοις σήμερον τὴν 12ην τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, τοῦ ἔτους 1930, ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 5ην μ.μ. συνελθοῦσα ἡ Ἐνοριακὴ Ἐπιτροπεία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ «ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου».

Κατόπιν νομίμου προσκλήσεως τοῦ διευθύνοντος αὐτὴν Περικλέους Καπνουτζῆ πρὸς συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεως περὶ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ παλαιοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἢ «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» Καναλίων.

Γενομένης ἀπαρτίας διὰ τῆς παρουσίας ἀπάντων τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ συζητήσασα διεξοδικώτατα ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ζητήματος.

Ἀποφάινεται

Ψηφίζει νὰ κατεδαφισθῆ ὁ παλαιὸς ἱερὸς Ναὸς «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ὅστις ἐφάπτεται ἐπὶ τοῦ νεοανεγερθέντος τοιοῦτου καθ' ὅσον ὁ ρηθεὶς Ναὸς μῆτε ἀρχαιολογικὴν τινὰ ἱστορικὴν ἀξίαν ἔχει ἀνεγερθεὶς τὸ ἔτος 1856, μῆτε δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον διὰ θρησκευτικὴν λειτουργίαν ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐτοιμορρόπου καταστάσεως, εἰς ἣν εὐρίσκεται σήμερον.

Ἐγένετο, ἀπεφασίσθη καὶ ὑπογράφεται, ὡς ἔπεται, ὑποκειμένη ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου.

Ὁ Διευθύνων

τ.σ. Περ. Καπνουτζῆς

Τὰ Μέλη

Λάμπρος Σδρόλιας, ἱερεὺς
Θωμᾶς Λιασκοβίτης

Μὲ τὶς πέτρες της ἔκτισαν τὰ «ντουβάρια» γύρω στὸ Πουρνάρι καὶ τὸ προαύλιο.

Η ΚΑΙΝΟΤΡΓΙΑ

Ἄπ' ὅποιο σημεῖο καὶ ἂν ἀνεβαίη κανεὶς στὸ χωριὸ μας τὸ ἐντυπωσιακώτερο καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερο κτίσμα ποῦ θὰ ἀντικρύσῃ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως. Ἀκουμπισμένη στὴ βορεινὴ ραχοκοκκαλιὰ μὲ προσκέφαλο τὸ πανύψηλο ὀμπρελλοειδὲς γέρικιο πουρνάρι στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ της, δεσπόζει τοῦ χωριοῦ μας. Γύρω - γύρω ἐξωραίστηκε θαυμάσια ἀπὸ τὸν φιλόκαλο καὶ γεμᾶτο φροντίδα γι' αὐτὴ ἱερέα της

Μικρή και ταπεινή στο ύψος, όπως όλες της περιοχής κατά την εποχή αυτή, μπροστά στη μεγαλόπρεπη σημερινή ή πρώτη εκκλησία του χωριού σε αναπαράσταση από τον κ. Θρασύβουλο Θ. Κρίκο.

παπα-Κώστα Τσαρούχα. Το τσιμεντοστρωμένο προαύλιο, τὰ παρτέρια και οί γλάστρες με τὰ πολύχρωμα ἄνθη, τὸ μαρμάρινο μνημείο τῶν πεσόντων ἀριστερὰ και ψηλότερα και λίγο πὺδ πέρα τὸ ἐκκλησιαστικό γραφείο, με τὰ μαρμάρινα πολυτελῆ σκαλοπάτια ἀποτελοῦν ἀρμονικό ὄραίο σύνολο. Τὰ παγκάκια πὺδ ξεκουράζουν τὸν ἐπισκέπτη και χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς γέροντας για «ἡλιασμα» τὸ χειμῶνα συμπληρώνουν τὴ γραφικότητα.

Ὁ ρυθμός της εἶναι Βασιλικὴ μετὰ τρούλλου. Εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκκλησίες της περιφέρειας, ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου της Καρδίτσας. Τὸ μήκος της εἶναι 30 μέτρα με πλάτος 16 μ. και ὕψος με τὸν τρούλλο περίπου 20 μέτρα. Ἄρχισε νὰ κτίζεται ἀπὸ τὸ 1894 σύμφωνα με μία μαρτυρία πὺδ εὑρίσκεται στὸν πίνακα τῶν εὐεργετῶν και ἐτελείωσε τὸ 1934.

Τὸ πρῶτο σχέδιο ἦταν καθαρὰ Βασιλικῆς μέχρι πάνω ἀπὸ τὰ πρῶτα παράθυρα, στὸ πρῶτο ζωνάρι. Τὸ 1896 τὴν ἀνέλαβαν οἱ μαστρο - Ντουλαῖοι, οἱ ὁποῖοι φημίζονται για τὴν τέχνη τους. Γκρεμίσανε στὴ μέση τοὺς δυὸ τοίχους, «ἐπειδὴ γίνονταν σὰν στρατόνα» κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴ ἔκφραση τοῦ μαστρο - Φώτη Ντούλα και τῆς ἔδωσαν τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Μία χρονολογία πὺδ βρίσκεται στὴ βορεινὴ πλευρὰ πάνω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ἱεροῦ ἀναφέρει τὸ ἔτος 1894. Δυὸ ἐπιγραφές πὺδ βρίσκονται

πάνω από τὰ παράθυρα στὴ νότια πλευρὰ μᾶς βεβαιώνουν τὸ χρόνο καὶ τὸ εἶδος τῆς δωρεᾶς τῶν εὐεργετῶν. Γράφει ἡ πρώτη:

«ΩΚΩΔΟΜΗΘΗΣΑΝ ΠΑΡΑ ΤΩ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩ
ΕΥΓΕΝΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΩ 50 ΜΕΤΡΑ ΕΝ ΕΤΕΙ 1896»

Ἡ δεύτερη πάνω στὸ παράθυρο τοῦ ἱεροῦ λέγει:

«ΩΚΟΔΟΜΗΘΗΣΑΝ 40 ΜΕΤΡΑ ΔΑΠΑΝΑΙΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1896»

Στὴ δυτικὴ εἴσοδο ἀπὸ τὸ Γυναικεῖο μία χρονολογία ἀναφέρει τὸ ἔτος 1903. Μία ἄλλη ἐπιγραφή μισοσθημένη πάνω ἀπὸ τὸ μεγάλο παράθυρο ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀρμολόγησι ἔγινε δαπάναις Βασ. Θ. Παγώνη τὸ ἔτος 1930.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς τροῦλλος μὲ τὰ δώδεκα παράθυρα ἔχασε τὴ γοητεία του ἀνεπανόρθωτα καὶ τὸ ρυθμὸ του μὲ τὴν προσθήκη πού ἔγινε τὸ 1936. Δὲν τὸν πέτυχαν μὲ τὴν ἀρχικὴ του κατασκευὴ καὶ περνοῦσε τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Γι' αὐτὸ τὸν ὑψωσαν μὲ τοῦβλα μέχρι τὴν κορυφὴ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸν σκέπασαν μὲ εὐρωπαϊκὰ κεραμίδια, σὰν μιὰ σκεπὴ σπιτιοῦ γιὰ νὰ τὸν στεγανοποιήσουν.

Ἐντύπωσι ἰδιαίτερη προξενεῖ τὸ ὑψηλὸ καὶ καλλιτεχνικώτατα κτισμένον καμπαναριό, ὅλο μὲ πελεκητὲς πέτρες, μὲ τὶς δυὸ γλυκὴς καμπάνες.

Στὴν κορυφὴ κάτω ἀπὸ τὸ θόλο στεγάζεται ἀπὸ τὸ 1958 τὸ μεγάλο ὥρολόγι, δῶρο τοῦ Κώστα Γιδαράκου, ὁμογενοῦς τῆς Ἀμερικῆς. Μία χρονολογία στὴν κορυφὴ μαρτυρεῖ ὅτι κτίσθηκε τὸ 1911.

Ἡ κεντρικὴ εἴσοδος εἶναι ἀπὸ τὴ νότια πλευρὰ. Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πλαισιώνεται ἀπὸ ἐπιβλητικὰς τζαμόπορτες. Ὅταν εἰσέρχῃσαι μέσα εὐρίσκεσαι στὸ μέσον τοῦ Ναοῦ καὶ ἀμέσως σὲ καταλαμβάνει ἕνα δέος. Ἀπὸ τὰ τριάντα ἔξη (36) μεγάλα τοξοειδῆ παράθυρα μπαίνει ἄφθονο τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐνῶ τὴ νύχτα σκορποῦν ἄπλετο φῶς τὰ 250 περίπου ἠλεκτρικὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα ἀνάβουν στὸν ὄρθρο καὶ τὶς μεγάλες γιορτές.

Τρίκλιτος ὁ Ναός, μὲ δεύτερο γυναικεῖο πού φθάνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέχρι τὴ μέση. Ὡραῖα ἀκτινωτὰ γυψώματα στολίζουν τὶς κάπως ὀγκώδεις κολῶνες στίς ὁποῖες στηρίζονται ὁ πανύψηλος τροῦλλος καὶ τὰ τόξα.

Στέκεσαι στὸ μέσον καὶ θαυμάζεις τὸν ἀπὸ τὸ 1935 κρεμασμένο μεγαλοπρεπὴ βαρύτιμο κρυστάλλινο πολυέλεο, πού ἦλθε παραγγελία κατ'εὐθείαν ἀπὸ τὴ Πράγα τῆς Τσεχοσλοβακίας. Μπροστὰ καὶ πίσω ὑπάρχουν δυὸ μικρότεροι καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀκόμη μικρότεροι, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν σχῆμα σταυροῦ.

Τὸ δεσποτικὸ καὶ ὁ ἄμβωνας στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ξυλόγλυπτα, ἐξαισια δείγματα τῆς ἀγιορείτικης τέχνης.

Ὁ λεπτοσκαλισμένος ἀριστερὰ σου καὶ ὑψηλὰ ἄμβωνας εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους σὲ ὠραιότητα πὸν θὰ μποροῦσες νὰ συναντήσης. Οἱ τέσσερες Εὐαγγελιστὰὶ μὲ τὸ Χριστὸ στὸ μέσον εἶναι ἀγιορείτικης τέχνης. Ἐνας μεγαλοπρεπῆς σκαλισμένος ἀετός, ἐπάνω στὸν ὁποῖο στηρίζεται, σηκώνει —συμβολικὰ— καὶ μεταφέρει τὸ κήρυγμα σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Ὁ Δεσποτικὸς θρόνος δεξιὰ σου δὲν ὑστερεῖ κι αὐτὸς σὲ χάρι. Κατασκευασμένοι ἀπὸ τὸν ἴδιο τεχνίτη μὲ τὸν ἄμβωνα, στηρίζεται στὶς ράχες τῶν δυὸ σκαλιστῶν λιονταριῶν. Οἱ σκαλιστὲς ἐπίσης συμβολικὲς παραστάσεις τῆς ἀμπέλου μὲ τὰ πουλιὰ ποὺ τρώγουν τὸν καρπὸ σταφυλίου τὸν στολίζουν ἰδιαίτερα. Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀρχιερέως Χριστοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν παλαιὰ ἐκκλησία, εἶναι τοῦ ζωγράφου Βασιλείου ἐκ Γρεβενῶν. Ἄλλες δυὸ εἰκόνες τοῦ ἰδίου ζωγράφου εὐρίσκονται στὰ δυὸ προσκυνητάρια, τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ ἀριστερὰ καὶ τῆς Παναγίας ἀπέναντι ἀπὸ τὴν κυρία εἴσοδο μὲ χρονολογία 1860, καλῆς μεταβυζαντινῆς τεχνοτροπίας.

Τὸ προσκυνητάρι δεξιὰ ἔχει τὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία εἶναι ἐξαιρετικῆς τέχνης. Ἄνῃκε καὶ αὐτὴ στὴν Παλαιὰ Ἐκκλησία, ἀλλὰ εἶναι ἄλλου ζωγράφου. Τὰ ζωηρὰ μὲ ἄριστο συνδυασμὸ χρώματα καὶ τὰ ἱεροπρεπῆ πρόσωπα προσδίδουν ὠραιότατο σύνολο.

Τὰ 60 στασίδια πλαισιώνουν τὸ μεγάλο τῆς χώρο καὶ χρησιμεύουν γιὰ νὰ ξεκουράζονται οἱ γεροντότεροι πιστοὶ κατὰ τὴ θεία λειτουργία.

Ἐντυπωσιάζει τὸν πιστὸ καὶ ὁ μεγάλος Ἐπιτάφιος ἀνηρητημένος στὸ κέντρο τοῦ ἀριστεροῦ τοῖχου τοῦ κυρίως Ναοῦ. Εἶναι χρυσοκέντητος, Ρουμανικῆς προελεύσεως.

Μπροστὰ ὀρθώνεται ἐπιβλητικὰ τὸ τέμπλο ποὺ χωρίζει τὸ Ἅγιο Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναό. Οἱ μεγάλες εἰκόνες, δώδεκα τὸν ἀριθμὸ, ποὺ τὸ στολίζουν, εἶναι ἀγιορεϊτικες, ἀπὸ τὸν Ἀγιογραφικὸ οἶκο Κυριλλαίων τῆς Σκήτης τῆς Ἁγίας Ἄννης μὲ χρονολογία 1930. Ἔργα θαυμάσια. Βυζαντινὴ τέχνη μὲ βαθειὰ ἐπίδρασι τῆς Ρωσικῆς. Τὸ μάτι ἀχόρταγα καρφώνεται ἐπάνω στὴν ἀρμονία τῶν προσώπων καὶ τῶν χρωμάτων. Στὴν Ὁραία Πύλη εἶναι ὁ Χριστὸς ὡς Ἀρχιερεὺς μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια. Μπροστὰ ἡ ἐπτάφωτη ὀλόχρυση λυχνία καὶ ἐπάνω δεσπόζει ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Ὅταν ἀνοίγη ἡ Ὁραία Πύλη παρουσιάζεται ἡ Ἁγία Τράπεζα, τὸ ἀναίμακτο θυσιαστήριο, ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ὠραιότατα στολισμένη μὲ τὰ πλούσια καλύμματα, τὰ ἐξαπτέρυγα, τὸ ἀροτόφοριο, πολυκεροστάτες καὶ στὸ βάθος ὁ Ἐσταυρωμένος καὶ δεξιὰ ὁ Νυμφίος σὲ ὀρθία στάσι τοῦ ζωγράφου Δόντα. Ἀνεκτίμητος θησαυρὸς γιὰ τὸ χωριὸ μας εἶναι ἡ λειψανοθήκη, μὲ ὀκτάδα περίπου λείψανα Ἁγίων. Μεγάλος καὶ ζηλευτὸς θησαυρὸς. Ἀνοίγουμε μὲ εὐλάβεια τὴν ἀργυρὴ λειψανοθήκη, διαστάσεων 0,25 μῆκος, 0,17 πλάτος καὶ 0,22 ὕψος καὶ ἀσπαζόμεστε τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν Ἁγίων: 1) Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, 2) Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, 3) Παντελεήμονος, 4) Σπυρίδωνος, 5) Χαράλαμπος, 6) Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, 7) Κυρίκου καὶ 8) ἐνὸς ποὺ δὲν διαβάζεται τὸ ὄνομα.

Τὸ Ἅγιο Βῆμα εἶναι πολὺ εὐρύχωρο. Στὴν ἀριστερὴ κόγχη τῆς Προσκομιδῆς ὑπάρχει ὠραία ἀγιογραφία μὲ τὴν παράστασι τῆς Ἀποκα-

θηλώσεως τοῦ Χριστοῦ. Στὴ δεξιὰ κόγχη εἶναι ἄλλη μὲ τὴν ἀπεικόνισι «Ἡ Ψηλάφισι τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ» καὶ μὲ χρονολογία 1974.

Ἡ βιβλιοθήκη, πού μεταφέρθηκε στὸ νεότευκτο γραφεῖο φυλάσσει πολλὰ βιβλία ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Ἐκκλησία. Ὅλα εἶναι λειτουργικῆς χρήσεως καὶ προέρχονται μερικὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Λάσδας. Εἶναι τυπωμένα στὴ νέα γραφὴ (ἀπὸ τὸ 1843 μέχρι τὸ 1868). Τὸ μηνιαῖο τοῦ Φεβρουαρίου ἔχει μερικὲς πρόσθετες σελίδες μὲ βυζαντινὴ γραφὴ τοῦ 1551. Ἐπίσης ἄλλο ἓνα μηνιαῖο τοῦ Φεβρουαρίου εἶναι ἀπὸ τὸ 1732 καὶ ἄλλο, τοῦ Αὐγούστου, ἀπὸ τοῦ 1779.

Ἐπάνω στὸ γυναικεῖο φυλάσσονται εἴκοσι τέσσερες (24) φορητὲς εἰκόνες ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας, μὲ χρονολογία ἀγιογραφῆσεως 1865, ὅπως ἀναγράφεται στὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Τεχνοτροπία νεώτερη, μᾶλλον λαϊκὴ, τοῦ ἰδίου ἀγιογράφου.

Ἀπὸ τὸ βελουδίνο κόκκινο Εὐαγγέλιο μὲ τὶς ἀργυρῆς παραστάσεις, ἐκδόσεως Ἐνετίας τοῦ 1851 ἀντλοῦμε τὴν πληροφορία τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ναοῦ. Ἐγιναν λέγει στὶς 15 Ἰουνίου 1930 Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἐπὶ Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφανσάλων + I-EZEKIHΛ.

Ἄλλα σχετικὰ μὲ τὴν καινούργια ἐκκλησία ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: Πρῶτος ἐφημέριος ἐ χρημάτισε ὁ παπα - Λάμπρος Σδροῦλιας μέχρι τὸ 1953 πού πέθανε, πρῶτος στεφανώθηκε ὁ Δημήτριος Γιωτόπουλος καὶ πρώτη βαπτίσθηκε ἡ Ἐλμίνη Ἀπ. Θεοῦ.

Ὁ περικαλλὴς αὐτὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως στοίχισε ἀκριβὰ γιὰ τοὺς Καναλιώτες. Ἄλλὰ ἡ εὐσέβειά τους ὑπερνίκησε τὶς ὑλικὲς δυσκολίες καὶ μὲ τὸ μεροκάματό τους καὶ τὴν ἐτήσια συνδρομὴ ὀλοκλήρωσαν τὴν εὐλαβῆ ἐπιθυμίαν τους. Μερικὲς οἰκογένειες πού οἰκονομικὰ βρισκόταν σὲ καλύτερη κατάστασι διέθεταν μεγαλύτερα χρηματικὰ ποσὰ κάθε χρόνον.

Ἡ Ἐπιτροπεία διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 117)12.8.30 πρακτικοῦ τῆς κατονομάζει τοὺς ἐνισχυτὰς καὶ τοὺς διαχωρίζει σὲ Συνδρομητὰς, Δωρητὰς καὶ Εὐεργέτας, ἀνάλογα μὲ τὸ ποσὸν πού διέθεσαν.

Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ναοῦ φυλάσσεται ἓνα βιβλίον, πού δείχνει τὴν εἴσοφον τοῦ καθενὸς χωριστά.

Ἀπὸ τὸ 1915 σώζεται μία μελέτη ἐνὸς ὑπομηχανικοῦ τῆς Καρδίτσης ὀνόματι Παπαζήση, στὴν ὁποία περιλαμβάνονται: Ἡ προμέτρησι τοῦ ἔργου, τιμολόγιο, ὁ προϋπολογισμὸς γιὰ τὸ ὑπόλοιπο ἔργο, πού γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀνέρχεται στὶς 12.500 δραχμῆς, ὅταν ἡ ἐκσκαφὴ καὶ ἡ μεταφορὰ χωμάτων ἐνὸς κυβικοῦ πληρωνόταν ὀκτὼ δεκάρες.

Γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ καλλωπισμὸ πωλήθηκαν τὸ 1930—31 γύρω στὰ πενήντα (50) στρέμματα χωράφια τοῦ Ναοῦ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἰσπράχθησαν

περίπου ἑκατὸν τρεῖς (103.000) χιλιάδες καὶ δυὸ ὑδρόμυλοι στὸν Ἅγιο Ἀκάκιο (Γόλιτσα) ἀξίας σαρανταπέντε χιλιάδων (45.000) δραχμῶν. Ἔτσι συμπεραίνεται ὅτι οἱ εἰσπράξεις τὸ 1930 ὑπερέβησαν τὶς 150.000 δραχμές. Μόνον γιὰ τὰ δώδεκα κανδήλια πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὸ 115) 12.6.1930 πρακτικὸ ὅτι στοίχισε τὸ ἕνα χίλιες δραχμές, ἐπειδὴ εἶναι ἀργυρᾶ, καὶ ἕνα μὲ τρία κανδήλια τέσσερις χιλιάδες.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ μαρτυροῦν τὰ μεγάλα ποσὰ ποὺ δαπανήθηκαν, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνουμε σήμερα τὴ μεγαλοπρέπειά του.

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ (ΑΪ· ΛΙΑΣ)

«...Εἰς τοῦ χωριοῦ τὴν κορυφὴν εἶν' ὁ Προφήτ' Ἡλίας
Τὸ Νέον Ἐξωκλήσιον τὸ πλήρες γοητείας
Ἐκεῖθεν φαίνεται σχεδὸν ὅλη ἡ Θεσσαλία
λόφοι, θουνὰ καὶ ποταμοὶ καὶ πόλεις καὶ χωρία...»
(Γ. Σωτήρης)

«Τοῦ Ἀϊλιᾶ τὸ κυπαρίσσι
Πῶς φαντάζει ἀπὸ μακρὰ
Καὶ δλόγυρα πολλὰ
δένδρα ἄνθη φουντωτά».
(Λ. Δ. Παπαγεωργίου)

Εἶναι ὁμολογουμένως ἐξαιρετικὰ μαγευτικὴ ἡ τοποθεσία μὲ τὴ θαυμάσια θέα. Ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν 396 μέτρων τὸ μάτι ἀχόρταγα ἀπλώνεται γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸν κάμπο τῆς δυτικῆς Θεσσαλίας, ὡς τὴν Ὁρθου, τὸ Πήλιο, τὸν Κίσσαβο, τὸν Ὀλυμπο, τὰ Χάσια, Κόζιακα, τὶς κορυφές τῆς Πίνδου καὶ νὰ ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὴν ἄπειρη ὁμορφιά.

Γι' αὐτὴ τὴν ὠραιότατη καὶ δροσερὴ πάντα κορυφή, μὲ τὸ γοητευτικὸ ἐκκλησάκι καὶ μὲ τὸ τσιμεντοστρωμένο δρομάκι μιλάει στὴ συνέχεια καὶ ὁ Γ. Σωτήρης.

.. Πλὴν τοῦτο δὲν ἠτύχησα διὰ νὰ τὸ γνωρίσω.
οὐδὲ νὰ ἐκκλησιασθῶ, οὐδὲ νὰ προσκυνήσω.
Ὅταν ἐγὼ ἤμην ἐκεῖ (1876—1881) δὲν εἶχαν αὐτὸ κτίσει.
Ἄλλ' ὅμως εἰς τὴν θέσιν του ἔχω περιπατήσει».

Στὴ θέσι αὐτὴ λένε πὼς ὑπῆρχε εἰκόνημα, ἀλλὰ ἡ ὀνομασία Ἄϊ Λιάς εἶναι πολὺ παλαιότερη.

Ἡ ἀπόφασι γιὰ νὰ κτισθῇ ὁ Ἄϊ Λιάς πάρθηκε περίπου ὡς ἐξῆς, ὅπως τὴν διηγοῦνται οἱ Κώστας Λ. Σδρολίας, παπα - Κώστας Τσαρούχας,

«Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου». Πιστοὶ ἐφαρμμοστὲς τῆς θείας ἐντολῆς οἱ Καναλιῶτες κατηφορίζουν ξαλαφρωμένοι στὸν φιδωτὸ τιμεντένιο διάδρομο μετὰ τὸν Κυριακάτικο ἐκκλησιασμό ἀπ' τὸν ἀνθοστολισμένο «Αἶ Λιά».

Σπῦρος Κατέρης καὶ Λάμπρος Μπρακατσούλας. Τῇ δευτέρῃ μέρᾳ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸ 1902 γίνονταν ἡ γνωστὴ λιτανεῖα στὸ χωριό. Ὅταν ἡ πομπὴ κατηφόρισε στὰ «Σδρολεῖκα» παρέμειναν στὸ εἰκόνισμα τοῦ Ἁϊλιᾶ καμμιά δεκαπενταριά ἄνδρες ἀπὸ τὸν πάνω μαχαλά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται οἱ: Δημήτριος Παπαγεωργίου (Καραμῆτρος), Γεώργιος Σδρολίας (Σιώκας), Γεώργιος Τσαρούχας, Θωμᾶς Σδρολίας, Γεώργιος Γιωτόπουλος, Χρῖστος Γιωτόπουλος καὶ ἄλλοι, καὶ ἐπρότεινε ἓνας ἀπὸ τὴν παρέα, ὅτι «πρέπει νὰ ὑλοποιήσουν τὶς συζητήσεις πὺν κάνανε ἄλλες φορὲς στὸ «ὑπαίθριο καφενεῖο τοῦ Παγώνη» καὶ νὰ φτιάξουν ἓνα ἐξωκκλησιάκι ἐκεῖ ἐπάνω». Ἀναρωτήθηκαν βέβαια τότε, πὺ θὰ εὔρισκαν τὰ χρήματα. Κάποιος ἀπάντησε ὅτι «ἐμεῖς πὺν εἴμαστε ἐδῶ θὰ βάλουμε ἀπὸ ἓκατὸ (100) δραχμὲς (ἡ χρυσὴ λίρα εἶχε τότε 12 δραχμὲς), θὰ ζητήσουμε τὴ συνδρομὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους χωριανούς καὶ θὰ τὴ φτιάξουμε». Πράγματι συγκεντρώθηκαν ἔτσι 1.500 δραχμὲς. Κατέθηκαν ἔπειτα στὴν πλατεῖα καὶ ἔκαμαν ἔρανο. Ἐγινε ἡ ἀρχὴ καὶ μαζεύτηκαν ἀρκετὰ χρήματα. Κάλεσαν τὸν μαστρο - Ντούλα καὶ τοῦ ἀνακοίνωσαν τὴν ἀπόφασί τους. Ἐκεῖνος εἶδε τὴν προθυμία τους καὶ τοὺς ἐνθάρρυνε λέγοντας: «Σᾶς βλέπω ὅτι ἔχετε ζῆλο καὶ μὲ τὰ χρήματα πὺν μαζέψατε θὰ φτιάξετε μεγάλη Ἐκκλησία».

"Ετσι ανέλαβε ο ίδιος αρχιτέκτων και με τους μαστόρους του άρχισε...

Η εκκλησία πρέπει να τελείωσε μέσα στον ίδιο χρόνο, το 1903. Ο ρυθμός της είναι Βασιλική τρίκλιτος. Στο ψηλό καμπαναριό κρέμονται δυο γλυκόλαλες καμπάνες που ακούονται ως τον "Άγιο Άκάκιο, το Μούρκ, τη Σαρακίνα, Λοξάδα και Φανάρι, όταν καλούν τους πιστούς.

Οι δυο ωραίοι πολυέλαιοι, τὰ δυο προσκνητήρια, τὸ τέμπλο με τις όπωσδήποτε καλές εικόνες του, φτιαγμένες από τον ίδιο άγιογράφο τὸ 1903. Οι εικόνες τὸυ έορτολογίου επάνω φέρουν τὴ χρονολογία 1904.

Τὰ καλοβαλμένα 40 περίπου στασίδια, όλα άποτελούν μία άρμονία και προσδίδουν μιὰ ιδιαίτερη χάρι. "Άλλες 16 μικρές φορητές εικόνες με χρονολογία 1904 βρίσκονται στὸ κελλί.

Στὸ "Άγιο Βήμα βρίσκονται δυο Εὐαγγέλια άργυρόδετα και με άρ-
γυρές παραστάσεις χρονολογούμενα 1893 και 1899. Ὑπάρχουν δυο Τρι-
ώδια τὸυ 1856, Πεντηκοστάριο τὸυ 1860, μηνιαία τὸυ 1896 και ένα Εὐ-
αγγέλιο χρυσόδετο τὸυ 1921.

Δίπλα από τὴν Ἐκκλησία υπάρχει ένα δώροφο κελλί, που τὸ ισό-
γειο χρησιμοποιεῖται για άποθήκη και ὁ άνω ὄροφος ως γραφείο. Κατὰ
καιρούς, ιδιαίτερα τὸ καλοκαίρι, επειδὴ έχει δροσιά, φιλοξενεῖ για μελέ-
τη τὸυς υποψηφίους για τὴς άνώτατες σχολές και τὸυς φοιτητές.

Σε άπόσταση δέκα περίπου μέτρων μπροστὰ από τὸ Ναὸ υπάρχει ἑ-
να κίόσκι. Στηρίζεται πάνω σε τέσσαρες στρογγυλές κολῶνες που κατα-
λήγουν και συνδέονται μεταξύ των με τόξα και πάνω στηρίζεται ένας
τροῦλλος, που στολιζεται με πολύχρωμα φωτάκια. Ἀπὸ κάτω υπάρχει ἡ
ἐξέδρα με τὴ μόνιμη τιμεντένια τράπεζα που χρησιμεύει για τὴν τελετὴ
τὸυ άγιασμοῦ και τὴς Ἐναστάσεως.

Ἀποτελεῖ κι' αὐτὸ ένα ἐπὶ πλέον στολίδι για τὸν "Αἱ Λιά που τὸ ἔκτι-
σε με δαπάνες του ὁ Δ. Κωτούλας στὴ μνήμη τὴς γυναίκας του Βαίτσας.

Ὡς πρῶτος μόνιμος κάτοικος τὸυ "Αἱλιᾶ καθὼς διαβάζομε σε μιὰ
κεραμίδα στὴ στέγη, ὑπῆρξε κάποιος Μοναχός, Πέτρου Εὐγένιος (Εὐάγ-
γελος), ἀδελφὸς τὸυ Νικ. Πέτρου, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ ὄνομά του και ἀ-
ποτύπωσε τὸ δεξι χέρι του στὴν κεραμίδα. Αὐτός, ὅπως γράφει ὁ Γ. Σωτή-
ρης, ἦρθε από τὸ Μοναστήρι τὴς Κορώνας.

Πρῶτος μόνιμος ἐφημέριος ανέλαβε 30 Μαρτίου 1930 ὁ ἱερεὺς
Κωνσταντῖνος Τσαρούχας μέχρι τὸ 1953. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὁ ἐξωραϊ-
σμὸς και καλλωπισμὸς. Ἀπὸ τὸ 1953 μέχρι σήμερα ἐφημερεύει ὁ ἱερεὺς
Χρῖστος Κωστόπουλος από τὰ Χάρμαινα.

Ἀπὸ τὸ 1903 μέχρι τὸ 1930 ἐφημερεύανε με τὴ σειρά οἱ ἱερεῖς τὸυ
χωριοῦ μας που ἦταν πάνω από πέντε. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ἐδημιουργοῦν-
το παράπονα και μικροπαρεξηγήσεις. Μερικὲς φορὲς μάλιστα φθάνανε
στὸ σημείο νὰ μὴ θέλουν νὰ πηγαίνουν νὰ λειτουργήσουν καθόλου. Τὸ

γεγονός αυτό έκανε πολλούς να παραδέχονται ότι ο Προφήτης 'Ηλίας τους τιμώρησε. 'Αναφέρονται μερικά γεγονότα. "Ένας εκ των ιερέων ο παπα-Σακελλαράκος δέν ήθελε να γίνη ο Προφήτης 'Ηλίας ένορία. Δέν ήθελε μάλιστα ν' άνεβή στη σειρά του για να λειτουργήση. Τη στιγμή που βαρυγκομώντας άνέβαινε και άντίκρουσε τόν "Αϊλιά έπεσε από συμφόρησι.

'Αξίζει κάθε κόπο ν' άνεβή κανείς μέχρι τόν Προφήτη 'Ηλία. 'Ανταμείβεται με τó άλάφρωμα και την ικανοποίησι που θά νιώση.

ΕΞΟΚΚΛΗΣΙΑ

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

«'Αλλη εκκλησιά κατακαμπής, είν' ο "Άγιος Νικόλας

"Ομορφη και λιθόκτιστη, με εύκολίας δλας».

(Γ. Σωτήρης)

Φαίνεται παράξενο σε μās πώς ο άνθρωπος αυτός που έζησε στο χωριό μας πριν από εκατό περίπου χρόνια, δέν αναφέρει άλλη εκκλησιά πδ κοντινή, τη Λάσδα π.χ. ή την Σαρακίνα, και μνημονεύει την πδ μακρυνή, τόν "Άγιο Νικόλαο. Δικαιολογημένη ή άπορία. 'Ο λόγος είναι ότι στην εποχή του ύπηρχαν τά χωριά της Λάσδας και της Σαρακίνας, τσιφλίκια Πασάδων, και οι εκκλησίες αντιπροσώπευαν 'Ενορίες.

'Ο "Άγιος Νικόλαος ύπῆρξε σαν Μοναστήρι. Σήμερα άνήκει στην Κοίμησι ως 'Εξωκκλήσι. Κτίστηκε τó 1852, όπως μαρτυροῦν τέσσερες έπιγραφές του. Δυό εύρίσκονται στη δυτική πλευρά και δυό στη νότια. 'Η μία είναι στην είσοδο και με ήμερομηνία «ΓΙΝΑΡΙΟΥ 2».

Τό ύψος του Ναού είναι γύρω στα έξι μέτρα, τó μήκος δέκα έπτά και ένδεκα μέτρα τó πλάτος. Είναι λιθόκτιστος σε ρυθμό Βασιλικής, τρικλιτος.

Με τó πέρασμα του χρόνου κατέστη έτοιμορροπος, γι' αυτό έσωτερικά έχει γίνει άπ' την αρχή ή αναστήλωσι και δέθηκε στερεά πλέον. Είναι πολύ έξαιρετική εκκλησία σαν οικοδόμημα, τόσο που θά τη ζήλευε και ένα χωριό να την είχε για ένορία.

'Από σημειώσεις του δασκάλου μας Σπύρου Κατέρη μαθαίνουμε πώς κητόρας φέρεται κάποιος μοναχός Στέφανος, ο όποιος είχε αδελφή μοναχή (καλόγρια) στη Κοίμησι της Θεοτόκου από τó γένος Καλαμπρεζαίων ή Φασιαναίων. 'Ο ίδιος έκτισε και τά κελλιά που μόναζε. "Ένα δέ σώζεται και σήμερα.

Στό ύπ' αριθ. 119)13.9.1930 Πρακτικό της 'Ενοριακής 'Επιτροπείας διαβάζουμε ότι, «άποφαίνεται όμοφώνως, υπέρ της κατεδαφίσεως των συνεχομένων μετά του έξωκκλησίου 'Αγίου Νικολάου έτοιμορρόπων κελλίων... ως μη εκπληρούντων πλέον ούδένα σκοπόν».

Ἐπίσης ὁ αὐτὸς μοναχὸς εἶχε φτιάξει καὶ ὑδρομύλους στὸν Ἅγιο Ἀκάκιο, τοὺς ὁποίους πούλησε τὸ 1930 τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μὲ ἱερέα τὸν Λάμπρο Σδρόλια, στοὺς Δημήτριον Γκρέκαν καὶ Νικόλαον Μόσιαλον ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀκάκιο, γιὰ νὰ τελειώσῃ ἡ καινούργια Ἐκκλησία.

Στὸ τέμπλο οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι ζωγραφισμένες ἀπὸ τὸ αὐτὸ χέρι. Στὴν τελευταία διαβάζουμε τὰ ἑξῆς: «1864 ἱστορήθησαν αὐταὶ αἱ 4 εἰκόνες Ἄρχ. τοῦ Ἁγίου Φαναρίου...». Ἐδῶ εἶναι σθησιμένα τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ κάποια ἀπόξεσι. Πιθανὸν θὰ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιερέως, ἴσως καὶ τοῦ ἀγιογράφου. Σὲ μιὰ ἄλλη εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀναγράφεται 1866 καὶ τὸ ὄνομα Ζήση. Ὅλες οἱ εἰκόνες εὐρίσκονται σὲ πολὺ καλὴ κατάστασι, μεταβυζαντινῆς τέχνης, ἀλλὰ μὲ γνήσια τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βυζαντινῆς.

Στὴν Προσκομιδῇ εἶναι ἀγιογραφημένη ἡ Ταφὴ τοῦ Κυρίου σὲ ὄρθια στάσι μὲ τὰ πρόσωπα τῆς Θεοτόκου δεξιὰ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀριστερά, καὶ μὲ τὰ λόγια: «ἄνω σὲ ἐν Θρόνῳ καὶ κάτω ἐν Τάφῳ». Ἐπάνω ἀπὸ τὴν Ταφὴ παρίσταται ἡ Θεοτόκος καὶ πῦρ ψηλὰ ἡ Ἁγία Τριάδα περιστοιχιζομένη ἀπὸ Ἀγγέλους καὶ Πολυόμματα. Στὰ Δίπτυχα μνημονεύονται ὀνόματα διαφόρων μοναχῶν, ὅπως Ἀνανίου ἱερομονάχου καὶ ἄλλων μὲ πολλὰς ἀνορθογραφίας.

Ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἀξία ἔχουν τὸ Εὐαγγέλιο μὲ τὸν Ἀπόστολο, τυπωμένα στὴν Ἑνετία τὸ 1776 καὶ τὸ 1755 ἀντιστοιχῶς, σὲ συντηρημένη μεταβυζαντινῆ γραφῇ.

Στὸ Εὐαγγέλιο, στὴ πρώτη σελίδα ὑπάρχει ἡ ἑξῆς σημείωσι: «Τὸ παρὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον (μία δυσανάγνωστη λέξι) μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κειμένης ἀνά μέσον Καπᾶς καὶ Πύργου». Αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι προσφέρθηκε δῶρο ἀπὸ τὸ ὁμόνυμο Μοναστήρι. Ἐπίσης μερικὲς σημειώσεις γράφονται στὸν Ἀπόστολο, ἀλλὰ τόσο ἐφθαρμένες πὺρ δὲν βγαίνει νόημα. Ὑπάρχει καὶ ἓνα Πεντηκοστάριο, σὲ νέα γραφῇ τυπωμένο στὴν Ἑνετία τὸ 1846.

Οἱ Καναλιῶτες ἂν καὶ στεριανοί, τιμῶν μὲ περισσὴ εὐλάβεια τὸν Ἅγιο Νικόλαο. Αὐτὴ τους δὲ τὴν τιμὴ τὴν ἐκδηλώνουν περισσότερο στὴ γιορτῇ του, στὶς 6 Δεκεμβρίου. Τότε παρατηρεῖται κάτι τὸ ἀξιομνημόνευτο. Ἡ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ χωριὸ Κανάλια, εἶναι μία ὥρα καὶ μισὴ μὲ τὰ γαϊδουράκια. Ἄν καὶ πολλὰς φορὰς τυχαίνει κακοκαιρία, ἐν τούτοις οἱ προσκυνητὲς εἴτε πεζοπορώντας εἴτε καθαλικεύοντας τὰ ζῶα τους καταβαίνουν στὸν Ἅγιο. Μετὰ τὴ θεία λειτουργία, παίρνουν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὸ τέμπλο καὶ ψάλλοντας τὸ «Κανὸνα πίστεως... πάτερ ἱεράρχα Νικόλαε...», ἐξέρχονται τοῦ Ναοῦ καὶ σὲ εἰδικὴ μόνιμη τράπεζα σηκώνουν τὸ ὕψωμα, διαβάζουν ἀγιασμό, ἀσπάζονται τὸ σταυρὸ καὶ ἀγιά-

ζονται. Παίρνουν τὸ ἀντίδωρο καὶ εὐχονται ὁ ἕνας στὸν ἄλλον «χρόνια πολλά, καὶ τοῦ χρόνου νὰ μᾶς ἀξιώσει ὁ Ἅϊ - Νικόλας». Κολατσίζουν λίγο πρόσφορο συνήθως καὶ παίρνουν τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Πολλοί, οἱ νέοι συνήθως, ἀνεβαίνουν πεζοί, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς ράχες, γιὰ πιὸ σύντομα. Μιὰ γραμμὴ ἀτέλειωτη βλέπει κανεὶς ν' ἀνηφορίζει. Σήμερα τὰ τροχοφόρα μέσα συγκοινωνίας ἄλλαξαν τὸν παλιὸ ρυθμὸ καὶ τὴν ἡμέρα αὐτή.

Η ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Τὸ 1952 γύρω στὶς 6 Δεκεμβρίου εἶχε ἐκσπάσει μεγάλη κακοκαιρία. Τὸ χιόνι εἶχε καλύψει τὰ πάντα. Σκέφθηκαν τότε οἱ ἱερεῖς, Παπα - Λάμπρος Σδροβίας καὶ Παπα - Κώστας Τσαρούχας, νὰ ἀναβάλουν τὴ γιορταστικὴ λειτουργία τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὶς 6 γιὰ τὶς 12 τοῦ μηνός. γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ καλλιτέρευε ὁ καιρὸς. Πράγματι οἱ ἱερεῖς τὸ ἀνεκοίνωσαν στὶς Ἐκκλησίες καὶ λίγοι προσκυνηταί, ἐπειδὴ καὶ πάλι ὁ καιρὸς δὲν ἦταν εὐνοϊκός, κατέβηκαν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου.

Ὅταν τελείωσε ἡ θεία λειτουργία, κατὰ τὴν ὥρα τοῦ Κοινωνικοῦ, ὁ νεωκόρος Ἀπόστολος Κρίκος (Ψάρας), πῆγε νὰ πάρῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὸ τέμπλο, νὰ τὴν ἔχουν ἔτοιμη, νὰ βγοῦν γιὰ τὸν ἁγιασμό. Τότε μπροστὰ στὰ κατάπληκτα ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ φόβο μάτια τῶν πιστῶν συνέβη κάτι τὸ ἀνατριχιαστικόν. Ἡ εἰκόνα, ἂν καὶ δὲν εἶναι οὔτε καρφωμένη, οὔτε σφηνωμένη, δὲν ἔβγαινε. Τὴν τραβήξε μερικὲς φορές... τίποτε. Ὅλοι σταμάτησαν νὰ κοιτάζουν ἀπορημένοι. Τὰ ἔχασαν κυριολεκτικά. Δὲν καταλάβαιναν ἂν βλέπουν καλὰ αὐτὸ πού παρακολουθοῦν τὰ μάτια τους ἢ ὄνειρεύονται.

Ὁ νεωκόρος τότε παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν προσπάθειά του καὶ ἀναστατωμένος ἀνακοινώνει στοὺς ἱερεῖς, στὸ Ἅγιο Βῆμα, ὅτι ἡ εἰκόνα δὲν βγαίνει. Στὸ μεταξὺ ἐπέχεισαν καὶ μερικοὶ ἄλλοι πιὸ χειροδύναμοι, ὅπως ὁ Λάμπρος Ἀναστασίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρά τους ἐγκατέλειψαν τὴν προσπάθεια. Χρησιμοποίησαν καὶ τὸ μυτερὸ σιδερένιο μανάλι γιὰ μοχλό, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ στράβωσε. Κατόπιν βγαίνει ὁ αἰμίμητος Παπα - Λάμπρος Σδροβίας καὶ ἀφοῦ ἔκαμε μιὰ τελευταία προσπάθεια, χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἀπευθύνεται στὸ καταφοβισμένον ἐκκλησίασμα καὶ λέγει, ὅπως ὁ ἴδιος μοῦ τὰ διηγήθηκε καὶ πολλοὶ ἄλλοι αὐτόπτες: «Χωριανοί μου, ὅπως βλέπετε, ὁ Ἅγιός μας δὲν θέλει νὰ παραστῇ στὸν ἁγιασμό μας πού κάνουμε κάθε χρόνο, ἐπειδὴ δὲν ἤρθαμε στὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς του. Γι' αὐτὸ ἄς κάνουμε ὄρο ὅλοι μας, ὅτι, ὅ,τι δήποτε καιρὸ καὶ ἂν κἀν ἄλλη φορὰ, αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ξανακάνουμε. Πρέπει νὰ ἐρχώμαστε τακτικὰ στὴ

μνήμη του. Ἐγὼ καὶ ὁ Παπα - Κώστας θὰ ἐρχώμαστε. Ἄς γονατίσωμε λοιπὸν νὰ παρακαλέσωμε τὸν Ἅγιο Νικόλαο νὰ μᾶς συγχωρήσῃ». Καὶ λέγοντας αὐτὰ ὅλοι πέφτουν στὰ γόνατα καὶ συγκινημένοι προσεύχονται. Οἱ ἱερεῖς ψάλλουν τὸν ἁγιασμὸ μπροστὰ στὴν εἰκόνα, στὸ τέμπλο.

Ὅταν τελείωσε ὁ ἁγιασμὸς, σηκώνεται ὁ παπα - Λάμπρος καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν εἰκόνα. Ὡ τῶν θαυμασίων σου Χριστέ! Ἡ εἰκόνα ποὺ μέχρι πρὸ ὀλίγου δὲν ξεκολλοῦσε, βγήκε τώρα μὲ μεγάλη εὐκολία. Ἄλλη συγκίνησι στοὺς πιστοὺς, σταυροκοπήματα καὶ εὐχαριστήριες προσευχές. Ἀναφωνήσεις ὡς « Ἄγιε Νικόλαε βοήθα μας ».

Ἔτσι περισσότερο ἐνισχυμένοι ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ οἱ χωριανοὶ στὴν πίστι τους καὶ μὲ καινούργιες ἀποφάσεις πήρανε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιὰ τὸ χωριό.

Ἡ εἶδησι στὸ χωριὸ προκάλεσε, ὅπως ἦταν φυσικό, θαυμασμὸ, κάποιο αἶσθημα ἐνοχῆς γιὰ κείνους ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ πᾶνε καὶ ἀναξωπύρωσε τὴν πίστι τῶν ὀλιγοπίστων. Ὅλοι τους δὲ ὑπόσχονται νὰ ἐκκληρώσουν τὴν ἐπιθymiα τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ πηγαίνουν στὴν Ἐκκλησία κάθε χρόνον στὴ μνήμη του.

Ο Α·Ι· - ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

(ΣΑΡΑΚΙΝΑ)

Ὅπως προαναφέραμε ὁ Ἅϊ - Γιάννης στὴ Σαρακίνα δὲν ἦταν ἀνέκαθεν ἐξωκκλήσι. Τουλάχιστον μέχρι τὸ 1900 ἀποτελοῦσε ξεχωριστὴ ἐνορία μὲ δικό της ἱερέα, ἐπειδὴ ἡ Σαρακίνα ἦταν χωριό. Τελευταῖοι κάτοικοι ἦταν οἱ Μπαλταῖοι, οἱ ὁποῖοι κατέφυγαν στὸ Ἴσαρι, τὸ σημερινὸ Παλαιοκκλήσι. Μ' αὐτοὺς εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλήσουμε πολλὰ φορὲς στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου, ὅπου ἔρχονται νὰ προσκυνήσουν μαζί μὲ πολλοὺς Ἴσαριῶτες.

Μετὰ τὴ διάλυσι τοῦ χωριοῦ Σαρακίνα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἅϊ - Γιάννη περιῆλθε στὴ δικαιοδοσία τοῦ Παλαιοκκλησίου (Ἴσαρι). Ἀπὸ τὸν Νοέμβριον ὁμοῦ τοῦ 1918 ἔγινε Καναλιώτικη, ὡς ἐξωκκλήσι τοῦ Ἅιλιᾶ, ἐπειδὴ ὁ Ναὸς αὐτὸς δὲν εἶχε κτηματικὴ περιουσία.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐνεργήσανε μὲ ἐπιδεξιότητα οἱ Καναλιῶτες μὲ τὸν Βουλευτὴ τους Ἀλέξανδρον Παπαποστόλου, ἀδελφὸ τοῦ Σεραφεῖμ καὶ Κώστα Παπαποστόλου. Μιὰ ἐπιτροπὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Γιώργον Σδροβλία, πατέρα τοῦ Παπα - Λάμπρου — Βασίλη καὶ Νίκου Σδροβλία, πῆγε στὴν Ἀθῆνα καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασι τῶν Ἴσαριωτῶν, κέρδισε τὴν ὑπόθεσι σὲ διάστημα μᾶς ὥρας. Οἱ Ἴσαριῶτες εἶχαν καὶ αὐτοὶ τὴ λίγη ὑποστήριξι τοῦ Βουλευτῆ Τερτίπη, ὁ ὁποῖος δὲν ἤθελε νὰ δυσαρεστήσῃ καὶ τοὺς Καναλιῶτες.

Ὁ Στέργιος Γηράσης πού ὑπηρετοῦσε στρατιώτης τότε στήν Ἀθήνα, ἦταν παρῶν τῆ στιγμῇ πού ὁ Ἀλέκος Παπαποστόλου ἀνεκοίνωσε στήν ἐπιτροπὴ τὴν ἀπόφασιν ὅτι «ἡ ἐκκλησία τοῦ ᾿Αἰ - Γιάννη τῆς Σαρακίνας ὑπάγεται στὸν ᾿Αἰ Λιὰ Καναλίων».

Ὁ Ναός, ρυθμοῦ Βασιλικῆς, μονόκλιτος, εἶναι ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τῆς περιοχῆς μας. Δὲν ὑπάρχει ὅμως καμμία ἀπολύτως χρονολογία, γιὰ νὰ συμπεράνουμε τὸ κτίσιμό του. Μερικὲς φορητὲς εἰκόνες πρέπει νὰ ἔχουν ἀγιογραφηθῆ ἴσως καὶ πρὸ τοῦ 1700. Εἶναι ὅμως σαρακοφαγωμένες καὶ δὲν σώζεται οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ ἀγιογράφου, ἐκτὸς μιᾶς πού φέρει χρονολογία 1735. Ὅλες αὐτὲς μεταφέρθηκαν στήν ἐκκλησία τοῦ ᾿Αἰλιᾶ γιὰ φύλαξι. ᾿Απ' αὐτὲς ἔξι οἱ καλύτερες, γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπὸ τὴν ἀρχαιοκαπηλία μετακομίσθηκαν καὶ παραδόθηκαν μὲ πρωτόκολλο στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο τῆς Μητροπόλεως Καρδίτσας. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

᾿Αριθ. 322. Εὐλίην. Παριστᾶ τῇ Θεομήτορα στὸ Θρόνο. Χρονολογία ἀγιογραφῆσεως 1735. Διαστάσεων 0,85X0,75.

᾿Αριθ. 333. Εὐλίην. Ὁ Κύριος ἐπὶ Θρόνου, διαστ. 0,84X0,55.

᾿Αριθ. 334. Εὐλίην. Ὁ Παντοκράτωρ, διαστ. 0,65X0,48.

᾿Αριθ. 335. Εὐλίην. Ὁ Πρόδρομος ὄρθιος, διαστ. 0,72X0,38.

᾿Αριθ. 336. Εὐλίην. Ἡ Ἁγία Παρασκευή, διαστ. 0,72X0,30.

᾿Αριθ. 337. Εὐλίην. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, διαστ. 0,75X0,27.

᾿Απ' ὅλες τὶς φορητὲς εἰκόνες μία τοῦ ᾿Αγίου Γεωργίου εἶναι νεώτερη μὲ χρονολογία 1875.

Ὅλος δὲ ὁ Ναός ἦταν ἀγιογραφημένος. Σήμερα σώζονται ἐλάχιστες τοιχογραφίες μέσα στὸ ἱερό. Ἰδιαιτέρη ἐντύπωσι προξενεῖ ἡ Πλατυτέρα πλαισιωμένη κάτω ἀπὸ τοὺς Προφήτας καὶ πῶς κάτω ἀπὸ ἱεράρχας ἁγίους. Ὅταν ὁ Ναός κατέστη ἐτοιμόρροπος ἀνέλαβαν τὴν ἀναστήλωσί του ἀνίδεοι μάστοροι καὶ κατέστρεψαν τὶς τοιχογραφίες.

Ἐνα δείγμα τῆς ἀξίας τῶν τοιχογραφιῶν εἶναι αὐτὲς πού σώζονται στήν κορυφῇ τοῦ τέμπλου. Εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ παλαιὸ τέμπλο πού προσαρμόσθηκε πάνω στὸ καινούργιο. Σὲ μικρὸ μέγεθος, 0,25X0,20 περίπου, εἶναι ἀγιογραφημένοι οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι, ἡ Παναγία μὲ τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο καὶ δυὸ ἄλλοι Ἅγιοι. Δεκαῆξι στὸ σύνολο.

Ἐνας πολυέλιος μπρούντζινος, βυζαντινός, μὲ τὸ δικέφαλο ἀετὸ εἶναι κορμασμένος στῆ μέση τοῦ Ναοῦ.

Ὁ αὐλόγυρος εἶναι περιτειχισμένος. Οἱ μεγάλες φτελιὲς πού τὸν σκίαζαν ἐκτὸς ἀπὸ δύο κόπηκαν τελευταῖα. Βορειοδυτικὰ βρῖσκεται τὸ δίπατο κελλί. Παλαιὸ σχολεῖο τῆς Σαρακίνας, πού χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς ἀποθήκη.

Ἐξω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο ὑπάρχει ἡ τουλούμπα πού μὲ τὸ δροσερὸ τῆς νερὸ ξεδιψᾷ τοὺς ἡλιοκαμένους ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα, ἰδιαιτέρα

«Σὺν γυναίξει καὶ τέκνοις» εὐλαστικοὶ προσκυνητὲς οἱ Καναλιῶτες τιμοῦν τὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὴ Σαρακίνα. Αἰῶνες τώρα ἀμέριστη νιώθουν τὴν συμπαράστασή του, καθὼς σκυμμένοι στὰ γύρω χωράφια καλλιεργοῦν τὴν τροφοδότρα γῆ. Ἡ φωτογραφία ἀπὸ τὸν καθιερωμένο ἀγιασμό στις 29 Αὐγούστου 1975

στὴν ἐποχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ.

Στὴ μνήμη του, 29 Αὐγούστου, ἀποκεφάλισι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, συρρέουν πολλοὶ προσκυνηταὶ ἀπὸ τὸ βράδυ, γιὰ νὰ κοιμηθοῦν στὴ Σκέπη τοῦ Ἁγίου ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω χωριά. Κανάλια, Παλαιοκλήσι, Λοξάδα, Φράγκο, Παλαιόκαστρο (σημερινὴ Μητρόπολι), Φανάρι, Καρδίτσα καὶ ἄλλα καμποχώρια.

Ἡ θεία λειτουργία εἶναι πανηγυρική, γιὰτὶ γίνεται συλλεΐτουργο ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς καὶ πολλοὺς ψάλτες. Στὸ τέλος τελεΐται ὁ καθιερωμένος ἀγιασμός, ποὺ συνηθΐζεται στὰ ἐξωκλήσια, καὶ σηκώνουν τὸ ὕψωμα. Οἱ προσκυνηταὶ ἀγιάζονται, χαιρετοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ εὔχονται ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὰ «χρόνια πολλὰ καὶ τοῦ χρόνου».

Κάθε χρόνο καταφθάνουν παγκυριώτες γυρολόγοι καὶ πωλοῦν τὶς διάφορεςπραμάτειες τους ποὺ κυρίως εἶναι παιδικὰ παιχνΐδια καὶ διάφορα ἄλλα ψιλικά.

Προτοῦ πάρον τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ κολασιζοῦν λίγο μὲ νησι-

σιμα, σταφύλια ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἢ καρπούζια μὲ πεπόνια καὶ ξεδιψοῦν ἀπὸ τὸ κρυστάλλινο νερὸ τῆς τουλούμπας. Γιὰ καλύτερη ἐξυπηρέτησι στὸ κολατσιὸ τους, φτιάξαν καὶ μία τσιμεντένια τραπεζαρία. Στὴ συνέχεια καθαικεύουν τὰ ζῶα τους ἢ σήμερα οἱ περισσότεροὶ τὴν Ἀστική πού κάνει εἰδικὸ δρομολόγιο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν προσκυνητῶν ἢ καὶ ἀκόμη τὰ Γ.Χ. τρακτέρια καὶ μηχανάκια καὶ ἀποχωροῦν. Ἔτσι ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶναι καθαρὰ θερησκευτικὸ πανηγύρι.

Η ΚΟΙΜΗΣΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗ ΛΑΣΔΑ

Στὴ Λάσδα βρίσκεται τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἀνήκει στὴν κεντρικὴ Ἐκκλησία, τὴν Κοίμησι. Ἐδῶ ὑπῆρχε παλιὸ χωριό, τσιφλικοχώρι τοῦ Κεχηρημάμπη, ἐξαδέλφου πρώτου ἴσως τοῦ Ὁσμιάμπη, διοικητοῦ τῆς Λοξάδας.

Κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ Νικόλα Ντενίση, ὅπως τοῦ διηγείτο ὁ παπποῦς του, ὁ ὁποῖος εἶχε σχέσεις μὲ τὸν Κεχηρημάμπη, τὴν Ἐκκλησία πού ὑπάρχει σήμερα στὴν Λάσδα τὴν ἔκτισε ὁ Τοῦρκος αὐτὸς Μπέης. Διότι, ὅπως ἔλεγε στὸν παπποῦ τοῦ Νικόλα Ντενίση, εἶχε ὄνειρευθῆ πολλές φορὲς τὴν Παναγία καὶ τοῦ ὑπέδειξε καὶ τὸ μέρος, γιὰ νὰ κτίσῃ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἀγίασμα. Τὸ γεγονός αὐτὸ πρέπει νὰ συνέβῃ γύρω στὰ 1858 ἐπειδὴ μία ἐπιγραφή στὴ Δυτικὴ εἴσοδο μᾶς φανερώνει ὅτι κτίσθηκε τὸ 1859. Καμμία ἄλλη μαρτυρία δὲν σώζεται.

Οἱ φορητὲς εἰκόνες τοῦ τέμπλου κάπως ἰδιόρρυθμες δὲν κατατάσσονται σὲ εἶδος ζωγραφικῆς. Λαϊκὴ μᾶλλον ἀγιογραφία. Πολὺ ζωηρὰ χρώματα μὲ ἐπικρατέστερο τὸ κόκκινο. Σὲ μία τοῦ Ἁγίου Νικολάου γράφει: «δι' ἐξόδων τοῦ Κ. Ζήση Χατζῆ τοῦ Γεωργίου ἐκ τῆς κωμοπόλεως Σαμαρίνης, ἔστω εἰς βοήθειαν καὶ διὰ χειρὸς τοῦ ἰδίου 1873 Νοεμβρίου 30». Οἱ ἄλλες πρέπει νὰ εἶναι πολὺ παλαιότερες.

Ἡ Λάσδα δὲν εἶχε ντόπιον παπᾶ γι' αὐτὸ ἐξυπηρετεῖτο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῶν Καναλιῶν. Κατὰ τὴν πληροφορία τοῦ Γ. Σωτήρη (1876 — 1881) παπᾶς στὴν ἐποχὴ του ἦταν κάποιος ὀνόματι παπα - Γιάννης ἀπὸ τὰ Κανάλια.

Μετὰ τὴν προσάρτησι τῆς Θεσσαλίας τὸ 1881 ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὸ 1882 ἔγιναν ἀγορὲς ἀπὸ τοὺς Καναλιῶτες. Οἱ λίγοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ ἔφυγαν κι' ἀνέβηκαν ἄλλοι στὰ Κανάλια, ὅπως οἱ Λασδαῖοι, καὶ ἄλλοι κατοίκησαν στὴ Λοξάδα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ὁ Κώστας Μπάτης πού φέρεται καὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἐπιτρόπους τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι ἀπὸ τὸ 1882 περιῆλθε ὡς ἐξωκκλήσι στὴν Ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως. Ἀπὸ τότε κάθε χρόνο στὴ γιορτὴ τῆς, 23 Αὐγούστου, ὅλοι οἱ

Τῆς ἴδιας ἐποχῆς περίπου μὲ τὸν Ἅγιο Νικόλαο στὸ Μούρκ(ο)
(1859), ἀλλὰ πῶς συγκρατημένο στὸ ὕψος καὶ πῶς λιτό, τοῦλάχιστον
στὴ σημερινή του μορφή, τὸ ἄλλο ἐκκλησάκι τῆς Λάσδας στὴν
μνήμη τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Καναλιῶτες μὲ τοὺς ἱερεῖς των, μὲ ζῶα, πεζοὶ ἢ καὶ μὲ τὴν ἀστική, κατε-
βαίνουν γιὰ νὰ παρευρεθοῦν στὸ πανηγύρι. Αὐτὸ ἔμεινε μόνο στὸ ὄνομα,
γιατὶ ὅταν ἦταν χωριὸ πρέπει νὰ γίνονταν καὶ λαϊκὸ συνέχεια πανηγύρι,
ὅπως σὲ κάθε χωριό. Στὴ γιορτὴ αὐτὴ ἔρχονται πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὴ Λοξά-
δα καὶ τὴν Καρδίτσα.

Τὸ προσκύνημα αὐτὸ γίνεται ἀπὸ ντόπιους καὶ ξένους καὶ γιὰ τὸ ἁ-
γίασμα πὺν ὑπάρχει, περὶ τὰ ἑκατὸ μέτρα ἀνατολικὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ
κοντὰ στὴ βρύση κάτω ἀπὸ τὸν βαθὺ ἤσκιο τῆς φτελιᾶς. Παλαιότερα ἦ-
ταν ἓνα μικρὸ κτίσμα 1,50X1,50 καὶ σκέπαζε τὸ πηγάδι πὺν βρίσκονταν
στὴ μέση. Σήμερα ὅμως ἓνας καλλιτεχνικὸς τροῦλλος μὲ εἰκονοστάσι σκε-
πάζει τὸ ἁγίασμα. Γύρω - γύρω μία ἑκτασι 15X10 περίπου μέτρα τοιμεν-
τοστρώθηκε καὶ περιφράχθηκε μὲ χαμηλὰ κάγκελλα. Μερικοὶ σιδερένιοι
πάγκοι πὺν τοποθετήθηκαν ἀπὸ τὸν παπα - Κώστα Τσαρούχα γιὰ ξεκού-
ρασι τῶν ἐπισκεπτῶν, συμπληρώνουν τὴν ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου μὲ τὶς ψη-
λὲς φτελιᾶς καὶ λεῦκες. Ἡ βρύση μεταφέρθηκε λίγο πῶς κάτω καὶ ὁ χῶ-
ρος μπαζώθηκε μὲ ἄμμοχάλικο. Ἔτσι ὅλος ὁ χῶρος ἐξωραίστηκε θαυμά-
σια.

Τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς καὶ μετὰ τὴ θεία λειτουργία σχηματίζεται
πομπή, ἢ ὁποῖα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου,
τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς προσκυνητάς, φθάνει στὸ ἁγίασμα, ὅπου σηκώνεται
τὸ ὕψωμα καὶ ψάλλεται ὁ ἁγιασμός. Στὴ συνέχεια ἀσπάζονται τὸ σταυρὸ
καὶ τὴν εἰκόνα, παίρνουν τὸ ἀντίδωρο καὶ εὐχονται τὰ «χρόνια πολλὰ καὶ

τοῦ χρόνου».

Μετὰ ἀποχωροῦν οἱ προσκνηταί, ἄλλοι γιὰ τὰ ντάμα τους καὶ ἄλλοι γιὰ τὰ χωριά. Παλαιότερα οἱ Καναλιῶτες ἀνηφόριζαν στὶς πλαγιές, σὲ μακρουλὲς πολύχρωμες οὐρές, ἀπὸ τὰ καλοκαιρινὰ φορέματα τῶν γυναικῶν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Λοξάδας συνηθίζουν κάθε χρόνο, τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, νὰ ἔρχονται στὴν Ἐκκλησία καὶ στὸ ἀγίασμα γιὰ προσκύνημα, ὅπως οἱ Καναλιῶτες τὴν ἴδια μέρα πηγαίνουν στὴν Παναγία στὸν Πύργο.

Τὴν Παναγία στὴ Λάσδα οἱ Καναλιῶτες τὴν θεωροῦν καὶ γιάτρισσα τῶν ζώων των. Γι' αὐτὸ ὅταν ἀρρωστήσουν τὰ ζωντανά των, τὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, τὰ φέρουν γύρω ἀπὸ τὸ Ναό, τὰ ζώνουν, ὅπως λένε, τὰ ποτίζουν μὲ ἀγίασμα καὶ γίνονται καλά.

Πολλοὶ ἐπίσης γνωρίζουν καὶ διηγοῦνται τὸ ἐξῆς γεγονός: Ἀγροφύλακας στὴ Λάσδα ἦταν κάποιος ποὺ ἦταν πολὺ βλάσφημος. Αὐτὸς ἓνα βράδυ κοιμήθηκε μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τὸ πρωτὶ, ὅταν ξύπνησε καὶ βγήκε κατατρομαγμένος ἀπὸ τὸ Ναό, ἔδειχνε στοὺς γνωστούς του τὸ μελανιασμένο κορμί του καὶ συγχρόνως διηγεῖτο ὅτι τῇ νύχτῃ στὸ Ναὸ ποὺ κοιμόταν χτυπήθηκε ἀπὸ ἀόρατες δυνάμεις, χωρὶς νὰ μπορῇ καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ. Αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ πάρῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ξαναβρίσῃ ποτέ.

ΜΙΑ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΛΑΣΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΕΡΑΣΙΑ ΑΓΡΑΦΩΝ

Ἐνα ἄλλο ἐξαιρετὸ γεγονός ποὺ συνδέεται μὲ τὴν Ἐκκλησία στὴ Λάσδα εἶναι ὅτι μία εἰκόνα τῆς βρίσκεται στὸ χωριὸ Κερασιά Ἀγραφῶν.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ εἶναι φορητὴ τρίπτυχη. Στὴ μέση παριστάνει τὴν Παναγία μὲ τὸ Χριστὸ στὴν ἀγκαλιὰ καὶ εἶναι ἐπαργυρωμένη μὲ χρονολογία 1859 Φεβρουαρίου 26. Στὸ δεξιὸ δίπτυχο ἔχει τὸν Ἀπόστολο Πέτρο ἐπάνω καὶ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο κάτω. Τὸ ἀριστερὸ φέρει τὸν Ἅγιο Νικόλαο ἐπάνω καὶ κάτω τὸν Ἀπόστολο Θωμᾶ. Εἶναι ἐπαργυρωμένες καὶ αὐτὲς μὲ χρονολογία 1860.

Ἡ εἰκόνα βρίσκεται στὸ Ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ναὸς αὐτὸς εἶναι στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ κάτω ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο καὶ φέρει τὴν ἔνδειξιν ἀνεγέρσεως 1831 ποὺ εἶναι χαραγμένη πάνω ἀπὸ τὸν νιπτῆρα τοῦ Ἁγίου Βήματος.

Γιὰ τὴν εἰκόνα αὐτὴ διηγοῦνται τὴν ἐξῆς παράδοσιν, ὅπως τὴν ἀκούσαμε ἀπὸ ντόπιους Κερασιῶτες σὲ μιὰ ἐπιτόπια ἐπίσκεψιν μὲ τὸν παπα -

Κώστα Τσαρούχα και τὸν Νίκο Ντρέγκα, καὶ ὅπως τὴν διηγῆθηκε ὁ ἱερεὺς τοὺς Θωμᾶς Παπαζαρκάδας στὸν Κώστα Μαυρομάτη.

Ἡ εἰκόνα βρέθηκε πάνω στὴν καρυδιά, ἐκεῖ πού εἶναι σήμερα μιὰ μουριὰ δίπλα στὸ Ναό. Ἐνα καντηλάκι πού ἔκαιγε μπρὸς τῆς ἔγινε αἰτία νὰ τὴν ἀνακαλύψουν. Τὸ γεγονός ἔκανε ἐντύπωση καὶ μαθεύτηκε πολὺ γρήγορα στὴν περιφέρεια. Τὸ πληροφορήθηκαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Λάσδας πού ἔχασαν τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἀναζητοῦσαν. Ἐσπευσαν λοιπὸν τότε καὶ τὴν ἔφεραν πίσω στὴ Λάσδα. Μάλιστα δὲ γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια τὴν κάρφωσαν στὴν ἐκκλησία. Οἱ τρύπες τῆς φαίνονται ἀκόμη. Ἡ εἰκόνα καὶ πάλι χάθηκε καὶ βρέθηκε ξανά στὸ ἴδιο μέρος, στὴν καρυδιά τῆς Κερασιᾶς, τὴν ὁποία καρυδιά τὴ θυμοῦνται οἱ μεγαλύτεροι.

Ἀπὸ τότε πλέον παραμένει ἐκεῖ. Πιθανὸν τὴν ἴδια ἐποχὴ νὰ κτίσθηκε καὶ ἡ ἐκκλησία, διότι δὲν φαίνεται ξεκαθαρισμένο ἂν προὔπηρχε ἡ ἐκκλησία. Λέγεται —πάντοτε κατὰ τὴν προφορικὴ παράδοσι—, ὅτι ὅταν τὴν πήραν τὴν εἰκόνα οἱ Λασιδινοί, δάκρυσε ἡ Παναγία καὶ ἀνέβλυσε τὸ ἀγίασμα, πενήντα μέτρα πῦρ κεῖ ἀπὸ τὸ Ναό, καὶ ὅτι ἀκόμη ἐφύτρωσαν τὰ δακρύα τῆς Παναγίας, ὅπως τὰ λένε ἐκεῖ, στὴν ἀπέναντι ράχη ἀπὸ τὸ χωριό.

Τὸ ἀγίασμα χάθηκε ξαφνικά, ὅταν πλύθηκε μιὰ γυναίκα, κατ' ἄλλους καλογριὰ πού ἀμάρτησε μὲ κάποιον Τοῦρκο, κατ' ἄλλους ἀκάθαρτη Τουρκάλα, καὶ θγῆκε λίγα μέτρα πῦρ κάτω, ὅπου τρέχει καὶ σήμερα καὶ ἔφτιαξαν τὸ εἰκονοστάσι.

Οἱ ντόπιοι, σχεδὸν ὅλοι, διηγοῦνται μερικὰ ἀπὸ τὰ θαύματά τῆς. Μεταξὺ τῶν ἄλλων λένε, πὼς κάποιος προύχοντας πῆγε τὴν βαρεῖα ἄρρωστη γυναίκα του καὶ τὴν ἐπομένη μετὰ ἀπὸ παράκλησι καὶ λειτουργία θεραπεύτηκε τελείως. Ἐνας κλέφτης ἄρρωστος ἔμεινε τὸ βράδυ στὸ Ναό καὶ ἔφυγε ὑγιέστατος.

Ὅταν στὴν περιοχὴ ἔπεσε ἀκρίδα, ἔκαμαν λιτανεῖα μὲ τὴν εἰκόνα καὶ τὸ βράδυ ἔπεσε τέτοια γδαρτὴ βροχὴ, ὥστε σκοτώθηκε ἡ ἀκρίδα καὶ βρώμησε ὅλος ὁ τόπος.

Ἀκόμη ὁ Χρυσόστομος Σίψας μᾶς εἶπε ὅτι, ὅταν κάποιος Κερασιώτης μετέφερε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὰ Κανάλια (τὸ 1928 οἱ Καναλιῶτες καθυστέρησαν νὰ τὴν ἐπιστρέψουν ὅταν τὴν πήραν γιὰ τὴν ἀκρίδα) στὸ δρόμο ἔβρισε. Τὴν ἄλλη μέρα μόλις πῆγε στὸ χωράφι του τὸν τσίμπησε φίδι καὶ τὸ πάθημά του αὐτὸ τὸ ἀπέδωσε σὲ τιμωρία του, γιὰ τὴν ἔβρισε.

Ἰδιαιτέρη ἐντύπωση ἀκόμη προκαλεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ὁ Ναὸς εἶναι ἀφιερωμένος στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου, ὅπως καὶ ὁ Ναὸς στὴ Λάσδα, καὶ πανηγυρίζουν καὶ οἱ δύο τὴν ἴδια μέρα, στὰ «ἐννεαήμερα» 23 Αὐγούστου, ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀποδίδεται στὴν εἰκόνα πού προαναφέραμε καὶ σ' αὐτὴ καταφεύγουν κάθε φορὰ πού αἰ-

σθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσουν ἢ νὰ εὐχαριστήσουν γιὰ κάτι.

Τέλος δὲ τὴ σχέσι τῆς εἰκόνας μὲ τὴ Λάσδα καὶ τὰ Καναλιῶτες μᾶς τὴν ὑπενθυμίζει ἓνα περιστατικὸ πὸ διηγοῦνται οἱ Καναλιῶτες καὶ πὸ ἐγινε κατὰ τὸ 1927 ἢ 1928. Τὴ χρονιὰ αὐτὴ ἔπεσε μεγάλη πληγὴ στὸ χωριὸ μας. Κοπάδια ἀκρίδες κατέκλυσαν καὶ κατέτρωγαν τὰ πάντα. Οἱ Καναλιῶτες πάνω στὴν ἀπόγνωσι τῆς μεγάλης καταστροφῆς πὸ ἀπειλοῦσε τὴ γεωργία κατέφυγαν στὴν Παναγία, θυμῆθηκαν τὴν εἰκόνα τῆς στὴν Κερασιὰ καὶ πῆγαν καὶ τὴν μετέφεραν. Ἐκαμαν λειτουργία, στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Λάσδας, ἀπ' ἐκεῖ σὲ πομπὴ μὲ τὴ συμμετοχὴ ὄλων τῶν κατοίκων πῆγαν πέρα στὴ ράχη τοῦ Λιασκοβίτη στὶς «Πάσχεις» καὶ ἔψαλαν τὴν παράκλησι. Μετὰ κατέληξαν στὸν Ἀϊγιάννη στὴ Σαρακίνα, ὅπου διάβασαν ἀγιασμό. Σχεδὸν ὅλη τὴν ἡμέρα τὴν πέρασαν διαβάζοντας. Τὴν ἐπομένη ὅταν κατέβηκαν στὰ χωράφια τοὺς κατάπληκτοι βρῆκαν γεμάτα τὰ χαντάκια ἀπὸ πνιγμένη ἀκριδα...

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΑΚΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΩΝ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΓΑΒΡΙΗΛ (ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ)

Στὴν εἴσοδο τοῦ Νεκροταφείου τῆς Κοιμήσεως, ἀνηγέρθη τὸ 1968 μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἱερέως παπα - Κώστα Τσαρούχα καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου πὸ ἀποτελεῖτο ἀπὸ τοὺς Φωτάκη Ἰ. Κολοβὸν καὶ Γραμμένο Ζοῦμπο ὁμορφο ἐκκλησάκι, ἀφιερωμένο στοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ Ἀρχαγγέλους Γαβριὴλ καὶ Μιχαήλ. Ἦταν ἀπαραίτητο τὸ Ἐκκλησάκι αὐτό, γιατί ἐξυπηρετεῖ πολὺ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων πὸ συνοδεύουν τὰ ἀγαπημένα των πρόσωπα στὴν τελευταία κατοικία των. Ἐκεῖ θὰ προσευχηθοῦν καὶ τὰ νοτισμένα μάγουλά των θὰ στεγνώσουν ἀπὸ τὴν παρηγοριὰ πὸ θὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν εἰκονιζομένων. τοῦ Χριστοῦ μας, τῆς πονεμένης Μάννας Του, τῆς Παναγίας μας, τῶν ἀγίων καὶ τῶν Ἀρχαγγέλων πὸ συνοδεύουν τὶς ψυχὲς τῶν προσφιλῶν των, ζητώντας ἐπιείκεια ἀπὸ τὸν Δικαιοκρίτη Θεό.

Στὴ σύναξι τῶν Ταξιαρχῶν, 8 Νοεμβρίου, γίνεται μονοκκλησία. Οἱ Καναλιῶτες παρευρίσκονται ὅλοι στὴ θεία λειτουργία, τὴν ὁποία παρακολουθοῦν μὲ ιδιόμορφη κατάνυξι. Στὸ τέλος ψάλλεται ἐπιμνημόσυνος ἀκολουθία γιὰ ὅλους τοὺς νεκρούς.

Κάτω ἀπὸ τὸ Ναὸ εἶναι τὸ ὀστεοφυλάκιο, στὸ ὁποῖο μὲ τάξι φυλάσσονται τὰ ὀστᾶ τῶν νεκρῶν.

Στὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν γίνονται σχεδὸν ὅλες οἱ λειτουργίες γιὰ τὰ ἐννεαήμερα τῶν νεκρῶν καὶ τὰ μνημόσυνα.

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἀριστερὰ τοῦ δρόμου Καναλιῶν — Καρδίτσης καὶ κοντὰ στὴ διασταύρωσι πὺν πάει γιὰ τὸ Μπεηλίκι, κτίσθηκε τὸ 1969 ἀπὸ τὸ Γιώργου Δημ. Μπέκο, μέσα στὸ κτήμα του, ἰδιωτικὸ, κομψὸ ἐκκλησιάκι, πὺν εἶναι ἀφιερωμένον στὸν μεγαλομάρτυρα Ἅγιο Γεώργιο.

Οἱ εἰκόνες του εἶναι πολὺ καλῆς τέχνης καὶ τὸ ἱερό του ἐξωπλισμένον μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα.

Ὁ κτήτωρ τρέφει μεγάλα ὄνειρα. Θέλει νὰ ἀναστηθῆ τὸ παμπάλαιο χωριὸ Παλαιοχώρι ἢ Ἐλευθεροχώρι, πὺν χάθηκε ἄγνωστο πότε, καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἔτσι Ἐνοριακὸ Ναό. Φύτεψε ἀρκετὰ δένδρα γύρω καὶ ἔκτισε καὶ ἓνα μικρὸ κελλί. Ἄφησε δὲ καὶ εἰδικὸ χῶρον γιὰ τὴν ἀνέγερσι καὶ Σχολείου...

ΕΙΚΟΝΟΣΤΑΣΙΑ (ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ)

Μία ἄλλη ἐκδήλωσι τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῶν Καναλιωτῶν εἶναι καὶ ἡ ἀνέγερσι πολλῶν ἰδιωτικῶν εἰκονοστασιῶν. Σὲ διάφορα κεντρικὰ σημεῖα, σταυροδρόμια συνήθως, κτίζονται τὰ εἰκονίσματα καὶ γίνονται τόποι λατρείας.

Τὰ γνωστότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

1. Στὴ θρωμόδρυση, «τῆς Γκόϊνας», συζύγου τοῦ Τασιοῦ, τὸ γένος Γσιομήτα, πὺν τὸ πρωτοέκτισε. Ἐκτοτε ξανακτίστηκε ἀπὸ τὰ ὀμαδόπουλα τῆς Χριστιανικῆς κινήσεως τὸ 1947 καὶ τελευταία στὴ μνήμη Λάμπρου Πυργιώτη καὶ Δημητρίου Μοϊάνου.

2. Πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Μπακάλη, στὸ δρόμον πὺν ὀδηγεῖ γιὰ τὴ Λοξάδα. Τὸ εἰκόνισμα αὐτὸ τὸ ἔκτισε ὁ Νικόλαος Γ. Ντρέγκας τὸ ἔτος 1926.

Τὰ δύο παραπάνω εἰκονίσματα εἶναι στενὰ συνδεδεμένα μὲ τὶς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις ὅλων τῶν Καναλιωτῶν, γιὰτι στὶς θέσεις πὺν βρίσκονται αὐτὰ γίνονται κάθε χρόνον στὸ μὲν πρῶτον ἢ ὑποδοχὴ, στὸ δὲ δευτέρον τὸ ξεκίνημα τῆς Παναγίας Καναλιώτισσας πὺν μένει στὰ Μετέωρα.

3. Τοῦ Κωσταβάρα, στὴν ὁμώνυμη δενδροφυτευμένη καταπράσινη ράχη. Ἐδῶ γίνεται ἡ λιτανεία, παράκλησι, γιὰ νὰ βρέξῃ. Τελευταία ἔγινε καὶ νεώτερον μαρμάρινον στὴ διασταύρωσι γιὰ τὸ λόφον, γιὰτι τὸ παλαιὸ δὲν φαίνεται πλέον ἀπὸ τὰ πεῦκα, στὴ μνήμη Θεοδώρου καὶ Εὐγενίας Κωσταβάρα.

4. Στὸ Καρκατσιόλι. Πάνω στὸ βράχον μόλις μπαίνουμε στὸ χωριὸ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν Καρδίτσα.

5. Στὸ Σταυρό, κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια, ἐκεῖ πὺν κατηφορίζουμε γιὰ τὰ ντάμα, δωρεὰ Χαριλάου Μαυράκη στὴ μνήμη τῶν γονέων του.

6. Στὰ Μιχαλέϊκα τὰ ντάμα.

7. Στὸ ἀγίασμα στὴ Λάσδα.
8. Στὸ δημόσιο δρόμο γιὰ τὴν Καρδίτσα στὴ μνήμη τοῦ Ἡλία Κροῦκου, στὴν ὁμώνυμη στάσι.
9. Ἀνάμεσα στὸ Σταυρὸ καὶ στὸ Ρόβολο, μέσα στὴ ρεματιά.
10. Στὸ γεφύρι (στὴν Πάσχα) τοῦ δρόμου γιὰ τὴν Καρδίτσα.
11. Στὴ διασταύρωσι Λουτρὸ — Μούρκ, δωρεὰ Νικολάου Κυριάκου καὶ τῆς συζύγου του Εὐτυχίας, τὸ γένος Λάσδα.
12. Στὰ Ταμπούρια ἀπὸ τοὺς Ἀριστείδη καὶ Μῆτρο Σδρολία ποὺ εἶναι ἐγκατεστημένοι στὴν Αὐστραλία.
13. Στὴ διασταύρωσι γιὰ τὸ Νεκροταφεῖο μαρμάρينو τοῦ Γιάννη Μπανούση.
14. Στὴν Κρανούλα στὸ παλιὸ χωριὸ Ἀϊγιάνης.
15. Στὸ ἀλωνάκι στὴ Γαβρώνα.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ εἰκόνισματα, ἰδιαίτερα ὅσα βρίσκονται κοντὰ στὸ χωριό, ἀποδίδεται περισσότερος σεβασμὸς ἀπὸ τοὺς γείτονες. Κάθε Σάββατο βράδυ καὶ παραμονὴ γιορτῆς τὸ ἀναμμένο καντηλάκι συντροφεύει καὶ παρηγορεῖ τοὺς περαστικούς.

Ὅλοι δὲ ὅταν διέρχονται ἀπὸ ἓνα εἰκόνισμα, ἄλλοι συνειδητὰ καὶ ἄλλοι ἀπὸ συνήθεια κάνουν τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ.

ΛΙΤΑΝΕΙΕΣ

«Μέγα Πάσχα καὶ Δευτέρα τῆς Διακαινησίμου,
καὶ λιτανείας ἑορτῆ, ἀγίας ἐπισήμου.

Ὅλοι μὲ τὰς λαμπάδας των, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Κινοῦν πηγαίνουιν ψάλλοντες εἰς τὸν Προφήτ' Ἡλίαν.

Πρὸς τὸν Θεὸν οἱ ἱερεῖς, ὑπὲρ τῆς Σωτηρίας

Δέονται καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ ὑγείας.

Ἄφου τελειώσ' ἡ δέησις πάλιν ἡ λιτανεία

ἐπιστρέφουιν ψάλλοντες, ὅλοι στὴν Ἐκκλησίαν.

Ἄλλην ὁδὸν ἀκολουθοῦν, κάτω στὴ θρύση φθάνουιν,

Ποὺ γίνετ' ἄλλη δέησις, στὴν ἐκκλησία πάνουιν.

Καὶ εὐχονται χρόνια πολλὰ, νὰ ζήσουιν καὶ τοῦ χρόνου

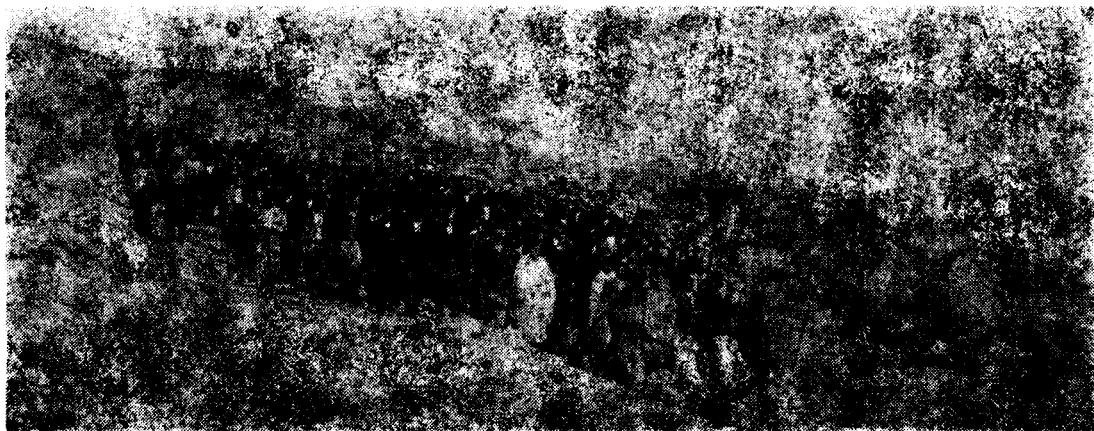
Νὰ τὸν περάσουιν ὑγιεῖς, ἄνευ λύπης καὶ πόνου.

Λαμπρὸν ὠραῖον θέαμα ἦτο ἡ λιτανεία

ἐγένετο μ' εὐσέβειαν καὶ καθαρὰ καρδίαν».

(Γ. Σωτήρης)

Ἄλλη μία ἐκδήλωσι τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν Καναλιωτῶν εἶναι καὶ οἱ διάφορες λιτανεῖες. Αὐτὲς διακρίνονται σὲ τακτικὲς καὶ ἔκτακτες. Ἀπὸ τίς τακτικὲς δὲν σώζεται καμμία πλέον. Γίνονταν ἄλ-

Πανάρχαια ή προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξιλεώσῃ τὸ θεῖο καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ προστάτῃ του καὶ βοηθὸ στὸν καθημερινὸ του μόχθο. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάνουν καὶ οἱ Καναλιῶτες, πού μὲ τὰ βλέμματα καὶ τὴ σκέψῃ στραμμένη στὸν οὐρανό, σύσσωμοι κατηφορίζουν στὸ Ἄσπρόχωμα καὶ κατευθύνονται στὴν καψαλισμένη ἀπὸ τὴν ἀνομβρία ράχῃ στὸ εἰκόνημα τοῦ Κωσταθάρα, γιὰ νὰ ἐπικαλεστοῦν γονατιστοὶ τὴν θεία βοήθεια.

λοτε ὅμως κάθε χρόνο τὴ δεύτερη μέρα τοῦ Πάσχα, ὅπως ἀναφέρει καὶ στοὺς παραπάνω στίχους τοῦ ὁ Γ. Σωτήρης.

Οἱ ἄνθρωποι λαμπροφορεμένοι παρακολουθοῦν τὴ θεία λειτουργία στὴν Κοίμησι. Μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς σχηματίζονται πομπή. Μπροστὰ τὰ λάβαρα μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα πού τὰ κρατοῦσαν παιδιὰ τοῦ Σχολείου, ἀκολουθοῦσαν οἱ πολλοὶ ἱερεῖς καὶ μετὰ οἱ πιστοὶ μὲ τὶς πασχαλιάτικες λαμπάδες των. Ἀκολουθώντας τὸ δρόμο ἀπὸ τὰ Μακροῖκα, ἔβγαινε στὰ Χαλατσέικα καὶ ἔφθανε στὴν κορυφὴ τοῦ Ἄϊ Λιά πού ὑπῆρχε εἰκόνημα. Διαβαζόταν δέησι, ἴσως καὶ ἀγιασμός, καὶ μετὰ ἡ πομπὴ ἀπὸ τὸν ἀντίθετο δρόμο, κατηφόριζε ἀπὸ τὰ Σδρολεῖκα, κατέβαινε στὸ Καρκατσιόλι, ἀπ' ἐκεῖ στὴν πλατεία, ὅπου ἔκαναν πάλι δέησι, καὶ ἡ πομπὴ κατέληγε στὴν ἐκκλησία ὅπου γινόταν ἡ ἀπόλυσι.

Ἀπομεινάρι τῆς λιτανείας αὐτῆς εἶναι ἡ μονοκκλησιὰ πού γίνεται τὴ δεύτερη μέρα τοῦ Πάσχα στὸν Ἄϊ Λιά. (Περισσότερα γι' αὐτὴ ἀναφέρονται στὰ θρησκευτικὰ πανηγύρια).

Μεταξὺ τῶν τακτικῶν λιτανειῶν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἡ ὑποδοχὴ καὶ τὸ ξεκίνημα τῆς Παναγίας πού σχετικὰ γράφονται στὸ οἰκίῳ κεφάλαιο.

Ἐκτακτες λιτανεῖες γίνονται ὅσες φορὲς ὑπάρχουν εἰδικὲς ἀνάγκες. Τέτοιες ἀνάγκες ὑπάρχουν πολλὲς στοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν πού περι-

μένουν από την εύσπλαχνία του Θεού «εγκρασίας αέρων, εύφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς». "Όταν ύπάρχη άνομβρία, οί άνθρωποι άπελπισμένοι άναγκάζονται νά καταφύγουν στο έλεος του Θεού και ζητοῦν τήν επέμβασι του με ειδική προσευχή, τή λιτανεία, έχοντας ύπ' ὄψιν ὅτι ὁ Θεός «βρέχει ἐπὶ δικαίους και άδίκους» και ὅπως λέγει για τόν Προφήτη 'Ηλία ὁ 'Αδελφόςθεος 'Ιάκωβος «'Ηλίας άνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν... και πάλιν προσηύξατο, και ὁ οὐρανός υετὸν ἔδωκε και ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς». 'Αποφασίζουν ἔτσι με τοὺς ιερεῖς και σὲ μιὰ ὠρισμένη μέρα, πού γι' αὐτοὺς γίνεται θεληματικὴ άργία, κάνουν τή Λιτανεία.

Πρωτὶ - πρωτὶ συγκεντρώνονται ὅλοι στὴν ἐκκλησία στὴν Κοίμησι και παρακολουθοῦν τή θεία λειτουργία. Μόλις τελειώνη, σχηματίζεται ἡ γνωστὴ πομπή. Προπορεύονται τὰ παιδιὰ του Σχολείου και σ' ὅλη τή διαδρομὴ ψάλλουν τὸ «Κύριε ἐλέησον», γιατι οί ἄδολες παιδικές προσευχές φθάνουν «ὡς θυμίαμα» εἰς τὸν θρόνον του Θεού και εἰσακούονται, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἐπιβεβαιώνοντας τὸν λόγον του προφήτου εἶπε «ἐκ στόματος νηπίων και θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον». 'Ακολουθοῦν τὰ ἐξαπτέρυγα, ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας, οί ψάλτες με τοὺς ιερεῖς και συνέχεια τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Δὲν λείπει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀκολουθία αὐτή. "Άνδρες, γυναῖκες, γέροι και νέοι.

'Η πομπὴ διέρχεται ἀπὸ τὴν πλατεία, ἀκολουθεῖ τὸν ἀμαξωτό, μέχρι «στο σταυρό», και ἀπ' ἐκεῖ κατηφορίζοντας ἀκολουθεῖ τὸ χωματόδρομο μέχρι τὸ εἰκόνημα του Κωσταβάρα. Σ' ὅλη τή διαδρομὴ ψάλλεται ἡ Μεγάλη παράκλησι. 'Εκεῖ γονατίζουν ὅλοι και ἀναγινώσκονται ειδικές εὐχές. Μόλις τελειώση ἡ ἀκολουθία ἀναχωροῦν με τὴν πεποίθησι ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἀκούσῃ τὴ δέησί τους.

Οί μεγάλοι θυμοῦνται με συγκίνησι τὶς στιγμές πού πολλές φορὲς δὲν πρόφθανε ἡ πομπὴ νά ἐπιστρέψῃ στὴν ἐκκλησία και ἀμέσως συννέφιαζε ἀπὸ τὴ Στρατόνα και ἄρχιζε ἡ βροχή. "Η ἄλλες φορὲς ἔβρεχε τὴν ἐπομένη μέρα.

* Ἄλλωστε ἡ ἐκπλήρωσι αὐτοῦ του αἰτήματος εἶναι ἐκεῖνο πού τοὺς δίδει τὴ δύναμι και τὸ θάρρος νά καταφεύγουν και ἄλλη φορὰ με τὸν ἴδιο τρόπο στο Θεό. Πιστεύουν ἀκράδαντα ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Χριστὸς ὅτι «ὅσα ἂν αἰτήσετε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψετε».

Μερικὲς φορὲς ἡ λιτανεία γινόταν συνδυασμένα με ἄλλα γειτονικά χωριά, ὅπως με τὴ Λοξάδα και τὸ Φανάρι.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

ΤΟΤ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΤΓΟΥΣΤΟΤ

«Ταῖς δεκαπέντε Αὐγούστου γίνεται πανήγυρις

λαμπρά πού έορτάζει τής Θεοτόκου Κοίμησις».

(Γ. Σωτήρης)

Πέντε συνολικά είναι τὰ πανηγύρια μὲ θρησκευτικὸ χαρακτήρα. Τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ καταλήγει σὲ λαϊκὸ πανηγύρι. Καὶ αὐτὸ εἶναι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Οἱ ἀπανταχοῦ εὐρισκόμενοι Καναλιῶτες προσπαθοῦν μὲ κάθε θυσία τὴν ἡμέρα αὐτή, ἔστω καὶ γιὰ ἓνα εἰκοσιτετράωρο, νὰ εὑρεθοῦν στὸ χωριό τους. Ἄργα τὸ βράδυ οἱ καμπάνες ἤχοῦν γλυκίονα καὶ καλοῦν τοὺς πιστοὺς στὸν Μεγάλο ἔσπερινό, ὁ ὁποῖος γίνεται μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια καὶ διαβάζεται ἡ ἄρτοκλασία. Τὸν ἔσπερινὸ δὲν τὸν παρακολουθοῦν πολλοί, ἐπειδὴ οἱ ντόπιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν περιποίησι τῶν σπιτιῶν καὶ μόνον λίγοι ἐπισκέπται παρίστανται. Ἡ ἐκκλησία μένει ἀνοιχτὴ μέχρι ἄργα τὰ μεσάνυκτα, τόσο τὴν παραμονή, ὅσο καὶ ἀνήμερα τῆς γιορτῆς, διότι ὅλοι ὅσοι ἔρχονται στὸ χωριό, πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν στὴν ἐκκλησία, ὅπου δεσπόζουσα θέσι κατέχει ἡ Ἱερὴ Εἰκόνα τῆς Παναγίας Καναλιώτισσας ἀπὸ τὰ Μετέωρα.

Ἡ θεία λειτουργία τελεῖται μὲ μεγαλοπρέπεια. Ἱερεῖς καὶ ψάλτες καταβάλλουν ὅλη τους τὴ δύναμι νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸ καὶ ἱκανοποιήσουν τοὺς πολυπληθεῖς προσκυνητὲς πού κατακλύζουν τὸ Ναό.

Σ' αὐτὴ τὴν πανηγυρὶ καὶ ἄλλες μεγάλες γιορτὲς ἀναφέρεται καὶ ὁ Γ. Σωτήρης, ὅταν περιγράφη μὲ κάθε λεπτομέρεια καὶ ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἱερέων πού λάβαιναν μέρος στὶς πανηγυρικὲς ἀκολουθίες. Χάριν τῆς ἱστορίας παραθέτω ὅλους τοὺς στίχους πού ἀναφέρονται στοὺς ἱερεῖς καὶ ψάλτες τοῦ παλαιοῦ καλοῦ καιροῦ τοῦ χωριοῦ μας.

«Δώδεκα ὄλους κληρικοὺς πού τὰ Κανάλια εἶχαν,
ἐκεῖ ἔμεναν οἱ ὀκτώ οἱ ἄλλοι ἔξω ἦσαν.
Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς σ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν,
Ὅκτώ ἐν ὄλω ἱερεῖς ἐτέλουν λειτουργίαν.
Πρῶτευε Πρωτοσύγγελος Παρθένιος Μπαλάφας,
Κι' ὁ μουσικὸς Χρυσόγονος ἔψαλλε Κωσταθάρας.
Παρθένιος Χρυσόγονος, Δυὰς ἡ θαυμασία
τῶν Καναλίων στολισμὸν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία.
Καὶ λειτουργός. Ψάλτες καλοί, καλλίφων' ἀηδόνια
Κινύρα ἡ Δαβιτικὴ, εὔλαλα χελιδόνια.
Κιθάρα ἡ ἐπτάχορδος, λύρα πού συνεχίνει.
Καθὼς κ' οἱ ἄλλοι ἱερεῖς καὶ οἱ ἐπτὰ ἐκείνοι.
Δημήτριος καὶ Στέργιος, Σακελλάριοι δύο,
Καὶ ὁ Παπᾶ Ἀπόστολος ὁ ἔθνικὸς τὸν Βίο.
ὁ παπᾶ Θεοδόσιος, Παπα Κώστας Λιασκοβίτης

Καὶ ὁ παπᾶ Νικόλαος, κι' ὁ γέρων Παπᾶ Ζήσης.
 Ἐμπρὸς ὁ Πρωτοσύγγελος, ἀκόλουθοι οἱ ἄλλοι.
 Οἱ ἱερεῖς στὴν εἴσοδον μ' εὐλάθειαν μεγάλην.
 Οὐράνιος Ἄγγελικὴ ἢ λειτουργία ἐκείνη
 Ἦτο καὶ ὑπεράνθρωπος, καὶ πάντας συνεκίνηει.
 Ἄυλος γίνετ' ὁ πιστός, εἰς τὴν ὁδὴν τῶν ὕμνων
 Εὐαγγελίου ἱεροῦ καὶ μυστηρίων θείων.
 Ἄπο τοὺς δώδεκα αὐτοὺς ἑπτὰ εἶχαν ἑνορία.
 Κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους τέσσαρες, ἦσαν σ' ἄλλα χωρία.
 Στὸ Φράγκο Παπᾶ Μιχαήλ, Παπᾶ Γιάννης στὴ Λάσδα
 Ἐπτὰ δὲ ἔφημέρευαν, καθεὶς τὴν ἑβδομάδα.
 Παρθένιος δὲν ἔλαθε καμμίαν ἑνορίαν
 Ποτὲ ὅμως δὲν ἔλλειπεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.
 Στὸν ὄρθρον καὶ ἔσπερινόν, καὶ εἰς κάθ' ἀκολουθίαν
 Βάπτισιν ἢ Στεφάνωμα, Κηδεῖα, Λιτανείαν.
 Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν χρόνους πολλοὺς εἰργάσθη
 Κ' ἦλθεν εἰς τὰ Κανάλια του διὰ νὰ ἡσυχάσῃ.
 Στὸ σπίτι πού γεννήθηκεν εἰς τοὺς οἰκογενεῖς του.
 Στοὺς χωριανούς, στοὺς φίλους του κι ὄλους τοὺς συγγενεῖς του.
 Καὶ τὰς μεγάλας ἑορτὰς λειτούργ' ἱερωμένος, μ' ἄλλους
 Καὶ ὁ Ἱερομόναχος Νεόφυτος ὄνομά του
 Περιεφέρετο παντοῦ, ἔξ' ἀπὸ τὸ κήρυγμά του.
 Γράμματ' ὀλίγα γνώριζεν εἶχεν ὅμως τὴν τέχνη
 Νὰ εἶναι εὐφραδὴς πολὺ καὶ νὰ τὰ καταφέρνῃ.
 Καὶ μουσικοὶ Βυζαντινοὶ ἦσαν εἰς τὰ Κανάλια
 πού ἔψαλλαν μελωδικὰ κάθε ὕμνον καὶ ᾄσμα
 Παρθένιος, Χρυσόγονος τῶν Καναλίων καμάρι
 τῆς Ἐκκλησίας ᾄσματα τὰ ἔψαλλαν μὲ χάρι.
 Ἐκτὸς αὐτῶν τῶν μουσικῶν Χρυσόγονου, Παρθενίου
 Ἦσαν Παπᾶ Νικόλαος, κι' Εὐγένιος τοῦ Πρίντσου
 Κι' ἀναγνώστης Γεώργιος, Κώστα Δημητρακάκης
 Κωνσταντάρης Γεώργιος, καὶ ὁ Ἀποστολάκης.
 Ὁ ἀδελφός του Φώτιος, Τσανάκας Νικολάκης
 Καὶ ὁ Σωτήρης πού γαμβρόν εἶχ' ὁ Δημητρακάκης
 Ἦσαν καὶ ψάλται πρακτικοί, ἔψαλλαν μὲ γλυκάδα
 τὰ ἱερά τὰ ᾄσματα, καὶ τάξιν κι' ὁμορφάδα.

Μὲ ὁδηγὸ τὴ φαντασία μποροῦμε κι ἐμεῖς νὰ παρακολουθήσουμε
 τὴν πράγματι οὐράνια ἀγγελικὴ Θεῖα λειτουργία μὲ συλλειτουργοὺς ὁ-
 κτάδα σεβασμίων ἱερέων καὶ τὸν πολυπληθῆ χορὸ τῶν ψαλτῶν. Πῶς λοι-

πὸν νὰ μὴν εἶναι ὑπεράνθρωπος καὶ νὰ μὴ συγκινηθῶς καὶ νὰ μὴ γίνε-
ται ἄυλος ὁ πιστὸς «εἰς τὴν ὁδὴν τῶν ὕμνων», ὅπως γράφει ὁ Γ. Σωτή-
ρης; Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα προσπαθοῦμε κατὰ τὸ 15 Αὐγούστο νὰ γευθοῦ-
με κάτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο της.

Στὴ θεία λειτουργία κατακλύζεται ἀσφυκτικὰ ὁ Ναὸς ἀπὸ πολλὰς ἐ-
κατοντάδες προσκυνητὰς. Στολισμένος γιορτινὰ λαμποκοπᾷ ἀπὸ τὸν πλού-
σιο φωτισμὸ του. Στὴ διανομὴ τοῦ ἀντίδωρου ὁ Ἐπαμεινώνδας Κοτσόγ-
κουλος συνεχίζει νὰ ψάλλῃ γλυκύτατους ψαλμούς, Πολυελέους, τῆς Πα-
ναγίας.

Ἄπ' ἐκεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει τὸ λαϊκὸ πανηγύρι στὴν πλατεῖα.

ΤΟΤ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ (Α·Γ·ΛΙΑ)

Ἐπίσημα ὁ Ἅϊ Λιάς πανηγυρίζει δυὸ φορὲς τὸ χρόνον. Ἡ μία εἶναι
στὴ δευτέρῃ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ποὺ ἀναφέρεται σὲ ἄλλο κεφάλαιο καὶ ἡ
ἄλλη, ἡ πρὸ ἐπίσημη, εἶναι στίς 20 Ἰουλίου.

Ἡ ἐνορία θεωρεῖ κάπως πρὸ δικῆς της τῆ γιορτῆ καὶ καυχίεται γι' αὐ-
τῆ. Ἀποβραδὶς γίνεται ἐπίσημα ὁ ἐσπερινὸς μὲ τοὺς λίγους προσκυνητὰς.
Ἐπειδὴ πολλοὶ τὸ ἔχουν τάμα νὰ ξευχηθῶσιν στὸ Ναὸ, παίρνουν μαζί
τους ἕνα στρωσίδι καὶ πηγαίνουν παρέες - παρέες νὰ περάσουν τὴ νύχτα
κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Προφήτη Ἡλία. Τώρα ποὺ γράφονται αὐτὲς
οἱ γραμμὲς δὲν γνωρίζω πόσοι συνηθίζουν νὰ ὑπόσχονται καὶ νὰ ἐκπλη-
ρῶνουν τὴν πράγματι ὠραία αὐτῆ συνηθία. Παλαιότερα, μὲ πολλὴ νο-
σταλγία ἐνθυμούμεθα, προσπαθοῦσαμε νὰ ἐξοικονομήσουμε μιὰ γωνίτσα.
γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ξαπλώσουμε λίγο.

Πρῶτ - πρῶτ ἀντιλαλοῦν χαρμόσυνα οἱ δυὸ καμπάνες τοῦ Ἅϊ Λιά
ἀναγγέλλοντας τὴν ἐπίσημη ἡμέρα. Οἱ προσκυνηταὶ ἀνηφορίζουν κατὰ ὀ-
μάδες ἀπὸ τὸ χωριό, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ Φανάρι καὶ τὴ Λοξάδα μὲ τὰ γιορ-
τινά τους. Ἡ ἐκκλησία εἶναι μικρὴ γιὰ τὴν ἡμέρα αὐτῆ, γι' αὐτὸ πολλοὶ
μόλις ἀνάψουν τὸ κερί τους στέκονται λίγο καὶ βγαίνουν ἔξω παρακολου-
θώντας τὴ λειτουργία κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα.

Μετὰ τὴ λειτουργία ἐξέρχονται σὲ πομπὴ ψάλλοντες τροπάρια τοῦ ἁ-
γιασμοῦ, κατευθυνόμενοι στὸ συνηθισμένον τόπον, κάτω στὸν εἰδικὸ πρὸς
τοῦτο τροῦλλον, καὶ ἐκεῖ συνεχίζεται ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ εὐλογία τοῦ ὑψώμα-
τος τοῦ Ἁγίου.

Τὸ θέαμα αὐτό, νὰ παρακολουθῆς τὴν τελετῆ, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πρὸ
ὠραία. Στὸ τέλος ὅλοι ἀγιάζονται καὶ εὐχονται «χρόνια πολλὰ καὶ τοῦ
χρόνου νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ ὁ Προφήτης Ἡλίας». Πολλοὶ μάλιστα χρησιμοποιοῦ-
σιν κάπως χαϊδευτικὰ τὴ λέξι «ὁ Παπποῦς», ἀντὶ ὁ Προφήτης.

Παλαιότερα ἢ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ γινόταν πίσω στὴ δεξαμενὴ

κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα. Σήμερα ὅμως γίνεται κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιον τῶν κυπαρισσιῶν, μπροστὰ στὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι στρωμένο μὲ τσιμέντο.

Κατὰ τὶς 10.30' μὲ 11 ἡ ὥρα μιὰ ἀτέλειωτη γραμμὴ ἀπὸ προσκυνητὰς βλέπει κανεὶς νὰ κατηφορίζῃ. Πολλοὶ προτοῦ πηγαίνουν στὰ σπίτια τους κάνουν καὶ τὶς ἐθιμοτυπικὰς ἐπισκέψεις σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ ἐπάνω μαχαλᾶ, γιατί ὅλα τὰ σπίτια εἶναι ἕτοιμα νὰ δεχθοῦν καὶ ξεκουράσουν τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Ἔτσι τὸ πανηγύρι τοῦ Ἁϊ Λια εἶναι ἄλλο ἓνα μέσον πὸν συνδέει τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους.

ΑΛΛΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ ἐκτενῶς μὲ τὴν περιγραφή τῶν ὑπολοίπων θρησκευτικῶν πανηγυριῶν, γιατί αὐτὰ εἶναι τῶν ἐξωκκλησιῶν καὶ γι' αὐτὰ ἀναφέρω λεπτομερῶς στὸ σχετικὸ κεφάλαιο. Ἐδῶ ἀπλῶς μόνον τὰ ἀπαριθμῶ. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ κάτωθι:

Στὶς 23 Αὐγούστου, τὰ ἔννεαήμερα τῆς Παναγίας στὴ Λάσδα.

Στὶς 29 τοῦ ἰδίου μηνός, ἡ Ἀποκεφάλισι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ στὴ Σαρακίνα.

Στὶς 6 Δεκεμβρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὸ Μοῦρκαι

Στὶς 8 Νοεμβρίου τῶν Ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ στὸ Νεκροταφεῖο.

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ὁ Παναγιώτης Καπούλας μᾶς ἀφηγήθηκε τὸ ἐξῆς γεγονός γιὰ τὴν τοποθέτησι τῆς πρώτης καμπάνας στὸ χωριὸ μας.

Μέχρι στὰ 1876 δὲν ὑπῆρχε καμπάνα στὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ μας. Γιὰ λόγους εὐνοήτους δὲν τὸ ἐπέτρεπαν οἱ Τούρκοι. Ἰεροκῆρυξ τῆς περιφερείας ἦταν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος πὸν εἶχε τὴν ἔδρα του στὰ Κανάλια καὶ ἔμενε στὸ σπίτι τοῦ Παπαποστόλου. Ὁ Νεόφυτος πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολι στὸ Σουλτάνο καὶ μὲ πεσκέσια ἀπέσπασε τὴν ἄδεια νὰ κρεμάσῃ καμπάνα στὴν ἐκκλησίαν.

Ὅταν πρωτοκτύπησε ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς καὶ ὑπερηφάνειας ἀντήχησαν σ' ὅλοκληρο τὸ χωριό. Τὴν ἄκουσε καὶ ὁ Πασᾶς τοῦ Φαναρίου, πειράχθηκε καὶ ἀνησύχησε. Ἔρχεται λοιπὸν μόνος του καὶ διατάζει νὰ τὴν κατεβάσουν.

Γιὰ διερμηνέας χρησιμοποιήθηκε ὁ γνωστὸς δάσκαλος Γ. Σωτήρης. Οἱ Καναλιῶτες θέλησαν νὰ κρύψουν τὸν π. Νεόφυτο, γι' αὐτὸ εἶπαν πῶς

είναι βαρειά ή καμπάνα και δέν μποροῦν νά τήν κατεβάσουν.

—Και πῶς τήν ἀνεβάσατε; ρωτᾷ θυμωμένα ὁ Πασᾶς.

—Δέν τήν ἀνεβάσαμε ἑμεῖς.

—Ποιός τήν ἀνέβασε, ποιός ἔδωσε τήν ἐντολή πρῶτος; Αὐτόν θέλω νά μάθω.

Ἄν και δέν ἤθελον νά μαρτυρήσουν οἱ Καναλιῶτες, ὅμως στήν ἐπιμονή τοῦ Πασᾶ ὁμολόγησαν πῶς ὁ Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος τὰ ξέρει ὅλα. Ὁ Νεόφυτος πληροφορήθηκε τὰ συντρέξαντα. Τότε ντύνεται ἐπίσημα και παρουσιάζεται στόν Πασᾶ.

—Ποιός ἀνέβασε τήν καμπάνα στό καμπαναριό; ρώτησε ὁ Πασᾶς.

—Ἐγώ, ἀπάντησε μεγαλόπρεπα ὁ Νεόφυτος.

—Κι ἐγώ σέ διατάζω νά τήν κατεβάσης τούτη τή στιγμή.

—Και ποιός εἶσαι ἐσὺ πού διατάξεις;

—Εἶμαι ὁ Πασᾶς τοῦ Φαναρίου πού σ' ἔχω στήν ἐξουσία μου.

—Ἄν ἐσὺ εἶσαι ὁ Πασᾶς, ἐγώ εἶμαι ὁ Σουλτάνος. Ὅριστε τὸ κίταπι μου, τοῦ εἶπε ὁ Νεόφυτος, και τοῦ δίδει τήν ἄδεια τοῦ Σουλτάνου γιά τήν καμπάνα.

Ὁ Πασᾶς μόλις τήν εἶδε, ἔβγαλε τὸ σαρίκι του, ἔσκυψε ὡς τῆ γῆ. προσκύνησε τὸν Νεόφυτο, τοῦ φίλησε τὸ χέρι και ἔφυγε ἄπρακτος.

Ἄπο τότε ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας ἀντηχεῖ και σκορπίζει τὴ χαρὰ και συντροφεύει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ και τοὺς ἀναγγέλλει διάφορα γεγονότα.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΙΕΡΕΥΣ

ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ 1821

Ἄπο τὶς ἀναμνήσεις τοῦ ἰδίου, τοῦ Παναγιώτη Καπούλα, μαθαίνουμε ὅτι μετὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821 πρῶτος παπᾶς τοῦ χωριοῦ μᾶς ἦταν κάποιος παπα - Δημήτριος. Ὅταν πέθανε αὐτός, ἦρθε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος. Αὐτός ὑπῆρξε τὸ παράδειγμα γιά νά παρακινηθοῦν τόσο νέοι ἀργότερα και ἀκολουθήσουν τὴν ἱερωσύνη. Πλήρη κατάλογο μᾶς παραθέτει ὁ Γ. Σωτήρης γιά τὴν ἐποχή του. (Βλ. ἀνωτέρω σελ. 254 και 255).

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΑ ΚΑΝΑΛΙΑ

Εἶναι παρατηρημένο ὅτι σὶς μεγάλες δοκιμασίες και δυσκολίες ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει στό Θεό. Ἐκεῖ βρίσκει παρηγοριὰ και γαληνεύει ἡ ψυχὴ του. Τότε ἡ πίστι μεγαλώνει, δυναμώνει και ριζώνει περισσότερο.

Εἰδικώτερα ἑμεῖς οἱ Ἕλληνες ὅσοι ζήσαμε ἀπο κοντὰ τὰ δέκα δρα-

ματικά χρόνια τῆς Κατοχῆς καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἔχομε προσωπικὴ πείρα αὐτοῦ τοῦ βιώματος. Οἱ Ἐκκλησίες ἦταν κατάμεστες στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις. Κάθε βράδυ ψάλλανε τὴν ἀκολουθία τῆς Παρακλήσεως στὴν Παναγία. Οἱ ἄνθρωποι συνωσιζόνταν στὰ κηρύγματα. Τὰ Κατηχητικὰ σχολεῖα εἶχαν φθάσει στὸ μεγαλύτερο σημεῖο τῆς δράσεώς των. Τὸ χριστιανικὸ τραγούδι ἤχοῦσε μέρα - νύχτα στὶς συγκεντρώσεις καὶ ἔδινε παλμό.

Ἡ ἔντονη αὐτὴ θρησκευτικὴ κίνησι ἀνθίσε καὶ στὸ χωριό μας, τὸ ὁποῖον εἶχε μάλιστα καὶ τὴν πρωτοπορία ἀνάμεσα στὰ χωριά τῆς περιφέρειας.

Σ' αὐτὸ συνετέλεσε πάρα πολὺ ὁ ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς στοὺς Καναλιῶτες καὶ στοὺς περισσότερους ἀπὸ ἑκατὸ μαθητὰς ποὺ φοιτοῦσαν κάθε χρόνο στὸ Γυμνάσιο Φαναρίου, Θεολόγος Καθηγητῆς, Σάββας Νανάκος. Τὰ Κατηχητικὰ μαθήματα ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὸ 1946 ἀπορροφοῦνται κυριολεκτικὰ ἀπὸ ὅλους μας. Τὸ δὲ χριστιανικὸ τραγούδι μᾶς γεμίζει ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Ὁλος αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμὸς μεταφέρθηκε καὶ στὸ χωριό μας.

Τὸ προαύλιο τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας βουίζουν ἀπὸ τὸ μελισσολόι τῶν παιδιῶν μὲ τίς χαρούμενες καὶ τότε - τότε θριαμβευτικὲς φωνές, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ καινούργια καὶ ἄγνωστα μέχρι τότε παιχνίδια. Τὰ βράδυα τὸ χωριὸ ἀντιβουίζει ἀπὸ τὰ Χριστιανικὰ τραγούδια. Ὅλοι βλέπανε τὴν ἀλλαγὴ πρὸς τὸ καλύτερο τοῦ χαρακτήρος τῶν παιδιῶν καὶ μένανε κατάπληκτοι. Ἀποροῦσαν χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ δώσουν τὴν ἐξήγησι.

Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα μπαίνει πρόγραμμα. Πρῶτοι συμπαραστάται οἱ ἱερεῖς παπα - Λάμπρος Σδρολίας καὶ παπα - Κώστας Τσαρούχας, ὁ δάσκαλος Σπύρος Κατέρης καὶ οἱ λοιποὶ δάσκαλοι στὴ συνέχεια.

Τὸ πρῶτο πρόβλημα καὶ ἡ δυσκολία ποὺ προβάλλει εἶναι ἡ αἶθουσα γιὰ τίς συγκεντρώσεις. Δὲν ὑπάρχει κατάλληλη γιὰ τὴ στέγασι τοῦ νέου ἔργου. Μὲ ἐπιφύλαξι στὴν ἀρχή, μὲ ἀνοχὴ ἀργότερα καὶ μὲ πλήρη ἐπιδοκιμασία κατόπιν χορηγεῖται τὸ ἐπάνω δεξιὸ τοῦ γυναικωνίτη ἀπὸ τὸν ἱερέα παπα - Λάμπρο στὴν Κοίμησι. Εἴσοδος χρησιμεύει ἢ ἐπάνω πίσω πόρτα, στὴ «γέφυρα». Γιὰ καθίσματα χρησιμοποιοῦνται ἡλιαστρόξυλα (καδρόνια) στηριγμένα ἐπάνω σὲ πέτρες. Ἐνα τραπέζι, δῶρον εὐσεβῆς χριστιανῆς μὲ ἓνα τραπεζομάνδηλο τῆς στάμπας, ἀγορασμένο μὲ ἔρανο τῶν κοριτσιῶν, ἦταν τὰ πρῶτα ἐπιπλα.

Οἱ συγκεντρώσεις ἦταν πολυπληθεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις, παρ' ὅλο ὅτι οἱ διδάσκοντες Κατηχηταί, μαθηταὶ στὴν ἀρχή, δὲν εἶχαν κἄν τὰ προσόντα τοῦ δασκάλου, ἦταν πρῶτοι μεταξύ ἴσων. Πολλὲς φορὲς παρακολούθησαν καὶ μεγάλοι ποὺ ἔκαναν τὸν ὁμιλητὴ νὰ φοβᾶται. Σιγὰ - σιγὰ

οί Ιερείς και ὁ δάσκαλος Σπῦρος Κατέρης προσέφεραν τὴ διδασκαλική τους πείρα.

Ἔτσι λοιπὸν ξεκίνησε τὸ χριστιανικὸ ἔργο στὸ χωριό μας. Μὲ μὴδὲν μέσα καὶ ἀνυπέβλητα ἐμπόδια.

Ἀπὸ τὸ 1947 κάνει τὴν παρουσία της δειλὰ - δειλὰ καὶ ἡ Δανειστική Χριστιανική καὶ μαθητικὴ βιβλιοθήκη. Ἡ πρώτη, (ἓνα χαρτοκιβώτιο ἀπὸ γάλα βλάχας), περιέλαβε μερικὰ διηγήματα καὶ βιβλία ἠθικοῦ περιεχομένου, ποὺ ἀγοράστηκαν μὲ τὴ συνδρομὴ ὄλων τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία κυμαίνονταν ἀπὸ μιὰ πεντάρα καὶ δεκάρα ὡς ἓνα πενηνταράκι τὸ πολὺ.

Βασικὸ ἔσοδο τῆς Βιβλιοθήκης ἦταν τὸ προῖον ἀπὸ τὰ Κάλανδα τῆς Πρωτοχρονιάς καὶ τῶν Φώτων. Οἱ ἡμέρες αὐτὲς εἶναι ἰδιαίτερα προσφιλεῖς στὰ ἀγόρια.

Τὰ γυμνασιόπαιδα, μεγάλοι πλέον, δὲν τραγουδοῦσαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους. Ἔτσι ἀποβραδὶς εἰτοίμαζαν τὰ κουτιά, χωρίζονταν σὲ τέσσερες ὁμάδες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦνταν ἀπὸ καμμιά δεκαριὰ ἀγόρια ἢ κάθε μία καὶ μοίραζαν τὸ χωριὸ κάθετα σὲ ἀνάλογα τέσσαρα μέρη. Ὁ ἐνθουσιασμοὺς ποὺ ἐπικρατοῦσε σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἦταν πολὺ μεγάλος.

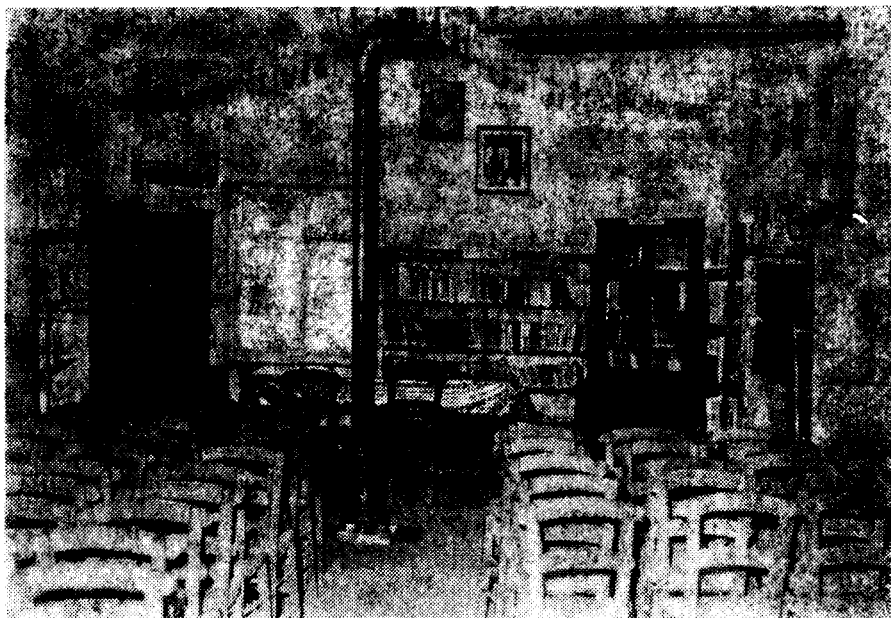
Στὰ χαράματα χτυποῦσε ἡ μικρὴ καμπάνα γιὰ συγκέντρωσι. Νύχτα ἀκόμη τὸ χωριὸ ἀντιλαλοῦσε καὶ θοῦζε ἀπὸ τὰ πρωτοχρονιάτικα τραγούδια. «Καλὴν ἡμέραν ἄρχοντες...» ἢ «Ἀρχιμηνιὰ κι ἀρχιχρονιὰ» ἢ «Καινούργιος χρόνος πάλι ξημερώνει».

Στὴν ἐπιστροφὴ τοὺς περιέμενε τὸ κέρασμα μὲ τὸ συριανὸ μεγάλο λουκούμι. Τὶς εἰσπράξεις τὶς μετροῦσαν οἱ ἴδιοι καὶ περνοῦσαν πάντοτε τὶς τριακόσιες πενήντα δραχμὲς (350), ποὺ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἀποτελοῦσε σεβαστὸ ποσό.

Ἄλλο ἐπίσης ἔσοδο ἦταν, καὶ διατηρεῖται νὰ εἶναι σήμερα τὸ μοναδικό, τὸ καρφίτσωμα, στὰ θρησκευτικὰ πανηγύρια, μὲ πρῶτο στὰ ἔσοδα τοῦ δεκαπενταύγουστου ποὺ ἔφθανε τὸ ποσὸ μέχρι καὶ τῶν χιλίων δραχμῶν. Δυὸ - τρεῖς ὁμάδες κοριτσιῶν τοῦ Γυμνασίου ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ἔπαιζαν τὴ θέσι τους μπροστὰ στὴν ἐκκλησίαν καὶ καρφίτσωσαν στοὺς προσκυνητὰς τὴν εἰδικὴ σφραγίδα τῆς Βιβλιοθήκης μὲ τὴν παράκλησι «ὑπὲρ τῆς Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης».

Ἡ δευτέρη βιβλιοθήκη στὸ αὐτὸ μέγεθος, ξύλινη πλέον μὲ δυὸ ράφια ἀντικατέστησε τὸ χαρτοκιβώτιο, καὶ διατηρεῖται γιὰ ἐνθῦμο μέχρι σήμερα. Τὸ 1949 κατασκευάζεται ἡ πρώτη μεγάλη βιβλιοθήκη. Γεμίζει τόσο γρήγορα καὶ αὐτὴ, ὥστε τὰ βιβλία ποὺ ἀγοράζονται ἀναγκάζουν τοὺς ὑπευθύνους νὰ φτιάξουν τὸ 1951 δευτέρη καὶ τὸ 1955 κατασκευάζεται τρίτη, μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς προηγούμενες.

Ἀπὸ τὸ 1950 πρωτοστατοῦν νέα μέλη, δίδονται ὀλόψυχα καὶ προσφέρουν μὲ ἐνθουσιασμὸ τὶς ὑπηρεσίες των. Ἀγόρια καὶ κορίτσια σὲ χωρι-

Ἡ Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Καναλίων, ἔργο ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου ἀπὸ τὸ 1946 καὶ μετὰ. Κατὰ πρῶτα διέθετε λίγα χριστιανικοῦ καὶ ἔθνικοῦ περιεχομένου βιβλία, ἀγορασμένα μὲ τὰ χρήματα ἀπὸ τὰ κάλαντα. Σήμερα, ὅμως, μὲ τὶς προσφορὰς καὶ τὴ συμπαράσταση πολλῶν συγχωριανῶν μας, φίλων μας καὶ πολλῶν φροντιστῶν, προπάντων ὅμως, τελευταῖα, μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ κ. Φώτη Μπαρμπαρούση, Δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ, περιλαμβάνει 2.500 περίπου τόμους βιβλίων, ἱκανὰ ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες ὄχι μόνο τῶν μαθητῶν καὶ κάθε φιλομαθοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς εἰδικοῦ ἐπιστήμονα.

στοὺς τομεῖς ἐργάζονται ἀποδοτικά. Οἱ νέοι αὐτοί, ἄλλοι φοιτητὲς ἀργότερα καὶ ἄλλοι ἐργαζόμενοι ἀναλαμβάνουν πρωτοβουλίες καὶ κρατοῦν στὰ χέρια τους τὴ βιβλιοθήκη μὲ τὸ ταμεῖο τῆς ποῦ εἶναι σεβαστὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Θὰ ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ ἀναφέρω μὲ καμάρι, στήλη τιμῆς, τὰ ὀνόματά τους, ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως προσκρούσω στὴ μετριοφροσύνη τους καὶ ἀκόμη μήπως καὶ δὲν τοὺς θυμηθῶ ὄλους.

Δὲν ἔλειψαν ἀσφαλῶς καὶ οἱ ἀντιδράσεις, ὅπως γίνεται ἄλλωστε σὲ κάθε καλὸ ἔργο. Ἄλλὰ καὶ αὐτὲς μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καρτερικότητα ξεπεράστηκαν.

Τὰ πράγματα ἐξελίσσονται γοργά. Σκοπὸς τώρα εἶναι νὰ γίνῃ κάποιος Σύλλογος, μὲ νομικὴ ὑπόστασι, ποῦ θὰ ἀναλάβαινε τὴν προστασία τοῦ ὅλου ἔργου. Ἀντέδρασε ὅμως σ' αὐτὸ ἡ Μητρόπολι. Ἔτσι τὸ 1956 σχηματίσθηκε κάποια ἡμιμόνιμη Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς: Κωνσταντῖνον Τσαρούχα, ἱερέα, Σπυρίδωνα Κατέρη, Διευθυντὴν τοῦ Δημοτ

Σχολείου, Ευάγγελον Ζέκιον, Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, Κωνσταντῖνον Μανρομμάτην, φοιτητὴν Φυσικομαθηματικῆς, καὶ Θωμᾶν Ζήσην, φοιτητὴν Φιλολογίας. Ἡ ὡς ἄνω Ἐπιτροπὴ ἔγραψε γράμματα σὲ πολλοὺς Καναλιῶτες πού βρισκόνταν μακρὰ ἀπὸ τὸ χωριό, καὶ ζήτησε τὴ συνδρομὴ των σὲ βιβλία ἢ χρήματα. Ἡ μεγάλη προθυμία τῶν Καναλιωτῶν γιὰ τὴ γενέτειρά των ὑπῆρξε συγκινητικὴ. Συγκεντρώθηκαν τότε δέκα ἑπτὰ χιλ. (17.000) δραχμὲς καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ διατέθηκαν γιὰ τὴν ἀνακαίνισι τοῦ δευτέρου ὀρόφου τοῦ κτιρίου «Βακούφικο» καὶ δημιουργήθηκαν δυὸ αἴθουσες. Ἡ πρώτη 14X4,30 χρησιμοποιήθηκε ὡς αἴθουσα διαλέξεων. Ἡ δεύτερη 4,50X4,50, ἡ ὁποία στέγαζε τὶς Βιβλιοθήκες καὶ χρησιμοποιήθηκε γιὰ ἀναγνωστήριον.

Ἄλλη μιὰ βιβλιοθήκη, τετάρτη στὴ σειρά, πῆρε τὴ θέσι της ἀπὸ τὰ ἴδια χρήματα, γιὰ νὰ περιλάβῃ τὶς μερικὲς ἑκατοντάδες βιβλίων πού συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀπανταχοῦ εὐρισκομένους Καναλιῶτες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησι τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τῆς Βιβλιοθήκης πού θὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ μὲ ξεχωριστὸ τόνο ἢ προσφορά του εἶναι ὁ Φώτιος Μπαρπαρούσης, δικηγόρος παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ στὴν Ἀθήνα, Καναλιώτης ἀπὸ τὴ μητέρα του, τὸ γένος Μπάγιου. Τὰ βιβλία πού ἐδώρησε ἀνέρχονται σὲ δεκάδες χιλιάδες δραχμὲς. Ἐπίσης ὁ Σωκράτης Παπαγεωργίου εἶναι μεγάλος δωρητής.

Γιὰ νὰ ὑπάρχῃ κάποια νομικὴ ὑπόστασι μόνιμη καὶ νὰ κατοχυρῶνῃ τὴ Βιβλιοθήκη, τὸ 1969 δημιουργήθηκε «Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου» μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐφορεία Ἐνοριακῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου» καὶ ἐγκρίθηκε μὲ τὶς ὑπ' ἀριθ. 20 καὶ 25) 1969 ἀποφάσεις τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φαναριοφερσάλων (Καρδίτσης).

Μὲ τὴν ἴδια ἀπόφασιν ἐγκρίθηκε καὶ ὁ ὀργανισμὸς λειτουργίας τῆς Βιβλιοθήκης πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 20 ἄρθρα.

Ἡ Ἐφορεία ἀποτελέσθηκε τότε ἀπὸ τοὺς: Κωνστ. Τσαρούχα, ἱερέα, ὡς Πρόεδρο, Σπυρίδωνα Κατέρη, συνταξιούχον διδάσκαλο, ὡς Γραμματέα, Ἡρακλῆ Ντρέγκα, γεωργό, ὡς Ταμία καὶ Λάμπρο Γιαννακό, Διευθυντὴ τότε τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὡς μέλους, καὶ ἀνέλαβε τὴν γενικὴ ἐπίβλεψιν τῆς Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης.

Τὴν ὅλη διαχείρισιν τὴν εἶχαν ἀνέκαθεν μαθηταὶ καὶ μαθήτριες τοῦ Γυμνασίου. Αὐτοὶ ἄλλως τε εἶναι καὶ οἱ κυριώτεροι θαμῶνες της. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται ἔργο ὅλων τῶν μαθητῶν - μαθητριῶν.

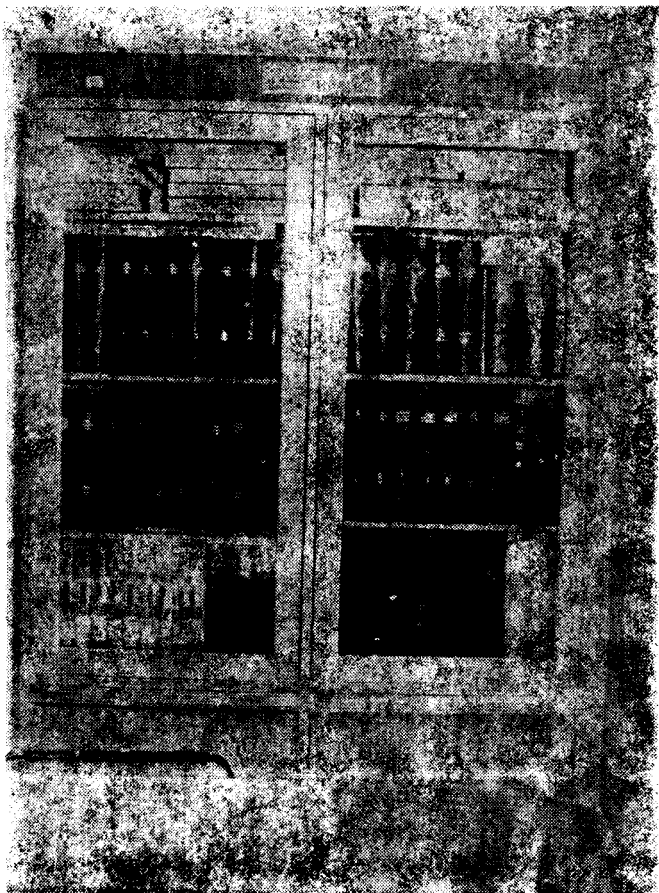
Ἡ κίνησίς της ὅμως τελευταία σὲ δανεισμὸ βιβλίων μειώθηκε αἰσθητά. Σχεδὸν ἔπεσε στὸ ἥμισυ. Μόλις φθάνουν τὶς ἑπτὰ ὡς ὀκτὼ ἑκα-

τοντάδες. Χαλάρωσε ό πόθος για μελέτη. Παλαιότερα, όπως μάς δείχνουν τὰ χρεωστικά βιβλία κινήσεως, διαβάζανε περισσότερα από χίλια έξακόσια (1.600) βιβλία τὸ χρόνο. Μάλιστα δὲ τὸ 1956 σὲ Πανελλήνιο διαγωνισμό τοῦ παιδικοῦ περιοδικοῦ τῆς «Ζωῆς τοῦ Παιδιοῦ» «Ποιά βιβλιοθήκη ἔχει τὴ μεγαλύτερη κίνησι σὲ ἀριθμὸ μελέτης βιβλίων», ἡ Δανειστική Βιβλιοθήκη Καναλίων πήρε τὸ δεύτερο βραβεῖο. Θὰ ἔπαιρνε τὸ πρῶτο ἂν διέθετε τότε τὸ ἀναγνωστήριο.

Τὸ 1970 ἄλλη μιὰ βιβλιοθήκη ἀπὸ ντέξιον, πέμπτη στὴ σειρά, ἔλαβε καὶ αὐτὴ τὴ θέσι της. Τὰ βιβλία ξαναταξινομήθηκαν στὶς ἀκόλουθες κατηγορίες:

Ἐγκυκλοπαίδειες τόμοι	130
Ἱστορικά	145
Ἐπιστημονικά	150
Μαθητικά, ἐκτὸς τοῦ ὄργανισμοῦ	100

Ἕνα τμήμα τῆς Κοινοτικῆς Βιβλιοθήκης Καναλίων, δωρεὰ τοῦ Ἀγαθοκλῆ Τέτα. Αὐτὴ καὶ πέντε ἄλλες μεταλλικὲς, δωρεὰ τοῦ Συλλόγου τῶν Καναλιωτῶν τῆς Ἀθήνας, ἀποτελοῦν μιὰ ἀκόμη πνευματικὴ ἔστις τοῦ χωριοῦ μας στὴν εἰδικὰ κατασκευασμένη αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου.

Μαθητικά τοῦ Ο.Ε.Δ.Β.	180
Γενικά	182
Νεανικά	135
Παιδικά	250
Περιοδικά, τόμοι	160
Θρησκευτικά	255
Γεωργικά	136
Λογοτεχνικά	415
Ξερόγλωσσα Ἀγγλικά	33
Ξερόγλωσσα Γαλλικά	35

Ἔτσι τὸ γενικὸ σύνολο τῶν βιβλίων ἀνέρχεται στὶς δύο χιλιάδες τριακόσια ἕξι (2.306).

Αὐτὴ εἶναι σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανικοῦ ἔργου στὰ Κανάλια.

Σ κ ο π ό ς του: Ἡ καλλιέργεια καὶ μόρφωσι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Στήριγμα τῶν νέων στὴν κρίσιμη καμπὴ τῆς ζωῆς των.

Ἐνίσχυσι στὴ μαθητικὴ των σταδιοδρομία.

Προσανατολισμὸς τῆς ζωῆς των.

Ἐξύψωσι τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν χωριανῶν μας.

Ν α ί. Σὰν ἀπολογισμὸς. Πέτυχε ὁ σκοπὸς του; Μὲ βεβαιότητα ἀπαντοῦμε
Ν α ί. Ἐκεῖνοι ποὺ γαλουχήθηκαν καὶ τροφοδοτήθηκαν ἀπὸ τὶς ἀστείρευτες πηγὲς τοῦ προώδευσαν χωρὶς καμμία ἐξαιρέσι.

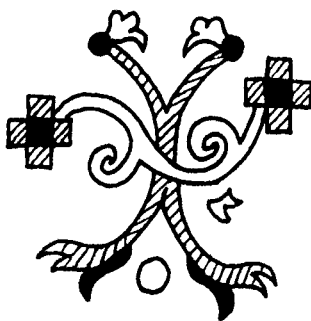
Νὰ πῶς τραγούδησε ὁ στιχουργὸς μας Λάμπρος Παπαγεωργίου τὴ Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ.

Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Καναλίων

— Ἐδῶ μέσα ποὺ λάμπει φῶς
μὲ χαρὰ μαζευόμαστε ὅλοι,
εἶν' ὁ χῶρος αὐτὸς ἱερός
κι' οἱ καρδιές μας Χριστοῦ περιθόλι.

— Ἐδῶ πνεῦμα σοφίας προγόνων θαρρεῖς,
νὰ πλανιέται τριγύρω - κοντὰ μας
ἐδῶ μπαίνει ἡ χάρις Χριστοῦ παρευθὺς
καὶ θερμαίνει γλυκὰ τὴν καρδιά μας.

- Τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνους αὐτὴ ἢ φωλιά
τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν μας φωτίζει
μᾶς συνάζει ἐδῶ, σὰν πιστὰ τῆς παιδιά,
τὴν χαρὰ στὴ ζωὴ μας χαρίζει.
- Φάρο στήσαμ' ἐδῶ τηλαυγῇ
μὲ φλόγα τὴν ἄσβεστη θεία
τῆς φυλῆς μας λαμπρὰ μεγαλεῖα
μὲ καμάρι φεγγοβολεῖ.
- ὦ! σὺ τοῦ χωριοῦ μας Κυψέλη σοφή,
τὰ χρυσά σου κλειδιά δός μας τώρα
νὰ γενοῦμε κι' ἐμεῖς μιὰ ἐλπίδα τρανή,
στὴν Ἑλλάδα μας τὴν ἔνδοξη χώρα.
- Ναι σ' αὐτὴ - ναι σ' αὐτὴ
τὴν ἐστία μας τὴ φωτεινὴ
ἄς συχνάζωμε ὅλοι μὲ πίστι,
μὲ μιὰ θέρμη βαθειὰ στὴν ψυχὴ.

Θωμά Ν. Ζήση, καθηγητοῦ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Εἰσαγωγή

ΘΑ ΗΤΟ πολὺ ἀστείον νὰ νομίση κανεὶς, ὅτι μὲ τὸ παρὸν Κεφάλαιον ἐξαντλεῖται τὸ σχετικὸν θέμα. Τὰ λαογραφικὰ θέματα εἶναι τόσα πολλά, ὥστε ἡ ἐπισταμένη ἔρευνα καὶ ἡ συστηματικὴ διαπραγμάτευσις αὐτῶν θὰ ἀπήτει χρόνον καὶ χῶρον πολὺν καὶ θὰ ἦτο ἴσως ξένη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης ἐκδόσεως, ἡ ὁποία βεβαίως δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ παρουσιάσῃ τὰ Κανάλια ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ νὰ δώσῃ ἀμυδρὰν εἰκόνα τῶν Καναλιῶν καὶ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ χωριοῦ μέχρι σήμερον.

Ὡς ἐκ τούτου θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν παράθεσιν στοιχείων μόνον λαογραφικῶν, ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν Καναλιωτῶν.

ΔΙ' ΟΣΑ ἀφοροῦν εἰς τὸν ὑλικὸν βίον δὲν θὰ γίνῃ ἰδιαίτερος λόγος, καθ' ὅσον οὗτος δὲν παρουσιάζει σημαντικὰς διαφορὰς ἐν συγκριτικῇ ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ γύρω χωριά καὶ διὰ τὸν λόγον πού ἀναφέρομεν ἀνωτέρω. Ἀναλυτικώτερον δὲν θὰ γίνῃ λόγος διὰ τὰ ἐξῆς θέματα τοῦ ὑλικοῦ βίου τῶν Καναλιωτῶν:

Τὴν οἰκίαν (μονώροφον, διώροφον, τριώροφον κλπ.).

Τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ ἐσωτερικὴν αὐτῆς διαίρεσιν, ὡς: ἀστρέχα, γλαβανή, γωνιά ἢ τζάκι (= ἐστία), κάμαρη, μαντζᾶτο, μισάντρα¹, μπουχαρῆς (= καπνοδόχος), νουντᾶς, ντ'λάπ', πλύστρα, πουλίτσα², πυρουμάχους, τσιατή, χαϊάτ', χατίλια κλπ.

Τοὺς χώρους ἀποθηκείσεως τῶν γεννημάτων, ζωοτροφῶν κλπ., ὡς: ἀμπὰρ' (τοίγινο ἢ ἀπὸ λυγαριὰ ἀλειμμένο ἀπὸ μέσα με λάσπη ἢ βουνιά), ἀχυρώνα, βαέν', βαρέλα, β'τσέλα, γκαζουλίνα, γχιούμ', κὰδ'(η) κιούπ', λαήν', ντάμ'(ι), π(λ)ιθάρ'.

Τοὺς χώρους διαμονῆς καὶ χρήσεως τῶν κατοικιδίων, ὡς: ἀχούρ', κατώϊ, κουρύτους (= τος), κουτ(τ)έτσ', μαντράκ', νουθρός (= ὄβορός). παχνι κλπ.

Τὰ ἐδέσματα, ὡς: ἀλειψό, ἀνιβατό, ἀρινστά (ὑπενθυμίζομεν ἐδῶ τὸ λεγόμενον: τ' ἀρινστά ὡς τὴν πόρτα κι ἡ τραχανᾶς ὡς τοῦ χουράφ!). βλουγούδ', καθάριο, κατσιαμάκ', κλουτσουτύρ', κουλιάστρα, κουρκούτ', λαχανουψώμ' (ἢ λαχανόψουμου), (μ)πατζίνα, μπλουγούρ', μπουγάτσια, ξινόγαλου, πλαστός, προυζμόπ'τα, τραχανουψώμ' (ἢ τραχανόψουμου), σκουρδάρ' κλπ.

Τὰ κλινοσκεπάσματα, ὡς: βιλέντζα, κουριλοῦ, μαντανία, σίβα, σulteς, τσιόλ', φλουκάτ'(η), χιράμ' κλπ. Σχετικῶς μετὰ τὰ κλινοσκεπάσματα εἶναι καὶ ὁ ὄρος: γοίκους (γοίκος) = στοίβα κλινοσκεπασμάτων εἰς ὠρισμένον συνήθως μέρος τοῦ σπιτιοῦ.

Τὰ οἰκιακὰ ἔπιπλα καὶ σκευή, ὡς: ἀδράχτ', ἀνιμουδούρα, ἀργαλειός, γάστρα, γουδί, θυμιατό, καντάρ', καπράν', κάσα (καὶ κασέλα καὶ κασόν'), κλειδουπίνακου, λανάρια, λουστός (καὶ λουστάρ'), μάσια, μακράτσ', μπισίκ', μπρίκ', μπουτινέλους, μ'σούρα, ξύστρα, πιτρόδιργους, πλαστήρ', ρόκα, σιντούκ', σκαφίδ', σουπιέρα, στατέρ', σφουντύλ', σφραϊστιρον, ταβάς, τάβλα, τέντζερης, τζιτζιβές, τρουβάς, τσικί, τσικρίκ', τσιούμα, χαβάν', χειρόμπλα (τὰ = χειρόμυλος), χλιάρ' κλπ.

Τὰ παντὸς εἶδους ἐργαλεῖα, ὡς: ἀδουκάν'(η), ἀξυάλ'(η), βατουκουσσιά, βρυζόν' (= δικτυωτὸς σάκος), δάρτ', δικέλλ', δικούλ', διρμόν', καρπουλόι, κλαδιυτήρ', κλούτσα (= ἀγκλίτσα), κουβέλ', κουσσιά, λίμα, λισγάρ', λ'τσέκ', ξύστρ' (καὶ ξυστρι), παλιρουνκόπους, πικικουσκέπαρνον, πριάκουνου, πριόν', ριντές, σβάρανα, σιδηράλιτρον, σκιπαρνια, τσαγκρα-

1. μισάντρα = μέγας ἐρμάριον ἐντὸς τοίχου πρὸς φύλαξιν κλινοστρωμνῶν. βλ. Λεξικὸν Δ. Δημητράκου.

2. πουλίτσα = πῆγμα σανίδων εἰς ἀπόθεσιν σκευῶν καὶ ἐπίπλων, ντουλάπι. λ. σλαβικῆ. βλ. Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

σούφλ', τσαλί, φουρτουτήρα κλπ.

ΠΑΗΝ τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ τόσοι ἄλλοι ὄροι, σχετικοὶ μὲ τὴν γεωργικὴν ἢ μὴ ὄρολογίαν, συνήθεις εἰς τὸ λεξιλόγιον τῶν Καναλιωτῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος ἐκτενῆς. Ἐναφέρονται μόνον ἐνδεικτικῶς ὠρισμένους ἐξ αὐτῶν κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν.

Ἄγκαμπέτ', ἀζάτ', ἀμαλαϊά, ἄμπλας, ἀνέμ'(η), ἀντέτ', ἀντζα, ἀ-
πουλ'σιὰ (ἀπολυσιὰ = ἐλευθερία), ἀραλίκ', ἀρνονπόκ', ἀσουλλάτ' (= εἰς πολλὰ ἔτη, εὐτυχῶς), ἀσπροῦδα, ἀυγάτσ'. Βαῖζου (= γέρον), βέλα-
σημα (= ἀνόητος), βιτούλα (καὶ βιτούλ'), βούζια(τά), βουριά. Γαλάρα.
γκανιάζου (= διψῶ ὑπερβολικὰ πρὸβλ. γκάνιαξα ἀπὸ νιρό), γκέσα, γκι-
σέμ', γοῦρμος (= ὄριμος), γουρνοντσάρουχου. Δέσ'(η), διβόλ', διπι-
ράδ'. Ἐχος (πρὸβλ. τὴν φράσιν: «για ἔχος» = ὄχι «για πούλημα»). Ζα-
λίκ', ζάπ', ζάφτου (= κτυπῶ πρὸβλ. νὰ σὶ ζάψου μία!), ζεύλα, ζούρα,
ζούφιου. (Ἡ)λιάστρα. Ἰγκλα, ἴσκα.

Κακαράντζις, καλουπίχιρα (= εὐκολα), κανούτα, καόν', καπίστρ'
(καὶ καπιστράνα), καπνουσάκ'λα, καταφιιάζουμι, καψούρα, κλεῦα,
κουιάλαμα, κουκκινούδα, κουλάικα (= εὐκολα), κουλόκρια(τά), κουλου-
κρίζου, κουλτούκ', κούμαρα, κουνὸς (= τελευταῖος), κουρέκλου, κουρ-
κάρ', κουρράδ', κουσιάνα, κουτσουνκέρα. Λαγκιόλ', λάιος (θηλ. λάια),
λαμνὶ (= λειῶμα, ἐπιμήκης καὶ ὑψηλὸς σωρὸς), λιμαριά, λουιοῦ ντου-
λουιοῦ (= λογιῶν (τῶν) - λογιῶν = διαφόρων εἰδῶν). Μέλιγους, μι-
σάλ', μισιακάρ'ς, μουλαῖμκου, μούρκα, μουτουλάκ', μπαῖρ', μπάλια,
μπλάρ', μπουγᾶς, μπουρμπούλ', μπουρμπουλόι.

Νουμάρ, νταλαβέρ' (ὀρθ. νταραβέρ'), ντηριέμαι, ντηρλικώνου,
ντουρλάπ', ντριλλ'. Ξαῖ, ξεφλουῦδος, ξυλάγγρου. Ὀργος, οἰντζιάκια
(= καπνοσπορεία), οὔψιτῖα. Πανν'χίδα, Πατόφ'λλου, πισουκάπ'λα.
πλακόντυλου, πλαρί, πλόχιρου, πουκάρ', πουλκάκ', πουριά (= πόρτα, εἴ-
σοδος κήπου), πριόβουλου, π'τιά (= πτυτῖα), π'χάμ'σου (καὶ χάμ'σου)
(= ὑποκάμισο). Ρόγα (= μισθός).

Σαῖτάρ', συμπριά, σιούτα, σκάλος, σκάρου, σκλόγκουρτσου, σπου-
ριά, σταβάρ', στέρφα, στ'λιάρ', σχτέλ', σόγαμπρους, σάϊκου (= σῶος,
γερός). Τενιάζου (= πεινῶ ὑπερβολικὰ πρὸβλ. τένιασα ἀπ' τὴν πείνα),
τ'λούπα, τρακάδα, τραπέτσ', τρυγόν'ς, τριτάρ'κου, τσαντίλα, τσιαῖρ.
τσιάφ' (= πάχνη), τσιρέπ', τσιούλια(τά), τσουλουπουρδῆ. Φασκιά,
φασ'λιά, φιδ' (= δυνατὸς ἄνεμος), φλούστρια(τά), φούρκα, φουρλατί-
ζου, φτουράου. Χαῖθάν', χαῦδα (ἐπίρρ. = μὲ ἀνοικτὰ τὰ σκέλη), χειρου-
λάβα. Ψίδια(τά).

Χαρακτηριστικοί είναι και οι μονοσύλλαβοι τύποι, οι χρησιμοποιούμενοι διά τὰ διάφορα κατοικίδια, ὡς: ἄτ, γούτς, κούτς, ξιού, ὄου, οὔστ', τσιτ κλπ.

Ἐκ τῶν θέματα τοῦ ὕλικου βίου τῶν Καναλιωτῶν κατ' ἐξαιρέσειν θὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαιον ὀλίγα διὰ τὴν ἐνδυμασίαν.

ΚΑΝΑΛΙΩΤΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

ΚΑΤΕΣΤΗ ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐνδυμασίας τῶν Καναλιωτῶν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Ὅπως δὲ ὅμως αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ἀπείχε πολὺ ἀπὸ ἐκείνην τῶν λοιπῶν Θεσσαλῶν καὶ μάλιστα τῶν ὄρεινῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Καναλιῶται οὐδέποτε ἐφόρεσαν «καραγκούνικα». Περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐνεδύοντο οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γεωργίου Σωτήρη, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶν εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του δι' ἓν ἀστείον ἐπεισόδιον, πού ἔλαβε χώραν τὸ 1878 εἰς τὰ Μετέωρα, γράφει τὰ ἐξῆς διὰ τὸν Βασίλειον Παπαθεοδοσίου, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας εἰς τὰ Κανάλια: «Τὸ ἐπανωφόρι του, τὸ κόκκινο φέσι του, ἡ φουστανέλλα του καὶ τὰ τσαρούχια εἶχον γεμίσει τυρί»¹. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ πληροφορίας, πού ἔχομεν ἀπὸ γεροντοτέρους τοῦ χωριοῦ μας, καὶ ἀπὸ σχετικῶς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου σημειώσεις τοῦ Θρασυβούλου Κρίκου δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν τῶν Καναλιωτῶν τῆς ἐν λόγῳ περιόδου.

Τ ὦ ν ἄ ν δ ρ ὦ ν. Τὰ κυριώτερα ἐξαρτήματα τῆς ἀνδρικῆς ἐνδυμασίας, «φορεσιάς», ἦσαν: Ἡ φουστανέλλα ἢ «σαλδᾶρι», ἢ «πουκαμίσα», «σάλτα μάρκα» (= γιλέκο· πληθ. τὰ γιλέκια = τὸ πανωκόρμι τῆς φουστανέλλας), τὰ πσιλιὰ (πεςλι = ἐπενδύτης, ἐπανωφόρι), τὸ μεταξωτὸν ζωνάρι διὰ τὴν μέσην ἢ «σελάχι» (= πέτσινη φαρδιά ζώνη μὲ θήκην ἔμπροσθεν, ἢ ὅποια ἐχρησίμευεν ἀρχικῶς μὲν ὡς θήκη φορητῶν ἰδίως ὀ-

1. βλ. Μάνθου Κ. Οἰκονόμου «Γεωργίου Β. Σωτήρη Ἀπομνημονεύματα», Ἀθήναι 1974 (ἔκδοσις πολυγραφήμενη), σελ. 37.

Πρὸβλ. καὶ κατωτέρω (Σκωπτικὸι στίχοι κλπ.) εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαιον ὅσα γράφονται δὲ τὴν συνήθη ἐνδυμασίαν τοῦ Καναλιώτου δημάρχου τοῦ τέως δήμου Ἰθώμης Χριστάκη Παπαπαστόλου καὶ ἄνωτέρω, Κεφ. «Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ «ἐθνικοῦ» βίου τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 102, ὅσα ἀναφέρονται διὰ τὴν στολὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ Καλύβα ὡς γαμπροῦ.

πλων, ἀργότερον δὲ καὶ ὡς τσέπη διὰ τὸ πορτοφόλι κλπ.), τὸ σκουφάκι διὰ τὸ κεφάλι καὶ τέλος αἱ περικνημίδες, «κάλτσες», καὶ τὰ τσαρούχια μὲ φούνταν διὰ τὰ πόδια.

Δείγματα ἢ καὶ ἀπομεινάρια μόνον τῆς ἀνδρικήσ αὐτῆς ἐνδυμασίας δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ παρατηρήσῃ εἰς ὠρισμένας φωτογραφίας τῆς παρουσίης ἐκδόσεως. Περὶ τὸ 1950 ἔξων εἰς τὸ χωριό μας οἱ γέροντες Καρατάσιος, Ζήσης Ζήσης, Θεόδωρος Κωτούλας (Γκουνταλάς) καὶ Ἀρχοντῆς Μαυράκης, οἱ ὅποιοι διετήρουν ἀκόμη εἰς τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἀρχετὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς παλαιᾶς αὐτῆς ἐνδυμασίας (π.χ. τὸ σκουφάκι, τὰ τσαρούχια μὲ τὴ φούντα, τὶς λευκὲς μάλλινες κάλτσες, τὸ ἡμίκοντο σκούτινο παντελόνι, τὸ σκούτινο ἡμίπαλο κλπ.).

Τῶν γυναικῶν. Τῆς γυναικείας ἐνδυμασίας τὰ σπουδαιότερα ἔξαρθήματα ἦσαν: Τὸ πολύπτυχον (μὲ πολλὰς πιέτες) μακρὸ φόρεμα, ἢ ἐπίσημος «ποδιά», ποικιλόχρωμος καὶ μεταξωτῆ, διὰ τὴν μέσην, ἢ «κουζιάκα», ἐνδυμα χεμερινόν, κάτι παρόμοιον πρὸς τὸ σημερινὸν ἐπανωφόρι. Πέντε δάκτυλα κοντότερον ἀπὸ τὸ φόρεμα, τὸ μεταξωτὸν μαντήλι, «τσεμπέρι», διὰ τὸ κεφάλι, μὲ πολυτίμους χάνδρας, στερεωμένον εἰς τὰ μαλλιά μὲ ὠραίας εἰς τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα καρφίδας, «καρφίτσες» καὶ τέλος «κάλτσες» καὶ στρωτὰ ἢ μὲ κοντὸν τακούνι μαῦρα ὑποδήματα διὰ τὰ πόδια.

Ἡ στολή τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης γενικῶς δὲν διέφερε καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἐπίσημον τοιαύτην τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ἰδίως μάλιστα τοῦ γαμπροῦ. Εἰδικότερον διὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ στολίδια τῆς νύφης σημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα: Τὸ νυφικὸν φόρεμα ἦτο μάλλινον, ἔγχρωμον καὶ πολύπτυχον (μὲ πολλὰ «γκιόλια») μὲ μανίκια φαρδιά ἢ ἐφαρμοστά, κεντημένα εἰς τὴν ἄκρην τοῦ βραχίονος. Τὸ κεντητὸν «πουλκάκι» ἐφορεῖτο ἐπάνω ἀπὸ τὸ φόρεμα. Τὸ κεφάλι τῆς ἐστόλιζε κόκκινον φέσι μὲ χρυσῆν οὐρὰν (πλούσια χυσαφένια κρόσσια). Εἰς τὰ αὐτιά τῆς ἔφερε πολύτιμα σκουλαρίκια, καρφίτσαν εἰς τὸ πέτο καὶ βραχιόλια εἰς τὰ χέρια. Εἰς τὰ πόδια «φοροῦσε λευκὲς μάλλινες κεντητὲς κάλτσες» καὶ στρωτὰ ἢ μὲ κοντὸν τακούνι ὑποδήματα, τὰ ὅποια ἔφερον καὶ μικρὰν φούνταν.

Αἱ σημεριναὶ ἐνδυμασίαι τόσοι τῶν ἀνδρῶν, ὅσον καὶ τῶν γυναικῶν εἶναι σύγχρονοι καὶ καταβάλλεται φροντίς, ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους τοῦλάχιστον, ὥστε νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν σεμναὶ καὶ σοβαραί. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὰ παιδιὰ. Ὡς κατάλοιπον τῆς παλαιᾶς ἐνδυμασίας δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ τὸ καπέλλο τῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ μάλλινον ἢ ντρίλινον ὕφασμα, κοιν. «τραγιάσκα» (ἀντὶ τοῦ σκούφου) καὶ ἡ πατροπαράδοτος «τσάπα» (= μαῦρο μαντήλι, κεφαλόδεσμος) τῶν γηραιῶν γυναικῶν.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Οίωνοί, μαντεία καί ἄλλαι δεισιδαίμονες δοξασίαι καί πράξεις

ΟΛΑ ὅσα θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω εἶναι πράγματι γελοῖα σήμερον καὶ ἀνάξια λόγου, ἀλλ' ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι αὐτά, τὰ περισσότερα τοῦλάχιστον, ἀνάγονται εἰς χρόνους παναρχαίους, ὅταν δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἀποκτήσει ἀκόμη σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, δὲν ἐγνώριζε τὴν αἰτίαν τῶν διαφόρων φαινομένων καὶ ἐπίστευεν ὅτι τὸ θεῖον ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς βουλὰς του μὲ διάφορα σημεῖα, τὰ ὅποια ἢ ἐμφανίζονται μόνον τῶν ἢ προκαλεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.¹

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν τὸ «φτάρνισμα» θεωρεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον ἀπὸ τοὺς Καναλιώτας καλὸς οἰωνός. Εἰς τὸν παρηνιζόμενον οἱ παρόντες ἀπευθύνουν συνήθως τὴν εὐχήν: «γεια σου» ἢ «γείτσα σ'» ἢ «μὲ γεια σ'»! Πιστεύεται ὅτι ὁ ἔχων δόντια ἀραιὰ θὰ γίνῃ πλούσιος, ὅτι ὅσων τὰ δάκτυλα τῆς χειρὸς ἔχουν ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὰ ἐπάνω εἶναι «τσιγγούνηδες» καὶ «σπαγγοραμμένοι». Ὅταν κανενὸς «παίξῃ» τὸ δεξιὸν μάτι, κάτι καλὸν θὰ μάθῃ. Ὅταν κανενὸς «βάξῃ» (= βουίξῃ) τὸ αὐτί, θὰ ἐρωτήσῃ τὸν παριστάμενον: «ποιὸ αὐτί βάξει;» Καὶ ἂν αὐτὸς τὸ ἐπιτύχῃ, τοῦτο σημαίνει ὅτι μαζὶ θ' ἀκούσουν τὸ εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον νέον. Ὅταν «σὲ τρώῃ» ἢ μύτῃ, «θὰ φᾶς ξύλο». Ὅταν «σὲ τρώῃ» ἢ παλάμη, θὰ πάρῃς λεπτά. Λεπτὰ θὰ εἰσπράξωμεν καὶ ὅταν ἢ «πυρουσιὰ» μετὰ τὸ κατέβασμα τοῦ φαγητοῦ «βγάξῃ σπίθες». Ὅταν «κουβεντιάξῃ» ἢ φωτιά, αὐτὸ σημαίνει ὅτι κάποιος μᾶς ἀναφέρει καὶ λέγουν συνήθως τότε οἱ παρευρισκόμενοι: «ἂν εἶσι φίλους, νὰ χαρῆς, ἂν εἶσι ἰχθρὸς (= ἔχθρὸς), νὰ σκάσ'ς». Καὶ ἀναλόγως, ἂν δηλαδὴ τὸ «κουβεντίαςμα» τῆς φωτιᾶς σταματήσῃ εἰς τὸ «φίλος» ἢ «ἐχθρὸς», συμπεραίνωμεν ποιὸς μᾶς ἀναφέρει. Μᾶς ἀναφέρουν ἐπίσης, ὅταν «μᾶς πιάνῃ ὁ λόξυγγας». Ὅταν κατεβάξουν «γιὰ λίγο τὴν κατσαρόλα ἀπὸ τὴ φωτιά», τότε «πάνω στὴν πυρουσιὰ» τοποθετοῦν κάτι, π.χ. «τὴ μάσια» ἢ ἓνα ξυλάκι, «γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ χρέη».

1. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λαογραφίαν» (Πανεπιστημιακὰ παραδόσεις), Ἀθῆνα: 1955, σ. 114 κ.ε.

Κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται νὰ συναντήσης εἰς τὸν δρόμον παπᾶν, φίδι ἢ λαγὸν νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν κατήφορον. Κακὸς οἰωνὸς θεωροῦνται καὶ τὰ πολλὰ τὰ γέλια (πρὸβλ. τὰς φράσεις: «σὲ καλὸ μας!», «θὰ μᾶς βγοῦν ξινὰ» ἢ «θὰ μᾶς βγοῦν ξίδια»). Ὅταν ἡ κουκουβάγια λαλήσῃ εἰς τὸ σπίτι σου, αὐτὸ σημαίνει ὅτι κάποιον κακὸν θὰ σοῦ συμβῇ (πρὸβλ. τὴν φράσιν: «κουκουιάβις νὰ λαλήσουν στοῦ σπίτι σ'»!). Ἐπίσης «δὲν εἶναι καλὸ σημάδι» διὰ τὴν οἰκογένειαν, ὅταν τὸ σκυλὶ «οὐρλιάξῃ», γαυγίσῃ δηλαδὴ «σουρτά». Καὶ τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ ἀποβραδὶς δὲν εἶναι καλόν. Ὅταν δὲ λαλήσῃ ἢ κόττα ὡσὰν κόκκορας, τότε ὅπωςδήποτε θὰ ἔλθῃ τὸ κακὸν καί, διὰ νὰ τὸ ἀποσοθήσουν, σφάζουν ἀμέσως τὴν κότταν. Ἄν τώρα ἡ κόττα τινάξῃ τὰ φτερά της μέσα εἰς τὸ σπίτι, αὐτὸ εἶναι καλὸς οἰωνός· θὰ ἔχωμεν ἢ γράμμα ἢ «μουσαφίρη». Μουσαφίρη θὰ ἔχωμεν καὶ ὅταν περάσῃ ἀπὸ κοντά μας ἀράχνη - ἀνυφαντής, καθὼς καὶ ὅταν «ξεκιν'μένα» κάπως παιδιὰ «μπουσουλᾶν» αὐθορμήτως καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ λόγος.

Ἀπὸ τὴν ὠμοπλάτην, «καράβι», τῆς ὄρνιθος θὰ μαντεύσουν ἀναλόγως μὲ τὰ στίγματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει, εἴτε περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἢ π.χ. θὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πόλεμον κλπ., εἴτε περὶ τῆς πορείας τῶν ιδιωτικῶν πραγμάτων, ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς π.χ. εὐτυχίας ἢ δυστυχίας κλπ. Ἔτσι μία γοιὰ ἀπὸ τὸ «καράβι» τῆς κόττας ἐμάντευσε καὶ ἀπεφάνθη ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ πάρῃ τὰ Ἰωάννινα (κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912—13). Καὶ πράγματι ἀργὰ τὴν νύκτα ἐσήμαναν «οἱ καμπάνες» τοῦ χωριοῦ διὰ τὸ εὐχάριστον γεγονός τῆς καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων! (ὦ μ ο π λ α τ ο σ κ ο π ί α , ὅ σ τ ε ο μ α ν τ ε ί α).

Ἀπὸ ἄλλο κόκκαλον τῆς κόττας, τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα κεφαλαίου Λ καὶ τὸ ἀποκαλοῦν «θ'λειά», θὰ μαντεύσουν τί θὰ γεννήσῃ ἢ τάδε ἔγκυος γυναίκα (συγγενικὴ ἢ γειτόνισσα). Θὰ μετρήσουν δηλαδὴ τὸ ἄνοιγμά του καὶ κατόπιν θὰ τὸ βάλουν πλησίον τῆς φωτιᾶς ἢ τῆς στάχτης, τῆς «χόβολης». Ἐὰν τὸ ἄνοιγμά του μεγαλώσῃ, τότε ἡ ἔγκυος «θὰ κἀνῃ κορίτσι», ἢν σμικρυνθῇ, «θὰ κἀνῃ παιδί», δηλαδὴ ἀγόρι! Τὸ ἴδιον πρᾶγμα θὰ μαντεύσουν καὶ ἀπὸ τὴν βέργαν τοῦ ἀργαλειοῦ. Τὴν βέργαν αὐτὴν τὴν βάξουν «στ' ἀντί», διὰ νὰ συγκρατῇ τὸ «στημόνι». Ὅταν τὸ στημόνι φθάσῃ πρὸς τὸ τέλος, ἐλευθερώνεται «τ' ἀντί» καὶ ἡ βέργα (ξύλινη) πίπτει κάτω. Παίρνουν τότε τὴν βέργαν καὶ βγαίνουν ἔξω. Ἀπὸ τὸν πρῶτον ἀνθρώπον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀντικρύσουν νὰ περνᾷ εἰς τὸν δρόμον, θὰ ἐξαρτηθῇ τὸ γένος τοῦ μελλογεννήτου. Ἄν ὁ διαβάτης, τὸν ὁποῖον θὰ ἰδοῦν πρῶτον, εἶναι ἄνδρας, ἡ ἔγκυος «θὰ γεννήσῃ παιδί» (ἀγόρι), ἢν εἶναι γυναίκα, «θὰ γεννήσῃ κορίτσι»!

«Δὲν κἀνει» νὰ τινάξῃ κανεὶς τὸ τραπεζομάνδηλον μὲ τὰ ψίχουλα, τὰ «τρίμματα», ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι κατὰ τὴν νύκτα μετὰ τὸ φαγητόν. «Δὲν

κάνει» νὰ ἀφίγη κανεῖς εἰς τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ τὴν «μπουκιά» του («μὰ μπουκιά ψωμί»), «γιατὶ θὰ τὸν ἀπαρατήσῃ ἡ γυναῖκα τ'». «Δὲν κάνει» νὰ ταξιδεύη κανεῖς ἡμέραν Τρίτην. «Δὲν κάνει» νὰ «δρασκελάη» κανεῖς ξαπλωμένον ἄνθρωπον, διότι τότε αὐτὸς δὲν μεγαλώνει τοῦτο διορθώνεται, ἂν τὸν «δρασκελίση» καὶ πάλιν, ἀπὸ τὸ ἀντίθετον ὁμῶς μέρος. «Δὲν κάνει» νὰ κουνοῦν τὰ παιδιὰ μέσα εἰς τὸ σπίτι «ἄδεια τὴν κούνια». τὸ «μπισίκι», διότι ὑπάρχει περίπτωσις νὰ μείνη ἔγκυος ἢ μητέρα, οὔτε πάλι καὶ νὰ τὴν κουνοῦν δυὸ μαζί, «γιατὶ τό 'χουν σὲ κακό». Κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυοφορίας τῶν ζώων «δὲν κάνει» νὰ ψήνουν κρομμύδια εἰς τὸ σπίτι, «γιατὶ ἀπορρίχνουν τὰ πράματα» (ζῶα). Ἀποφεύγουν ἐπίσης τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας νὰ δίδουν τὸ σαποῦνι εἰς τὸ χέρι τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ μὴ μαλώνουν μεταξὺ των. Ἄλλος δεισιδαιμονικὸς ἀπαγορευτικὸς κανὼν, εἰς στίχους αὐτὸς, λέγει τὰ ἐξῆς:

Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια νὰ μὴ κόψης
τὴν Κυριακὴ νὰ μὴ λουστῆς, ἂν θέλῃς νὰ προκόψης.

Πιστεῦουν ὅτι τὰ δίκορφα παιδιὰ (ὅσα δηλαδὴ ἔχουν δύο κορυφὰς εἰς τὸ κεφάλι) θὰ πάρουν δύο γυναῖκας, ὅταν μεγαλώσουν. Ἀκόμη ὅτι, ὅταν τὰ μωρὰ «θάξουν τό 'να πόδι πάνω στ' ἄλλο», συντόμως θὰ ἐπέλθῃ ἡ γέννησις καὶ ἄλλου παιδιοῦ.

Συνηθίζουσι νὰ λέγουν εἰς τοὺς «μάντις κακῶν» (= προλέγοντας συμφορὰς): «Νὰ φᾶς τὴ γλῶσσα σ'» ἢ «νὰ δακώσῃς τὴ γλῶσσα σ'». Χρησιμοποιοῦν τὴν φράσιν «κατὰ φωνὴν καὶ γάϊδαρος» ἢ «θὰ ζήσῃς πολλὰ χρόνια», ὅταν, χωρὶς νὰ ἀναμένεται, παρουσιάζεται ἀπροόπτως ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος, καὶ τὴν λέξιν «νουνός!» (κατ' ἐπανάληψιν) διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ, ὅταν «γκουρλώνουντι» (= πνίγωνται). Ὅταν σὲ κτυπήσῃ κάποιος χάριν ἀστειότητος εἰς τὸ μάγουλο, πρέπει νὰ στρέψῃς εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο, «γιὰ νὰ μὴ πεθάνῃ ἡ μάμμα σ'».

Ἀποφεύγουν νὰ προσφέρουν εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ μυαλὸ ἢ κεφάλι πετεινοῦ γενικῶς, διὰ νὰ μὴ γίνουν «κοκκορόμυαλα». Ἀπεναντίας δίδουν εἰς αὐτὰ, κυρίως εἰς τὰ κορίτσια, καὶ τὰ προτρέπουσι νὰ φάγουν τὸν «τσιμπᾶ» (ἢ ἀλλιῶς: «κουσιάνα») τοῦ κρέατος (τὸν τένοντα δηλ., τὸ νεῦρον), διὰ νὰ ἀποκτήσουν γερὰ καὶ μακριὰ μαλλιά.

Ἐπάρχει ἀκόμη ἢ ἀντίληψις ὅτι τὰ ὄνειρα «δηλᾶν», δηλώνουν δηλαδὴ, φανερόνουν καὶ ὅτι «τῆς Κυριακῆς τὸ ὄνειρο ὡς τὸ μισμέρ' (= μεσημέρι) δηλαίει». Ὅταν βγάξουν κανένα δόντι, θὰ τὸ πετάξουν εἰς τὰ κεραμίδια καὶ θὰ εἰποῦν τρεῖς φορὰς τὸν ἐξῆς ἐξορκισμόν: «Νὰ κρानουκόκκαλου, νὰ μ' σιδηρένιου!» ἢ: «Νὰ κρानουκόκκαλου κι δὸ μ' σιδηρένιου!»

Ἄν κανενὸς τοῦ ψοφήσῃ κανένα ζῶον, μὲ τὰ λεπτά, ποῦ θὰ πάρῃ ἀπὸ

τὸ δέριμα, θὰ ἀγοράσῃ καὶ ἓνα μικρὸν χάλκινον ἀντικείμενον (χάλκωμα), διὰ νὰ τὸ ἔχη εἰς τὸ σπῖτι του καὶ νὰ μὴ τοῦ ψοφήσῃ εἰς τὸ ἔξις «πρᾶμα», ἀλλὰ νὰ εἶναι ὅλα γερά, ὑγιῆ, «σιδηρένια», ὡσὰν τὸ χάλκωμα.

Παράξενη φαίνεται τέλος καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ἀντίληψις, ὅτι, ἂν περᾶσῃ κανεὶς κάτω ἀπὸ τὸ οὐράνιον τόξον «τρώγοντας καὶ μιὰ σουπιέρα ἀλάτι», μεταβάλλει φῦλον. Τὸ οὐράνιον τόξον τὸ λέγουσι «δόξα». ὅταν τοῦτο ἐμφανίζεται, τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀναφωνοῦν χαρούμενα: «Δόξα στὰ μαλλάκια μ'»!

Καναλιώτικη μετεωρολογία

ΕἶΝΑΙ μίγμα ἐμπειρίας καὶ δεισιδαίμονος ἀντιλήψεως. Ἔτσι π.χ. ἡ παρατήρησις ὅτι πολλάκις ἐπακολουθεῖ βροχή, ὅταν ἀστράπη ἀπὸ τὸ μέρος «τῆς Στρατώνας», ὠδήγησεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, «ὅταν ἀστράπη ἀπὸ τὸ «γκισλᾶ», θὰ ἔχουμε σίγουρα βροχή». Ἦκουσα κάποτε ἓνα γέροντα νὰ λέγῃ: «Ἄλλο καιρὸ θὰ ἔχουμε· ἀστραφετε στὸ Στρατώνα!» (Ὁ ἀμνητικὸς στρατὸν καὶ ἡ ὁμώνυμος τοποθεσία εὐρίσκονται βορειοδυτικῶς τοῦ χωριοῦ). Ἄπειραντίας, ὅταν ἀστράπη ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς, δὲν πρόκειται νὰ βροῖξῃ καὶ ἡ ξηραστὰ θὰ συνεχισθῇ.

Ἄλλο σημεῖον ὅτι θὰ ἔχουμε βροχὴν εἶναι, ὅταν βλέπουμε «ἀντάρρα» εἰς τὴν Βουλγάραν (ὄροσειρὰν ἀπὸ Δομοκοῦ καὶ νοτιώτερον). Ἐπίσης, ὅταν τὰ χελιδόνια καὶ γενικῶς τὰ πουλιὰ πετοῦν πολὺ χαμηλά, «στρώνουν στὸ ἔδαφος», τοῦτο εἶναι δείγμα ὅτι θὰ ἔχουμε «μπόρα», βροχὴν αἰφνιδιαστικὴν καὶ ραγδαίαν. Ἐπίσης καὶ ὅταν λαλήσῃ ἡ κοικουδάγια «στ' ἀπόσκιο». Ἀκόμη καὶ ὅταν «λούζιτι» ἡ γάτα πρὸς δυσμᾶς ἢ «ζουρλίξουντι τὰ γ'ρούνια» καὶ «γκυλιέτι» ὁ σκύλος, πάλιν βροχὴν θὰ ἔχουμε. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ ὅταν τσιμποῦν «οἱ μῦγες» ἢ εἶναι συννεφώκαμα (κουφόβραση). Ὅταν τώρα θέλουν νὰ σταματήσῃ ἡ βροχή, «θὰ ρίξουν ὄξου στὴ ρούγα τὴν πυρουσιὰ τ' ἀνάποδα, γιὰ νὰ σταματήσ' ἡ βροχή». Ἡ «μπόρα» παύει ἐπίσης καὶ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ οὐρανοῦ τόξου (δόξας).

Καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας παρατηρήσεις θὰ προβλέψουν τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καιροῦ, συνήθως ἐπὶ τὸ χεῖρον. Ἄν π.χ. τὸ πρωτὶ ἔχη «ζουναρία» ἢ ἀνατολή, θὰ χαλάσῃ ὁ καιρὸς. Ὅταν κατὰ τὸ ἡλιοβασιλεμα τὰ σύννεφα εἶναι κόκκινα, αὐτὸ σημαίνει ὅτι θὰ ἔχουμε ἀέρα. Οἱ βοσκοὶ θὰ καταλάβουν τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πρόβατά των ὅταν δηλ. δὲν σταματοῦν νὰ βοσκῆσουν ἤσυχα καὶ «ἀνήσυχα πᾶνε ἐδῶ καὶ 'κεῖ». Ἔνα ἄλλο σημεῖον ὅτι θὰ χαλάσῃ ὁ καιρὸς εἶναι, ὅταν τὸ φεγγάρι ἔχη μεγάλο «ἀλώνι». Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ ὅταν τὸν χειμῶνα «ἠλιάζιτι» τὸ φίδι. Ἐπίσης, ἂν λαλήσῃ ὁ κόκκορας ἀποβραδίς, ἢ ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ ἢ

κάτι τὸ κακὸν θὰ συμβῆ εἰς τὸ χωριό.

Ὅταν ἡ καπνοδόχος, «μπουχαρής», γυρίζη τὸν καπνὸν πρὸς τὰ μέσα, χωρὶς νὰ φυσᾷ ἔξω ἄνεμος, τότε ὅπωςδήποτε θὰ ἔχωμεν χιόνι. Χιόνι θὰ ἔχωμεν ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὸ πού ὑπάρχει «δὲν σηκώνεται», δὲν λιώνει δηλ. εὐκόλως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μάλιστα λέγουν χαρακτηριστικῶς: «γιὰ νὰ μὴ σηκώνεται αὐτό, περιμένει κι ἄλλο!» «Βαρυχειμονιά καὶ παγωνιά» προμηνύεται καὶ ὅταν τὰ χηνάρια κατὰ κοπάδια κατευθύνονται πρὸς νότον. Χιόνι θὰ ἔχωμεν ἐπίσης ἑκατὸν τοῖς ἑκατόν, ὅταν φυσᾷ «Πάτρας» (νοτιοανατολικὸς ἄνεμος). Τότε μάλιστα ἐπέρχεται ὁ βαρύτερος χειμὼν, «γιατὶ τοῦ χιόν' ἔρχιτι ἀπὸς κάτ'». Ἀντιθέτως, ὅταν φυσήσῃ «Τρικάλ'ς» (βόρειος ἄνεμος), ὁ καιρὸς σιγὰ - σιγὰ καθαρίζει καὶ καλλιτερεύει.

Ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι, οἰαδήποτε (καλὴ ἢ κακὴ) εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς πρωτοχρονιάς (τοῦ Ἁγίου Βασιλείου), τοιαῦται θὰ εἶναι καὶ αἱ ἐπόμεναι τεσσαράκοντα ἡμέραι. Ὑπάρχουν τέλος καὶ οἱ εἰδικοί, οἱ ὁποῖοι κατὰ τρόπον μαντικὸν ἐκ τῆς καιρικῆς καταστάσεως τοῦ πρώτου δωδεκαήμερου τοῦ Αὐγούστου κάνουν μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις καὶ συμπεραίνουν περὶ τῆς καιρικῆς καταστάσεως ὄλων τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους. Πρόκειται δηλαδὴ ἐδῶ διὰ τὰ λεγόμενα «μ ε ρ ο μ ἦ ν ι α» (ἢ λέξις, σύνθετος ἐκ τῶν: ἡμέρα+μῆν, σημαίνει ὅτι κάθε ἡμέρα τοῦ πρώτου δωδεκαήμερου τοῦ Αὐγούστου ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓνα μῆνα τοῦ ἔτους).

Δημῶδης ἱατρικὴ

ΠΟΛΛΑΙ εἶναι αἱ ἀσθένειαι καὶ πολλὰ εἶναι τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα θεραπεύονται. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρωμεν τὰς πλέον παραδόξους καὶ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας των.

Β α σ κ α ν ἰ α (κοινῶς «μάτιασμα»). Δὲν μποροῦν νὰ «ματιάσουν» ὅλοι· μόνον ὅσοι ἔχουν «μάτι» καὶ αὐτοὶ κυρίως εἶναι οἱ «κλεισταφρύδις». «Ματιάζονται» καὶ οἱ μεγάλοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ μικρὰ παιδιὰ (νεογέννητα), ἡ λεχώνα, τὰ νεογέννητα ζῶα κλπ. Καὶ ἔχει τὸ «μάτι» μεγάλην δύναμιν καὶ δύναται νὰ κάμῃ τὸ μεγαλύτερον κακὸν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν θάνατον νὰ ἐπιφέρει. Ἐνδεικτικὴ εἶναι ἡ φράσις: «Τοῦ μάτ' ἔσκασι πέτρα!» Διὰ νὰ προλάβουν λοιπὸν τὸ «μάτιασμα» φέρουν ἐπάνω των «χαϊμαλιά», πέταλο, σκόρδο, κρεμμύδι κλπ., πράγματα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀποτρεπτικὰ τῆς βασκανίας. Τὸ «χαϊμαλι» εἶναι μία τριγωνικὴ θήκη ἀπὸ ὕφασμα, ἡ ὁποία περιέχει μικρὸν ξύλινον σταυρόν, θυμίαμα, ἀλάτι, σκόρδο κλπ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διὰ νὰ ἀποτρέψουν δηλ. τὴν βασκανίαν, λέγουν διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος κοιτάζει ἐπιμόνως: «Σκόρδο στὰ μάτια σ'» ἢ «στάχι' στὰ μάτια σ'», ἐνῶ ὅποιος δὲν θέ-

λει νὰ «ματιάση» κάτι, φτύνει καὶ λέγει: «φτοῦ νὰ μὴ μασκαθῆς» (βασκαθῆς). Πῶς τώρα γίνεται τὸ «ξεμάτιασμα». Μέσα εἰς ἓνα πιάτο μὲ νερὸ ρίχνουν τρεῖς σταγόνας λάδι. Ἄν τὸ λάδι διαλυθῆ, τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο· ἂν ὅμως ὄχι, τότε αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ παιδί πάσχει ἀπὸ κάτι ἄλλο. Προτοῦ ρίξουν τὸ λάδι, λέγουν μερικὰ μυστικὰ λόγια, τὰ ὁποῖα δὲν μαρτυροῦν, «γιατὶ δὲν κάνει». Σταυρώνουν κατόπιν τρεῖς τὸ λαδωμένο νερὸ καὶ τὸ παιδί καὶ αὐτὸ τότε γίνεται καλά.

Κ ρ ο ὑ π α. Εἶναι ἡ κιτρινάδα. Αὐτὴ θεραπεύεται μὲ «κρουπουβότανου». Κατασκευάζουν δηλαδὴ «ἀπάλη» μὲ αὐγὸ καὶ θαμπάκι καὶ τὴν τοποθετοῦν εἰς τὸ κεφάλι τοῦ πάσχοντος.

Ξ ε σ τ ρ ι μ μ α ἀ φ α λ ο ῦ. Ὁ ἀφαλὸς «ξεστρίβει» ὕστερα ἀπὸ πολλὰ γέλια, βάρος, φόβον κλπ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κατασκευάζουν «πιτυλόγα» (στριμμένο μάλωμα) καὶ ἓνας εἰδικὸς «στρίβει» τὸν πάσχοντα τρεῖς μὲ αὐτήν. Τοποθετοῦν κατόπιν ἐπάνω ἓνα ποτήρι «σὰ βεντούζα» καὶ ὁ πάσχων γίνεται καλά.

Ρ ι ζ ο μ έ ρ ι. Ὅταν κανεῖς φρεσκολουσιμένους περάση «πάνω ἀπὸ στάχτες ἢ κόπρια πεταμένα», τοῦ πονάει τὸ ριζομέρι καὶ πρήζεται εἰς τὰς κλειδώσεις. Θεραπεύεται μὲ τὸ σταύρωμα.

Μ α σ τ α ρ ᾶ ς. Ἀσθένεια τῶν ζώων κυρίως. Πρήζονται ὑπερβολικῶς οἱ μαστοὶ των ἀπὸ «κακὸ μάτι». Θεραπεύεται μὲ τὸ σταύρωμα.

Α ὑ γ ο υ λ ί τ ' ς. Εἶναι ἓνα «πρησκάρι», τὸ ὁποῖον βγάζουν τὰ «γελαδ'κὰ» εἰς τὸν λαιμόν. Δι' αὐτὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ κανεῖς αὐγὸ, διὰ νὰ μὴ βγάλουν τὰ ἀγελάδια του αὐγουλίτην.

Φ ο ὑ σ κ ω μ α. Φουσκώνουν τὰ ζῶα, ὅταν τρώγουν πολὺ, ἢ ὅταν τρώγουν «φουσκώχορτι» ἢ «βραγκανίδα» (=βατραχίδιον τῆς χλόης). Διὰ νὰ ξεφουσκώσῃ τὸ ζῶον, τὸ παίρνουν αἷμα ἀπὸ τὰ αὐτιά ἢ ἀπὸ τὸ κεφάλι· τὰ μικρὰ ζῶα ἰδίως εἰς τὴν φλέβα. Ἄλλος τρόπος εἶναι ὁ ἐξῆς: Ἐφαρμόξουν εἰς τὸν προκτὸν ἓνα σωληνάκι, εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ ὁποῖου τοποθετοῦν ἀναμιμένο τσιγάρο. Μὲ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ζώου ὁ καπνὸς τοῦ τσιγάρου «τραβιέται» πρὸς τὰ μέσα καὶ ἔτσι ξεφουσκώνει τὸ ζῶον. Ἄλλαι ἀσθένειαι τῶν ζώων εἶναι ἡ «γκλαμπάτσα», τὸ «σακαῖ» (= ἡ μᾶλις) κλπ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ τόσαι ἄλλαι ἀσθένειαι καὶ τρόποι θεραπείας τόσον διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ διὰ ζῶα. Οὕτω σὰν πρόχειρα θεραπευτικὰ μέσα ἀπαντῶνται αἱ ἐντριβαὶ μὲ τσίπουρο, οἰνόπνευμα ἢ πετρέλαιον, αἱ βεντουῖζαι, τὰ ζεστὰ κεραμίδια, τοῦβλα («μανταλίδια») ἢ πίτυρα διὰ τὰ «κροτήματα» καὶ τὰ κρουολογήματα, ὁ λιναρόσπορος ἢ τὰ γένια τοῦ ἀραβοσίτου διὰ τὴν πνευμονίαν, τὸ χαμομήλι, τὸ τσάι («εὐρωπαϊκὸ» ἢ τοῦ βουνοῦ) καὶ τὸ τίλιο διὰ τὴν γρίπτην, ἡ ἀγριά-

δα διὰ τὰ νεφρά, τὸ «γουμαρόγαλο» διὰ τὸν κοκκύτην (καρκαλέτσι), τὸ μεδούλι τοῦ «γουρνούσαγουνου», τοῦ «κατουσάγουνου» δηλ. τοῦ χοίρου, διὰ τὰ ἐξανθήματα καὶ τὰ «σφυριά», τὰ κλύσματα διὰ τὴν δυσκοιλιότητα κλπ. Οἱ πόνοι τῆς μέσης θεραπεύονται μὲ τὸ νὰ σηκώσῃ κάποιος εἰδικὸς τὰ «πάκια» ἢ νὰ πατήσῃ κάποιος γυμνοπόδαρος ἐπὶ τῆς μέσης τοῦ ἀσθενοῦς. Συνήθης εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τῆς (ἀ)βδέλλας εἰς τὰς ἀφαιμάξεις τῶν ζώων ἢ καὶ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ κρυολογήματα κλπ.

Ἐπάρχουν ἀκόμη καὶ τρόποι θεραπείας διαφόρων ἀσθενειῶν ἢ καταστάσεων, οἱ ὅποιοι εἶναι τῆς ἀποκλειστικότητος ὠρισμένων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα κρατοῦν μυστικὸν τὸν τρόπον τῆς θεραπείας. Πολλοὶ μάλιστα πιστεύουν ὅτι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς κατὰ τὴν θεραπείαν ὑπεισέρχεται καὶ ὁ παράγων «μαγεία»· εἶναι ἐπομένως ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς θεραπείας μείγμα ἐμπειρικῶν γνώσεων καὶ μαγικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐνεργειῶν.¹ Ἔτσι π.χ. εἰς τὸ χωριὸν μας διὰ τὰ βγαλμένα μέλη τοῦ σώματος (χέρια, πόδια) εἶχεν εἰδικότητα καὶ τὰ ἐπανέφερε πάντοτε ἐπιτυχῶς εἰς τὴν θέσιν τῶν ἡ Πηνελόπη Ζέκιον (ἡ Μανθέαινα), ἐνῶ διὰ τὰ σπασμένα ἢ βγαλμένα πόδια τῶν ζώων ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος μὲ «τὶς κλάπες» (σανιδάκια). Διὰ τὸ δάγκωμα σκορπιοῦ ἢ φιδιοῦ εἰδικὸς ἦτο ὁ Ἄναστάσιος Γιωτόπουλος (Σουκαλιᾶς), ὁ ὁποῖος μὲ τὸ «καντήριασμα» ἐθεράπευε τὸ τραῦμα. Εἰς τὰ ζῶα ἐπίσης τὸ πρήξιμο ποῦ προκαλεῖ τὸ δάγκωμα σκορπιοῦ ἢ φιδιοῦ τὸ κεντοῦν μὲ φυσικὴν βελόνην τσαπουρνιάς ἢ «πατλιᾶς» καὶ τὸ «γητεύουν», διὰ νὰ ἀποβληθῇ τὸ μολυσμένον αἷμα. Πρόκειται προφανῶς καὶ ἐδῶ περὶ συνδυασμοῦ ἐμπειρίας καὶ μαγείας. Διὰ τὸ δάγκωμα ἀπὸ δηλητηριώδη ἔντομα (ὅπως εἶναι π.χ. ἡ σφήκα, ἡ μέλισσα, τὸ ζερζέ-νι κλπ.) ἐφαρμόζεται ἡ μέθοδος τοῦ «σιδερώματος» μὲ μαχαίρι. Τέλος τὸ «κριθαράκι» θεραπεύεται κατὰ τρόπον μαγικὸν «μὲ τὸ φύσημα καὶ τὸ γαύγισμα τρεῖς φορὲς ἀπὸ πρωτότοκο παιδί» κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν.

Μνημεῖα λόγου

ΑΠΟ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου θὰ ἀναφέρωμεν μόνον ὅσας παροιμίας, αἰνίγματα καὶ λαϊκὰ (= δημοτικὰ) τραγοῦδια κατωρθώσαμεν γὰρ συγκεντρώσωμεν. Νὰ ἀναγράψῃ κανεὶς τὰ παραμῦθια καὶ τοὺς μύθους θὰ ἐχρειάζετο πολὺς χώρος. Αἱ παραδόσεις ἀπ' ὅ,τι διεπιστώσαμεν εἶναι ὀλίγαι. Παρὰ ταῦτα ζοῦν ἀκόμη εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου οἱ «βρονκόλακες» (βρονκολακιάζουν συνήθως οἱ ἄταφοι), οἱ «δράκοι», οἱ «λάμιες», οἱ «στρίγλες», τὰ διάφορα ἀγαθοποιὰ ἢ κακοποιὰ «στοιχεῖα», (πρβλ. τὴν συνήθειαν νὰ «στοιχειώνουν» ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς πολλὰ

1. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λαογραφίαν» (σημειώσεις πανεπιστημιακῶν παραδόσεων), Ἀθήναι, 1955, σελ. 121.

μέρη τὸ θεμελιούμενον σπίτι διὰ τῆς σφαγῆς ἐνὸς πετεινοῦ καὶ τὰ «στοιχειωμένα» σπίτια, εἰς τὰ ὁποῖα παραμονεύει τὸ κακὸν καὶ ἐνοικοῦν κακὰ πνεύματα, διότι ἐχύθη ἀδίκως ἀνθρώπινον αἷμα), οἱ «νεραΐδες» (ποῦ κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν «παίρνουν τὴ φωνὴ ἐκείνων ποῦ θὰ τὶς μιλήσουν», γι' αὐτὸ καὶ «νεραΐδοπαρμένοι» αὐτοὶ λέγονται), τὰ «φαντάσματα» καὶ τόσα ἄλλα πλάσματα τῆς νεοελληνικῆς μυθολογίας, περὶ τῶν ὁποίων εὐκαιριακῶς θὰ γίνῃ λόγος εἰς διάφορα σημεῖα τῶν «Λαογραφικῶν Σημειωμάτων». Σπανίζουν πάντως αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι εἶδον αὐτοπροσώπως τέτοια πλάσματα τῆς φαντασίας των. Ἔτσι π.χ.:

Ἔνα κορίτσι ἐκεῖ ποῦ λούζονταν ἄκουσε νὰ τὸ φωνάζουν μὲ τὸ ὄνομά του: «-Τασιούλα!» -'Ορίστε! -Νὰ σ' ὀρίσ' ὁ Θεός». Ἦταν οἱ Νεραΐδες.

Στοῦ Μπεκιρ τὴ ράχη εἶναι «διάβα». Ἐκεῖ κοιμόταν κάποιος καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν «σβαρνᾶν» οἱ «Καλότυχις» καὶ δὲν τὸν ἄφιναν. Ἄναγκάστηκε τότε νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ λέῃ τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Ὅστερα ἄκουσε μὰ φωνὴ νὰ λέῃ: «αὐτὸ σέ 'σουσι».

Ἄλλος κοιμόταν κοντὰ σὲ μαντένι καὶ ὠνειρεύτηκε ὅτι παίζουν ὄργανα καὶ βιολιά. Σηκώθηκε νὰ χορέψῃ καὶ ἔπεσε μέσα στὸ μαντένι. Ἄπὸ τότε δὲν ἔγινε καλά. Οἱ Νεραΐδες τὸν κατάστρεψαν.

Κάποιου τοῦ φύγανε τὰ γίδια καὶ πῆγε νὰ τὰ μαζέψῃ στὴ Γαυρώνα. Ἐκεῖ εἶδε ἀνθρώπους ψηλούς, ἴσια μὲ τὶς κουτσπιές, μὲ τὰ ἄσπρα ντυμένους καὶ κρατοῦσαν στὰ χέρια σπαδιά. Καὶ ἄκουγε: Γκάπ... γκούπ...! Φοβήθηκε καὶ ἔφυγε. Ἦταν «ἰσκιώματα».

Ἄλλη παράδοσις εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Μετεώρων: Ἡ Παναγία, λέγει ἡ παράδοσις, στὴν ἀρχὴ ἦταν στὸ χωριὸ καὶ ἐπειδὴ κινδύνευε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἔφυγε καὶ πῆγε πρῶτα στὴ γνωστὴ σπηλιὰ τοῦ Πύργου (Ἰθώμης) καὶ ἀπὸ 'κεῖ ὕστερα πῆγε στὰ Μετέωρα.

Ἔτσι μὲ τὴν ὠραίαν αὐτὴν παράδοσιν ἐξηγοῦν τὸ ἔθιμον τῆς μεταβάσεως τῶν χωριανῶν εἰς τὸν Πύργον πρὸς προσκύνησιν τῆς εἰκόνης καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἔθιμον τῆς παραλαβῆς κατ' ἔτος καὶ παραμονῆς τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας τῶν Μετεώρων εἰς τὸ χωριὸ ἐπὶ δίμηνον περιόπου.

Τὸ χωριὸ Ἁγία Μαρίνα, κοντὰ στὸ Μαυρομάτι, τὸ κατάστρεψε ἡ πανούκλα. Παρουσιάστηκε σὲ κάποιον σὰ γριά ποῦ ἔπλυε λάχανα στὴ «Βασιλική». «Ἐγὼ εἶμαι ἡ πανούκλα», εἶπε, «καὶ ἤρθα νὰ καταστρέψω τὸ χωριὸ» καὶ ἔξαφανίστηκε.

Τοῦ Ἑλληνοσ τὸ Κάστρο¹ τὸ χτίσανε ἄνθρωποι ὅχι σὰν κι ἐμᾶς· ἦσαν πολὺ μεγάλοι. Πετοῦσαν τὸ σφυρὶ στὴν ἀντίπερα ὄχθη, στὴ Γόλιτσα, ὅπου ἄλλοι συνάδελφοί τους χτίζανε ἄλλο κάστρο. Μποροῦσαν μόνοι τους νὰ χτίσουν καὶ νὰ σηκώσουν μεγάλες πέτρες, ἴσια μὲ σεντούκια. Φκιαζανε κάποτε φράγμα καὶ μάζειψαν τὸ νερό, γιὰ νὰ πνίξουν τοὺς Ἀραπάδες καὶ νὰ ἀποφύγουν τὸν κίνδυνο. Τὴν πόρτα χαμηλὰ τὴν ἀνοίξε ἓνας καλόγηρος. Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ φύγη καὶ τὸν πῆρε τὸ νερό. Ἐκεῖ πού ἦταν παλαιότερα ἢ Καπὰ τοῦ ἔφυγε ἡ κάπα (γι' αὐτὸ ὠνομάστηκε τὸ μέρος ἐκεῖνο Καπὰ). Τὸ νερὸ πλημμύρισε κι ἔβγαλε τὸν καλόγηρο ἐκεῖ πού σήμερα τὸ λένε «στοῦ Καλουϊράκου»· ἐκεῖ δηλ. πού βγαίνει τὸ νερὸ καὶ τελειώνουν τὰ ἀμπέλια τὰ Φαναριώτικα, κοντὰ στὴν Καπὰ.

ΠΟΛΛΑΙ ἀπὸ τὰς παροιμίας, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ τραγούδια εἶναι πανελλήνια, ἀλλὰ σώζονται εἰς τὸ στόμα τῶν Καναλιωτῶν ὑπὸ ἄλλην παραλλαγὴν. Πολλὰ ἐπίσης φαίνονται ὅτι εἶναι λογίας προελεύσεως. Καὶ αὐτὰ ὅμως, τὰ περισσότερα, προσηρμόσθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ χωριοῦ. Αὐτὴ ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου, τῆς ὁποίας τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, κατὰ τὸν Ἀχιλλέα Τζαρτζάνου,² εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὸ ἄτονον ε ἢ αι προφέρεται κατὰ κανόνα ὡς ι. Π.χ. ἔρχιτι ἀντὶ ἔρχεται, κάθιτι ἀντὶ κάθεται. β) τὸ ἄτονον ο ἢ ω προφέρεται ὡς ου. Π.χ. ἄνθρουπους ἀντὶ ἄνθρωπος, ἄγνουστους ἀντὶ ἄγνωστος. γ) Τὰ ἄτονα ου καὶ ι (υ, ει, η, η, οι κλπ.) δὲν προφέρονται ἢ μισοπροφέρονται, ὅταν μάλιστα εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος (τελευταίαν συλλαβὴν) τῆς λέξεως. Π.χ. π'λί ἀντὶ πουλί, β'ζι ἀντὶ βυζί, σπίτ' ἀντὶ σπίτι, λάσπ' ἀντὶ λάσπη, δασκάλ' ἀντὶ δασκάλου, παῖζ' ἀντὶ παίζει. δ) Καὶ διὰ τὸ ἀρσενικὸν γένος τὸ ἄρθρον εἶναι ἦ. Π.χ. ἡ πατέρας ἀντὶ ὁ πατέρας, ἡ μουσαφίρ'ς ἀντὶ ὁ μουσαφίρης, ἡ Κώστας ἀντὶ ὁ Κώστας κλπ. ε) Ἡ ἔλλειψις καταλήξεων εἰς τὰ ὀνόματα. Π.χ. ἡ μητέρα, τὰ μητέρα, τὴ μητέρα κλπ.³

Θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω ὅσας παροιμίας, αἰνίγματα καὶ δημοτικὰ τραγούδια κατωρθώσαμεν νὰ συγκεντρώσωμεν.

Κατεβλήθη προσπάθεια, ὥστε ἡ κατάταξις τῶν παρατιθεμένων ἐδῶ παροιμιῶν, αἰνιγμάτων καὶ δημοτικῶν τραγουδιῶν, τῶν ὠραιωτάτων αὐτῶν μνημείων τῆς λαϊκῆς λογοτεχνίας, νὰ γίνῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, κατὰ

1. Περισσότερα στοιχεῖα διὰ τοῦ Ἑλληνοσ τὸ Κάστρο» βλ. ἀνωτέρω, Κεφ. «Τοπωνύμια, σελ. 94.

2. Τζαρτζάνου Ἀχιλλ. «Περὶ τῆς συγχρόνου Θεσσαλικῆς διαλέκτου», Ἀθήναι 1909.

3. Δείγματα τῶν ἰδιοτυπιῶν τῆς τοπικῆς διαλέκτου θὰ εὕρῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς πολλὰ σημεία τῶν «Λαογραφικῶν σημειωμάτων», κυρίως ὅμως εἰς τὰς παροιμίας, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ τραγούδια πού ἀκολουθοῦν.

τρόπον ἐπιστημονικόν.

Εἰδικώτερον διὰ τὰ προϊόντα τῆς εὐτραπέλου καὶ σκωπτικῆς διαθέσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῆς ζωηρᾶς καὶ πλήρους εἰκόνων φαντασίας τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, τὰς παροιμίας δηλ., ὡς βάσις κατατάξεως ἐλήφθη ἡ κυρία λέξις τῆς παροιμίας (λήμμα), ἡ περιέχουσα τρόπον τινὰ τὸ βάρος, τὸ κύριον νόημα αὐτῆς. Τὰ λήμματα μετὰ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὰ παροιμιῶν ἀκολουθοῦν τὴν ἀλφαθητικὴν σειρᾶν. Δέον νὰ διευκρινισθῇ ἐδῶ ὅτι τὰ διάφορα λήμματα δὲν συμπίπτουν πάντοτε μὲ τὴν πρώτην λέξιν τῆς παροιμίας (π.χ. τῆς παροιμίας «γκύλ'σι ἢ τέντζιρης κι βρῆκι τοῦ καπάκι τ'» λήμμα εἶναι τό: βρίσκω) καὶ ὅτι μὲ τὸ αὐτὸ λήμμα δυνατόν νὰ ὑπάρχουν πολλαὶ παροιμίαι (π.χ. τὸ λήμμα: π ο λ ὺ ς εἶναι κοινὸν δι' ὀκτώ (8) παροιμίας τῆς συλλογῆς μας)· εἰς τὴν δευτέραν αὐτῆν περίπτωσιν αἱ παροιμίαι κατατάσσονται ἀλφαθητικῶς ἀναλόγως πρὸς τὸ πρῶτον γράμμα τῆς πρώτης λέξεως ἐκάστης παροιμίας. Ἔτσι λοιπὸν ἡ παροῦσα συλλογὴ ἀρχίζει μὲ τὴν παροιμίαν: «ἄβρακους βρακὶ δὲν εἶδι, εἶδι τοῦ βρακὶ κι χέσ'κι» (λήμμα: ἄβρακος) καὶ τελειώνει μὲ τὴν παροιμίαν: «ἄσα φέρον' ἢ ὦρα δὲν τὰ φέρον' ἢ χρόνους» (λήμμα: ὦρα).

Παροιμιαί καί παροιμιώδεις ἐκφράσεις

Α

1. "Α θ ρ α κ ο υ ς θρακί δὲν εἶδι, εἶδι τοῦ θρακί κι χέσ'κι (=χέστηκε)
2. 'Αγάλι ἀγάλι γίνιτι ἢ ἀγουρίδα μέλ'
3. 'Αγαπάει οὐ Θιδς τούν κλέφτ', ἀγαπάει κι τοῦ νοικουκύρ'
4. "Οπου ἀγαπάει πιδεύ'(ει) (=παιδεύει)
5. "Αγια Βαρβάρα θαρβαρών', "Αγιος Σάββας σαθανών' κι "Αγιος Νικόλας παραχών'.
(Τὰ ρήματα θαρβαρώνω καὶ σαθανώνω κατὰ παρετυμολογίαν τῶν λέξεων Βαρβάρα καὶ Σάββας).
6. Βόηθα με, "Αι - Νικόλα! — Κούνα καὶ σὺ τὰ χέρια σου!
7. Τ' ἄσπρισι τὰ γένια τ' ὁ "Αι - Νικόλας (=χιόνισε τοῦ 'Αγίου Νικολάου)
8. "Εφτασι τ' "Αγιου Λουκᾶ σπείρτι στιάρια στὰ Βαρκά!
9. "Αν δὲν ἐρθῶ τ' "Αγιου Μηνᾶ, τ' "Αγιου Φιλίππ' εἶμαι μέσα
10. Στραβοὶ κουτσοὶ στοῦν "Αγιου Παντιλιέμουνα (=Παντελεήμονα)
11. 'Απ' τ' ἀγκάθι θαίνει ρόδο (κοινή)
12. "Αγνιστα κι ἀῦφанта στήν τέμπλα κριμασμένα
13. 'Αγουράζ' μέρα κι πουλάει νύχτα. Λέγεται διὰ τὸν συνετὸν
14. Κατὰ ποῦ μὶ (=μέ) πούλησις ἀγόρασις (=ἀγόρασις)
15. "Οταν πλιοῦν, ἀγουράζουν
16. Πουλάει μέρα κι ἀγουράζ' νύχτα. Λέγεται διὰ τὸν ἀσύνετον
17. "Ανθρουπους ἀγράμματους ξύλου ἀπιλέκητου
18. "Ἡρθαν τ' ἄγρια νὰ διώξουν τὰ ἡμια (=ἡμερα)
19. Τ' ἀγώϊ ξυπνάει τούν ἀγουγιάτ' (=ἀγωγιάτη)
20. "Αι - Δημητράκη μικρὸ καλουκιράκι.
Λέγεται διὰ τὰς καλοκαιρινὰς ἔντως ἐνίοτε ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου ("Αι - Δημήτηρ). Ὁ λαὸς διατυπώνει τὴν παροιμίαν αὐτὴν λίαν εὐφωῶς καὶ μὲ μίαν μόνον λέξιν: γ ο υ μ α ρ ο υ κ α λ ὀ κ ι ρ ο υ !
21. Τοῦ (=τὸ) αἷμα νιρὸ δὲ γίνιτι (=γίνεται).
Λέγεται πρὸς δῆλωσιν τῆς διατηρήσεως τῆς ἀγάπης τῶν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους.

22. Φίλους (=φίλος) ἀκάλιστους καθάριους διακουιάρ'ς
23. "Ένα χρόνου ἄκλαδου πέντι χρόνια ἔρημου (=ἔρημο)
24. 'Ακόμα δέν τούν εἶδαμι, Γιάνν' τούν εἶπαμι (=εἶπαμε)
25. 'Αντάμα κουθινιιάζουμι κι ἀχώρια (=χωριστά) ἀκούμι
26. "Όπου ἀκούς πουλλά κιράσια κράτα κι μικρό καλάθ'
27. 'Ακριθός στά πίτυρα κι φτηνός στ' ἀλεύρ'
28. "Ό,τ' (ι) εἶπαμαν νιρό κι ἀλάτ'
29. Μπάτι (=ε) σκύλ' (οι) ἀλέστι (=ε) κι ἀλεστικά μῆ δίνιτι (=δίνετε)
30. Βγῆκι κ' ἡ ἀλποῦ στοῦ παζάρ'
31. 'Η πονηρή ἀλιποῦ πιάνιτι κι ἀπ' τὰ τέσιρα
32. "Όσα δέ φτάν' ἡ ἀλιποῦ τὰ κάν' κριμαστάρια
33. Σάν τοῦ λύκου κι τήν ἀλποῦ μί τοῦ σιάρ' (=μέ τὸ σιτάρι) κι τ' ἄχουρο
34. 'Αποῦ μικρό πιδί κι μιθυσμένου μαθαίνεις τήν ἀλήθεια
35. Λέγε πάντα τήν ἀλήθεια νά 'χης τὸ Θεὸ βοήθεια
36. "Αλλάξι οὐ Μανουλιός κι ἔθαλι τὰ ρούχα ἀλλιῶς
37. 'Η λύκουσ τήν τρίχα ἀλλάζ', τοῦ μυαλό δέν τ' ἀλλάζ' (ει)
38. "Αλλά τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι ἄλλα τῆς κουκουθάγιας
39. "Αλλους (=ἄλλος) κρατάει τήν κανίστρα κι ἄλλους τρώει τὰ σημίτια
40. "Όποιους σκάθ' τ' ἀλλουνοῦ τοῦ λάκκου, πέφτ' ἡ ἴδιους μέσα
41. 'Αλλοῦ οὐ παπᾶς κι ἀλλοῦ τὰ ράσα τ'
42. 'Αλλοῦ τὰ κακαρίσματα κι ἀλλοῦ γινῶν (=γεννοῦν) οἱ κόττις
43. 'Αλλοῦ τοῦ εἴνουρου (=τὸ δνειρο) κι ἀλλοῦ τοῦ θάμα (=θαῦμα)
44. "Εφτασι στοῦ «'Αμῆν» (π.χ. ἡ ὑπομονή μου)
45. 'Απ' τήν ἀναθρουχιά καλὸ εἶνι κι τοῦ χαλάζ'
46. "Αναθε τὸ λυχνάρι σου προτοῦ νά σ' εὕρ' ἡ νύχτα
47. "Όποιους ἀνακατεύιτι μί τὰ πίτυρα, τούν τρῶν' οἱ κόττις
48. 'Ανιμουμαζώματα διαβουλουσκουρπίσματα
49. Τ' ἀνταμ'κό κι τοῦ ἔρμου εἶν' ἕνα
50. 'Η λύκουσ τήν ἀντάρα χαίριτι (=χαίρεται)
51. Μπάξι, 'Αντρειά μ', μπάξι!
52. "Απιαστους (=ἄπιαστος) κλέφτ'ς καθάριους νοικουκῦρ'ς
53. "Αν εἶσι κι παπᾶς, μέ τήν ἀράδα σου θά πᾶς
54. 'Αραιά γιὰ ν' ἀγαπιόμασι
55. "Όσου ἀριώνουν (=ἀραιώνουν) τὰ σκόρδα τόσου χουντραίνουν
56. Τὸν ἀράπη κι ἂν τὸν πλένης τὸ σαπούνι σου χαλᾶς
57. Κάλλιο ἀργά παρὰ ποτέ
58. "Εμ ἀρνᾶτα ἔμ μαλλᾶτα ἔμ τ' ἀρνί θηλ'κό
59. Πολλοὶ οἱ νεκροὶ ποῦ κάθονται στ' ἀρρώστου τὸ κεφάλι
60. 'Αρτιράει ἀπ' τούν παρδάλ' (η) νά φάη κι ἡ κουκκίν'ς!
61. "Ασκουπους οὐ νοῦς διπλός οὐ κόπους

62. Αὔγουστε, καλέ μου μήνα, νά 'σαν δυό φορές τὸ χρόνο! (κοινή)
63. Τ' ἀψὺ τοῦ ξίδ' τ' ἀγγειό τ' χαλάει

Β

64. Εἶνι θ α ρ ε ι ἄ ἠ καλουγερικῆ
65. Βαρεῖ τὸν τοῖχου (=τοῖχο) ν' ἀκούσουν τὰ πουντίκια
66. Τοὺν φταίει τοῦ γουμάρ' κι βαρεῖ τοῦ σαμάρ'
67. 'Ιγῶ (=ἐγῶ) θά θγάλου τοῦ φίδ' ἀπ' τὴν τρύπα;
68. Χάθ'κι (=χάθηκε) ἠ πόλ' γιὰ θιλόν'...
69. "Οποιοὺς θιάζιτι (=θιάζεται) σκουντάφτ'
70. 'Αντὶ νὰ θουγγήσουν τὰ θόδια, θουγγάει οὐ ἀμαξᾶς
71. Βουῆ (=βοή) λαοῦ οὐργῆ (=δργῆ) Θεοῦ
72. Βόθηθα μι (=με) νὰ σὶ θουηθῶ ν' ἀνιθοῦμι στοῦ θουνό
73. "Οσου θουηθάει ἠ νύχτα κι ἠ αὐγῆ οὔτι ἠ μάννα οὔτι ἠ ἀδιρφή
74. Στὴ θράσ' κουλλάει τοῦ σίδηρου
75. "Ο,τ'(ι) ἔθριξι (=ἔθρεξε) κατέθασι (=ε)
76. "Αν δὲν θραχῆ οὐ κῶλους σ' (=ὀ κῶλος σου), δὲν τρῶς ψάρια
77. Βρήκαμι παπᾶ, νὰ θάψουμι κι τσι ζουντανοὶ (=καὶ τοὺς ζωντανούς)
78. Βρῆκι ἠ νύφ' τοῦ ὄνι πίσου ἀπ' τὴν πόρτα!
79. Γκύλ'σι ἠ τέντζιρης κι θρῆκι τοῦ καπάκι τ'
80. "Οπουθ θρῆκις, νύφη μ', ὄχ' ὄπουθ ἠξίρις (=ἠξερεις)
81. Τοὺν θρῆκι τοῦ μπάρμπα τ'
82. Φύλαξέ μι, ὄταν μ' εὔρης, γιὰ νὰ μ' ἔχης, ὄταν θέλης (κοινή)
83. Βρουντᾶν τὰ σίδερα, θρουντάει κι ἠ σακκουράφα
84. Πιρασμέν' θρουχῆ κάπα δὲ χρειάζιτι (=χρειάζεται)

Γ

85. Κι τὰ θαρειὰ κι τ' ἀλαφρὰ στοῦ γ ἄ ι δ α ρ ο υ
86. Κάλλιο γαῖδουρόδι (=-δενε) παρὰ γαῖδουρουγύρι (=-ρευε)
87. "Αμα χυθῆ τοῦ (=τὸ) γάλα δὲ μαζεύιτι (=εται)
88. Γιὰ τοῦ γαμπρὸ γινάει κι ἠ κόκκουρας
89. Οὐ γαμπρὸς γιὸς δὲ γίνιτι (=γίνεται) κι ἠ νύφ' θυγατέρα
90. Οὔτι (=οὔτε) γάτα οὔτι ζημιὰ
91. Τρώγουντι (=τρώγονται) σάν τὴ γάτα μι τοῦ σκ'λι (=σκυλι)
92. Σκυλι πὺ γαυγίζ' δὲ δακῶν' (ει)
93. Γενάρη μήνα κλάδευε φεγγάρι μὴ 'ξετάζης (κοινή)
94. Πίττα, κόττα τοῦ Γινάρ' κόκκουτα τοὺν 'Αλουνάρ'
95. Χιόνι πέφει τὸ Γενάρη, χαρὲς θά 'χωμε τὸν 'Αλωνάρη (κοινή)
96. Αὐτοὶ πῶχουν τὰ γένια, ἔχουν κι τὰ χτένια
97. Μάθθι, γέρο, γράμματα τῶρα στὰ γιράματα

98. Γιάνν'ς κιννάει Γιάνν'ς πίν' (ει)
99. Μι γκαθόν θά κοιμ'θής, τού προύι θά γκαλιουρίζς
100. Ποιός γκαθός δέ θέλ' τά μάτια τ' ;
101. Πάει ή γκαμήλα νά τη θάλουν κέρατα, τήν εκουψαν κι τ' αύτια
102. Γλώσσα παπούτσ' μυαλό κουκκούτσ'
103. 'Η γλώσσα κόκκαλα δέν έχ' κι κόκκαλα τσακίζ'
104. Πάει ή γλώσσα της ρουδάν' (ι). Λέγεται επί φλυάρων γυναικῶν.
105. Κάλλιο γνώσ' (η) παρά γρόσ' (ι). Καί αντίστροφως' πρβλ. άριθ. 110
106. "Ένα γουμάρ' είνι στού παζάρ'...
107. Γ'ρουν στού σακκί...
108. Ούλα τά γ'ρούνια μιά (=τήν ίδια) σούρλα έχουν
109. Μάθι νέος γράμματα, νά 'χης καλά γιράματα
110. Κάλλιο γρόσ' παρά γνώσ' (η) ¹
111. Ούτι γρόσ' στη σακκούλα ούτι ντέρτ' στην καρδούλα
112. "Εμαθι γυμνός κι ντρέπιτι (=ντρέπεται) ντυμένους
113. 'Η γυναίκα τού φκειάν' κι ή γυναίκα τού χαλάει τού σπίτ'
114. 'Η πρώτ' γυναίκα δούλα κι ή δεύτερη κυρά
115. Γυρεύ' (ει) ψύλλους στ' άχυρα
116. 'Η γριά νιράγγ'ρου γύριω (=γύρευε) τώρα τού μ'σουχειμουνου
117. Κάτ' τρέχ' στά γύφτικα... Λέγεται πρὸς δήλωσιν άδιαφορίας.
118. 'Απ' τού γύφτου προυσάλιουρου; (=προσάλευρον)

Δ

119. 'Απού δ ή μ α ρ χ ο υ ς (=άπό δήμαρχος) κλητήρας
120. Διάθηκι (=διάθηκε) ή σκύλα τού λαγό
121. Βασιλική διαταγή κι τά σκυλιά διμένα (=δεμένα)
122. Μι (=μέ) δικούς φάι (=φάε), πιέ κι άλισθερίσ' μη κάν'ς
123. "Όσα δίν'ς (=δίνεις), τόσα παίρν'ς (=παίρνεις)
124. Τούν ξδισι (=ξδεσε) τού γάϊδαρό τ'
125. 'Η γριά δέν είχι δ'λειά κι άγόραζι γ'ρουνόπλα. Καί άλλιῶς:
126. 'Η διάουλος δέν είχι δ'λειά κι γ. . . τά πιδιά τ' (=παιδιά του)
127. Ράθε, ξήλωνε δουλειά νά μη σου λείπη (κοινή)
128. Δουλεύουν τ' άλουγα κι τρών τά γαϊδούρια
129. Δούλιπέ μι κακουρρίζικι (=ε) νά μη γίνου σάν ισένα
130. Δυό άγγούρια δέ χουρᾶν σι μιά άμασχάλ' (η)

1. Κατά τόν Γεώργιον Μέγαν αί παροιμιάι και αί γλώμαι τού λαού «πολλάκις είναι όντως σοφάταται, άλλ' όχι πάντοτε άπολύτως δεδικαιολογημέναι, διότι ή λαϊκή παρατήρησις πολλάκις όρμάται από μίαν όψιν τού πράγματος και έκ τούτου διατυπώνει μονομερή γνώμην και όχι γενικού κύρους άλήθειαν. Διό άπαντῶμεν και αντίφάσεις εις τās γνώμας τού λαού». (βλ. Γεωργ. Μέγα «Συστηματική λαογραφία», Πανεπιστημιακάι παραδόσεις, 'Αθήναι, σελ. 119).

Πρβλ. και τās ύπ' άριθ. 224 και 225 παροιμιάς.

131. Τό 'να χέρι νίθει τ' άλλο κι τὰ δυὸ τοῦ πρόσωπου
 132. "Ένας κοῦκος (=κοῦκος) δὲ φέρν' τὴν ἄνοιξ'

Ε

133. Μ' ἓνα σμπάρου δυὸ τρυγόνια
 134. Μπῆκι ἢ λύκος στοῦ κουπάδ', ἀλιὰ πού ἔχ' τοῦ ἓνα
 135. "Οπου ἔχ' ἓνα τοῦ τρώει ἢ λύκος
 136. 'Εννιά ἔχ' ὁ μήνας!
 Λέγεται ἐπὶ ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ λόγοι κάποιου ἄλλου δὲν εὐρίσκουν ἀνταπόκρισιν. Πρῶλ. τὰ σχετικὰ: 'Εγὼ λέω ἐγὼ ἀκούω ἢ πέρα θρέχει ἢ «ἀγρὸν ἠγόρασα».

Ζ

137. Τοῦ ζ α θ ὀ τοῦ σκ'λι τοῦ κουπάδι τ' φ'λάει (=φυλάγει)
 138. Νά 'ταν ἢ ζήλεια ψώρα θά ψώριαζι οὐλους οὐ κόσμους

Η

139. Τοῦ ἦ μ ι ρ ο υ τ' ἀρνὶ θ'ζαίν' ἀποῦ δυὸ μαννάδις (=δες)

Θ

140. "Αμα θ ἔ λ ο ὀ γίνουμι (=γίνομαι) διάουλους κι ἄμα θέλου γίνουμι ἄγγιλους. Παροιμιώδης φράσις τοῦ Γ. Καραϊσκάκη.
 141. "Ηθιλα νά πέσου, κάτ' καλὰ πού μ' ἔσπρουξις
 142. Θέλου ν' ἀγιασόου, ἀλλιὰ σ' ἀφίν'ν (=ἀφίνου) οἱ διαδὸλ' (οι);
 143. "Οποια δὲ θέλ' νά ζ'μῶσ', πέντι μέρις κουσκινάει
 144. "Οταν θέλ' ἢ νύφ' κι ἢ γαμπρός, τύφλα νά 'χ' (ἢ) ἢ πιθιρός
 145. Θέρος, τρύγος πόλεμος

Ι

146. Τοῦ ι ν ἄ τ' θγάζ' μάτ'

Κ

147. Τί 'νι ἢ κ ἄ θ ο υ ρ α ς τί 'νι τοῦ ζ'μί τ' (=τὸ ζουμί του)
 148. Καθαρός οὐρανός ἀστραπὲς δὲ φουβᾶτι (=φοβᾶται)
 149. Τὴ στείλαμι γιὰ μαμμὴ κι κάθισι κι στὰ θαφτίσια
 150. Κάικι ἢ γριαὶ στὴν κουρκούτ', φ'σάει κι στὴ διαούρτ' (=στὸ γιαούρτι)
 151. Κινούργιου (=καινούργιου) κόσκινου πού νά σὶ κριμάσου!
 152. Οὐλις (=δλες) οἱ κόττις πού κακαρίζουν αὐγά δὲ γιννᾶν (=γεννοῦν)
 153. Κακὸ σκυλι ψόφου δὲν ἔχ' (εἰ)
 154. Κι 'γὼ κακὸ χειρόβουλου κι σὺ κακὸ διμάτ' (=δεμάτι).
 Λέγεται ὑπὸ δυστυχοῦς διὰ τὰ θάσανα καὶ τὴν δυσπραγίαν ἄλλου δυστυ-

χεστέρου αὐτοῦ, δηλ.: κι ἐγὼ ἔχω χάλια, ἀλλὰ κι ἐσύ...

155. Καλουμιλέτα κι ἔρχιτι (=ἔρχεται)
156. Ἡ καλὴ ἡ μέρα φαίνιτι (=φαίνεται) ἀπ' τὴν αὐγὴ
157. Ἰκάνι (=κάνε) τοῦ καλὸ κι ρίξ' του στοῦ γιαλὸ
158. Οἱ καλοὶ λουγαριασμοὶ κάνουν τσι καλοὶ φίλ' (=τοὺς καλοὺς φίλους)
159. Οὐ καλὸς καταβουκὺρ'ς στὴ φουρτούνα φαίνιτι
160. Οὐ καλὸς οὐ νοικουκὺρ'ς τοῦ χειμῶνα χαίριτι (=χαίρεται)
161. Τοῦ καλὸ τοῦ παλληκάρ' ξέρ' κι ἄλλου μουνουπάτ' (=μονοπάτι)
162. Τοῦν καλὸ τοῦν ἀνθρουπου τοῦν τυραγνάει οὐ Θιδὸς (=Θεὸς)
163. Ἡ κάμπους ἔχ' μάτια κι ἡ λόγγους αὐτιά
164. Κάπουτι θὰ τσακίσ' ἡ διάουλους τοῦ πουδάρ' τ' (=τὸ ποδάρι του)
165. Κάλλιο πέντε κάρθουνα παρὰ χίλια πρόθβατα
166. Πῆρι ἡ κ'τσὸς (=ὁ κουτσὸς) κατήφουρου
167. Εἴπι ἡ γάϊδαρους τοῦν πιτεινὸ κιφάλα
168. Ἀπ' τοῦ κιφάλ' θρουμάει τοῦ ψάρ' (=τὸ ψάρι)
169. Ἄμα δὲν κλάψ' τοῦ πιδί, δὲν τοῦ δίν' ἡ μάννα τ' γάλα
170. Εἴπαμι, κυρά μ', νὰ κλάν'ς, ἀλλὰ νὰ μὴ τοῦ παρακάν'ς
171. Οὐ ψεύτ'ς κι οὐ κλέφτ'ς τοῦν πρῶτου (=πρῶτο) χρόνου χαίρουντι
172. Ἔφτασι τοῦ μαχαίρ' στοῦ κόκκαλου.
Λέγεται ἐπὶ προκεχωρηκότος κακοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γί-
νη περισσότερον ἀνεκτόν.
173. Κάθι κόκκουρας στὴν κουπριά τ' λαλεῖ
174. Κάθε πρᾶμα στὸν καιρὸ του κι ὁ κολιὸς τὸν Αὐγουστο (κοινὴ)
175. Κουντὰ στοῦ θασιλικὸ πουτίζιτι (=ποτίζεται) κι ἡ γλάστρα
176. Κουντὰ στοῦ ξηρὸ καίτι (=καίγεται) κι τοῦ χλουρὸ
177. Κόρακας κουράκου μάτια δὲ θγάν'(ει)
178. Σὰν τὰ κουράκια στοῦ ψουφίμ' (=στὸ ψοφίμι).
Λέγεται διὰ τὰ παράσιτα.
179. Σμίγ' κι ἡ κουσκινοῦ τοῦν ἀντρα της μὶ τοὺςπραματιυτάδης (=πραγμα-
τευτάδες)
180. Ἡ κόττα πίν' νιρὸ κι κοιτάζ' κι τοῦ Θιδὸ (=Θεὸ)
181. Κουθέντα κουβιντούλα τρώει ἡ λύκος τὴ θιτούλα
182. Πῆγι γιὰ μαλλὶ κι θγῆκι κουριμένους (=κουρεμένους)
183. Τοῦ κουτρούλ' οὐ γάμους ἡ: τοῦ πανηγύρ' (ἐνν. θὰ γίνη).
Λέγεται ἐπὶ ἀναστατώσεως, συγχύσεως καὶ ἀναμπουμπούλας Κουτρού-
λης = φαλακρός.
184. Τοῦ κρούου μπαίν' μὶ τοῦ σακκὶ κι θγαίν' μὶ τοῦ θιλόν' (=θελόνι)
185. Οὐ κόσμους τό 'χ'(ει) τούμπανου κι μεῖς κρυφὸ καμάρ'
186. Κῶλους (=κῶλος) κλασμένους γιατρὸς χισμένους (=χεσμένους)
187. Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα ὄσου θέλεις θρόντα

Λ

188. Ἴγὼ λ έ ο υ τοῦ σκύλου κι ἡ σκύλους στὴν οὐρά τ'
 189. Λεῖπ' ἢ γάτους χουρεύουν τὰ πουντίκια
 190. Λεῖπ' ἢ Μάρτ'ς ἀπ' τὴ Σαρακουστή;
 191. Οὐλα τὰ ἔχι (=εἶχε) ἢ Μαργιολὴ οὐ φριτζές τῆς ἔλειπι (=ε)
 192. Τοῦ λεῖπ' μάννα δὲν τοῦ λεῖπ' λαγκιόλ'
 193. Μάτια ποῦ δὲν φαίνονται γλήγουρα λησμουιέντι (=νται)
 194. Οὐ λουγαριασμός τοῦ σπιτιοῦ δὲ θγαίν' στοῦ παζάρ'
 195. Οὐ λόγους σου μὶ χόρτασι (=μὲ χόρτασε) κι τοῦ ψουμί σου φά'το
 196. Βάν' (=θάζει) τοῦ λύκου νά τοῦ φ'λάξ' τὰ πρόβoτα
 197. Τοῦ λύκου τὸν θλέπ'ς τὸν τουρό (=τορὸ) τηρᾶς... (ἢ ἀραδίζ'ς).
 198. Ὅποιους λυπάτι (=ται) τοῦ καρφὶ χάν' κι τοῦ πέταλου

Μ

199. Ἄν θρέξ' ὁ Ἀπρίλης τρεῖς θροχές κι ὁ Μάης μόν' καὶ μία, τότε χαρὰ
 στὸ γεωργὸ πῶχει πολλὰ σπαρμένα
 200. Μάης ἄθριχος (=ἄθρεχος) μοῦστους (=μοῦστος) ἄσουτους (=ἀνεξάν-
 τλητος, ἀμέτρητος, ἄφθονος)
 201. Δὲν εἶνι μαλλιά τὰ γένια
 202. Ἐγιναν μαλλιά κουθάρια
 203. Μαλώνουμι, γειτόν'σσα; — Στὰ νύχια στέκουμι. Καὶ ἀλλιῶς:
 204. Μαλώνουμι, νύφ' — Στὰ νύχια στέκουμι (=στέκομαι)
 205. Μανίκ' στοῦ Μ'ζάκ (=στὸ Μουζάκι).
 Λέγεται ἐπὶ τοῦ ἐπιστρέφοντος ἀπράκτου ἕκ τινος σκοποῦ.
 206. Κατὰ μάννα κατὰ τάτα κατὰ γιὸς καὶ δυχατέρα
 207. Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι κι ἀπὸ Αὐγουστο χειμῶνα (κοινὴ)
 208. Μάρτ'ς, γδάρτ'ς κι καλὸς παλουκοκαύτ'ς
 209. Πρίτς, Μαρτάκου μ', τὰ ἔγαλα τ' ἀρνιά κι τὰ κατσίκια
 210. Πρίτς, Μαρτάκου μ', τ' ἄλουγου πρίτς κι τὴ φουράδα
 211. Φύλα (=φύλαξε) ξύλα γιὰ τὸ Μάρτη, νά μὴ κάψης τὰ παλούκια
 212. Πῶς πᾶν' τὰ πιδιά σ', κόρακα; — Ὅσου πᾶν' κι μαυρίζουν
 213. Ἡ παλαθὸς εἶδι τοῦ μιθυσμένου κι παραμέρ'σι (=παραμέρισε)
 214. Οὐλις (=ἄλες) οἱ μέλισσις δὲν κάνουν μέλ'
 215. Ποιὸς ἔχ' τοῦ μέλ' στὰ δάχτυλα κι δὲν τοῦ γλειφ';
 216. Ἡρθ' ἢ ἡμέρα στὰ χουριά κι ἀνίλα στὰ κουμμάτια
 217. Τοῦ μήλου (=τὸ μῆλο) κάτ' ἀπ' τὴ μηλιά θά πέσ'
 218. Ὅ,τι μικρομάθ' δὲ γιρουνταφίν' (ἐνν. ὁ ἄνθρωπος)
 219. Μικρὸς δαίμουνας τρανὰ τσαρούχια.
 220. Δὲν ἔχ' στοὺν ἥλιου μοῖρα

221. Μὴ τηρᾶς τοῦ πουδάρι μ' τοῦ στραθό, τήρα τῆ μοῖρα μ' τὴν ἴσια
 222. Παπαῖς στὴν πόλ' παπαδιά μουλουγάει
 223. "Ἄμα δὲν ξεθῆς μόνους σ' (=μόνος σου)..."
 224. Διπλὸ δὲ φτάν' μουνὸ ἀρτιράει. Καὶ ἀντιστρόφως:
 225. Μουνὸ δὲ φτάν' διπλὸ ἀρτιράει
 226. Μουνὸς καυγαῖς δὲ γίνιτι (=γίνεται)
 227. Οὔλου (=δλο) τοῦν κόσμου ρώτα κι ἀπ' τοῦ μυαλό σ' μὴ θγαίν'ς
 228. "Οποίους δὲν ἔχ' μυαλό, ἔχ' πουδάρια
 229. Βγάζ' ἀπ' τῆ μῦγα ξύγκ'.
 Λέγεται ἐπὶ τῶν ἄκρως συμφεροντολόγων.
 230. "Οποίους ἔχ' τῆ μῦγα μυγιάζιτι (=μυγιάζεται)
 231. Οὐ καθένας τοῦν πόνου τ' κι οὐ μιλουνᾶς τ' αὐλάκ'.
 232. Τοῦ μυρμήγκ', ἄμα θέλ' νὰ χαθῆ, θγάν' φτιρά (=φτερά)

N

233. Πιὲς ν ι ρ ὀ νά 'χ'ς (=ἔχης) τοῦ κιφάλ' σ' γιρὸ (=γερό)
 234. 'Ἡ νηστ'χὸς (=νηστικός) κουμμάτια 'νειρεύιτι (=δνειρεύεται)
 235. Νηστικὸ ἀρκούδ' δὲ χουρεύ' (ει)
 236. "Ὅσα ξέρ' ἢ νοικουκύρ'ς δὲν τὰ ξέρ' ἢ μουσαφίρ'ς
 237. Νοέμθρης καὶ δὲν ἔσπειρες λίγο στάρι θά'χης (κοινῆ)
 238. 'Ἡ νύφ' κἀν' τὰ στραθὰ τὰ ψουμιὰ
 239. Πάρι (=πάρε) νύφ' ἀποῦ σειρά κι σκύλα ἀποῦ κουπάδ'
 240. Στέκιτι (=στέκεται) σὰ νύφ' ἀποῦ Διυτέρα (=Δευτέρα)
 241. Τῆς νύχτας τὰ καμώματα τὰ θλέπ' ἢ μέρα κι γιλάει

Ξ

242. Δυὸ γαιδάροι μάλουναν σὶ ξένο υ περιθόλ' (=περιθόλι)
 243. Μὶ ξένα κόλλυθα τρισάγιου.....
 244. Στοῦ ξένου φαῖ ἀλάτ' μὴ θάν'ς
 245. Ξέρ' ἢ θλάχους τί ἔχ' (μέσ') στοῦν τρουθᾶ...
 246. Γαῖδούρ' ξισαμάρουτου (=ξεσαμάρωτο).
 Λέγεται πρὸς δήλωσιν τῆς θρασύτητος καὶ ἀναισχυντίας τινός.

Θ

247. 'Ἡ ὀ μ ὀ ν ο ι α σπῖτι χτίζ' κι ἡ διχόνουα τοῦ γκρεμίζ' (κοινῆ)
 248. Καλύτερα νὰ σὶ θγῆ τοῦ μάτ' παρὰ τ' ὄνουμα (=ἄνομα)
 249. 'Ἀπ' ὄξου (ἦ: μακριὰ) ἀπ' τοῦ σπιτάκι μ', ἄς εἶν' κι τ' ἀδιρφου μ
 250. 'Ἀπ' ὄξου ἀπ' τοῦ χουρὸ πουλλά τραγοῦδια λέει (ἦ: ξέρ')
 251. 'Ἀπ' ὄξου κούκλα κι μέσα πανούκλα
 252. 'Ἀπ' ὄξου πρόβατου κι ἀποῦ μέσα λύκους

253. Ούλου (=όλο) τού θόδ' τὸ 'φαγίς στή νουρά κουράσ'κίς; (=κουράστη-
κες)

Π

254. "Αν δέν πα ι ν έ σ' ς τού σπίτι σ', θά πέσ' νά σί πλακώσ'
255. 'Ο παθής εἶναι μαθής. Πρβλ. καί: τὰ παθήματα μαθήματα
256. Παλιά μου τέχνη, κόσκινου...
257. Παλιός γάϊδαρους κινούργια πιρπατσιά (=καινούργια περπατησιά)
258. 'Η παντρεία δέν εἶνι μπάλουμα νά ξηλουθῆ (=ξηλωθῆ)
259. Κλαίν' οἱ χῆρις (=χῆρες) κλαίν' κι οἱ παντρημένις (=παντρεμένες)
260. "Η παπάς παπάς ἢ ζευγάς ζευγάς
261. Οὐτ' εἶχι γ'ρούν' ἢ παπάς οὐτ' ἔχασι (=ἔχασε)
262. Παπᾶ πιδί διαόλ' (ου) ἀγγόν' (=ἔγγόνι)
263. "Η πάστρα εἶνι μισή ἀρχουντιά
264. Πάτ'σι (=πάτησε) τ' αὐγὸ κι ἔφτασι στοὺν οὐρανὸ
265. Πάει ἢ κηρός (=καιρός) ποὺ ἔδιναν (=ἔδεναν) τὰ σκ'λιά μὲ τὰ λουκά-
νικα.
266. Πάει σάν τού σκυλι στ' ἀμπέλ'
267. Πέрс' ἔκλασι, φέτους θρώμ'σι
268. Τι ρίχν' οὐ Θιός (=Θεός) κι δέν τού πίν' ἢ γῆς
269. "Η πνιγμένους ἀπ' τὰ μαλλιά τ' πιάνιτι (=πιάνεται)
270. Πές μου μὲ ποιὸν πᾶς νά σί πῶ ποιός εἶσι
271. "Η πουλλή ἢ δ'λειά (=δουλειά) τὸν τρώει τὸν ἀφέντ'
272. Οἱ πουλλές οἱ μαμμές τού θγάζουν κουτσουκέφαλου
273. "Οποίους ζητάει τὰ πουλλά χάν' κι τὰ λίγα
274. "Οποίους κυνηγάει πουλλοὺς λαγούς δέν πιάν' κανένα
275. "Οπου λαλοῦν πουλλά κουκκόρια, ἀργεῖ νά ξημερώσ'
276. Πουλλές φουρές πάει τού νιρουκλόκθου (=νεροκολόκυθο) στή θρύσ',
κάπουτι (=κάποτε) δὲ γυρίζ'.
277. Τὰ πουλλά τὰ λόγια εἶνι φτώχεια
278. Τού πουλύ τού Κύρ (ριε) ἐλέησουν τού θαρῆτι κι ἢ Θιός.
279. Πουλυτιχνίτ'ς (=πολυτεχνίτης) κι ἐρημοσπίτ'ς
280. Μπρός στά κάλλη τί 'νι οἱ πόνοι;
281. Οὐ καθένας τὴν πουρδῆ τ' μουσκουκῦδουonu τὴν ἔχ'.
282. "Οποίους προϋμουτρῶει, δέν οὐψιμουτρῶει (=δψιμοτρῶγει)

Ρ

283. Μπρός θαθὺ κι πίσου ρέμα
284. Τὰ 'κανι (=ἔκανε) ρόϊδου

Σ

285. Τὸ Σεπτέμηρῆ τὰ σταφύλια, τὸν 'Οκτώβρη τὰ κουδούνια

286. Ἄπ' τοῦ σιγανό τοῦ πουτάμ' νά φουθάσι (=φοθάσαι)
 287. Ὅταν σκουτάφτ' τ' ἄλουγου, οὐλ' (=ἄλοι) «τύφλα» τοῦ λέν'
 288. Βγάλ' τῆ σκούφια σ' κι κυνήγα μι (=με)
 289. Βουνό τοῦ θουνό δέ σμίγουν... (οἱ ἄνθρωποι ἔνν. σμίγουν)
 290. Ὅ,τι σπείρεις θά θερίσης (κοινή)
 291. Σπίτ' στήν ἄκρ' (ἠ) κι ἀμπέλ' στή μέσ' (ἠ)
 292. Σταλαματιὰ σταλαματιὰ γιμίζ' (=γεμίζει) ἢ στάμνα ἢ πλατειὰ
 293. Σταλαματιὰ σταλαματιὰ τοῦ μάρμαρου τρυπιέτι (=ται)
 294. Στεῖλι (=λε), παπούλη μ', τὴν εὐχή '
 295. Στερνή μου γνώση, νά σ' εἶχα πρῶτα!
 296. Τοῦ στραβό τοῦ ξύλου ἢ φουτιὰ τοῦ (ι)σιάζ' (ει)
 297. Ὅπως στρώσ'ς, θά κοιμηθῆς
 298. Ἄποῦ σώγαμπρους καλύτιρα...
 299. Κι ἡ πίττα σουσῆ κι ἡ σκύλους χουρτάτους (=χορτάτος)

Τ

300. Ἡρθ' ἢ Τ ι τ ρ α δ ο ὄ λ α, πάει ἢ ἔδουμαδούλα.
 301. Οὐ τεχνίτ'ς δὲν πεινάει κι ἂν πεινάσ' δὲν πιθαίν' (=πεθαίνει)
 302. Τζιάπα ξιδ' γλυκὸ σά μέλ'
 303. Ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ἔχ' καὶ χαρὰ 'ς τον ποῦ τὴν ἔχ' (κοινή)
 304. Ἐχουν κι οἱ τοῖχ' (οἱ) αὐτιά
 305. Κάθι τόπους κι ζακόν' κάθι μαχαλάς κι τάξ' (ἠ)
 306. Παπούτσ' ἀποῦ τὸν τόπου σου κι ἄς εἶν' κι μπαλουμένου
 307. Τράνιψι τοῦ γουμαράκ', κόντυνι τοῦ σαμαράν
 308. Κάν' (ει) τὴν τρίχα τριχιά
 309. Θά φάη ἢ μῶγα σίδηρου κι τοῦ κουνούπ' ἀτσάλ'
 310. Τρώγουντας ἔρχιτι ἢ ὄριξ' (=ὄρεξη)
 311. Φάγαμι μαζί ψουμί κι ἀλάτ'.
 Λέγεται πρὸς δήλωσιν στενῆς φιλίας πρὸς κάποιον.
 312. Φάι, νύφ', ζ'μί (=ζουμί)... — Καλὰ εἶνι κι τὰ κουψίδια
 313. Φάτι (=φάτε), μάτια, ψάρια κι κοιλιὰ περιδρουμου(=περίδρομο)
 314. Φάτι (=φάτε) σκ'λιά φάτι ἀρκούδια
 315. Ψουμί κι τυρὶ μέχρι νά σὶ (=σέ) τραθήσουν ἀπ' τ' αὐτί
 316. Ἄν ἔχης τύχη διάθαινε καὶ ριζικὸ περπάτει (κοινή)

Φ

317. Φ α σ ο ὄ λ ' τοῦ φασούλ' γιμίζ (=γεμίζει) τοῦ σακκούλ'
 318. Φιλότιμους κι μουρλὸς εἶν' ἕνα σχέδιου (=σχέδιο)
 319. Μαρ' τί φκειάν'ς, Στάθου; — Φασ'λώνου! Παρόμοια αἰ ἐξῆς δύο:
 320. Τί φκειάν'ς Γιάνν'; — Κουκιά σπέρνου!

321. Τί φκειάν' ἢ μάννα σ', Χαρίκλεια; — Σ'κόν' τὴν τάθλα!
322. Ὁ Φλεθάρης κι ἄν φλεθίση καλοκαίρι θά μυρίση
μὰ ἄν πάρη καὶ θυμώση, μέσ' στοὺ χιόνι θά μᾶς χώση (κοινή)
323. Οὐ φόθους (=ὀ φόθος) φλάει τὰ ξερμα (=φυλάγει τὰ ξηρμα)
324. Τοὺν ἔβγαλι (=λε) στὴ φόρα (ὀρθότ.: στὰ φόρα ἢ: στοὺ φόρου (=στοὺ φόρο)
325. Τῶν φρονίμων τὰ πιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν
326. Ἡ φτήνεια τρώει τοὺν παρᾶ
327. Τοὺ φτηνὸ τοῦ κρέας τοῦ τρῶν' τὰ σκ'λιὰ (=σκυλιὰ)
328. Ἡ φτώχεια θέλ' καλουπέρασ'
329. Ἡ φτώχεια τέχνη μάθινι (=μάθαινε) κ' ἢ ἀρχουντιὰ καμάρ'
330. Θέλησι κι ἡ φτουχὸς νὰ παντριυτῆ (=παντρευτῆ) κι ἔσπασαν τὰ τύμπα-
να (ἡ: κι σπάσαν τὰ νταούλια)
331. Τοῦ φτουχοῦ τ' ἀρνὶ ἀρνάδα δὲ γίνιτι.
332. Φλάϊτι (=φυλάγεται) σὰν τοῦ διάουλου μὶ (=μέ) τὴ θυμιάμα
333. Φύλα (=φύλαγε) τοῦ φιδ' τοῦ χειμῶνα νὰ σὶ (=σέ) φάη τοῦ καλουκαίρ'
334. Φύλαξι (=ξε) τὰ ροῦχα σ' νὰ ἔχ'ς (=ἔχης) τὰ μισὰ
335. Τοῦ φ'σάει (=τὸ φυσάει) κι δὲν κρυών' (εἰ)
336. Ἰκεῖ (=ἐκεῖ) ποὺ δὲ σὶ σπέρν'ν (=σπέρνουν), ἐκεῖ φυτρών'ς (=νεῖς)
337. Φουναζ' οὐ κλέφτ'ς νὰ φύγ' οὐ νοικουκῦρ'ς

Χ

338. Νὰ χ α λ ἄ σ ο υ μ ι (=σωμε) τοῦ ὄνι, (γιά) νὰ φκειάσουμε θιλόν'.....
339. Χαρά στοὺ νιὸ ποὺ ἀγρυπνάει στοὺ γέρου ποὺ κοιμάτι (=ται)
340. Κάποιουν τοὺν χάριζαν γουμάρ' κι αὐτὸς τοῦ κοίταξι στὰ δόντια.
341. Χέσ'κι (=χέστηκε) ἡ φουράδα στ' ἀλώνια. Λέγεται πρὸς δὴλωσιν ἀδια-
φορίας.
342. Κάλλιο πέντι κι στοὺ χέρ', παρὰ δέκα κι καρτέρ' (εἰ)
343. Οὐ χουρτᾶτους (=χορτᾶτος) τοὺν νηστ'χὸ (=τὸν νηστικὸ) δὲν τοὺν πι-
στεύ' (εἰ)
344. Πάρ'τουν κι στοὺ γάμου σ' νὰ σοῦ πῆ «κι τοῦ χρόν'!»
345. Ὅσου οὐ νοῦς σου στοὺ χουράφ', τόσου νὰ θριθοῦν (=θρεθοῦν) τὰ θό-
δια
346. Λουγαριασμὸ χουρίς τοὺν ξινοδόχου (ἐνν. κάνει κάποιος)

Ψ

347. Ψ ὀ φ' σ ι (=ψόφησε) τοῦ θόδ' χάλασι ἢ συμπριά (=σεμπριά=συμφω-
νία).
Λέγεται ἐπὶ σχέσεων διαλυομένων, ὅταν ἐκλίπη ὁ κοινὸς δεσμός.

Ω

348. Ὅσα φέρν' ἢ ὦ ρ α δὲν τὰ φέρν' ἢ χρόνους.

Αινίγματα

Κόσμος, φύσις καὶ φυσικὰ φαινόμενα

1. Ἄπου πᾶν' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου κουκόσις (=καρύδια) ἀπλουμένις (ἀστέρια)
2. Ἐνα ταψάκι θούτυρου οὔλου τὸν κόσμου ἀλείφ' (ἥλιος)
3. Κλειδῶνου, μανταλῶνου τὸν κλέφτη θρίσκου μέσα (ἥλιος)
4. Ψηλὸς ψηλὸς καλόηρους κι κόκκαλα δὲν ἔχ' (καπνὸς)
5. Ἄπου πίσ' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου τουφέκια κριμασμένα (κρύσταλλα)
6. Μακρὸ μακρὸ σὰν ἀντιρου κι στρόγγυλου σὰν κόσκινου (πηγάδι)
7. Πααίν' πααίν' κι πίσου δὲ γυρνάει (ποτάμι)
8. Τρούρου (=τριγύρω) στοῦ σπιτάκι μου κουκουμπιλοῦλις (ἢ κουπιλίτσες) χόριων (σταλαγματιές)
9. Ἄπου πίσ' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου θιλέντζις ἀπλουμένις (σύννεφα)
10. Τ' ἀρνάκι μου τοῦ μπισμπιλου στή μπισμπιλιά κοιμάτι' τρώει ξόλου (=ο) θρέφιτι, πίν' νιρὸ ψουφάει (φωτιά)
11. Εἶνι ἄσπρου σὰ θαμπάκ' κι θαμπάκ' δὲν εἶνι (χιόνι)

Χρόνος καὶ διαίρεσις αὐτοῦ

12. Βαέν' δουδικάσφηνου κάθι σφήνα κι δνομα (χρόνος - μῆνες)
13. Μιά γρούνα μὲ δώδικα γρουνόπλα (χρόνος - μῆνες)

* Ἀνθρώπος, μέλη τοῦ σώματος, φυσιολογία αὐτοῦ

14. Στὴ μέσ' ἀπὸ τὴ θάλασσα νιά τσιντζιρουφουλίτσα (ἀφαλὸς)
15. Σανίδ' παλισάνδου βρέχ', χιουνίζ' πουτέ δὲ σαπίζ' (γλῶσσα)
16. Τρούρου - ὕρου κάγκιλλα κι μέσα παίζει φράγκους (δόντια - γλῶσσα)
17. Ἄπου πίσ' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου βασιλικὸς μυρίζει (κόπρανα, ἀποπατήματα)
18. Ἄπου πίσ' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου λαδ'κὰ παραχουμένα (κόπρανα, ἀποπατήματα)
19. Κλειοῦ (=κλείνω) τοῦ σιντουκάκι μου τὰ κλόσσια (=κρόσσια) μένου δ-ξου) (ματουτσίνουρα)
20. Οἱ πλούσιοι τοῦ μαζεύουν κι οἱ φτουχοὶ τοῦ πιτᾶν (μύξα)
21. Τσιλιμίγκας ἀνιθαίν' τσιλιμίγκας κατιθαίν' (μύξα)
22. Ἀνάμισα σὶ δυὸ θουνά θούθαλους μουγκρίζ' (πορδὴ)
23. Βουνὸ ἀπὸ ἔδω θουνὸ ἀπὸ ἔκει κι μέσα κόρη διαλαλεῖ (ἢ: κι μέσα σκούζ' ἢ ζέρζενας) (πορδὴ)

24. Στη φτέρνα ζ'γιαζ' στη μούτ' θαρεί (πορδή)
25. Έχου ένα κούτι κούτι κι του θάζου στού σιντούκι:
 άν ψουφήσ' του κούτι κούτι, τί του θέλου του σιντούκι; (ψυχή - σώμα)

Οίκιακά και μαγειρικά σκεύη

26. Δώσι μι του τσιντζιλου του μίντζιλου νά τσιντζιλώσ' ή μάνα μ' κι πίσου
 νά στού φέρου (βελόνι)
27. Ένα μικρό μικρούτσικου μι τ' άντιρου στούν κώλου (βελόνι - κλωστή)
28. Δυό παπάδισ ξυώντι (=ξύνονται) κ'λιά μι κ'λιά κι τραβιώντι άπ' τά μαλ-
 λιά (λανάρια)
29. Κάθιτι ή τσουντζούφου, άνιθαίν' ή άράπου (πυρουστιά - κατσαρόλα)
30. Χιλιοτρύπητου λαήν' κι σταλιά νιρό δέ χύν' (σφουγγάρι)
31. Καρακάξα μακρυνόρου γρήγορη μαγειρευτόρου (τηγάνι)
32. Του φιδ' τρώει τή θάλασσα κι ή θάλασσα του φιδ' (τό φιλίλι με τό λάδι
 του καντηλιού)
33. Κ'λιά μι κ'λιά κι πλίτσкас μέσα (τά χειρόμπλα=χειρόμυλος)

Γεωργικὸς και άστικὸς βίος

34. Ούλ' τή μέρα τρώει κρέας κι του θράδ' μιτράει τ' άστέρια (άξυάλη)
35. Ούλ' τή μέρα πάτα πάτα κι του θράδου κριματζούλα (γουρνουτσάρουχα)
36. Διό γίδις μ' ένα σθέρκου (δισάκκι)
37. Άψυχους ψυχή δέν έχει κι ψυχές παίρνει κι φεύγει (τραίνο)

Τροφαι - καρποι

38. Έχου ένα θαρελάκι πῶχει δυό ειδῶν (ή: λογιῶν) κρασάκι (αύγῶ)
39. Θόδουρους κουντουθόδουρους μέσ' στ' άχουρου γκυλιέτι (αύγῶ)
40. Θόδουρους κουντουθόδουρους μι του τσακνάκ' στούν κώλου (έλια)
41. Πράσινους κάμπους, κόκκιν' μπιρντέδισ κι μαῦρ' άραπάδισ (καρπούζι)
42. Άπ' δξου σάν άγκάθ' κι άπου μέσα σα μαλλι κι άπου μέσα άπ' του μαλ-
 λι μιά μπουκιά καλή (κάστανο)
43. Σχίζου ρίζα κι διντρι, θρίσκου νύφη κι γαμπρό,
 πιθιρά κι πιθιρό κι δυό καλά σκαφίδια (κουκόσια, καρύδι)
44. Τραθάου τήν κλουτσούλα μου κι κουκκινίζ' ή τόπους (κράνια)
45. Είνι άσπρου σάν τυρι κι τυρι δέν είνι (ρεπάνι)
46. Χίλιοι μίλιοι καλουέροι σ' ένα ράσου τυλιμένοι (ρόιδο)
47. Πήγα στούν κουρφόλουγγου, θρήκα κουφουπέρδικα,
 τά φτιρά της τά φαγα, του κουρμι τ' άπέταξα (σταφύλι)

Ὁ κόσμος τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων

48. Ἐπίσ' ἀπ' τοῦ σπιτάκι μου συμπιθικό πιρνάει (μυρμήγκια)
49. Τσίντζιλου μίντζιλου μ' ἔκανις κι ἔκατσα (πατλιά, παλιούρι, ἀγκάθι)
50. Ἐπίσ' πάνου σάν τηγάν', ἀπίσ' κάτου σά θαμπάκ' κι ἀπίσ' πίσου σάν ψαλίδ' (χελιδόνα)
51. Μέσα στὸν κουργόλουγγο ἡ κόρη μου γκυλιέτι (ψεῖρα)

Ἄσεμνοφανῆ αἰνίγματα

52. Τοῖ μαριά μ' τ' ἀνοιχτό, τοῦ παπποῦ μ' τοῦ κριμαστό (ἡ καμπάνα μὲ τὴ γλώσσα της)
53. Ἡ θειά μ' ἡ κόκκιν' τ' ἀνάσκλα (=ἀνάσκελα) κατράει (κεραμίδα)
54. Τοῦν κουργώνου, τοῦν σαλιώνου κι στήν τρύπα τοῦν στουπάνου (ἡ κλωστή μὲ τὸ θελόνη)
55. Στέκιτ' ἡ κουργουμένους, μπαίν' ἡ μαλλιαρός (τὸ πόδι μὲ τὸ τσιρέπι, τὴν κάλτσα).¹

Δημοτικά τραγούδια

Εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια ποὺ παρατίθενται κατωτέρω θὰ παρατηρήσῃ ἴσως ὁ ἀναγνώστης στιχουργικὰς ἀτελείας, χασμωδίας, μετρικὰ σφάλματα ἢ ἄλλα σκοτεινὰ σημεῖα. Δηλώνω ἐκ προοιμίου ὅτι οὐδεμίαν (πλὴν τῆς ὀρθογραφίας) κριτικὴν ἐπέμβασιν ἤσκησα καὶ τὰ παρουσιάξω, ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἤκουσα ἢ μοῦ τὰ εἶπαν ἢ μοῦ τὰ ἔγραψαν (ὠρισμένα) οἱ ἀγαπητοὶ συγχωριανοί μου, διότι σκοπός μου εἶναι νὰ μὴ τὰ ἀλλοιώσω, ἀλλὰ νὰ δώσω αὐτοῦσιον τὸ ὕλικόν.

Διὰ τὴν παροῦσαν συλλογὴν μὲ ἐβοήθησαν μὲ συγκινητικὴν προθυμίαν πολλοί. Μεταξὺ τῶν τεθνεώτων μνημονεύω εὐγνωμόνως τὸν πατέρα μου Νικόλαον Ζήσην, τὸν Χρυσόστομον Παπαϊωάννου, τὸν Κων)νον Ρίζον καὶ τὸν Κων)νον Λαγόν. Θεομῶς ἐπίσης εὐχαριστῶ διὰ τὴν πολυτιμον συνδρομὴν τῶν τὴν νύφην μου Ἀσπασίαν Χρ. Ζήση, τὸ γένος Θωμᾶ Σδροῦλια (Τουλάκη), τὴν ἐξαδέλφην μου Ὀλγαν Νικ. Παπακώστα, τὸ γένος Ἀστεριάδου Χαλάτση, τὰ τέκνα τῆς Γεώργιον καὶ Κων)νον καὶ τὸν Χρῆστον Βουλγαράκον. Τέλος ὠρισμένα τραγούδια ἐλήφθησαν ἀπὸ μικρὰς συλλογὰς τοῦ Βασιλείου Πάσχου καὶ Γεωργίου Γιωτοπούλου (πρὸβλ. κατωτέρω: Κάλαντα, ἱστορικὰ - κλέφτικα καὶ Μοιρολόγια ἀντιστοιχῶς).

1. Ἡ κατάταξις τῶν αἰνιγμάτων ἐγένετο κατὰ τὸ μικτὸν λεγόμενον σύστημα, ἤτοι τὸ εἰδολογικὸν μὲ ἐσωτερικὴν ἀλφαθητικὴν σειρὰν τῶν λύσεων.

Ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν καὶ κατάταξιν τῶν τραγουδιῶν τῆς συλλογῆς μας ἠκολουθήσαμεν τὸ ἐπικρατέστερον σύστημα. Ἐν ἀφαιρέσωμεν τὰ τραγούδια τῆς πρώτης (α') κατηγορίας (ἱστορικὰ - κλέφτικα) ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν δημόσιον βίον καὶ τὴν μίαν καὶ μόνην παραλογίην, τραγούδι ἀφηγηματικὸν μὲ δραματικὴν διάθεσιν, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κύριος ὄγκος τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ποὺ ἀκολουθοῦν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἡ κατάταξις πάντως τῶν τραγουδιῶν εἰς τὰς διαφοροὺς κατηγορίας ἔγινε κυρίως κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πληροφοριοδοτῶν καὶ εἶναι μᾶλλον ἐνδεικτικὴ, διότι ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ δύναται ἴσως νὰ καταταγοῦν καὶ εἰς ἄλλην κατηγορίαν. Ἔτσι π.χ. πολλὰ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ γάμου ὁμοιάζουν μὲ κλέφτικα ἢ γνομικὰ (κυρίως τὰ ἐπιτραπέζια) ἢ τῆς ξενιτιᾶς καὶ ἀντιστρόφως πολλὰ τοιαῦτα ἄδονται εἰς τοὺς γάμους μετὰ ἢ ἄνευ συνοδείας μουσικοῦ ὀργάνου. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ δι' ἄλλας κατηγορίας τραγουδιῶν. Ἄς εἶναι λοιπὸν ἐπεικῆς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ὀ ἀναγνώστης, εἰς ἣν περιπτώσιν ἔχει διαφορετικὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου.

α' Ἱστορικά - κλέφτικα

1. Οἱ κλέφτις ἐσουνάζονταν στὰ χειμαδιὰ νὰ πᾶνι,
νὰ πᾶν' νὰ ξεχειμάσουσι τὸ φετινὸ χειμῶνα.
Κι ὁ Στέργιος τὸ μετάνιωσι, πίσω γιὰ νὰ γυρίσῃ.
Κι ἡ συντροφιά τὸν ἔλιγι κι ἡ συντροφιά τοῦ λέγει.
— "Ἐλα, Στέργιο, μὴ στέκισι, στὸ νοῦ σου μὴν τὸ θάνης'
ἔχουμι φίλους πιστικούς καὶ καπιτανάρους
ἔχω καὶ φίλο τὸν παπᾶ.
2. Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσῃ κλάματα, θρὲ Κοντοθάϊο μου, ν' ἀκούσῃ μοιρο-
λόγια;
Πιρνᾶτε ἀπὸ τὸν πλάτανο κι ἀπὸ τὴ Σαρακίνα
ν' ἀκούσιτε τὴ Βάϊνα, τοῦ Βαΐου τὴ γυναίκα,
ποῦ κλαίει κι μοιρολογάει, παρηγουριά δὲν ἔχει.
Τὸν Κοντοθάϊο σκότωσαν μὲς στὴν Ὁξυὰ στὴ ράχη.
Τρεῖς μπαταριὲς τὸν ρίξανε, τὶς τρεῖς ἀράδ' ἀράδα'
μιὰ τότε παίρνει στ' ἄρματα, ἡ ἄλλη στὸ σιλάχι
κι ἡ τρίτη ἡ φαρμακερὴ τὸν πῆρε στὴν καρδιά του.
3. Ἐσεῖς πουλιά πιτούμενα, ποῦ πᾶτι στοῦν ἀέρα,
ἐβγατὶ ἄνω στ' Ἄγραφα, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια
ν' ἀκούσιτε τὸν πόλιμο πῶς πολιμᾶν οἱ Κλέφτες,
πῶς πολιμάει ὁ Μπαλατσὸς μὲ δυὸ σπαθιά στὸ χέρι.
Κι ἡ Ἀρβανιτιά τοῦ φώναξε κι ἡ Ἀρβανιτιά τοῦ λέει.
— Κάνε νισάφι, Μπαλατσέ, καὶ μὴ μᾶς σφάζῃς ἄλλους.
Ἢ ὁ Μπαλατσὸς δὲν τὰ ἔκουε, παρὰ ἀκόμα σφάζει.
4. — Ποιὸς ἦταν π' ἀναστέναξε καὶ στάθ'κι τὸ καράβι;
"Ἄν εἶναι ἀπὸ τοὺς δούλους μου, μιστὸ θὰ τότε δώσω'
Κι ἂν εἶναι ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου, θὰ τὸν ἐλευθερώσω.

— Ἐγὼ ἦμαν π' ἀναστέναξα κι στάθ'κι τὸ καράβι·
 Τρία ἔμερῶ γαμπρὸς ἦμαν, δώδεκα χρόνια σκλάβος,
 ποτές μου δέ ἔνιρ'εύτηκα τὴ δόλια μου γυναίκα·
 κι ἀπόψι εἶδα στὸν ὕπνο μου, εἶδα στὸ ὄνειρό μου,
 εἶδα τὸ φάρο (;)¹ μου γυμνὸν καὶ τὸ σπαθὶ κομμένο·
 εἶδα καὶ τὴ γυναίκα μου πὼς ἄλλου ἀντρα παίρνει.

5. Τοῦτ' τὸ κακὸ ποῦ γένιτι κι ἡ ταραχὴ μιγάλη;
 Πουλλά τουφέκια πέφτουνι μὲς στὴν Ἁγιά Τριάδα.
 Ποιὸς ξέρει τί νὰ γίνιτι, ποιὸς ξέρει τί νὰ εἶνι;
 Φουνές κακὸ ἀκούγονται, κλάματα, μοιριολόγια.
 Πλακώσανε οἱ Ἰταλοί, σκοτώνουνε καὶ σφάζουν.
 Σφάξανε καὶ τρία παιδιὰ ἀπ' τοὺς Σταμπουγιωργαίους·
 κλαῖνε γυναῖκες τὸ ἄντρες τους, παιδιὰ τοὺς πατεράδες.
6. Σαραντὰ κλέφτες ἦμασταν, σαρανταδυὸ νομάτοι·
 ὄλ' ἓναν ὄρκο κάναμε στὰ δώδικα Βαγγέλια.
 Ἄν ἀρρώστησ' κάνας 'πού 'μᾶς, 'πού 'μᾶς τὰ παλληκάρια,
 στοὺς νόμους θὰ τὸν σύρουμε, στοὺς νόμους καὶ στίς πλάτις.
 Ἦρθι κιρός κι ἀρρώστησι τὸ πρῶτο παλληκάρι·
 τὸν πῆραν καὶ τὸν ἴφισαν ψηλὰ σὲ κορφοβούνη.
 Δώστε μι τὴ φλογέρα μου νὰ τὴν γλυκολαλήσω
 ν' ἀκοῦν ἐχθροὶ μ' νὰ χαίρουντι καὶ φίλοι μ' νὰ λυπᾶντι
 ν' ἀκούσ' ἡ δόλια ἡ μάνα μου νὰ χύνη μαύρα δάκρυα.
7. Τ' ἀκοῦτι Σοφαδίτισσις καὶ σείς Ματαραγκίτις·
 τὸ Λαῖο τὸν σκοτώσανε στὸν Πύργο Ματαράγκα.
 Τὸν κλαῖν' οἱ νύχτες κι οἱ αὐγές, τὸν κλαῖν' τὰ μεσημέρια·
 τὸν κλαίγ' ἡ δόλια ἡ μάνα του πρῶτ' καὶ μεσημέρι
 κι ἀπὸ θραδὶ μοιριολογᾷ.
8. Ὁ Κωνσταντίνος ὁ μικρὸς, ὁ μικροκωνσταντίνος
 μικρὸς μπῆκε στὰ γράμματα, μικρὸς στὸ πινακίδι
 καὶ τώρα στὰ γεράματα σηκώθ'κε πρῶτος κλέφτης.
 Ὅλα τὰ κάστρα πάτησε κι ὄλα τὰ μοναστήρια
 μὰ τοῦ Βαρλάμη τὸ κελλὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πατήση·
 τρουῦρου - ὕρου μάρμαρο μολύβι σκεπασμένο.
- Κατέθα κάτω, γούμενε, καὶ τὸν παρακαλοῦσαν,
 ἔχουμε δέκα μάρτυρες νὰ τοὺς ξομολογήσης

1. φάρος = φαρί(;) = ἄλογο.

έχουμε κι έναν άρρωστο νά μάς τόν μεταλάβης.¹

9. Στ' Άναπλιό, Γρίθα μ' κι Άρτέμη, στ' Άναπλιό στό Παλαμήδι
στ' Άναπλιό στό Παλαμήδι πού θροντάει τό καριοφίλι
τό ρίχναν φυλακισμένοι κι δλο καταδικασμένοι.
Γιῶργο Γρίθας τό ξεφτέρι τό ρίχνε μέ τό νά χέρι.
— Ρίξε, Γρίθα μ', τ' άρματά σου νά μη χάσης τά παιδιά σου'
ρίξε, Γρίθα μ', τό σπαθί σου νά μη χάσης τή ζωή σου.
— Δέν τά ρίχνω τ' άρματά μου κι άς τά χάσω τά παιδιά μου'
δέν τό ρίχνω τό σπαθί μου κι άς τή χάσω τή ζωή μου.
Τούτ' ή γής πού τήν πατοῦμε δλοι μέσα θε νά μποῦμε,
τούτ' ή γής μέ τά χορτάρια τρώει νιούς καί παλληκάρια.
10. — Χατζήνα μ', δέν στολίζεσαι, Χατζήνα μ', δέν αλλάζεις;
— Τό τί καλό ἔχω νά χαρῶ, νά στολιστῶ, ν' αλλάξω;
"Έναν ὑγιό μέ χάρσ' ό Θεός κι αὐτός εἶν' ντερμπεντέρης'
μπερδεύτηκε μέ τήν Τουρκιά καί μέ τούς γενιτσάρους.
Πάει ή μάνα τ' άπό κοντά δλο παρακαλώντας.
Παιδιά μου, σās παρακαλῶ, πολύ σās ἐπιμένο,
άφήστε τόν ὑγιόκα μου τόν πολυαγαπημένο.
11. Κάτου στήν Άνατουλή
πού ναι Όθωμανοί πουλλοί
κάθουντι κι τρῶν κι πίνουν
τά Κανάλια κατακρίνουν
πού ἔχουν άντρες σά λιοντάρια
κι γυναίκες παλληκάρια'
πολεμοῦν, δέ χαμπαρίζουν
τά σκυλιά πού φοβερίζουν.
Βάζουν στάρια τά θερίζουν
τά καπνά τους συγυρίζουν...
12. Τό Ρούση² καί τό Φιτιλή τούς πρώτους τσελιγγάδες
1. «Ό άσκητής Βαρλαάμ ήτο γενναίος μαχητής κατά τό 1350 πού ἔζησεν εἰς τό άσκη-
τήριο. Οἱ λησταί πού κάθε τόσον ἐληλάτουν τά μοναστήρια δέν τολμοῦσαν νά πλη-
σιάσουν ἐκεῖ, διότι ό Βαρλαάμ ἐφύλαττε μέ σφενδόνην τό σπήλαιον άπ' αὐτούς. Εἰς
τόν θράχον αὐτόν ό Βαρλαάμ ἔκτισεν ἕνα μικρό μοναστήρι» (βλ. Μάνθου Οἰκονόμου
«Γεωργίου Β. Σωτήρη Άπομνημονεύματ»: Εἰσαγωγή - Σημειώματα», Άθήναι 1974,
σελ. 112. "Εκδοσις πολυγραφημένη).
2. Ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ Μπαρμπαρούση. Οἱ Μπαρμπαρούσηδες ἦσαν τσελιγγάδες
άπό τά Βραγγιανά: ἕνας μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐνυμφεῦθη κόρην τοῦ Μπάγιου άπό τά
Κανάλια.
Διὰ τά ὑπ' άριθ. 11 καί 12 τραγούδια βλ. Β. Πάσχου «Άντίλαλοι άπό τή Δυτική
Θεσσαλία» (άνάτυπο άπό τό διδλίο «Ἡρωϊκοὶ άντίλαλοι», Θεσσαλονίκη), σελ. 7 - 8.
Πρδλ. καί φιλολ. περιοδ. «Παρνασσός», τ. ΙΕ', Άθήναι 1973, σελ. 573 - 574.

Βελή πασῶς τοὺς σκλάθωσε τοῖς πῆρε τις κυράδες
στήν ἀραπιά τοὺς πάηνε ὄλους νά τοὺς τουρκέψη.
Μιά Κώσταϊνα δὲν ἤθελε ἀπ' τὸ χωριὸ νά φύγη
κι ὄρκο στὸ στόμα ἔβαλε:

— «Κάλλιο νά δῶ τὸ αἷμα μου τῆ γῆς νά κοκκινίση
παρὰ νά δῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκος νά τὰ φιλήση».

13. Σηκῶς' ἀπάνω, Γιάννο μου, καὶ μὴ βαριοκοιμᾶσαι,
θρέχ' ὁ οὐρανὸς καὶ θρέχεσαι, χιονίζει θὰ κρυώσης,
θὰ σοῦ βραχοῦνε, Γιάννο μ', τ' ἄρματα, τὰ ξηρμα τσαπράζια.
14. Μὴ μὲ κοιτᾶς πού γέρασᾶ κι ἀσπρίσαι τὰ μαλλιά μου.
Μὲ γέρασαν τὰ θάσασα, τῆς φυλακῆς οἱ πόνοι.
Ἔχω πολλὰ παράπονα καὶ θὰ τὰ φάη τὸ χῶμα.
15. Μὲ γέλασε μιά χαραυγὴ τ' ἄστρο καὶ τὸ φεγγάρι
καὶ παίρνω δίπλα τὰ θουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια.
Ἄκούω τὰ πεῦκα νά βογγᾶν, τὰ ἔλατα νά σκούζουν.
Βλέπω τὸ Χάρο νά ῥχεται καθάλα στ' ἄλογό του'
μαῦρος εἶναι, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο εἶν' τ' ἄλογό του.
Μὴ μὲ παίρνης, Χάρε, μὴ μὲ παίρνης, γιατί δὲν μὲ ξαναθλέπεις.
16. Παιδιά μ', σὰν θέλ'τε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νά γενῆτε,
ἐμένα νά ρωτήσετε πῶς τὰ περνᾶν οἱ κλέφτες.
Δώδεκα χρόνια ἔκανα στοὺς κλέφτες καπετάνιος,
ζεστό ψωμί δὲν ἔφαγα, γλυκὸ κρασί δὲν ἤπια,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα καὶ τώρα ἀποσταμένος
θέλω νά πάω νά κοιμηθῶ, ν' ἀναπαυθῆ ἡ καρδιά μου.
17. Κάτω στὸ Βά - λε κάτω στὸ Βά - κάτω στὸ Βάλτο στὰ χωριά,
γιέ μ', στὰ πέντε θιλιάτια, φάτε, πιέτε, μωρ' ἀδέρφια.
Τούρκα δέρνει ρε τούρκα δέρνει τούρκα δέρνει τῆ σκλάθα τῆς,
γιέ μ', τῆ δέρνει, τῆ μαλώνει καὶ θαριά τῆ θαλαντώνει.
Δεῖρε με τοῦ - ρε δεῖρε με τοῦ - δεῖρε με, τούρκα μ', δεῖρε με,
δεῖρε με καὶ μάλωσέ με καὶ θαριά θαλάντωσέ με.
Βράδου σὰν ἔ - ρε θράδου σὰν ἔ - θράδου σὰν ἔρθη ὁ ἀφέντης μου,
γιέ μ', σὰν δὲ τὰ μαρτυρήσω, τούρκα σκλάθα νά μὴ ζήσω.
18. Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα κάθονταν στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι,
μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολοῦσε.

- Ποτάμι, γιά λιγόστεψε, ποτάμι, στρέψε πίσω,
γιά νά περάσω αντίπερα, νά πάω στά κλεφτοχώρια
πόχουν οί κλέφτες σύναξη, πόχουν τό συναγωγή,
πόχουν άρνιά πού ψήνονται, κριάρια σουθλιμένα
έχουν κι ένα γλυκό κρασί στή θρύση πού κρυνεί,
έχουν κι ένα σκλαθόπουλο πού τούς κερνάει καί πίνουν.
Τό λόγο δέν άπόσωσε τό λόγο δέν άπούπε.
Βλέπει τόν Κίτσο νά 'ρχεται στά σίδερα δεμένος
χίλιοι τόν πήγαιναν μπροστά καί δυό χιλιάδες πίσω.
 - Κίτσο μ', πού εΐναι τ' άρματα, τά ξρημα τσαπράζια;
 - Μάνα μ', μη κλαΐς τά νιάτα μου, τά ξρημα τσαπράζια,
νά κλαΐς τήν κόρη π' άγαπῶ σά πού θά τήν άφήσω.
19. — Βασίλη μ', κάτσε φρόνιμα νά γίνης νοικοκύρης.
— 'Εγώ ραγιας δέν γίνομαι, χαράτσι δέν πληρώνω,
μόν' καρτερῶ τήν άνοιξη, τ' ὄμορφο καλοκαίρι,
ν' άνθίσ' ὁ γαῦρος κι ἡ ὄξυά νά ἡσκιώσουν τά λημέρια,
νά θγοῦν οί θλάχοι στά θουνά, νά θγοῦν κι οί θλαχοποῦλες,
νά θγοῦν καί τά θλαχόπουλα λαλώντας τις φλογέρες.
20. 'Ο "Όλυμπος κι ὁ Κίσσαθος τά δυό θουνά μαλώνουν.
Γυρίζει ὁ γέρο "Όλυμπος καί λέει τοῦ Κισσάθου:
— Μη μέ μαλώνης, Κίσσαθε, κουνιαροπατημένη,
έγώ εΐμαι ὁ γέρο "Όλυμπος στόν κόσμο ξακουσμένος
πόχω σαρανταδυό κορ'φές κι ἔξηνταδυό θρυσούλες,
κάθε κορ'φή καί φλάμπουρο, κάθε θρυσούλα κλέφτης
καί στήν ψηλότερη κορ'φή αἰτοί 'ναι καθισμένοι.

β' Τῆς δουλειᾶς

21. "Ήλιο μου, τί μᾶς άργησις κι άργεΐς νά θασιλέψης;
οἱ καταριέτ' ἡ άργατιά κι οἱ ξενοδουλευταδες,
σε καταριέντ' οἱ ἔμορφες κι αὐτές οἱ μαυρομάτες
σε καταριέτι καί μιά νιά, μιά μικροπαντρεμένη.
22. Πῆραν τ' άπόσκια ἡσκίωσαν, Λουλούδα μ', στήν αὐλή σου
καί σύ, Λουλούδα μ', νύχτωσις, στοῦ μύλου νά μη πάνης,
γιατί 'νι τοῦρκος μυλωνᾶς κι άράπης μεραδιάρης
σε παίρνει ξάϊ φίλημα....

23. Παραμικρός ὀρφάνισα 'πού μάνα 'πού πατέρα
καὶ πῆγα καὶ ρουγιάστηκα σὲ μιὰ κυρά Βουργάρα.
Δώδεκα χρόνια ἔκανα, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα'
κι ἀπὸ τὰ δώδικα κοντὰ τῆ βρῆκα στὸ σεργιάνι.
— Κυρά μου, δὸ μ' τῆ ρόγα μου, δὸς με τῆ δούλιψή μου'
παρήγγειλαν τ' ἀδέρφια μου νὰ πάω νὰ με παντρέψουν.
— Γιούλη μ', ἂν θές νὰ παντρευτῆς, ἔλα νὰ σὲ παντρέψω'
δώδικα δούλις ἔχουμε κι ποιά σ' ἀρέσει πάρι,
ἂν δὲ σ' ἀρέση γαλανή, πάρι μιὰ μαυρομάτα.
24. "Ήσυχα πού 'ναι τὰ θουνά, ἦσυχοι πού 'νι οἱ κάμποι!
Δὲν καρτεροῦνι θάνατον, γιράματα δὲν ἔχουν'
μόν' καρτεροῦν τὴν ἀνοιξι, τοῦ Μάη, τὸ καλοκαίρι
νὰ θγοῦν οἱ θλάχοι στὰ θουνά, νὰ θγοῦν οἱ θλαχοποῦλις
μὲ τὰ κατσικία στὴν πουδιά καὶ μὲ τ' ἀρνιά στὰ χέρια.

γ' Σχετικά με τὰς ἐορτὰς (Κάλαντα)

Χριστουγεννιάτικο

25. Χριστούγεννα πρωτούγεννα πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου
νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ μάθετε τώρα Χριστὸς γεννᾶται
γεννᾶται κι ἀναθρέφεται στὸ μέλι καὶ στὸ γάλα.

Τῆς Πρωτοχρονιάς

26. 'Αρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά ψηλή μου δεντρολιθιανιά
κι ἀρχὴ καλὸς μας χρόνος 'Εκκλησιὰ μὲ τ' "Αγίου θρόνος.
'Εκεῖ πού θγῆκε ὁ Χριστὸς "Αγιους καὶ πνευματικὸς
στὴ γῆ νὰ περπατήση καὶ νὰ μᾶς καλοκαρδίση.
27. "Αγιους Βασίλης ἔρχιτι κι δὲ μᾶς καταδέχιτι
ν ἀπὸ τὴν Κισαρεία σὺ εἰς' ἀρχόντισσα κυρία'
βαστάει πέννα κι χαρτί, ζαχαροκάντιο ζυμωτῆ,
χαρτί καὶ καλαμάρι 'δὲς κι μὲ τοῦ παλληκάρι.
Τοῦ καλαμάρι ἔγραφι τὴ μοῖρα μου τὴν ἔδειχνι
κι τοῦ χαρτί οὐμίλει, ἄσπρι μου χρυσέ μου ἥλιε.

Στοὺς τσελιγγάδες

28. Τοῦ τσέλιγγα τὰ πρόβατα, τοῦ τσέλιγγα τὰ γίδια
σάν τὰ μυρμήγκια πιρπατοῦν, σάν τὰ μιλίσσια θάζουν
ὄσου νιρὸ ἔχει ἡ θάλασσα τόσα καρδάρια γάλα,
ὄσα τὰ χιόνια στὰ θουνά τόσοσιν τυρὶ στήν κάδη.

Σὲ σίτια μὲ κοτσουνάτους γέροντας

- 29 Ἔχει ντερβίση γέροντα μὲ μιὰ οὐργιὰ μουστάκια
τρανή γενειάδα φέροντα καὶ μὲ γερά μπαντζάκια.

Σ' ὄσους ἔχουν γυιὸ γιὰ παντρειά

30. Ὁ κύρης τούτου τοῦ σπιτιοῦ ἔχ' ἓνα παλληκάρι
ποὺ κάθε τσιούπρα τοῦ χωριοῦ πασχίζει νὰ τὸν πάρη.

Σὲ πλουσιόσπιτα

31. Στέκομαι στ' ἀρχοντικό νὰ ψάλω τὸ δικό σας
πῶχει καλὸ ἀφεντικό κι εὐχομαι γιὰ τὸ θιὸ σας.
32. Λύσε τα ἀφέντη μ' λύσε τα φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσι
κι ἂν ἔχης κι ἄλλα δὸς μας τα κι μὴν τὰ συλλογᾶσι.¹

Σ' ὄσους δὲν δίνουν

33. — Κυρά μου, τοῦ σπιτάκι σου γιμᾶτου (=γεμᾶτο) καλιακούδια
τὰ μ'σὰ κλουσσᾶν τὰ μ'σὰ γιννᾶν τὰ μ'σὰ σὶ θγάν' τὰ μάτια!
34. — Κυρά μ', στή στάχτη κάθισι κι ἡ κῶλους σου (=ὁ κῶλος σου) ξιφ-
σάει
κι ἀποὺ τὴ φύσα τὴν πουλλὴ τσακίσκι τοῦ τσουκάλι!

Τ Ὣ Ν Φ Ὡ Τ Ω Ν

35. Σήμερα εἶν' τὰ Φῶτα καὶ φωτισμὸς
κι αὐριο εἶν' κυρά μας ἡ Παναγιὰ

1. Διὰ τὰ τραγούδια ὑπ' ἀριθ. 29 - 32 βλ Β. Πάσχου «Ἀντίλοιοι ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Θεσσαλία» (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ διβλίο «Ἡρωϊκοὶ ἀντίλοιοι», Θεσσαλονίκη) σελ. 9 - 10.

- σπάργανα θαστάει κι γυιόν κρατεί
 κι τούν "Αϊ - Γιάννη παρακαλεί.
 — "Αϊ - Γιάνν' άφέντη μ' Χρυσόστουμι,
 δύνισ' κι θαφτίζεις Θιόν παιδι
 μέσ τήν κουλυμπήθρα τήν άργυρή
 μέσ τούν 'Ιουρδάνη τούν ποταμό.

36. Προυχθές τούν έορτάσαμε έν Βηθλεέμ με τ' άστρα
 και με χορούς άγγελικούς, με μάγους και ποιμένας·
 τώρα δε έγυρίσαμε πάλι προύς 'Ιουρδάνη,
 να θαφτιστούμι και έμεις με τόν Χριστόν άντάμα,
 να ίδουμε θάματα πολλά παράδοξα και ξένα,
 τού Πνεύμα τού Πανάγιου με μιά φωνή μεγάλη. Τού χρόν'!
37. Καμπόσου άπού λουκάνικου, καμπόσου άπού καμάρα,
 καμπόσου κι άπού νιφραμιά να γίν' ή σουφλιμάδα!
38. Σήμερα είναι τών Φωτών, γιορτάζουν έκκλησίες
 και προσκαλούν τούς άρχοντες, γέροντες και παιδιά.
 Σε τούτ' τόν σπίτι πού 'ρθαμε πέτρα να μη ράιση
 κι ό νοικοκύρης τού σπιτιού χρόνια πολλά να ζήση·
 να ζήση χρόνους έκατό και να τούς άπεράση,
 ν' άσπρίση σαν τόν "Ολυμπο, σαν τ' άσπρο περιστέρι.

Γιά τόν παπᾶ τού χωριού

39. 'Αφέντη προυτουγέροντα κι προυτουτιμημένε,
 πάρε τήν πατερίτσα σου κι έβγα στο μεσοχώρι.
 "Αν εύρης χήρες, όρφανές, κάτσι και διάταξέ τις
 κι αν εύρης κι όρφανά παιδιά, κάτσι και κέρασέ τα.

Σέ σπίτια πού έχουν γυιό άρραβωνιασμένο

40. Σάν κίνησι τού ρηγαριό να πάη ν' άρραβωνιάση
 μι τού σιδέρη τ' άλλουγου μι τή χρυσή τή σέλλα
 χίλιοι κρατούν τή σέλλα του μιριά 'ν' τού σαλιθάρι.¹
 Κι αύτός δέν καταδέχονταν στή σκάλα να πατήση.
 Κι τά σκαλουπατίτσια του ν ούλου μαργαριτάρι.

2. = μεριά είναι τόν σαλιθάρι.

Τ ο ὕ Λ α ξ ά ρ ο υ

41. Καλημέρα σας καλή χρονιά σας
τώρα ἤρθαμι στὴν ἀφιντιά σας
νὰ τραγ'δήσουμε τοῦ Λάζαρό μας.
— Ξύπνα, Λάζαρι, καὶ μὴ κοιμᾶσι'
ἦρθ' ἡ μάνα σου ἀπὸ τὴν πόλι,
σοῦ 'φρι χαρτί κι κουμπολόι
τοῦ ζουνάρι σου μαργαριτάρι,
τοῦ μαντήλι σου φιγγιλουγάει. Τοῦ Χρόν'!

Σ' ὅσους ἔχουν κόρη ἀνύπανδρη

42. Σὶ τοῦτ' τὰ σπίτια τὰ ψηλά, τὰ μαρμαρουχτισμένα,
'δῶ ἔχουν κόρη γιὰ παντρεία, θέλουν νὰ τὴν παντρέψουν
τὴν τάζουν γυιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τὴν τάζουν γυιὸ τοῦ ρήγα.
— Δὲν θέλου γυιὸ τοῦ βασιλιᾶ, δὲν θέλου γυιὸ τοῦ ρήγα'
μόν' θέλου τ' ἀρχουντόπουλου πῶχει πολλές χιλιάδες (ἦ: παράδες)
ποῦ κοσκινάει τοῦ φλουρι σὶ κάτασπρου μαγνάδι
κι ἀπὸ τὰ κοσκινίδια του μοιράζει τὰ κορίτσια. Τοῦ χρόν'!

Σ' ὅσους ἔχουν μικρὸ παιδί

43. Ἔνα μικρὸ μικρούτσικου τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι
σὶ παπαφέντη κάθιτι σὶ παπαφλουμπουράκι
κι στοῦ σπαθᾶκ' ἀκούμπησι, τρεῖς μῆνις λουγαριάζει,
τρεῖς μῆνις τρία 'ξάμηνα τρία καλουκιράκια. Τοῦ χρόν'!

Σ' ὅσους μαθαίνουν γράμματα

44. Γραμματικὲ γραμματικὲ κι ψάλτη κι ἀναγνώστη,
ποῦ ἔκατσικ κι ἀγνάντιψικ κι χύθ'κι ἡ μιλάνη
κι ἡ δάσκαλους σὶ ἔδιρνι μὶ μιὰ χρυσὴ θεργοῦλα,
μὶ μιὰ χρυσή, μὶ μιὰ λιανή, μὶ μιὰ μαλαματένια.
— Μωρέ, ποῦ εἶν' τὰ γράμματα, μωρέ, ποῦ εἶν' οὐ νοῦς σου;
— Τὰ γράμματα' εἶνι στοῦ χαρτί κι οὐ νοῦς μου πέρα πέρα,
πέρα πέρα στίς ὀμορφικ πέρα στίς μαυρομάτικ
πῶχουν τοῦ μάτι σὰν Ἰλιά, τοῦ φρύδι τους γαϊτάνι
πῶχουν κι τὰ ξανθὰ μαλλιά σαρανταπέντι πήχεις.
45. Ἡ καλαθούλα μ' θέλ' αὐγὸ κι ἡ τσέπη μου κουκόσια
κι τοῦ διξι τοῦ χέρι μου θέλ' ἕναν παρατζίκου.

Σὲ σπίτια πὸ ἔχουν κόρη ἀρραβωνιασμένη

46. Κέντα του, κόρη μ', κέντα του τ' ἀνδρός σου τοῦ μαντήλι
καὶ γιόμοσ' το γαρύφαλλα καὶ στεῖλ' το στ' ἀργαστήρι
νὰ στοῦ γεμόσ' γαρύφαλλα μούσκου καὶ παραφύλλι (=μόσκο καὶ κα-
ρυοφύλλι)

Σὲ σπίτια πὸ ἔχουν ξενιτεμένο

47. Ξινιτιμένου μου πουλι κι παραπουνιμένου,
ἢ ξενιτιά σὶ χαίριτι κι ἔγω ἔχω τὸν καημό σου.
Σὶ στέλνου μῆλου (=ο) σέπιτι,¹ κυδῶνι μαραγκιάζει·
σὶ στέλνου τὰ δακράκια μου σ' ἓνα ψιλὸ μαντήλι·
τοῦ δάκρυο μ' ἦταν καψιρὸ κι κάηκι τοῦ μαντήλι·
σὶ τριά πουτάμια τὸ ἔπλυναν κι αὐτὸ δὲν καθαρίζει.

Π α σ χ α λ ι ἄ τ ι κ α

48. Βελούχι μου παράμορφο κι Ὁξυὰ ζωγραφισμένη,
λειῶσι τὰ χιόνια στάι θουνά νὰ χορταριάσ' ὁ τόπος,
ν' ἀνοίξ' ὁ γαῦρος κι ἡ Ὁξυὰ, νὰ ἡσκιώσουν τὰ λαγκάδια,
νὰ θγοῦν οἱ θλάχοι στάι θουνά, νὰ θγοῦν κι οἱ θλαχαπούλες,
νὰ θγοῦν καὶ τὰ θλαχόπουλα λαλώντας τίς φλογέρες,
λαλώντας καὶ χορεύοντας καὶ ψηλοτραγουδώντας
νὰ χαιρετᾶνε τὰ θουνά καὶ τίς κρουθρουσοῦλες.
49. Μαρή κουμπάρα Γιώργαινα, ἔβγα στοῦ παραθύρι·
ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ, τρία νὰ σοῦ μιλήσω.
— Μαρή, ποῦ τ' ἄφ'κες τὰ παιδιὰ, τὸ ξρημο τὸ σπίτι;
— Ἐγὼ θὰ πάω μὲ τὰ παιδιὰ, θὰ πάω μὲ τοὺς λεθέντες.
50. — Σήμερα, Δήμου μ', Πασχαλιά, σήμερα πανηγύρι
καὶ σύ, Δήμου μ', στή φυλακή, στὸν ἄλυσσο δεμένος.
Γιὰ δὲ χαλᾶς τὴ φυλακή, γιὰ δὲ χαλᾶς τίς πρόκες;
— Ἡ φυλακὴ βασιλικὴ κι οἱ πρόκες σιδηρένιες.
51. Ἐγειρι ἡλιους ἔγειρι, παπαδοπούλα μου,
κι ἀργεὶ νὰ βασιλέψη, μπρὲ μουρφουρουμιοπούλα.
Παπαδοπούλα σταύρουσα πού ἔρχετ' ἀπὸ τ' ἀμπέλι·

1. σέπιτι = σέπεται = σαπίζει.

- φέρνει τὰ μῆλα στὴν πουδιά, τὰ κίτρα στὸ μαντήλι.
 Δυὸ μῆλα τῆς ἐγύριψα κι αὐτὴ μοῦ δίνει πέντε.
- Δὲ θέλου ἴγώ τὰ μῆλα σου τὰ τσαλαπατημένα
 μόν' θέλου δυὸ ἀπ' τοὺν κόρφου σου τὰ μουσχομυρισμένα.
52. Στὴ μέσ' ἀπ' τοῦ Κιράσουβου κι στὴ μιγᾶλη χώρα,
 κι στὴ μιγᾶλη χώρα, Κουστάκη μ' Μπουκουθάλα,
 ἢ Μπουκουθάλας πουλιμάει μὲ Τούρκοι μὲ Ρουμαῖοι,
 μὲ Τούρκοι μὲ Ρουμαῖοι μὲ τοὺς γενιτσαραῖους.
- Πάψι, Κώστα μ', τοὺν πόλιμο πάψι κι τοῦ ντουφέκι,
 νὰ μιτρηθῆ τ' ἄσκέρι μας νὰ ἴδοῦμι πόσοι λείπουν.
 Μιτριῶντι οἱ Τούρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδεις'
 μιτριῶντι κι οἱ Ἑλληγεις καὶ λείπουν τριακόσιοι
 μιτριῶντι τὰ κλειφτόπουλα καὶ λείπουν πεντακόσια.
53. Ντύστι γιλέκια κόκκινα νὰ φαίνιστι Ἄρβανῖτοι
 κι φέσια μπαρμπαρέζικα σὶ μιὰ μπου(γ)ιά θαμμένα
 κι ἄιντε νὰ πααίνουμι στῆς Νίκαινας τὰ σπίτια.
 Σὰν κίνησαν κι πάηναν σὰ φύλλα σ(τ)ὰ χορτάρια.
- Καλημέρα σου Νίκαινα. — Καλῶς τὰ παλληκάρια.
 — Ψουμὶ γυρεύουν τὰ πιδιά, κρασί τὰ παλληκάρια
 τ' ἄσπρα γυρεῦ' ὁ πρῶτος μας νὰ πάρη νὰ πααῖνη.
 — Τ' ἄσπρα τὰ πῆρ' ὁ Νικολὸς νὰ πάη νὰ φέρη γίδια.
 Μιὰ χατζιαριά δυὸ χατζιαριές πέντε κασέλες γρόσια.
 — Κάν' τα χαλάλι, Νίκαινα, τὰ ἔρημά σου γρόσια.
 — Χαλάλ', παιδιά μου, τ' ἄσπρα μου χαλάλ' κι τὰ φλουριά μου.
54. Ἄνοιξιτι, λουλουδάκια μου, γιὰ νὰ μουρφήν' οὐ τόπους.
 — Τὸ πῶς, κυρά μ', ν' ἀνοίξουμι, γιὰ νὰ μουρφήν' οὐ τόπους;
 Νὰ ρίξ' Ἀπρίλης τρεῖς θροχές κι Μάης μόν' κι μιὰ,
 τότε κι ἴμεις θ' ἀνοίξουμι, γιὰ νὰ μουρφήν' οὐ τόπους.
55. Τρία ἄερφακία κρέμασαν στὸν πλάτανο, στὴ θρύση
 τὸ νὰ κρεμᾶν' γιὰ τὸ φιλί, τ' ἄλλο γιὰ τὴν ἀγάπη,
 τὸ τρίτο τὸ μικρότερο κρεμᾶν' νὰ μαρτυρήση.
- Μαρτύρα, ρὲ κλιφτόπουλο καὶ σὺ Ἄρβανιτοπαῖδι
 πόσα κοράσια φίλησες καὶ πόσες παντρεμένες;
 Ἐννιά κοράσια φίλησα κι δέκα παντρεμένες
 κι παπαδιές κι καλουγριές λουγαρισμὸ δὲν ἔχουν.

56. Κάτου στῆς Λάρσης τὰ τσιαρισιά κι ὄξου σὶ περιγιάλι
 χίλιοι ραφτάδες ἔραθαν κι ἔγῆντα μαθητούδια
 κι ἓνα μικρὸ ραφτόπουλο δὲ ράθει, δὲν κιντάει·
 μόν' κάθιτι καὶ τραγουδεῖ καὶ λέει ψιλὸ τραγούδι.
 — Φουστάνι μου ψιλόρραφτο κι ψιλουκιντισμένο,
 ποὺ σὶ κρατῶ στὰ γόνατα, νὰ ἔχα καὶ τὴν κυρά σου!

δ' Νανουρίσματα - ταχταρίσματα

57. "Ελα, ὕπνε, ἀπ' τὰ θουνά κι ἀπ' τὰ κρύα τὰ νερά·
 ἔλα, ὕπνε, ὕπνωσέ το, πάρ' το καὶ σεργιάνισέ το
 στὸ μπαχτσέ, στοὺς μενεξέδες, μέσα στὰ τραντάφυλλα.
 "Ελα, ὕπνε, ὕπνωσέ το, Παναίτσα, φύλαξέ το.
 Νάνι του νὰ κοιμηθῆ νὰ ἔναι ἄσπρο καὶ παχύ.
 Νάνι νάνι νάνι κι ὄθι σὶ πουνεῖ νὰ γιάνη·
 νάνι του νὰ κοιμηθῆ τὸ προυῖ νὰ σηκωθῆ
 (ἦ: ἀπ' τοῦ θράδ' ὡς τὸ πρωῖ).
 Νάνι του νανάκια του καὶ πολλὰ χαϊδάκια του.
58. Κοιμήσου καὶ παράγειλα στὴν Πόλη τὰ προικιά σου,
 στὰ Γιάννινα τὰ ρούχα σου καὶ τὰ διαμαντικά σου.
59. Νάνι του νανάκια του, ὠσπου νὰ ῥθῆ ἡ μάνα του
 νὰ τοῦ φέρῃ κάτι τί λουκουμάκια στὸ χαρτί.
 Νάνι του νὰ κοιμηθῆ καὶ νὰ μὴν ἀθασκαθῆ.
60. "Υπνε, ποὺ παίρνεις τὰ παιδιά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο.
 Μικρὸ μικρὸ σοῦ τοῦ ἔδωσα, μεγάλο φέρε μού το·
 μεγάλο σὰν ψηλὸ θουνό, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
 κι οἱ κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται σ' ἀνατολὴ καὶ δύση.
61. Τὸ παιδί μας θέλ' χορό,
 τὰ θιολιά δὲν τὰ ἔχω ἐδῶ.
 Ποιός θὰ πάη νὰ τὰ φέρῃ,
 πέντε τάληρα στὸ χέρι
 κι ἄλλα δέκα στὸ καρτέρι.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νανουρίσματα, εἰς τὰ ὅποια συνήθως κατατάσσονται, ἔχομεν καὶ τὰ λεγόμενα παιδικὰ τραγούδια πὸν διακρίνονται εἰς δύο ἐπὶ μέρους κατηγορίας. Εἰς ἐκεῖνα δηλαδὴ πὸν χάριν παιδιᾶς ἢ διὰ παιδαγωγικούς σκοποὺς τραγουδοῦν εἰς τὰ μικρὰ παιδιά οἱ μεγάλοι, ἀκόμη καὶ διασκεδαστικὰ καὶ ἄλλα συνδεόμενα μὲ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων (ἡλίου, χιόνος, βροχῆς, ἀέρος κλπ.) καὶ εἰς τὰ ἀποκλειστικῶς παιδικά, τὰ ὅποια λέγουν μὲν τὰ παιδιά, ἀλλὰ τὰ μαθαίνουν ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ διὰ τὴν ἀπλότητά των γίνονται παιδικὸν κτῆμα. Αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς πτηνά, ἔντομα, ἀκόμη καὶ εἰς ἑορτάς, ἔθιμα κλπ., ἐνῶ ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀριθμητικὰ, σκωπτικὰ κλπ.¹ Περὶ τούτων ὀμιλοῦμεν διεξοδικώτερον κατωτέρω εἰς τὸ ἐπὶ μέρος κεφάλαιον «Παιδικὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια», ἐνῶ διὰ πολλὰ ἄλλα γίνεται λόγος εὐκαιριακῶς εἰς ἄλλα σημεία τῶν «Λαογραφικῶν Σημειωμάτων». (Πρὸβλ. ἀνωτέρω «Τραγούδια σχετικὰ μὲ τὰς ἑορτάς (Κάλαντα), ὡς καὶ κατωτέρω «Σκωπτικοὶ στίχοι, περιπαιγμάτα, παρατσούκλια» καὶ τὸ ἐπὶ μέρος κεφάλαιον «Ἡθῆ καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὰς ἑορτάς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους», ὅπου γίνεται λόγος διὰ τὰ «χελιδονίσματα» τοῦ Μαρτίου, τὴν «βιρβιρίτσα» καὶ τὸν «κλήδονα» τοῦ Μαΐου κλπ.).

ε' Τοῦ γάμου - Νυφιάτικα - τῆς ἀγάπης

Τοῦ Τραπεζιοῦ

62. Σὲ τούτ' τῆ χρυσοτράπεζα, σὲ τοῦτου (=τοῦτο) τοῦ τραπέζι
 τρεῖς μαυρομάτες μᾶς κινρᾶν κι τρεῖς μπιρμπιλουμάτις·
 ἢ μιὰ κινρᾶει μὲ τὸ γυαλί κι ἄλλη μὲ τὸ ποτήρι
 κι ἢ τρίτη ἢ μικρότερη μὲ μαστραπᾶ ἠσημένιον.
 — Κέρνα μας, Ρούσα μ', κέρνα μας ὅσο νὰ φέξη,
 ὅσο νὰ σκάσ' ὁ αὐγερινός, νὰ πάη ἢ πούλια γιόμα·
 κι ἂν δὲ μιθύσω, κόρη μου, νὰ μᾶς κινρᾶς ἀκόμα.

Στὰ ἀρραβωνιάσματα

63. Σὰν τούτ' τῆ νύχτα κι ἄλλη μιὰ κι ὄλην τὴν ἑβδομάδα
 μὲ κάλεσ' ἢ ἀγάπη μου νὰ πάω νὰ μὲ φιλέμη.

1. βλ. Πατρόκλου Σταύρου «Δημοτικὴ ποίησις» (κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Θ. Ζώρα), Ἀθήναι 1958, σελ. 65 - 66.

- Κι ἂν εἶναι ἥλιος, ξαστεριά, ἔλα μὲ τὰ γιλέκια
κι ἂν εἶναι ἀντάρα καὶ θροχή, ἔλα μὲ τράγια κάπα.
Ἡ ξαστεριά μὲ γέλασε κι ἦρθα μὲ τὰ γιλέκια
μὲ ἴπιασε μιὰ ψιλλή θροχή κι ἔνα θαρὺ χαλάζι·
σαπήσαν τὰ γιλέκια μου καὶ πέσαν τὰ κουμπιά μου.
64. Πέρα σὲ κείνο τὸ θουνὸ καὶ στ' ἄλλο παραδῶθε
ἐκεῖ εἶν' ἀντάρα στὴν κορ'φή καὶ καταχνιά στὸν κάμπο·
ἐκεῖ σταλίζουν πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια.
Πέντ' ἀδέρφια τὰ φύλαγαν, τὰ πέντ' ἀγαπημένα·
τὰ δυὸ πηγαίνουν γιὰ ψωμί, τὰ δυὸ γιὰ μαῦρα μάτια
κι ἀφήνουν τὸ Γιάννη μοναχὸ στὰ πρόβατα, στὰ γίδια.
- Καλά, Γιάννη μ', τὰ πρόβατα, καλά, Γιάννη μ', τὰ γίδια·
στὴν πέρα ράχη μὴν τὰ πᾶς, στὴ δῶθε μὴν τὰ φέρνης.
Ἐκεῖ ἦταν κλέφτες μιὰ φορά, ἐκεῖ ἦταν Ἄρβανίτες
πού ἔχαν ἄρνια πού ψένονταν, κριάρια σουφλισμένα
κι εἶχαν κι ἔνα γλυκὸ κρασί στὴ θρύση πού κρυώνει.
65. — Φίλοι μ', καλωσορίσαταν νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε.
— Δὲν ἦρθαμαν γιὰ φάει γιὰ πιεῖ! οὔτε καὶ γιὰ κουθέντα.
Μᾶς εἶπαν πὼς εἶσαι ὁμορφη, πὼς εἶσαι μαυρομάτα.

Καθὼς πάει ὁ γαμπρὸς νὰ πάρη τὴ νύφη

66. Πέρα, στὸν πέρα μαχαλᾶ, στὸν πέρα καὶ στὸν δῶθε
ἐκεῖ ἔχω μιὰ ἴγαπητικιά καὶ μιὰ καλὴ κυράτσα.
Τὸ θράδου φέγγει σὰν κερὶ καὶ τὸ πρωὶ σὰν ἥλιος.
Φέξε με, κόρη μ', φέξε με, γιὰ νὰ ἴρθω νὰ σὲ πάρω.

Προτοῦ ἔξικινήσουν γιὰ τὰ στέφανα

67. Πάψε, θοριά μ', τὰ κύματα, πάψε καὶ τὸν ἀέρα·
παντρεύω τὸν ὑγιόκα μου τὸν πολυαγαπημένο.
Νὰ ζήση χρόνους ἑκατὸ κι ἐξάμηνα διακόσια,
ν' ἀσπρίση σὰν τὸν Ὀλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι,
νὰ ζήση κι ἡ ἀρραβωνιαστιά σὰν τὸ χρυσὸ τ' αἰτέρι (ἦ: τόι ταίρι)

Καθὼς πᾶνε γιὰ τὰ στέφανα

68. Ἄπο πέτρα πέτρα περπατῶ ἀπο πέτρα σὲ λιθάρι
1. πρόφ. πχει. Ἡ φράσις: γιὰ φάει γιὰ πιεῖ ἴσως προέρχεται ἐκ τῶν ἀ-
παρεμφάτων: φαγεῖν καὶ πιεῖν.

νά μή μὲ κρύψ' ὁ κουρνιαχτός μὴν μὲ μαυρίσ' ὁ ἥλιος,
ὡσπου νά θρῶ τ' αἰτέρι μου τὸ πολυαγαπημένο.
Δώδεκα χρόνους ἔκανε στοὺς κλέφτες καπετάνιος
καὶ τώρα τὸν ἀπόλαυσα στὰ χέρια τὰ δικά μου.

Ἡ ἀρραβωνιαστικιά γιὰ τὸν πεθερὸ ποὺ σέρνει τὸ χορὸ
στ' ἀρραβωνιάσματα

69. Ὅσα κι ἂν πιρπάτησα, τούρκικα, ρωμαίικα, τίπουτα δὲ μ' ἄρισι
μόν' ἓνα δέντρου μ' ἄρισι φουντουτὸ κλουναρουτὸ
στὴν κουρ'φή ἔχει σταυρὸ κι στὴ ρίζα κρυὸ νερό.
Τὸ 'μαθαν κι οἱ πέρδικες κι μᾶς πίνουν τοῦ νιρὸ
κι ἔστησα τ' ἀθρόχι μου κι ἔπιασα μιὰ πέρδικα'
στοῦ κλουθὶ τὴν ἔβαλα κι λαλεῖ πᾶσα προυῖ.

Ἡ ἀρραβωνιαστικιά γιὰ τὸ γαμπρὸ
(τοῦ τραπεζιοῦ)

70. Ἀπόφι στοῦ σπιτάκι μου ν' εἶχα χαρὰ μεγάλη'
τὸν ἄγγελό μου φίλευα κι τὸ Χριστὸ κερνοῦσα
κι τὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ τὴ θαριοπροσκυνοῦσα
νά μοῦ χαρίση τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
ν' ἀνοίξου τοὺν παράδεισου νά ἰδῶ τί ἔχει μέσα'
νά ἰδῶ τοὺς πλούσιους πῶς περνοῦν καὶ τοὺς φτωχοὺς πῶς εἶνι'
νά ἰδῶ μηλιές, νά ἰδῶ ρουδιές, τοῦ Μάη τὰ λουλουδάκια.

Ὁ γαμπρὸς γιὰ τὴ νύφη
(τοῦ τραπεζιοῦ)

71. Ἀπόφι μαυρουμάτα μου σὶ σένα θέλ' νά μείνου,
σὶ σένα θέλ' νά θραδιαστῶ, στρῶσι διπλὸ κριθάτι.
— Διπλὸ κι ἂν στρῶσου, ξένε μου, ν ἰσὺ ὄξου θά μείνης,
ὄξου μιρὰ ἀπ' τὴν πόρτα μου, ὄξου κι ἀπ' τὴν αὐλή μου.
— Ὅξου θρουχὴ κι θρέχουμι, χιουνίζει κι κρυώνου.

Ὅταν σεντοικῶνον τὰ προικιά

72. Μιά Παρασκιυὴ κι ἓνα Σαθθάτου θράδου
μάννα μ' ἔδιουχνι μὶ ἡλίου μὶ φιγγάρι'
φέγω κλαίγοντας κι ὄλο παραπονιῶντας'
παίρνω 'να στρατί, στρατί καὶ μονοπάτι'
θρίσκω 'να δεντρί κι ἔν' ὄμορφο κλαράκι.

νά μή με κρύψ' ὁ κουρνιαχτός μὴν μὲ μαυρίσ' ὁ ἥλιος,
ὦσπου νά θρῶ τ' αἰτέρι μου τὸ πολυαγαπημένο.
Δώδεκα χρόνους ἔκανε στοὺς κλέφτες καπετάνιος
καὶ τώρα τὸν ἀπόλαυσα στὰ χέρια τὰ δικά μου.

Ἡ ἀρραβωνιαστικιά γιὰ τὸν πεθερὸ ποὺ σέρνει τὸ χορὸ
στ' ἀρραβωνιάσματα

69. Ὅσα κι ἂν πιρπάτησα, τούρκικα, ρωμαίικα, τίπουτα δὲ μ' ἄρισι
μόν' ἓνα δέντρου μ' ἄρισι φουντουτὸ κλουναρουτὸ
στὴν κουρ'φή ἔχει σταυρὸ κι στὴ ρίζα κρυὸ νερό.
Τὸ ἄμαθ'αν κι οἱ πέρδικες κι μᾶς πίνουν τοῦ νιρὸ
κι ἔστησα τ' ἀθρόχι μου κι ἔπιασα μιὰ πέρδικα
στοῦ κλουθὶ τὴν ἔβαλα κι λαλεῖ πᾶσα προῦτ'.

Ἡ ἀρραβωνιαστικιά γιὰ τὸ γαμπρὸ
(τοῦ τραπεζιοῦ)

70. Ἀπόψι στοῦ σπιτάκι μου ν' εἶχα χαρὰ μεγάλη
τὸν ἄγγελό μου φίλευα κι τὸ Χριστὸ κιρνοῦσα
κι τὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ τὴ θαριοπροσκυνοῦσα
νά μοῦ χαρίση τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
ν' ἀνοίξου τοὺν παράδεισου νά ἰδῶ τί ἔχει μέσα
νά ἰδῶ τοὺς πλούσιους πῶς περνοῦν καὶ τοὺς φτωχοὺς πῶς εἶνι
νά ἰδῶ μηλιές, νά ἰδῶ ρουδιές, τοῦ Μάη τὰ λουλουδάκια.

Ὁ γαμπρὸς γιὰ τὴ νύφη
(τοῦ τραπεζιοῦ)

71. Ἀπόψι μαυρουμάτα μου σὶ σένα θέλ' νά μείνου,
σὶ σένα θέλ' νά θραδιαστῶ, στρῶσι διπλὸ κριθβάτι.
— Διπλὸ κι ἂν στρώσου, ξένε μου, ν ἰσὺ ὄξου θά μείνης,
ὄξου μιριά ἀπ' τὴν πόρτα μου, ὄξου κι ἀπ' τὴν αὐλή μου.
— Ὅξου θρουχὴ κι θρέχουμι, χιουνίζει κι κρυώνου.

Ὅταν σεντουκῶνον τὰ προικιά

72. Μιά Παρασκιυὴ κι ἓνα Σαθβάτου θράδου
μᾶνα μ' ἔδιουχνι μὶ ἡλίου μὶ φιγγάρι
φέγω κλαίγοντας κι ὄλο παραπονιώντας
παίρνω ἄνα στρατί, στρατὶ καὶ μονοπάτι
θρίσκω ἄνα δεντρί κι ἔν' ὄμορφο κλαράκι.

Στέκω, τὸ ρωτῶ καὶ τὸ θαριοξιτάζω.

- Δὲ μοῦ λές, δεντρί, σὰ ποῦ νὰ μείνου ἀπόφι;
- Νὰ κι ἡ ρίζα μ' νὰ δέσης τ' ἄλουγό σου,
νὰ κι οἱ κλῶνοι μ' ν' ἀφήσης τ' ἄρματά σου.

73. Τὰ προικιά μ' τὰ πινεμένα κι στοὺν κόσμου ξακουσμένα
ποῦ μι τὰ 'φκιανι ἢ μανούλα μ' νὰ 'ναι πάντα τιμημένα.
Τὰ προικιά μ' τὰ πινεμένα κι στοὺν κόσμου ξακουσμένα
ποῦ μι τὰ 'φκιανι ἢ πατέρας νὰ 'ναι πάντα τιμημένα.
Τὰ προικιά μ' τὰ πινεμένα κι στοὺν κόσμου ξακουσμένα
ποῦ μι τὰ 'φκιαναν τ' ἀδέρφια νὰ 'ναι πάντα τιμημένα.

Ἐνώ ἡ συνοδεία τοῦ γαμπροῦ πάει νὰ καλέση τὴ νύφη τὸ Σάββατο

74. Αὐτὸ τ' ἀστέρι τὸ λαμπρὸ ποῦ πάει κοντὰ στὴν Πούλια
αὐτὸ μοῦ φέγγει κι ἔρχομαι, κόρη μου, στὴν αὐλή σου...

Ὅταν ξυρίζουν τὸ γαμπρὸ

75. Σήμερα λάμπ' ὁ οὐρανὸς σήμερα λάμπ' ἡ μέρα
σήμερα στεφανώνιτι αἰτὸς τὴν περιστέρα.
Μπερμπέρη μ' τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ τὰ τρουχίσης,
γιὰ νὰ ξουρίσης τὸ γαμπρὸ κι ἀφράτο νὰ τὸν κάνης.
Νὰ ζήση χρόνους ἑκατό, ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση·
ν' ἀσπρίση σὰν τὸν Ἐλυμπο σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι.

Ἄφου ἡ νύφη φορέση τὸ νυφικὸ φόρεμα

76. Ἄσπρη κατὰσπρη πέρδικα ποῦ 'χα στὴ γειτουριά μου!
ἦρθαν ξένοι παντάξινοι, ἦρθαν καὶ μᾶς τὴν πῆραν·
ξεήσκισαν τὰ σπίτια μας καὶ 'σκιώσανε τὰ ξένα.
- Γαμπρέ μ', τὴ νύφ' ποῦ θὰ σὶ δώσουμι νὰ μὴ μᾶς τὴν μαλῶν:
σὰ γλάστρα μὲ βασιλικὸ νὰ μᾶς τὴν καμαρώνης.

Ἐνώ ὁ γαμπρὸς κόβει τὸ γλυκὸ

77. Μὲς τοῦ κύρ γαμπροῦ τὴν τάβλα στέκει δέντρος φουντουμένους·
σέρν' ἀέρας, πέφτουν τ' ἄνθη κι γεμίζουν τὰ τραπέζια...

Ἐνώ ξεκινοῦν γιὰ τὰ στέφανα

78. Μάνα μου, τὰ λουλούδια μου συχνὰ νὰ τὰ ποτίζης.

Ἄφηνου γειά στο σπίτι μου καί γειά στοὺς συγγενεῖς μου
 ἀφήνου γειά στη μάνα μου καί στά γλυκὰ μ' ἀδέρφια.
 Ἄφηνου τὴ μανούλα μου τρία γυαλιὰ φαρμάκι·
 Τὸ ἴνα νὰ παίρνη τὸ πρωτὶ, τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι·
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ παίρνη θράδου θράδου.

79. Πέρα σὶ κείνου (=ἐκείνο) τοῦθι θουνό, πέρα σὲ κείν' τὴ ράχη
 ἐκεῖ ἴνι πύργους γυάλινους μὲ κρουσταλλένια τζάμια.
 Ἴκεῖ κοιμάτι μιὰ ξανθιά, ξανθιά κι μαυρομάτα.
 Τὸ πῶς νὰ τὴν ξυπνήσουμε, τὸ πῶς νὰ τῆς τὸ ποῦμε;
 — Ξύπνα, καημέν' Ἀναστασιά, ξύπνα καὶ μὴ κοιμᾶσαι,
 ξύπνα ν' ἀνάψης τὴ φωτιά, ν' ἀνάψης τὸ λυχνάρι.
 — Πῶς νὰ σκουθῶ, λεβέντη μου, ἀπ' τὸν θαρῶ τὸν ὕπνο;
 μπιρδεῦκαν τὰ μαλλάκια μου μαζὶ μὲ τὰ δικά σου·
 τὸ πῶς νὰ τὰ ξιμπλέξουμι;

80. Νερατζούλα φουντωμένη καὶ κλουναρωτὴ
 ποῦ ἴνι τ' ἄνθη ποῦ ἔχες πρῶτα, ποῦ ἴνι κι ὁ καρπός;
 — Φύσηξε βοριᾶς ἀέρας καὶ τὰ γκρέμισε.
 Σὲ παρακαλῶ, βοριᾶ μου, τράβα σιγανά,
 γιὰ ν' ἀράξουν τὰ καράβια τὰ Ζαγοριανὰ
 πῶχουν μέσα παλληκάρια κι ὁμορφα παιδιὰ.

Ἐνῶ ἐπιστρέφουν στὴν πλατεῖα μετὰ τὰ στέφανα

81. Δὲν ἀκοῦς, κυράτσα νύφη, τί σοῦ λέει τ' ἅγιο Βαγγέλιο;
 Νὰ τιμᾶς τὴν πεθερά σου, νὰ τιμᾶς τὸν πεθερό σου·
 νὰ ἴσαι πάντα τιμημένη κι ἀπ' τὸ Θεὸ εὐλογημένη.¹

Ὄταν μετὰ τὰ στέφανα πλησιάζουν στο σπίτι τοῦ γαμπροῦ

82. Ἔβγα, μανούλα μ' πιθιρά, νὰ ἰδῆς τὴ νύφη ποῦ ἴρχεται·
 φέρνει νερὸ στά νύχια της κι χιόνια στά φτιρά της...²
83. Ποιὸς εἶδε πράσινο δεντρί, μαυροματούσα καὶ ξανθή;
 γιέ μ', πῶχ' ἀσημένια φύλλα, μαῦρα μάτια, μαῦρα φρούδια

1. Πρβλ. καὶ ἀνωτ., Κεφ.: «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 205 κ. ἑ.

2. Τούτου ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξῆς σκωπτικὴ παραλλαγή:

— Ἔβγα, μανούλα μ' πιθιρά, νὰ ἰδῆς τὸν γιό σ' τοῦν κόρακα
 ποῦ φέρν' ἕνα βρουκόλακα...

(Ἄπὸ ἐπιστολὴν τοῦ ἰουναδέλφου Γεωργίου Γιωτοπούλου, καθὼς τοῦ τὸ ὑπηγό-
 ρεωσεν ὁ Βασίλειος (παπα)Λάμπρου Σιδρόλιας).

καὶ στὴν κορφή μαλάματα, κορίτσια μὲ τὰ κλάματα.
 Καὶ στὴ ρίζα κρύα θρύση, ποιὸς τὴν κάνει αὐτὴ τὴν κρίση.
 Ἴκεῖ πῶσκυψα νὰ πιῶ νερό, μὰ τ' ἄστρο, μὰ τὸν οὐρανό,
 γιέ μ', νὰ πιῶ καὶ νὰ γεμίσω καὶ τὴν κόρη νὰ φιλήσω
 μοῦ ἔπεσε τὸ μαντήλι μου, καημὸ πού ἔχε τ' ἀχείλι μου,
 γιέμ', τὸ θαριοξομπλιασμένο μιὰ χαρὰ ἦταν τὸ καημένο·
 ὅπου μοῦ τὸ κεντούσανε κι μὲ τὸ τραγουδοῦσανε
 τρία πάρθενα κοράσια σὰν τοῦ Μάη τὰ κεράσια.
 Τὸ ἴνα κεντάει τὸν ἀετό, δὲν θγαίνειξ̄ ξέω νὰ σὲ ἰδῶ;
 Τ' ἄλλο τὸν πετρίτη μιὰ Παρασκευὴ καὶ Τρίτη.

84. Ἐποφὲ δὲν κοιμήθηκα καὶ σήμερα νυστάζω,
 γιατί κουθέντιασα πολὺ μὲ μιὰ γειτονοπούλα,
 πού ἔχει τὰ χεῖλη κόκκινα κι τὰ μαλλιά θαμμένα·
 ἔσκυψα καὶ τὴ φίλησα καὶ θάψαν τὰ δικά μου·
 πέντε μαντήλια τὰ σκουπῶ καὶ θάψαν καὶ τὰ πέντε·
 καὶ τὰ ποτάμια ξείασαν (=ξεχείλισαν) καὶ θάψαν τὰ τσιαίρια.
85. Γιὰ ἰδέστε τὸ μαργιλικὸ τὸ παραμεθυσμένο
 πῶς σέρνει τὸ φεσάκι του σὰ νὰ ἴναι μεθυσμένο!
 — Δὲν εἶμαι ἴγῳ μαργιλικὸ οὔδι κι μεθυσμένο,
 παρ' εἶμαι ἀπ' τὴν ἀγάπη μου θαριά θαλαντωμένο.
 Σαράντα κίτρινα φλουριά σὲ μιὰ κλουστή μετὰξι
 γιὰ πάρτα κι ἔλα μιὰ θραδιά κι ἓνα Σαββάτο θράδου
 κι ἔλα νὰ τὰ γλεντήσουμε κάτω στὴν πεθερά μου.
86. Πάνω σὲ τρί - , κι ἀμάν ἀμάν, πάνω σὲ τρίκορφο θουνό,
 πάνω σὲ τρίκορφο θουνό μάνα καὶ δυχατέρα δυὸ
 μαζεύουν τόν, κι ἀμάν ἀμάν, μαζεύουν τὸν ἀμάρανθο,
 μαζεύουν τὸν ἀμάρανθο καὶ τὸ μελισσοχόρταρο.
 Κι ἐκεῖ πού τόν, κι ἀμάν ἀμάν, κι ἐκεῖ πού τὸν μαζεύανε,
 κι ἐκεῖ πού τὸν μαζεύανε θρῖσκουν ἴνα λαθωμένονε.
 — Μάνα μ', τί νὰ, κι ἀμάν ἀμάν, μάνα μ', τί νὰ τὸν κάνουμε,
 μάνα μ', τί νὰ τὸν κάνουμε αὐτὸν τὸν λαθωμένονε;
 — Ἐμεῖς ψουμί, κι ἀμάν ἀμάν, ἐμεῖς ψουμί δὲν ἔχουμε,
 ἐμεῖς ψουμί δὲν ἔχουμε, τὸν ξένον τί τὸν θέλουμε;
 — Μάνα μ', τὸ μι - , κι ἀμάν ἀμάν, μάνα μ', τὸ μισαδάκι μου,
 μάνα μ', τὸ μισαδάκι μου θὰ δώσου στόι πουλάκι μου.

87. Στῆς μαντζουρά - , μαντζουράνα μου, στῆς μαντζουράνας τὸν ἀνθό,
 στῆς μαντζουράνας τὸν ἀνθό ἔχειρα νά 'πουκοιμηθῶ
 λίγον ὕ - , μαντζουράνα μου, λίγον ὕπνο γιὰ νά πάρω,
 λίγον ὕπνο γιὰ νά πάρω, τὴν ἀγάπη μου γιὰ νά 'θρῶ'
 κι ἂν δὲ σ' ἀρέσ' - , μαντζουράνα μου, κι ἂν δὲ σ' ἀρέσ' ὁ ὕπνος μου,
 κι ἂν δὲ σ' ἀρέσ' ὁ ὕπνος μου, κόψε τὸ κεφαλάκι μου
 καὶ ρίξ'το μέ - , μαντζουράνα μου, καὶ ρίξ'το μὲς στὴ θάλασσα,
 καὶ ρίξ'το μὲς στὴ θάλασσα νά τὸ θαραοῦν τὰ κύματα,
 νά τὸ θαραοῦν τὰ κύματα τσ' ἀγάπης τὰ νοήματα.
88. Μαῦρα μά - , μαῦρα σου γιέ μου, μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι,
 μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι, γαλανὰ στὸ παραθύρι.
 Νά 'μαν κλέ - , μαῦρα σου γιέ μου, νά 'μαν κλέφτης νά τὰ κλέψω,
 νά 'μαν κλέφτης νά τὰ κλέψω, γελαστής νά τὰ γελάσω!
 Νά τὰ δώ - , μαῦρα σου γιέ μου, νά τὰ δώσω πέντε γρόσια,
 νά τὰ δώσω πέντε γρόσια μὲ 'κατό καὶ μὲ διακόσια.
 — Δὲν πουλιέ - , μαῦρα σου γιέ μου, δὲν πουλιένται αὐτὰ μὲ γρόσια,
 δὲν πουλιένται αὐτὰ μὲ γρόσια μὲ 'κατό καὶ μὲ διακόσια'
 μόν' πουλιέ - , μαῦρα σου γιέ μου, μόν' πουλιένται μὲ φλουράκια,
 μόν' πουλιένται μὲ φλουράκια μ' ἄμουρφα παλληκαράκια.
89. Στὸν "Αδη θά κατέβω στὸν "Αδη θά κατέβω
 στὸν "Αδη θά κατέβω καὶ στὸν Παράδεισο, ν ἄμάν,
 καὶ στὸν Παράδεισο.
 Θά πάω νά σαϊτέψω θά πάω νά σαϊτέψω
 θά πάω νά σαϊτέψω δυὸ τρεῖς μελαχροινές, ν ἄμάν,
 δυὸ τρεῖς μελαχροινές
 πῶχουν στὰ χεῖλη θάμμα πῶχουν στὰ χεῖλη θάμμα
 πῶχουν στὰ χεῖλη θάμμα στὸ μάγουλο ἐλιά, ν ἄμάν,
 στὸ μάγουλο ἐλιά
 κι ἀνάμεσα στὰ φρύδια κι ἀνάμεσα στὰ φρύδια
 κι ἀνάμεσα στὰ φρύδια χρυσηῆ πορτοκαλιά, ν ἄμάν,
 χρυσηῆ πορτοκαλιά
 πού κάνει πορτοκάλια πού κάνει πορτοκάλια
 πού κάνει πορτοκάλια γλυκὰ καὶ δροσερά, ν ἄμάν,
 γλυκὰ καὶ δροσερά.
90. Φέξε μου, φεγγαράκι μου, νά πάω στὴν ἀγάπη μου'
 φέξε καὶ χαμηλότερα νά πάω γρηγορώτερα'
 φέξε ψηλά καὶ χαμηλά, γιὰτ' εἶναι λάσπες καὶ νερά.

91. — Τρικαλινή μου πέρδικα καὶ Λαρσινή τρυγώνα,
 σ' ὄλον τὸν κόσμον ἡμερη, σὲ μένα στέκεις ἄγρια.
 Γιὰ ἔλα, περδικούλα μου, στὸ γόνα μου νὰ κάτσης.
 — Δὲν ἔρχομαι, λεθέντη μου, στὸ γόνα σου νὰ κάτσω,
 γιὰτ' αὐριο θὰ τὸ παινευτῆς σ' ὄλα τὰ παλληκάρια,
 πῶς ἔπιασες νιὰ πέρδικα, νιὰ Λαρσινή τρυγώνα.
92. Βρύση μου μαλαματένια, πῶς κρατᾶς κρύο νερό;
 — Τὸ βαστῶ καὶ τί νὰ κάνω τῆς ἀγάπης τὸν καημό.
 — Νὰ ἔμαν θρύση, νὰ ἔμαν στέρνα, νὰ ἔμαν γάργαρο νερό
 νὰ ἔρχονται οἱ ἔμορφες νὰ πλένουν, γιέμ', τὸν ἄσπρο τους λαιμό.
 Νὰ σοῦ πλένω τὰ ποδάρια καὶ τὸν ἄσπρο σου λαιμό.
 Κάν' τα τὰ μαλλιά σου κάν' τα σκάλες ν' ἀνεβῶ
 νὰ φιλήσω τὴν ἐλιά σου καὶ τὸν ἄσπρο σου λαιμό.
93. Κάτω στὰ δασιά πλατάνια, στὶς κρυόθρυσες, Διαμαντούλα μου,
 κάθονταν δυὸ παλληκάρια καὶ μιὰ λιγερή
 κάθονταν καὶ τρῶγαν καὶ ἔπιναν καὶ κουβέντιαζαν, Διαμαντούλα.
 — Διαμαντούλα μου, τί εἶσαι τέτοια κίτρινη...
94. Στὴ θρύ - καλέ, στὴ θρύ - στὴ θρύση παραφύλαγα
 στὴ θρύση παραφύλαγα μ' ἓνα λαμπρὸ φεγγάρι,
 γιὰ νὰ περάσ' ἡ ἀγάπη μου νὰ μὲ καλησπερίση.
 Καὶ ἡ ἀγάπη μου προσπέρασε καὶ δὲ μὲ καλησπέρ'σι.
 — Γιατί, κοντή, δὲ μοῦ μιλάς, κοντή, γιὰ δὲ μοῦ κρένεις;
 Καὶ μὴ σοῦ κακοφάνηκε πού σ' εἶπα ἔγω κοντούλα;
 — Δὲν τὸ ἔξερα, λεθέντη μου, πού ἔρχόσουν γιὰ τι μένα.
 Κοντός εἶναι ὁ θασιλικός τῆ μυρουδιά τὴν ἔχει
 κι ἂν ξεραθῆ κι ἂν μαραθῆ τῆ μυρουδιά τὴν ἔχει.
95. — Ἀγγέλου μ', κρέν' ἡ μάνα σου, δὲν ξέρω τί σὲ θέλει.
 Νὰ πᾶς στὴ θρύση γιὰ νερό, διψοῦν τὰ παλληκάρια.
 — Τὰ παλληκάρια κι ἂν διψοῦν, νὰ πᾶν στὴ θρύσ' νὰ πιοῦνε
 κι ἐγὼ θὰ πάω στὸ κέντημα μὲ τ' ἄλλα τὰ κορίτσια.
96. — Μάνα μ', χλωρός θασιλικός, πλατύφυλλος καὶ δροσερός.
 Μάνα μ', ἐγὼ τὸν πότιζα καὶ τὸν ἐκορφολόγιζα
 καὶ ἔκανε κλώνους καὶ κλωνιὰ καὶ σκέπασε τὴν γειτονιά
 καὶ σκέπασε καὶ μένανε, πού μ' ἔχει ἡ μάνα μ' ἔνανε.

97. Μιά μικρή Βάσω Βασίλου, μία μικρή τσελιγγοπούλα,
 μία μικρή τσελιγγοπούλα, όμορφη και νοστιμούλα,
 μέ τή μάνα της μαλώνει και θαριά τή θαλαντώνει.
 — Δός μου, μάνα μ', τὰ προικιά μου και τήν παρδαλή ποδιά μου,
 για νά πάω στο πανηγύρι, τó χορό ποιός θά τόν σύρη;
 Για νά πάω νά χορέψω τόν καλό μου νά διαλέξω.
98. — "Ας πᾶν νά ἰδοῦν τὰ μάτια μου πῶς τὰ περνάει ἡ ἀγάπη μου.
 Μὴν εὔρε ἀλλοῦ κι ἀγάπησε κι ἐμένα μ' ἀπαράτησε.
 — Ποιός τού 'πε δεντρολάκι μου, δὲ σ' ἀγαπῶ πουλάκι μου;
 Κι ἂν τού 'πε ὁ ἥλιος, νά μὴ θγῆ, τ' ἄστρο νά μὴ φανερωθῆ.
 Κι ἂν τού 'πε τὸ ρηγόπουλο, τῆς Πάτρας τ' ἀρχοντόπουλο,
 χήρα νά ἰδῆ τὴ μάνα του, τὴν ἀδερφή του καλογριά
 κι αὐτὸν τὸν νιὸ στὰ σίδερα νά τὸν πιδεύουν σήμερα.
99. Για ἰδέστε τὸν ἀμάραντο σὲ τί θουνά φυτρώνει!
 Φυτρώνει μὲς στὰ δίκλαδα, στὶς πέτρες, στὰ λιθάρια.
 Τὸν τρῶν τ' ἀλάφια και ψοφοῦν, τ' ἀγρίμια κι ἔμερεύουν.
 Νὰ τὸ ἔρωγε κι ἡ ἀγάπη μου ποτέ νά μὴ μὲ θέλῃ.
100. "Ἐνα νερό, κυρὰ Βαγγελιώ, ἕνα νερό κρύο νερό.
 Γιέ μ', και ποῦθε κατεβαίνει, Βαγγελιώ μου, τί θά γένη.
 'Απὸ γκρεμό, κυρὰ Βαγγελιώ, ἀπὸ γκρεμό γκρεμίζεται
 σὲ περιβολάκι μπαίνει, Βαγγελιώ μου, τί θά γένη.
 Ποτίζει δέ - , κυρὰ Βαγγελιώ, ποτίζει δέντρα και κλαριά.
 Γιέ μ', ποτίζει λεμονίτσες, γειὰ χαρά σας κοπελίτσες.
 Ποτίζει κι ἕ - , κυρὰ Βαγγελιώ, ποτίζει κι ἕνα ἀγιόκλημα.
 Γιέ μ', πὸ κάνει ἕνα σταφύλι σὰν τῆς Βαγγελιώς τὰ χεῖλη.
 "Ὅποιος τὸ κό - , κυρὰ Βαγγελιώ, ὅποιος τὸ κόψει κόβεται.
 Γιέ μ', ὅποιος τὸ φάει πεθαίνει, Βαγγελιώ μου, τί θά γένη.
 'Ἐγὼ τὸ κό - , κυρὰ Βαγγελιώ, ἐγὼ τὸ κόβω κι ἄς κοπῶ.
 Γιέ μ', τὸ τρώγω κι ἄς πεθάνω, Βαγγελιώ μου, τί νά κάνω;
- 101 Πέρα στὸν πέρα μαχαλᾶ, στὴν παραπέρα ρούγα,
 τὴ φωλιά της ἔκτισε μιὰ πέρδικα μικρούλα.
 "Αχ, πόσ' ἤθελα πολὺ νά τὴν παιδέψω
 και στεφάνι τοῦ Μαγιοῦ για νά τὴν πλέξω!
 Πέρδικα μικρὴ, πέρδικά μου παινεμένη,
 πρὸ ἴσαι στο χορό μὲς στὴν πόλη ξακουσμένη.
 "Αχ, πόσ' ἤθελα πολὺ νά τὴν παιδέψω

καί στεφάνι τοῦ Μαγιοῦ γιά νά τήν πλέξω!

102. Βασιλικός θά γίνω στό παραθύρι σου
κι ἀνύπαντρος θά μείνω γιά τὸ χατίρι σου.
Τὸ φεγγάρι κάνει **θόλτα**
στῆς ἀγάπης μου τὴν πόρτα.
Τὸ φεγγάρι κάνει κύκλο
στῆς ἀγάπης μου τὸν κῆπο.
"Ἐθγα στό παραθύρι κρυφά ἀπ' τὴ μάνα σου
καὶ κάνε πῶς ποτίζεις τὴ μαντζουράνα σου.
"Ἐθγα νά σέ ἰδῶ νά παρηγορηθῶ.
103. Ἄδυσσμος κι ὁ βασιλικός καὶ τὸ μακεδονῆσι
(πάν τὰ ματάκια μ' θρύση)
αὐτὰ μ' ἀποκοιμήσανε καὶ μοῦ ἔφυγε ἡ ἀγάπη
(κοντούλα καὶ γιομάτη).
Παίρνω τὰ ὄρη ψάχνοντας καὶ τὰ θουνά ρωτώντας
(τὸ Θεὸ παρακαλώντας).
— Μὴν εἶδαταν κάνα πουλὶ κάνα χελιδονάκι
(κοντούλα καὶ γιομάτη)
— Ἐψές, προυψές τὴν εἶδαμε στὸν ἀργαλειὸ νά ἔφαινη
(τῆς κρένω δὲ μὲ κρένει).
104. — Τί ἔχεις, κόρη μου, καὶ κλαῖς καὶ μένανε δὲν μοῦ τὸ λές;
Μὴ σέ μάλωσε κανεῖς, κούκλα μου, νά μοῦ τὸ πῆς.
Μὴ σέ μάλωσε γιά μένα κι εἶν' τὰ μάτια σου κλαμένα;
105. Ἐκεῖ ψηλά στὰ μπαλκονάκια κάθονται δυὸ μαῦρα μάτια
κι ἀγναντεύουν τὰ καράβια πῶρχονται δυὸ παλληκάρια.
"Ἐρχονται ἀπ' τὸ Μεσσίλι (;) καὶ μᾶς φέρνουν τὸ φκιασιῖδι
τὸ φοροῦν οἱ παντρεμένες, χῆρες κι ἀρραθωνιασμένες
τὸ φοροῦν κι τὰ κορίτσια.....
106. Μᾶς πῆρε τὸ ποτάμι, μᾶς πῆρε ὁ ποταμὸς
κι ἐμᾶς τὰ δυὸ, Λενάκι Λενιώ μου, μᾶς ἔφαγε ὁ καημός.
Βγάλ' τα τὰ μαῦρα, θγάλ' τα, Λενιώ μου, κι μ' ἔφαγε ὁ καημός.
Στὴ σκάλα π' ἀνεβαίνεις καὶ στὰ σκαλώματα
ὄλο νάζιζα μοῦ κάνεις κι ὄλο καμώματα.
Στὴ σκάλα π' ἀνεβαίνεις ν' ἀνέβαινα κι ἐγὼ
σὲ κάθε σκαλοπάτι νά σέ γλυκοφιλῶ.

Αὐτὴ τὴν κορδελλίτσα, πού θάνεις στὰ μαλλιά,
νά μὴ τὴν ξαναθάλης, Λενιώ μου, μαραίνεις τὰ παιδιὰ.
Αὐτὸ τὸ σταυρουδάκι, πού θάζεις στὸ λαιμό,
νά μὴν τὸ ξαναθάλης, Λενιώ μου, μαραίνομαι κι ἐγώ.

107. Μηλί - καλέ, μηλί - μηλίτσα μ', πού 'σαι στὸ γκρεμό,
μηλίτσα μ', πού 'σαι στὸ γκρεμό τὰ μῆλα σ' φορτωμένη,
τὰ μῆλα σου ἐζήλεψα καὶ τὸ γκρεμό φοθᾶμαι.
— Ἄν τὸν φοθᾶσαι τὸ γκρεμό, ἔλ' ἀπ' τὸ μονοπάτι
νά σέ χορτάσω μὲ γλυκὰ καὶ μυρωδᾶτα μῆλα.
108. Μοῦ παρή - τὸ χαϊδεμένο μου
μοῦ παρήγγειλε τ' ἀηδόνι
μοῦ παρήγγειλε τ' ἀηδόνι
καὶ τὸ πετροχελιδόνι.¹
Τοῦ παρή - τὸ χαϊδεμένο μου
τοῦ παρήγγειλα κι ἐγώ
τοῦ παρήγγειλα κι ἐγώ
πῶχω χρόνια νά τὸ ἴδῳ.
Νά τοῦ πλέ - τὸ χαϊδεμένο μου
νά τοῦ πλέξω τὴ φωλιά του
νά τοῦ πλέξω τὴ φωλιά του
μὲ τὰ χρυσοπούπουλά του.
Γιὰ νά κά - τὸ χαϊδεμένο μου
γιὰ νά κάνη τὰ αὐγά του
γιὰ νά κάνη τὰ αὐγά του
γιὰ νά θγοῦνε τὰ παιδιὰ του.
109. Στὰ Σάλωνα σφάζουν ἀρνιά, Μαρία Πενταγιώτισσα,
καὶ στὸ Χρυσὸ κριάρια, μικρὴ παπαδοπούλα,
καὶ στῆς Μαρίας τὴν ποδιά σφάζονται παλληκάρια.
110. Λουλούδι τῆς Μονεμβασιᾶς καὶ κάστρο τῆς Λαμίας
καὶ Παλαμῆδι τ' Ἀναπλιοῦ μὲ τίς Ναπλιοτοπούλες
πῶς πλένουν, πῶς λευκαίνουνε, πῶς μουσχοσαπουνιένται!
Βάζουν τὸ δάκρυ γιὰ νερό, τὸ σάλιο γιὰ σαποῦνι.
111. Ἕνας αἰτὸς καθότανε στὸν ἥλιο καὶ λιαζότανε

1. Κατ' ἄλλην παραλλαγὴν: «μὲ τὸ πετροχελιδόνι».

- καὶ τσίμπαγε τὰ νύχια του, τὰ νυχοποδαράκια του.
- Νύχια μου καὶ νυχάκια μου καὶ νυχοποδαράκια μου,
τὴν πέρδικα ποὺ πιάσατι νὰ μὴν τήνε χαλάσητε,
γιὰ νὰ τὴ θάλω στὸ κλουθὶ νὰ μὲ ξυπνήτῃ κάθε πρωτὶ.
112. Ἐκεῖ ψηλὰ στὸν Ἄϊ - Λιᾶ παίζουν νταούλια καὶ θιολιά
καὶ λαοῦτα καὶ κλαρίνα, ἔχ παντρεύεται ἡ Μαρίνα!
Φίλοι γνωστοὶ καὶ συγγενεῖς, κανεῖς δὲν ἔλειψε, κανεῖς.
Ὅλοι πίνουν καὶ χορεύουν καὶ τὴ Μαργιολὴ παντρεύουν.
113. Κλέφτες μπήκαν, Ρούσα μου, κλέφτες μπήκαν στὸ μαντρί.
Κλέφτες μπήκαν στὸ μαντρί κλέψαν τὴ Βασιλική.
Καὶ τὴν πήραν, Ρούσα μου, καὶ τὴν πήραν καὶ τὴν πᾶνε.
Καὶ τὴν πήραν καὶ τὴν πᾶνε στὰ βουνὰ τὴν τριγυρνᾶνε.
Γιὰ περπάτα, Ρούσα μου, γιὰ περπάτα γρήγορα.
Γιὰ περπάτα γρήγορα, μὴ μᾶς πιάσουν σήμερα.
γιὰ περπάτα λιγουλάκι, μὴ μᾶς πάρῃ τὸ θραδάκι.
114. — Συννέφιασε ὁ Παρνασσός, θρέχει στὰ καμποχώρια
καὶ σύ, Διαμάντω μ', ἄργησες, ποὺ πᾶς αὐτὴ τὴν ὄρα;
— Πάω γι' ἀθάνατο νερό, γι' ἀθάνατο βοτάνι
νὰ δώσω τῆς ἀγάπης μου ποτὲ νὰ μὴν πεθάνῃ.
115. Στὴν Καλαμπάκα μιὰ θραδιά θὰ πάω νὰ μεθύσω
γιὰ μιὰ μικρὴ τρελὴ ξανθιά θέλω νὰ τὴ μιλήσω
στοὺς θράχους τὰ μετέωρα τὰ δροσερὰ θραδάκια
τὸ ραντεβοῦ θὰ δίνουμε, θ' ἀλλάζουμε φιλάκια.
116. Σύρε γκιζέ - , Ἄριστείδη μου. σύρε γκιζέρα τὸ ντουνιαῖ
καὶ τὸν ἀπάνου κόσμου, Ἄριστείδη μου, καὶ τὸν ἀπάνου κόσμου, τζο-
βαίρι μου.
Κι ἂν θρῆς κορί - , Ἄριστείδη μου, κι ἂν θρῆς κορίτσι ν' ἔμορφο
μορφότερο ἢ ποὺ μένα, Ἄριστείδη μου, μορφότερο ἢ ποὺ μένα, τζοβαίρι
μου,
Θγάλε μαχαί - , Ἄριστείδη μου, θγάλε μαχαίρι σφάξε με,
ντουφέκι σκότωσέ με, Ἄριστείδη μου, ντουφέκι σκότωσέ με, τζοβαί-
ρι μου.
117. Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγὰ ζυγὰ
περπατοῦν στοὺς κάμπους ζευγαρωτά.
Τὸ ῥημο τ' ἀηδόνι τὸ μοναχὸ

περπατεί στους κάμπους καμαρωτό,
περπατεί και λέει και τραγουδεί...

118. Μωρέ καλή μου λεμονιά, και ποῦ νά σέ φυτέψω;
Νά σέ φυτέψω στοῦ βουνό, φοβᾶμαι μήν παγώσης.
Νά σέ φυτέψω στήν αὐλή, φοβᾶμαι μήν σέ κλέψουν.
Θά σέ φυτέψω στήν καρδιά, οἱ ἐχθροί σου νά ζηλέψουν.
119. Ἐκεῖ στήν ἀετορράχη θαροῦνε τὰ θιολιά,
χορεύουν τὰ κορίτσια μέ τ' ἀσπροζώναρα.
Πῶ πῶ, ποιὰ εἶν' αὐτή μέ τὸ γαρύφαλλο στ' αὐτί.
Πῶ πῶ, τρομάρα σου, νά μή τὸ μάθ' ἡ μάνα σου.
Γίνεται πανηγύρι, θαροῦνι τὰ θιολιά,
χορεύουν τὰ κορίτσια μαζί μέ τὰ παιδιά.
120. Τρεῖς λαμπαδοῦ - , λαμπαδοῦλα μου, τρεῖς λαμπαδοῦλες στοῦ χορό.
Καί μιὰ λαμπάδα ἦταν χρυσή, ζηθάει κι ἀνάθει μοναχή.
— Λαμπάδα μ', ποιός σέ φίλησε καί σέ ροδοκοκκίνισε;
— Ὁ νιός ποῦ εἶναι στοῦ χορό καί ντρέπομαι νά τοῦ τὸ πῶ.
121. Κάτω στοῦ ρέ - , Ρήνα, Ρηνάκι μου, κάτω στοῦ ρέμα τὸ θαθῦ,
κάτω στοῦ ρέμα τὸ θαθῦ πλένει ἡ Ρηνούλα μοναχή.
Δεξιὰ μεριά εἶν' ἡ πλύστρα της κι ἀριστερά ἡ χωρίστρα της.
Στήν κεντημένη σου ποδιά λαλοῦν ἀηδόνια καί πουλιά.
Στά κεντημένα γόνατα τσομπάνος μέ τὰ πρόβατα
τὰ σφύραγε, τὰ μάζευε, μέσα στή μάντρα τὰ ἔβαζε.
122. Στοῦ Παπαλά - , Παπαλάμπραινα, στοῦ Παπαλάμπρου τὴν αὐλή,
γιέ μ', πολλοὶ ἔναι μαζεμένοι, Παπαλάμπραινα καημένη.
Μήτ' ὁ παπᾶς εἶναι ἄρρωστος μήτε παπᾶς πεθαίνει,
Παπαλάμπραινα καημένη.
Παντρεύουν τὴ Βασιλική, γι' αὐτὸ εἶναι μαζεμένοι,
Παπαλάμπραινα καημένη.
123. Ἴτιά, ἰτιά, μοσχοῖτιά, μοῦ ἔχεις μαράνει τὴν καρδιά.
Ἴτιά, ἰτιά λουλουδιασμένη, σ' ὄλο τὸν κόσμο ξακουσμένη.
Ἴτιά, ἰτιά μέσα στοῦ ρέμα, σ' ἀγαπῶ, δὲν εἶναι ψέμα.
Ἴτιά, ἰτιά μέσα στοῦν κάμπο, σ' ἀγαπῶ, μὰ τί νά κάμω.
Ἴτιά μου, σέ παρακαλῶ, σκύψε νά κόψω τὸν ἀνθό.

124. Στάζουν τὰ κε - , κι ἄμάν ἄμάν, στάζουν τὰ κεραμίδια σου.
 Στάζουν τὰ κεραμίδια σου, μαῦρα γλαρά εἶν' τὰ φρύδια σου.
 Στάζουν κι ἀντισταλάζουνε, μὲς στὴν καρδιά με σφάζουνε.
 Στάζει κι ἐμὲ ἡ καρδούλα μου γιὰ μιὰ γειτονοπούλα μου.
 — Γειτονοπούλα μου νὰ ζῆς, κι ἂν σὲ ρωτήσουν νὰ τοὺς πῆς.
 Ποιὸς δέντρος κάνει τὸν ἀνθό, ποιὰ μάνα τὸν καλὸν ὕγιό;
 — Μηλίτσα κάνει τὸν ἀνθό, Λενίτσα τὸν καλὸν ὕγιό.
125. Ἐπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ, ὦραία Καναλιώτισσα,
 κι ἀπὸ τὴ γειτονιά σου, κόρη με τίς ἐλιές
 καὶ με τὰ μαῦρα μάτια τί ἔχεις κι ὄλο κλαῖς;
 Ἐν σὲ μαλώνουνε γιὰ μέ, ὦραία Καναλιώτισσα,
 πὲς μου νὰ μὴ περάσω, κόρη με τίς ἐλιές,
 καὶ με τὰ μαῦρα σ' μάτια νὰ πάψης πιά νὰ κλαῖς.
126. Σαμιώτισσα Σαμιώτισσα, πότε θὰ πᾶς στὴ Σάμο;
 Ρόδα θὰ ρίξω στὸ γιαιλό καὶ θὰ ῥθω νὰ καὶ θὰ ῥθω νὰ σὲ πάρω.
 Σαμιώτισσα με τίς ἐλιές καὶ με τὰ μαῦρα μάτια,
 μοῦ ἴκανες τὴν καρδούλα μου σαρανταδυὸ σαρανταδυὸ κομμάτια.
127. Τρία παιδιά, τρία παιδιά Βολιώτικα
 μᾶς κλέψαν τὴν Ἄννούλα, Ἄννούλα μας γλυκιά.
 Τὴν πῆραν καί, τὴν πῆραν καὶ τὴν πῆγανε
 στὰ κλέφτικα λημέρια, σαρακατσάνισσα.
 — Πὲς μας, Ἄννιῶ, πὲς μας, Ἄννιῶ, ποιὸν ἀγαπᾶς
 καὶ ποιὸν θὰ πάρης ἄντρα, Ἄννούλα μας γλυκιά;
 — Ἐγὼ τὸ Γιῶ - , ἐγὼ τὸ Γιῶργο ἀγαπῶ
 κι αὐτὸν θὰ πάρω ἄντρα, σαρακατσάνισσα.

Εἰς τὰ τραγούδια τοῦ γάμου κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν καὶ τὸ κατωτέρω ἐνδιαφέρον τραγούδι, τὸ ὁποῖον εἶναι θρησκευτικοῦ περιεχομένου καὶ προφανῶς βυζαντινῆς προελεύσεως. Εἶναι τραγούδι «τοῦ τραπεζιοῦ» ποὺ «τραγουδοῦσαν» οἱ παλαιότεροι (χαρκτηριστικὸς εἰς τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ Χρυσόστομος Παπαϊωάννου) εἰς τοὺς γάμους προσώπου πενθούσης οἰκογενείας.

128. Πρῶτον λόγον θὰ εἰπῶ:
 Ἐνας εἶν' ὁ Κύριος.
 (ἐπὸ δόξ)
 Ἄνυμνοῦμεν καὶ δοξολογοῦμεν, Κύριε.
 τερερέμ
 Χαίροις, ἄνασσα μητροπάρθενε.

Δεύτερον λόγον θά εἰπῶ:
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.
Ἕνας εἶν' ὁ Κύριος.
(ἐπωδός)

Τρίτον λόγον θά εἰπῶ:
Τρισυπόστατος Θεός.
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.
Ἕνας εἶν' ὁ Κύριος.
(ἐπωδός)

Τέταρτον λόγον θά εἰπῶ:
Τέσσερ' Εὐαγγελισταί.
Τρισυπόστατος Θεός.
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.
Ἕνας εἶν' ὁ Κύριος.
(ἐπωδός)

Πέμπτον λόγον θά εἰπῶ:
Πενταπάρθενος χορός.
Τέσσαρ' Εὐαγγελισταί.
Τρισυπόστατος Θεός.
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.
Ἕνας εἶν' ὁ Κύριος.
(ἐπωδός)

Ἕκτον λόγον θά εἰπῶ:
Ἕξ τὰ Ἕξαπτέρυγα.
Πενταπάρθενος χορός.
Τέσσαρ' Εὐαγγελισταί.
Τρισυπόστατος Θεός.
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.
Ἕνας εἶν' ὁ Κύριος.
(ἐπωδός)

Ἑβδομον λόγον θά εἰπῶ:
Ἕπτὰ εἶν' τὰ Μυστήρια.
Ἕξ τὰ Ἕξαπτέρυγα.
Πενταπάρθενος χορός.
Τέσσαρ' Εὐαγγελισταί.
Τρισυπόστατος Θεός.
Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγία.

“Ενας εἶν’ ὁ Κύριος
(ἐπῳδός)
Ἄνυμνοῦμεν καὶ δοξολογοῦμεν, Κύριε.
τερερέμ
Χαίροις, ἄνασσα μητροπάρθενε.

στ' Τῆς ξενιτιᾶς

129. — Σοῦ ἴπα, μάνα, πάντρεψέ με
σπιτονοικοκύρεψέ με
καὶ στὰ ξένα μὴ μὲ δώσης,
γιατὶ θὰ τὸ μετανιώσης.
Ἴκει στὰ ξένα θ' ἀρρωστήσω
ποιὰ μανούλα θὰ ζητήσω;
— Θὰ ζητήσης τὴν κουνιάδα
καὶ τὴν πρώτη συννυφάδα.
— Ἡ κουνιάδα δὲν ἀδειάζει
συννυφάδα δὲν τὴ νοιάζει.
— Θὰ μοῦ στείλης γραμματάκι
καὶ θὰ ἴρθῶ σάν τὸ πουλάκι.
— Ὡς νὰ στείλω γραμματάκι,
γιὰ νὰ ἴρθῆς σάν τὸ πουλάκι,
θὰ μέ εὔρης ἀλλαμένη (=ἀλλαγμένη, πεθαμένη)
στο κρεθθάτι ξαπλωμένη.
130. Μὴ μέ στέλνης, μάνα μ', στὴν Ἀμερική,
ἐγὼ θὰ μαραζώσω καὶ θὰ μείνω ἐκεῖ.
Δολλάρια δὲ θέλω, πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ,
κάλλιο ψωμί κρομμύδι κι αὐτὸν ποῦ ἀγαπῶ.
Ἰγαπῶ, μανούλα μ', κάποιον στο χωριό,
ἄμορφο λεβέντη καὶ μοναχογιό.
Μὴ μέ στέλνης, μάνα μ', στὴν Ἀμερική,
ἐγὼ θὰ μαραζώσω καὶ θὰ μείνω ἐκεῖ.
131. Μιά θρύση μιὰ κρούθρυση, ἄμάν Γεωργουλάκι μου, τοῦ λέν' ἄσημο-
νέρι.
“Ὅποια μανούλα θὰ τὸ πιῆ ποτὲς ὑγιὸ δὲν κάνει.
”Ἄν τοῦ ἴπνε κι ἡ μάνα μου, μὴ μοῦ ἴκανε κι ἐμένα!
Κι ἂν μοῦ ἴκανε, τί μοῦ ἴθελε κι ἂν μ' ἴχη, τί μέ θέλει.
Ξένοι μοῦ πλέν'ν τὰ ροῦχα μου ξένοι καὶ τὰ σκουτιά μου.

132. Τάξε, μανούλα μ', τάματα σ' όλα τὰ μοναστήρια.
Τάξε κερὶ στὸν "Αι - Λιᾶ, φλουριά στὴν "Αγία Λαύρα
νὰ μὲ φυλάη τ' ὄρφανὸ ν' ἐδῶ στὰ ξένα πού 'μαι.

ζ' Μοιρολόγια

133. 'Εσεῖς παιδιά θλαχόπουλα, παιδιά 'πὸ τὰ λιθάδια
σὺν πάτε κατ' τὸ τόπο μας, τὴ δόλια τὴν πατρίδα
τουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν πῆτε·
κι ἂν σᾶς ἀκούσ' ἡ μάνα μου, ἡ δόλια ἀδελφή μου,
μὴν πῆτε πὼς ἀπέθανα, μὴν πῆτε πὼς ἐχάθ'κα·
νὰ πῆτε πὼς παντρεύτηκα καὶ πῆρα μιά γυναίκα·
πῆρα τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναίκα
κι αὐτὰ τὰ λιανοχάλικα ἀδελφια καὶ ξαδέλφια.

Τὰ ἐπόμενα τρία μοιρολόγια ὀφείλω εἰς τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου Γεωργίου 'Αλ. Γιωτοπούλου, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θεομῶς εὐχαριστῶ. Ὁ κ. Γιωτόπουλος, ὁ ὁποῖος ἔχει καταρτίσει μικρὰν, ἀλλὰ πολύτιμον συλλογὴν δημοτικῶν τραγουδιῶν. γράφει σχετικῶς τὰ ἑξῆς:

«Τὰ μοιρολόγια αὐτὰ εἶναι ἠχογραφημένα κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα τῶν τριῶν τελευταίων χρόνων 1972 - 1975. Τὰ δύο πρῶτα προέρχονται ἀπὸ τὴ γιαγιά μου, ἡλικίας τότε 101 ἐτῶν, καὶ τὸ τρίτο ἀπὸ τὴν κ. Σοφία Γιδαράκου (Βασίλαινα Τζιόλαινα), περίπου 85 - 90 χρόνων.

»Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ φαίνεται νὰ εἶναι τῆς ξενιτιάς, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ λυπηροῦ τοῦ χαρακτήρα προσαρμόζεται καὶ σὺν μοιρολόγι. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ξενιτιά κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη δὲν εἶναι παρὰ ἓνας ζωντανὸς χωρισμὸς, χειρότερος δηλ. καὶ ἀπὸ τὸν φυσικὸ θάνατο.

»Τὸ δεύτερο τὸ τραγούδησε ἡ ἴδια ἡ γιαγιά μου γιὰ τὴν κόρη της, τὴν Ἀφροδίτη, ἡ ὁποία προηγήθηκε στὸ θάνατο κατὰ ἓνα ἀκριβῶς χρόνο. Σπαραξικάρδια πραγματικὰ βγαίνει ἡ φωνὴ μέσα στ' ἀναφιλητὰ καὶ μὲ τὴν ἀναφώνηση ἀνάμεσα στὰ δυὸ ἡμιστίχια τοῦ ὀνόματος τῆς κόρης της. Ἡ ἐκχείλιση τοῦ συναισθήματος φτάνει στὸ ὑψιστο σημεῖο καὶ σύγκορη συγκλονίζεται ἡ ψυχὴ στὸ δράμα τῆς μητέρας, πὺν ἀντί, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τὰ παιδιά νὰ κλείσουν τὰ μάτια τῶν γονιῶν τους, κλείνουν οἱ γονεῖς τὰ μάτια τῶν παιδιῶν τους.

»Τὴν ἀνθρώπινη ματαιοδοξία τονίζει στὸ πρῶτο μέρος καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χάρου στὸ δεύτερο δίνει τὸ τρίτο τραγούδι. Ἀρχαῖες ἑλληνικὲς παραδόσεις, ἀκριτικὲς ἀπηγήσεις καὶ παραμυθιακὲς ἐπιδρά-

σεις, συνδυασμένες με τη λαϊκή σοφία και βιοθεωρία, συναντούμε στα τραγούδια του είδους αυτού, τα όποια ο Ν. Πολίτης άντιδιαστέλλει προς τὰ καθ' αὐτὸ μοιρολόγια με τὸν τίτλο: «Τὰ τραγούδια τοῦ Κάτω κόσμου καὶ τοῦ Χάρου». Κατὰ τρόπο δραματικὸ περιγράφεται σ' αὐτὸ τὸ τραγούδι ὁ τρόπος, με τὸν ὁποῖο ἡ ξελογιάστρα Ἄνοιξη, ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναζωογονουμένης φύσης, με τ' ἀηδόνια τῆς ἀναζωογονεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπο, τοῦ δίνει ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ του καὶ αἰσιοδοξία γιὰ τὴ ζωὴ. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ στιγμή, πὸν παρασυρμένος ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν κοσμογονικὴ δημιουργία, ἀρχίζει νὰ κτίζει τὸ σπίτι του «ψηλότερ' ἀπὸ τ' ἄλλα», βλέπει στὸν κάμπο νὰ ξεπροβάλλῃ ὁ Χάρος, γιὰ νὰ τοῦ ἀφήσῃ μισοτελειωμένο τὸ μεγάλο ἔργο του, ὅπως μισοτελειωμένα μένουν ὅλα ἀπὸ μᾶς στὴ ζωὴ μας, γιὰ νὰ συνεχίσουν αὐτοὶ πὸν ἔρχονται κοντὰ μας νὰ μᾶς διαδεχτοῦν στὴν αἰώνια ἀνακύκλιση τῆς ζωῆς».

Παραθέτομεν κατωτέρω τὰ τρία αὐτὰ μοιρολόγια.

134. Τί 'ν' τὸ 'παθα ἡ οὐρφανή, τί 'ν' τὸ 'παθα ἡ μαύρη.
Ἢ νιός μας ξιντεύτηκι κι πάει (σι)¹ μι τὰ καράθια
κι τὰ καράθια στοῦ γιαλὸ κι ἡ κόρη μες στοῦν ἄμμου.
Ψιλὴ φουνίτσα ἔβγαλι κι ὄσου μπουρεῖ φουνάζει.
— Καραβουκύρις κ' ἀδιρφές καὶ φίλοι τοῦ πατρός μου,
αὐτὸν τὸν νιὸ πὸν πιάσατι νὰ μὴν μοῦ τὸν χαλάσι
ὄσου νὰ δώκῃ ἡ μέρα.
Χίλια φλουριά 'χω ξιαγουρά κι πεντακόσια γρόσια
κι ἂν δὲν μοῦ φτάσουν καὶ αὐτὰ πουλῶ κι τὰ σκ'λαρίκια μ'.
135. Κουρμάκι μου λιθαντινὸ, ('Α) 'φρουδίτη μου, κι παραπουιμένου,
αὐτοῦ μὴ κάθισι τ' ἀπίστουμα, 'φρουδίτη μου, κι χύνῃς μαῦρα δά-
κρυα.
Σήκου, κουρμάκι μ', κι ἄλλαξι, 'φρουδίτη μου, καὶ χύνεις μαῦρα δά-
κρυα².
— Μὲ τί κουρμάκι νὰ σταθῶ, 'φρουδίτη μου, κι χέρια νὰ τὰ ντύσου;
Πιδιά μου, σᾶς παρακαλῶ, πιδάκια μου, πουλὺ σᾶς γλυκουπέφτου³
παρίτι μι κι σύρτι μι, 'φρουδίτη μου, σὲ μιά ψηλὴ ραχοῦλα
κόψτι κλαριά κι στρῶσι μι, κουρμάκι μου, κι θάλτι μι νὰ κάτσου,
1. «Αὐτὸ τὸ (σι) ὑπάρχει στὴν ἀπαγγελία. Ἴσως νὰ εἶναι σύμφυση ἀπὸ τὸ πάει εἰς τὰ... καὶ πάει με τὰ... (Γ. Γιωτόπουλος).
2. Τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου στίχου ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξῆς παραλλαγή:
Αὐτοῦ τὴ κάθισι τ' ἀπίστουμα καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα;
Σήκου, κουρμάκι μ', κι ἄλλαξι, μὴ χύνῃς μαῦρα δάκρυα.
Εἰς τὴν παραλλαγὴν αὐτὴν τὸ μοιρολόγι παρουσιάζεται ἀνημφισθητῶς ἀρτιώτερον τὸσον ἀπὸ ἀπάφειως μαρφῆς, ὅσον καὶ νοήματος.
3. «Μᾶλλον αὐτὸ θέλει νὰ πῆ, γιὰτὶ στὴν ἠχογράφηση στὸ σημεῖο αὐτὸ δὲν καθαρίζει καλὰ ἡ φωνή» (Γ. Γιωτόπουλος). Πιθανὸν ὅμως νὰ εἶναι: γλυκουγέφου.

ναμίτι κι τούν ταμπουρά, 'φρουδίτη μου, νά τούν συχνουαλήσου,
 ν' άκοῦν (οί) ούχτροί μ' νά χαίρουντι, κουρμάκι μου, κι οί φίλοι μ' νά
 λυπάντι,
 ν' άκούη κι ή μαύρη μάνα μου, 'φρουδίτη μου, νά χύνη μαύρα δά-
 κρουα.

136. 'Ορέ, μι γελάσαν(ι) τά(ι) πουλιά, άχ ταίρι μου, τής "Ανοιξης τ' άη-
 μί 'παν πουτές δέν άρρουστῶ, μωρέ, πουτές δέν θά πιθάνου.
 Κι 'γῶ ή μαύρους του πίσιψα, μωρέ, του πῶς δέν θά πιθάνου.
 δόνια,

Βάνου, φκιάνου του σπίτι μου ψηλότερ' άπου τ' άλλα,
 μωρέ, μι δυδ τρία πατώματα, όρέ, μι 'ξηντα παραθύρια.
 Μωρέ, θλέπου τούν κάμπου πράσινου, μωρέ, κι τά θουνά γαλάζια,
 θλέπου του Χάρου πῶρχιτι, μωρέ, νά πάρη τήν ψυχή μου.
 Μωρέ, μαύρους είνι, μαύρα φουρεϊ, μαύρο είνι κι τ' άλογό του.
 Μωρέ, παίρνει τους νιούς άπ' τά μαλλιά, τους γέρους άπ' τό χέρι,
 μωρέ, παίρνει καί τά μικρά πιδιά, στη σέλλα άρμαθιασμένα.

η' Γνωμικά

137. Τρεις σταυραϊτοί καθότανε ψηλά σ' άσπρο λιθάρι
 καί κλαίγανε τά ντέρτια τους καί τά παράπονά τους.
 'Ο ένας κλαίει πού 'πτε πολυ κρασί καί μέθυσε, τόν πόνανε τὸ κεφάλι·
 κι ὁ άλλος έκλαιγε τὸ ντέρτι του πού 'χασε τὸ ταίρι του.
 Γυρίζ' ὁ τρίτος καί τους λέει καί τους παρηγοράει:
 — Σὺ πού 'πιες πολυ κρασί πάλι καλὰ θά γένης·
 σὺ πού 'χασες τὸ ταίρι σου άλλοί ταίρι θά πάρης·
 ἐγὼ πού παραγέρασα τώρα τὸ τί θά γίνω!...
138. 'Γῶ τούν ήλιου ὤμουσα πουτές μη τραγουδήσω.
 Καί τώρα γιά τους φίλους μου καί γιά τους συγγενείς μου
 θά πῶ τραγούδι άρεστό, γιά νά χαροῦν οί φίλοι.
 Ποιός εἶδι ψάρι στο θουνό καί πέστρουφα στον κάμπου;
 Ποιός εἶδε καί γλυκομηλιά στην άμμο φυτρωμένη;
 Δίχως δροσιά δροσίζεται, δίχως άέρα σειῶτι·
 χρυσός άετός τριγύριζε νά κτίση τή φωλιά του.
139. Ποιός τό 'πε, ποιός τό μίλησε τ' άδέρφια δέν πονιούνται;
 Τ' άδέρφια σχίζουν τά θουνά, ὠσπου ν' άνταμωθοῦνε.
 Σάν πήγαν κι άνταμώθηκαν σ' ένα χρυσό τραπέζι,

- Φάτε και πιέτε, ρέ παιδιά, χαρήτε νά χαρούμε
τούτον τόν χρόνο τόν καλό, τόν άλλον ποιός τó ξέρει,
για ζούμε, για πεθαίνουμε, για σ' άλλον κόσμο πᾶμε.

140. Νά 'ταν τὰ νιάτα δυό φορές, τὰ γηρατειά καμιά!
Νά βάλω τó φεσάκι μου νά πάω στο παζάρι,
για νά πουλήσω γέρατα νά πάρω πίσω νιάτα!

θ' Περιγελαστικά

141. Πάνω σέ ψηλή ραχούλα κάθονταν μιά βοσκοπούλα
καί τή ρόκα της βαστάει, πρόβατα κι άρνιά φυλάει.
Κι ό τσοπάνος από πέρα τραγουδάει με τή φλογέρα.
— Βλάχα μ', τί 'σαι λυπημένη και θαριά θαλαντωμένη;
— Τί καλό 'χω ή κακομοίρα τέτοιον άντρα όπου πήρα;
'Αγαπάει τις παντρεμένες, χήρες κι άρραβωνιασμένες
καί για μένα τήν καημένη δέν τόν νοιάζει, δέν τόν μέλει.
142. — Γιάννινα, Γιαννάκινα, νά μη πάς για λάχανα,
— 'Εγώ θα πάω για λάχανα κι άς σάς φέρω θάσσανα.
Νά μη πάς και για τσουκνίδια και σι σπάσουν τὰ παΐδια.
Νά μη πάς και για πουρνάρια και σου κόψουν τὰ ποδάρια.
— 'Εγώ θα πάω για λάχανα κι άς σάς φέρω θάσσανα.
'Εγώ θα πάω και για τσουκνίδια κι άς μου σπάσουν τὰ παΐδια.
'Εγώ θα πάω και για πουρνάρια κι άς μου κόψουν τὰ ποδάρια.
143. 'Ο Μενούσης, ό Δερβίσης κι ό Μεχμέτ άγās
στο κρασοπουλειό πηγαΐναν για νά φᾶν, νά πιούν.
'Κεί που τῶγαν 'κει που πΐναν και κουθέντιαζαν
τό 'φεραν και σέ κουθέντα για τις έμορφες.
— "Ομορφη γυναίκα πῶχεις, θρέ Μενούση μου.
— Που τήν είδες, που τήν ξέρεις και τή μολογās;
— Ψές τήν είδα στο πηγάδι που 'παιρνε νερό.
— Σάν τήν είδες και τήν ξέρεις πές μας τί φορεί;
— Κόκκινο σαγιᾶ φορούσε, παρδαλή ποδιά.
Μεθυσμένος ό Μενούσης πάει τήν έσφαξε,
τό πρωϊ σαν ξεμυθάει πάει τήν έκλαιγε.
— Σήκω, πάπια μ', σήκω, χήνα μ', σήκω κι άλλαξε.
Βάλε κόκκινο φουστάνι, παρδαλή ποδιά
κι έθγα έξω και γκιζέρα στα τραντάφυλλα,

νά σέ ἰδοῦν τὰ παλληκάρια νά μαραίνωνται,
νά σέ ἰδῶ κι ἐγώ ὁ καημένος νά ζουρλαίνωμαι!

144. Δέν μπορῶ, μανούλα μ', δέν μπορῶ,
ἄχ, σύρε νά φέρης τὸ γιατρό
νά μοῦ γιάνη, μάνα μ', τὸν καημό.
Τὸ γιατρό τὸ Νικολῆ
πού 'ναι καὶ καλὸ παιδί·
τὸ γιατρό ἀπ' τὴν Καρδίτσα
πού γιατρεύει τὰ κορίτσια.
'Αγάπησα, μανούλα μ', ἀγάπησα
πικρὰ ἢ δόλια τὸ μετάνιωσα.
145. Μιά ὁμορφὴ γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα,
τρεῖς χρόνους δέν κοινώνησα γιὰ σέ κακιὰ γειτόνισσα
κι ἀκόμα τρεῖς δέν κοινωνῶ γιὰ τὸν δικό σου τὸν καημό.
— Πές μας κακιὰ γειτόνισσα, κακούργα δολοφόνισσα,
ποῖον ἀγαπᾶς καλύτερα, τὸν ἄντρα σ' ἢ τὸ γείτονα;
— Ὁ ἄντρας νά γίνῃ μάρμαρο κι ὁ γείτονας τραντάφυλλο,
γιὰ νά πατῶ τὸ μάρμαρο νά κόβω τὸ τραντάφυλλο.
Τὸν ἄντρα μου τὸν ἀγαπῶ, τὸν γείτονα δέν τὸν ξεχνῶ.
Τὸν ἄντρα μου στὰ πρόβατα, τὸν γείτονα στὰ γόνατα.
Τὸν ἄντρα μου τὸν δίνω τραχανᾶ, τὸν γείτονα τυρὶ κι αὐγά.
146. Πῶς τὸ σπέρνουν τὸ πιπέρι οἱ διαόλ' οἱ καλογέροι;
Μὲ τὰ χέρια τους τὸ σπέρνουν.
Πῶς θερίζουν τὸ πιπέρι; Μὲ τὰ χέρια τὸ θερίζουν.
Πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι καλογριές καὶ καλογέροι;
Μὲ τὸ γόνα τους τὸ τρίβουν καὶ τὸ φιλοκοσκινίζουν.
147. — Σὰν πᾶς, Μαλάμω μ', γιὰ νερό, ἐγὼ στὴ θρύση καρτερῶ
νά σοῦ τσακίσω τὸ σταμνὶ νά πᾶς στὴ μάνα σ' ἀδειανή.
Κι ἂν σέ ρωτήσ' ἡ μάνα σου: «Μαλάμω μ', ποῦ 'ν' ἡ στάμνα σου;»
— Μάνα μου, παραπάτησα, καὶ τὸ σταμνὶ μου τσάκισα.
— Δέν εἶναι παραπάτημα, μόν' εἶν' ἄνδρὸς ἀγκάλιασμα.
148. Στῆς ἀκρίθειας τὸν καιρὸ θέλησα νά παντρευτῶ
καὶ μοῦ δῶσαν μιὰ γυναίκα πού 'τρῶγε γιὰ πέντε δέκα.
Καὶ τὸ θράδου πού τὴν πῆρα μοῦ 'φαγε μιὰ προβατίνα.
Καὶ τὸ δεύτερο τὸ θράδου μοῦ 'φαγε μισὸ γελάδι.
Καὶ τὴν τρίτη τὴ θραδιά μοῦ 'φαγε πέντ' ἕξι ἄρνια.

- "Άντρα μου, θέλω φουστάνι γύρω γύρω με γαϊτάνι.
- "Άντρα μου, θέλω καπέλο γύρω γύρω με τὸ θέλο.
- "Άντρα μου, θέλω ποδιά κεντημένη με καμθά...

ι' Παραλογή

- 149 Μιά κόρη ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ μιὰ καρτσιοτοπούλα
 πῶχει ἀσημένιο ἀργαλειὸ καὶ φιλιτσένιο χτένι
 μασούριζε, καλάμιζε καὶ ψιλοτραγουδοῦσε.
 Πραματευτῆς ἀπέρασε καὶ τῆς καλημεράει.
- Καλήμερά σου, κόρη μου. — Καλῶς τον τὸν λεβέντη.
 - Κόρη μ', γιὰ δὲν παντρεύεσαι, πραματευτὴ νὰ πάρης;
 - Κάλλιο νὰ σκάσης ὁ γρίβας σου παρὰ τὸ λόγο πού 'πες'
 ἐγὼ 'χω ἄντρα στὴν ξενιτειὰ δώδεκα χρόνους τώρα
 κι ἂν δὲ φανῆ κι ἂν δὲ θὰ 'ρθῆ, καλόγρια θε νὰ γίνω.
 - Κόρη μ', ἐγὼ εἶμ' ὁ ἄντρας σου ἐγὼ εἶμαι κι ὁ καλὸς σου.
 - "Ἄν εἶσαι σὺ ὁ ἄντρας μου, ἂν εἶσαι κι ὁ καλὸς μου,
 πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τότε θὰ πιστέψω.
 - "Ἐχεις μηλιά στὴν πόρτα σου καὶ κλῆμα στὴν αὐλὴ σου'
 κάνει ραζακιά καὶ τὸ κρασί μοσχᾶτο'
 ὅποιος τὸ πιῆ δροσίζεται καὶ πάλι ἀναζητᾶ το
 (Οἱ τέσσαρες προηγούμενοι στίχοι κατ' ἄλλην παραλλαγήν:
 δεῖξε σημάδια τοῦ σπιτιοῦ καὶ τότε νὰ πιστέψω.
 - 'Ανάμεσα στὴν πόρτα σου χρυσὸ καντήλι ἀνάθει
 καὶ φέγγει σου πού ντύνεσαι καὶ πλέκεις τὰ μαλλιά σου
 καὶ φέγγει τίς χρυσὲς αὐγὲς πού τὰ καλά σου θάζεις).
 - Διαβάτης ἦσαν, πέρασες, τὰ εἶδες καὶ τὰ ξέρεις.
 Πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ καὶ τότε νὰ πιστέψω.
 - "Ἐχεις ἐλιά στὰ στήθια σου κι ἐλιά στὴν ἀμασχάλη
 καὶ στὴν δεξιά σου τὴν πλευρὰ σ' ἔχω μαχαιρωμένη.
 - 'Εσύ 'σαι ὁ ἄντρας μου, ἐσύ 'σαι κι ὁ καλὸς μου.

Σκωπτικοὶ στίχοι - Περιπαίγματα - Παρατσούκλια

1. Πᾶν' τὰ κουρίτσια γιὰ τσάπρουνα'
 κόσια, Βαγγέλη μ', τσάκουτα'
 δὸς τα ψουμί κι σκόρδου,
 ρίξ' τα κι ἀπὸ 'ναν πόρδου!

Οἱ τέσσαρες ἀνωτέρω σκωπτικοὶ στίχοι ἄγνωστον εἰς ποῖον «Βαγγέλη» ἀναφέρονται.

2. "Οποιους ξεκλασι κι θρώμ'σι
στην άγκίδα στην προυγκίδα
του (=τό) κακό του σπ'ρι στούν κώλου!

Στίχοι σκωπτικοί, συνήθεις εις τόν παιδόκοσμον, λεγόμενοι έμμέ-
τρως και χάριν παιδιās πρὸς άνεύρεσιν τοῦ... δράστου (!), πὸν δὲν εἶναι
άλλος ἀπὸ εκείνον, εις τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ μέτρημα ἀναλογεῖ (άντιστοι-
χει) ἢ τελευταία λέξις τοῦ τριστίχου.

3. "Οποιους κρίν' κι μουγκρίν'
νά φάη τοῖ σκύλα τ' άντιρα
μι μιὰ κουπάνα ρόχαλα.
4. 'Ο (τάδε) τὸ καλὸ παιδί
καὶ τ' άξιο παλληκάρι
γομαροκῶλου(=ο) φίλησε
καὶ πήρε ἕνα δεκάρι'
καὶ τὸ δεκάρι τὸ 'δωσε
καὶ πήρε ἕνα φέσι
καὶ τὸ 'θαλε στὸν κῶλο του
καὶ δὲν μπορεῖ νὰ χέση!
(ἦ: καὶ πήρ' ἕνα σημίτι
καὶ τὸ πρῶτῃ έξύπησε
μὲ τὸ σκατὸ στὴ μύτη!)

Στίχοι επίσης σκωπτικοί και χυδαῖοι, συνήθεις εις τὸν παιδόκοσμον,
λεγόμενοι ὡσαύτως έμμέτρως και χάριν παιδιās μὲ άντικειμενικὸν σκο-
πὸν νὰ γελάσουν ἢ νὰ πειράξουν συνομήλικόν των.

5. — Κάστανα θρασμένα!
— Κι ὡς τὴν κορφὴ χεσμένα!!

Μὲ τὸν πρῶτον στίχον οἱ πλανόδιοι καστανάδες ἀπὸ τὸ Βουνέσι
ζλπ. διεφήμιζον κατὰ τὸ φθινόπωρον τὸ προῖόν των, ἐνῶ μὲ τὸν δεύτερον
οἱ «σουιάδες» τοῦ χωριοῦ τὸ ἔδυσφήμιον εὐθύς ἀμέσως (καὶ πόσον ἐπι-
τυχῶς!), διότι πράγματι πολλάκις τὰ κάστανα ἦσαν χαλασμένα.

6. Πάν πολλοὶ κυνηγοί, ἀλλὰ λίγοι οἱ ἐκλεκτοί.
Ζήσης Κουτῆς ξεπάγιασε μαζί μὲ τὸ πιδί του.
Πατιά, χηνάρια νὰ 'ρχουντι νὰ πέφτουν στὴν αὐλή του
οὔτε αὐτὸς δὲν τὰ τηράει οὔτε καὶ τὸ πιδί του.

Κι ὁ Χρῆστος Κουτσιαλόπουλος κι αὐτὸς ξεπαγιασμένος
 μέσα στοῦ Δήμου τὴν κοπριά ὡς τὸ λαϊμὸ χαμένος!
 Ὁ Δήμος ρούμι' μὲ τὸ μποτίλ' κι αὐτὸς τὰ δόντια τρίζει.
 Ἄχ, γυναίκα, παλιогύναικα, πού μ' ἔστειλες κυνήγ' μὲ τέτοια κρύα
 καὶ παρὰ λίγο ἔλειψε νὰ χάσω καὶ τὰ τρία!!

Οἱ ἀνωτέρω στίχοι ἀναφέρονται εἰς ὠρισμένους Καναλιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεῦόμενοι τὴν παγωνιὰν ἐνὸς χειμῶνος (1880) κατέβησαν «στὸ Σκατιάρη» νὰ κυνηγήσουν «ἀγριοπάπιες, ἀγριοχηνάρια καὶ μαυρόκοττες», ἀλλὰ οἱ δυστυχεῖς ἐκινδύνευσαν νὰ ξεπαγιαστούν καί, καθὼς διηγοῦνται οἱ παλαιότεροι, «τρῶμαξαν νὰ τοὺς συνφερόουν!».

7. Δυστυχία τοῦ Χρήστου Τσικρίκα
 πού φλακῶθ'κι μὲ τοῦ Βαγγέλ' τοῦ Γκίκα!
 Τσικρίκας μὲς στὴ φυλακὴ· οὐλόγυρα ἦταν τοῖχους (=ος)·
 σκέπτονταν πουλὺ κι συλλογίζονταν νὰ θγάλ' αὐτοὺς τοὺς στίχους:
 Ἄλφα Μπλέτσας ὁ μουχτάρης
 καὶ Ντενίσης ὁ ζαγνάρης
 κι αὐτὸν τοῦ Μῆτρου (=ο) Λιασκοβίτη, κειὸν τὸν ἀσπρουγενᾶτον
 (=τον),

σᾶς λέου, θεωρῆστε τουν διάβολον σκλαρικᾶτον.

Τοὺς ἀνωτέρω στίχους «σκάρωσε» ὁ Χρ. Τσικρίκας, ὅταν κάποτε εὐρέθη εἰς τὴν φυλακίην, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον.

8. Ἦρθε ὁ τσιαούσης στὰ μαγαζιά
 πῆραν πόρου τὰ πιδιά.
 Σὰν τσί πλακῶνει ἔς τσί θουρδουλιές
 ἔφτασαν κάτ' ἔς τσί φρουξυλιές.
 Κι αὐτὸν τοῦ Μῆτρου(=ο) τοῦ Καϊᾶ
 τὸν τράθηξι μίνια θουρδουλιά.
 Κι αὐτὸν τοῦ Μῆτρου(=ο) τ' Ἀρχοντούλα
 πού ἔθελε νὰ πάρη τὴ θοῦλλα (σφραγίδα).
 Νιὰ ἀμπδησιὰ ἀπ' τσί Βαγκουραῖοι
 ἔφτασι κάτ' ἔς τσί Καλιακδαῖοι.
 Ἄμπηδσι μὲς στοὺν Κουτσουτάλια
 χῶθ'κι στὰ τσίπρα σὰν τὰ θάλια.
 Κόφτει πέρα ἢ Μῆτρους(=ος) τ' Ἀρχοντούλα
 κι ἔφτασι πέρα στὴν «Κρανούλα»!

1. Οἱ στίχοι εἶναι τοῦ σκαπτικοῦ ποιητοῦ Χρήστου Τσικρίκα ἀπὸ τὰ Κανάλια. Πρὸς δημοσίευμα Θ. Θεοῦ εἰς τὴν ἡμερίδα τῆς Καρδίτσης «Θεσσαλικὴ φωνή».

Ἐφορμὴ διὰ τὸ στιχουργημα τοῦτο τοῦ Χρ. Τσιρκίκα ἦτο ἡ ἄφιξις εἰς τὸ χωριό μας τοῦ Τούρκου ἐπιτετραμμένου, προκειμένου νὰ «σφραγίσῃ» τὰ γεννήματα, διὰ νὰ πληρώσουν οἱ χωριανοὶ τὸν ἀνάλογον φόνον.

9. Τοῦ λάθους (=τὸ λάθος) εἶν' τοῦ Γκαβαρδῖνα
ἀπ' δὲν πῆρι τῆ λαήνα
νὰ τῆ δώσ' τοῦ Μουσκούϊάν'
νὰ κεράσ' τοῦ Γκρεκοϊάν'!

Τὸ ἀνωτέρω τετράστιχον ἀποδίδεται εἰς τὸν Κακατσίδαν (Μήτηρον Μανώλην), ὁ ὁποῖος δι' αὐτοῦ χαριέντως ἐδικαιολόγησε τὴν ἀνάρμοστον συμπεριφορὰν τοῦ Γκρέκα κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς γάμου. «Ἐὼλη ἡ παρῆα πῆγε στὸ γάμο καὶ δὲν πῆραν μαζί τους τὸν Γκρέκα. Αὐτὸς τότε πῆγε πάνω ἀπὸ τὸ σπίτι ποῦ εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ πετοῦσε πέτρες στὰ κερამῖδια, γιὰ νὰ χαλάσῃ τὸ κέφι. Ὅταν τὸν ἀντιλήφθησαν, τὸν κυνήγησαν καὶ τῆ δικαιολογία ἔδωσε ὁ Κακατσίδας ἔμμετρα».¹

Οἱ κυνηγοὶ (ἀγνώστου λαϊκοῦ στιχουργοῦ)

10. Ἐντι νὰ πᾶμι στοὺν «Ἐλῆ»
νὰ φκιάσουμι τὰ τ'φέκια γυαλί.
Στοῦ «Κουρί» παγᾶνα
μπρουστά ἡ Καραλῆς μὶ τοῦ Γιαταγᾶνα.
Ἐποῦ πέρα στοῦ Τχαλάκι
ἦταν τοῦ μικρὸ Καραλάκι.
Κι σκουτώνει μιὰ λαγούσου
νὰ δῆς χαρὰ ἡ Καραλούσου'
ποῦ εἶχι κι λαγόπλα
νὰ δῆς χαρὰ τὰ Καραλόπλα.
Τὰ παίρν' ἡ Σπύρους κι πᾶει στοῦ σπὶτ'
τὴν παίρν' τῆ Σπύρινα ἡ μυρουδιά ἀπ' τῆ μύτ'.
— Μαρή, τοῦ λαγὸ τοῦν φκιάν' μὶ σκόρδου
κι ἀπετᾶν κι ἀπὸ ἔναν πόρδου!
11. Ἐνοιζαν τὰ παράθυρα
καὶ φανῆκαν οἱ μπερντέδες
καὶ στοῦ Χαρίση τὴν αὐλή
βαροῦνε ντενεκέδες!

1. Ἐπὸ τὰς σημειώσεις τοῦ Θρασ. Κρίκου (Νοῦμβριος 1973), ἀπ' ὅπου ἐλήφθησαν καὶ τὰ ἀνωτέρω στιχουργήματα τοῦ Χρ. Τσιρκίκα, καθὼς καὶ τὰ ἐπόμενα.

12. 'Ο Παπαποστόλου παίρν' άέρα
κι ό Χαρίσης κόφτει πέρα!...
13. 'Ο Χαρίσης έπεσε
καί θάρεσε στο γόνα
κι ό Παπαποστόλου φώναζε:
Βαλήτε τον κρομμύδια!...
(ή: Βαράτε τον άκόμα!...)

Οί άνωτέρω (ύπ' άριθ. 11, 12 και 13) στωπικοί στίχοι άναφέρονται είς τούς άγώνες τών Καναλιωτών και Φαναριωτών διά την άνάδειξιν Δημάρχου του τέως Δήμου 'Ιθώμης κατά την έποχήν 1884 - 1914. Οί Χαρισαίοι ήσαν Φαναριώται και οί Παπαποστολαίοι Καναλιώται. Οί πολιτικοί άγώνες έλάμβανον χαρακτήρα πραγματικής διαμάχης και στίχοι, ως οί άνωτέρω, ήσαν τής στιγμής, προκειμένου νά σατιρίσουν τόν αντίπαλον (Χαρίσην) και νά του μειώσουν τās ψήφους ή νά πανηγυρίσουν και έκδηλώσουν την χαράν των οί νικηται και έξευτελίσουν τόν ήττηθέντα.

Διηγούνται οί παλαιότεροι ότι ό Χριστάκης Παπαποστόλου διετέλεσε Δήμαρχος επί άρκετά έτη (1897 - 1905) και ότι «φορούσε φουστάνελλες, τσαρούχια, πσιλιά, κάλτσες και είχε παρουσιαστικό σπαθάτο και περιήφανο».

14. Τι νά σέ κάνω, Βαγγελή, πού 'σαι μέσα κλεισμένη;
Στό μήνα θγαίνεις μιά φορά σαν πέρδικα γραμμένη.
Σι (=σέ) θρίσκου στούν ουντάκου σου πού καθαρίζεις ρύζι.
'Αγάπα τουν κι αυτόν του νιό άπού σι τρουούρζει!

Στίχοι εύτράπελοι και πολύ έπιτυχημένοι, άναφερόμενοι, καθώς φαίνεται, είς ώραίαν «στα νιάτα» της κοπέλαν του χωριού μας.

15. 'Αν μάθ' ό Νίκος ντόμινο,
Γρηγόρης την πασέτα,
ή Βαγγελή χορό
κ' ή 'Αγόρου νά κεντάη...

Σατιρικοί στίχοι λεγόμενοι διά την οικογένειαν του Χρίστου Νικολού Ζήση και ύπογραμμιζόντες... άδεξιότητας τών τέκνων του Νικολάου, Γρηγορίου, Εύαγγελίας και 'Αγόρου.

1. 'Από έπιστολήν (7 - 6 - 75) του συναδέλφου Γεωργίου 'Αλ. Γιωτοπούλου, ό όποίος μάς δίδει και τό όνομα του πληροφοριοδότη που πρόκειται διά την Χαρίκλειαν Νικολάου Γισαράκου.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ ἄλλους σκωπτικοὺς στίχους, ἀλλὰ τοὺς παραλείπομεν, διότι εἶναι πολὺ σόκιν καὶ κατὰ τὸν ἠθικὸν φιλόσοφον Ἴσοκράτην «ἄ ποιεῖν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν».¹

**

Ἡ σκωπτικὴ διάθεσις τῶν Καναλιωτῶν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω σκωπτικῶν στίχων, διαφαίνεται καὶ εἰς τὰ ἐξῆς περιπαίγματα καὶ παρωνύμια γειτονικῶν χωρίων. Π.χ. διὰ τὴν Γόλιτσαν, Πύργον Ἰθώμης καὶ Καπ(π)ᾶ λέγουν οἱ Καναλιῶται:

Γόλ'τσα, Πύργους κὶ Καπ(π)ᾶ
πάει ἢ ψεῖρα μιά σὺκᾶ.

Διὰ τὴν πολλὴν τῶν ψεῖραν σατιρίζονται λίαν εὐφυῶς ἀπὸ τὸν Χρ. Τσικρίκαν καὶ οἱ Βουνεσιῶται μὲ τὸ κατωτέρω δίστιχον:

Τί ἔχουν τὰ κλαριά κὶ σειῶντι; (=νται)
Βινισιῶτις πᾶν κὶ ξυῶντι (=νται),

ἐνῶ οἱ Γολιτσινοὶ σατιρίζονται διὰ τὴν δειλίαν τῶν ἀπὸ τὸν αὐτὸν σκωπτικὸν μὲ τοὺς ἀκολουθοῦσους στίχους:

Οἱ γύφτοι ἐξεφόρτωναν στὰ Γολτσινὰ τ' ἀλῶνια
κὶ οἱ Γολτσινοὶ ἀπ' τὸ φόβο τους θαροῦσαν τὰ σαγόνια.
"Ολοὶ τοὺς ἦταν παλληκάρια,
ἀλλὰ τρεπῶσαν στὰ πουρνάρια.
Φωνάξαν τὸ Νικολὸ Πατούνα
κὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ φόβο του ἔδιαθε πέρα στὴν Καρακατούνα.
Τὸν Πατούνα καρτεροῦσαν κὶ ὄλο λιανοκατουροῦσαν.
Φωνάζουν καὶ τὸν Ἀποστόλη Σλιαῖ
κὶ ἀπὸ τὸ φόβο του ἔφτασε στὰ Κοτρωτσαίικα τὰ μαντριά.
Φωνάζουν καὶ τὸν Ἀποστόλη Γκρέκα...

— Δὲν ἔχω ὄπλο, ἔχω μιά παλιοτσιουφλέκα!²

Ἐξ ἄλλου οἱ Γολιτσινοὶ λέγονται χλευαστικῶς Σι ψ ι ᾶ, οἱ Βουνεσιῶται Κ α ρ ν ο υ σ ᾶ κ ι α (λόγω ἐπαγγέλματος), οἱ Λοξαδινοὶ Φ ο υ σ κ ῖ ν ε ς,³ οἱ Φαναριῶται Τ σ ' κ α λ ᾶ δ ε ς (λόγω ἐ-

1. Ἴσοκράτους «πρὸς Δημόνικον», δ', §15.

2. βλ. Θεοδ. Θεοῦ «Χρήστος Τσικρίκας», δημοσίευμα εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Καρδίσης «Θεσσαλικὴ φωνή» καὶ σημειώσεις Θρασ. Κρίκου (Νοέμβριος 1973).

3. βλ. ἀνωτ., κεφ. «Ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν Καναλιῶν βάσει πηγῶν καὶ παραδόσεων», σελ. 19.

παγγέλματος) και Τουρκικά λείψανα χλευαστικῶς (λόγω τῆς θαυμασίας δῆθεν ἀφομοιώσεώς των μὲ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι διέμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὸ Φανάρι). Ἀντιθέτως ἡμᾶς τοὺς Καναλιώτας μᾶς ἀποκαλοῦν Κατρανάδες, εἴτε ἐπειδὴ παλαιότερον, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, οἱ Καναλιῶται ἐκτὸς ἀπὸ κουκούλια καὶ σαμουλαδάδικα εἶχον ἐπὶ πλεον καὶ «κατράνιες», κατράμι δηλ., ὅπερ καὶ πιθανώτερον,¹ εἴτε ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦν τὴν ἔκφρασιν «κάτ' τρανά», κάτι τρανά, (ἐξ οὗ κατρανάς), ἀντὶ τῆς ἐκφράσεως κάτι μεγάληα. Κατὰ τινα ὅμως παράδοσιν οἱ Καναλιῶται ἀποκαλοῦνται Κατρανάδες, διότι περιέβρεξαν μὲ κατράμι καὶ ἔκαυσαν τὴν Τουρκικὴν φρουρὰν εἰς τὰ Χάομενα (1854).²

Λαογραφικὴν σημασίαν ἔχουν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μαχαλάδων τοῦ χωριοῦ μας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν ἐνὸς μαχαλά ἀπὸ τὸ ἐπώνυμον ἢ παρωνύμιον τῶν περισσοτέρων οἰκογενειῶν αὐτοῦ, ὅπως π.χ. Σδρολαῖοι ἢ Σδρολαίικα, Γακαῖοι ἢ Γακαίικα κλπ., ἔχομεν καὶ τὰ ἐξῆς ὀνόματα τῶν μαχαλάδων: α) Μ'σόραχος ἢ Ψόραχο, (ἐπειδὴ δηλ. κατοικεῖται μόνον τὸ μισὸ τῆς ράχης: μισόραχο - μσόραχο - ψόραχο καὶ ψοραχιῶται οἱ μαχαλιῶται. Ἴσως τὸ μισόραχο νὰ προῆλθεν ἀπὸ τὸ μεσόραχο, ἐπειδὴ δηλ. κατοικεῖται τὸ μέσον, τρόπον τινὰ ἢ κορυφογραμμὴ αὐτῆς τῆς ράχης), β) σαποῦ ἢ σαπούς μαχαλάς (ἄγνωστον διατὶ)³ καὶ γ) παλιορούτης, παλιορούτ'ς ἢ παλιρούτ'ς μαχαλάς, λόγω τῆς (πάλαι ποτὲ) ἀσημότητος καὶ τῆς φτώχειας τῶν κατοίκων του (παλαιὸ ροῦχο, παλιόρουχο, παλιορούτι, ἐξ οὗ παλιορούτης ὁ μαχαλάς).⁴

**

Ἀξιοσημειώτα εἶναι τέλος καὶ τὰ παρατσούκλια (παρωνύμια) συγγενικῶν οἰκογενειῶν ἢ μεμονωμένης οἰκογενείας ἢ προσώπου, παλαιότερα ἢ νεότερα, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν καὶ ἕκαστον ἔχει τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῆς δημιουργίας του. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρονται (ἀποδίδονται), θὰ παρεξηγηθῇ, διότι ἡ παρούσα ἐργασία οὐδένα ἔχει πρόθεσιν νὰ θίξῃ ἐκ τῶν ἀγαπητῶν μας συγχωριανῶν, παραθέτομεν κατωτέρω κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν, μετὰ ἢ ἄνευ σχετικῆς ἐπεξηγήσεως, ὅσα ἐξ αὐτῶν, χαρακτηριστικὰ ἢ μὴ, κατωρθώσαμεν νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὴν παρούσαν συλλογὴν:

'Αηδίν'ς, 'Αλάφ'ς, 'Αντρείας, 'Αρβαντάκους, 'Αστραπόβουλους (λόγω τῆς ἐκφραστικότητος τῶν ὀφθαλμῶν). Βάγκουρας. Γακά'ς, Γά-

1. Ἔθν' ἀνωτ., σελ. 28

2. βλ. ἀνωτ., Κεφ. «Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ «ἐθνικοῦ» βίου τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 102 - 103.

3. Ἴσως τὸ σαπούς νὰ σημαίῃ πολὺ παλαιός. Πρὸβλ. τὰς λέξεις: σαπόγερος καὶ σαπόγρια.

4. βλ. καὶ ἀνωτ., Κεφ. «Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τοῦ χωριοῦ», σελ. 40.

κ'ς (ύποκοριστικά του Γεώργιος - Γιωργακάκ'ς - Γιωργάκ'ς· πληθ. Γακαίοι), Γάνα (= πολὺ μελαχροινός), Γάτσιας, Γιούπ'ς, Γκαμές, Γκαντᾶς καὶ πληθ. Γκαντάδες, Γκόϊας, (θηλ. Γκόϊνα) Γκουνταλᾶς καὶ πληθ. Γκουνταλαῖοι, Γκούσδας, Γκρέκας, Γουνιός, Γρέβιας, Ζιντοθίνος, Ζιώγας.

Καζαῖς πληθ. Καζααῖοι, Καϊᾶς, Κακαές, Κακαρῆς, Κακατσιδα(ς), Καλιακούδας καὶ πληθυντ. Καλιακ'δαῖοι, Καλιάν'ς, Καλίπ'ς. Καπιτανάκου (μικρός, κοντὸς καπετάνιος παρηνώχλει τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ 1897 μέχρι τοῦ Δομοκοῦ). Καραμήτρος, Καραούλ'ς καὶ πληθ. Καραουλαῖοι (ἴσως ἀπὸ τὸ καραούλι). Χαρακτηριστικοὶ οἱ σκωπτικοὶ ὁμοιοκατάληκτοι στίχοι, οἱ λεγόμενοι διὰ τοὺς Καραουλαίους:

Πέρασα ἀπ' τοὺν Καραούλ'
ταῖ θρῆκα νὰ χέζουν οὐλ'
κι νὰ θαροῦν κι τοῦ νταούλ'.

Καρατάσιος, Καραχοῖστος, Καρκατσιώλ'ς, Καρνάβαλος (λόγῳ τῆς μεταμφιέσεώς του κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀπόκρεω), Κατσ'κᾶς, Καψάλας (= ὁ Ἰωάννης Χαραλάμπου ἐκαψάλισε μὲ μιὰ μπάλλα χοστάρη τοὺς Τούρκους, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι του). Ἄναφέρει χαρακτηριστικῶς ἡ παράδοσις τὸ ἐξῆς:

«Ὁ Γιαννάκης Χαραλάμπου ἔμεινε ὡς Καψάλας, γιατί κάποτε ποὺ ὄριστηκε νὰ πάρῃ στὸ σπίτι του κατάλυμα τοὺς Ἀρβανιτάδες (συμμάχους τῶν Τούρκων) ἔβαλε ἄχυρα στὸ κατώι, τὰ ἔμπαξε φωτιὰ καί, ἐπειδὴ τὰ σανίδια ἀπὸ τὸ πάτωμα ἦταν ἀραιὰ, ντουμάνιασε ἀπὸ καπνὸ καὶ τὸ ἔβαλαν στὰ πόδια νηστικοί. Τὸ μόνιμο φαγητὸ τοὺς ἦταν κόττα - πίττα. Δὲν ἄρχιζαν ὁμως νὰ φᾶν, ἂν ὁ νοικοκύρης δὲν ἔδινε στὸν μικρὸ ποὺ εἶχαν πάντοτε μαζί τους ἕνα μετζῆτι. Ὁ Καψάλας ἐξασφάλισε τὴν κόττα καὶ τὴν πίττα μὲ πολλὰς στερήσεις, ἀλλὰ θρέθηκε πρὸ ἀδιεξόδου, ὅταν ἔφτασε ἡ ὥρα γιὰ τὸ μετζῆτι. Σκέφτηκε πολλὴ ὥρα καὶ στὸ τέλος κατέληξε στὸ κωμικοτραγικὸ αὐτὸ τέχνασμα ποὺ τοῦ ἄφησε τὸ παρατσούκλι.»¹

Κίσσα, Κλούρ'ς, Κολιός, Κουμπούρας, Κουπανιᾶς καὶ πληθ. Κουπανιαῖοι, Κουρκόντζιαλος, Κουσκίνα, Κουτλίδας, Κουτσης, Κουτσουτάλιας, Κρανιαῖς, Λιάπ'ς, Λίδας.

1. Θρασύβ. Κρίκου «Πληροφορίες γιὰ τὴν Ἱστορία τοῦ χωρ'οῦ» (Ἀπὸ ἀφήγησι τοῦ Παναγιώτη Καπούλα 1952)

Μάης, Ματσάρας, Μέλλος, Μητράν'ς, Μητρούλιας, Μητρώνας, Μητσιούλας, Μιχερής, Μουταράς, Μούφ, Μπαλατσός, Μπαλάφας, Μπασιούρας, Μπλιάμους. Ἐπενθυμίζομεν ἐνταῦθα τὸ χαρίεν λαϊκὸν ὁμοιοκατάληκτον:

Πέρασα ἀπ' τοῦ Μπλιάμου
βρῆκα τοῦ μπιλιᾶ μου (=μπελά μου)
πέρασα ἀπ' τοῦ Τσαντζόια
μί 'πι (=μοῦ εἶπε) «κάτσι δῶια» (=κάθισε ἐδῶ δά).

Μπλουγούρας, Μυτιάν'(ο)ς, Νασιάκους, Νούνα, Νταβέλ'ς, Ντελῆς, Ντζούρας, Ντίνους (=νος), Ντόπια.

Παναήνα(ς), Πασπαλιάρ'ς, Παστραβέλους, Πατᾶς (ἀπὸ τό: πάτ - πάτ βλ. κατωτ. καὶ Τίγκας), Πλόκ, Πόλιας (ἢ Πώλιας) καὶ πληθ. Πουλαῖοι, Πουρνάρας, Πράτς, Πριμιτζάλας ἢ Παρμιτζάλας, Πυθία Ρακούτ'ς, Ριτζέλ'ς, Ρόβουλος. Σακλιτσᾶς, Σακουντέλα, Σιαφάκας, Σιβρήκας. Χαρακτηριστικὸν τὸ λογοπαίγνιον:

Πέρασα ἀπ' τοῦ Σιβρήκα
κάτ' καλὰ σὶ βρῆκα (=σέ βρῆκα)!

Σίφας καὶ πληθ. Σιψαῖοι, Σιώκας, Σκούφ'ς, Σουκαλιᾶς καὶ πληθ. Σουκαλιαῖοι (ἴσως ἀπὸ τὸ σουκάκι = στενὸς δρόμος συνοικίας¹), Σουλτανούλας, Σουσοῦ, Σταμούλ'ς καὶ πληθ. Σταμ'λαῖοι, Στουγγιώτ'ς, Στρογγυλούς.

Ταλαγάν'ς, Τζιόλους, Τζιριμέκους, Τζιουμανίκας, Τζόιας, Τίγκας (ἀπὸ τό: τίγκ - τίγκ. Τίγκας καὶ Πατᾶς: κεραμοποιοὶ ἀμφότεροι, ἀλλὰ τοῦ πρώτου τὰ κεραμίδια ἦσαν καλῆς ποιότητος, ἔκαναν εἰς τὸ κτύπημα τίγκ - τίγκ, ἐνῶ τοῦ ἄλλου κακῆς καὶ ἔκαναν πάτ - πάτ, ἐξ οὗ Τίγκας καὶ Πατᾶς), Τικός, Τουλάκ'ς (ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἀπόστολος - Ἀποστουλάκης - Τουλάκης), Τουλιᾶς καὶ πληθ. Τουλιάδης, Τούντς, Τούρνα, Τσαγκάφ'ς, Τσακνῆς, Τσαντζόιας, Τσιαούσ'ς καὶ πληθ. Τσιαουσαῖοι, Τσιλίκας, Τσιουτζιούρ'ς, Τσίρκας. Φούρλιας, Φουσιανέλλας καὶ πληθ. Φουσιανλλαῖοι, Φουτήρλου, Φσιάκους, Φσιάτας, Φώλιας. Χαλιβώνας, Χασιώτ'ς καὶ πληθ. Χασιωταῖοι, Χουρχούδας, Χρῆς (ἀπὸ τὸ Χρῆστος), Ψάρας, Ψούτς.

¹Ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν ὄχι μόνον τὴν σκωπτικὴν διάθεσιν, ἀλλὰ καὶ

2. Τὸ παρατσούκλι «Σουκαλιᾶς», κατὰ τὸν Γεώργιον Ἀλεξ. Γιωτόπουλον, εἶναι ἐπαγγελματικόν· προέρχεται δηλ. ἀπὸ τὸ «Τσουκαλιᾶς - Τσουκαλιᾶς - Σουκαλιᾶς». Κατὰ τὴν παράδοσιν ἕνας ἀπὸ τοὺς προγόνους τῶν σημερινῶν Γιωτοπουλαίων κατασκεύαζε «τσουκάλια» (= Πήλινα δοχεῖα).

τὴν παρατηρητικότητα καὶ γλωσσοπλαστικὴν ἰκανότητα τῶν Καναλιωτῶν.

Ἴσως ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ὀρισμένα ἀνδρωνυμικά (= ὀνόματα γυναικῶν ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός των), ποὺ κατήντησαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, λόγῳ θανάτου κυρίως τοῦ συζύγου, παρωνύμια, ὅπως: Τσι Λάμπρινα (= τῆς Λάμπραινας), τσι Περιστέρα, τσι Νικουλίνα, Νικολάκινα (πρβλ. ἀνωτ. καὶ Παναήνα) κλπ. Καὶ ἀπλῶς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν χηρῶν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν παρωνύμια, ὅπως: Τσι Βάσιου (= τῆς Βάσιως), τσι Λισάβου, τσι Ζωή, τσι Πηριλιᾶ (= τῆς Πηνελόπης) κλπ. Παρωνύμια τέλος ἔχομεν καὶ ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συζύγου (πρβλ. ἀνωτ. Τσαγκάρ'ς), κυρίως τῶν ἱερέων, ὅπως: Τοῦ παπα - Κώστα ἢ ἀπλῶς Παπακώστας, τοῦ παπα - Λάμπρου ἢ ἀπλῶς Παπαλάμπρου (ἀκόμη καί: τσι Παπακώστινα ἢ τσι Παπαλάμπρινα ἢ ἀπλῶς: τσι παπαδιᾶ λέγομεν). Πολλὰ τοιαῦτα παρωνύμια κατέστησαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου κανονικὰ ἐπώνυμα. Ἔτσι π.χ. ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ χωριοῦ μας: παπα - Κώσταν, παπα - Θεοδόσιον, παπα - Μιχάλην, παπα - Γιάννην, παπα - Χρῆστον, παπα - Ζήσην, παπα - Νικόλαον, παπα - Γεώργην, παπα - Δημήτηρην ἐσχηματίσθησαν ἀντιστοίχως τὰ ἐπώνυμα: Παπακώστας, Παπαθεοδοσίον, Παπαμιχάλης, Παπαϊωάννου (ἐξ οὗ καὶ Παπαϊάνν'ς), Παπαχρίστος, Παπαζήσης, Παπανικολάου, Παπαγεωργίου καὶ Παπαδημητρίου. (Πρβλ. καί: Σακελλάρ'ς ἢ Σακελλαρίου ἀπὸ τὸ ἀξίωμα ὀρισμένων ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σακελλάριοι, ὅπως ὁ παπα - Δημήτριος καὶ ὁ παπα - Στέργιος. Οἱ Παπαποστολαῖοι πάντως δὲν ὀφείλουσαν τὸ ἐπώνυμον εἰς τὸν παπ' - Ἀποστόλην τὸν Καναλιώτην. Καθ' ὁμοίον τρόπον ἐσχηματίσθη τὸ ἐπώνυμον Ἀναγνώστης ἢ Ἀναγνώστου ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τίτλον ἀναγνώστης).

Χαρακτηριστικοὶ Καναλιώτικοι τύποι

ΘΑ ΗΤΟ ἴσως ἐλλιπὲς τὸ ἐπὶ μέρος τοῦτο κεφάλαιον, ἐὰν δὲν περιλάμβανε, ἔστω καὶ ὀλίγα δι' ὀρισμένους παλαιούς καναλιώτικους τύπους, χαρακτηριστικούς διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, τὸ εὐτράπελον τοῦ χαρακτήρος, τὸ πνευματώδες τοῦ ὕφους καὶ τῶν διαφόρων ἐνεργειῶν των, τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν κλπ.

Σὰν τέτοιοι τύποι, μεταξὺ ἄλλων, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν καὶ οἱ κατωτέρω:

1. Ἀρχοντούλας (Ἀρχοντῆς Παπασμύρης). Φαναριώτης, «σώγαμπρος σὶ τὸ Πασχαῖκο σοῦ». Τσουκαλᾶς τὸ ἐπάγγελμα εἶχε τὸ ἐργαστήριον του κοντὰ εἰς τὴν πλατείαν. Ὁ Θρασ. Κρίκος εἰς σημειώσεις του

(Νοέμβριος 1973) αναφέρει τὰ ἐξῆς διὰ τὸν Ἀρχοντούλαν, πού ἐγένοντο περὶ τὸ 1850:

«Πολλὲς γυναῖκοι γιὰ οἰκονομία πῆγαιναν σπασμένες στάμνες, γιὰ νὰ κολλήσῃ τὰ χερούλια ἢ τὶς τρύπες τους. Καὶ ρωτοῦσαν: Κολλάει αὐτὴ, μιάρμπα Ἀρχοντούλα; — Πῶς! κολλάει, ἀλλὰ θέλει... «τόσο» καὶ ἔλεγε τὴν τιμὴ μιᾶς καινούργιας στάμνας ἢ τσουκάλου, ὅ,τι ἦταν τὸ ἀγγεῖο πού τοῦ ἔφεραν. Ὅταν ἔφευγαν, τὰ ἔπαιρνε ὁ Ἀρχοντούλας, τὰ χτυποῦσε τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο καὶ τὰ ἔκανε παγκλίδια. Ὅταν τοῦ τὰ ζητοῦσαν ξανά τὶς ἔλεγε: Ἀφτοῦια ἀπ' ὄξου τὰ ἴχω, καὶ τὶς ἔδειχνε τὰ κομμάτια πεταμένα. Ἀφοῦ τὰ ἔβλεπαν μὲ κατάπληξη, τὶς ἔδινε τότε στὴ θέση τους ἓνα καινούργιο καὶ ἔφευγαν».

2. Βάλλας Δημήτριος. Ἄνθρωπος τολμηρὸς καὶ «κατὰ φύσιν ζῶν» Πάντα ἀνυπόδητος τόσο ὥστε οἱ πατοῦσες του νὰ γίνουν παχυδεσμικὲς καὶ νὰ μὴ «προσνιάζονται» ἀπὸ τὰ ἀγκάθια. Διηγούνται πὼς πηγαίνοντας στὸ λόγγο συνάντησε ἓνα λύκο καί, μπρὸς στὸν κίνδυνο νὰ ὑποστῇ ἐπίθεση, μὲ ψυχραιμία καὶ σβελτοσύνη ρίχτηκε αὐτὸς πάνω στὸ λύκο, τὸν καβαλίκευσε καί, ἀφοῦ τὸν ἀκίνητοποίησε μέσα στὰ γερά του γόνατα, τὸν σκότωσε χτυπώντας τὸν στὸ κεφάλι μὲ τὸ κλαδευτήρι. Φυσικὰ τὸν ἔγδαρε καὶ τὸν γύρισε στὸ χωριὸ σὰν τρόπαιο καὶ μέσο... εἰσπράξεως ἀμοιβῆς. Ἐγραψε γι' αὐτὸ του τὸ κατόρθωμα τότε ὁ τύπος καὶ ὁ βασιλιὰς Γεώργιος Α' τὸν κάλεσε νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμό του καὶ τὰ συγχαρητήριά του.¹

3. Βαρβανᾶς. Τύπος ἀφελῆς, δειλὸς, ἀρχιτεμπέλης καὶ φαγᾶς. Περὶ τούτου ὁ συγχωριανὸς μας Λάμπρος Παπαγεωργίου ἔγραψεν ὀλόκληρον στιχούργημα. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτέρω, Κεφ: «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν» σελ. 208.

4. Χρῆστος Τσιρκίνας. Τύπος πνευματώδης καὶ ποιητῆς σκοπτικῶν στίχων. Ἦσχολεῖτο μὲ τὸ «ἐμπόριο τοῦ ποδαριοῦ» καὶ τὸ «λαθρεμπόριο». Τὸ μεγάλο του πρόβλημα ἦτο ἡ ἀποκατάστασις τῶν πέντε θυγατέρων του. Πλὴν τῶν στίχων του, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν ὅτι πρόκειται περὶ ἀξιολόγου σατιρικοῦ πνεύματος, πολλὰ «γουστούζικα» περιστατικὰ ἀναφέρονται γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς:

Τὸ 1897, μετὰ τὸν ἐμπρησμόν τῆς «Στρατώνας», ἔλληνες ἀντάρται, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν παράδοσιν ἦσαν καὶ Καναλιῶται, κατήρχοντο μὲ ἀδιάφορον ὕφος πρὸς τὰ Κανάλια, διὰ νὰ μὴ δώσουν λαβὴν καὶ ὑπόνοιαν εἰς τὸ συγκεντρωθὲν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωριοῦ πλῆθος, ὅτι

1. Ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ Γυμάρχου Θεοδ. Θεοῦ (15 Φεβρουαρίου 1972)

αὐτοὶ ἦσαν οἱ δροῦσαι. Τότε ὁ Χρῆστος Τσικρίκας, γνώστης ἴσως τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἐμπρησμοῦ, διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἐμπρηστὰς ἀπὸ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ὀργὴν τοῦ πλήθους —διότι ὑπῆρχον καὶ πολλοί, οἱ ὁποῖοι, φοβούμενοι ἀντίποινα τῶν Τούρκων, δὲν ἤθελον τὸ κάψιμον τῆς «Στρατώνας»— λέγεται ὅτι εἶπε τὸ ἐξῆς: «Μὴ, ἠρὲ παιδιὰ, αὐτοὶ ἔρχονται ἀπὸ τὸ μέτωπο, δὲν τοὺς βλέπετε;»!!

«Κάποτε προδόθηκε πὼς εἶχε καὶ πονλοῦσε καπνὸ λαθραῖο. Ὅταν κάποια μέρα ἀνιλήφθηκε ὅτι κατέφθασαν στὸ χωριὸ τὰ ἐντεταλμένα γιὰ τὴν ἔρευνα ὄργανα, σοφίστηκε ὁ πονηρὸς κάτι πολὺ ἔξυπνο. Τὰ ὄργανα παρὰ τὴν ἐπισταμένη ἔρευνα δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν τίποτε· ζήτησαν μάλιστα στὸ τέλος καὶ συγνώμη καὶ ὑπέθεσαν ὅτι μᾶλλον ἔπεσε θῦμα συκοφαντίας. Ὁ Τσικρίκας τοὺς ξεπροβόδισε μέχρι τὸ «Παλιοχώραφο». Ἀφοῦ τοὺς ἀποχαιρέτησε, τοὺς σταμάτησε καὶ τοὺς εἶπε: «Μὲ τὸ συμπάθιο, πάρτε ἀπὸ ἄνα στροιπτὸ τσιγάρο» καὶ τοὺς πρότεινε τὴν καπνουςάκκουλα καὶ τὰ τσιγαρόχαρτα. Ἐκεῖνοι κοιτάχτηκαν μετὰξὺ τους μὲ ἀμηχανία γιὰ τὴν εἰρωνεῖα πού τοὺς ἔγινε. Ὁ Τσικρίκας τότε δὲ βάσταξε καὶ τοὺς ἐξομολογήθηκε τὴν πονηριά του. «Ἀφέντες μου», εἶπε, «τὸ μπισίκι πού ἦταν σκεπασμένο μὲ τὸ χιράμι καὶ τὸ κουνούσε ἡ γυναῖκα μου τραγουδώντας δὲν εἶχε μέσα κανένα μωρό. Ἦταν γεμάτο καπνὸ!!». Ἐκεῖνοι κοιτάχτηκαν πάλι μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ καὶ πῆραν τὸ δρόμο τους πρὸς τὸ Φανάρι, ἀφοῦ τοῦ εἶπαν: «Χαλάλι σου. Εἶσαι τετραπέρατος».

«Κάποτε ὁ Τσικρίκας πῆγε στὸ Μαυρομμάτι νὰ προμηθευτῆ σκαμνοφύλλα γιὰ τοὺς μεταξοσκώληκες. Ἐκεῖ ὅμως τοῦ πῆραν τὴν τριχιά. Αὐτὸ τὸ διαπίστωσε, ὅταν ἤρθε ἡ ὥρα γιὰ τὸ φόρτωμα. Σοφίστηκε τότε τὸ ἐξῆς: Ἀνέθηκε στὸ καμπαναριὸ καὶ ἄρχισε νὰ χτυπᾷ δυνατὰ τὴν καμπάνα. Δημιουργήθηκε σούσουρο καὶ πανικὸς στὸ χωριὸ καὶ πολλὸς κόσμος μαζεύτηκε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ ἴδῃ τί γίνεται. Κατέθηκε τότε ὁ Τσικρίκας ἀπὸ τὸ καμπαναριό, πῆρε στάση σοβαρὴ καὶ τοὺς λέει πειστικά: «Ἄν δὲν μοῦ φέρετε ἐντὸς ὀλίγου τὴν τριχιά, πού μοῦ πήρατε, ἐγὼ ξέρω τί θὰ κάνω». Ὁ πανικὸς μεγάλωσε, γιὰτὶ ἄρχισαν νὰ βάζουν μὲ τὸ νοῦ τους ἐμπρησμοὺς, αἱματοκυλίσματα κλπ. Ἀνάμεσα στὸ πλῆθος ἦταν καὶ οἱ κλέφτες τῆς τριχιάς καὶ ἀπὸ τὸ φόβο τους ἔτρεξαν νὰ τὴν φανερώσουν καὶ νὰ τὴν παραδώσουν στὸν Τσικρίκα, πού μετὰ καμώθηκε πὼς τοὺς μάλωσε γιὰ τὴν πράξη τους αὐτή. Μερικοὶ Μαυρομματιανοὶ θέλησαν τότε νὰ μάθουν ἀπὸ τί δεινὰ τέλος πάντων γλύτωσαν καὶ τί θὰ ἔκανε, ἂν δὲν βρισκόταν ἡ τριχιά. Καὶ ὁ Τσικρίκας τοὺς ἀπάντησε: «Θὰ ἔβγαζα φυλλουριὲς ἀπ' τὶς σκαμνολουρις, θὰ τὶς χρησιμοποιοῦσα γιὰ τριχιά, θὰ φόρτωνα καὶ θὰ ἴφευγα». Ἀνύδρημα τότε γέλια ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ

πλήθος, ἐνῶ μερικοὶ σχολιάζοντας τὰ λόγια του καὶ τὴν συμπεριφορὰ του ἔλεγαν: «βρὲ τὸν ἀθεόφοβο!! βρὲ τὸν κατεργάση!!»¹

5. Τσιουτζιούρης Δημ. Τύπος χαρακτηριστικός, τρέφων μεγάλην γενειάδα. Τὰ εἶχε καλὰ μὲ τοὺς Τούρκους τῆς περιοχῆς καὶ ὄλους τοὺς «μπατακτοῆδες». Κατὰ πληροφορίας μου ὠραισιότατην φωτογραφίαν του ἔχει ὁ Γεώργιος Μπέκος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΘΑ ἐξετάσωμεν κατωτέρω τοὺς σπουδαιότερους σταθμοὺς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Καναλιωτῶν ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως. Συγκεκριμένως θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς ἀντιλήψεις, τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας τὰς σχετικὰς μὲ τὴν γέννησιν, βάπτισιν, γάμον, θάνατον καὶ ταφήν. Θὰ ἐξετάσωμεν ἀκόμη πτυχὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν παιδιῶν, ἀναφερόμενοι εἰς τὰ διάφορα παιδικὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια. Τέλος θὰ ἀναφέρωμεν τὰ σπουδαιότερα ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Καναλιωτῶν, τὰ σχετικὰ μὲ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Γέννησις καὶ βάπτισις

ἩΔΗ ΑΠΟ τῆς ἐγκυμοσύνης λαμβάνονται προφυλάξεις διὰ μίαν καλὴν γέννησιν. Ἡ «καλὴ λευτεριά» εἶναι τὸ ὄνειρον καὶ ἡ ἐπιθυμία κάθε μιᾶς ἐγκυμονούσης γυναικός. Διὰ νὰ μὴ «ρίξουν» λοιπὸν τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας, αἱ περισσότεραι φέρουν ἐπάνω των «κ ρ η τ ή ρ α», κρατῆρα· πρὸ παντὸς ἐκείναι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ «κρατήσουν» καὶ τὰ ἀποβάλλουν. Εἶναι δὲ ὁ «κρατῆρας» «κάτι σὰν φυλαχτό, ἔνα ξύλο, μιὰ χάντρα κλπ».

Ὅ,τι φαγώσιμον ἰδῆ ἢ ἔγκυος νὰ τρώγουν οἱ ἄλλοι, πρέπει νὰ δώσουν καὶ εἰς αὐτήν, διότι «οἱ ἔγκυες ζηλεύουν (ζηλεύει τὸ μικρὸ) κι ἂν δὲν τὶς δώσουν, θὰ τὸ ρίξουν». Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ φράσις: «Δὲν τὸ ῥριξι ἢ... ἀπ' τοὺν πλαστό;» Ἐπειδὴ δηλ. δὲν τῆς ἔδωσαν «πλαστό», τὸ ἔρριξε. Δι' αὐτὸ ἐπεκράτησε νὰ λέγεται δι' ὅποιον ζητεῖ κάτι ἐπιμόνος: «Δὸς του, γιατί αὐτὸς θ' ἀπουρριξί». Ἀποφεύγει ὁμως ἡ ἔγκυος ὠρισμένα φαγητά. Ἔτσι π.χ. δὲν τρώγει «ἀλάλητο κόκκορα, διὰ νὰ μὴ γεννήσῃ παιδιὰ «μουτα» (κωφάλαλα). Δὲν τρώγει κρέας λαγοῦ, διὰ νὰ μὴ «λαγουκοιμάτῃ» τὸ παιδί. Ἡ ἔγκυος δὲν πρέπει νὰ βάψῃ, διότι τὸ παιδί «θὰ βγῆ σημαδεμένο». Θὰ ἔχη μάλιστα τὸ σημάδι τὸν αὐτὸν χρωματισμὸν μὲ τὸ χρώμα τῆς βαφῆς (κόκκινο, γαλάζιο κλπ.). Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ παρακολουθῆ κηδείαν, διότι ἡ συγκίνησις

1. Ἀπὸ τὰς σημειώσεις τοῦ Θρασ. Κρίκου (Νοέμβριος 1973).

μπορεί να ἔχη δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ παιδὶ καὶ λεχῶνα εἶναι δύο πλάσματα, τὰ ὁποῖα χρήζουσι μεγάλης προσοχῆς. Δικαιολογημένα λοιπὸν λαμβάνονται, καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται, «χίλιες δυὸ» προφυλάξεις διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ νεογεννήτου καὶ τῆς λεχῶνας. Ἄλλα δὲν λείπουν καὶ ἐδῶ αἱ δεισιδαίμονες ἀντιλήψεις καὶ ἐνέργειαι. Ἔτσι ὅποιος μεταβῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς λεχῶνας καὶ τοῦ μικροῦ, προτοῦ περάσῃ διὰ τὸ δωμάτιον, ὅπου εὐρίσκονται, θὰ τοῦ θάλουν νὰ «δρασκελίση φωτιά», ἔστω καὶ ἓνα ἀναμμένον κάρβουνον, «γὰ νὰ καοῦν ὅλα ὅσα δρασκελίσει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης στὸ δρόμον». Ἡ φωτιά ἔχει δύναμιν ἀποτρεπτικὴν καὶ δύναται νὰ ἀποτρέψῃ κάθε κακόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖται τὸ νεογέννητον καὶ ἡ λεχῶνα. Ἡ μόνη εὐχή, τὴν ὁποίαν θὰ τῆς ἀπευθύνουν, θὰ τῆς δώσουν, εἶναι «νὰ τῆς ζήσῃ καὶ νὰ μὴ μασκαθῆ», βασκανθῆ αὐτὴ καὶ τὸ μικρόν. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τὸ «κακὸ μάτι», φέρει ἐπάνω τῆς «σκόρδο, ἀλάτι καὶ θυμιάμα», πράγματα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀποτρεπτικὰ τῆς βασκανίας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δένει εἰς τὴν μανθῆλαν τῆς, «τσίπα» τῆς, καὶ τὸ δακτυλίδι τῆς.

Τὸ νεογέννητον δὲν πρέπει νὰ μένῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν μόνον του. Καὶ ἂν ἀκόμη παραστῆ ἀνάγκη νὰ τὸ ἀφήσῃ μόνον του, «θ' ἀφήσῃ δίπλα του μιὰ σκούπα, γὰ νὰ φυλάξῃ τὸ μικρὸ ἀπὸ καμμιά ἀχαμνὴ (κακὴ) ὄρα». Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν θὰ ἔλθουν αἱ μοῖραι (γυναῖκες) νὰ γράφουν τὴν μοῖραν τοῦ παιδιοῦ, «νὰ μοιράνουν τὸ παιδί». Τὰ «κουλόπανα», ὅταν τὰ πλύνουν, μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα πρέπει νὰ τὰ πάρουν μέσα· δὲν πρέπει νὰ τὰ ἰδῆ ἢ νύκτα.

Ἡ λεχῶνα εἶναι ἓνα πλάσμα ἀσθενές. Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ θγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι οὔτε νὰ δουλεύῃ καὶ νὰ κουράζεται. Γενικῶς εἶναι ἓνα πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀξίζει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ὄλων. Ἀκόμη καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως θὰ τὴν συμπονέσουν. Αὐτὸ τὸ δείχνει ἡ ἀκόλουθος φράσις: «τὰ θ ο υ νὰ εἶ δ α ν τ ῆ λ ε χ ῶ ν α καὶ ρ α ἰ ἄ σ κ α ν» (=ραγίστηκαν). Ἡ λεχῶνα δὲν πρέπει νὰ δίδῃ ἀλεύρι, ἀλάτι κλπ. εἰς ἄλλους, οὔτε νὰ παίρῃ καὶ αὐτὴ διὰ τὸ σπίτι τῆς. Οὔτε πρέπει νὰ πάῃ ἢ ἰδίᾳ εἰς ξένον σπίτι, διότι «τό 'χουν σὲ κακό».

Μέχρι τὸ σαράντισμα αἱ ἀποκλειστικώτεροι συγγενεῖς θὰ ἐτοιμάσουν διὰ τὸ νεογέννητον καὶ τὴν λεχῶν κουλούραν, πουτίγκαν, κουραμπιέδες, τηγανίτες, φουστανάκια κλπ. Θὰ σφάζουν κοιτόπουλον καὶ μαζὶ μετὰ κρᾶσιν θὰ τὰ φέρουν εἰς τὸ σπίτι τῆς λεχῶνας. Θὰ κερᾶσουν τὸ νεογέννητον καὶ λεπτὰ, κατὰ προτίμησιν κέρματα, διὰ νὰ εἶναι «γερό», ὑγιές, ὅπως αὐτὰ. Τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν ἢ λεχῶνα θὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὸ μικρόν, διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐχὴν ἀπὸ τὸν παπᾶν.

Προηγείται αὐτῆς ἓνα παιδάκι (ἀγόρι), «γιατὶ νὰ κάνη παιδιά» προφανῶς ὁμως, διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν παπᾶν ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν περιμένει μία λεχὼνα «γιατὶ εὐχή».

Κατὰ τὴν βάπτισιν θὰ δώσουν τὸ ὄνομα ἐκ τῶν γονέων τοῦ πατρὸς τοῦ παιδιοῦ, διὰ νὰ συνεχίζεται ἔτσι καὶ νὰ μὴ χάνεται τὸ γένος. Ὁ νουνὸς «δὲν κάνει» νὰ δώσῃ εἰς τὸ βαπτιζόμενον τὸ ἰδικόν του ὄνομα. Εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν βάπτισιν νουνὸς καὶ πατὴρ τοῦ παιδιοῦ θὰ δώσουν χρήματα καὶ γλυκίσματα, διὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν: «νὰ σᾶς ζήσῃ». Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μυστηρίου τῆς βαπτίσεως καὶ ἀφοῦ ὁ νουνὸς «χαρίσῃ τὸ ὄνομα» ἓνα πλῆθος ἀπὸ παιδιὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τρέχει ἀκάθεκτον πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ βαπτιζομένου, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὸ ὄνομα, ἐνῶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν περιέργων «πῶς τοῦ 'παν; πῶς τοῦ 'παν;» κανένα δὲν ἀπαντᾷ, διότι τὸ καθένα θέλει πρῶτον νὰ φέρῃ τὴν εὐχάριστον εἰδήσιν, διὰ νὰ λάβῃ τὰ πλούσια «συχαιῖα». Κατάκοπα τὰ παιδιὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ μυστηρίου δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ τὰ «ρίχνῃ ἀλμουςοῦρα» τὰ χρήματα ὁ νουνὸς καὶ νὰ γίνεταί σκοτωμός, ποῖος θὰ «μαζέψῃ» τὰ περισσότερα! Διὰ τὸν νουνὸν δὲν λείπουν συνήθως καὶ τὰ δῶρα ἐκ μέρους τῶν γονέων τοῦ παιδιοῦ. Τέλος ἐνίοτε στρώνεται καὶ τραπέζι διὰ τὸ εὐχάριστον γεγονὸς τῆς βαπτίσεως.

Κατὰ κανόνα ἡ βάπτισις λαμβάνει χώραν μετὰ τὸ σαράντισμα τῆς λεχὼνας καὶ προτοῦ τὸ νεογέννητον «χρονίσῃ». Εἰς ἐξαιρετικὰς ὁμως περιπτώσεις, ὅταν σοβαροὶ λόγοι ὑγείας τὸ ἐπιβάλλουν, γίνεται καὶ ἐνωρίτερον καὶ μάλιστα ὄχι ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν νουνόν, (ὁ ὁποῖος τοῦλάχιστον διὰ τὰ πρωτότοκα παιδιὰ εἶναι αὐτὸς ποῦ «στεφάνωσε» τοὺς γονεῖς τῶν ἢ μέλος τῆς οικογενείας του), ἀλλὰ ἀπὸ ὅποιονδήποτε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ· καὶ τοῦτο «γιατὶ εἶναι ἁμαρτία» καὶ «γιατὶ νὰ πάῃ στὸν ἄλλο κόσμον χριστιανός». Πολλάκις εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἡ βάπτισις δὲν γίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ὅπουδήποτε καί, ὅπως λέγουν, «στὸν ἀέρα». Ἐνίοτε ἀφήνουν τὸ νεογέννητον εἰς ἓνα σταυροδρόμι, ὅπου ὁ πρῶτος διαβάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ βαπτίσῃ αὐτὸ συμβαίνει μὲ τοὺς γονεῖς ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ παιδιὰ δὲν «χαῖρώνουν», πεθαίνουν δηλαδὴ πολὺ μωρὰ.

Ἐπὶ πρῶτον παλαιότερον ἢ συνήθεια νὰ μὴ παρίσταται εἰς τὸ μυστήριον τῆς βαπτίσεως ἡ μητέρα, ἀλλὰ νὰ δέχεται τὰ συγχαρητήρια τοῦ παιδόκοσμου εἰς τὸ σπῆτι τῆς καὶ νὰ προσφέρῃ τὰ πλούσια «συχαιῖα» τῆς. Ἐπὶ δεύτερον τέλος ἡ ἀντίληψις ὅτι τὸ νὰ βαπτίσῃ κανεὶς εἶναι ἔργον θεάρεστον καὶ ὅτι ὁποῖος κατορθώσῃ νὰ βαπτίσῃ τεσσαράκοντα βρέφη ἕξασφαλίζει θέσιν εἰς τὸν Παράδεισον, ἔστω καὶ ἂν βαρύνεται ὑπὸ πλῆθους ἄλλων ἁμαρτημάτων.

Τά βαπτιστικά ὀνόματα

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ τυγχάνει τὸ θέμα τῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων τῶν Καναλιωτῶν. Ἡ ποικιλία αὐτῶν μᾶς ἀναγκάζει νὰ κάμωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδιαιτέρον λόγον. Εἶναι πράγματι ἡ ποικιλία ἀξιοπροσέκτος καὶ εἰς πολλοὺς προκαλεῖ ἔκπληξιν.

Ἐν πρώτοις θὰ συναντήσῃ κανεὶς εἰς τὰ Κανάλια, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πατρίδος μας, ὀνόματα Χριστιανικὰ - θρησκευτικὰ μεγάλων Ἀγίων καὶ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, Ἀποστόλων, Εὐαγγελιστῶν κλπ., ὡς καὶ ὀνόματα σχετικὰ μὲ τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς, ὡς:

Βάιος καὶ θηλ. Βαῖα (κοινῶς Βάια καὶ ὑποκοριστικῶς Βαῖτσα), Δέσποινα (κοιν. Δέσπω καὶ ὑποκ. Δεσπούλα), Εὐάγγελος (κοιν. Βαγγέλ'ς) καὶ θηλ. Εὐαγγελία (κοιν. Βαγγελῆ καὶ Βαγγελιώ), Παναγιώτης (κοιν. Πανα(γ)ιώτ'ς, Παναῆς καὶ Πᾶνος) καὶ θηλ. Παναγιώτα (κοιν. Παναϊώτα καὶ Πανά(γ)ιω), Σταῦρος (κοιν. Σταύρης καὶ ὑποκ. Σταυράκου) καὶ θηλ. Σταυρούλα, Σωτήριος (κοιν. Σωτήρ'ς), Λάμπρος (κοιν. Λάμπρης, Λαμπρούκας, Μπρούλιας καὶ ὑποκ. Λαμπράκ'ς, Λαμπρούλ'ς, Ἀμπούλ'ς) καὶ θηλ. Λαμπρινή (κοιν. Λάμπρω καὶ Λάμπρου), ἀλλὰ καὶ ἄλλα σπανιώτερα, καθὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ τὸν ἀλφαθητικὸν πίνακα πού ἀκολουθεῖ.

Ἀγάθη (κοιν. Ἀγαθὴ καὶ ὑποκ. Ἀγαθούλα), Ἀγάπη (ὑποκ. Ἀγαπούλα), Ἀθανάσιος (κοιν. Θανάσ'ς, Θανασούλας, Νάσιος καὶ ὑποκ. Νασιάκου), Αἰκατερίνη (κοιν. Κατιρίν', Κατέρου, Καίτη, Ρίνα καὶ ὑποκ. Ρινούλα), Ἀλεξάνδρα (κοιν. Ἀλιξάντρα), Ἀναστασία (κοιν. Τασία), Ἀναστάσιος (κοιν. Ἀναστάσ'ς, Τάσιος), Ἀνδρέας (κοιν. Ἀντρέας καὶ θηλ. Ἀντριάνα), Ἄννα (ὑποκ. Ἀνουλά καὶ κοιν. Ἀννιώ), Ἀντώνιος (κοιν. Ἀντών'ς), Ἀπόστολος (κοιν. Ἀπουστόλ'ς, Ἀπόστουλος, Τόλιος, Τόλιας καὶ ὑποκ. Ἀπουστουλάκ'ς, Τουλάκ'ς, Λάκ'ς), Ἀστέριος (κοιν. Ἀστέρ'ς, Στ'ριάδ'ς καὶ ὑποκ. Στ'ριαδάκου). Βασίλειος (κοιν. Βασίλ'ς) καὶ θηλ. Βασιλική (κοιν. Βασίλω, Βασίλου, Βάσιου καὶ ὑποκ. Βασιλικούλα, Κική). Γεράσιμος (κοιν. Γεράσ'ς), Γεώργιος (κοιν. ἡ Γιώργους (=ος) καὶ ὑποκ. Γιουργάκου) καὶ θηλ. Γεωργία (κοιν. Γιωργία), Γλυκερία, Γρηγόριος (κοιν. Ἀγληγόρ'ς, Γληγόρ'ς, Γόρ'ς). Δημήτριος (κοιν. Μήτσιος, (ὑποκ. Τσιάκου, Τσιάκ'ς) Μητρος, Μητρούλιας, Μητρῶνας, Μητράνας καὶ ὑποκ. Τάκης, Τάκ'ς), Διομήδης (καὶ ἀρχ.), Διονύσιος (καὶ ἀρχ.), Δωροθέα (κοιν. Δουρθέα). Εἰρήνη (κοιν. Ρήνα καὶ -Ρήνου), Ἐλένη (καὶ ἀρχ.), Ἐλευθέριος (κοιν. Λεφτέρης καὶ Λιφτέρ'ς) καὶ θηλ. Ἐλευθερία (κοιν. Λιφτιρία καὶ Λιφτέρου), Ἐλισάβετ (κοιν. Λισάβω, Λισάβου καὶ Λισάβη), Ἐπιστήμη (κοιν. Πιστήμω), Ἐρμιόνη (καὶ

ἀρχ.), Εὐανθία (κοιν. Βανθία), Εὐγενία (κοιν. Αὐγενή, Βγινή καὶ Αὐγένου), Εὐδοκία (κοιν. Αὐδοκία), Εὐθύμιος (κοιν. Θύμιος) καὶ θηλ. Εὐθυμία (κοιν. Θυμία), Εὐθαλία (κοιν. Αὐταλία), Εὐφημία, Εὐφροσύνη (κοιν. Φρουσύν' καὶ Φρόσου). Ζωή (κοιν. Ζώιου καὶ ὑποκ. Ζωίτσα), Ἥλιος (κοιν. Λίνας), Θεόδωρος (κοιν. Θόδουρος καὶ Θεοδωρῆς) καὶ θηλ. Θεοδώρα (κοιν. Θουδώρα), Θεοδόσιος (κοιν. Θεοδόσ'ς, Θιουδόσ'ς καὶ Θεός, Θεός), Θεόφιλος (κοιν. Θεόφιλος καὶ ὑποκ. Φιλάκους), Θωμαῖς (κοιν. Θωμαῆ καὶ ὑποκ. Θωμαῖτσα), Θωμᾶς (κοιν. Θουμᾶς, ὑποκ. Θουμάκους καὶ ξενικῶς Τόμης), Ἰάκωβος (κοιν. Ἰάκουβους), Ἰουλία, Ἰωάννης (κοιν. Γιάνν'ς καὶ θηλ. Γιαννούλα, ὑποκ. Γιαννάκ'ς καὶ Γιαννάκους), Ἰωσήφ (κοιν. Ἰουσήφ). Καλλίνικος, Κλεοπάτρα (κοιν. Κλιουπάτρα), Κωνσταντῖνος (κοιν. Κώτσιους, Κώστας, Κωνσταντῆς καὶ ὑποκ. Κουστάκ'ς, Κουστουλ'ς) καὶ θηλ. Κωνσταντίνα, Κωνσταντινιά, Κωνσταντία (κοιν. Κουστάντου). Λάζαρος (κοιν. Λάζαρης καὶ Λάζαρους), Λουκάς, Λυδία. Μαγδαληνή (κοιν. Μυγδάλου καὶ ὑποκ. Μυγδαλίτσα), Μαρίνος, Μᾶρκος, Ματθαῖος (κοιν. Μάνθος, Μάνθους καὶ Μανθέας, ὑποκ. Μανθάκους), Μιχαήλ (κοιν. Μιχάλ'ς καὶ Μίχος), Νίκη, Νικόλαος (κοιν. Νικόλας, Νικολός, Κολιός, Κοκόλας καὶ ὑποκ. Νικουλάκ'ς). Ξανθίππη. Ξενοφῶν (καὶ ἀρχ.), Ὀλγα, Ὀλυμπιάς (κοιν. Λυμπιάδα), Ὀρέστης (καὶ ἀρχ.). Παντελεήμων (κοιν. Παντελῆς), Παρασκευή, Παῦλος (κοιν. ἡ Παύλης), Πελαγία, Πέτρος (κοιν. Πέτρους), Πολυξένη (καὶ ἀρχ.), Πολύκαρπος (ὑποκ. Λούλης), Πουλχερία. Σεραφεῖμ, Σοφία (ὑποκ. Σοφούλα), Στέφανος (κοιν. Στέφος), Στυλιανός (κοιν. Στέλιος) καὶ θηλ. Στυλιανή (κοιν. Στέλλα), Σπυρίδων (κοιν. ἡ Σπύρους) καὶ θηλ. Σπυριδούλα (κοιν. Σπυρ'δούλα), Τριαντάφυλλος (κοιν. Τραντάφυλλους, Τραντάφυλλης) καὶ θηλ. Τριανταφυλλιά, Φιλάρετος (κοιν. Φιλάκους), Φιλήμων (καὶ ἀρχ.), Φίλιππος (καὶ ἀρχ.), Φώτιος (κοιν. Φώτης καὶ Φώτ'ς), Φωτεινή (κοιν. Φώτου καὶ ὑποκ. Φουτούλα), Χαράλαμπος (Χαραλάμπης) (κοιν. Μπάμπης καὶ ὑποκ. Χαραλαμπάκους), Χριστίνα, Χρῖστος, (ὑποκ. Τάκους), Χρυσῆ (ὑποκ. Χρυσούλα), Χριστόφορος (κοιν. Χριστόφουρους, Φόρης καὶ ὑποκ. Φουράκους), Χριστόδουλος, Χρυσόστομος (Ἰωάννης) (κοιν. Χρυσόστουμους καὶ Χρυσός, ὑποκ. Χρυσάκους).

Ἄρκετὰ εἶναι καὶ τὰ Ρ ω μ α ῖ κ ἄ - Β υ ζ α ν τ ι ν ἄ ὀνόματα, ὡς:

Αἰμίλιος (κοιν. Μίλιος), Βιργινία, Θεοδόσιος, Θεόφιλος, Θεοδώρα, Ἰουλία (καὶ χριστ.), Ἰουστίνη, Εὐδοξία (κοιν. Αὐδοξία), Κωννος, Κασσιανή, Μάριος (ὑποκ. Μαράκους), Μᾶρκος (καὶ χριστ.) Πουλχερία, Φώτιος κ. ἄ.

Εὐάριθμα εἶναι καὶ τὰ ε ὑ ρ ω π α ῖ κ ἄ ὀνόματα, ὡς:

Ἄλικη, Ἄμαλία (κοιν. Ἄμαλιῶ καὶ ὑποκ. Ἄμαλίτσα), Ἄδελαις, Βα-

Τά βαπτιστικά ὀνόματα

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ τυγχάνει τὸ θέμα τῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων τῶν Καναλιωτῶν. Ἡ ποικιλία αὐτῶν μᾶς ἀναγκάζει νὰ κάμωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδιαίτερον λόγον. Εἶναι πράγματι ἡ ποικιλία ἀξιοπρόσεκτος καὶ εἰς πολλοὺς προκαλεῖ ἔκπληξιν.

Ἐν πρώτοις θὰ συναντήσῃ κανεὶς εἰς τὰ Κανάλια, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς πατρίδος μας, ὀνόματα Χριστιανικὰ - ὁ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ᾶ - μεγάλων Ἀγίων καὶ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, Ἀποστόλων, Εὐαγγελιστῶν κλπ., ὡς καὶ ὀνόματα σχετικὰ μὲ τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς, ὡς:

Βάιος καὶ θηλ. Βαῖα (κοινῶς Βαία καὶ ὑποκοριστικῶς Βαῖτσα), Δέσποινα (κοιν. Δέσπω καὶ ὑποκ. Δεσπούλα), Εὐάγγελος (κοιν. Βαγγέλ'ς) καὶ θηλ. Εὐαγγελία (κοιν. Βαγγελή καὶ Βαγγελιώ), Παναγιώτης (κοιν. Πανα-(γ)ιώτ'ς, Παναῆς καὶ Πᾶνος) καὶ θηλ. Παναγιώτα (κοιν. Παναϊώτα καὶ Πανά(γ)ιω), Σταῦρος (κοιν. Σταύρης καὶ ὑποκ. Σταυράκου) καὶ θηλ. Σταυρούλα, Σωτήριος (κοιν. Σωτήρ'ς), Λάμπρος (κοιν. Λάμπρης, Λαμπρούκας, Μπρούλιας καὶ ὑποκ. Λαμπράκ'ς, Λαμπρούλ'ς, Ἀμπούλ'ς) καὶ θηλ. Λαμπρινή (κοιν. Λάμπρω καὶ Λάμπρου), ἀλλὰ καὶ ἄλλα σπανιώτερα, καθὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ τὸν ἀλφαθητικὸν πίνακα ποῦ ἀκολουθεῖ.

Ἀγάθη (κοιν. Ἀγαθὴ καὶ ὑποκ. Ἀγαθούλα), Ἀγάπη (ὑποκ. Ἀγαπούλα), Ἀθανάσιος (κοιν. Θανάσ'ς, Θανασούλας, Νάσιος καὶ ὑποκ. Νασιάκου), Αἰκατερίνη (κοιν. Κατιρίν', Κατέρου, Καίτη, Ρίνα καὶ ὑποκ. Ρινούλα), Ἀλεξάνδρα (κοιν. Ἀλιξάντρα), Ἀναστασία (κοιν. Τασία), Ἀναστάσιος (κοιν. Ἀναστάσ'ς, Τάσιος), Ἀνδρέας (κοιν. Ἀντρέας καὶ θηλ. Ἀντριάννα), Ἄννα (ὑποκ. Ἄννούλα καὶ κοιν. Ἄννιῶ), Ἀντώνιος (κοιν. Ἀντών'ς), Ἀπόστολος (κοιν. Ἀπουστόλ'ς, Ἀπόστουλος, Τόλιος, Τόλιας καὶ ὑποκ. Ἀπουστολάκ'ς, Τουλάκ'ς, Λάκ'ς), Ἀστέριος (κοιν. Ἀστέρ'ς, Στ'ριάδ'ς καὶ ὑποκ. Στ'ριαδάκου). Βασίλειος (κοιν. Βασίλ'ς) καὶ θηλ. Βασιλική (κοιν. Βασίλω, Βασίλου, Βάσιου καὶ ὑποκ. Βασιλικούλα, Κική). Γεράσιμος (κοιν. Γεράσ'ς), Γεώργιος (κοιν. ἢ Γιώργους (=ος) καὶ ὑποκ. Γιουργάκου) καὶ θηλ. Γεωργία (κοιν. Γιωργία), Γλυκερία, Γρηγόριος (κοιν. Ἀγληγόρ'ς, Γληγόρ'ς, Γόρ'ς). Δημήτριος (κοιν. Μήτσιος, (ὑποκ. Τσιάκου, Τσιάκ'ς) Μήτηρος, Μητρούλιας, Μητρῶνας, Μητράνας καὶ ὑποκ. Τάκης, Τάκ'ς), Διομήδης (καὶ ἀρχ.), Διονύσιος (καὶ ἀρχ.), Δωροθέα (κοιν. Δουροθέα). Εἰρήνη (κοιν. Ρήνα καὶ -Ρήνου), Ἐλένη (καὶ ἀρχ.), Ἐλευθέριος (κοιν. Λεφτέρης καὶ Λιφτέρ'ς) καὶ θηλ. Ἐλευθερία (κοιν. Λιφτιρία καὶ Λιφτέρου), Ἐλισάβετ (κοιν. Λισάβω, Λισάβου καὶ Λισάβη), Ἐπιστήμη (κοιν. Πιστήμω), Ἐρμιόνη (καὶ

ἀρχ.), Εὐανθία (κοιν. Βανθία), Εὐγενία (κοιν. Αὐγενή, Βγινή καὶ Αὐγένου), Εὐδοκία (κοιν. Αὐδοκία), Εὐθύμιος (κοιν. Θύμιος) καὶ θηλ. Εὐθυμία (κοιν. Θυμία), Εὐθαλία (κοιν. Αὐταλία), Εὐφημία, Εὐφροσύνη (κοιν. Φρουσύν' καὶ Φρόσου). Ζωή (κοιν. Ζώιου καὶ ὑποκ. Ζωΐτα), Ἡλίας (κοιν. Λίας), Θεόδωρος (κοιν. Θόδουρος καὶ Θεοδωρῆς) καὶ θηλ. Θεοδώρα (κοιν. Θουδώρα), Θεοδόσιος (κοιν. Θεοδόσ'ς, Θιουδόσ'ς καὶ Θεός, Θεούς), Θεόφιλος (κοιν. Θεόφιλης καὶ ὑποκ. Φιλάκους), Θωμαΐς (κοιν. Θωμαή καὶ ὑποκ. Θωμαΐτσα), Θωμᾶς (κοιν. Θουμᾶς, ὑποκ. Θουμάκους καὶ ξενικῶς Τόμης), Ἰάκωβος (κοιν. Ἰάκουβους), Ἰουλία, Ἰωάννης (κοιν. Γιάνν'ς καὶ θηλ. Γιαννούλα, ὑποκ. Γιαννάκ'ς καὶ Γιαννάκους), Ἰωσήφ (κοιν. Ἰουσήφ). Καλλίνικος, Κλεοπάτρα (κοιν. Κλιουπάτρα), Κωνσταντῖνος (κοιν. Κώτσιους, Κώστας, Κωνσταντῆς καὶ ὑποκ. Κουστάκ'ς, Κουστούλ'ς) καὶ θηλ. Κωνσταντίνα, Κωνσταντινιά, Κωνσταντία (κοιν. Κουστάντου). Λάζαρος (κοιν. Λάζαρης καὶ Λάζαρους), Λουκάς, Λυδία. Μαγδαληνή (κοιν. Μυγδάλου καὶ ὑποκ. Μυγδαλίτσα), Μαρῖνος, Μᾶρκος, Ματθαῖος (κοιν. Μάνθος, Μάνθους καὶ Μανθέας, ὑποκ. Μανθάκους), Μιχαήλ (κοιν. Μιχάλ'ς καὶ Μίχος), Νίκη, Νικόλαος (κοιν. Νικόλας, Νικολός, Κολιός, Κοκόλας καὶ ὑποκ. Νικουλάκ'ς). Ξανθίπη. Ξενοφῶν (καὶ ἀρχ.), Ὀλγα, Ὀλυμπιάς (κοιν. Λυμπιάδα), Ὀρέστης (καὶ ἀρχ.). Παντελεήμων (κοιν. Παντελῆς), Παρασκευή, Παῦλος (κοιν. ἢ Παύλης), Πελαγία, Πέτρος (κοιν. Πέτρους), Πολυξένη (καὶ ἀρχ.), Πολύκαρπος (ὑποκ. Λούλης), Πουλχερία. Σεραφεῖμ, Σοφία (ὑποκ. Σοφούλα), Στέφανος (κοιν. Στέφος), Στυλιανός (κοιν. Στέλιος) καὶ θηλ. Στυλιανή (κοιν. Στέλλα), Σπυρίδων (κοιν. ἢ Σπύρους) καὶ θηλ. Σπυριδούλα (κοιν. Σπυρ'δούλα), Τριαντάφυλλος (κοιν. Τραντάφυλλους, Τραντάφυλλης) καὶ θηλ. Τριανταφυλλιά, Φιλάρετος (κοιν. Φιλάκους), Φιλήμων (καὶ ἀρχ.), Φίλιππος (καὶ ἀρχ.), Φώτιος (κοιν. Φώτης καὶ Φώτ'ς), Φωτεινή (κοιν. Φώτου καὶ ὑποκ. Φουτούλα), Χαράλαμπος (Χαραλάμπης) (κοιν. Μπάμπης καὶ ὑποκ. Χαραλαμπάκους), Χριστίνα, Χρῖστος, (ὑποκ. Τάκους), Χρυσῆ (ὑποκ. Χρυσούλα), Χριστόφορος (κοιν. Χριστόφουρους, Φόρης καὶ ὑποκ. Φουράκους), Χριστόδουλος, Χρυσόστομος (Ἰωάννης) (κοιν. Χρυσόστουμους καὶ Χρυσός, ὑποκ. Χρυσάκους).

Ἄρχετὰ εἶναι καὶ τὰ Ρ ω μ α ῖ κ ἄ - Β υ ζ α ν τ ι ν ἄ ὀνόματα, ὡς:

Αἰμίλιος (κοιν. Μίλιος), Βιργινία, Θεοδόσιος, Θεόφιλος, Θεοδώρα, Ἰουλία (καὶ χριστ.), Ἰουστίνη, Εὐδοξία (κοιν. Αὐδοξία), Κωννος, Κασσιανή, Μᾶριος (ὑποκ. Μαράκους), Μᾶρκος (καὶ χριστ.) Πουλχερία, Φώτιος κ. ἄ.

Εὐάριθμα εἶναι καὶ τὰ ε ὕ ρ ω π α ῖ κ ἄ ὀνόματα, ὡς:

Ἄλικη, Ἄμαλία (κοιν. Ἄμαλιῶ καὶ ὑποκ. Ἄμαλίτσα), Ἄδελαις, Βα-

λανσία, Βαλεντίνη (κοιν. Ντίνα), Βερόνη (κοιν. Βιρών'), Βίκτωρ (κοιν. Βίκτωρας), Βικτωρία (κοιν. Βικτώρου), Βύρων, Ἐλεονώρα (κοιν. Λεονώρα καὶ Λεονώρου), Ἰσαβέλλα (κοιν. ἢ Σαβέλλα), Ἐλμίνη (κοιν. Μίνα), Λουίζα, Μαργαρίτα (κοιν. Ρίτα), Ναπολέον (κοιν. Ναπουλέους καὶ Πολύζος), Ὀλγα, Ροζαλία, Σόνια, Φρειδερίκη (κοιν. Βίκ').

Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ διὰ φ ο ρ α ἄ λ λ α ὀνόματα, ὡς:

Ἄγγελος (κοιν. Ἄγγιλος καὶ ὑποκ. Ἄγγιλάκ'ς), Ἄγγελικὴ (κοιν. Ἄγγέλω καὶ Ἄγγέλου), Ἄννετα, Ἄνθη, Ἄγορῆ ἢ Ἄγορίτσα (κοιν. Ἄγώρω καὶ Ἄγώρου, ὑποκ. Ἄγορούλα), Ἀριστεά (ὑποκ. Ἀριστούλα), Ἀνδρονίκη (κοιν. Ἀντρονίκ' καὶ Νίκ'), Ἀρχοντῆς, Ἀστεριάδης (πρὸς ἀνωτ. Ἀστέριος), Βέτη, Γαρυφαλλιά (κοιν. Γαρουφαλλιά καὶ Γαρ'φαλλιά), Γιώτας (Παναγιώτης). Ἀξιοσημείωτον τὸ λογοπαίγνιον, τὸ λεγόμενον διὰ τὸν Παναγιώτην (Γιώταν) Πιστρίκαν καὶ τὴν Ἦταν Γκίκα:

— Τί κάνεις, Γιώτα;

— Καλά, Ἦτα! (Ι - Η).

Διαμάντω (κοιν. Διαμάντου καὶ ὑποκ. Μαντούλα), Δώρα, Ἐλενα, Ἐσωτόκριτος (κοιν. Ρωτόκριτους καὶ Ρωτόκριτης), Εὐσταθία (κοιν. Στάθου) Εὐτυχία (κοιν. Φτυχία), Ζήσης (καὶ ὡς ἐπώνυμον), Ἦτα, Ἰσκαρία (κοιν. Σκαρία), Καλλιθέα, Κλαίρη, Κυριάκος, Λεμονιά (ὑποκ. Λεμονίτσα), Λαυκρατία (κοιν. Κράτου), Λευκή, Μαίρη, Μαριάνθη (κοιν. Μαριάνθ'), Μαριγούλα, Νέλλη (κοιν. Νέλλα), Νικήστρατος (κοιν. Νικήτας), Νεράιδα, Περιστεέρα, Πιπίνα, Πολυτίμη, Ροδάνθη (κοιν. Ρόδω καὶ Ρόδου, ὑποκ. Ροδούλα), Ρωμαλέα (κοιν. Ρουμαλέα), Σταματία (κοιν. Σταμάτου), Στάσα, Στεργιανή (κοιν. Στιργιάνου), Στέργιος (ὑποκ. Στιργιούλ'ς), Ρήγας, Χαϊδούλα, Χρυσουγή, Ὑψηλάντης.

Ἴσως δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας τὸ γεγονός ὅτι μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν Καναλιωτῶν ὑπάρχουν πάρα πολλὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Τοῦτο ἐξ ἄλλου συνέβη εἰς ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν καὶ δὴ εἰς τὴν Ἠπειρον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως τῆς Τουρκοκρατίας· ὁ πονηρὸς μάλιστα Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωννίων τὸ παρετήρησε αὐτό, ὅτι δηλαδὴ παραλλήλως πρὸς τὰ Χριστιανικὰ ἔδιδον καὶ ὀνόματα ἐνθυμίζοντα τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ ἡ φράσις του: Βλέπω πὼς ἀφήσατε τοὺς ἀγίους καὶ γυρίσατε στὴν ἀρχαιότητα... Ἦτο αὐτὸ ὄχι ἀπλῶς δεῖγμα τῆς συνεχείας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ μία μορφὴ ἀντιστάσεως κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ μία προσπάθεια νὰ κρατήσῃ τὸ δουλωμένον γένος ἀσάλευτον τὴν πίστιν του εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του καὶ τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, τὰς δύο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐστήριζον τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν μα-

κράν περίοδον τῆς δουλείας καὶ συνετέλεσαν, ὥστε κατὰ τὴν Ἐπανάστα-
σιν τοῦ 1821 νὰ γραφοῦν σελίδες δόξης καὶ ἀφθάστου μεγαλείου καὶ νὰ
πιστεῦσιν οἱ φιλέλληνες ὅτι ἀνεβίωσεν ἡ ἀρχαία Ἑλλάς...

Τοιοτοτρόπως μεταξὺ τῶν πολλῶν ὀνομάτων Ἁγίων τῆς Ἐκκλη-
σίας μας θὰ εὑρομεν πάμπολλα καὶ ἐκ τῆς Ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ς ἁ ρ-
χ α ι ὀ τ η τ ο ς (μυθολογίας, λογοτεχνίας, ἱστορίας κλπ.) μέχρι τοιού-
του μάλιστα σημείου, ὥστε καὶ σήμερον πολλοὶ νὰ λέγουν: «Κανάλια, τὸ
χωριὸν μὲ τὰ ἀρχαία ὀνόματα». Ἀναφέρω κατωτέρω ἀλφαβητικῶς ὅσα
ἐξ αὐτῶν φέρουν σύγχρονοι Καναλιῶται:

Ἄγαθοκλῆς (κοιν. Ἄγαθές), Ἄγαμέμνων (κοιν. Γαμέμνονας καὶ Γραμ
μένος), Ἄθηνᾶ, Ἀλεξάνδρα, Ἀλέξανδρος (κοιν. Ἀλέκος καὶ Ἀλέξης), Ἀλ-
κιτιάδης (κοιν. Ἀλκιδιάδ'ς), Ἀλκμήνη, Ἀνδρομάχη (κοιν. Ἀντρομάχ' καὶ
Μάχη), Ἀντιγόνη, Ἀντιόπη, Ἀρετὴ (κοιν. Ἀριτὴ, Ἀρέτου καὶ ὑποκ. Ἀριτού-
λα), Ἄρης, Ἀριάδνη (κοιν. Ἀριάδα), Ἀρίσταρχος, Ἀριστείδης (κοιν. Ἀρι-
στείδ'ς), Ἀρίστιππος, Ἀριστομένης (κοιν. Ἀριστουμέν'ς, Μένης καὶ Μένι-
ος), Ἀριστοτέλης (κοιν. Ἀριστουτέλ'ς, Τέλ'ς), Ἄρτεμις (κοιν. Ἄρτεμη),
Ἄρτεμισία, Ἀσπασία, Ἀστερία (κοιν. Ἀστιρία), Ἀστέριος (καὶ χριστ.),
Ἀφροδίτη (κοιν. Ἀφρουδίτ' καὶ Ἀφρούδου), Ἀχιλλεύς (κοιν. Ἀχιλλέας).
Δανάη, Δάφνη (κοιν. Δάφνου), Δέσποινα (καὶ χριστ.), Δευκαλίων, Δή-
μητρα, Δημοσθένης (κοιν. Δήμος), Δημοφῶν (κοιν. Φώντας), Διομήδης
(κοιν. Διομήδ'ς), Διονύσιος (κοιν. Διονύσ'ς καὶ Νιόνιος). Ἐλένη (κοιν.
Λέν'), Ἐλλη, Ἐλπινίκη (κοιν. Ἀλπινίκ'), Ἐπαμεινώνδας (κοιν. Παμει-
νώντας καὶ Νώντας), Ἐρατοσθένης (κοιν. Τέν'ς), Ἐριφύλη (κοιν. Ἀρι-
φύλ'), Ἐρμιόνη (κοιν. Ἀρμιόν'), Εὐκλείδης (κοιν. Φικλείδ'ς), Εὐριπίδης
(κοιν. Αὐριπίδ'ς), Εὐρύκλεια (κοιν. Αὐρύκλεια), Εὐτέρπη (κοιν. Φτέρπ'),
Εὐφροσύνη (καὶ χριστ.). Ἡλέκτρα (κοιν. Λέχτρα), Ἡρακλῆς, Θάλεια, Θε-
μιστοκλῆς (κοιν. Θιμουστακλῆς), Θεόκριτος (κοιν. Θιόκριτους καὶ Θιόκρι-
της), Θέτις (κοιν. Θέτη), Θουκυδίδης (κοιν. Δίδης), Θρασύβουλος (κοιν.
Θρασύβουλους καὶ Θρασύβουλης), Ἴπποκράτης (κοιν. Ἴππουκράτ'ς), Ἴ-
σμήνη (κοιν. ἡ Ἑσμήν'), Ἴφιγένεια (κοιν. ἡ Φιγένεια), Καλλικράτης (κοιν.
Καλλίκρατους), Καλλιόπη (ὑποκ. Καλλιοπίτσα καὶ Πιπή), Καλλιρρόη
(κοιν. Καλλιρρώ), Καλλίστρατος, Κίμων (κοιν. Κίμος), Κλέαρχος (κοιν.
Κλέαρχους καὶ Κλέαρχης), Κλεόμβροτος, Κλεομένης (κοιν. Κλιουμέν'ς),
Κλεονίκη (κοιν. Κλιουνίκ'), Κλεοπάτρα (κοιν. Πάτρα' καὶ χριστ.), Λευκο-
θέα (κοιν. Λιφκουθέα καὶ Λεύκου). Λεώκριτος (κοιν. Λιώκριτους καὶ
Λιώκριτης), Λεωνίδας (κοιν. Λιωνίδας), Μαντῶ (ὑποκ. Μαντούλα), Μεγα-
κλῆς (κοιν. Μέγας), Μελπομένη (κοιν. Μέλω καὶ Μέλω), Μενέλαος
(κοιν. Μινέλα(γ)ους, Μέλας καὶ ὑποκ. Μιλάκους), Μερόπη (κοιν. Μιρόπ'),
Μιλτιάδης (κοιν. Μέλτας), Ναυσικᾶ, Νεοκλῆς (κοιν. Νιουκλῆς), Νέστωρ

(κοιν. Νέστουρας). Ξανθίπη, Ξενοφῶν (κοιν. Ξινουφών'ς), Ὀδυσσεύς (κοιν. Δυσσεάς), Ὀλυμπία (κοιν. Λυμπία), Ὀλυμπιάς (καί χριστ.), Ὀρέσσης (κοιν. Οὐρέστ'ς), Οὐρανία (ὑποκ. Οὐρανίτσα), Παρθενόπη, Πάρις. Ἀξιοσημείωτον τὸ λογοπαίγνιον, τὸ λεγόμενον διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Βαΐου Σδρόλια:

Πάρι (=πάρε), Λούλη, τοῦ Θουμᾶ
 κι σύ, Θουμᾶ, τοῦ Δίδη
 κι σύ, Δίδη, τὴν Ἀντιγόν'
 κι ἡ Ἀντιγόν' τοῦ Βάιου
 (Πάρις, Δίδης — παίρνω, δίδω)

Παυσανίας (κοιν. Παφανίας), Πελοπίδας (κοιν. Πιλουπίδας), Περικλῆς, Περσεφόνη (κοιν. Πιρσιφόν'), Πηνελόπη (κοιν. Πηνιλόπ' καὶ Πηνιλιὰ), Πολυδεύκης (κοιν. Πολυδέχτ'ς), Πολυξένη (κοιν. Πουλυξέν'), Ποσειδῶν (κοιν. Πουσειδῶν'ς), Πυθαγόρας, Ροδόπη (κοιν. Ρουδόπ'), Σόλων (κοιν. Σόλος), Σοφοκλῆς (κοιν. Σουφουκλῆς), Σωκράτης (κοιν. Σουκράτ'ς). Τηλέμαχος, Τιμολέων (κοιν. Τιμουλέους, Τίμος καὶ ὑποκ. Τιμουλάκ'ς), Φαίδρα, Φαίδων (κοιν. Φαῖδος), Φιλήμων (κοιν. Φιλέμος), Φίλιππος (κοιν. Φίλ'ππας), Φιλομήλα, Φρύνη, Φωκίων, Χαρίκλεια, Χαρίλαος (κοιν. Χαρίλα(γ)ους καὶ Χαρλιός' ὑποκ. Χαρλάκ'ς).

Πολλὰ λοιπὸν τὰ ὀνόματα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς παραδόσεως. Μεγάλῃ γενικῶς καὶ ἡ ποικιλία τῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων τῶν Καναλιωτῶν, καθὼς ἐξ ὧσων γράφομεν ἀνωτέρω προκύπτει. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ποικιλία αὐτὴ ὀφείλεται κυρίως: εἰς τὸ *διὰ χυτον θρησκευτικόν συναίσθημα* τῶν Καναλιωτῶν, εἰς τὴν *προσπάθειαν* νὰ ἀναβιώσῃ ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ παράδοσις καὶ ἀκόμη εἰς τὴν *ἐπίδρασιν* τῶν *γρομμάτων*. Ἀνέκαθεν δηλαδὴ οἱ Καναλιῶται ἠγάπων καὶ εἶχον ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς Ἐπιστήμας καὶ ἠρέσκοντο νὰ δίδουν εἰς τοὺς ἀναδεκτοὺς τῶν ὀνόματα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως, καθὼς καὶ ὀνόματα προσωπικοτήτων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Εὐρώπης ἢ καὶ ἀπλῶς ὀνόματα, τὰ ὅποια διὰ διαφόρους λόγους τοὺς ἐντυπωσίαζον. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὰ ὀνόματα τῶν Καναλιωτῶν φαίνεται ἀνάγλυφος τρόπος τινὰ ἢ *ἐλληνοχριστιανικὴ παράδοσις* ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ δὲν παρατηρεῖται ἡ μονοτονία, ἡ ὅποια διακρίνει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα τῶν κατοίκων ἄλλων χωρίων.

Γάμος

Ο ΓΑΜΟΣ¹ είναι ένας μεγάλος σταθμός εις την ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ εὐχή, ἡ ὁποία πολὺ συνήθως λέγεται: «ἄιντε καὶ στὸ γάμο σου!». Ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως πῶς γίνεται ὁ γάμος, καθὼς καὶ αἱ διάφοροι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν κατ' αὐτόν.

Σύναψις συνοικεσίου

Οἱ περισσότεροι γάμοι γίνονται μὲ συνοικέσιον, χωρὶς βεβαίως νὰ λείπουν καὶ αἱ περιπτώσεις γάμου «ἀπὸ ἀγάπης», ἔρωτα δηλ., ἢ ἀκόμη καὶ διὰ τῆς βιαίας ἀπαγωγῆς ἢ μᾶλλον ἀλληλοαπαγωγῆς τῶν νεονύμφων εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς των δὲν ἐγκρίνουν τὴν ἔνωσιν. Συνήθως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παίζουν πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν σύναψιν ἐνὸς συνοικεσίου, εἶναι τὸ «οἰκονομικὸ» καὶ τὸ «οἰκογενειακὸ», ἢ οἰκονομικὴ δηλαδὴ κατάστασις καὶ κοινωνικὴ θέσις τῶν μελλονύμφων (πρὸβλ. τὴν παροιμίαν: «πάρε νύφ' ἀπὸ σειρὰ» καὶ τὴν φράσιν «νύφ' ἀπὸ σπῖτ'», ἀπὸ ὀνομαστῆ δηλ. οἰκογένεια). Παρὰλλήλως ὅμως λαμβάνονται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἀρεταὶ τῶν μελλονύμφων, αἱ ὁποῖαι διὰ μὲν τὸν ἄνδρα εἶναι ἡ «λεβεντιά», ἡ ἐξυπνάδα, ἡ ἐργατικότης καὶ ἰδιαιτέρως ἡ χρησιότης τοῦ χαρακτῆρος, διὰ δὲ τὴν γυναῖκα ἡ «ὀμορφιά», ἡ σωματικὴ ὑγεία καὶ εὐρωστία, ἡ ἰκανότης δι' ἀγροτικὰς ἐργασίας, ἡ δεξιότης περὶ τὰ οἰκιακὰ (ἢ «νοικοκυροσύνη») καὶ ἡ «τιμῆ», ἡ ἀγνότης δηλαδὴ.

Ἔτσι λοιπὸν στέλλεται ἓνας συγγενὴς ἢ καὶ φίλος τοῦ μέλλοντος γαμπροῦ, διὰ νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ διαπιστώσῃ τὴν διὰθεσιν ἐκ μέρους τῶν οἰκείων τῆς νύμφης. Πολλάκις ὅμως γίνεται καὶ τὸ ἀντίθετον· ὁ προξενητὴς δηλ. ἀποστέλλεται ἀπὸ τὸ «συγγενολόι» τῆς νύμφης εἰς τὸ σπῖτι τοῦ γαμπροῦ. Ἄν τὰ πράγματα βαίνουν εὐνοϊκῶς, οἱ πατέρες τῶν μελλονύμφων πλησιάζουν καὶ κανονίζουν κατὰ πρῶτον λόγον τὴν προῖκα (εἰς χρῆμα, κτήματα κλπ.) καὶ κατὰ δεύτερον λόγον πότε περὶπου θὰ γίνῃ ἡ τελετὴ τοῦ γάμου.

Ἄφου συμφωνήσῃν εἰς αὐτὰ τὰ βασικά, συγκεντρώνονται οἱ στενότεροι συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύμφης εἰς ἓνα καφενεῖον. Ἐκεῖ

1. Τὰ τοῦ γάμου ἐκτίθενται κάπως διεξοδικότερον· εἶναι βελτιωμένη πῶς καὶ συμπληρωμένη μὲ περισσότερα στοιχεῖα ἡ ἐργασία μου ὡς πρωτοετοῦς φοιτητοῦ εἰς τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας· τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑλικοῦ ὀφείλω κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸν μακαρίτην τὸν πατέρα μου Νικόλαον Ζήσην ὅς εἶναι αἰωνία του ἡ μνήμη. Μερικαὶ συμπληρωματικαὶ πληροφορίαι προσέρχονται ἀπὸ τὸν Γυμνοῦχον κ. Θεοδόσιον Θέον καὶ τὸν διδάσκαλον κ. Νικόλαον Νηρέγκαν.

Περὶ τοῦ γάμου πρὸβλ. καὶ ἄνωτ., Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 203 κ.έ.

σηματίζουν κύκλον και ἀρχίζουν νὰ πίνουν, «γ ι ἀ ν' ἀ κ ο υ σ τ ο ὤ ν». Εἰς τὰς προπώσεις των εὔχονται ὅλοι «χαῖρολίτ'κα». Εἰς τὸ τέλος δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ μεταβαίνουν μὲ τραγούδια εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης «ἔτσι γιὰ τὸ καλό», καθὼς λέγουν. Ἐκεῖ θὰ τοὺς κεράσῃ ἡ νύφη και, ἀφοῦ τραγουδήσουν και φέρουν ἀπὸ «καμμὰ γύρα», διαλύονται.

Ἄρραβῶνες

Μὲ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν γίνονται και οἱ ἀρραβῶνες, δηλ. «ἀ λ ἄ ξ ο υ ν τ ἄ δ α χ λ ἰ δ ι α». Τὸ ἀπόγευμα μᾶς Κυριακῆς ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ μὲ μερικὰ ἄλλα ἄτομα συγγενικά και ἠλικιωμένα — περιττὸς πάντως ἀριθμὸς, διότι ἄρτιος δὲν ἐπιτρέπεται—θὰ μεταβῇ εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης μὲ τὸ δακτυλίδι τοῦ γαμπροῦ τακτοποιημένον μέσα εἰς ἓνα λευκὸν μεταξωτὸν μαντήλι μὲ ὀλίγα κουφέτα, βαμπάκι και γλυκά. Θὰ τοὺς ὑποδεχθῶν ἐκεῖ οἱ «συμπεθέροι» και θὰ φέρῃ και ἡ νύφη μέσα εἰς ἓνα πιάτο τὸ ἰδικὸν τῆς δακτυλίδι, ὁμοίως τακτοποιημένον και μὲ ὀλίγον ρύζι. Σηκώνεται τότε ὁ πατέρας τῆς νύφης, παίρνει και τὰ δύο μαζί τὰ δακτυλίδια και εὔχεται: «Νὰ μᾶς ζήσουν, ν' ἀσπρίσουν, νὰ γηράσουν και καλά τους στέφανα». Τὸ «ν' ἀσπρίσουν, νὰ γηράσουν» τὸ λέγει ἐφάπτων τὰ δακτυλίδια εἰς τὰ γένια του. Τὴν ἰδίαν εὐχὴν λέγουν ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι μὲ τὴν σειρὰν των και κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας των τὰ δακτυλίδια. Κατόπιν ἡ νύφη θὰ πάρῃ τὰ δακτυλίδια ἀπὸ τὸ πιάτο και θὰ δώσῃ τὸ μὲν ἰδικὸν τῆς εἰς τὸν πατέρα τοῦ γαμπροῦ, τοῦ δὲ γαμπροῦ εἰς τὸν πατέρα τῆς. Θὰ μοιράσῃ ἐν συνεχείᾳ τὰ κουφέτα εἰς τοὺς παρόντας, οἱ ὅποιοι συγχρόνως τῆς εὔχονται «καλὰ στέφανα».

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἱεροτελεστία τῶν ἀρραβῶνων και ἀρχίζει κατόπιν τὸ κέρασμα διαφόρων γλυκῶν, οὔζου, μεζέδων κλπ. και γίνεται ἓνα πραγματικὸν γλέντι. Τὸν χορὸν σύρει ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ, τὸν κρατεῖ ἀπὸ τὸ χέρι ἡ νύφη και τοῦ ἀρχίζει αὐτὴ τὸ πρῶτον τραγούδι: «Ὅσα κι ἂν πιράτησα» κλπ.¹ Ἀφοῦ διασκεδάσουν, προτοῦ φύγουν, ἡ νύφη «μαντηλών' οὐλ' τοῖ συμπιθέρ'». Εἰς τὸν μέλλοντα πεθερόν τῆς προσφέρει διάφορα φροῦτα, γλυκά, κάλτσες και μαντήλι ὡς χαιρετίσματα. Ἐνῶ φεύγουν οἱ συμπεθέροι και ἀποχαιρετοῦν διὰ χειραφίας τὴν νύφην, τῆς δωρίζουν συγχρόνως χρήματα, κατὰ προτίμησιν κέρματα ἀσημένια, μὲ μόνην τὴν συμβολικὴν εὐχὴν: ν' ἀσπρίσουν και νὰ γηράσουν, ὅπως ἄσπρα και ἄφθαρτα εἶναι και τὰ νομίσματα.² Ἀπὸ ἐδῶ και πέρα ὁ γαμπρὸς εἶναι πλέον ἐλεύθερος νὰ πηγαίῃ εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης μόνος του ἢ μὲ ἄλλους.

1. Βλ. ἄνωτ. σελ. 310, ἀριθ. 69.

2. Πρὸβλ. καὶ ἄνωτ. σελ. 342.

Ἄξιζει νὰ σημειωθῆ ἔδῳ ὅτι παλαιότερον τὰ «σεβάσματα» ἐγίνοντο γνωστά εἰς τὸ χωριὸ ὡς ἐξῆς: Καθ' ἣν στιγμὴν τρεῖς ἢ πέντε (πάντοτε ἀριθμὸς περιττός) ἀντιπρόσωποι τοῦ γαμπροῦ «ἄλλαζαν δαχλίδια» εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης, ἔρριπτον πυροβολισμοὺς —συνήθως μὲ γκρὰ— ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνταπῆντων μὲ ἀναλόγους πυροβολισμοὺς ἀπὸ τὰ σπίτια τους οἱ φίλοι καὶ στενοὶ συγγενεῖς. Πολλοὶ μάλιστα γαμπροὶ ἐμοίραζον μπαρούτι εἰς τοὺς φίλους των, διὰ νὰ τοὺς χαιρετίσουν τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ νὰ γίνῃ μεγάλος «ντόρος», νὰ θουίξῃ τὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ φράσις «θ' ἀκούσουμι μπούμ;», δηλ. θὰ ἀρραβωνιασθῆς;

Ἐπίσημα

Εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἀρραβῶνας, ἀλλὰ γίνονται καὶ χωριστά. Εἰς τὰ ἐπίσημα θὰ λάβουν μέρος περισσότεροι καὶ κυρίως οἱ νεώτεροι, ἐνῶ εἰς τοὺς ἀρραβῶνας θὰ μεταβοῦν μόνον ἠλικιωμένοι. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον γίνονται τὰ ἐπίσημα εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀνταλλαγὴ δώρων μεταξὺ γαμπροῦ καὶ νύφης καὶ τῶν οἰκείων αὐτῶν. ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ξεφάντωμα τῆς χαρᾶς καὶ ἡ διασκέδασις. Ὁ γαμπρὸς θὰ πάρῃ διὰ τὴν νύφην φόρεμα, τσάνταν, ὀμπρέλαν, κάλτσες, ὑποδήματα, παντόφλες, καλλυντικὰ κλπ., καθὼς καὶ ἄλλα δῶρα μικρότερα διὰ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας τῆς. Θὰ φροντίσῃ ὅμως νὰ μὴ τῆς πάρῃ ψαλίδι, «γιὰ νὰ μὴ λήῃ τὸ στόμα τῆς πολλά, ὅπως τὸ ψαλίδι συνέχεια κόβει, κόβει...». Ἡ νύφη πάλιν θὰ ψωνίσῃ διὰ τὸν μνηστῆρα τῆς ὑποκάμισον, κάλτσες, πιζάμες, μαντήλι καὶ γραβάταν ἐνίοτε (κατὰ τὰ παλαιότερα χρόνια), καθὼς καὶ ἄλλα δῶρα διὰ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ γαμπροῦ.

Ἀφοῦ συγκεντρωθῆ ἡ πομπὴ εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ξεκινοῦν μὲ τὰ δῶρα εἰς κἀνιστρα. Ἡ πομπὴ δύναται νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἄτομα πάντως καὶ ἔδῳ ὁ ἀριθμὸς πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ εἶναι περιττός. 25 π.χ. ὄχι 26, 29 ναί, 30 ὅμως ὄχι. Εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης τοὺς ὑποδέχονται μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ τοὺς σερβίρουν διάφορα γλυκὰ. Ἀφοῦ ἐτοιμασθῆ τὸ τραπέζι, ὁ πατέρας τῆς νύφης λαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν. Σηκώνεται, κάνει τὸν σταυρὸν του καὶ προσφωνεῖ: «Καλωσορίσατε, νὰ τοὺς χαιρώμεθα, καλὰ καὶ τίμια στέφανα, στὰ παιδιὰ σας (διὰ τοὺς ἔχοντας παιδιὰ ἀνύπαντρα), στὰ δικά σας (διὰ τοὺς ἐλευθέρους)». Καὶ ἀπαντοῦν ὅλοι καταλλήλως: «Νὰ τοὺς χαιρέσαι, καὶ στὰ μικρότερα (ἐὰν ὑπάρχουν), καλὰ στέφανα» κλπ. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ θὰ ἀπαιτήσουν ὅλοι πρῶτον ἀπὸ τὴν νύφην νὰ «πῆ ἓνα τραγούδι καθιστό», «τ ο ὦ τ ρ α π ε ξ ι ο ὦ», καὶ κατόπιν ἀπὸ τὸν γαμπρὸν. Ἡ νύφη θὰ τραγου-

δήση τό: 'Απόψε στὸ σπιτάκι μου ν εἶχα χαρὰ μεγάλη... καὶ ὁ γαμπρὸς τό: 'Απόψε μαυρομάτα μου σὲ σένα θέλ' νὰ μείνου...'¹

Μετὰ τὰ ἐπιτραπέζια αὐτὰ ἄσματα θὰ ἀρχίσουν τὸν χορὸν καὶ πρῶτοι πρῶτοι θὰ χορεύουν ἢ νύφη μὲ τὸν γαμπρὸν καὶ θὰ ἀκολουθήσουν οἱ ἄλλοι. Μέχρι τέλους ὁ μεζές, τὸ κρασί, αἱ εὐχαὶ διαδέχονται ἀλληλα. Ὅταν τελειώσῃ ἡ διασκέδασις, θὰ τοὺς προσφέρουν γλυκὸ καὶ οὐζο καὶ θὰ εὐχηθοῦν διὰ τελευταίαν φορὰν. Ἐν συνεχείᾳ θὰ «μ α ν τ η λ ὡ σ η» ἢ νύφη τοὺς συμπεθέρους καί, ἀφοῦ πάρουν τὰ κάνιστρα μὲ τὰ δῶρα ἐκ μέρους τῆς νύφης, τὴν χαιρετοῦν ἕνας ἕνας διὰ χειραψίας καὶ τῆς φιλοδωροῦν χορήματα, κατ' ἐξοχὴν ἀσημένια.

Ἡ ἑβδομάς τῶν ἐτοιμασιῶν

Ὁ γάμος γίνεται συνήθως τὴν Κυριακὴν (εἰς σπανίας περιπτώσεις γίνεται κατ' ἄλλην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος). Εἰς τὴν πραγματικότητά ὁ γάμος ἀρχίζει, «κινάει», ἀπὸ τὴν Δευτέραν καὶ τελειώνει πάλι τὴν ἄλλην Δευτέραν. Ἀπὸ ἐδῶ ἔχει τὴν ἀρχὴν του καὶ τὸ παροιμιῶδες ἐκεῖνο: «κ ί ν σ ι ἢ γ ά μ ο υ ς». Ἄπαξ καὶ «κίνησε» τίποτε πλέον δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸν σταματήσῃ.

Τὴν Δευτέραν, πρώτην ἡμέραν τῆς ἐτοιμασίας, ὁ γαμπρὸς στέλλει ἕνα συγγενῆ του εἰς τὸν μύλον, διὰ νὰ ἀλέσῃ. Δὲν θὰ μεταβῇ ὅμως ἀπλῶς καὶ τυχαίως. Θὰ τὸν ἐφοδιάσῃ μὲ κουλούραν, ἀνάλογον φαγητὸν καὶ κρασί διὰ τὸν μυλωνᾶν, ὁ ὁποῖος θὰ τοῦ ἀλέσῃ ἐκ τῶν πρώτων, ἀσχέτως ἂν ἔχουν ἄλλοι σειράν. Θὰ φάγουν μαζὶ μὲ τὸν μυλωνᾶν, θὰ πιοῦν κρασί. θὰ κερᾶσουν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ θὰ εὐχηθοῦν «ῶ ρ α κ α λ ἦ κ α ἰ τ ἦ χ α ρ ά». Ἐξ ἄλλου αὐτὴ ἡ εὐχὴ κατ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα «δίνει καὶ παίρνει».

Εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴν ἰδίαν ἡμέραν θὰ συγκεντρωθοῦν συγγενικά κορίτσια καὶ φιλενάδες τῆς νύφης, διὰ νὰ πλύνουν τὰ προικιά. Τὰ κορίτσια αὐτὰ θὰ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἔχουν καὶ πατέρα καὶ μητέρα ἐν τῇ ζωῇ. Κάθε τι τὸ λυπηρὸν καὶ τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει θάνατον θὰ πρέπει νὰ ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τὸ πανηγύρι αὐτὸ τῆς χαρᾶς. Ἡ παρουσία του δύναται νὰ μεταδώσῃ ἀθυμίαν καὶ νὰ προκαλέσῃ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν θάνατον εἰς τοὺς μελλονόμενους· δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ λαμβάνωνται «χίλιες δυὸ» προφυλάξεις. Οἱ παρευρισκόμενοι ρίπτουν μέσα εἰς τὴν σκάφην κέρματα καὶ ὀλίγον βαμπάκι. Τὰ νομίσματα αὐτὰ τὰ παίρνουν τὰ κορίτσια καὶ τὰ τοποθετοῦν τὸ θράδν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι των, διὰ νὰ ὄνειρευθοῦν «ποιὸν θὰ πάρουν» (ὄνειρομαντεία). Τὸ

1. Βλ. ἀνωτ. σελ. 310, ἀριθ. 70 καὶ 71

μεσημέρι θὰ τὰ φιλοξενήσῃ ἢ νύφη καί, ὅταν ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα τελειώσῃ τὸ σιδέρωμα, θὰ «τὸ στήσουν στὸ χορὸ».

Τὴν Τρίτην καὶ Τετάρτην οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῆς νύφης θὰ τῆς προσφέρουν τὰ δῶρα τὰ δῶρα πρέπει νὰ συνοδεύωνται μὲ ὀλίγα «σπυριὰ ρύζι» καὶ θαμπάκι, σύμβολα γονιμότητος καὶ μακροζωίας.¹ Τὴν Τετάρτην ἐπίσης ὁ γαμπρὸς θὰ καλέσῃ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς του.

Τὴν Πέμπτην ἐντείνονται αἱ προετοιμασίαι. Ὁ γαμπρὸς μὲ δύο ἄλλους, τρεῖς δηλ. ἐν συνόλῳ, θὰ προσκαλέσῃ τὸν νουνόν. Εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ κουλούραν, κρέας ψητὸν καὶ κρασί. Ἐνάλογον ἐτοιμασίαν ἔχει καὶ ὁ νουνός. Ἐκεῖ θὰ φάγουν καὶ θὰ «σύρουν λίγο καὶ τὸ χορὸ». Τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας ὁ ἀριθμὸς πρέπει νὰ εἶναι περιττός καὶ νὰ ἀποφεύγεται ὁ ἄρτιος ἐρμηνεύεται, ὡς ἐπληροφορήθημεν, ἀπὸ τὴν ἔξις πρόληψιν: Ἀποφεύγεται δηλαδὴ ὁ διπλὸς ἀριθμὸς, διὰ νὰ μὴ κάνουν οἱ μελλονύμφοι δίδυμα, «διπλάρικα παιδιὰ». Τὴν ἰδίαν ἡμέραν κόπτεται καὶ τὸ νυμφικὸν λευκὸν φόρεμα. Ὁ γαμπρὸς καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι παρίστανται εἰς τὸ κόψιμον, ρίπτουν χρήματα ἐπάνω εἰς τὸ φόρεμα καὶ εὐχονται «καλὰ στέφανα». Τὰ χρήματα τὰ παίρνει ἡ μοδίστρα. Τὸ βράδυ τῆς Πέμπτης ὁ γαμπρὸς καὶ ὁ πατέρας του ἢ κάποιος ἄλλος πηγαίνουν εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης, διὰ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔταξε. Ἀφοῦ ὁ πεθερὸς μετρήσῃ «τὸ προικιδ» εἰς τὸν γαμπρόν, ὁ γαμπρὸς θὰ τοῦ ἀφήσῃ ἓνα μικρὸν ποσόν, ὡσὰν κέρασμα. Τὸ ἴδιο βράδυ «θ' ἀναπιάσουν καὶ τὰ προζύμια» εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. Κορίτσια καὶ ἀγόρια θὰ μεταβοῦν μὲ τραγούδια νὰ πάρουν νερὸ ἀπὸ τὴν βρύσην. Τὸ προζύμι θὰ τὸ «ἀναπιάσῃ» ἓνα παιδί, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς του ἐν τῇ ζωῇ. Κατὰ τὸ «ἀνάπιασμα» τοῦ πετοῦν εἰς τὸ πρόσωπον οἱ ἄλλοι ἀλεύρι καὶ γελοῦν.

Τὴν Παρασκευὴν συγγενικὰ κορίτσια, ποὺ ἔχουν πατέρα καὶ μητέρα ἐν τῇ ζωῇ, θὰ ζυμώσουν τὸ ψωμί τοῦ γάμου εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. Τὸ Σάββατον θὰ καλέσουν ὅλους τοὺς συγγενεῖς, γείτονας καὶ φίλους, οἱ ὁποῖοι θὰ προσφέρουν εἰς τὴν νύφη τὰ δῶρα τοῦ γάμου.² Σήμερον ἐπεκράτησε τὸ κάλεσμα νὰ γίνεται δι' ἐγγράφων προσκλήσεων. Παλαιότερον ὁμοῦς ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς «καλεστέδες», ἀγόρια δηλαδὴ συγγενικὰ τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, τὰ ὁποῖα περιήγοντο τὰ σπύτια τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων τῶν μελλονύμφων «μὲ μιὰ

1. Πρὸβλ. καὶ κατωτέρω ὅσα γράφονται διὰ τὰ «καλορίζικα» τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ «κατὰ χύσματα» τῶν ἀρχαίων.

2. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἤρχισαν νὰ προσφέρονται δῶρα καὶ εἰς τὸν γαμπρόν ἐκ μέρους γειτόνων, φίλων καὶ συγγενῶν, ἐνῶ παλαιότερον τοῦ αὐτὰ προσεφέροντο μόνον εἰς τὴν νύφη.

κόφρα κρασί» και τούς «καλοῦσαν» εἰς τοὺς γάμους. Οἱ «καλεστιάδες», προτείνοντες τὴν κόφραν, ἔλεγον: Εἴστε καλεσμένοι ἀπὸ τὸν τάδε (ἢ στὸ γάμο τοῦ τάδε). Οἱ προσκαλούμενοι ἔπαιρναν τὴν κόφραν, «ρουφουσαν λίγο κρασί» και ἠῦχοντο: Ὡρα καλὴ και τὴ χαρὰ, καλὰ στέφανα και στὰ δικά σας (ἢ στὶς χαρὲς σας). Τὸ πρωτὶ ἐπίσης τοῦ Σαββάτου θὰ σφάζουν και οἱ μὲν και οἱ δὲ τὰ «σφαχτὰ» και θὰ ἐτοιμάσουν τὰ φαγητὰ διὰ τὸ βράδν. Τὸ βράδν τοῦ Σαββάτου ὁ γαμπρὸς μαζί μὲ μερικοὺς ἄλλους συγγενεῖς και φίλους, πάντως ἀριθμὸς περιττός, θὰ πάη νὰ καλέση τὴν νύφην. Ἐκεῖ θὰ προσπαθήσουν νὰ «γανώσουν» τὸν γαμπρόν, ἄδηλον διὰ ποῖον λόγον. Ἐφοῦ χορέψουν ὀλίγον, ἐπιστρέφουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου τὸ τραπέζι εἶναι ἐτοιμον. Τὸ ἴδιον βράδν «σιντοουκόνουν κι τὰ προικιά» τῆς νύφης κορίτσια μὴ ὀρφανὰ μὲ τραγούδια, ὡς τό: «Μιὰ Παρασκευὴ κι ἓνα Σαββάτου βράδν...» κλπ.¹ Ἐκεῖ ὅπου «ξεφαντώνουν στὸ χορὸ» μέχρις ἄργα τὴν νύκτα εἶναι τὸ σπίτι τῆς νύφης, ἐνῶ εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τὸ διαλύουν γρηγορότερα, διὰ νὰ ἔχουν ὄρεξιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, δεδομένου ὅτι εἰς τὸν χορὸν τῆς πλατείας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου προτιμᾶται, «ἔχει τὰ πρωτεῖα», τὸ «συγγενολοῖ» τοῦ γαμπροῦ.

Ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου

Τὰ πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου

Τὸ πρωτὶ τῆς Κυριακῆς και περὶ ὄραν 8ην π.μ. ἐτοιμᾶζονται τὰ ἄλογα διὰ τὰ προικιά τῆς νύφης, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀποτελοῦνται ἀπὸ «δι-

1. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 310, ἀριθ. 72.

² Ἀόρατη και ἀνώνυμη στὸ νοῦ τῆς κοπελιάς ἢ παρουσία κάποιου παλληκαριοῦ, τοῦ καλοῦ τῆς, κατεύθυνε τὸ χέρι στὸ θελόνι και στὴ σαῖτα, γιὰ νὰ φτιάξη τούτη τὴν προίκα, ποὺ περήφανη σήμερα, Κυριακῆ, τὴ δείχνει φορτωμένη σ' ὄμορφα φαριά στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ.

“Ένα μικρό δῶρο τῆς νύφης στὰ χέρια τοῦ κάθε μικροῦ, γιὰ νὰ τὸ πᾶν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ξέρει ὁ κάθε «γαβριάς» ὅτι θὰ ἔχη τὸ «χαρτζηλίκι» τοῦ ἀπὸ τὸ γαμπρό. Εἰδάλλως..., δὲ θὰ τοῦ τὸ πάρη ἀπὸ τὰ χέρια.

κό τῆς ρουχισμῶ», κλινοσκεπάσματα, «στροφισίδια», τραπεζομάνδηλα κλπ., τὰ περισσότερα ὑφαντὰ καὶ κεντημένα ἀπὸ τὰ ἐπιδέξια χέρια τῆς. Ἐκινούν λοιπὸν διὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης μὲ τὰ ὄργανα καί, ἀφοῦ φθάσουν, συγγενικὰ παιδιὰ τῆς νύφης παίρνουν τὰ ἄλογα καὶ καβαλλικεύουν. Ὑπάρχει ἡ συνήθεια, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ φορτώσουν τὰ προικιά, οἱ «καβαλλαραῖοι» αὐτοὶ νὰ τρέχουν μὲ δεξιοτεχνίαν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύφης. Κάποιος εἶναι ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὸν γαμπρὸν νὰ δώσῃ χρήματα εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τὰ κορίτσια, τὰ ὅποια κάθονται εἰς τὰ προικιά, καθὼς καὶ εἰς τὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια εἶναι καβάλλα εἰς τὰ ἄλογα. Τὰ προικιά θὰ τὰ φορτώσουν τὰ «μ π ρ α τ ῖ μ ι α» ἢ «βλάμηδες», δύο φίλοι δηλ. ἢ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, οἱ ὅποιοι ἐπιβλέπουν καὶ ἐπιστατοῦν εἰς ὅλα, ὥστε νὰ γίνουν μὲ τάξιν καὶ ἀκριβείαν. Αὐτοὶ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, διότι εἶναι μαντηλωμένοι μὲ δύο μαντήλια, τὸ ἓνα εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ πέτο· τὸ ἓνα εἶναι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸ ἄλλο τῆς νύφης. Ὁμοίως μὲ δύο μαντήλια εἶναι μαντηλωμένα καὶ τὰ ἄλογα. Εἰς τὸ φόρτωμα τῶν προικιῶν θὰ φροντίσουν, ὥστε τὰ πλέον ἐμφανίσιμα νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν καλυτέραν θέσιν. Ἡ πομπὴ τῶν προικιῶν θὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ κεντρικώτερα σημεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὴν πλατείαν. Ὁ γαμπρὸς θὰ δώσῃ χρήματα εἰς ὅλα τὰ παιδάκια, τὰ ὅποια φέρουν τὰ δῶρα, καὶ τὰ προικιά θὰ τοποθετηθοῦν εἰς ἓνα δωμάτιον.

Καλοῦν κατόπιν τὸν κουρέα, διὰ νὰ ξυρίση τὸν γαμπρόν, ὁ ὁποῖος κάθεται καὶ «πατάει» μέσα εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ταψιά, δῶρα τῆς νύφης. Καθ' ἣν στιγμήν ἀρχίζει ὁ κουρέυς, ἀρχίζουν καὶ τὰ ὄργανα τὸ ἀκόλουθον τραγούδι: Μπερμπέρη μ' τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ τὰ τρουχίσης!... Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ τέλος ρίπτουν μέσα εἰς τὸ ταψὶ χρήματα, κεράσματα τοῦ κουρέως.

Τὸ μεσημέρι τῆς Κυριακῆς θὰ στρωθῆ τραπέζι εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, διὰ νὰ φάγουν οἱ καλεσμένοι. Μετὰ τὸ φαγητὸν ἢ μοδίστρα με ἄλλα κορίτσια θὰ ἐτοιμάσουν τὴν νύφη. Τὸ νυμφικὸν θὰ τῆς τὸ φορέση ἓνα παιδί, τὸ ὁποῖον ἔχει πατέρα καὶ μητέρα ἐν τῇ ζωῇ. Ἐνῶ θὰ τῆς φορῇ τὸ φόρεμα, θὰ τῆς βάλῃ καὶ ἓνα ψαλιδάκι ἀπὸ τὸν λαιμὸν νὰ πέσῃ κάτω καὶ οἱ παρόντες θὰ τῆς εὐχηθοῦν νὰ εἶναι «σιδεροκέφαλη». Ἀφοῦ τὴν ἐτοιμάσουν, χορεύει «στὰ τρία», ἐνῶ οἱ οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς τῆς τραγουδοῦν εἰς ἀργὸν ρυθμὸν τὸ ἀκόλουθον τραγούδι: Ἄσπρη κατάσπρη πέρδικα πού 'χα στὴ γειτονιά μου²...

Προτοῦ ὁ γαμπρὸς ξεκινήσῃ μετὰ τὸ «συμπιθικό τ'», διὰ νὰ πάρῃ τὴν νύφη, στέλλουν τρία παιδάκια, τοὺς «σ κ α ρ ι ἄ τ ε ς» («σχαριάτες», «σχαριάτες») μετὰ μίαν κανάταν κρασί, διὰ νὰ ἀναγγείλουν τρόπον τινὰ τὴν ἐκκίνησιν. Εἰς τὸ σπίτι τῆς νύφης τὰ μαντηλώνουν καὶ αὐτὰ ἐπιστρέφουν ἀμέσως. Ξεκινᾷ τότε ἡ πομπὴ τοῦ γαμπροῦ μετὰ τραγούδια καὶ εἰς τὸν δρόμον ἢ κεφαλὴ τοῦ γαμπροῦ δέχεται ἄφθονον τὸ ρύζι ἀπὸ τοὺς ἐξώστας τῶν οἰκιῶν, συνοδευόμενον πάντοτε μετὰ τὴν εὐχὴν «καλορίζικα». Τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὰ «κ α τ α χ ὄ σ μ α τ α» τῶν ἀρχαίων συνήθιζον δηλαδὴ καὶ τότε νὰ ραίνουν τὸν γαμπρόν μετὰ ξηροὺς καρποὺς (σῦκα, καρύδια, ἀμύγδαλα κλπ.), προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εὐγονία καὶ ἡ εὐτυχία τῶν νεονύμφων.³ Ἀφοῦ φθάσουν, νύφη καὶ γαμπρὸς προσπαθοῦν ποιὸς θὰ ἰδῇ πρωτότερα τὸν ἄλλον. Ἄν πρώτη ἢ νύφη ἰδῇ τὸν γαμπρόν, τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα θὰ κάνουν μετὰ τὸν γάμον, θὰ ὁμοιάζον αὐτήν, διαφορετικὰ θὰ ὁμοιάσουν τὸν γαμπρόν. Προτοῦ περάσῃ ὁ γαμπρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ σπιτιοῦ, ἢ πεθερὰ θὰ τοῦ δώσῃ «τρεῖς κουταλιὰς γλυκὸ κι ἓνα ποτήρι νερό». Θὰ ἀσπασθῇ κατόπιν τὸ χέρι τῆς πεθερᾶς του, εὐχόμενος «νὰ μᾶς χαίρεστε», «καὶ στ' ἄλλα τὰ παιδιὰ σας», ἐὰν ὑπάρχουν, ἐνῶ ὁ πεθερὸς του θὰ τὸν ζώσῃ μετὰ ἓνα ζωνάρι, «γιὰ νὰ ζήσῃ πολλὰ χρόνια». Τότε ὁ ἀδελφὸς τοῦ γαμπροῦ μεταβαίνει εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νύφης, διὰ νὰ τῆς φορέσῃ τὰ ὑποδήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ρίπτουν νομίσματα, κεράσματα τῆς νύφης.

Κατόπιν εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εὐρίσκεται ὁ γαμπρὸς φέρει ἡ ἀδελ-

1. Βλ. ἄνωτ., σελ. 311, ἀριθ. 75.

2. Βλ. ἄνωτ., σελ. 311, ἀριθ. 76.

3. Βλ. Μαρτίν Ρ. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία» (Μετάφραση Ἰ. Θ. Κακριδῆ), Ἀθήνα 1953, σελ. 28.

Γραφική περιφορά και μεταφορά της προίκας ἀπ' τὴν εὐρύτερη γειτονιά τῆς νύφης στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Πο-
τὲ δὲν πρέπει νὰ πάη αὐτὴ ἀπὸ τὸ συντομώτερο καὶ κα-
νονικὸ δρόμο στὸ σπίτι του, γιατί ὑπάρχει φόβος νὰ ξα-
ναγυρίση στὸ σπίτι ἢ νύφη μαζί με τὴν προίκα. Μπροστὰ
συνήθως τ' ἄσπρο τ' ἄλογο με τὰ σεντούκια καὶ πίσω ἔ-
να ἢ δύο ἀκόμη, ἀνάλογα με τὴν ποσότητα τῆς προίκας,
ἐνῶ προπορεύονται τὰ δῶρα τῆς νύφης καὶ ἀκολουθοῦν
ὄλοι οἱ ἄλλοι καλεσμένοι. Κι ὁ σκύλος στὸ κατώφλι,
Στέκεται, θαρρεῖς, κι αὐτὸς κατάπληκτος καί... σιωπᾶ.

φή τῆς νύφης τὸ γλυκὸ με ἓνα μαχαίρι, διὰ νὰ τὸ κόψη ὁ γαμπρός. Ἐνῶ
ἐπιχειρεῖ νὰ τὸ κόψη, τὸν ἐμποδίζουν καὶ λέγουν ὅτι δὲν κόβη τὸ μαχαί-
ρι, μέχρις ὅτου βάλῃ χρήματα μέσα εἰς τὸν δίσκον, τὰ ὁποῖα διανέμονται
εἰς ὅλας τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι τραγουδοῦν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κοιμήμα-
τος τοῦ γλυκοῦ τὸ ἐπόμενον τραγούδι: Μέσ' στοῦ κύρ γαμπροῦ τὴν τάβλα
στέκει δέντρος φουντουμένους!... Ἐνῶ κρατεῖ ἡ νύφη τὸ γλυκὸ, ὁ γαμ-
πρός τὸ κόβει σταυροειδῶς καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς νύφης εἰς μικρότερα τεμά-
χια καὶ προσφέρεται εἰς ὅλους τοὺς συμπεθέρους εἰς τὴν πόρταν, ὅταν ξε-
κινοῦν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, προκειμένου νὰ γίνουν τὰ στέφανα. Καθ' ὄν
χρόνον φεύγουν οἱ συμπεθέροι, προσπαθοῦν νὰ πάρουν κρυφίως κανένα
ἀντικείμενον ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ νὰ τὸ φέρουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ
γαμπροῦ «γιὰ γούρι», καθὼς λέγουν.

Ξεκινοῦν τώρα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, προηγουμένως τὰ ὄργανα, ἀκο-
λουθεῖ ἡ συνοδεία τοῦ γαμπροῦ, ὁ ὁποῖος συνοδεύεται ἐκατέρωθεν ἀπὸ

1. Βλ. ἀνωτ., σελ. 311, ἀριθ. 77.

δύο ἀδελφάς του, καὶ μετὰ ἡ πομπὴ τῆς νύφης, ἡ ὁποία συνοδεύεται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς της. Ἐννοεῖται ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ ἀνύπανδροι, τοὺς μελλονύμφους συνοδεύουν πρῶτα ἐξαδέλφια. Πρὶν ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸ σπίτι ἡ νύφη μὲ τὴν συνοδείαν της, στρέφεται πρὸς αὐτὸ καὶ «τὸ προσκυνάει τρεῖς φορές», κατόπιν γυρίζει πάλι πρὸς τὰ ἔμπροσθαι καὶ ρίπτει πρὸς τὸ σπίτι της κουφέτα μὲ ρύζι. Ἐνῶ ξεκινοῦν, ἀρχίζουν τὸ ἀκόλουθον τραγοῦδι: Ἐφίνω γειὰ στὸ σπίτι μου καὶ γειὰ στοὺς ἰδικούς μου!...

Ἐνθυμοῦνται οἱ γεροντότεροι ὅτι παλαιότερον ὑπῆρχε καὶ τὸ ἐξῆς ἔθιμον. Τὴν Κυριακὴν δηλαδή, πρὶν ξεκινήσῃ ἡ πομπὴ τοῦ γαμπροῦ διὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης, ἕνας μικρὸς, συγγενὴς τοῦ γαμπροῦ, ἐπήγαινε καὶ ἔπαιρνε τὴν σημαίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἔφερε εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὁ ὁποῖος τὴν «μαντήλωνε». Ἐν συνεχείᾳ ἡ πομπὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν σημαίαν, τὰ «μπρατίμα» καὶ τὰ «βιολιά» κατηρθύνετο πρὸς τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ «μαντήλωνε» καὶ ἡ νύφη τὴν σημαίαν καὶ κατόπιν ὅλοι μαζί κατηρθύνοντο πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὰ στέφανα, ἐνῶ προηγεῖτο καὶ πάλι ἡ σημαία, κατόπιν τὰ ὄργανα, ἐν συνεχείᾳ ἡ συνοδεία τοῦ γαμπροῦ καὶ τέλος ἡ πομπὴ τῆς νύφης. Κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ ἔθιμον τοῦτο ἡ σημαία πρέπει νὰ ἀντικατέστησε τὸ φλάμπουρο τοῦ γάμου, τὸ ὁποῖον συνηθίζετο ἄλλοτε εἰς πολλὰ χωρῖα τῆς περιοχῆς τῶν Ἀγραφῶν.

Ὅταν πλέον φθάσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὰ ὄργανα μὲ μερικὸς ἄλλους μεταβαίνουν νὰ παραλάβουν τὸν νουνὸν μὲ τὴν συνοδείαν του. Ἀρχίζει κατόπιν ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου.

Τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν

Ὅταν ἀρχίσῃ ὁ χορὸς τοῦ Ἡσαΐα, τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ πλημμυρίζει ἀπὸ τὰ κουφέτα, τὰ ὁποῖα σκορπίζει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὁ «σ ὕ ν τ ε - κ ν ο ς» τοῦ νουνοῦ. Πρῶτος ὁ νουνὸς ἀσπάξεται τοὺς νεονύμφους καὶ κατόπιν ὅλοι οἱ καλεσμένοι, εὐχόμενοι εἰς αὐτοὺς μὲν «νὰ ζήσετε», εἰς τὸν νουνὸν δὲ «νὰ τοὺς χαίρεσαι, νὰ σοῦ ζήσουν». Μερικοὶ ζωηροὶ ἀκουμποῦν τὰ χέρια των εἰς τὰ κεφάλια τῶν νεονύμφων, πηδοῦν τρεῖς φορὰς πρὸς τὰ ἑπάνω καὶ εὐχονται δυνατὰ: «π ἔ ν τ ε ἄ γ ὀ ρ ι α καὶ μ ι ἄ τ σ ι ο ὑ π ρ α ! », ἄλλοι δὲ «μπατσίζου» τὸν γαμπρὸν ἢ καὶ ἀμφοτέρους τοὺς νεονύμφους.

Τὰ μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου

Ἐνῶ φεύγουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν νύφην συνοδεύει τώρα ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν νουνόν. Προπορεύονται τὰ ὄργανα καὶ κατευθύνονται πρὸς τὴν πλατεῖαν. Πρῶτος ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ «σέρνει τὸ χορό»,

1. Βλ. ἄνωτ., σελ. 312, ἀριθ. 78.

μετὰ ὁ νουνὸς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του, ἔπειτα ὁ γαμπρὸς καὶ ὕστερον ἡ νύφη. Ὅταν χορεύῃ ἡ νύφη, οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῆς καρφιτσώνουν εἰς τὸ πέτο χρήματα. Συνεχίζεται ὁ χορὸς καὶ τὰ πρωτεῖα ἔχουν οἱ καλεσμένοι τοῦ γαμπροῦ. Εἰς τὸ τέλος μόνον χορεύουν καὶ μερικοὶ τῆς νύφης.

Ἄναχωροῦν ἀργὰ (κατὰ τὰ σουρουπώματα) πρὸς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ πλέον. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡ νύφη πετάει πρὸς τὰ ὀπίσω ἓνα πορτοκάλι, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔχει μπηγμένα μερικὰ νομίσματα. Ὅταν πλησιάσουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἀρχίζουν τὸ ἐπόμενο τραγούδι: Ἔβγα μανούλα πιθιρὰ νὰ ἴδῃς τὴ νύφη πού ῥοχεται...¹ Ὁ πεθερὸς μὲ τὴν πεθερὰν τοὺς ὑποδέχονται εἰς τὴν εἰσοδον. Ἡ πεθερὰ προσφέρει πρῶτον εἰς τὸν γαμπρόν, ὕστερον εἰς τὴν νύφην καὶ τέλος εἰς τὸν νουνὸν «τρεις κουταλιὲς γλυκό». Οἱ νεόνυμφοι εὐχονται «νὰ μᾶς χαιρέσετε» καὶ ὁ νουνὸς «νὰ τοὺς χαιρώμαστε». Ἡ πεθερὰ κρεμάει εἰς τὸν λαϊμόν τῆς νύφης ἓνα σταυρὸν καὶ αὐτὴ τῆς δωρίζει μίαν μαντήλαν, «τσίπα». Εἰς τὸν πεθερὸν δωρίζει προσόψιον. Ἄν ἡ πεθερὰ εἶναι χήρα, καλύπτεται εἰς τοὺς ὤμους τῆς μὲ ἓνα λευκὸν πανί, διὰ νὰ μὴ εἶναι ἐντελῶς «στὰ μαῦρα» ντυμένη. Πρῶτον περάσῃ μέσα ἡ νύφη, τῆς βάζουν νὰ πατήσῃ ἓνα σίδηρον, «γὰ νὰ εἶναι σιδερένια». Τώρα μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ εἶναι οἱ «νουνοὶ» καὶ μερικαὶ γυναῖκες, συγγενεῖς τῆς νύφης, αἱ λεγόμεναι «μ π ο υ χ τ σ ι ἄ δ ε ς» ἢ «μ π ο υ χ τ σ ο ὕ δ ε ς». Αὐταὶ ἠκολούθησαν, διὰ νὰ συνοδεύσουν τὴν νύφην καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσουν μόνην μὲ τοὺς συμπεθέρους. Ἄφοῦ τοὺς σερβίρουν ἓνα γλυκό, τοὺς μαντηλώνουν καὶ φεύγουν. Ὅλιγον ἀργότερον ὁ γαμπρὸς καλεῖ πάλιν τὸν νουνὸν καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς τῆς νύφης, διὰ νὰ τοὺς «φιλέψῃ». Τὸ γλέντι κατόπιν συνεχίζεται μέχρι πρωΐας. Αἱ εὐχαὶ τώρα εἰς τὰς διαφόρους προσόψεις εἶναι διαφορετικαί: «Νὰ ζήσετε», «στερεωμένοι», «καλὴ προκοπή», «μ' ἓνα γυιό» κλπ.

Τὰ μετὰ τὸν γάμον

Τὴν Δευτέραν πρωὶ πρωὶ ὀδηγοῦν τὴν νύφην εἰς τὴν δρύσιν μὲ τὰ ὄργανα, διὰ νὰ πάρῃ νερό. Ἐκεῖ τὴν βάζουν νὰ κλωτσήσῃ τὸ νερό· λέγουν: «Κ λ ῶ τ σ α, ν ὕ φ η μ', κ λ ῶ τ σ α τ ὸ ν ε ρ ὸ». Γυρίζουν κατόπιν εἰς τὸ σπίτι, διαλύονται καὶ ἡ νύφη βγάζει τὸ νυφικὸν τῆς φόρεμα. Τὸ μεσημέρι τῆς Δευτέρας βάζουν τὴν νύφην «νὰ φιαῖξῃ πίττα» καὶ ρίπτουν ἄλλος ἄλατι, ἄλλος κέσματα, διὰ νὰ καταστρέφουν τὰ «φύλλα» καὶ πειράζοντές τὴν λέγουν: «Δὲν ξέρεῖ ἡ νύφη νὰ φιαῖξῃ πίττα!». Τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας οἱ σπιτικοὶ τῆς νύφης στέλλουν μερικὰ κορίτσια ἢ ἀγόρια (πάντως καὶ ἐδῶ ὁ ἀριθμὸς πρέπει νὰ εἶναι περιττὸς)

1. Βλ. ἀνωτ., σελ. 312, ἀρ.θ. 82.

μέ γλυκά, πίτταν, φροῦτα, τηγανίτες κλπ. εἰς τὴν νύφη. Αὐτά, ἀφοῦ τὰ μαντηλώση ἢ νύφη, φεύγουν ἐφοδιασμένα πάλι μὲ κρέας, πίτταν, γλυκὰ κλπ. ἐκ μέρους τοῦ γαμπροῦ τώρα πλέον.

Μὲ τὰ ἔθιμα τῆς Δευτέρας τελειώνει ὁ γάμος καὶ κλείνει ὁ μέγας αὐτὸς σταθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπικρατοῦν ἐπὶ ἀρχετὸν χρονικὸν διάστημα ὠρισμένοι συνήθειαι, ἀξιοσημεῖοι ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως. Ἔτσι π.χ. κατὰ τὸ πρῶτον μετὰ τὸν γάμον Σαββατόβραδο (ἢ Κυριακὴν) λαμβάνουν χώραν τὰ λεγόμενα «γυρίσματα» ἢ «πιστόφια». Οἱ νεόνυμφοι δηλ., τὰ «νιόγαμπρα», ἐπιστρέφουν (ἔχουν συνήθως μαζί των «για γούρι» καὶ ἓνα ἀγόρι ἀπὸ τὸ «συγγενολοῖ» τοῦ γαμπροῦ) εἰς τὸ πατρικὸ σπίτι τῆς νύφης, ὅπου γίνονται δεκτοὶ μὲ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς σπιτικοὺς τῆς νύφης καὶ φιλοξενοῦνται μὲ στοργήν. Εἰς τὴν ὥραίαν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐπικρατεῖ ἀτιμόσφαιρα ἀγάπης, ἢ ὁποία ἐκδηλώνεται ποιητικῶς, ὅπως π.χ. μὲ τὰς εἰς τὰς διαφόρους προπόμεναι εὐχὰς περὶ τῆς εὐτυχίας, εὐγονίας καὶ μακροζωίας τῶν νεόνυμφων, καθὼς καὶ μὲ τὰ πλούσια δῶρα, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς τῆς νύφης τοὺς ἐφοδιάζουν κατὰ τὴν ἀποχώρησιν· τοὺς δίδουν π.χ. «ἄσπρη κότα» (σύμβολον εὐγονίας καὶ μακροζωίας), κουλούραν, γλυκά, τηγανίτες (σύμβολα εὐτυχίας) κλπ. Μετὰ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης καλοῦν τοὺς νεόνυμφους «σὲ τραπέζι», «για φιλιά» ὁ νουνὸς καὶ μὲ τὴν σειρὰν οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, οἱ ὁποῖοι παρέστησαν εἰς τοὺς γάμους. Καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς οἱ νεόνυμφοι ἀποχωροῦν ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν φιλοξενούντων φορτωμένοι μὲ δῶρα συμβολικὰ τῆς εὐτυχίας, εὐγονίας καὶ μακροζωίας.

Σημειώνομεν τέλος ἐδῶ ὅτι οἱ νεόνυμφοι κατὰ τὸν πρῶτον καιρὸν τοῦ ἐγγάμου βίου των προφυλάσσονται ἀπὸ κάθε τι ποῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη δυσμενῆ ἀντίκτυπον εἰς τὴν εὐτυχίαν των. Ἔτσι π.χ. ἐπὶ ἓνα χρόνον δὲν παρακολουθοῦν κηδεῖαν οὔτε παρίστανται εἰς μνημόσυνα (καὶ ἂν παραστοῦν δὲν κρατοῦν κερὶ) καὶ δὲν τρώγουν κόλλυβα, διότι ὅλα αὐτὰ τὰ θεωροῦν «γρουσουζιά», ἐπειδὴ εἶναι ἱκανὰ νὰ μεταδώσουν καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν δυστυχίαν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν θάνατον.

Θάνατος καὶ ταφή

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ εἶναι ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὅτι οἱ θνητοὶ μεταβαίνουν εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ὡς ἄλλα πνεύματα καὶ ὅτι ἐκεῖ ἀπολαμβάνουν κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, εἶναι σχεδὸν ξένη πρὸς τὴν λαϊκὴν πίστιν. Κατ' αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν σωματικῶς

εἰς τὸν ἄλλον, τὸν Κάτω Κόσμον, εἰς τὸν Ἄδην. Ἐκεῖ, εἰς τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀραχνιασμένα βασίλεια τοῦ Ἄδου, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ ἐνελέητος καὶ ἀδυσώπητος χάρος, συνωθοῦνται ὅλοι, καλοὶ καὶ κακοί, ἀνεξαρτήτως φύλου καὶ ἡλικίας, ἀμίλητοι καὶ ἄγνωστοι μεταξύ των καὶ ἐπιλήσιμονες τοῦ Ἐπάνω Κόσμου.¹ Ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται καὶ αἱ προσφοραὶ τῶν ζώντων πρὸς τοὺς νεκροὺς καὶ ὅσα συνηθίζονται διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, καθὼς καὶ ὅσα λέγονται εἰς τὰ διάφορα μοιρολόγια. Ὁ πόνος διὰ τὸν θάνατον τῶν προσφιλῶν προσώπων εἶναι μέγας καὶ μολονότι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ θανάτου κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ φθαρτὸν σῶμα, ἡ ψυχὴ του ἀπελευθεροῦται καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπιτρέπονται δάκρυα καὶ ὀδυρμοί, ἐν τούτοις εἶναι ἀπαρηγόρητος καὶ αἱ ἐνέργειαι του μαρτυροῦν πολλὴν δεισιδαιμονίαν, καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς κατωτέρω συνηθείας τῶν Καναλιωτῶν.²

Μία ἀπὸ τὰς πρώτας φροντίδας τῶν οἰκείων τοῦ ἐτοιμοθανάτου εἶναι νὰ τὸν «κοινωνήσουν», νὰ τὸν «μεταλάβουν» ἐγκαίρως. Κατόπιν, μόλις ξεψυχήσῃ ὁ ἄρρωστος, ἡ πρώτη δουλειά, πὺ θὰ κάνουν, εἶναι νὰ τὸν ξυρίσουν, νὰ τὸν πλύνουν καὶ νὰ τὸν ἀλλάξουν, ἐφ' ὅσον ἀκόμη εἶναι ζεστός καὶ τὰ μέλη του δὲν ἔχουν «κοκκαλώσει». Θὰ τοῦ φορέσουν καινούργια ροῦχα καὶ ὑποδήματα, τὰ ὁποῖα πολλοὶ λαμβάνουν πρόνοιαν νὰ ἔχουν φυλαγμένα ἀπὸ πρὶν διὰ κάθε ἐνδεχόμενον (κυρίως διὰ τοὺς ἡλικιωμένους καὶ ἐτοιμοθανάτους). Ἐν συνεχείᾳ θὰ « κ ρ ε β θ α τ ὠ σ ο υ ν » τὸν πεθαμένον καὶ δίπλα του θὰ βάλουν μίαν κατσαρόλαν γεμάτην σιτάρι, διὰ νὰ σταματοῦν τὰ κηριὰ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔλθουν διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ ἰδοῦν τὸν νεκρὸν. Σταυρώνουν κατόπιν τὰ χέρια τοῦ νεκροῦ. Οἱ πλουσιώτεροι θὰ τοῦ βάλουν καὶ σάβανον, ἓνα λευκὸν διηλ. πανὶ ἀπὸ τὸν λαιμὸν μέχρι τὰ πόδια.

Τὸν θάνατον θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ χωριοῦ μὲ τὸν γνωστὸν πένθιμον τρόπον ἢ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν πρόκειται περὶ θανάτου προσώπου μικροῦ εἰς τὴν ἡλικίαν, θὰ σημάνῃ πένθιμα ἢ μικρὴ καμπάνα, διὰ τοὺς μεγάλους θὰ σημάνῃ ἢ μεγάλη.

Ἐν τῷ μεταξύ καταφθάνουν οἱ συγγενεῖς, οἱ γείτονες καὶ ὅσοι ἄλλοι θέλουν. Θὰ ἀποθέσουν τὰ λουλούδια τους εἰς τὸν νεκρὸν (κυρίως πιερροδάφνες), θὰ τὸν ἀσπασθοῦν, θὰ κλαύσουν καὶ θὰ τὸν μοιρολογήσουν. Ὅταν ἐτοιμασθῇ ὁ τάφος καὶ τὸ φέρετρον τοῦ νεκροῦ, ἐν τακτῇ ὥρᾳ θὰ ἔλθῃ ὁ παπᾶς μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα, διὰ νὰ μεταφέρουν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ τὸν « δ ι α β ἄ σ ο υ ν ». Τὰ παιδιὰ μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα θὰ τὰ «μαντηλώσουν» μὲ πένθιμα μαντήλια.

1. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθ.μα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθῆναι 1957, σελ. 8 κ. ἔ.

2. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτέρω, Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 202.

Καθ' ὃν χρόνον περνάει ἡ νεκρική προμή, θὰ κλείσουν ὅλοι τὰ πα-
 ράθυρα καὶ τὰς θύρας τῶν σπιτιῶν, « γ ι ἄ ν ἄ μ ἡ π ε ρ ἄ σ η
 ὁ χ ἄ ρ ο ς μ ἔ σ α ». Διὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς λόγον καὶ τὰ κόλλυθα,
 τὰ ὁποῖα θὰ πάρουν οἱ ἀκολουθήσαντες τὴν κηδεῖαν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν
 εἰς τὰ σπίτια των, θὰ τὰ φάγουν ἔξω καὶ ὄχι μέσα εἰς τὸ σπίτι. Καὶ τὸ
 κηρί, τὸ ὁποῖον θὰ πάρουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ
 σπίτι τοῦ νεκροῦ, θὰ τὸ ἀφήσουν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι των. Ἀπὸ τὸ βρασμέ-
 νον σιτάρι, «κόλλυθα», θὰ δώσουν εἰς ὅλους, «για νὰ σχωρέσουν τὸν πε-
 θαιμένο». Θὰ τοῦ βάλουν καὶ νομίσματα, «για νὰ πληρώσῃ στὸν ἄλλο κό-
 σμο πού θὰ περάσῃ». Προφανῶς ἐδῶ πρόκειται περὶ τοῦ ὀβολοῦ τῶν ἀρ-
 χαίων, τὸν ὁποῖον κατέβαλλον, «πλήρωναν», εἰς τὸν πορθμέα Χάροντα
 αἰσκιὰ τῶν νεκρῶν, προκειμένου νὰ τὰς διαβιβάσῃ διὰ τῶν ποταμῶν τοῦ
 Ἄδου εἰς τὴν « Ἀ ἡ ἴ η ν » καὶ τὸν « ἄ σ φ ο δ ε λ ὸ ν λ ε ι μ ῶ
 ν α ». Θὰ τοῦ βάλουν ἀκόμη καὶ διάφορα προσφιλή του ἀντικείμενα,
 πολλοὶ δὲ θὰ ἀποθέσουν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ μῆλα, κυδῶνια, πορτοκάλια, ρό-
 δια κλπ., χαιρετίσματα εἰς συγγενικά των πρόσωπα τοῦ Κάτω Κόσμου.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ, μόλις σηκώσουν τὸν πεθαμέ-
 νον, θὰ σπάσουν μίαν «κρούπα» ἢ ἓνα πιάτο μὲ δύναμιν, ὥστε νὰ ἀκούσῃ
 ὁ χάρος, νὰ φοβηθῇ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Κατόπιν θὰ σκουπίσουν,
 ἐνῶ μέχει τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν σκουπίζουν. Ἐτοιμάζουν διάφορα φα-
 γητά, διὰ νὰ φάγουν μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ νεκροῦ. Κυρίως «φκιά-
 νουν βακαλάο, φασόλια καὶ πίττες». Κρέας δὲν μαγειρεύουν, «γιατὶ εἶναι
 σὰ νὰ τρῶνε κρέας ἀπὸ τὸν πεθαμένο». Ἐπὶ τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέ-
 ρας δὲν θὰ φάγουν κρέας οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀποθανόντος.

Ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὴν κηδεῖαν θὰ πλύνουν ὅλοι τὰ χέρια των καὶ
 ὁ παπᾶς θὰ «διαβάσῃ» ἓνα πιάτο κόλλυθα. Ζητεῖ ἓνα ποτήρι κρασί καὶ
 μίαν φέταν ψωμί, διὰ νὰ τρίψῃ μέσα, καὶ ἀπὸ αὐτὸ δίδει εἰς ὅλους τοὺς
 σπιτικούς, «για νὰ σταματήσῃ ἡ καρδιά τους καὶ νὰ δυναμωθοῦν, καθὼς
 εἶναι νεκρωμένοι ἀπὸ τὸ χάρο». Εἶναι, καθὼς λέγουν, «σὰ μεταλαβιά». Ἐχει
 μεγάλην σημασίαν αὐτὸ τὸ ποτήρι καὶ δείχνει τὴν πικρίαν, τὴν ὁ-
 ποῖαν δοκιμάζουν οἱ πίνοντες ἀπ' αὐτό, καθὼς τὸ φανερῶνει καὶ ἡ ἐξῆς
 φράσις: « Ἀχ, γυιέ μ', ἰκείνους πού ἦπχι ἀπ' αὐτὸ τοῦ ποτήρ', ἰκείνους
 μαναχὰ (= μονάχα, μόνο) ξέρ' τί θὰ πῆ θάνατους». Εἶναι τὸ πικρὸ πο-
 τήρι τοῦ θανάτου. Ὅστερα παίρνουν ὅλοι ἀπὸ ἓνα «πιετό», συλλυποῦν-
 ται τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς εὔχονται «καλὴ ὑπομονή». Μετὰ τὸ φαγητὸ θὰ
 φύγουν.

Ἐκεῖ ὅπου ξεψύχησε ὁ πεθαμένος, ἀνάπτουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἓνα
 καντήλι καὶ βάζουν καὶ ἓνα ποτήρι νερό, « γ ι ἄ ν ἄ π ί ν η ἡ
 ψ υ χ ἡ κ α ι ν ἄ ξ ε δ ι ψ ἄ η ». Ὅταν μάλιστα βλέπουν καμμίαν
 μύγαν νὰ στρεφογυρίζῃ γύρω ἀπὸ τὸ ποτήρι, τὴν θεωροῦν ὡς τὴν ψυχὴν

τοῦ νεκροῦ. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας θὰ ἀνάπτουν καὶ τὸ καντήλι εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ παρευρεθῆ εἰς τὸ ξεψύχισμα, κοιμάται συνήθως ἐπὶ τρεῖς νύκτας εἰς τὸ σπίτι τῶν οἰκειῶν τοῦ νεκροῦ.

Τὸν νεκρὸν θὰ τὸν πενήθουν οἱ οἰκεῖοι συνήθως ἐπὶ ἓνα ὁλόκληρον χρόνον. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ἔδω ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔθιμα τοῦ θανάτου εἶναι τὸ ἔθιμον τῆς «παρηγοριᾶς»· τοῦτο εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς γνησίας καὶ ἀνυστεροβούλου ἀγάπης καὶ ἐκφράζει ἐμπράκτως τὴν συμμετοχὴν τῶν συγγενῶν εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν θλίψιν τῶν οἰκειῶν τοῦ νεκροῦ. Διὰ τὸ ἔθιμον βλέπε ἀνωτέρω, Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 202.

Ἐννέα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον, «στὰ ἐννιαμέρα», θὰ κάνουν λειτουργίαν καὶ θὰ βράσουν καὶ «κόλλυβα». «Στὶς σαράντα» θὰ τοῦ κάνουν μνημόσυνον, κατόπιν εἰς τὸν χρόνον καὶ μετὰ, ὅταν τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸν τάφον. Τότε τὰ κόκκαλα τὰ πλένουν καλὰ μὲ νερὸ καὶ εἰς τὸ τέλος τὰ ραντίζουν μὲ κρασί. Ἐνίοτε τὰ παιδιὰ τοῦ νεκροῦ βάζουν κρασί μέσα εἰς τὸ κρανίον καὶ πίνουν ἀπὸ ἐκεῖ, «γιὰ νὰ μὴ τὰ πιαστοῦν οἱ τυχὸν κατάρες ποῦ τὰ καταράστηκε». Μετὰ τὸ «ξέχωμα», τὴν ἑκταφὴν δηλ. τοῦ νεκροῦ, τὰ ὀστέα του τὰ ἀφίνουν μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Κατόπιν τὰ ἐναποθέτουν εἰς μίαν κασέλλαν καὶ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸ Κοιμητήριον. Μία ἐπίσκεψις εἰς αὐτὸ καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀπλοϊκῶν ἐπιγραφῶν τῆς κάθε κασέλλας (ὀνοματεπώνυμον, ἡλικία, ἡμερομηνία θανάτου) φέρει εἰς τὸν νοῦν μας τοὺς ἀπελθόντας οἰκειούς, φίλους, συγγενεῖς, ὅλους τοὺς ἀγαπητοὺς συγχωριανούς καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν προσωρινότητα τοῦ παρόντος βίου καὶ τὸ χρέος τοῦ καθενὸς μας νὰ καταλείπη ἀποχωρῶν μνήμην ἀγαθὴν.

Παιδικὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια

ΠΟΛΛΑ εἶναι τὰ παιχνίδια, τὰ τραγούδια καὶ τὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα συνηθίζονται εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μικρῶν παιδιῶν. Διὰ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ γίνῃ λόγος εἰς ἄλλα σημεῖα τῶν «ΛΑΟΓΡΑΦΙΚῶΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤῶΝ», ὅπως π.χ. διὰ τὸν «κλήδονα», τὴν «βιρβιρίτσα», τὸν «μάρτη», «τὶς μεγάλες φωτιές» τῶν ἀπόκρωσιν κλπ.¹ Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ μᾶς φαίνονται σήμερον πολὺ παράξενα ἢ καὶ ἐντελῶς ἀκατανόητα. Φαίνεται ὅμως ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδικὰ ἔθιμα ἐσυνηθίζοντο ἄλλοτε εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μεγάλων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξέτεσαν εἰς τὸν κόσμον τῶν παιδιῶν.² Συνή-

1. Βλ. καὶ ἄνω εἰς τὸ ἐπὶ μέρος Κεφ. «Ἡθῆ καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους»

2. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἐορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθῆναι 1957, σελ. 149.

θως οὔτε τὰ παιδιὰ οὔτε ἡμεῖς οἱ μεγάλοι ἔχομεν συνείδησιν αὐτῶν τῶν παιδικῶν πράξεων καὶ ἐθίμων, ἀλλὰ εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς τὰς πράξεις αὐτὰς κρύπτονται παμπάλαιαι ἀντιλήψεις. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι χάρις εἰς τὰ παιδιὰ πολλαὶ εἶναι αἱ μαγικαὶ τελεταὶ καὶ λατρεῖαι, οἱ ἔξορκισμοὶ καὶ αἱ δεισδαιμονίαι, αἱ ὁποῖαι διετηρήθησαν ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὡσὰν χαρούμενα ἑορταὶ καὶ παιδιὰ.¹

Εἶναι πολλὰ παιχνίδια, τὰ ὁποῖα παίζονται θεβαίως ὁμαδικῶς, ἀλλὰ εἰς αὐτὰ κάποιος πρέπει νὰ κἀνη τὴν ἀρχήν. Εἰς τὸ «κρυφτὸ» π.χ. κάποιος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θὰ πρέπει πρῶτος νὰ «φυλάξῃ». Εἰς τὰ παιχνίδια αὐτὰ τὰ παιδιὰ «μετριέονται» μέχρι τὰ δέκα, εἴκοσι κλπ. καὶ εἰς ὅποιον σταματήσῃ ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς, αὐτὸς θὰ κἀνη τὴν ἀρχήν. Δὲν μετροῦνται ὁμοῦς μόνον μὲ ἀριθμούς, ἀλλὰ καὶ μὲ μερικὰς ἄλλας λέξεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον «ἀκαταλαβίστικες» διὰ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ αὐταὶ ὁμοῦς αἱ λέξεις (ξενικαὶ αἱ περισσότεραι) κἀτι σημαίνουν ἢ ἐσήμαινον κάποτε καὶ τώρα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἢ σημασία των ἐλησημονήθη. Τὸ μέτρομα λοιπὸν εἰς τὰ διάφορα παιχνίδια γίνεται καὶ μὲ τὰ ἐξῆς συστήματα λέξεων:

Πιτρίκ' πιτρικάκ'
ἀντζούτς φουστανάκ'.

Τὸ νόημα τῶν τεσσάρων αὐτῶν λέξεων εἶναι τοῦτο: Γνήθων κα-
νεῖς ἕνα ἕνα πιτρίκι (=κομμάτι ἀπὸ θαμπάκι ἑτοιμον διὰ γνέσιμον) ἡμ-
πορεῖ κατόπιν νὰ κατασκευάσῃ ἕνα φουστάνι.

Οὔνου μίνα ντούτου μίνα
τρία σάρ σαραβέλ'
πιτέλ' πιταγκούρ'
χαθιάρ' μπουκουσούλ'
τάλια γράφι μπρίτσκας κι ἔθγα.

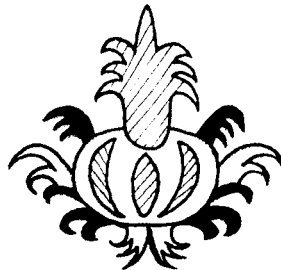
Τοῦτο εἶναι λέξεις «κουτσοβλάχικες» ἀπὸ τὸ ἕνα ἕως τὸ δέκα
(1 - 10).

Ἄλα μιλάνα κι πιτσιλάνα
κι στήν Πόλη πιτσιλι
πού 'ταν οἱ κλέφτις οἱ πουλλοὶ

1. Μ. Ἰλιν - Ε. Σεγκάλ «Ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ γίγας» (μετάφρασις), σελ. 127 - 128.

ἀρματουμένοι στοῦ φλουρι
ἔκατσαν νὰ φᾶν' ψουμι
τὰ καρπούλια φώναζαν
τὰ ντουφέκια ἔπιφταν
μπάφ μπουφ
τοῦ μπιλιᾶ τοῦ Ρούφ.

Τσίμ τσίμ τοῦ λιφτό
τοῦ λιφτό τοῦ καρκανό (ἦ: σιγανό)
πῆρ' ἡ διάκουσ τοῦ κουντό
κι πιτάει στοῦν οὐρανό
κι ἡ παπᾶς τοῦ καλαμάρι
σύρ' ἰσὺ σύρ' ἰγὼ
πύρ' ἰσὺ μαρῆ κουτσή.

Παιχνίδια καί τραγούδια σχετικά μέ τά φυσικά φαινόμενα

“Όταν ό ούρανός είναι συννεφιασμένος, πρò παντός τήν άνοιξιν, τά μικρά παιδιά τραγουδοῦν ὅλα μαζί ὡς έν χορῶ:

Βρέξι θρέξι μιὰ θρουχή
μιὰ θρουχή βασιλική
στά στιάρια στά κριθάρια
στοῦ Θεοῦ τά παρασπόρια!

“Όταν βρέχη (ή χιονίζη) καί διακρίνεται ό ἥλιος μέσα από τά σύννεφα, τραγουδοῦν άντιστοίχως:

“Ηλιους κι θρουχή
παντρεύουντι οί φτουχοί!
“Η:
“Ηλιους κι χιόν’
παντρεύουντι οί άρχόντ’!

“Άλλοτε, τόν χειμῶνα κυρίως, τραγουδοῦν:

Βρέχ’ θρέχ’ κι χιονίζ’
καραθάνα δέ γιουμίζ’
ποῦ νά κρύψουμι τή νύφ’
ἀπού κάτ’ (ή: πίσ’) ἀπ’τοῦ γαλίκ’
πάει οὔ πόντικας τή θρηκι’
φεῦγα φεῦγα, πόντικα,
μῆ σι πιάσου ἀπ’ τήν οὔριτσα
κι σι διάθου στήν κουπρίτσα!

“Όταν φυσάη ἢ χρειάζεται νὰ φυσήσῃ ἀέρας, τραγουδοῦν:

Τράβα τράβα, ἀέρα,
νὰ σὶ δώσου τὴ φλουέρα
νὰ τραγ’δᾶς ταχειὰ τὴ μέρα!

“Όταν τὸν χειμῶνα θέλουν νὰ βγῆ ὁ ἥλιος μέσα ἀπὸ τὰ σύννεφα,
ποῦ τὸν κρύβουν, τραγουδοῦν:

Ἐβγα ἔβγα, ἥλιου,
νὰ πυρουθοῦν οἱ γάτις
οἱ γάτις τὰ γατόπ’λα
κι ’μεῖς τὰ κιαρατόπ’λα!

“Ἄλλα τραγούδια

“Όταν βλέπουν νὰ πετάη βιρβιρίτσα (=χρυσόμυγα), τραγουδοῦν,
διὰ νὰ σταματήσῃ, τὸ ἐξῆς:

Βιρβιρίτσα ρίτσα
κάτσι στὴ φουλίτσα
νὰ σὶ δώσου γάλα
γάλα γαλατάκι
κι ξηρὸ ψουμάκι!

“Όταν βλέπουν σαλιγκάρι, τραγουδοῦν:

Σαλιγκαροῦ μαλίγκαροῦ,
βγάλ’ τὰ κιαρατάκια σου
νὰ ἰδῶ τί ἔχουν μέσα!

Συνήθως παίρνουν «ζαλίκα» ἓνα μικρότερο παιδί καὶ τραγουδοῦν
χάριν ἀστειότητος τὸ ἐξῆς:

- Ποῦ τοῦ πᾶμι τοῦτου; (=τοῦτο)
- Στοῦ παπᾶ τ’ ἀμπέλι.
- Τί νὰ φάη τοῦ γιόμα;
- Μιὰ παχειὰ χιλώνα!
- Τί νὰ φάη τοῦ θράδου;
- Κουτσιλιά κι λάδι!

Οί μεγάλοι, διὰ νὰ διασκεδάσουν συνήθως τὰ μικρὰ παιδιά, λέγουν καὶ κάνουν τὰ ἑξῆς:

- Τί λαλεῖς κουκουτάκου μ';
- Ἔχασα τοῦ φλουράκ'.
- Ποιὸς τοῦ πῆρι;
- Οἱ γυναῖκες.
- Ποῦ ἴνι οἱ γυναῖκες;
- Πᾶν' στοῦ λόγγου.
- Ποῦ ἴνι ἡ λόγγους;
- Τοὺν ἔκαψι ἡ φουτιά.
- Ποῦ ἴνι ἡ φουτιά;
- Τῆ ζήθσι (=ἔσθησε) τοῦ νιρό.
- Ποῦ ἴν' τοῦ νιρό;
- Τοῦ ἴπχαν τὰ θόδια.
- Ποῦ ἴνι τὰ θόδια;
- Πᾶν' στοῦ χουράφ'.
- Ποῦ ἴν' τοῦ χουράφ';
- Κάτ' στοῦ Μοῦρκ (στὴ Σαρακίνα κλπ.).

Ἐνώνουν τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων σχηματίζοντες τρόπον τινὰ μίαν ἡμικυκλικὴν κλίμακα καὶ ἀρχίζοντες ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἄνω λέγουν:

- Νὰ μ' φουτιά.
- Ἀνέβα παραπάν'.
- Νὰ μ' φουτιά.
- Ἀνέβα παραπάν' κ.ο.κ.

Ὅταν πλέον φθάσουν εἰς τοὺς δείκτας, ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν παράκλησιν «Νὰ μ' φουτιά» εἶναι:

- Ἐμπα μέσα κι πάρι.
- Μὶ τσιμπάει ἡ κλώσσου.
- Πάει στὴν κουπριά.
- Μὶ τρώει τοῦ σκ'λί.
- Πάει στὰ πρόβατα.

Εἰς τὸ τέλος ἀνακατεύουν τὰ χέρια καὶ γελοῦν.

Ἴσως ἐδῶ πρέπει νὰ παραθέσωμεν καὶ τὸ γνωστὸν ἀνὰ τὸ πανελ-
λήνιον δημοτικὸ τραγούδι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδιάζουσαν τοπικὴν διάλεκτον:

Φιγγαράκι μου λαμπρό,
φέξι μι νά πιρπατώ,
νά πηγαίνου στού σχολειό
νά μαθαίνου γράμματα,
γράμματα σπουδάματα
τοῦ Θεοῦ τὰ πράματα.

Τοῦτο, κατάλοιπον τῆς τουρκοκρατίας, λέγουν συνήθως οἱ μεγάλοι εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ «σάν τραγούδι κατὰ τὴς φεγγαρόλουστες βραδιές τοῦ καλοκαιριοῦ», ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια τὸ τραγουδοῦν πολλὰ μαζὶ ὡς ἐν χορῷ. Ὁ Βασ. Πάσχος ἀναφέρει¹ ὅτι οἱ στίχοι τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ χωριό μας συνεπληρώθησαν ἀπὸ κάποιον Ἀναγνώστην ὡς ἑξῆς:

... ..
νά πηγαίνω στὸ κρυφό,
στὸ νυχτερινὸ σχολειό
πού ἔναι μέσα στὸ χωριό
... ..
τοῦ Θεοῦ προστάγματα,
τῶν «κλεφτῶν» τὰ θαύματα
κι ἄλλα καλὰ πράγματα...

Εἰς τὰ παιδικὰ τραγούδια αὐτῆς ἐδῶ τῆς κατηγορίας θὰ πρέπει ἀκόμη νά κατατάξωμεν καὶ τὸ κατωτέρω πού λέγεται ἐπίσης ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ σκοπὸν καθαρῶς παιδαγωγικόν. Ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ λεγόμενα ἀ λ φ α β η τ ἄ ρ ι α (=βραχύστιχα λαϊκὰ παιδικὰ ἀσμάτια, τῶν ὁποίων ἡ ἀκροστιχὴς θάινει κατ' ἀλφάβητον) καὶ τὰ ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ἄ, ἔτσι καὶ τοῦτο εἶναι θρησκευτικοῦ περιεχομένου καὶ κ λ η ρ ο ν ο μ ί α προδήλως β υ ζ α ν τ ι ν ῆ. Τὸ παραθέτω ὅπως ἀκριβῶς μᾶς τὸ ἔλεγε κατὰ τὰ παιδικὰ μας χρόνια ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου:

Ἔνας εἶν' ὁ Κύριος ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος, δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά,
ἕνας εἶν' ὁ Κύριος ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

1. Β. Πάσχου «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τῆ Δυτικῆ Θεσσαλίας» (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ἡρωϊκοὶ ἀντίλαλοι»), Θεσσαλονίκη, σελ. 6

Τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί, τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος,
δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος·
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Πενταπάρθενος χορός, τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί,
τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος, δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά,
ἕνας εἶν' ὁ Κύριος· ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Ἐξι ἑξαπτέρυγα, πενταπάρθενος χορός,
τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί, τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος,
δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος·
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Ἐφτά εἶνι τὰ μυστήρια, ἕξι ἑξαπτέρυγα,
πενταπάρθενος χορός, τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί,
τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος, δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά,
ἕνας εἶν' ὁ Κύριος· ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Ὅχτώ ἦχοι ψάλλονται, ἑφτά εἶνι τὰ μυστήρια,
ἕξι ἑξαπτέρυγα, πενταπάρθενος χορός,
τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί, τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος,
δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος·
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Ἐννιά εἶνι τὰ τάγματα, ὀχτώ ἦχοι ψάλλονται,
ἑφτά εἶνι τὰ μυστήρια, ἕξι ἑξαπτέρυγα,
πενταπάρθενος χορός, τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί,
τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος, δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά,
ἕνας εἶν' ὁ Κύριος· ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Δέκα εἶν' οί ἐντολές, ἐννιά εἶνι τὰ τάγματα,
ὀχτώ ἦχοι ψάλλονται, ἑφτά εἶνι τὰ μυστήρια,
ἕξι ἑξαπτέρυγα, πενταπάρθενος χορός,
τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί, τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος,
δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος·
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Ἐντεκα ἑωθινά, δέκα εἶν' οί ἐντολές,
ἐννιά εἶνι τὰ τάγματα, ὀχτώ ἦχοι ψάλλονται,
ἑφτά εἶνι τὰ μυστήρια, ἕξι ἑξαπτέρυγα,
πενταπάρθενος χορός, τέσσερ' οί Εὐαγγελισταί,

τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος, δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά,
ἕνας εἶν' ὁ Κύριος· ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.

Δώδεκα Ἄποστολοι, ἔντεκα ἐωθινά,
δέκα εἶν' οἱ ἐντολές, ἐννιά εἶνι τὰ τάγματα,
ὄχτώ ἦχοι ψάλλονται, ἑπτὰ εἶνι τὰ μυστήρια,
ἕξι ἑξαπτέρυγα, πενταπάρθενος χορός,
τέσσερ' οἱ Εὐαγγελισταί, τρίτος εἶν' ὁ Πρόδρομος,
δεύτερ' εἶν' ἡ Παναγιά, ἕνας εἶν' ὁ Κύριος·
ὕμνοῦμεν κι εὐλογοῦμεν Αὐτόν.¹

Ἐκ τῶν νεώτερον ἀριθμητικῶν, με περιεχόμενον ὅμως μὴ θρησκευτικόν, ἀναφέρομεν τὸ ἀκόλουθον:

Ἐνα. Ἐνας εἶναι ὁ Θεός.
Δύο. Δύο κέρατα ἔχ' τοῦ βόδι.
Τρία. Τρία πουδάρια ἔχ' ἡ πυρουστιά.
Τέσσερα. Τέσσερα θ'ζιά ἔχ' ἡ γελάδα.
Πέντε. Πέντε δάχτυλα ἔχ' τοῦ χέρ'.
Ἐξι. Ἐξι ἀστέρια ἔχ' ἡ Πούλια.
Ἑπτὰ. Ἑφταπάρθενος χορός.
Ὀχτώ. Ὀχτώ μῆνες κἀν' ἡ γελάδα τοῦ μουσχάρ.
Ἐννιά. Ἐννιά μῆνες κἀν' ἡ μάνα τοῦ πιδί.
Δέκα. Δέκα μῆνες κἀν' ἡ φουράδα τ' ἄλουγου.
Ἐντεκα. Ἐντεκα μῆνες κἀν' ἡ φουράδα τοῦ μουλάρ'.
Δώδεκα. Δώδεκα μῆνες ἔχ' ὁ χρόνος.

Παροφθίαν τέλος τῶν γνωστῶν ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀλφαθη-
ταρίων καὶ κατάλοιπον αὐτῶν ἀποτελοῦν οἱ κατωτέρω σκωπτικοὶ καὶ χυ-
δαῖοι στίχοι:

Ἄλφα θῆτα κι κουμμάτα
κι κρασί μέσ στὴν κανάτα
ὄσα κἀν' ἡ γάτα φά' τα!

1. Πρὸς. καὶ ἀνωτέρω «Δημοτικὰ τραγούδια», σελ. 321

Τραγούδια καὶ παιχνίδια συγχρόνως

Θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω διάφορα τραγούδια τῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια εἶναι συγχρόνως καὶ παιχνίδια. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ φαίνονται ὅτι εἶναι λογίας προελεύσεως ἢ μᾶλλον ἀπαντοῦν καὶ ἀλλαγῶν, μερικὰ δὲ εἶναι ἴσως γραμμένα καὶ εἰς βιβλία. Ἄλλα πάλιν ἔχουν τὴν μορφήν διαλόγου. Ἄπὸ τὰ πλέον γνωστὰ εἶναι τά:

Γύρω γύρω ὄλοι
στὴ μέση ὁ Μανώλης
χέρια πόδια στὴν αὐλὴ
ὄλοι κάθονται στὴ γῆ.

Ἔνα λεπτὸ κρεμμύδι
γκέο - βαγκέο...

Εἶχα δυὸ πουλάκια,
δυὸ καλὰ παιδάκια (ἦ: σάν καλὰ παιδάκια)
πέταξε τὸ ἕνα,
πέταξε καὶ τ' ἄλλο·
ἦρθε τὸ ἕνα,
ἦρθε καὶ τ' ἄλλο.

Περνάει περνάει ἡ μέλισσα
μὲ τὰ μελισσόπουλα
καὶ μὲ τὰ σκλαθόπουλα.

Τράμπα τραμπαλίζουμε
πέφτου κι σκουτίζουμε
κι θαρῶ στοῦ γόνα μου...
κλπ.

Ἄλλα τέτοια τραγούδια εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Ἀνιθαίνου στὴ συκιά κι πατῶ στὴν καρδιά,
τρώου τὰ συκόμηλα κι τὰ καρυδόμηλα,
πίνου κι γλυκὸ κρασί ἀπ' τὴν κόφα τῆ χρυσῆ
κι φουνάζου κούϊ κούϊ κι κανέννας δὲν ἀκούει.
Τῆς κουμπάρας τὸ παιδί ἔπισι ἀπ' τοῦ σκαμνί,
θάρισι στοῦ πόδι του κι στοῦ καλαπόδι του.

2. Ἄνεβηκα στὴν πιπεριά νὰ κόψω ἴνα πιπέρι
κι ἡ πιπεριά τοσακίστηκε καὶ μοῦ ὄσπασε τὸ χέρι.
Δῶς μου τὸ μαντηλάκι σου τὸ χρυσοκεντημένου
νὰ δέσω τὸ χεράκι μου ποῦ εἶναι ματωμένου.
3. Πῆγα πέρα πέρα, θρίσκου μιὰ κουπέλα·
τ'ν εἶπα: Νά μ' μιὰ ράγα.
Μέ ὄδουκι μιὰ ράγα.
Τὴν εἶπα: Νά μ' ἄλλ' μιὰ.
Μέ ὄδουκ' ἕνα μπάτσου, ἐπίσα στοῦ θάτου.
4. Νά μ' το, νά μ' το τὸ δαχτυλίδι.
— Σκάσε σκάσε δὲ θὰ τὸ θρήσ
τὸ δαχτυλίδι ὅπου ζητεῖς.
Νά ξέρετε, κορίτσια,
ὅτι ἔχει χίλιες δραχμές, χίλιες δραχμές
τὸ δαχτυλίδι ὅπου τὸ πῆρα προχθές.
5. — Ποῦ θὰ πᾶς, κυρά Μαρία, δὲν περνᾶς, δὲν περνᾶς.
— Θὰ πηγαίνω εἰς τοὺς κήπους δὲν περνῶ, περνῶ.
— Τί νὰ κάνης εἰς τοὺς κήπους δὲν περνᾶς, δὲν περνᾶς.
— Γιὰ νὰ κόψω δυὸ θιολέτες δὲν περνῶ, περνῶ.
— Τί νὰ κάνης τίς θιολέτες δὲν περνᾶς, δὲν περνᾶς.
— Νά τις δώσω τῆς καλῆς μου δὲν περνῶ, περνῶ.
— Ποία εἶναι ἡ καλή σου δὲν περνᾶς, δὲν περνᾶς.
— Ἡ καλή μου εἶναι ἡ... (τάδε) δὲν περνῶ, περνῶ.

(Μία φέρει γύρω ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν κοριτσιῶν καὶ διαλέγεται μὲ αὐτά. Εἰς τὸ τέλος ἀρπάζει τὴν «καλή» τῆς καὶ ξαναρχίζουν πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχήν).

6. Τράμ τράμ τὰ καράθια
πῶς περνοῦν τὰ παλληκάρια
τρεῖς φορές τρεῖς φορές
καὶ στὴν τρίτη θὰ πιαστή.

(Εἰς στάσιν προτάσεως ἐνώνονται τὰ χέρια δύο ἀτόμων καί, ἐνῶ τραγουδοῦν, οἱ ἄλλοι περνοῦν ἀπὸ κάτω καὶ ἕνας πιάνεται).

7. — Πινακουτή, πινακουτή!

- Ἐπὶ τ' ἄλλου τοῦ αὐτοῦ.
- Μὴ ἢ παπαῶς κὶ ἢ παπαδιὰ νὰ μὴ δώσ'ς ἕν' ἀρνάκ'.
- Διάλιξι κὶ πάρι.
(Σιγὰ σιγὰ ἀπὸ ἕνα ἕνα τὰ παίρνει ὅλα καὶ μένει αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὴν ἀγκαλιάν της. Ὅταν τῆς ζητῆ καὶ αὐτὸ ἀπαντᾷ):
- Τοῦτου (=τοῦτο) τοῦ θέλου γιὰ τὴν Πασχαλιά.
(Τῆς τὸ ἀρπάζουν ὁμως καὶ αὐτὴ γυρίζει, κλαίει καὶ ζητεῖ τὸ ἀρνάκι της).
- Μὴ βλέπιτι, πιδάκια μου, πῶς πιρπατῶ κὶ κλαίου (ἦ: κ'τσαίνου).
- Μπάκι (=μήπως) θρήκαταν κἀν' ἀρνάκ';
(Τὸ βλέπει κατόπιν καὶ λέγει):
- Ποῦ εἶσι, πιδάκι μ! (Τὸ ἀγκαλιάζει καὶ τὸ φιλεῖ).

8. — Τὶ βλέπ'ς;
— Τὶ πατᾶς;
— Τὶ ἔχ'ς στὴν τσέπη σ';
— Τσί μοιράζουμι; | ἐρώτησις
— Οὐρανό.
— Γῆ.
— Κουκόσις.
— Τσί μοιράζουμι. |
|---|--|

(Ὁ διάλογος αὐτὸς γίνεται τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἕνας ἔχει τὸν ἄλλον καθάλλα εἰς τὴν πλάτην του).

9. Στὸ ἕνα μας στὰ δύο μας.
 Στὰ τρία τέσσερά μας.
 Στὰ πέντε, ἕξι, ἑφτά μας.
 Στὰ ὀχτώ μας στὰ ἑννιά μας.
 Στὰ δέκα ἑντεκούλια μας.
 Τρύπ'σαν τὰ σακκούλια μας.
 χύθ'καν τὰ φασούλια μας.
 Πυρουστιὰ μ' ἕνα πουδάρ'.
 Γάϊδαρους μ' ἕνα σαμάρ'.

(Πολλὰ παιδιὰ πηδοῦν μὲ γοργὸν ρυθμὸν καὶ τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου λέγοντας τὸ καθένα ἀνὰ ἕνα στίχον).

Παιχνίδια καὶ παιδικαὶ συνήθειαι

Πολλὰ εἶναι τὰ παιχνίδια, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικά, τὰ ὁποῖα παίζονται ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καθαρὰ παιχνίδια τῶν ἀγοριῶν, μερικὰ τῶν κοριτσιῶν καὶ ἄλλα εἶναι κοινά, εἶναι δυνατὸν δηλαδὴ νὰ παίζωνται καὶ μὲ ἀγόρια καὶ μὲ κορίτσια. Δυστυχῶς ὁμως τώρα τὰ τε-

λευταία χρόνια τὸ ποδόσφαιρον, μὲ τὸ ὅποιον τὰ ἀγόρια ἔχουν πάθει τρόπον τινὰ μίαν ψύχωσιν, τείνει νὰ ἀντικαταστήσῃ ὅλα σχεδὸν τὰ ἄλλα παιχνίδια καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ αὐτό, ἐνῶ, ὅπως θὰ ἴδωμεν, ὑπῆρχον παλαιότερον καὶ πολλὰ ἄλλα παιχνίδια ἐξ ἴσου εὐχάριστα καὶ πολὺ περισσότερον ἤρεμα.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν παιχνιδιῶν, πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι αὐτά, πλὴν τῆς ἀνωτέρω ταξινομήσεως, διακρίνονται γενικῶς εἰς τρεῖς βασικὰς κατηγορίας, εἶδη. Ἔτσι ἔχομεν παιχνίδια ρυθμικὰ (ὅπως π.χ. εἶναι πολλὰ ἀπὸ τὰ προηγούμενα «τραγουδία καὶ παιχνίδια συγχρόνως»), παιχνίδια μιμητικὰ τῆς φωνῆς ἢ τοῦ βαδίσματος διαφόρων ζώων (ὅπως τοῦ γαϊδάρου, τῆς χελώνας, τοῦ λαγοῦ ἢ τοῦ κουνελιοῦ, τῆς ἀρκούδας, τοῦ πετεινοῦ κλπ.) καὶ παιχνίδια καθαρῶς ἀγωνιστικά, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι διὰ τὸν ὄρισμόν τοῦ ἀρχηγοῦ ἢ τῆς μάννας ἢ τοῦ φύλακος τοῦ παιχνιδιοῦ, ἐκτὸς τοῦ περιγραφέντος ἀνωτέρω (σελ. 364 κ.έ.) τρόπου μετρήματος, ἐφαρμόζονται καὶ τὰ ἐξῆς: Τὸ στρίψιμον τοῦ νομίσματος εἰς τὸν ἀέρα (κορώνα ἢ γραμμата), τὸ «μονὰ ζυγά», ἢ ἀπὸ κοινοῦ συμφωνία τῶν παικτῶν διὰ τὸν ὄρισμόν τοῦ ἀρχηγοῦ, τὸ στρίψιμον εἰς τὸν ἀέρα «σαλιωμένης» ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς μικρῆς «σμάδας» ἢ κεραμίδας, ἢ ρίψις «σιμάδας» εἰς στόχον ὠρισμένης ἀποστάσεως, τὸ μέτρομα μὲ τὰ πόδια κλπ.

Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ παραλείψωμεν τὸ γεγονός ὅτι εἰς πολλὰ παιχνίδια ἀκολουθεῖ συνήθως ἀμοιβὴ τοῦ νικητοῦ καὶ τιμωρία τοῦ ἠττημένου, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεταφέρῃ αὐτὸς πρὸς ἔχασε» τὸν νικητὴν ἢ τὴν νικήτριαν ὀμάδα ἐπὶ τῆς πλάτης καὶ εἰς ὠρισμένην ἀπόστασιν, νὰ παραστήσῃ τὸν γαῖδαρον, τὸν κόκκορα κλπ.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα νὰ ἐξετάσωμεν ἐν συντομίᾳ τὰ παιχνίδια τοῦ «παιδόκοσμου» τῶν Καναλιῶν. Τὰ παιχνίδια πρὸς ἀκολουθοῦν δὲν συνηθίζονται θεβαίως μόνον εἰς τὸ χωριό μας. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι πανελλήνια. Ποικίλλει μόνον ἡ ὀνομασία καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον παίζονται.¹

Ἔχει ἐκλείψει σχεδὸν σήμερον τὸ πατροπαράδοτον «ἀ λ ω ν ἀ κ ι ε» ἢ «ἀ λ α ἰ» (προφανῶς ἐδῶ πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχαίου «ἀλώη» = ἀλώνι), τὸ ὅποιον ἐπαίξετο μὲ τὴν «σφοῦρα» (= σβούραν) καὶ ἀπησχόλει ἐπὶ ὀλοκλήρουσ ὥρας τὰ ἀγόρια. Μὲ τὸ κηρωμένο «σφίκωμα» (πρὸβλ. σφίγγω) «ἔρριχναν τὰ σφοῦρλις», ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειροποι-

1. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ βιβλία τοῦ συναδέλφου Θωμᾶ Βασ. Γιαννάκη «Τὰ παιγνίδια στὴν Ἀττικὴ», Ἀθήναι 1975, καὶ «Ἀγῶνες - Παιγνίδια - Χοροὶ στὸν Ὀμηρο», Ἀθήναι 1976, εἰς τὰ ὅποια πολλὰ τὰ κοινὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ.

ήτους, καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἀντίπαλον, ἂν εἶχε σβούρα «ἀγοραστήν» καὶ ἔχανε εἰς τὸ παιχίδι· ἢ σβούρα του, λόγῳ τῆς κατασκευῆς τῆς ἐκ μαλακοῦ ξύλου, θὰ ἐσχίζετο ἀπὸ τὰ καρφοκτυπήματα τοῦ νικητοῦ. Ἄλλὰ ἢ «σ φ ο ὑ ρ λ α» δὲν ἐπαίξετο μόνον ὀμαδικῶς μὲ τὸ «ἀλαῖ». Ἦτο καὶ εὐχάριστον ἀτομικὸν παιχίδι. Μὲ μεγάλην δεξιότητιαν τὴν «βαγκανοῦσαν» καί, ἂν δὲν ἦτο «ταρτάρα», ἀλλὰ «λίγωνε», τὴν ἔπαιρναν «στὴν ἀπαλάμη» ἢ «στὸ νύχι» τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ δεξιοῦ χειροῦ οἱ περισσότερον ἱκανοὶ καὶ διεσκέδαζον μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν. Ἡ λέξις σβούρα πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον «στρόμβος» (= στρουῦμπος, βέμβιξ, σβούρος). Ὁ Ὅμηρος μᾶς παρουσιάζει (Ἰλιάδος Ε, 413) ὠραϊότατα τὴν εἰκόνα τῆς σβούρας, ὅταν λέγῃ: «στρόμβον δ' ὧς ἔσσευε βαλὼν» (= τὸν ἐκτύπησε καὶ τὸν ἔκαμε νὰ κυλήσῃ σὰν σβούρα).

Ποῦ εἶναι ἐπίσης τὸ παιχίδι μὲ τὰ κότσια, δηλ. τὰ «σ ί κ ι α»; Τῶν ἱκανῶν παικτῶν ἐγέμιζον «οἱ τσέπιδες» ἀπὸ κότσια. Μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν «τρουχοῦσαν» καὶ «ἔχυναν» τὰ παιδιὰ τὸ μολύβι «στοὺς νομάδες» καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ παιχιδιοῦ ἐκυριάρχουν αἱ φράσεις: «ὄπα, μαρή!», «τσιούρα καζιάκα!» κλπ. Σήμερον πλέον δὲν ὑπάρχουν «σίκια»· τὰ τρώγουν τὰ σκυλιά, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα κόκκαλα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ «σίκια» εἶναι τὸ πανάρχαιον παιχίδι τῶν «ἀ σ τ ρ α γ ἄ λ ω ν», γνωστὸν ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἀκόμη ἐποχῆς. Τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παιχιδιοῦ μαλώματα τῶν παιδιῶν καὶ τὰ ἄσχημα πολλάκις ἀποτελέσματα αὐτῶν μᾶς θυμίζει ὁ στίχος τοῦ Ὀμήρου (Ἰλιάδος Ψ, 88) «ἄμφ' ἀστραγάλοισι χολωθεῖς» (= ἐξωργισμένος γιὰ τοὺς ἀστραγάλους, τὰ «σίκια» δηλ.).

Σχεδὸν ἔλειψε καὶ ὁ «φ ί τ ι ο ς», παιχίδι ποῦ ἐπαίξετο μὲ «τοὶ δικάρεις» (= τὶς δεκάρες, τὰ νομίσματα, τὰ κέρματα) ὄχι μόνον ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐφήβους ἢ καὶ μεγαλυτέρους ἀκόμη. Μὲ τὴν «σιμάδα» (= μικρὴ πλάκα) εἰς τὰ χέρια τὰ παιδιὰ «δὲν ἄφηναν μύτη ἀπὸ μύτη στὰ παπούτσια» καὶ τὰ γόνατά των ἦσαν πάντοτε φαγωμένα ἀπὸ «τοὶ πριφίμμυς διπλαρουσιές». Δὲν ἔλειπον εἰς τὸ παιχίδι αὐτὸ τὰ μαλώματα διὰ τὸ «ἂν τὴ δεκάρα τὴν ἔχη ἢ σιάδα ἢ ὁ φίτσιος» ἢ «ἂν ἢ σιάδα κρούη τὸ φίτσιο ἢ εἶναι χαβούζα» κλπ.

Εὐχάριστα ἐπίσης καὶ διασκεδαστικὰ παιχίδια ἦσαν καὶ τὰ «σ κ α τ ο ὑ λ ι α», τὸ «μ α ν τ ἦ λ ι» καὶ τὰ «σ κ λ α β ἄ κ ι α», διότι καὶ τὰ τρία ἐχρειάζοντο ἐξυπνάδα, ταχύτητα καὶ εὐστροφίαν πνεύματος. Τὸ «κ υ ν η γ η τ ὸ» καὶ τὸ «κ ρ υ φ τ ὸ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχουν αἱ λέξεις «κρού, κρού», «κουτάλ'», «πιρουν'», ἦσαν ἐπίσης εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν παιχιδιῶν. Παμπάλαιον καὶ εὐχάριστον παιχίδι ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ «σ χ ο ι ν ἄ κ ι», ἀτομικὸ ἢ ὀμαδικό. Ὀμαδικὸ παιχίδι εἶναι καὶ τὸ «τ ζ ο ὑ ζ», τὸ ὁποῖον παίζεται συνήθως τὸν χειμῶ-

να, διὰ νὰ ζεσταίνεται κανείς.

Κάπως ἐπικίνδυνον παιχνίδι ἦτο τὸ «γ ο ύ τ σ'», τὸ ὁποῖον ἐπαί-
ζετο μὲ τὸ «κότσιαλο» (= στέλεχος τοῦ καρποῦ τοῦ ἀραβοσίτου) καὶ μὲ τὰ
ξύλα εἰς τὰ χέρια. Δὲν ἦτο σπάνιον τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον, ἀντὶ
νὰ κτυπήσουν τὸ «κότσιαλο», ἐκτύπων τὰ πόδια των. Καὶ ἡ «τ σ ι λ ῖ
κ α» ἦτο κάπως ἐπικίνδυνον παιχνίδι, διότι ἦτο δυνατὸν τὸ «τσιλικάρ'»
νὰ κτυπήσῃ τοὺς παίκτης. Παιχνίδι ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῶν
παιδιῶν εἶναι καὶ ὁ «π ε τ ρ ο π ὀ λ ε μ ο ς», ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ «χ ι ο
ν ο π ὀ λ ε μ ο ς», ὅταν διεξάγεται μὲ «τόπες» (χιονιές) «σφιχτῆς» καὶ
δὴ ὄχι ἀπὸ ἀφρατο χιόνι, ἀλλ' ἀπὸ «ροντιασμένο», ἀπὸ «οὐρλιάτσα». Εἰς
τὰ ἐπικίνδυνα παιχνίδια πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν κακὴν συνήθειαν
τῶν παιδιῶν νὰ πειράζουσιν μὲ τὰ ξύλα «τὶς σφηκοφωλιές» ἢ «ζερζινοφω-
λιές», πού εἶναι εἰς τὰ πεζούλια καὶ τὰ ντουβάρια, παιχνίδι ριψοκίνδυνον.
τολμηρὸν καὶ διασκεδαστικὸν βεβαίως κατὰ τὴν γνώμην τῶν παιδιῶν, ἀλ-
λὰ ἐπικίνδυνον τόσον δι' αὐτὰ τὰ ἴδια, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἀνυπόπτους δια-
βάτας.

Καθιστὰ καὶ παιχνίδια περισυλλογῆς εἶναι ἡ «τ ρ ι ὶ τ α», ἡ «τ ε σ
σ ἄ ρ α», ἡ «έ ξ ἄ ρ α», ἡ «έ ν ν ι ἄ ρ α» καὶ ἡ «δ ω δ ε κ ἄ
ρ α». Ὅταν ἀναλογίζωμαι τὸν τρόπον καὶ τὴν στάσιν τῶν παικτῶν τῶν
καθιστῶν αὐτῶν παιχνιδιῶν εἰς τὰ ὑπόστεγα καὶ «τὶς ἀυλόπορτες» τῶν
σπιτιῶν ἢ εἰς τὸ ἄλλοτε «μελισσομάντρι» τοῦ Ἄι - Λιᾶ, δὲν μπορῶ νὰ μὴ
φέρω εἰς τὴν μνήμην μου τὸ παιχνίδι τῆς ἀρχαιότητος μὲ τοὺς «πεσσοὺς»
καὶ τὴν εἰκόνα τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, οἱ ὁποῖοι «πεσσοῖσι προπά-
ροιθε θυράων θυμὸν ἕτερον» (= μὲ τοὺς πεσσοὺς πρὸ τῶν θυρῶν διεσχέ-
δαζον), καθὼς λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσσεΐας α, 107). Καὶ μολονότι μᾶς
εἶναι ἄγνωστον πῶς ἀκριβῶς ἐπαίζοντο οἱ «π ε σ σ ο ῖ» (= ψηφίδες,
πετραδάκια, χαλίκια), οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ὡς τὸ ἀρχαιότατον ἰθαγενὲς
παιχνίδι τῶν Ἑλλήνων, ἐν τούτοις πολλοὶ τὸ παρομοιάζουν μὲ τὸ «τάβλι»,
τὴν «ντάμα», τὸ «σκάκι», τὰ «πεντόβολα» κ.ἄ.¹ Εὐχάριστα ἐπίσης παιχνί-
δια, πού δὲν ἀπαιτοῦν πολλὴν κίνησιν, εἶναι τὰ διάφορα παιχνίδια, «ἀ-
θ ῦ ρ μ α τ α» κατὰ τὸν Ὅμηρον, μὲ τὴν ἄμμον καὶ τὰ χώματα, ὅπως τὰ
«κ α κ κ α β ἔ τ σ ι α» (μὲ τὰ οὔρα), οἱ «μ ῦ λ ο ῖ», «ο ῖ κ α λ ῦ
β ε ς», τὰ «σ π ι τ ἄ κ ι α» κλπ., παιχνίδια πού ἐπαναφέρουν εἰς τὴν
μνήμην παραστάσεις τῆς πρωτογόνου ζωῆς.²

Ἰδιαιτέρως διὰ τὰ κορίτσια ἀγαπητὰ παιχνίδια εἶναι «ο ῖ κ υ ρ ἄ
τ σ ι ς» (κοῦκλες), πανάρχαιον παιχνίδι τῶν κοριτσιῶν, εἰς τὸ ὁποῖον
ἐκδηλοῦται ἡ πρωτόγονος ζωώδης μητρικὴ στοργὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ
παιδιά,³ καὶ τὰ «κ τ ἄ κ ι α» ἢ τὸ «κ ο υ τ σ ὀ».

1. Βλ. Θωμά Βασ. Γιαννάκη «Ἀγῶνες - παιχνίδια - χοροὶ στὸν Ὅμηρον», Ἀθήναι 1976, σελ. 54.

2. Βλ. Θωμά Βασ. Γιαννάκη «Τὰ παιχνίδια στὴν Ἀττικὴ», Ἀθήναι 1975, σελ. 58.

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 57.

Σήμερον παίζεται καὶ τὸ παιχνίδι μὲ «τῖς μπίλιες». Κάτι παρόμοιον παλαιότερον ἦσαν τὰ «κ ο υ ῖ ν ά κ ι α», ἀπὸ λάσπην (γλίνα) κατεσκευασμένα, καθὼς καὶ τὰ «κ ο υ κ κ α λ ά κ ι α» ἢ ἡ «γ ο υ ρ ν ο ύ λ α», παιχνίδι δηλ. μὲ τὰ κουκκούτσια τῆς ἐλιάς, ιδίως κατὰ τὴν μεγάλην Σαρακοστήν. Ὁλόκληρα σακκουλάκια ἐγέμιζον τότε οἱ καλοὶ παῖται καὶ «μακελλεύονταν» ὁ δεικτής τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ ἀπὸ τὸ «σβάρνισμα», τὸ ὁποῖον ἐγίνετο, «γιά νά πάη τοῦ κουκκαλάκ' μέσα στή γουρνούλα». Τὰ ἀγόρια ἔπαιζον τὸ παιχνίδι αὐτὸ καὶ κατὰ διάφορον τρόπον, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο «μ π ά ζ».

Εὐχάριστα ἐπίσης καὶ συχνὰ παιχνίδια ἦσαν «ο ἰ π' θ α μ ο ὕ λ ι ε ς», τὰ «μ π ο υ ν τ ὀ β ο υ λ α» (= πεντόβολα, δηλ. πέντε πετραδάκια, βότσαλα), τὸ «σ τ ε φ ά ν ι», ἀρχαιότατον παιχνίδι, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ παῖται διαγωνίζονται εἰς τὴν ταχύτητα, τὴν δεξιότητα καὶ τὴν ἀντοχήν, ἡ «κ α τ σ ι ο ὕ λ α» (συνήθως τὴν ἀνοιξιν), παιχνίδι ὀλιγότερον δαπανηρὸν τοῦ «χαρταετοῦ», τὸ «κ α λ ά μ ι» (= ἀλογάκι), παιχνίδι ἀρχαιότατον («ἀλαμον περιβεβηκῶς ὡσπερ ἵππον» λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ Ἡσύχιος), «ο ἰ σ μ ά δ ι ε ς» (= ἀμάδες, δηλ. πέτρες πλακερές), τὸ «λ ο υ ρ ἰ» ἢ «λ ο υ ρ ά κ'», τὸ «τ ὀ μ π ο υ λ ο υ κ ι β ά ρ'», τὸ «μ α χ α ἰ ρ ι» (κάρφομα μαχαιριοῦ ἢ σουγιᾶ ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα), ἢ «φ ο υ λ π α ν ἰ τ σ α» ἢ «τ υ φ λ ὀ μ υ γ α», ἀρχαιότατον ὀμαδικὸν παιχνίδι, «ο ἰ σ β α ρ ν ἰ σ τ ρ ι ε ς» ἢ «τ σ ο υ λ ἡ θ ρ α» σέ οἰαδήποτε κεκλιμένα ἐπίπεδα ἢ ἐπάνω εἰς τσίγκινα συρόμενα καρρότσια, παιχνίδι καταστρεπτικὸν διὰ τὰ παντελόνια τῶν παιδιῶν καὶ ἀφορμὴ γκρίνιας πάντοτε τῶν μητέρων, ἢ «κ ο λ ο κ υ θ ι ά», διασκεδαστικὸν ὀμαδικὸν παιχνίδι κ.ά.

Καὶ ἀγωνίσματα ἀκόμη ἐλάμβανον χώραν εἰς διάφορα μέρη τοῦ χωριοῦ, ὅπως ἡ π ά λ η, τὰ ἄ λ μ α τ α (πηδήματα), ὁ δ ρ ὀ μ ο ς (τρέξιμο), ἀπαράλλακτα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀγωνίσματα («παλαιμοσύνη τε καὶ ἄλμασιν ἠδὲ πόδεσσι»¹ κανχᾶται ὁ Ἀλκίνοος ὅτι ὑπερεροῦν ὄλων τῶν ἄλλων οἱ Φαίακες), ἡ λ ι θ ὀ β ο λ ἰ α, ἡ δ ι σ κ ο β ο λ ἰ α, ἡ τ ο ξ ο β ο λ ἰ α μὲ τὰ ὑποτυπώδη χειροποίητα τόξα, ὁ ἀ κ ο ν τ ι σ μ ὀ ς, ἢ «π ε τ ρ ο β ο λ ἰ ά» (πετροβόλημα), ἀγωνιστικὸν παιχνίδι («ποιὸς θά φτάση μακρύτερα τὴν πέτρα, τὸ βότσαλο») κλπ.

Μία παιδικὴ συνήθεια ἦτο καὶ ἡ «κ ο ὕ ν ι α» (συνήθως κατὰ τὴν ἀνοιξιν), ἡ ὁποία ἀνηρτάτο ἀπὸ τὰ δέντρα εἰς τὴν ἐξοχήν ἢ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ καὶ μᾶς ἐνθυμίζει τὴν «α ἰ ὠ ρ α ν» τῶν Ἀθηναίων παρθένων κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἀνθεστηρίων.²

1. Βλ. Ὀμήρου «Ὀδύσσεια», ραφ. θ, στίχ. 103

2. Βλ. Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», μετάφραση Ι. Θ. Κακρ δῆ, Ἀθήνα 1953, σελ. 30 - 31.

Παιχνίδια που παίζονται εις τὸν σχολικὸν κυρίως χρόνον ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν διδασκάλων εἰς διαφόρους ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Σχολείου εἶναι ἡ *διελκυστίνα*, ἀρχαιότατον ὀμαδικὸν παιχνίδι, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ παιδιὰ «ἐφ' ἐνὸς ζυγοῦ» πιάνονται ἀπὸ τὴν ὄσφυν (μέση) ἢ ἀπὸ σχοινὶ καὶ ἔλκονται («τραβιῶνται») πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἢ *σκυταλοδρομία*, ἢ «*τσουβαλοδρομία*» ἢ «*σακκοδρομία*», ἢ ὁποία παρουσιάζει εὐχάριστον κωμικὸν θέαμα, ἢ *βαρελοῖσοροπία*, τὸ *τίναγμα τῆς κουβέρας*, θεαματικὸν παιχνίδι κ. ἄ.

Ἐνα παιχνίδι, τὸ ὁποῖον ἔλειψεν ἐντελῶς σχεδὸν σήμερον, εἶναι τὸ «*ὠκ*» ἢ ἄλλιῶς ἢ «*τόπα*» (τόπι μπαλοματένιο συνήθως τότε) εἰς τρεῖς φάσεις: Πρῶτον μὲ «*τις πισινές*», κατόπιν μὲ «*τις μπρουστινιές*» καὶ τέλος μὲ «*τις πουδαρνιές*»· κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν φάσιν, διὰ νὰ φθάσῃ πολὺ μακριὰ ἢ «*τόπα*», ἐχρειάζετο μεγάλη ἐπιδεξιότης. Τὸ παιχνίδι τοῦτο, ὅπως καὶ τὰ γνωστὰ «*μηλάκια*» ἢ «*μηλαράκια*», εἶναι μία μορφή σφαιρίσεως, παιχνιδιοῦ δηλ. μὲ τὸ τόπι. «Σφαίρη παίξουν» ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, δηλ. παίζω μὲ τὴν σφαῖραν, μὲ τὸ τόπι. Ἐκ τῶν «*σφαιρίσεις*» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι προέρχονται καὶ τὰ σημερινὰ διεθνῆ πλέον παιχνίδια «*ποδόσφαιρο*», «*πετόσφαιρα*» (βόλλεϋ) καὶ «*καλαθόσφαιρα*» (μπάσκετ).¹

«*Οἱ γκαμηλίζ*» ἢ «*καβαλλάρακια*», τὰ «*τάλια*», τὸ «*πόσα ξύλα στη φουρνέλα*» καὶ οἱ «*φυλακισμένοι*» ἦσαν καὶ διατηροῦνται κάπως ἀκόμη ὡς διασκεδαστικὰ ὀμαδικὰ παιχνίδια. Εἰς τὸ παιχνίδι τῶν «*φυλακισμένων*» ἢ ἀνυπομονησία τῆς ἐνεργούσης ὀμάδος (διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παιχνιδιοῦ) μὲ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις «*ψήθ'κι*; *ψήθ'κι*;» πρὸς τὴ «*μάννα*» τοῦ παιχνιδιοῦ ἦτο ἀπερίγραπτος. Ἡ δρᾶσις ἤρχιζε μόνον, ὅταν ἡ «*μάννα*» μὲ τὸ «*λουρί*» εἰς τὸ χέρι ἐδήλωνε ὅτι πράγματι «*ψήθ'κι*!» Ἐνίοτε παρὰ τὴν ἄγρουπνον ἐπιφυλακὴν τῆς «*μάννας*» τὸ «*καβαλλίκευμα*» καὶ «*ξεκαβαλλίκευμα*» τῶν «*φυλακισμένων*» ἐπανελαμβάνετο, δὲν ἔλειπον δὲ καὶ οἱ σβέλτοι, οἱ ὁποῖοι «*κατάφερναν νὰ καβαλλίκεψουν καὶ τὴ μάννα...*». Ἡ δυσκινησία τῆς «*μάννας*» εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν συνετέλει εἰς τὴν πλημμελῆ φρούρησιν τῶν «*φυλακισμένων*», οἱ ὁποῖοι παρὰ ταῦτα ὑπέμενον νὰ βαστάξουν εἰς τὸν αὐχένα καὶ τὴν ὠμοπλάτην των τοὺς παίκτας τῆς δρώσης ὀμάδος, ἐνῶ ἡ «*μάννα*» ἀνέμενε, φορτωμένη καὶ αὐτὴ, πότε θὰ «*κρούσῃ*» κανεὶς ἐξ αὐτῶν τὰ πόδια του εἰς τὸ ἔδαφος, προκειμένου νὰ τὸν «*κλωτήσῃ*», διὰ νὰ τὰ «*φυλάξῃ*» ἐπὶ τέλος ἢ ἄλλη ὀμάς καὶ ἔτσι ἀντιστραφοῦν οἱ ὄροι τοῦ παιχνιδιοῦ.

Καὶ τὸ «*κορόνα γράματα*» ἢ «*κορόνούλα*»

1. Βλ. Θωμᾶ Βασ. Γιαννάκη «Τὰ παιχνίδια στὴν Ἀττικὴ», Ἀθήναι 1975, σελ. 73.

ἢ «τὸ στριφτὸ» (ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ἀγαπητὸς συνομιληκὸς μας νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν χαρακτηριστικὴν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παιχνιδιοῦ φράσιν: «Κορώννα, κορώννα, κορώννα... γράμματα οὔλις!!». Ἡ βιασύνῃ του καὶ ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἔλθουν ὅλα τὰ κέρματα (δικάρις) «κορώννα» ἦτο μεγάλη, ἀλλὰ ἡ πραγματικότης τὸν ἠνάγκαζε πολλάκις νὰ ὁμολογῇ τὴν ἀπογοήτευσίν του μετὰ τὸ «γράμματα οὔλις!»), τὸ «μ ο ν ἄ ζ υ γ ἄ» (μετὰ κέρματα, ξηροὺς καρπούς, πετραδάκια κλπ.), τὸ «σ' ἀ γ α π ῶ δ ἔ μ' ἀ γ α π ᾶ ς» ἢ «π ρ ο υ β ἄ ζ ο υ μ ι δ ἔ ν π ρ ο υ β ἄ ζ ο υ μ ι» (μετὰ τὸ μᾶδημα τῶν πετάλων ἄνθους τῆς μαργαρίτας, τὰ «ἀρμέγκια» κλπ.) εἶναι συνηθισμένα παιχνιδάκια.

Ἐδῶ θὰ πρέπει ἴσως νὰ μνημονεύσωμεν καὶ ὠρισμένας συνηθείας καὶ ἀπασχολήσεις τῶν παιδιῶν, πού πολλάκις δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ διακρίνῃ ἀπὸ τὰ καθαρῶς παιδικὰ παιχνίδια. Τοιαῦται π.χ. εἶναι: Αἱ διάφοροι κ υ β ι σ τ ῆ σ ε ι ς (κυβιστῶ = κἀνω τοῦμπες, «κουλτοῦμπες») εἶτε ὡς παιχνίδι εἶτε ὡς ἀγώνισμα (κυβιστητῆρ εἶναι αὐτὸς πού ἔχει τὸ κεφάλι του κάτω, ὑψώνει κατακορύφως ἐπάνω τὰ πόδια του καὶ βαδίζει ἐνίοτε μετὰ τὰ χέρια του) εἶτε ὡς χορευτικαὶ ἐπινοήσεις (κόλπα) καὶ «τοῦμπες» εἰς τὸν ἄέρα. Τὸ «τ σ ι ο υ τ ζ ι ο υ ρ ο κ υ ν ῆ γ ι» (εὐχάριστος θερινὴ ἀπασχόλησις), τὸ κ υ ν ῆ γ ι τῶν διαφόρων π ο υ λ ι ῶ ν μετὰ τὴν «σφεντόνα», τὸ «λάστιχο», τίς «παίδες» καὶ τὴν «πάτα» (= φάκα, δόκανο) καὶ ἡ ἀναζήτησις φωλεῶν (συνήθειαι ἐπιζήμιοι εἰς τὴν τοπικὴν πανίδα). Αἱ ἀ ν α ρ ρ ι χ ῆ σ ε ι ς εἰς τοὺς διαφόρους στύλους καὶ τοὺς κορμούς τῶν δένδρων ὑπὸ τύπον διαγωνισμοῦ. Ἡ π ε ρ ι σ τ ρ ο φ ῆ ἐνὸς ἢ δύο ἀτόμων μετὰ ἄξονα περιστροφῆς τὰ πέλματα τῶν ποδιῶν ἢ οἰονόηστε λεπτὸν στύλον. Τὰ μ ο ν ὄ ζ υ γ α εἰς τὰ χαμηλὰ σχετικῶς κλωνάρια τῶν διαφόρων δέντρων. Ἡ ἰσορροπία ράβδου γενικῶς ἐπὶ τοῦ δακτύλου ἢ τῆς παλάμης, ἢ «ρ α β δ ο ἰ σ ο ρ ρ ο π ῖ α». Ἡ σ ύ γ κ ρ ι σ ι ς δ υ ν ἄ μ ε ω ν, εἰς τὴν ὁποίαν καταγίνονται δύο χειροδύναμοι διὰ τῆς δεξιᾶς λαβῆς τῶν παλαμῶν μετὰ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ μεταβάλουν τὴν θέσιν, τὴν στάσιν καὶ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀντιπάλου. «Οἱ ν ο ὕ ν ε ς» ἢ «λ α λ ῖ τ σ ε ς» ἀπὸ διάφορα εἶδη χόρτων, ἀπὸ φύλλα ἢ «ζουμπούκια» κρεμμυδιῶν, ἀπὸ βέργαν ἢ φλούδαν βέργας «κοτσιπιάς» κλπ. Ἡ μετὰ φιλοτεχνίας σπειροειδῆς ἀποφλοιῶσις (κέντημα) βέργας «πουρδαλιάς», τὰ χόρτινα «ρολόγια», «βραχιόλια», «σκουλαρίκια», «πιρούνια» κ.ἄ. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἦσαν ἄλλοτε εὐχάριστοι ἀπασχολήσεις τῶν παιδιῶν.

Δὲν εἶναι ἀκόμη σπάνιον τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὅποιον τρίβουν ψωμί καὶ τυρί, δένουν τὸ μίγμα εἰς τὸ μαντήλι, τὸ γρονθοκοποῦν μετὰ τὸ ἄλλο χέρι καὶ τραγουδοῦν: «μ π ο υ κ ο υ β ἄ λ α β ἄ λ α, μ π ο υ κ ο υ β ἄ λ α»

βάλα...!» Ἐπειτα τὸ βγάζουν καὶ τὸ τρώγουν. Κατάλοιπον τῆς τουρκοκρατίας εἶναι τὸ «Τ ο ὕ ρ κ ο υ ς (=Τοῦρκος) Ἑ λ λ η ν α ς». Ἀπὸ τὰ δύο δηλαδὴ ἄγρια κορόμηλα, πὺν παίρνουν, τὸ ἓνα τὸ βαπτίζουν «Τοῦρκο» καὶ τὸ ἄλλο «Ἑλληνα». Τὰ ἐφάπτουν μετὰ καὶ τὰ πιέζουν. Ἄν σπάσῃ ὁ «Τοῦρκος» πρῶτον, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ «Ἑλληνας» νικᾷ τὸν Τοῦρκο» καὶ ἀντιστρόφως, ἂν συμβῇ τὸ ἀντίθετον. Ὑπάρχει τέλος ἡ ἐξῆς μ α ν τ ι κ ῆ π α ι δ ι κ ῆ σ υ ν ῆ θ ε ι α μὲ τὰ κουνκούτσι διαφόρων ἡμιωρίμων καρπῶν καὶ κυρίως τῆς κορομηλιάς: Ἐκσφενδονίζεται μὲ τὰ δύο δάκτυλα τοῦ χειροῦ τὸ κουνκούτσι κατακορύφως καὶ ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν πὺν θὰ λάβῃ μαντεύουν τὰ παιδιά (κυρίως τὰ κορίτσια) «ποιόν» ἢ «ποιὰ θὰ πάρουν» ἢ «σὲ ποιὰ πόλη θὰ παντρευτοῦν»!

Ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω ὅσα ἀπὸ τὰ παιδικὰ παιχνίδια, βιώματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, διέσωσε ἡ μνήμη μας. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐλησιμονήθησαν ἢ τείνουν νὰ λησιμονηθοῦν, ἐνῶ πολλὰ σύγχρονα παιχνίδια παίρνουν τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν. Εἶναι ἐξ ἄλλου τοῦτο πολὺ φυσικόν, ἀφοῦ ἐν πολλοῖς καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν ἔχει ἀλλάξῃ καὶ ἡ βιομηχανία τῶν παιδικῶν παιχνιδιῶν ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς πραγματικὴν ἐπιστήμην. Καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῆς «Παιδικῆς Χαράς» εἰς τὸ χωριὸν μας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦνται ἐπὶ ἀρκετὰς ὥρας τὰ παιδιά, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι συνετέλεσε καὶ θὰ συντελέσῃ σημαντικῶς εἰς τὴν ἐξαφάνισιν πολλῶν παιχνιδιῶν.

Ὅτι τὸ παιχνίδι¹ εἶναι στενωῶς συνυφασμένον μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ παιδιοῦ (καὶ ἐτυμολογικῶς ἄλλωστε ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ παῖς, παίζω, παίγνιον, παιχνίδι) καὶ ὅτι συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχοπνευματικῶν του δυνάμεων καὶ ἰκανοτήτων εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας μάλιστα, διὰ νὰ τονίσουν τὴν τεραστίαν παιδαγωγικὴν ἀξίαν τοῦ παιχιδιοῦ, παρουσιάζουν «φιλοπαίγμονας» (=παιχνιδιάρηδες) καὶ τοὺς θεοὺς τῶν («φιλοπαίγμονες γὰρ καὶ οἱ θεοὶ» λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ Πλάτων). Τοιαῦτα παιδαγωγικὰ στοιχεῖα ὁ ἀναγνώστης (καὶ δὴ ὁ Καναλιώτης, ὁ ὅποιος γνωρίζει πῶς παίζονται) μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ πάμπολλα καὶ εἰς τὰ μνημονεύμενα ἀνωτέρω παιδικὰ παιχνίδια, πὺν νοσταλγικῶς ὄλοι μας, νομίζω, ἐνθυμούμεθα.

1. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους: Παιδιά, μέληθρον (=τέρψις, διασκεδασίς) καὶ μολπή (=τραγούδι καὶ παιχνίδι ἢ τραγούδι καὶ χορός).

Ἡθῆ καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους

ΘΑ ἀναφέρωμεν κατωτέρω ἐν συντομίᾳ τὰ σπουδαιότερα ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Καναλιωτῶν, τὰ σχετικὰ μὲ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἀπὸ λαογραφικῆς θεβαίως ἀπόψεως. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν πλέον σήμερον ἢ τείνουν νὰ σβήσουν λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ διαβιώσεως τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας ἢ λόγῳ τῆς βαθμιαίας μεταβολῆς καὶ τοῦ περιορισμοῦ ὀρισμένων καλλιέργειων, ὅπως π.χ. συνέβη μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν, τὴν ὁποίαν ἀντικατέστησε κατὰ μέγα μέρος ἀρχικῶς μὲν ἡ καπνοκαλλιέργεια, τὰ τελευταῖα δὲ χρόνια καὶ ἡ βαμβακοκαλλιέργεια.

Ἡ εἰς μέγα βαθμὸν ἐξ ἄλλου μείωσις τῆς κτηνοτροφίας καὶ δὴ ὄσον ἀφορᾷ αὕτη εἰς τὰ οἰκιακὰ ζῶα καὶ τὰ ἀροτριῶντα βοοειδῆ (σήμερον π.χ. δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνα βόδι εἰς τὸ χωριό μας), ἀλλὰ καὶ ἡ σημαντικὴ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ διαβιώσεως μὲ τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα τοῦ Μέγδοβα, τοὺς δρόμους, τὰ μεταφορικὰ μέσα, τὰ τρακτέρ, τὰ ἀλωνιστικὰ καὶ θεριζοαλωνιστικὰ μηχανάκια, τὰ ἀντλητικὰ καὶ διάφορα ἄλλα μηχανήματα, τὴν οὐσιαστικὴν κατάργησιν τῆς ἐστίας διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς θερμάστρας παντὸς εἴδους, τὰς διαφόρους ἠλεκτροικὰς καὶ λοιπὰς συσκευὰς συνετέλεσαν, ὥστε νὰ σβήσουν πολλὰ ἀγροτικά ἔθιμα τοῦ χωριοῦ μας. Εἰς τοῦτο θεβαίως συνετέλεσε καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν κατοίκων, ἡ ὁποία ἐσημειώθη λόγῳ τῶν σπουδῶν καὶ τῆς μορφώσεως τῶν τέκνων πολλῶν οἰκογενειῶν, τῆς μελέτης ἀρκετῶν βιβλίων ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν (τὸ χωριό μας ἀπὸ τότε πού ιδρύθη ἡ «Φιλοδασικὴ Ἑνωσις» διέθετε πάντοτε καὶ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν σήμερον ἀρκετὰ πλουσίαν βιβλιοθήκην διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν καὶ τῶν κατοίκων), τῆς ιδρύσεως διαφόρων συλλόγων καὶ ὀργανώσεων, τῆς κατηχητικῆς κινήσεως, τῆς μεταβάσεως πολλῶν νέων εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ γενικῶς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ραδιοφώνου, τοῦ τύπου καὶ τῶρα τῆς τηλεοράσεως.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ «Λαογραφικὰ σημειώματα», ἀναφερόμενα ἔστω καὶ ἐν συντομίᾳ εἰς λαογραφικὰ θέματα τοῦ χωριοῦ μας, ἀποκτοῦν ἴσως ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι διασώζουσιν ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων ἐνὸς χωριοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικοῦ. Θὰ ἀρχίσωμεν δὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν λόγῳ ἐθίμων, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀντίληψιν,¹ ἀπὸ τῶν

1. Βλ. Γ.Α. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 22.

έορτῶν τοῦ χειμῶνος καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου, διότι ἀπὸ τότε ἀναφαίνονται τὰ προιμνήματα διὰ τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα, οἱ βοσκοὶ ὀδηγοῦν τὰ κοπάδια τῶν ἀπὸ τὰ ὄρεινά μέρη εἰς τὰ «χειμαδιά» καὶ ὁ γεωργὸς ἀρχίζει τὴν χειμερινὴν σποράν.

Ὀκτώβριος

(OCTOBER: OCTO=ὀκτώ)†

Εἶναι ὁ μῆν, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ χωριανοὶ μας ἀρχίζουν νὰ ὀργώνουν τὰ χωράφια καὶ νὰ σπέρνουν. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (18 Ὀκτωβρίου) ὑπενθυμίζει ἤδη εἰς τοὺς γεωργούς μας ὅτι ὁ καιρὸς τῆς σπορᾶς, τοῦ «σπαρομοῦ», πλησιάζει. Ἀρχίζουν τὴν σποράν κατὰ προτίμησιν ἀπὸ τὰ ἐλαφρῶς ἐλώδη, βαλτώδη χωράφια, τὰ «β α ρ κ ᾶ», καθὼς λέγουν, ἐνῶ τὰ «χαλιάδια» καὶ «τοὶ ράχισ» «τοὶ σπέρνουν» τελευταῖα. Λέγει σχετικῶς Καναλιώτικη παροιμία:

Ἔφτασι τ' Ἁγίου Λουκᾶ
σπεῖρτι στιάρια στὰ θαρκά!

Ἀπὸ πολὺ προῖ λοιπὸν εὐρίσκονται εἰς τὰ χωράφια. Μόλις θάλουν τὸν ζυγὸν εἰς τὰ βόδια, θὰ κάμουν τὸν σταυρὸν τῶν. Εἶναι μεγάλη ἡ στιγμή αὐτῆ, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἀρχίσουν νὰ πετοῦν τὸν σπόρον· διότι ἀπὸ τὴν «καλὴ σοδειὰ τῆς χρονιάς» ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία τῶν. Ἡ ὥραία αὐτὴ σκηρὴ μᾶς μεταφέρει εἰς τὴν μακρινὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, γράφει ὁ σοφὸς μελετητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λαϊκῆς θρησκείας Μαρτίν Π. Νίλσον. Ὁ Ἡσίοδος «ποῦ ἦταν ὁ ἴδιος ἀγρότης καὶ ἔγραψε καὶ ποίημα γιὰ τοὺς ἀγρότες, τονίζει πὸς πιάνοντας κανεὶς τὸ χέρι τοῦ ἀλετριοῦ, γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν σπορά, πρέπει νὰ πῆ μὴ προσευχὴ στὴ Δήμητρα καὶ στὸ χθόνιο Δία, γιὰ νὰ γίνῃ ὁ καρπὸς τῆς Δήμητρας γεμιστὸς καὶ βαρῦς».²

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, «τ ᾶ Δ η μ η τ ρ ι ο ῦ», καθὼς λέγουν, ἀποτελεῖ διὰ τοὺς χωριανούς μας σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν καὶ τὴν ὄλην τῶν ζωῆν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εἰπομεν ὅτι ἀρχίζει ἡ χειμερινὴ περίοδος. Τότε λήγουν αἱ συμβάσεις τοῦ θέρους καὶ συνάπτονται νέαι διὰ τὸν χειμῶνα. Θὰ συγκεντρωθοῦν λοιπὸν ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸ μέρος, ὅπου μαζεύουν ἢ «θα-

1. Διὰ τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν βλ. Γεωργ. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 129 - 130.

2. βλ. Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», Μετάφραση Ι.Θ. Κακριδῆ, Ἀθήνα 1953, σελ. 22.

ροῦν τὰ γίδια» καὶ ἐκεῖ θὰ συζητήσουν, θὰ κανονίσουν «τὴ ῥόγα» κατὰ κεφαλὴν καὶ θὰ ἐκλέξουν τὸν νέον τσοπάνην, τὸν «ντζιουμπάνου» τῆς «γιδοβίτσας».

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν μετὰ ἐξάμηνον ἀπουσίαν ἐπέστρεφον παλαιότερον εἰς τὸ χωριὸ καὶ τὰ βόδια. Μὲ τὴν παρουσίαν των καὶ τὸ μουγκρητό των ἐδημιούργουν ἀτμόσφαιραν εὐχάριστον διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα μετὰ τόσους μῆνας ἔβλεπον καὶ πάλιν μὲ ἀνυπόκριτον χαρὰν καὶ θαυμασμὸν συγχρόνως τὰ ἀγαπητὰ των ζῶα (φίλους των), καὶ γενικῶς ἐνδεικτικὴν ὅτι εἰσηρχόμεθα πλέον εἰς τὴν χειμερινὴν περίοδον.

Τὴν σημασίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διὰ τοὺς Καναλιώτας δεικνύει καὶ ἡ προσπάθειά των νὰ ἀλλάξουν τὸ ὄνομα τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου. Διότι οἱ γνήσιοι ἀγρόται, ὅσοι δὲν ἔχουν ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σχολείου καὶ τῶν βιβλίων, καὶ αἱ ἀγράμματοι γυναῖκες τὸν λέγουν «Ἄϊ - Δ η μ ή τ ρ'».

Νοέμβριος

(NOVEMBER: NOVEM=ἐννέα)

«Χ α μ έ ν ο ς» εἶναι τὸ ἄλλο ὄνομά του. Διότι ἡ ἡμέρα, ὅσον προχωρεῖ ὁ μῆν, μικραίνει καὶ «χάνεται» κατὰ κάποιον τρόπον. Ἄλλὰ καὶ τὸ ψῆχος καὶ ὁ πρώϊμος χειμῶν συνήθως ἀπὸ τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ μηνὸς αὐτοῦ κάνουν τὴν ἐμφάνισίν των. Τοῦτο ἄλλως τε μαρτυρεῖ καὶ ἡ Καναλιώτικη παροιμία:

Ἄν δὲν ἐρθῶ τ' Ἁγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου)

τ' Ἁγίου Φιλίππ' εἶμαι μέσα (14 Νοεμβρίου)

Ἡ ἑορτὴ τοῦ μηνὸς αὐτοῦ, ἡ ὁποῖα ἔχει σημασίαν λαογραφικὴν, εἶναι τὰ «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» (21 Νοεμβρίου). Παναγία ἢ «Π ο υ σ π ο υ ρ ί τ σ α» (=Πολυσπορίτισσα) εἶναι τὸ λαϊκὸ τῆς ὀνομα. Τὸ ὄνομά της ἔχει σχέσιν μὲ τὴν σποράν, ἡ ὁποῖα συνεχίζεται ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν 21ην Νοεμβρίου. Τὸ γεγονός λοιπὸν τοῦτο καὶ τὸ ὅτι συσχετίζουσι πρὸς τὰ «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» τὸ ἰδικόν των εἰσόδημα τοῦ ἐρχομένου χρόνου εἶναι ἀρκετὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσουν καὶ τὸ ἔθιμον τὸ σχετικόν μὲ τὰ «π ο λ υ σ π ό ρ ι α ἢ π α ρ α σ π ό ρ ι α» τῆς ἡμέρας αὐτῆς. Βράζουν δηλ. διαφόρους καρπούς δημητριακῶν καὶ ὀσπρίων (σιτάρι, καλαμπόκι, παντὸς εἶδους φασόλια κλπ.) καὶ τοὺς τρώγουσι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀντὶ ἄλλου φαγητοῦ. Δίδουσι καὶ εἰς τοὺς γείτονας «γιὰ τὰ χρόνια πολλά». Ὅλα δὲ αὐτὰ γίνονται, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀφθονίαν τῶν καρπῶν διὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος, διὰ νὰ εἶναι δηλ. πλουσία ἢ «σ ο δ ε ι ᾶ» καὶ νὰ ἔχουν «μ π ε ρ ι κ έ τ ι».

Τὸ ἔθιμον τοῦτο μᾶς ἐνθυμίζει τὴν «π α ν σ π ε ρ μ ί α ν» ἢ «π α γ κ α ρ π ί α ν» τῶν ἀρχαίων, τὴν ὁποίαν προσέφερον εἰς τὴν Δήμητρα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν (πρὸβλ. καὶ τὰ σημερινὰ «κόλλυθα», τὰ ὁποῖα προσφέρουν εἰς τοὺς νεκροὺς κατὰ τὰ Ψυχοσάββατα καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας περιστάσεις). Μᾶς ἐνθυμίζει ἀκόμη τὴν ἑορτὴν τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν, τὰ Π υ α ν ὄ ψ ι α, ἢ ὁποῖα ἐλάμβανε χώραν κατ' αὐτὴν περίου τὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐμοίραζον εἰς τοὺς μετέχοντας κουριά, βρασιμένα εἰς χύτραν, διὰ τὴν εὐετηρίαν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ σήμερον «γιά τὴν καλὴ χρονιά». «Πολὺ σπάνια», παρατηρεῖ ὁ Νίλσον, «μποροῦμε νὰ παρακολουθήσουμε τὴ συνέχεια μιᾶς λατρευτικῆς συνήθειας μέσα στοὺς αἰῶνες τόσο καλὰ ὅσο αὐτή. Οἱ λαϊκὲς αὐτὲς συνήθειες, πού ἀνήκουν στὸ πῦρ παλιὸ καί, ὅπως θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ, στὸ πῦρ χαμηλὸ στρώμα τῆς θρησκείας, εἶναι ἐκεῖνες πού ἔζησαν περισσότερο ἀπ' ὅλες».¹

Δεκέμβριος

(DECEMBER: DECEM=δέκα)

Ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τοὺς μῆνας, τὰς ἀξιομειώσεις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους κλπ. μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος αὐτῶν τῶν διαιρέσεων δὲν καθορίζει μὲ τὸ μέτρον τοῦ ἡμερολογίου καὶ συγγέει τὸ τέλος τῆς μιᾶς μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἄλλης ἢ καὶ τὸ ἀντίθετον. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον, ἐνῶ ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας ἐορτάζεται τὴν 30ὴν Νοεμβρίου, ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἐπόμενον μῆνα καὶ ἔτσι ἀπὸ Δεκέμβριος ἔγινε «Ἄ ν τ ρ ε ι ἄ ς» κατὰ παρετυμολογίαν τοῦ ὀνόματος Ἀνδρέας (Ἀνδρέας, ἀντρεῖος, ἀντρεῖούμαι). Ἐπίσης, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἡμέρα ἀρχίζει νὰ μεγαλώνῃ μετὰ τὴν 21ὴν Δεκεμβρίου, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου συνετέλεσε, ὥστε νὰ πιστεῦν ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡμερομηνίαν ἀρχίζει νὰ μεγαλώνῃ, «ν' ἀ ν τ ρ ε ι ε ὑ η», καὶ ἡ ἡμέρα. Ἐνῶ λοιπὸν τὸν περασμένον μῆνα ἡ ἡμέρα «χάνεται», τώρα ἀρχίζει νὰ «ἀντρεῖούη». Κατ' ἄλλους λέγεται «Ἀντρεῖας» ὁ Δεκέμβριος, διότι τὸ κρῦο ἀρχίζει νὰ δυναμώνῃ, «ν' ἀντρεῖούη». Λέγεται δὲ καὶ «Π α χ ν ι σ τ ῆ ς», διότι ἀπὸ τὸν μῆνα αὐτὸν ἀρχίζουν νὰ «παχνιάζον τὰ πράματα» (ζῶα).

Ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τῆς πρώτης ἐβδομάδος τοῦ Δεκεμβρίου ἀρχίζει νὰ χειροτερεύῃ ὁ καιρὸς, νὰ γίνεταί ψυχρότερος καὶ νὰ χιονίξῃ ἐνίοτε, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ παροιμία:

1. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 27 - 29. Βλ. καὶ Γ. Α. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 30 - 31.

“Αγία Βαρβάρα θαρβαρών’,
ἅγιος Σάβθας σαθανών’
κι ἅγιος Νικόλας παραχών’

καθὼς καὶ ἡ ἄλλη:

«Θὰ τ’ ἀσπρίσ’ τὰ γένια τ’ ὁ “Αἱ - Νικόλας»

δηλ. θὰ χιονίση τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τὸ γεγονός ἐξ ἄλλου ὅτι ὁ «Ἄντρειάς» εἶναι συνήθως φορτωμένος μὲ πολλὰ χιόνια δηλώνει καὶ ἡ ἐξῆς παροιμιώδης ἔκφρασις - γέννημα τῆς παρατηρήσεως τοῦ λαοῦ:

Μπάξι (=μπάξε), Ἄντρειά μ’, μπάξι!

(Μπάξι (ὁ «Ἄντρειάς») = χιονίζει συνεχῶς, ρίχνει ἄφθονο χιόνι).

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κατὰ τὴν ὁποίαν πανηγυρίζει τὸ ὁμώνυμον ἐξωκλήσι τοῦ χωριοῦ μας, ἐλάμβανε χώραν παλαιότερον μία συνήθεια, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθῇ ἐδῶ. Συνηθίζετο δηλ. τὴν προτεραίαν τῆς ἑορτῆς νὰ περιέρχωνται τὸ χωριὸ οἱ ἐπίτροποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ συγκεντρώνουν ὄσπρια, τὰ ὁποία ἔβραζον ἐπὶ τόπου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς καὶ τὰ ἔρωγον οἱ ἐκκλησιαζόμενοι μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας καὶ τὸν ὑπαίθριον ἁγιασμόν.¹ Ἡ συνήθεια αὕτη τῶν ἐκκλησιαζομένων, νὰ κάθωνται δηλ. «σὲ κοινὸ τραπέζι» καὶ νὰ τρώγουν ἀπὸ τὸ αὐτὸ φαγητόν, διὰ τὸ ὁποῖον συνεισέφερον ὅλοι ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας, μᾶς ἐνθυμίζει ἐν πολλοῖς τὸν «ἔ ρ α ν ο ν» καὶ τὴν «κ ο ι ν ἦ ν ἔ σ τ ί α σ ι ν» τῶν ἀρχαίων. Ἡ κοινότης τῆς τραπέζης, ὡς εἶναι γνωστόν, συνδέει, μὲ ἱεροὺς δεσμοὺς τοὺς μετέχοντας εἰς αὐτήν. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις: Ἐφαγάμαν μαζὶ ψομί κι ἀλάτι. Πέρα τούτου ὅμως τὰ βρασμένα ὄσπρια τῆς ἡμέρας αὐτῆς, φαγητόν βεβαίως κατ’ ἐξοχὴν νηστήσιμον λόγῳ τῆς περιόδου τῆς νηστείας, ἴσως νὰ εἶχον καὶ ἄλλην σημασίαν· αὐτὴν ἀκριβῶς πού ἔχουν καὶ τὰ «παρασπόρια» τῆς Παναγίας τῆς «Πουσπουρίτσας» πού εἶδαμε παραπάνω· τὴν εὐετηρίαν δηλ. καὶ τὴν «εὐφορίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς». Τὸ ἔθιμον τῆς κοινῆς ἐστίασεως παρατηρεῖται εἰς πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας καὶ εἶναι συνδεδεμένον μὲ διαφορετικὰς κατὰ τόπους θρησκευτικὰς ἑορτάς.

Μία ἄλλη ἑορτὴ, τὴν ὁποίαν ἑορτάζουν οἱ χωριανοὶ μας πρὸ τῶν Χριστουγέννων, εἶναι καὶ ὁ Ἅγιος Μόδεστος (16 Δεκεμβρίου). Αὐτὸς κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ἐθεράπευσε καὶ ἀνέστησε τὰ ζῶα ἐνὸς πολυκτῆμονος, τὰ ὁποία ἔπινον νερὸ δηλητηριασμένον ἀπὸ ἓνα ὄφιν. Κατ’ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθὼς λέγουν, «γ ι ο ρ τ ἄ ζ ο υ ν τ ἂ β ὀ δ ι α». Ἰ-

1. Βλ. ἄνωτέρω, Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 209.

σως ὅμως πρόκειται καὶ ἐδῶ πιθανῶς περὶ παρετυμολογίας καὶ συσχετισμοῦ τῆς λέξεως Μόδεστος πρὸς τὴν λέξιν «βόδι» (Μόδεστος - βόδεστος - βόδι). Θὰ ὑψώσουν λοιπὸν «ὔ ψ ω μ α» τὴν ἡμέραν αὐτήν, θὰ φέρουν προσφορὰν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κόλλυβα. Θὰ «ταΐσουν» καὶ τὰ ζῶα καλύτερον καὶ θὰ εὐχηθῶν νὰ ζήσουν «χρόνια πολλά». Πολλοὶ μάλιστα κατεσκευάζον παλαιότερον καὶ εἰδικὴν κουλούραν καὶ τὴν ἐτεμάχιζον ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τοῦ βοδιοῦ καὶ ἔδιδον καὶ εἰς αὐτὸ μερίδιον.

Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων οἱ περισσότεροὶ θὰ σφάξουν τὸν οἰκόσιτον χοῖρον, τὸ «γροῦν'», τὸ ὁποῖον τρέφουν ἐπὶ ἓνα σχεδὸν χρόνον, διὰ νὰ κάμουν τὰ Χριστούγεννα καὶ καθ' ὅλας τὰς ἑορτὰς τοῦ δωδεκαήμερου τὴν λεγομένην «γ ο υ ρ ν ο υ χ α ρ ά». Τὸ «σκοῦξιμό» των, καθὼς προσπαθοῦν νὰ τὰ σφάξουν, ἀντιχεῖ εἰς ὄλο τὸ χωριὸ καὶ δημιουργεῖται μία ἀτμόσφαιρα εὐχάριστος καὶ ἑορταστικὴ τόσον διὰ τοὺς μικροὺς θεατὰς, ὅσον καὶ διὰ τοὺς μεγάλους, οἱ ὁποῖοι προσφέρονται νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὸ «γδάριμο» ὄλων τῶν χοίρων τῆς γειτονιάς. Ἀνὲν περιορίζονται ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν «ἀλληλεγγύην» καὶ εἰς τὰς εὐχὰς «νὰ τὸ φάτε μὲ γειά», «καὶ τοῦ χρόν'», ἀλλὰ θὰ στείλουν καὶ κρέας εἰς τοὺς γείτονας καὶ συγγενεῖς, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸν ἄλφα ἢ βῆτα λόγον δὲν ἠτύχησαν νὰ ἔχουν «γροῦν'», διὰ νὰ ἑορτάσουν ἔτσι ὅλοι μαζί εὐχάριστα Χριστούγεννα. Ἐκ τούτου καὶ ἡ παροιμιώδης σκωπτικὴ ἔκφρασις: «οὔτ' εἶμι γροῦν' ἢ παπᾶς οὔτ' ἔχασι» καὶ τὸ συνήθως λεγόμενον: «Πῆρα (γροῦν' δηλαδὴ), γὰ νὰ μὴ μὲ στείλουν» (κρέας δηλαδὴ). Ὑπάρχει ἡ συνήθεια, ἀφοῦ τὸ σφάξουν, νὰ τὸ θυμιατίζουν μὲ ὀλίγον θυμίαμα καὶ ἀναμμένα κάρβουνα εἰς τὸν κομμένον λαιμόν. Τὰ «πιτσιρίκια» περιμένουν πότε νὰ τὸ «γδάρουν καὶ νὰ τὸ ξεκλιάσουν, γὰ νὰ πάρουν τὴ φούσκα», τὴν οὐροδόχον δηλ. κύστιν, νὰ τὴν φουσκώσουν, νὰ βάλουν μέσα καλαμπόκι καὶ νὰ παίξουν. Μολονότι ὅμως τὸ σφάζουν τὴν παραμονὴν, τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων δὲν θὰ φάγουν χοιρινόν, ἀλλὰ κοτόπουλον «μὲ σούπα» διὰ λόγους ὑγείας, «γὰ νὰ μὴ τοὺς πιάσῃ ὁ τσουρλος», καθὼς λέγουν, μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν.

Περὶ τοῦ ἔθιμου τῆς χοιροσφαγίας ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Λαογραφίας καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Μέγας γράφει τὰ ἀκόλουθα: «Φαίνεται ὅτι ἡ χοιροσφαγία ἀποτελεῖ ἔθιμον παλαιόν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους οἱ γεωργοὶ ἐθυσίαζον κατὰ τὰ Σ α τ ο υ ρ ν ά λ ι α (17 - 25 Δεκεμβρίου) χοῖρον εἰς τὸν Κρόνον καὶ τὴν Δήμητρα πρὸς προαγωγὴν τῆς εὐφορίας τῆς γῆς».¹

Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι ὅτι παλαιότερον ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωριὸ μας καὶ τὸ ἔθιμον νὰ περιφέρωνται τὰ ἀγόρια κατὰ

1. Βλ. Γ. Α. Μέγας «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 49.

τὴν ἡμέραν τῆς Παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων εἰς τὰ σπίτια καὶ «τραγουδώντας» τὸ χριστουγεννιάτικο τραγούδι «Χριστούγεννα, πρωτούγεννα πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου...»,¹ ὡς καὶ ἄλλα εἰδικὰ τραγούδια, γεμῆτα εὐχὰς διὰ τὸν νοικοκύρην τὴν νοικοκυρὰν καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὰ ζῶα, νὰ ζητοῦν διάφορα χαρίσματα. Πότε ἀκριβῶς καὶ διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔπαυσε νὰ ἰσχύη δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Ἴσως ὁ λόγος νὰ ἦτο οἰκονομικός· ἴσως δηλαδὴ ἐθεωρήθη ὅτι ἦτο δαπανηρὸν τρεῖς φορὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δωδεκαημέρου νὰ δέχονται καὶ νὰ φιλοδοροῦν τοὺς μικροὺς ἐπισκέπτας καὶ ὡς ἐκ τούτου βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ σβῆνῃ τὸ ἔθιμον τοῦτο, ἐνῶ τὰ εὐχαιτικὰ τραγούδια (ἐκτὸς δηλ. ἀπὸ τὰ καθαρῶς χριστουγεννιάτικα) διετηρήθησαν εἰς τὰ κάλαντα τῆς πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν Φώτων.²

Ἡ νοικοκυρὰ μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας ἀσχολίας θὰ παρασκευάσῃ τὴν παραμονὴν καὶ «τῖς α ὕ γ ο κ λ ο ὕ ρ ε ς» διὰ τὰ συγγενικώτερα μικρὰ παιδιὰ. Εἰς κάθε μικρὴν κουλούραν θὰ βάλλῃ εἰς τὴν μέσην καὶ ἀπὸ ἓνα αὐγὸ (ἔξ οὗ καὶ «αὐγοκλούρα») ἢ καρύδι. Τὴν παραμονὴν ἐπίσης μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν θὰ ζυμώσῃ καὶ θὰ ψῆσῃ τὰ «π ρ ὀ σ φ ο υ ρ α» (ἢ «ἀ ν' φ ο υ ρ ἔ ς» ἢ «λ ε ι τ ο υ ρ γ ι ἔ ς») καὶ θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν «π α ν' χ ῖ δ α» (=καλοδιαλεγμένο, ἀποφλοιωμένο καὶ βρασμένο στάρι), «γιὰ νὰ σηκώσουν» τὴν ἐπομένην τὸ «ὑψωμα» διὰ τοὺς ἐορτάζοντας. Τοῦτο βεβαίως γίνεται εἰς ὅλας τὰς μεγάλας δεσποτικὰς, θεομητορικὰς καὶ ὀνομαστικὰς ἐορτάς.

Ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανίων ἐρχονται καὶ τὰ «κ α ρ κ α ν τ ζ ο ὕ λ ι α» καὶ πειράζουν τοὺς ἀνθρώπους. Εἰσέρχονται μέσα εἰς τὰ σπίτια ἀπὸ τὸν «μ π ο υ χ α ρ ἦ», τὴν καπνοδόχον δηλ., καὶ φεύγουν τὰ «Φῶτα». Τότε τὰ κνηγάει ὁ παπᾶς ραντίζων αὐτὰ μὲ τὸ ἁγιασμένον ὕδωρ. Διὰ νὰ ἀποφύγουν λοιπὸν τὴν ἐπήρειαν τῶν δαιμονικῶν αὐτῶν ὄντων καὶ νὰ ἀποτρέψουν τὴν εἴσοδον μέσα εἰς τὰ σπίτια, καίγουν εἰς τὴν «γ ω ν ι ἄ» (=τζάκι) πουργαρία καὶ φιλύκια. Διότι πιστεύουν ὅτι μὲ τὴν φωτιὰν καὶ τὰ ἀκανθερὰ αὐτὰ δένδρα θὰ ἀπομακρύνουν τὰ «καρκαντζούλια».

Ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων θὰ ἀρχίσουν νὰ «λειώνουν» τὸν παστόν, διὰ νὰ θγάλουν «τὴ λίπα» καὶ «τῖς τ σ ι γ α ρ ἰ δ ε ς». Θὰ κόψουν τὰ πράσα καὶ θὰ «στουμπίσουν» τὸ κρεᾶς. Τὸ μίγμα αὐτῶν μαζὶ μὲ τὸ ἀλάτι, τὸ πιπέρι καὶ ἄλλα «μυρωδ'κά» θὰ ἀποτελέσῃ τὸν «ζαϊρὸ» καὶ μὲ αὐτὸν θὰ ἀρχίσουν νὰ γεμίζουν «τῖς θ λ ι ἔ ς» (θηλειᾶς ἢ ἄντρα = ἔντερα) τὰ περίφημα λουκάνικα.

1 Βλ. ἄνωτ., σελ. 301, ἀριθ. 25

2. Βλ. ἄνωτ., σελ. 301 κ.έ. Πρὸς βλ. καὶ ὅσα ἀναφέρονται ἄνωτέρω, εἰς τὸ Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 209, διὰ τὰ κάλαντα τῆς Πρωτοχρονιᾶς (ἀντίδρασις τῶν κατοίκων κλπ.)

Ἰανουάριος

(Ἰανὸς: θεὸς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους. Ὁ μὴν ἀπετέλει μετὰ τὴν χειμερινὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου τὴν μετάβασιν εἰς τὸ νέον ἔτος).

Μὲ τὸν μῆνα αὐτὸν ἀρχίζει ὁ καινούργιος χρόνος. Ἀρχίζουν ὁμοῦς νὰ γεννοῦν καὶ τὰ γίδια· δι' αὐτὸ ὁ μὴν λέγεται ἀπὸ πολλοὺς καὶ «Γεννάριος». Ὅσοι ἔχουν πρόβατα θὰ «φτιάξουν» καὶ θὰ δώσουν τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τὸν τσοπάνην κουλούραν.

Ἀπὸ τὴν παραμονὴν ἐπίσης, πρὶν ἀκόμη φέξῃ, τὰ παιδιὰ μὲ «τίς κ ρ α ν ι έ ς» εἰς τὰ χέρια θὰ ξεκινήσουν νὰ τραγουδήσουν τὰ Κάλαντα.¹ «Οἱ νοικοκυρῆς» τὰ καλοδέχονται καὶ τὰ φιλοδωροῦν χρήματα, γλυκίσματα κλπ. «γιὰ τὸ καλὸ τῆς χρονιάς».

Κατὰ τὰ ξημερώματα τῆς πρωτοχρονιάς, πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, «νύχτα νύχτα», ἡ μητέρα θὰ λούσῃ τὰ παιδιὰ τῆς, προτοῦ ἢ ἀρκούδα λούσῃ τὰ «ἀρκουδόπλα» τῆς. Τὸ κύριον ἔδεσμα τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶναι ἡ βασίλοπιττα. Τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον θὰ βάλουν μέσα, εἶναι τὸ νόμισμα. Ὅποιος τὸ ἐπιτύχῃ, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ τυχερὸς τῆς χρονιάς· «τὸν τρέχουν τὰ λεπτὰ» λέγουν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νόμισμα θὰ βάλουν μέσα «ἄχυρο» (τεμάχιον καλαμιᾶς), «καλαμπόκια», «κλαρί» καὶ κλημά, διὰ νὰ ἰδοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον «ποῖον τρέχουν τ' ἀμπέλια, τὰ γίδια κλπ.», τὰ ὁποῖα ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας λαμβάνει τρόπον τινὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν του διὰ τὸ νέον ἔτος καὶ ἀναμένει τὴν πλουσίαν αὐτῶν καρποφορίαν καὶ προκοπὴν. Τὴν πίτταν θὰ κόψῃ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας εἰς τόσα συνήθως κομμάτια, ὅσα καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Θὰ τοποθετήσῃ τὸ «ταιφι» ἐπάνω εἰς τὴν «τάβλα» καὶ θὰ τὸ θέσῃ εἰς περιστροφικὴν κίνησιν, καθ' ἣν στιγμὴν ὅλοι εἶναι καθισμένοι γύρω. Μὲ τὸ σταμάτημα τοῦ περιστρεφόμενου ταιψιοῦ ὁ καθένας θὰ ἔχῃ ἐμπρὸς του τὸ ἰδικόν του κομμάτι τῆς βασιλόπιττας. Εἰς πολλὰ σπίτια θὰ κόψουν καὶ κομμάτι διὰ τὸν πτωχὸν ἢ ἀκόμη καὶ κομμάτι δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ σπίτι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προσφορὰ πρὸς τὸν ἀγαθὸν δαίμονα τῶν ἀρχαίων, ὁ ὁποῖος ὑπὸ μορφὴν ὄφεως (οἰκουροῦ) προστατεύει τὸ σπίτι.²

Ἡ πρώτη αὐτῆ τοῦ ἔτους ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας τοῦ χρόνου. Δι' αὐτὸ πολλαὶ εἶναι αἱ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Προσέχουν π.χ. νὰ μὴ κλάψουν, νὰ μὴ θυμώσουν, νὰ μὴ μάλωσουν, διότι αὐτὸ θὰ τὸ παθαίνουν ἔπειτα ὅλον τὸν χρόνον.

Φροντίζουν ἐπίσης νὰ μὴ δανεῖζουν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀντικεῖ-

1. Περὶ τῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα λέγουν, βλ. ἀνωτ., σελ. 301 κ.έ. Πρβλ. καὶ Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Κανάλιων», σελ. 209.

2. Περὶ τοῦ οἰκουροῦ ὄφεως πλείονα βλ. Μαρτίν Ρ. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», Μετάφραση Γ.Θ. Κακριδῆ, Ἀθήνα 1953 σ.λ. 69

μενα ἢ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ, διότι εἶναι «σὰ νὰ διώχουν τὸ γούρι ἀπὸ τὸ σπίτι τους». Ἀπεναντίας περιποιῦνται ὑπὲρ τὸ δέον καὶ προσφέρουν ἄφθονα «καλούδια καὶ γλυκίσματα» εἰς ἐκεῖνο τὸ κοριτσάκι πού θὰ ἔλθῃ τυχὸν εἰς τὸ σπιτικό τους, διότι αὐτὸ τὸ θεωροῦν «καλοτυχιά» καὶ πιστεύουν ὅτι συντελεῖ, λόγῳ τοῦ φύλου του, κατὰ τρόπον μαγικὸν (ἀ ν α λ ο γ ι κ ἦ μ α γ ε ί α) εἰς τὸ «αὐγάτσι», νὰ γεννήσουν «θηλ'κὰ» τὰ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ.

Εἰς μίαν τόσον ἐπίσημον ἡμέραν, ὅπως ἐξ ἄλλου παρατηρεῖται καὶ εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ κυρίως τὰς ὀνομαστικάς, συνήθεις εἶναι αἱ ἐπισκέψεις μεταξὺ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ αἱ εὐχαὶ «γιὰ τὰ χρόνια πολλά».

Τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων πρωτὶ πρωτὶ πάλι τὰ παιδιά θὰ ξεχυθοῦν εἰς τοὺς δρόμους καὶ θὰ γυρίσουν ἀπὸ σπίτι εἰς σπίτι, διὰ νὰ «ποῦν» τὰ κάλαντα.¹ Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔρχονται, ἀπὸ τὸ Βουνέσι πρὸ πάντων, καὶ οἱ «ρογκατσαραῖοι» ἢ «ρογκατσάρηδες», ἢ «ρογκατσάρια», ὀμάδες δηλ. μετημφισμένων. Ὁ σπουδαιότερος τῆς παρέας φέρει περικεφαλαίαν καὶ «κουδούνια» πολλὰ κρεμασμένα γύρω ἀπὸ τὴν μέσην του. Αὐτοὶ ἐπισκέπτονται τὰ σπίτια, τραγουδοῦν καὶ μαζεῦουν χρήματα, λουκάνικα κλπ. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν περνᾷ καὶ ὁ παπᾶς καὶ «φωτίζει» τὰ σπίτια, ραντίζων μὲ ἓνα κλωνάρι βασιλικοῦ ὄλους τοὺς χώρους τοῦ σπιτιοῦ. Τότε φεύγουν καὶ τὰ «καρχαντζούλια».

Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἐρμηνείαν τὰ δαιμονικὰ αὐτὰ πλάσματα τῆς νεοελληνικῆς μυθολογίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐταὶ αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν, αἱ ἀρχαῖαι «κῆρες», αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται κατὰ περιόδους ἐκ τοῦ Ἄδου εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐνοχλοῦν ποικιλοτρόπως τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ καὶ τῆς περιφορᾶς τῶν μετημφισμένων, τῶν «ρογκατσαρῶν», κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων τὸ βαθυτέρον νόημα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἐκδίωξις καὶ ἡ ἀποδιοπόμπησις τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, τῶν «καλλικαντζάρων» ἐν προκειμένῳ, ἀπὸ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μὲ τοὺς θορούβους (κουδούνια) καὶ τὰς μεταμφιέσεις. Κάτι ἀνάλογον συνέβαινε καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀ ν θ ε σ τ η ρ ί ω ν (τὴν ἀνοιξιν), κατὰ λοιπὸν τῆς ὁποίας εἶναι αἱ ἀμφιέσεις τῆς ἀποκριᾶς καὶ ὅσα συνηθίζονται πρὸς τιμὴν τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν κατὰ τὰ τρία Ψυχοσάββατα τῆς ἀποκριᾶς καὶ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.²

1. Περὶ τῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα λέγουν, βλ. ἀνωτ. σελ. 302 κ. ἐ. Προβλ. καὶ Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 209

2. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957 σελ. 30 - 31

Φεβρουάριος

(FEBRUARE = καθαίρειν. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν καθαριῶν τῶν τελουμένων πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἔτους (1ης Μαρτίου) ὑπὸ τῶν Ἑστιάδων παρθένων).

Καὶ τοῦ μηνὸς αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἔχει διαφορετικὴν σημασίαν εἰς τοὺς πολλοὺς. Λέγεται «Φ λ ε β ά ρ η ς», διότι κατὰ τὸν μῆνα αὐτὸν πίπτουν πολλαὶ θρογαὶ καὶ «ὄ λ ε ς ο ί φ λ έ β ε ς γ ε μ ί ζ ο υ ν ν ε ρ ό». Ἐδῶ θὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἀποκριᾶς,¹ διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμπίπτει κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα, ἐνῶ ἡ «Σαρακοστή» συμπίπτει τὸν ἐπόμενον μῆνα, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις: «Λ ε ί π' ἢ Μ ά ρ τ' ς ά π' τ ἠ Σ α ρ α κ ο υ σ τ ῆ;»

Προτοῦ ἀρχίσουν τὴν νηστείαν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ διασκεδάσουν καὶ νὰ κάνουν παντὸς εἶδους τρέλλαν. Πολλοὶ λοιπὸν γίνονται «μ α σ κ α ρ ά δ ε ς», μεταμφιέζονται δηλ., καὶ ἔτσι κάνουν ἐπισκέψεις εἰς τὰ σπίτια, χορεύουν, γελοῦν καὶ ἀθυροστομοῦν. Ἄλλο ἔθιμον τῆς ἀποκριᾶς εἶναι «οἱ μεγάλες φωτιές», ἢ «μ π α ρ α μ π ο ὕ ν ε ς», τὰς ὁποίας ἀνάπτουν τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας αὐτῆς. Μαζεύουν ἐκ τῶν προτέρων καὶ συγκεντρώνουν εἰς ὠρισμένον μέρος (π.χ. εἰς τὸ «πλάϊ», «μάρμαρο», «κοτρώνι», «άλωνάκι») πολλὰ ξηρὰ κλαδιὰ καὶ σπάρτα καὶ μόλις νυκτώσῃ «τὰ βάζουν φωτιά καὶ ὕστερα ἀρχίζουν τὸ χορὸ γύρω ἀπὸ τὴ φωτιά».

Δὲν εἶναι ἀκόμη σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ πηδοῦν «πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά» μετὰ τὴν κατασίγασίν τῆς καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ τὴν πετροβολοῦν. Ὁ χορὸς περὶ τὴν φωτιάν καὶ τὸ πῆδημα αὐτῆς ἔχουν τὸ νόημα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ διαφόρους ἐπιδημίας καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς υγείας καὶ εὐτυχίας, διότι κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστιν τὸ πῦρ ἔχει δύναμιν κ α θ α ρ τ ἠ ρ ι ο ν.

Διὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς ἀποκριᾶς ὁ συγχωριανὸς μας Νικόλ. Θ. Κωσταβάρας γράφει τὰ ἀκόλουθα: «Ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Τριωδίου κατὰ γειτονιὰς ἀνάβαμε φωτιές. Κατακλέβαμε τὶς φράχτες καὶ τὶς γειτονικὰς τρακάδες ἀπὸ ξύλα καὶ γενικὰ χαλάγαμε τὸν κόσμον στὸ νὰ παρουσιάσῃ ἡ γειτονιά μας τὴ μεγαλύτερη φωτιά. Στὶς φωτιές αὐτὲς μαζεύομαστε τὰ Σαββατόβραδα καὶ τὰ Κυριακόβραδα ὅλη ἡ γειτονιά μὲ τὰ φαγητὰ μας, τὶς πίττες μας καὶ τὰ κρασιά μας, τραγουδοῦσαμε, χορεύαμε καὶ γλεντούσαμε ὅλοι μὲ μεγάλο κέφι, ὡς τὸ προῖ πολλὰς φορὰς».²

Προκειμένου νὰ διανύσουν τὸ πέλαγος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς θέλουν νὰ συγχωρήσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ τὸ βράδυ εἰς

1. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτ., Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 210.

2. Νικόλ. Θ. Κωσταβάρας, ταγματάρχου Χωρ) κῆς ἐ.ἀ., «Ἔθιμα - παραδόσεις κλπ.» (δακτυλογραφημένη ἀνέκδοτος ἐργασία)

τὸν ἔσπερινόν. Ὁ καθέννας θὰ δώσῃ τὸ χέρι του εἰς τὸν ἄλλον, θὰ συγχωρηθοῦν καὶ ἔτσι θὰ ἀρχίσουν τὴν νηστείαν μὲ καθαρὰν τὴν συνείδησιν καὶ δὲν θὰ τοὺς βαραίνῃ τίποτε.

Εἶναι τοῦτο μία ὠραία συνήθεια, ἐνδεικτικὴ τῆς διαθέσεως τῶν κατόικων νὰ ἔχουν ἀγαθὰς πάντοτε μεταξὺ των σχέσεις καὶ νὰ ἀποκαθιστοῦν τὴν διὰ διαφόρους λόγους (σημαντικὸς ἢ ἀσημάντους) διασαλευθεῖσαν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν. Ἐμπρακτος ἐξ ἄλλου ἐκδήλωσις τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς μεταξὺ των ἀγάπης εἶναι καὶ ἡ συνήθεια νὰ στέλλουν καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς γείτονας καὶ συγγενεῖς ἀπὸ τὸ περισσεύμα ἢ καὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημα ἀκόμη τῶν ἀγαθῶν, π.χ. «λίπα», βούτυρον, τυρὶ κλπ., διὰ νὰ κάμουν ἔτσι ὅλοι τὰ πατροπαράδοτα ἀποκριάτικα παρασκευάσματα, ὡς «πίττες», «τηγανίτες», «κουραμπιέδες» κλπ., καὶ ἐορτάσουν χαρούμενοι τὴν ἀποκριάν.

Τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς παλαιότερον, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, οἱ συγγενεῖς συνηθροοῦντο εἰς τὸ σπίτι τοῦ πρεσβυτέρου, ἔπαιρναν μαζί των καὶ τὰ φαγητὰ καὶ συνέτρωγον ὅλοι μαζί (τράπεζα «συγγενική») εὐχόμενοι διὰ τὴν ὑγείαν καὶ ἐγκαρτέρησιν κατὰ τὴν περίοδον τῆς νηστείας. Μετὰ τὸ φαγητὸν εἰς πολλὰ σπίτια γίνεται καὶ τὸ παιχνίδι τῆς «χάσκας». Καθαρίζουν δηλ. ἓνα θρασμένον αὐγὸ καὶ τὸ δένουν μὲ ἓνα σχοινάκι. Σχηματίζουν κατόπιν κύκλον καὶ ἀνοίγουν ὅλοι τὰ στόματα προσπαθοῦντες νὰ πιάσουν τὸ αὐγὸ, τὸ ὁποῖον αἰωρεῖ ἓνας πότε εἰς τὸ στόμα τοῦ ἑνὸς πότε τοῦ ἄλλου. Ἐπειδὴ δὲν τὰ καταφέρνουν νὰ τὸ πιάσουν, γελοῦν, «χασκοῦν» δηλ., δι' αὐτὸ καὶ τὸ παιχνίδι τὸ λέγουν «χάσκα».

Τὴν Καθαρὰν Δευτέραν παράξενη φαίνεται ἡ συνήθεια νὰ «μουντζουρώνῃ», νὰ «γανώνῃ» ὁ ἓνας τὸν ἄλλον «μὲ γάνα ἀπ' τὴν κατσαρόλα ἢ μὲ βερνίκ' κι ἄλλες μπουγιές» καὶ ἔτσι διασκεδάζουν καὶ γελοῦν καὶ συνεχίζεται κατὰ κάποιον τρόπον ἡ εὐθυμία τῆς προηγουμένης ἡμέρας. Λέγεται Καθαρὰ ἡ Δευτέρα, διότι καθαρίζουν τὰ «χαλκώματα» αἱ γυναῖκες ἀπὸ τὰ λίπη καὶ «τὶς γάνες».

Τὴν εὐθυμίαν ὅμως καὶ τὸ εὐχάριστον γενικῶς κλίμα τῶν ἡμερῶν τῆς ἀποκριᾶς καὶ Καθαρᾶς Δευτέρας διακόπτουν τὰ ἔθιμα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τοὺς νεκροὺς, εἰς τοὺς ὁποῖους κατὰ τὰ δύο Ψυχοσάββατα τῆς ἀποκριᾶς καὶ τὸ πρῶτον Ψυχοσάββατον τῆς Τεσσαρακοστῆς (ποὺ εἶναι τὰ σπουδαιότερα ὅλου τοῦ χρόνου) θὰ προσφέρουν κόλλυθα εἰς «σ χ τ ἑ λ ι α» (σκουτέλια) περιποιημένα μὲ ζάχαρη, καφέ, σουσάμι κλπ. Τὴν ἱερότητα μάλιστα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν δύναται νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους:

Ἄναθεμα ποὺ δούλευαν
αὐτὰ τὰ τριά καλὰ Σαββάτα

τῆς Κρεατινῆς, τῆς Τυρινῆς
καὶ τ' ἄγρια τὰ Θεδώρου.

Ὁ καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς Λαογραφίας κ. Γ. Μέγας διερωτᾶται:¹

«Πῶς τώρα συμβιβάζονται οἱ νεκροὶ καὶ τὰ πένθη πρὸς τὸν γενικῶς εὐθυμον καὶ φαιδρὸν τόνον τῶν ἀποκριάτικων ἐθίμων; Εἶναι ἄραγε ἀπλή σύμπτωσης ὅτι τὴν ἀνοιξιν ἀκριβῶς, κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου, ὅτε ἡμεῖς ἐορτάζομεν τὴν ἀποκριὰ μὲ τὰ Ψυχοσάββατά της, οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐώρταζον τὰ Ἄ ν θ ε σ τ ῆ ρ ι α, ἐορτὴν, ἡ ὁποία ὁμοίως εἶχε διπλὴν ὄψιν, ἦτο δηλ. ἀφ' ἐνὸς ἐορτὴ τῶν ἀνθέων, τοῦ οἴνου καὶ τῆς ἀχαλινώτου χαρᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐορτὴ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ψυχῶν;»

Ἀσφαλῶς ὅμως ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀπλῶς σύμπτωσης, ἀλλ' ὅπως δῆποτε ὅσα συμβαίνουν κατὰ τὴν περιόδον αὐτὴν, εὐθυμα καὶ θλιβερά, μᾶς ἐνθυμίζουν τὰ Ἀνθεστήρια, τὰ ὁποῖα ἐωρτάζοντο κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν.²

Μάρτιος

(MARS = Θεὸς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐετηρίας καὶ τῆς βλαστήσεως).

«Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι» λέγει μία ἀπὸ τὰς παροιμίας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν τὸν μῆνα. Αὐτὸ ἴσως νὰ μᾶς ἐρημεύσῃ καὶ τὴν συνήθειαν νὰ δένουν εἰς τὸ χέρι καὶ εἰς τὸ πόδι πολλάκις «μ ἄ ρ τ η», διὰ νὰ μὴ μαυρίσουν ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει τώρα νὰ καίῃ. Ὁ «μάρτης» γίνεται ἀπὸ τὸ στρίψιμον μιᾶς ἄσπρης καὶ κόκκινης κλωστῆς. Τὸν «μάρτη» αὐτὸν τὸν κρατοῦν δεμένον εἰς τὸν δάκτυλον, μέχρῃς ὅτου ἔλθουν τὰ χελιδόνια. Τότε τὸν βγάζουν ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν ἀφίπνουν εἰς τὸν φράκτιν, διὰ νὰ τὸν πάρουν τὰ χελιδόνια, καὶ τραγουδοῦν:

Ἄφ'κα σύκου κι σταφίδα
κι σταυρὸ ἴπὸν θημουνίτσα·
γύρ'σα πίσου δὲν τὰ βροῖκα·
βροῖκα σιάρια φυτρουμένα
κι ἀμπέλια κλαδιμένα·
φλίτσιαρ φλίτσιαρ!

1. Γ. Μέγας «Ἑλληνικαὶ ἐορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 108.

2. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτέρω, σελ. 390.

Εἰς τὸ πόδι δένουν «μάρτη» εἰς τὸν μέγαν δάκτυλον, «γιά νὰ μὴ τσιουγκρᾶνε».

Ὡς πρὸς τὸ ἔθμιον τοῦ «μάρτη» ὁ καθηγητὴς κ. Μέγας ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται περὶ ἀκραιφνῶς ἑλληνικοῦ ἐθίμου, καθιερωμένου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τῆς λατρείας καὶ πιθανῶς πρέπει νὰ συναφθῆ πρὸς τὴν κ ρ ό κ η ν, ἥτοι τὴν κλωστήν, τὴν ὁποῖαν οἱ μύσται κατὰ τὰ Ἑ λ ε υ σ ί ν ι α μ υ σ τ ῆ ρ ι α περιέδενον περὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα.¹

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνωτέρω στίχοι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ κατάλοιπα τῶν «χελιδονισμάτων» τῆς ἀρχαιότητος, τραγουδιῶν τῆς χελιδόνος. Συνήθιζον δηλαδὴ τότε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνοίξεως τὰ μικρὰ ἀγόρια νὰ κρατοῦν ὁμοίωμα χελιδόνος, νὰ τριγυρίζουν εἰς τὰ σπίτια καὶ «τραγουδώντας» νὰ ζητοῦν διάφορα χαρίσματα. «Ἄν δὲν τοὺς ἔδιδαν τίποτα, τελείωναν τὸ τραγούδι τοὺς μὲ ἀπειλές».²

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἡ ὁποία ἑορτάζεται τὸ πρῶτον Ψυχосάββατον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια θὰ βάλουν μερικὰ κόλλυθα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι, διὰ νὰ ἰδοῦν εἰς τὸν ὕπνον τοὺς ποῖον θὰ πάρουν ὡς ἄνδρα (ὀ ν ε ι ρ ο μ α ν τ ε ί α).

Ἄπριλιος

(APERIRE = ἀνοίγειν. Ὅλα τὰ ἄνθη ἀνοίγουν καὶ εἰσέρχονται εἰς καρποφορίαν)

Τὴν πρωταπριλιὰν θὰ προσπαθῆσουν νὰ γελάσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, λέγοντες διάφορα ψέματα, διότι «τὸ ἔχουν γιὰ καλό». Εἶναι τοῦτο μία μορφή δεισιδαιμονίας. Τὸν Ἄπριλιον συμπύπτουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν Βαΐων. «Τὰ Λαζάρ» θὰ γυρίσουν εἰς τὰ σπίτια καὶ θὰ τραγουδήσουν μόνον τὰ κορίτσια. Εἰς τὰ μικρὰ τοὺς καλαθάκια, τὰ ὁποῖα εἶναι στολισμένα μὲ λουλούδια, θὰ βάλουν τὰ αὐγὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο τὰ δώσουν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν «Λάζαρο» θὰ τραγουδήσουν καὶ ἄλλα εἰδικὰ τραγούδια, ἀναφερόμενα εἰς διάφορα μέλη τῆς οἰκογενείας, ὡς νήπια, μαθητάς, θυγατέρας ἀνυπάνδρους κλπ.³

1. Βλ. Γ.Α. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθῆναι 1957, σελ. 133.

2. Βλ. Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ βροηκεία», Μετάφραση Ι.Θ. Κακριδῆ, Ἀθῆναι 1953, σελ. 35 - 36. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτέρω τὰ τραγούδια ποὺ λέγουν σήμερον σ' «ὄσους δὲν δίνουν», σελ. 302.

3. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 304 κ. ἑ. Πρὸβλ. καὶ Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Κανονιστῶν», σελ. 209.

Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, «τὰ Βαϊοῦ», ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι θὰ προμηθεύσουν τὰ «βάια» εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι οἱ νεόνυμφοι τῆς χρονιάς: «μὲ μίαν μόνην εὐχὴν καὶ προσδοκίαν: ἡ γονιμοποιὸς δύναμις, ποῦ ἐγκλείουν εἰς τὸ φύλλωμά των οἱ ἀειθαλεῖς κλάδοι, νὰ μεταδίδεται καὶ εἰς αὐτάς!» (τὰς νεόνυμφους δηλαδή).¹ Ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς αὐτῆς ψάλλονται αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τῆς Μ. Ἑβδομάδος, γνωσταὶ εἰς τὸ χωριό μας ὡς «ἀ γ ρ υ π ν ί ε ς». Ἄμεσα συνδεδεμένα μὲ τὰς ἀκολουθίας αὐτάς ἦσαν παλαιότερον καὶ τὰ ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ «ρ ε τ σ ι ν ο κ έ ρ ι α», τὰ ὅποια ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαζομένους, διὰ νὰ διευκολύνωνται κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὰ σπίτια, δεδομένου ὅτι τότε δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη δημόσιος φωτισμὸς εἰς τοὺς ἀνωμάλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δρόμους τοῦ χωριοῦ. Τὰ «ρετσινοκέρια» ἐγίνοντο ἀπὸ «λουρίδες», μακρόστενα δηλαδή τεμάχια ὑφάσματος, ποτισμένα κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ λειωμένο ρετσίσι. Ὁμοιάζον μὲ μεγάλας λαμπάδας καὶ παρεῖχον ἄφθονον φῶς.

Ἀπὸ τὴν Μ. Πέμπτην ἀρχίζουν πλέον αἱ προετοιμασίαι διὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα.² Τότε θὰ βάψουν καὶ τὰ αὐγά. Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν βγαίνουν καὶ αἱ ψυχαὶ ἀπὸ τὸν Ἅδην δι' αὐτὸ θὰ βράσουν καὶ σιτάρι, «κόλλυθα», θὰ ἐτοιμάσουν καὶ κουλούραν, χωρισμένην εἰς μικρὰ μικρὰ τεμάχια, γνωστὰ ὡς «κουμμάτια» τῆς Μ. Πέμπτης, καὶ ὅλα μαζὶ θὰ τὰ φέρουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, θὰ τὰ «διαβάσῃ» ὁ παπᾶς καὶ θὰ τὰ μοιράσουν εἰς τὸ ἐκκλησίασμα, διὰ νὰ θυμηθῶν τὰ πεθαμένα. Τὸ βράδυ δὲν θὰ λείψῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ δώδεκα εὐαγγέλια.

Τὴν Μ. Παρασκευὴν τὸ προῖ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια θὰ μεταβοῦν εἰς τὸν Πύργον (Ἰθώμης) καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των κατὰ τὸ μεσημέρι θὰ ἀποθέσουν τὰ λουλούδια των εἰς τὸν στολισμένον ἠδη ἐπιτάφιον καὶ θὰ προσκυνήσουν. Ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ κόσμος πηγαίνοντες εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τῆς ἄλλης Ἐκκλησίας. Τὸ βράδυ ὅλοι μὲ πραγματικὴν συγκίνησιν θὰ ψάλουν καθ' ὀμάδας τὰ «ἐγκώμια» καὶ κάθε μία ἀπὸ τὰς γυναῖκας, καθὼς φεύγει, θὰ πάρῃ καὶ ἓνα λουλουδάκι ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον καὶ θὰ τὸ βάλλῃ εἰς τὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ, «γιατὶ καμμιά φορὰ μπορεῖ νὰ χρειαστῇ γιὰ κανένα ἄρρωστο».

Τὸ Μ. Σάββατον ὅλοι σχεδὸν θὰ σφάξουν ἀρνὶ ἢ κατσίκι καὶ θὰ στείλουν καὶ εἰς αὐτοὺς ποῦ δὲν ἔσφαξαν, διὰ νὰ ἐορτάσουν ἔτσι ὅλοι μαζὶ τὴν μεγάλην ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι τὸ πανελλήνιον σχεδὸν ἔθιμον τοῦ σουβλιστοῦ ἀρνιοῦ δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰ Κανά-

1. Βλ. Γ.Α. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἐορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957, σελ. 144.

2. Βλ. καὶ ἀνωτέρω, Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 202.

λια καὶ μόλις τώρα τελευταία ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῇ. Κατὰ τὴν γνώμην μου τοῦτο ὀφείλεται εἰς λόγους οικονομικοῦς, διότι παλαιότερον τοῦλάχιστον μὲ τὸ μαγειρευμένον κατοίκι ἢ ἀρνὶ ἐφρόντιζον νὰ περνοῦν ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἐνῶ «τὸ ψητὸ δὲ φτουράει». Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ λαϊκὴ παροιμία: «τοῦ φτωχοῦ τ' ἀρνὶ ἀρνάδα δὲ γίνιτι» (= γίνεταί).¹ Τὸ Σάββατον ἐπίσης ὁ γαμπρὸς θὰ στείλῃ τὰ δῶρα εἰς τὴν νύφην καὶ οἱ ἀνάδοχοι θὰ στείλουν τὰ «φωτῖκια» εἰς τὰ «ἀναδεχτοῦδι» των.

Τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως ὅλοι λαμπροφορεμένοι καὶ μὲ τὰς λαμπάδας εἰς τὸ χέρι θὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» θὰ συναγωνισθοῦν ποιὸς θὰ ἀνάψῃ πρῶτος ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ. Διότι «τὸ ἔχουν σὲ καλὸ» καὶ τὸ θεωροῦν «γούρικο» νὰ ἀνάψουν πρῶτοι. Ὑπάρχει ἡ πίστις ὅτι ὅσοι ἀνάψουν πρῶτοι, ἐὰν καφαλίσουν μὲ τὴν λαμπάδα τὰ βόδια των, τὰ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν τῆς μύγας (οἴστρου).

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἡ ὁποία συνήθως τελειώνει ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας παρακάθηνται εἰς πλούσιον γεῦμα καὶ τσουγκρίζουν τὰ κόκκινα αὐγά, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀποφεύγουν νὰ φᾶνε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα, διότι φοβοῦνται μήπως τὰ «πράματα», καὶ κυρίως τὰ βοοειδῆ, βγάλουν «αὐγολίτ».²

Τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα μετὰ τὸν ἑσπερινὸν εἰς τὸν Ἁϊ - Λιᾶ οἱ ἐνοριῖται θὰ σχηματίσουν δύο κύκλους, ἓνα οἱ ἄνδρες καὶ ἓνα αἱ γυναῖκες καὶ θὰ τὸν «σύρουν τὸ χορὸν» μὲ τραγούδια τῆς Ἀναστάσεως. Θὰ συνεχίσουν κατόπιν τὸν χορὸν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωριοῦ μὲ ὅλους τοὺς χωριανούς. Τοιοῦτοτρόπως ὁ τριήμερος ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα θὰ κλείσῃ μὲ χαρὰν, χορὸν, γέλια καὶ τραγούδια.³

Ἡ 23ῆ Ἀπριλίου, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἶναι σηματικὸς σταθμὸς διὰ τοὺς βοσκοὺς πρὸ παντός. Ἀφίουν τὰ χειμαδιὰ καὶ ἀνεβαίνουν εἰς τὸ βουνό. Τότε λήγει καὶ ἡ χειμερινὴ περίοδος. Θὰ γίνουν τώρα νέαι συμβάσεις διὰ τὴν θερινὴν περίοδον, ἡ ὁποία λήγει τὴν 26ην Ὀκτωβρίου, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς παλαιότερον «μᾶζευαν» καὶ τὰ «ζευγάρι» τὰ ἀροτριῶντα δηλ. βόδια, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἔξῃς ἐπὶ ἑξάμηνον ἐφιλοξένει κατὰ τὰς νύκτας ὁ «νοβροῶς» (= ὄβορός), ἐνῶ τὰ μεσημέρια κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους ἀνεπαύοντο εἰς τὸν «σταλό».

1. Ἀρνάδα=ψητὸ ἀρνὶ (;) (κατὰ τὸ «γουρνάδα»=ψητὴ «γουρνοπούλα»). Ἡ παροιμία ὅμως ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν· δηλαδῆ: Τοῦ φτωχοῦ τὸ ἀρνὶ γεννάται, κατὰ κακὴν του τύχην, ἀρσενικὸν καὶ ὄχι «ἀρνάδα» (=θηλυκόν), ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς «αὐγάτσι». (Πρὸβλ. καὶ τὴν παροιμίαν: Ὅπου φτωχὸς καὶ ἡ μοῖρα του).

2. Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 276.

3. Περὶ τῶν τραγουδιῶν τῆς Ἀναστάσεως βλ. ἀνωτ., σελ. 305 κ.έ.

Μάϊος

(Ἐκ τοῦ ΜΑ^{GIS} = περισσότερο· βλέπει κανεὶς καθημερινῶς, πῶς τὰ λαχανικά καὶ τὰ σιτηρὰ μεγαλώνουν. ΜΑ^{JORES} = οἱ ἄρχοντες· ἢ ἐκ τῆς Μαΐας, μητρὸς τοῦ Ἑρμοῦ).

Τὴν πρωτομαγιά, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν ἀνθέων καὶ τῆς τελικῆς νίκης τοῦ καλοκαιριοῦ, ὅλοι θὰ «βγοῦν στὴν ἐξοχή», διὰ νὰ τραγουδήσουν καὶ νὰ «π ι ἄ σ ο υ ν τ ὸ Μ ἄ η», νὰ πλέξουν στεφάνια καὶ νὰ μεταφέρουν τρόπον τινὰ τὴν εὐετηρίαν εἰς τὰ σπῖτια.

Τὰ περισσότερο συνηθισμένα τραγούδια τῆς πρωτομαγιάς, λογίας μᾶλλον προελεύσεως, ἀδόμητα ὁμαδικῶς ἀπὸ μεγάλους καὶ μικροὺς μὲ ἄφρατον ἐνθουσιασμόν, εἶναι τὰ ἑξῆς δύο:

1. Ὁ Μάϊος μᾶς ἔφθασε, ἔμπρὸς θῆμα ταχὺ
νὰ τὸν προαπαντήσουμε, παιδιά, στὴν ἐξοχή
κλπ.
2. Καλῶς τοτε τὸ Μᾶη τὸ χρυσομάη
μὲ τ' ἄνθη στολισμένος ἦρθες πάλι·
τραγουδοῦν τοῦ Μᾶη - Μᾶη γύρου στὰ κλαριά.
Πρωτομαγιά τὰ λούλουδα γιορτάζουν
καὶ τὰ πουλιά στίς λυγαριές φουλιάζουν·
τραγουδοῦν τοῦ Μᾶη - Μᾶη γύρου στὰ κλαριά.
Καὶ ἰκεῖνοι σὰ νεράϊδες περπατοῦνε
καὶ τρέχουνε στοὺς κάμπους καὶ ζητοῦνε
τὴ χαρὰ μέσ' στὸν ἀνθῶνα τῆς ἀλυγαριᾶς·
τραγουδοῦν τοῦ Μᾶη - Μᾶη γύρου στὰ κλαριά.
Τσάκου τουν ἀπ' τὴν οὐρὰ φέρ' τουν τρούρα στὴν πουρδαλιά!
(ὁ τελευταῖος στίχος πρόσθετος καὶ αὐτοσχέδιος)

Κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον ὅλαι σχεδὸν αἱ γεωργικαὶ καλλιέργειαι χρειάζονται βροχὴν. Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν θέλει νὰ τονίσῃ καὶ ἡ παροιμία:

Ἄν θρέξ' ὁ Ἀπρίλης τρεῖς βροχές
κι ὁ Μᾶης μόν' καὶ μία,
τότε χαρὰ στὸ γεωργό
πῶχει πολλὰ σπαρμένα.

Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι πολλάκις δὲν βρέχει ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς πράξεις μαγικάς, διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν βροχὴν. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἔθιμον, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει παλαιότερον εἰς τὸ χωριό μας καὶ ὠ-

νομάζεται «Βιρβιρίτσα» («Πιπεριά» ἢ «Περπερούνα» λέγεται εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος). Ὅταν δηλαδή δὲν ἔβρεχε, ἔπαιρναν ἓνα μικρὸ παιδί καὶ τὸ ἐκάλυπτον μὲ πρασινάδα (βοτανίδια, βούζια κλπ.). Ἔτσι σκεπασμένο συνοδεύετο ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι τὸ περιέφερον ἀπὸ σπίτι εἰς σπίτι, ἐνῶ συγχρόνως ἔλεγον τὸ ἔξης τραγοῦδι:

Βιρβιρίτσα πιρπατεῖ,
 τὸν Θεὸ παρακαλεῖ,
 γιὰ νὰ θρέξη μιὰ βροχή,
 μιὰ βροχή βασιλική,
 στὰ στιάρια, στὰ κριθάρια,
 τοῦ Θεοῦ τὰ παρασπῶρια!

Κάθε νοικοκυρὰ περιέβρεχε μὲ νερὸ τὴν «Βιρβιρίτσα», καθὼς ἔλεγον τὸν στολισμένον μὲ τὴν πρασινάδα, καὶ ἐφιλοδώρει τὴν παρῆαν μὲ χρήματα, γλυκίσματα κλπ.¹

Νὰ εἶναι ἄραγε τὸ ἔθιμον τῆς «Βιρβιρίτσας» καὶ τὸ σχετικὸν τραγοῦδι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς βροχῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς εὐφορίας τῶν δημητριακῶν κατάλοιπον τῆς εἰρσειῶν τῶν ἀρχαίων, ἢ ὅποια πολλὰς ὁμοιότητος παρουσιάζει; Παρόμοιον πάντως ἀγροτικὸν ἔθιμον, νὰ περιφέρονται δηλ. εἰς τὰ σπίτια νέοι μὲ πράσινα κλαδιά, νὰ τραγουδοῦν διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν εὐφορίαν τῶν καρπῶν καὶ νὰ ζητοῦν χαρίσματα, παρατηρεῖται εἰς πολλοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς καὶ σήμερον ἀκόμη (π.χ. εἰς τὴν Σουηδίαν κατὰ τὴν πρωτομαγιάν).²

Ἐνα ἄλλο ἔθιμον, παιδικὸν καὶ αὐτὸ, εἶναι ὁ «κλήδονα»,³ συνήθως κατὰ τὴν 1ην Μαΐου. Ἀπὸ τὸ προηγούμενον δηλαδή βράδυ μαζεύονται τὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς καὶ ρίπτουν μέσα εἰς ἓνα δοχεῖον τὸ καθένα ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενον· δακτυλίδι, σκουλαρίκι, παραμάνη κλπ., χωρὶς νὰ γνωρίζουν μεταξὺ τῶν τι «βάζει» τὸ καθένα. Κλειδώνουν ἔπειτα

1. Κατ' αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐποχὴν καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, διὰ τὴν πρόκλησιν δηλ. βροχῆς, ποῦ ἦτο τόσον ἀπαραίτητος διὰ τὰς καλλιέργειας μετὰ τὴν παρατηρησμένην ἐπίστε ξηρασίαν, ἐγίνοντο παλαιότερον εἰς τὸ χωριὸν μας — τότε ποῦ δὲν εἶχον ἀκόμη γίνει τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα τοῦ Μέγδοβα — καὶ σεμναὶ ἱκεσίαι (λιτανεῖσαι), εἰς τὰς ὁποίας καθολικὴ ἦτο ἡ συμμετοχὴ τῶν κατοίκων (μικρῶν καὶ μεγάλων) καὶ μὲ πραγματικὴν κατάνυξιν ἐξέοντο εἰς τὸν ὕψιστον «ἐκεῖ ψηλὰ στὸ Εἰκόνισμα τοῦ Κωσταθώρα» διὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ξηρασίας. (Βλ. ἄνωτ., Κεφ. «Παναγία ἡ Καναλιώτισσα» καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν», σελ. 252.
2. Βλ. Μαρτίν Π. Νίλισσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», Μετάφρασις Ι.Θ. Κακριδῆ, Ἀθήνα 1953, σελ. 35.
3. Βλ. Τάσου Γεωργούλα «Ὁ κλήδονας, ὡς γίνεται στὰ Κανάλια Καρδίτσας», Ἐφημερὶς Καρδίτσας «Ἐλευθερία».

τὸ δοχεῖον, τὸν «κλήδονα», καθὼς λέγουν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ντύνουν ἕ-
να κοριτσάκι εἰς τὰ νυφικά καὶ μεταβαίνουν εἰς ἕνα μέρος, τὸ ὁποῖον ἔχει
νερό, διὰ νὰ ἀνοίξουν τὸν «κλήδονα». Ὑποχρεώνουν τὴν νύφη νὰ κλω-
τήση τὸ νερὸ μὲ τὴν φράσιν: «Κλῶτσα, νύφη μ', κλῶτσα τὸ νερό».¹ Με-
τὰ στήνουν χορόν, ἐνῶ τραγουδοῦν:

Ν' ἀνοίξουμε τὰ κλήδονα
τὴν πρώτ' Μαῖά τ' Ἄϊ - Θανασιοῦ
νὰ κινδῆση στὴν Καρδίτσα...

Καὶ ἐξάγει ἡ νύφη ἕνα ἕνα τὰ ἀντικείμενα. Τοιοῦτοτρόπως πιστεύ-
ουν ὅτι θὰ ὑπαντρευθοῦν εἰς τὴν Καρδίτσαν, Βόλον κλπ. Ἐνταῦθα προ-
φανῶς πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας κληδόνας, ἀλλ' ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαιότη-
τα ἡ λέξις ἐσήμαινε τὸν οἰωνόν, τὸ προμήνυμα, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἦτο δυνα-
τὸν νὰ προμαντεύση κανεὶς διὰ τὸ μέλλον, ὁ σημερινὸς κλήδονας εἶναι κα-
θαρὰ «κ λ η ρ ο μ α ν τ ε ί α».

Ἰούνιος

(Ἐκ ρίζης IUVENTUS : κατάστασις νεανικῆς ὀριμότητος.
IUNO ("Ἥρα) = θεὰ τοῦ γάμου).

Τὸν λέγουν καὶ «Θ ε ρ' σ τ ή», διότι ἀπὸ αὐτὸν τὸν μῆνα ἀρχί-
ζουν νὰ θερίζουν. Ὅταν πλησιάζουν πρὸς τὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ, δὲν τὰ
θερίζουν ὅλα τὰ στάχυα, ἀλλ' ἀφίνουν μερικὰ «γ ι ἄ κ α ρ π ο θ ἔ-
ρ ι», καθὼς λέγουν, διὰ νὰ καρπίση δηλ. τὸ χωράφι καὶ τὸ ἐπόμενον ἔ-
τος. Αὐτὰ μάλιστα τὰ στάχυα δὲν τὰ ἀφίνουν ἐντελῶς εἰς τὴν ἄκρην τοῦ
χωραφιοῦ, ἀλλὰ ὀλίγον πρὸς τὰ μέσα καὶ θερίζουν γύρω γύρω καὶ εἰς τὸ
τέλος ἀφίνουν αὐτὰ τὰ ὀλίγα. Πετοῦν κατόπιν τὰ δρεπάνια ὀλίγα μέτρα
παραπέρα καὶ εὔχονται: «ἄιντε καὶ τοῦ χρόν' καλύτερα». Συνήθιζον πα-
λαιότερον ἀπὸ τὰ στάχυα τῆς τελευταίας «χιριάς» (= χεριᾶς) νὰ «φκειά-
νουν χ τ ἔ ν ι ἦ σ τ α υ ρ ὀ», τὰ ὁποῖα ἐφύλασσον εἰς τὸ εἰκόνισμα
τοῦ σπιτιοῦ μέχρι τοῦ ἐπομένου θέρους.

Τὴν 24ην Ἰουνίου ἐορτάζομεν τὸ γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρο-
μου. Ἡ ἡμέρα αὕτη συμπίπτει μὲ τὰς θερινὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου. Ἐπικρα-
τεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι, ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ, «φ ἔ ρ ν' τ ρ ὀ-
ῦ ρ α σ ἄ ν τ σ ι κ ρ ἰ κ'». Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἕναρξις τρόπον τινὰ νέ-
ας περιόδου, εἶναι κατάλληλος, διὰ νὰ μαντεύση κανεὶς. Τὰ συνηθιζόμε-
να τὴν ἡμέραν αὕτην εἶναι καθαρὰ ὕ δ α τ ο μ α ν τ ε ί α καὶ κα-

1. Πρὸβλ. καὶ ἀνωτέρω

το π τ ρ ο μ α ν τ ε ί α. Πηγαίνουν δηλ. τὰ κορίτσια εἰς τὸ πηγᾶδι καὶ προσαρμόζουν τὸ καθρεπτάκι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸ χέρι, ὥστε ὁ ἥλιος νὰ ἀντανακλᾶται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νεροῦ. Καὶ τότε βλέπουν μέσα εἰς τὸ νερὸ ὅποιον πεθαμένον συγγενῆ των θέλουν, καθὼς καὶ ἐκεῖνον πὺν θὰ πάρουν ὡς ἄνδρα.

Ἰούλιος

(QUINTILIS = πέμπτος. Ἀργότερον συνεσχετίσθη πρὸς τὸν Ἰούλιον Καίσαρα)

Ἦς «Ἄ λ ω ν ἄ ρ η ς» εἶναι γνωστός, διότι κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα οἱ γεωργοὶ ἀλωνίζουσιν τὰ γεννήματά των. Ἀπὸ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀλωνιστικὴ μηχανὴ ἐξωθέλισε τὴν «(ἄ) δ ο κ ἄ ν η», ἔσθησαν καὶ ὅλα τὰ ὠραία ἔθιμα τοῦ ἀλωνισμοῦ.¹ Ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀλεύρι συνήθιζον παλαιότερον νὰ κάνουν τὸ πρῶτο ψωμὶ «μ α ἰ σ ι ο». Τὸ ἐζύμωναν μὲ ἀμίλητο νερὸ «σ τ ἄ μ ο ὦ τ α», χωρὶς δηλ. νὰ ὀμιλοῦν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ζυμώματος. Ἐβαζαν μέσα καὶ «βάβια» καὶ στουμπισμένα ρεβίθια καὶ δι' αὐτὸ εἶχε μίαν ὠραίαν μυρωδιά, τὴν ὁποία ὁμως ἀπέδιδον εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἦτο ζυμωμένο μὲ «μαϊλίγια».

Δὲν ἀποκλείεται τὸ «μαῖσιο» ψωμὶ νὰ εἶναι κατάλοιπον ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἀγροτικοῦ ἐθίμου. Συνήθιζον, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου νὰ προσφέρουν ἀπαρχὰς εἰς τὴν θεὰν Δήμητρα, τὸν θ α λ ὺ σ ι ο ν ἄ ρ τ ο ν ἢ θ ἄ ρ γ η λ ο ν (= ἕνα καρβέλι ψωμὶ ψημένο ἀπὸ τὸ νέο στάρι) πρὸς ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν, πρὸς προαγωγὴν τῆς εὐφορίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄρσιν τῆς ἀπαγορεύσεως, τοῦ ταμπού, πὺν εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τὰ ἄγουρα δημοτικὰ.²

Αὔγουστος

(SEXTILIS = ἕκτος. Ἀργότερον συνεσχετίσθη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Αὔγουστον).

Εἶναι ὁ μῆν, ὁ ὁποῖος ἔχει ὅλα τὰ καλά· τομάτες, σταφύλια, σῦκα, ἀχλάδια, πεπόνια κλπ. Δι' αὐτὸ λέγει καὶ ἡ πανελληνίως παροιμία: «Αὔγουστε, καλέ μου μῆνα, νὰ 'σαν δυὸ φορὲς τὸ χρόνο!». Τὴν 6ην Αὔγου-

1. Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀλωνισμοῦ διὰ τῶν ζώων εἰς τὰ χωρικά ἀλώνια, ἀλλὰ καὶ εἰκόνα τοῦ μηχανικοῦ ἀλωνισμοῦ δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἀνωτέρω εἰς τὰ Κεφ. «Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Κανάλιωτῶν», σελ. 213, «Τοπωνύμιο», σελ. 82 καὶ 86 καὶ Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ», σελ. 139.

2. Βλ. Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», Μετάφραση Ι.Θ. Κακριδῆ, Ἀθήνα 1953, σελ. 24 - 27.

στου, έορτήν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, προσφέρουν ὅλοι, κατὰ τὸ πανάρχαιον ἔθιμον, «ἀ π α ρ χ ἄ ς» σταφυλιῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ ὁ παπᾶς. Εἶναι τοῦτο κατάλοιπον τῶν «ἀπαρχῶν» τῆς ἀρχαιότητος, τὸ ὁποῖον διετήρησεν ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία μὲ διαφορετικὸν ὅμως νόημα.

Ἀξίζει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ προσφορὰ τῶν ἀπαρχῶν καθιερώθη εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον διαμορφωθῆ ἀκόμη προσωπικοὶ θεοί· εἶναι λοιπὸν παλαιότερα ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν. Ἡ γένεσις τῶν πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν μαγείαν. Ἡ χρησιμοποίησις δηλαδὴ ὠρισμένων καρπῶν εἰς τοὺς πρωτογόνους λαοὺς ἀπαγορεύετο δι' ἓν χρονικὸν διάστημα καὶ ἐπετρέπετο μόνον μετὰ τὴν προσφορὰν τῶν ἀπαρχῶν, ἡ ὁποία ἐσήμαινε τὴν ἄρσιν τῆς ἀπαγορεύσεως, ἡ ὁποία εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τοὺς ἀνωρίμους καρπούς.¹

Σεπτέμβριος

(SEPTEMBER· SEPTEM = ἑπτὰ. Ὁ ἕβδομος κατὰ σειρὰν μῆν τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ ἡμερολογίου)

Λέγεται καὶ «Τ ρ υ η τ ἦ ς» (Τρυγητής), διότι τότε τρυγοῦν τὰ σταφύλια, τὰ πατοῦν, κάνουν τὰ «ριτσέλια», τὸ πετιμέζι, τὸ κρασί καὶ βγάζουν τὸ τσίπουρο, ὅλα ἀγνὰ Καναλιώτικα προϊόντα, τὰ ὁποῖα νοσταλοῦν οἱ Καναλιῶται, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις ἔχουν «τὴ νοστιμάδα τοῦ ντόπιου».

Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον συνέπιπτον παλαιότερον καὶ τὰ «κ α λ α μ π ο κ ἄ λ ω ν α». Τὸ μάζεμα, ξεφλούδισμα καὶ στούμπισμα τοῦ καλαμποκιοῦ μὲ τὰ ἐγχωρίου ἐφευρέσεως «δ ἄ ρ τ ι α» (ἐκ τοῦ δέρω, δέρονω) ἐγένετο μὲ πολὺν κόπον, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ψωμί τῆς ἐποχῆς... ἢ «μ π ο μ π ὄ τ α» (τὸ «ἀλειψό» καὶ τὸ «ἀνεβατό»). Μὲ τὸ καλαμποκήσιο ἀλεύρι παρσκευάζοντο καὶ ποικίλα ἐδέσματα, ὡς «κατσιαμάκι», «μπατζίνα», «τραχανουψόμι», «πλαστός» κλπ. Ἀλλὰ καὶ «οἱ πυρομαχίδις» ἢ «καψάλις» τοῦ σουσαμένιου «ἀλειψοῦ» μὲ βοῦτυρον ἢ «λίπα» ἢ λουκάνικο ὡς προσφάγιον ἦτο διὰ μικροῦς καὶ μεγάλους κάτι τὸ νόστιμον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος. Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ παρασκευάσματα ἐφρόντιζον οἱ παλαιότεροι νὰ κάνουν περισσότερον εὐχάριστον «τὴ μπομπότα», ἡ ὁποία εἰς τὴν πραγματικότητα «ζιστὴ ἔπιφτι σὰν πλιθί, κρύα γίνονταν σὰν ταιμέντου» ἢ κατ' ἄλλην ἔκφρασιν «ζιστὴ σ' ἔπιφτι πλάκουμα, κρύα δὲν τὴν πιρόνιαζι οὔτε γκράς».

1. Βλ. Γ.Α. Μέγα «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθήναι 1957 σελ. 247.

Πρὸς. καὶ Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», Μετάφραση Ι.Θ. Κακριδῆ, Ἀθήνα 1953, σελ. 26.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ παρὸν Κεφάλαιον ἐξετάσαμεν ἐν συντομία λαογραφικά θέματα τοῦ χωριοῦ μας, ἀναφερόμενα εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν Καναλιωτῶν. Παρεθέσαμεν δηλαδὴ στοιχεῖα τῆς λαϊκῆς αὐτῶν πίστεως καὶ κοσμοθεωρίας, ὡς καὶ ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα τῶν ἰδιοτυπιῶν τῆς τοπικῆς διαλέκτου διὰ τῆς ἀναγραφῆς ἀρκετῶν παροιμιῶν, αἰνιγμάτων, δημοτικῶν τραγουδιῶν κλπ. Ἐσημειώσαμεν ἀκόμη συνηθείας καὶ ἔθιμα αὐτῶν ποὺ παρατηροῦνται εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τοῦ κοινωνικοῦ τῶν βίου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου. Ἔγινε λόγος διὰ πολλὰς παιδικὰς συνηθείας, ὡς καὶ παιδικὰ τραγούδια καὶ παιχνίδια. Τέλος ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ μνημονεύσωμεν, λόγῳ τοῦ λαογραφικοῦ αὐτῶν ἐνδιαφέροντος, τὰ σπουδαιότερα ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰ σχετικὰ μὲ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω δύναται νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅτι κάθε ἄλλο παρὰ σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι. Καὶ τοῦτο διότι τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὴν ἀρχήν των εἰς χρόνους παλαιότερους τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἢ καὶ εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχον ἀκόμη δημιουργήσει θεοὺς προσωπικοὺς καὶ δὲν εἶχον ἐπίσης ἀποκτήσει σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἔτσι μόνον ἐξηγεῖται ὁ μαγικὸς πολλάκις χαρακτήρ τῆς λαϊκῆς λατρείας καὶ ἐρμηνεύονται παμπάλαιαι ἀντιλήψεις. αἱ ὁποῖαι κρύπτονται εἰς πλείστας ὄσας ἐνεργείας καὶ πράξεις (ἔ θ ι μ α)¹ τοῦ λαοῦ.

Ἡ χριστιανικὴ βεβαίως θρησκεία, ἐν τῇ προσπαθείᾳ της νὰ ἐκριζώσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν προσήλωσιν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ ἀρκετὰς ὑποχωρήσεις καὶ νὰ ἀνεχθῇ πράξεις καὶ ἐνεργείας σαφῶς ἀντιχριστιανικὰς. Μετέτρεψε πρὸς τοῦτο πολλὰς ἀρχαίας ἐορτὰς εἰς χριστιανικὰς ἢ καθιέρωσε νέας καὶ περιέβαλε μὲ χριστιανικὴν μορφήν πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἔθιμα. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ ἐντελῶς τὸ ὑπόβαθρον τῆς λαϊκῆς πίστεως καὶ ἐν πολλοῖς τὸν πρωτόγονον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ. Καὶ τοῦτο μέχρις ἐνὸς σημείου μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς καὶ εἰς τῶν ἀγαπητῶν μας συγχωριανῶν τὰ ἔθιμα, τῶν ὁποίων σύντομον περιγραφήν ἐπεχειρήσαμεν εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαιον. Καὶ μπορεῖ βεβαίως πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν πλέον σήμερον, πλὴν ὅμως εἶναι κειμήλια

1. Βλ. Γεωργ. Μέγα «Συστηματικὴ λαογραφία» (Σημειώσεις πανεπιστημιακῶν παραδόσεων). Ἀθήναι 1957, 1 σελ. 203 κ.ε.

τοῦ λαογραφικοῦ μας θησαυροῦ, τοῦ τόσον πολυτίμου δι' ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας, λόγω τῆς πολλαπλῆς ἀξίας τούτου, καὶ δὴ τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς παιδευτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς καλολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς τοιαύτης, καθὼς ὑπογραμμίζουν κορυφαῖοι λαογράφοι, ἡμέτεροι καὶ ξένοι.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Παρατίθενται κατωτέρω, κατ' ἀλφαθητικὴν σειρᾶν, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ βοηθήματα, τὰ ὅποια ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν διὰ τὰς κάτωθι αὐτοτελεῖς ἐργασίας τῆς παρουσίας ἐκδόσεως: «Ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν Καναλιῶν θάσσει πηγῶν καὶ παραδόσεων», «Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ» θίου τῶν Καναλιωτῶν» καὶ «Λαογραφικὰ σημεῖωματα».

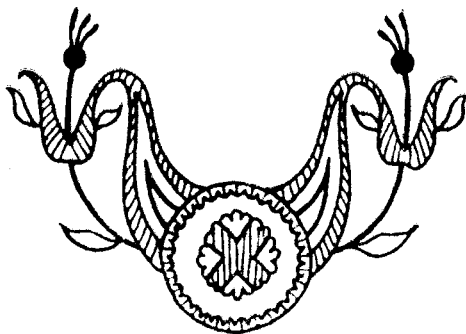
1. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας», τόμος ἕκτος, τεῦχος Β', ἐν Ἀθήναις 1970.
2. Ἀρχεῖον Βιβλιοθήκης Πνευματικοῦ Κέντρου Καναλιῶν (Κτηματικά ἀγοραπωλητήρια κ.ἄ. χειρόγραφα ἔγγραφα).
3. Ἀρχεῖον Κοινότητος Καναλιῶν Καρδίτσης.
4. Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων «Ἐθνικὴ γλῶσσα», Ἀθῆναι 1973. Ἔκδοσις τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ (Παράρτημα. Ἑρμηνεῖα λέξεων τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς ἀπὸ τὸ «Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς» τοῦ Ν.Π. Ἀνδριώτη, ἐκδόσεως 1967).
5. Βλάχου Νικ. «Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος» (Σημειώσεις πανεπιστημιακῶν παραδόσεων), Ἀθῆναι 1952.
6. Βλάχου Τιμ. «Ἰθώμη καὶ Θεσσαλία», Ἀθῆναι 1971.
7. Βασιλοπούλου Χαραλ., ἀρχιμ. «Ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ Φαναριοφασάλων». Ἀθῆναι 1969.
8. Βενικίου Θωμᾶ (Θωμᾶ Παπακωνσταντίνου) «Πανθεσσαλικὸ Ἡμερολογιακὸ Λεύκωμα» Εἰκονογραφημένο, Βόλος 1927.
9. Ἐφημερίς «τὸ Βῆμα» (Εἰς τὸ φύλλον τῆς 9 Μαρτίου 1975 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Γ.Λ. ἐνδιαφέρον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μνήμη στὰ αἵματηρὰ γεγονότα τῶν Θεσσαλῶν ἀγροτῶν. Τὸ Κιλελέρ στὴ Βουλὴ τοῦ 1910»).
10. Γεωργίου Ἥλ. «Ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας κατὰ τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Κρήτῃ ἐπαναστάσεις τοῦ 1877 - 1878», Ἀθῆναι 1969.
11. Γεωργοπαπαδάκου Ἀ. «Ὁδηγὸς γιὰ τὶς ἐκθέσεις», δευτέρη ἔκδοσις, Θεσσαλονίκη 1959.
12. Γεωργούλα Τάσου «Ὁ κλήδονας, ὡς γίνεται στὰ Κανάλια Καρδίτσης»,

- Ἐφημερίς Καρδίτσης «Ἐλευθερία».
13. Γιαννάκη Β. Θωμᾶ «Τὰ παιγνίδια στήν Ἀττική», Ἀθήναι 1975
 14. Γιαννάκη Β. Θωμᾶ «Ἀγῶνες - παιγνίδια - χοροὶ στὸν Ὀμηρο», Ἀθήναι 1976.
 15. Γιωτοπούλου Γεωργ. «Μοιρολόγια τοῦ χωριοῦ μας» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία) καὶ ἄλλαι πληροφορίες ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ περιεχομένου (χειρόγραφοι).
 16. Γιωτοπούλου Δημ. «Χειρόγραφος οἰκογενειακὴ παράδοσις» (ἀνέκδοτος).
 17. Δημητράκου Δημ. «Νέον Λεξικὸν Ὀρθογραφικὸν καὶ Ἑρμηνευτικὸν δ-λης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», Ἀθήναι 1959 (Διάφορα λήμματα).
 18. Δρανδάκη Παύλου «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεΐᾳ». Ἔκδοσις δευτέρα ἐνημερωμένη διὰ συμπληρωμάτων. Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμὸς «Ο ΦΟΙΝΙΞ» ΕΠΕ, Ἀθήναι (Διάφορα λήμματα).
 19. Ἐλευθερουδάκη «Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν». Ἔκδοσις δευτέρα ἀπολύ-τως ἐκσυγχρονημένη, Ἀθήναι 1962 - 1965 (Διάφορα λήμματα).
 20. Ἐνθυμήσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ ἐξωκκλησιῶν Καναλιῶν Καρδίτσης.
 21. Ἐπιγραφαὶ - ἐγχαράξεις ἱερῶν ναῶν, μνημείου πεσόντων καὶ λοιπῶν κοινωτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν κτισμάτων Καναλιῶν Καρδίτσης.
 22. «Ἡλίου» Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, τόμοι 18 (Διάφορα λήμματα).
 23. Ζήση Ἀστ. «Ἀπομνημονεύματα» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).
 24. Ζήση Χρυσ. «Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, ὁ ἥρωας τοῦ Ἀσπροποτάμου», ἔκδοσις τοῦ ΕΜΟΤ, Τρίκαλα 1971.
 25. Θεοῦ Θεοδόση «Χρῆστος Τσικρίκας», ἔφημερίς Καρδίτσης «Θεσσαλικὴ Φωνή».
 26. Θεοῦ Θεοδόση: 1. «Τουρκικὰ χειρόγραφα ἀγοραπωλητήρια», μελέτη.
2. «Ἐνθυμήσεις», μελέτη.
(Αἱ ὡς ἄνω μελέται ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν «Παρνασσόν», φιλολογικὸν περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου, ἐν τόμῳ ΙΖ', ἀριθ. 3, σελ. 405 - 411, Ἀθήναι 1975).
 27. Θεοῦ Θεοδόση, Ἀξιόλογοι πληροφορίες περὶ τοῦ χωριοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ περιεχομένου (χειρόγραφοι).
 28. «Θεσσαλικά Χρονικά», Δελτίον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν (Διάφοροι τόμοι καὶ τεύχη).
 29. «Θεσσαλικὴ Ἔστια», διμηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Λαρίσῃ, τόμος Γ', τεύχος 14, Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1975. (Εἰς τὸ τεύχος τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Βασ. Πάσχου μὲ σύντομα σχόλια τμήμα τοῦ «Ἐ-

- ξοφλητικού» τῆς ἐξαγορᾶς τῶν Καναλιῶν).
30. «Θεσσαλιώτις», δεκαπενθήμερος ἡμερησίως ἐν Καρδίτῃ, ἀριθ. φύλλου 130. (Εἰς τὸ φύλλον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μαρία Γορδίου»).
 31. Ψιζεκίηλ, Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος «Ἔργα καὶ ἡμέραι», τ. Α'.
 32. Ἰλιν Μ. — Σεγκάλ Ε. «Ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ γίγας» (μετάφραση).
 33. Καρολίδου Παύλου, Κ. Παπαρρηγοπούλου «Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους», συμπλήρωμα 1881 - 1930, ἔκδοσις Ἐλευθερουδάκη, Ἀθῆναι 1932.
 34. Καταφυγιώτου Λάμπρου «Ἱστορία τῆς Θεσσαλίας καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται», Ἀθῆναι 1947.
 35. Κατέρη Σπυρ. «Ἱστορία τῶν Καναλιῶν» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).
 36. Κατέρη Στεργ. «Οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ» (αὐτοτελὴς ἐργασία τῆς παρουσίας ἐκδόσεως).
 37. Κοκκίνου Διον. «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως», Ἀθῆναι 1960.
 38. Κολοβοῦ Ἰω. «Παναγία ἢ Καναλιώτισσα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Καναλιωτῶν» (αὐτοτελὴς ἐργασία τῆς παρουσίας ἐκδόσεως).
 39. Κολοβοῦ Ἰω. «Πνευματικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ» (αὐτοτελὴς ἐργασία τῆς παρουσίας ἐκδόσεως).
 40. Κρικέλλη Κώστα «Μολόχα - Δολοπία - Ἄγραφα», Ἀθῆνα 1974.
 41. Κρίκου Θρασ. «Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ» (ἀπὸ ἀφήγησιν τοῦ Παναγιώτη Καπούλα 1952), χειρόγραφες.
 42. Κρίκου Θρασ. «Σημειώσεις γιὰ τὸ χωριὸ» (Νοέμβριος 1973), χειρόγραφες.
 43. Κυριακοπούλου Κώστα «Σελίδες ἀπὸ τὴν Νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν», Ἀθῆναι 1969.
 44. Κωσταθάρα Νικ. «Θεσσαλιώτικα - Καναλιώτικα γλωσσικά» (χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἐργασία).
 45. Κωσταθάρα Νικ. «Θεσσαλιώτικοι - Καναλιώτικοι γλωσσικοὶ ἰδιωματισμοὶ» (δακτυλογραφημένη ἀνέκδοτος ἐργασία).
 46. Κωσταθάρα Νικ. «Ἔθιμα - παραδόσεις - καλικάντζαροι καὶ τὰ παιδικὰ μπουλούκια τῶν καλαντάρηδων» (δακτυλογραφημένη ἀνέκδοτος ἐργασία).
 47. Λαζάρου Α - Διάφα Ἀθ. «Ἱστορία τῶν Νέων Χρόνων», Ἀθῆναι 1961 (ἔκδοσις ΟΕΣΒ).
 48. Ματαράση Α - Παπασταματίου Σ. «Ἱστορία τῶν Νεωτέρων καὶ τῶν Νεωωτάτων χρόνων», Ἀθῆναι 1973 (ἔκδοσις ΟΕΔΒ).
 49. Μαυρομάτη Κων. «Ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν Καναλιωτῶν» (αὐτοτελὴς ἐργασία τῆς παρουσίας ἐκδόσεως).

50. Μαυρομμάτη Κων. «Τοπωνύμια Καναλιών» (αυτοτελής εργασία της πα-
ρούσης εκδόσεως).
51. Μαυρομμάτη Χρ. «Γεωγραφική εξέταση του χωριού» (αυτοτελής εργα-
σία της παρούσης εκδόσεως).
52. Μέγα Γεωργ. «Είσαγωγή εις την Λαογραφίαν» (Σημειώσεις πανεπιστη-
μιακῶν παραδόσεων), Ἀθήναι 1955.
53. Μέγα Γεωργ. «Ἑλληνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας», Ἀθῆ-
ναι 1956.
54. Μέγα Γεωργ. «Συστηματικὴ Λαογραφία» (Σημειώσεις πανεπιστημιακῶν
παραδόσεων), Ἀθήναι 1957.
55. «Μέγας καὶ ἱερός Συνέκδημος ὀρθοδόξου χριστιανοῦ», ἔκδ. οἶκος «Α-
ΣΤΗΡ», Ἀθήναι 1961 (Ἀλφαθητικός πίναξ ἀγίων).
56. Μισαηλίδη Κώστα «Πολεμικὰ φύλλα ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία»,
Ἀθήναι, Μάιος 1923.
57. Μπαρμπασάλου Δημ. «Τὸ αἵματηρὸ γεωργικὸ συλλαλητήριον ποῦ ἔγινε
στὴ Λάρισα πρὸ 64 ἐτῶν», ἔφημερίς Καρδίτσης «Θεσσαλιῶτις» τῆς 25
- 3 - 74.
58. Μαρτίν Π. Νίλσον «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ θρησκεία», μετάφραση Ι.Θ. Κακρι-
δῆ, Ἀθήναι 1953.
59. Ντρέγκα Νικ. «Κατάλογος προέδρων καὶ γραμματέων τῆς Κοινότητος
Καναλιῶν Καρδίτσης» καὶ ἄλλαι πληροφορίες ἱστορικοῦ καὶ λαογρα-
φικοῦ περιεχομένου (χειρόγραφοι).
60. Οἰκονόμου Μάνθου «Γεωργίου Β. Σωτήρη, διδασκάλου ἐκ Νεγᾶδων Ζα-
γορίου, 1856 - 1943, Ἀπομνημονεύματα», Ἀθήναι, Ἰούλιος 1974 (ἔκ-
δοσις πολυγραφημένη).
61. Παπαγεωργίου Λάμπρου «Στιγμὲς ἱερέες» (ποιήματα) κ.ἄ. στιχουργήμα-
τα.
62. Παπακωνσταντίνου Θεοφ. «Πολιτικὴ ἀγωγή», Ἀθήναι 1970.
63. «Παπύρου - Λαρούς» Γενικὴ Παγκόσμιος Ἐγκυκλοπαιδεία (Διάφορα
λήμματα).
64. Πάσχου Βασ. «Ἀντίλαλοι ἀπὸ τῆ Δυτικῆ Θεσσαλία», Θεσσαλονίκη. (Ἀ-
νάτυπο ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ἡρωϊκοὶ ἀντίλαλοι»).
65. Πάσχου Βασ. «Ἡ Δυτικὴ Θεσσαλία στ' ἄρματα - Καναλιῶτες ἀγωνιστὲς
τοῦ 1821», μελέτη. (Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Παρνασσόν», φιλολογικὸν
περιοδικὸν τοῦ ὁμωνύμου Συλλόγου, ἐν τόμῳ ΙΕ', ἀριθ. 4, Ἀθήναι
1973).
66. Πάσχου Θεοδ. «Ἱστορία τῶν Καναλιῶν Ἰθάμης» (χειρόγραφος ἀνέκδο-
τος ἐργασία).
67. Περραιβοῦ Χριστοφόρου «Ἀπομνημονεύματα πολεμικὰ» (ἐξεδόθησαν
τὸ πρῶτον τὸ 1836).

68. Πολίτου Νικ. «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἔκδοσις τρίτη, Ἀθῆναι 1932.
69. Πολίτου Νικ. «Μελέται περὶ τοῦ θίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παροιμίαι», τόμοι 4, Ἀθῆναι 1899 - 1902. Ἔκδ. Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ,
70. Σταματάκου Ἰωάν. «Λεξικὸν ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης», Ἀθῆναι 1949 (Διάφορα λήμματα καὶ Παράρτημα Α΄, Λεξικὸν κυρίων ὀνομάτων).
71. Σταύρου Πατρ. «Δημοτικὴ ποίησις» (κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ Γεωργ. Ζώρα), Ἀθῆναι 1958.
72. Σωτήρη Γεωργ. «Κανάλια, μεγάλη κωμόπολις Καρδίτσης Θεσσαλίας. Ἀπομνημονεύματα. 1876 - 1881», Νεγάδες Ζαγορίου, Μάρτιος 1938 (χειρόγραφον ἑμμετρον στιχοῦργημα).
73. Τζαρτζάνου Ἀχιλ. «Περὶ τῆς συγχρόνου θεσσαλικῆς διαλέκτου», πραγματεία θραβευθεῖσα ἐν τῷ Δ΄ διαγωνισμῷ τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἐταιρείας, ἐν Ἀθήναις 1909.
74. Τόλη Δημ. «Τὸ χωριὸ Καροπλέσι καὶ ἡ περιοχὴ Ἀγράφων», Θεσσαλονίκη 1969.
75. Τρικούπη Σπυρ. «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», ἐν Ἀθήναις 1971. (Ἔκδοσις Νέας Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ 1821 - 1971).
76. Τσιτσᾶ Σεραφεῖμ «Τ΄ Ἀγραφα τῆς Πίνδου», Ἀθῆναι.
77. Φωτιάδη Δημήτρη «Καραϊσκάκης», Ἀθῆναι 1956.

Τραγούδι στό χωριό μου

Λ. Παπαγεωργίου

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΚΑΜΑΡΩΝΩ

Τό χωριό μου καμαρώνω
πού 'ναι στήν θουνοπλαγια
μέ απέραντη τήν θέα
πρός τόν κάμπο, στά θουνα

Του 'Αηλιᾶ τό κυπαρίσσι
πῶς φαντάζει ἀπό μακρυά!
Καί δλόγουρα πολλά
ἄνθη δένδρα φουντωτά.

'Απ' τόν κάμπο ἀνεβαίνει
δρόμος ὁ ἀμαξιτός
ὡς τήν μέση του χωριού μου
φθάνει θεαματικός.

'Η πλατεία μέ τές θρύσες
καί πλατάνια φουντωτά
συγκεντρώνει τές κοπέλες
για νερό κάθε θραδυά.

Στή πλατεία μας χορεύουν
παλληκάρια ζηλευτά
τά κορίτσια στολισμένα
δλο χάρι καί ὠμορφιά.

Αί πλαγιές πρασινισμένες
μέσ' του ἥλιου τήν χαρά,
λάμπουν δλα ζωηρά
φουντωμένα τά κλαριά.

Τό χωριό μου καμαρώνω
για τήν τόση ὠμορφιά
καί για πάντα θά 'ναι πάλι
τά Κανάλια ξακουστά

Τραγούδι στο χωριό μου

Λ. Παπαγεωργίου

ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΩΡΑΙΟ

Κανάλια χωριό μου στές ράχες κτισμένο
έχεις αποκάτω κάμπο άπλωτά
έσύ τώρα είσαι πειό ξακουσμένο
άπ' όλα τά γύρω Καρδίτσης χωριά...

Έπωδός

Χωριό μου ώραϊο, καμάρι λαμπρό
στήν καρδιά μου σ' έχω έφ' όσον θά ζώ

Βουνά του χωριού μου δένδρα, άμπέλια
μέ θυμίζουν πάντα χαρές και γέλοια
έκει έπερνούσα όλο ξενοισιά
εις τά παιδικά μου χρόνια τά παληά.

Έπωδός

Χωριό μου ώραϊο καμάρι λαμπρό
στήν καρδιά μου σ' έχω έφ' όσον θά ζώ

Κι' όταν θά φύγω μακριά εις τά ξένα
χωριό μου έσένα δέν σέ ξεχνώ,
μιά σκέψη πάντα θά 'χω στό νού μου,
πότε πίσω πάλι μέ χαρά θά 'ρθώ.

Έπωδός

Χωριό μου ώραϊο καμάρι λαμπρό
στήν καρδιά μου σ' έχω έφ' όσον θά ζώ

Τραγούδι στο χωριό μου

Λ. Παπαγεωργίου

ΑΗΛΙΑΣ - ΤΑΜΠΟΥΡΓΙΑ - ΣΤΡΑΤΩΝΑ

Ἐπάνω ἀπ' τὰ Κανάλια ψηλά στήν θουνοκορφή
Ἄηλιᾶς - Ταμπούργια Στρατῶνα τρία στολίδια μαζί
Μοσχοβολοῦν τὰ λούλουδα ἐκεῖ
φυσάει τ' ἀεράκι δροσερό
ἢ ὅλη ἢ φύσις φόρεσε τήν γιορτινὴ στολή

Ἐπωδός

ὦ πόσον χαρωπὸ τοπίο ἀνθηρὸ
μὲ κάλλη φυσικά, ὠραία, περισσά
Ἄχ, πλέον δὲν θαστῶ, θέλω νὰ περπατῶ
μὲ γέλοια, μὲ χαρά, στὸ χόρτο τ' ἀπαλό.
Στρατῶνα - Καθαρόλακα, μπουγάζι παντοτεινὸ
ἀπὸ τὰ Χάσια, τοῦ Κόζιακα, κι' Ἀγράφων τὰ θουνά

ἢ μυρωμένη σου πνοή
σκορπάει εὐωδιὰ πάντα ἐδῶ
καὶ ὄλους μᾶς ζωογονεῖ
τὴν πονεμένη καρδιά.

Ἐπωδός

Ἄχ πόσον λαχταρῶ νὰ βλέπω ἀπ' ἐδῶ
εὐμορφιές φυσικές, ὄραμα μαγικὸ
Ποτὲ δὲν λησιμονῶ, σύνολο θελκτικὸ
τριγύρω στὸν κάμπο, τὰ θουνά σὲ χορὸ

Ἄπ' τὸν Στρατῶνα - Ταμπούργια καὶ τὸν ὠραῖο Ἄη - λιᾶ
κάτω στὸν κάμπο ἀγναντεύω καὶ γύρω τὰ θουνά
εἰκόνα μεγαλόπρεπη - μαγικὴ Θεσσαλίας εὐμορφιά
ἐσκλάθωσε καὶ τὴν δική μου ψυχὴ παντοτεινά.

Ἐπωδός

Ἄχ, πλέον δὲν θαστῶ, θέλω νὰ δροσισθῶ
στὸν ἴσκιο στὰ δένδρα, ἐπάνω στὸν Ἄη - Λιά
Ἄς τρέξωμεν, παιδιά, μὲ χαρὰ στήν καρδιά
στήν Στρατῶνα, Ταμπούργια καὶ εἰς τὸν Ἄη - Λιά.

Τραγούδι στό χωριό μου

Β. Πάσχου

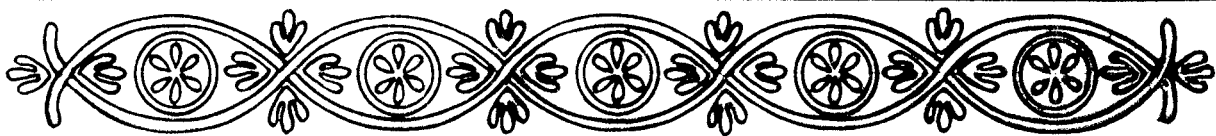
ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Χωριό μου, μέ τής σκέψης τὰ φτερά,
στή γνώριμη πλαγιά σέ ἀντικρύζω.
Θυμάμαι τὰ τρεχούμενα νερά,
τίς ράχες μέ τὰ δένδρα καί δακρύζω.

Τò ἄλλος μέ τὰ πεῦκα κι' ὁ "Αη - Λιάς,
ὀλόκληρο τὸν κάμπο ἀγναντεύουν.
Ὁ θράχος μέ τὸ στόμα τῆς σπηλιάς,
τὸ ρέμα, ὁ Γαθρώνας, σέ μαγεύουν!

Πετρόκτιστο περήφανο χωριό,
πλατάνια τὴν πλατεία σου ἰσκιώνουν,
φαντάζει τὸ ψηλὸ καμπαναριό,
Ἄγρότες στὰ χωράφια σου ἰδρώνουν!...

Ὁ ἥλιος σέ χρυσώνει τὴν αὐγή,
σὰν δύοι τὰ ἀμπέλια σου ἠλιάζει,
ὁ κάμπος σου ἀστήρευτη πηγὴ,
Σ' αὐτὸν ἢ εὐτυχία σου φωλιάζει!...

Νικολάου Ἡρ. Ντρέγκα
Διδασκάλου - Πτυχιούχου Παντείου

ΟΙ ΚΑΝΑΛΙΩΤΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

Χάριν τῆς ἱστορίας τῆς ἰδιαίτερας μας πατρίδος, τὰ Κανάλια Καρδίσης, προέβημεν εἰς τὴν ἔρευναν ἑνὸς ἀξιολόγου τομέως τῆς κοινωνικῆς, πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς.

Πρόκειται περὶ τῆς ὀργανομένης συνεργασίας τῶν Καναλιωτῶν καὶ τῶν μορφῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐνεφανίσθη αὕτη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 ἕως σήμερον, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ μερικῶν ἄλλων συμπληρωματικῶν πληροφοριακῶν στοιχείων διὰ τοὺς Καναλιώτας.

Εἰδικώτερον:

Τὸ πρῶτον μέρος τῶν σημειωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν, διαλαμβάνει τοὺς ἀνεγνωρισμένους ἐκπολιτιστικούς, συνεταιριστικούς καὶ συνδικαλιστικούς Συλλόγους, τοὺς ὁποίους ἴδρυσαν οἱ Καναλιῶται εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐπισημαίνομεν τοὺς ἐπίσημους τίτλους τῶν Συλλόγων τούτων, τοὺς σκοποὺς, τοὺς πρωταγωνιστάς, τὰ ἀξιόλογα ἔργα των κ.λ.π. πρὸς ἐνημέρωσιν παντὸς ἐνδιαφερομένου, ἀλλὰ καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ συνεργατικοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰς νεωτέρας γενεάς.

Τὸ δεῦτερον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰς τελευταίας πρωτοποριακὰς δραστηριότητας καὶ ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας ἐσημείωσαν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ τομέως ὠρισμένοι Καναλιῶται εἰς τὸ χωριό.

Τὰ σημειώματα, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν, δὲν φιλοδοξοῦμεν νὰ προβάλωμεν ὡς ὠλοκληρωμένην ἐργασίαν ἐπὶ τῶν τόσων εὐρέων θεμάτων. ὡς εἶναι ταῦτα· ἀπλῶς περιέχουν στοιχεῖα πληροφοριακοῦ κυρίως χαρακτῆρος, τὰ ὁποῖα συνεκεντρώσαμεν καὶ κατεγράψαμεν ἐσπευσμένως πρὸς συμπλήρωσιν ἐνὸς κενοῦ τῆς ὅλης θεματογραφίας τοῦ ἀνά χεῖρας βιβλίου.

Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἤχθημεν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου τούτου, ὅταν, ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν Καρδίτσης, διεπιστώσαμεν ὅτι περὶ τῶν θεμάτων τούτων οὐδὲν ἢ λίαν περιληπτικῶς ἐγένετο λόγος εἰς τὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας κατέθεσαν οἱ συγγραφεῖς εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου μας πρὸς δημοσίευσίν των.

Παρ' ὄλον τοῦτο, διὰ νὰ ἱστορήσωμεν τὰ ἐν λόγῳ θέματα, τὰ στοιχεῖα ἠρύσθημεν ἐξ ἐπισήμων κυρίως κειμένων ἀξιοπιστῶν πηγῶν. Πρὸς τοῦτο, πλὴν ἄλλων, ἐπεσκέφθημεν καὶ τὰ ἐξῆς Γραφεῖα:

1. Τῆς Κοινότητος Καναλιῶν, εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται καὶ τινα ἀρχεῖα ἐκ τῶν διαλυθέντων Συλλόγων τῶν Καναλιωτῶν.

2. Τοῦ Ἀ' Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν, εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν λοιπῶν διαλυθέντων Συνεταιρισμῶν.

3. Τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Νομοῦ Καρδίτσης.

4. Τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης.

5. Τῆς Ἐπιθεώσεως Συνεταιρισμῶν τοῦ ὑποκαταστήματος Α.Τ.Ε. Καρδίτσης, καὶ

6. Τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσης καὶ ἠρευνήσαμεν προσωπικῶς τὰ ὑπ' αὐτῶν τηρούμενα καὶ φυλασσόμενα σχετικὰ ἀρχεῖα κατόπιν ἀδείας τῶν Προϊσταμένων τῶν οἰκείων Γραφείων πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκφράζομεν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μας, διὰ τὴν πρόθυμον ἀνταπόκρισίν των εἰς τὴν παράκλησίν μας.

Εἰδικῶς διὰ τὰ θέματα τοῦ Συλλόγου μας ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν ἅπαντα τὰ ὑφ' ἡμῶν τηρούμενα βιβλία τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν Καρδίτσης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ὑπέροτρος πολλάκις ἀτομικισμὸς ἀποτελεῖ βασικὸν ἐλάττωμα τῆς φυλῆς μας, ἐν τούτοις οἱ Καναλιῶται διακρίνονται διὰ τὸ ὁμαδικὸν των πνεῦμα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον προτέρημα των καὶ ἴσως εἶναι ἡ μεγαλυτέρα των ἀρετὴ, τὴν ὁποίαν εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ κληρονομοῦν καὶ οἱ νεώτεροι.

Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν τομέα οἱ Καναλιῶται ἐσημείωσαν ἀξιόλογον πρόοδον καὶ συνεχίζουν νὰ ἀναπτύσσουν σημαντικὴν δραστηριότητα, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἀνέκαθεν τυγχάνουν τόσον ὡς ἄτομα, ὅσον καὶ ὡς σύνολον κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν γενικῆς ἐκτιμήσεως εἰς τὸ εὐρύτερον κοινόν.

Τοῦτο ἀναμφισβητήτως ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν εὐγενῆ ἀμίλλαν καὶ τὴν πρόθυμον συνεργασίαν ὅλων τῶν Καναλιωτῶν, τὰς ὁποίας συστηματικῶς καλλιεργοῦν καὶ ἀναπτύσσουν εἰς τὴν καθημερινὴν κοινωνικὴν τὸν ζοὴν, ἣ ὁποία κατὰ παράδοσιν ἐμφανίζει στενὴν οἰκογενειακὴν μορφήν.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένοι μεταξὺ τῶν. Αἱ ἐν γένει σχέσεις τῶν διαπνέονται ἀπὸ μεγάλην ἀγάπην, ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν, ἀπόλυτον σεβασμόν, πλήρη κατανόησιν, ἀγαστὴν συνεργασίαν καὶ χριστιανικὴν ἀλληλεγγύην.

Εἶναι συγκινητικὴ ἡ εἰκὼν, ἣ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ κατὰ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἐορτὰς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σχολικῶν διακοπῶν. Καταφθάνουν τότε ὅλα τὰ σπουδάζοντα τέκνα τῶν Καναλιωτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ περισσότεροι ἐξ ὅσων εὐρίσκονται λόγῳ τῆς ἐργασίας τῶν εἰς ἄλλα μέρη ἐγκατεστημένοι καὶ ἡ πλατεῖα πλημμυρίζει. Οἱ γέροντες ἀγρόται τοῦ χωριοῦ εὐρισκόμενοι πλέον μακρὰν τῆς βιοπάλης κἀθῆναι εἰς τὰ καφενεῖα τῆς πλατείας καὶ καμαρώνουν τὴν νέαν τῶν γενεάν, μετ' εὐχαριστήσεως δὲ ἐρωτοῦν νὰ πληροφορηθοῦν διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐκάστοτε νεοαφικνουμένων. Μετ' αὐτῶν οἱ συνομηλικές τῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι συγχωριανοὶ τῶν, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μονίμως εἰς τὸ χωριό, σπεύδοντες προθύμως συναναστρέφονται καὶ συζητοῦν ἐγκαρδίως καὶ εἰς ζωηρόν, ἀλλὰ πολιτισμένον τόνον. Ὅρθιοι καθ' ὀμάδας ἢ καθήμενοι εἰς σχῆμα κύκλου ἢ ἐν κινήσει εἰς τὸν γῶρον τῆς πλατείας ἢ εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὸ Σχολεῖον διαπραγματεύονται τὰ διάφορα φλέγοντα ζητήματα τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν κατοίκων...

Πάντα ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι μεταξὺ τῶν Καναλιωτῶν αὐθόρμητος ἐκδηλοῦται ἡ διάθεσις πρὸς συνεργασίαν, ἣ ὁποία καὶ δημιουργεῖ εὐνοϊκὸν κλίμα διὰ περαιτέρω ἀνάπτυξιν ταύτης.

Οὕτω πολλάκις εἰς στιγμὰς φιλοπροόδου ἐνθουσιασμοῦ οἱ Καναλιῶται καθοδηγούμενοι ὑπὸ τῶν πλέον δραστηρίων ἐξ αὐτῶν ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχον νὰ ὀργανώσουν τὴν συνεργασίαν τῶν καὶ μάλιστα ὑπὸ ἐπίσημον καὶ ἀνεγνωρισμένην μορφήν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν μεγαλυτέραν πρόοδον εἰς τὸ χωριό καὶ τοὺς κατοίκους του.

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὰς τὰς ποικίλας μορφὰς συνεργασίας τῶν Καναλιωτῶν, θάσει τῶν ὅσων στοιχείων κατωρθώσαμεν νὰ συγκεντρώσωμεν. θὰ παρακολουθήσωμεν ἐν συνεχείᾳ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΝΑΛΙΟΙΣ ΔΙΑΒΙΟΥΝΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

Ι. Η ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1914-1967)

Ἰδρυσις - ἀναγνώρισις

Ὁ ἀρχαιότερος καὶ μακροβιότερος ἐκπολιτιστικὸς καὶ συνεταιριστικὸς Σύλλογος τῶν κατοίκων τῆς Κοινότητος Καναλίων εἶναι ἡ Κτηματικὴ Ἀδελφότης.

Ἡ φιλοπονία τῶν Καναλιωτῶν, ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἀροτριῶν-των ζώων, κυρίως «βόδια», τὰ ὅποια διετήρουν, διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματά των, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀκριβοῦς ζυγίσεως τῶν πωλουμένων προϊόντων των καὶ ἰδιαιτέρως τῶν καπνῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγοι ἐκπολιτιστικοὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν ἰδέαν τῆς ιδρύσεως τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλίων.

Αὕτη ἰδρύθη τὴν 18ην Λεκεμβρίου 1914 ἔχουσα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις ταύτης ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 31)31 - 1 - 1915 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Ἰ δ ρ υ τ α ἰ

Διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλιῶν ἐπροωστάτησαν οἱ ἑξῆς:

Βάϊος Γ. Τσαρούχας, ἰατρός
Κωνσταντῖνος Γ. Παπαγεωργίου, διδάσκαλος
Κωνσταντῖνος Α. Ἀναγνώστου, διδάσκαλος

Σ κ ο π ὸ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλιῶν σκοπὸς ταύτης εἶναι: «Ἡ προστασία, προαγωγή καὶ βελτίωσις τῆς τῶν κτημάτων παραγωγῆς, ὡς καὶ ἡ φροντὶς πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς κομπολόεως καὶ τῶν ταύτη ἀνηκόντων».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Ἰωάννης Α. Θέος, Πρόεδρος
Χρῖστος Ζ. Κουτῆς
Λάμπρος Ε. Μόσιαλος, διδάσκαλος
Κωνσταντῖνος Γ. Ρίζος
Λουκάς Κ. Σδρόλιας

Διοικητικὸν Συμβούλιον (1948 - 1950)

Ἀπόστολος Κ. Δήμος
Κωνσταντῖνος Χ. Καπασιώτης
Περικλῆς Π. Κατέρης
Βασίλειος Γ. Σδρόλιας
Βασίλειος Τ. Τριανταφύλλου

Πρόεδροι τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλιῶν (1950 - 1967)

Κωνσταντῖνος Σ. Κατέρης Ἀπὸ 17.12.1950

1. Τόσον ἐνταῦθα, ὅσον καὶ ἐν συνεχείᾳ, τὰ παρουσιάζόμενα χρονολογικὰ χᾶσματα ἢ καὶ ἄλλαι παραλείψεις ὀφείλονται εἰς τὴν παντελῆ ἔλλειψιν στοιχείων.

Νικόλαος Χ. Ζήσης	»	20. 7.1955
Λάμπρος Χ. Λάσδας	»	12. 8.1956
Κωνσταντίνος Σ. Κατέρης	»	15.12.1957
Χαρίλαος Δ. Χαΐδος	»	11. 1.1959
Ἀναστάσιος Χ. Γιωτόπουλος	»	27. 3.1960
Χρῖστος Δ. Ζοῦμπος	»	29. 3.1964
Λάμπρος Χ. Γιδαράκος	»	29. 3.1966
	“Εως	7. 8.1967

Ταμίαι τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλίων (1950 - 1967)

Βασίλειος Λ. Σδρόλιας	Ἀπὸ	17.12 1950
Δημήτριος Γ. Γιωτόπουλος	»	20. 7.1955
Λάμπρος Α. Καπούλας	»	12. 8.1956
Ἀλέξανδρος Γ. Γιωτόπουλος	»	15.12.1957
Δημήτριος Θ. Σδρόλιας	»	11. 1.1959
Ἡρακλῆς Ν. Ντρέγκας	»	27. 3.1960
Ἀγαθοκλῆς Κ. Τσιῶκος	»	29. 3.1964
Εὐάγγελος Λ. Ζέκιος	»	29. 3.1966
	“Εως	7. 8.1967

Ἀξιόλογα ἔργα

Ἡ πλέον ἀξιοσημεῖωτος δραΐσις τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος εἶναι ἡ ἐξῆς:

Ἠγόρασε πέντε κτήματα, διὰ νὰ διέρχονται μέσφ αὐτῶν τὰ ἀροτριῶντα ζῶα τοῦ χωριοῦ πρὸς βοσκήν εἰς τοὺς μὴ καλλιεργουμένους ἀγρούς.

Πρὸ τοῦ ἔτους 1940 ἔκτασιν ὀκτὼ στρεμμάτων παρὰ τὴν θέσιν Μαρμαρένια.

Τὴν 1ην Μαΐου 1956 ἔκτασιν 3688 τ.μ. παρὰ τὴν θέσιν Μαρμαρένια ἀντὶ 4.300 δραχμῶν (ἀριθ. συμβολαίου 5238).¹

Τὴν 11ην Νοεμβρίου 1956 ἔκτασιν 994 τ.μ. παρὰ τὴν θέσιν Μαρμαρένια ἀντὶ 1932 δραχμῶν (ἀριθ. συμβολαίου 5379).

Τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1959 ἔκτασιν 3800 τ.μ. παρὰ τὴν θέσιν Μαρμαρένια ἀντὶ 2700 δραχμῶν (ἀριθ. συμβολαίου 20913), καὶ

Τὴν 12ην Αὐγούστου 1963 ἔκτασιν ἐνὸς στρέμματος παρὰ τὴν θέσιν Ἀλώνια Μοῦρα ἀντὶ 3495 δραχμῶν.

1. Τὰ συμβόλαια φυλάσσονται εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Κοινότητος Καναλίων.

Ἐνίσχυσε τὸ Σχολικὸν Ταμεῖον τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τοῦ χωριοῦ, τὴν 1ην Ἀπριλίου 1962, διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 2500 δραχμῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου διδαστηρίου ἔναντι τοῦ παλαιοῦ τοιοῦτου.

Προσέφεραν εἰς τὸν πυροπαθῆ συγχωριανὸν Κωνσταντῖνον Γ. Κωνσταντάραν τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1965 τὸ ποσὸν τῶν 500 δραχμῶν. (Ἐκὰν τὸ «ντάμι» του περιέχον τὴν ἐσοδεῖαν τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ χόρτου).

Ἐμερίμα διὰ τὴν περιφραξίν τῶν ὄβορων, τῶν εὐρισκομένων παρὰ τὰς θέσεις Γαλαζονέρι καὶ Λοξάδα, καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς κόπρου αὐτῶν, καὶ

Διετῆρει ἴδιον στατήρα καὶ ἴδιον ὑπάλληλον - ζυγιστὴν διὰ τὴν ζύγισιν παντὸς εἴδους προϊόντος τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ὡς ζυγισταὶ διετέλεσαν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

Σεραφεῖμ Χ. Παπαποστόλου

Χρῖστος Β. Μήτσιου

Ἡλίας Ι. Ἀναστασίου

Νικήστρατος Χ. Γιαννακός

Ἐκτὸς τούτων ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ζυγισταὶ ὑπὸ τινων ἐμπόρων καὶ κατοίκων εἰς περιόδους αἰχμῆς τῆς σχετικῆς ἐργασίας καὶ οἱ ἑξῆς:

Περικλῆς Γ. Καπνουτζῆς

Κωνσταντῖνος Α. Κατσόγιαννος

Μέλη - διάλυσις

Ἡ Κτηματικὴ Ἀδελφότης Καναλιῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1964 καὶ ἐντεῦθεν εἶχε 382 μέλη.

Αὕτη διελύθη τὸν Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1967 αὐτοδικαίως δι' ἄρθρου 14 Α.Ν. 31)1967. (Σχ. ἔγγραφον ὑπ' ἀριθ. 27256)7 - 8 - 1967 Νομαρχίας Καρδίτσας).

Τὸ ἔτος 1975 ἐπανιδρύθη. (Ἰδὲ κατωτέρω).

2. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰδρυσις - ἀναγνώρισις

Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, ἐνὸς ἐκ τῶν ἐθνικῶν μας προϊόντων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀπασχόλησιν ὄλων τῶν Καναλιωτῶν καὶ

ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ οἰκονομικὴ των κατάστασις συν-
έβαλεν εἰς τὸ νὰ συσφιχθοῦν αἱ σχέσεις μεταξύ των καὶ νὰ ιδρῦσουν οἱ
καπνοπαραγωγοὶ τοῦ χωριοῦ τὸν ὁμώνυμον Σύλλογον.

Ὁ Σύλλογος Καπνοπαραγωγῶν Καναλιῶν ιδρύθη τὸ ἔτος 1921 ἔ-
χων ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις τούτου ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 59)12 - 4 - 1921
ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σ κ ο π ὶ ς

Συμφώνως πρὸς σχετικὴν ἔνδειξιν βιβλίου τινὸς τοῦ Πρωτοδικείου
Καρδίτσας, εἰς τὸ ὁποῖον φέρεται ὁ Σύλλογος οὗτος ἐγγεγραμμένος, σκο-
πὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ «ἀλληλοβοηθητικὸς».

Ἄ ξ ι ὀ λ ο γ α ἔ ρ γ α

Ὁ Σύλλογος Καπνοπαραγωγῶν ἐπεδίωκε συστηματικῶς νὰ πω-
λοῦν ἀπὸ κοινοῦ τὰ καπνὰ τὰ μέλη του, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν καλυτέραν
τιμὴν.

Δ ι ἄ λ υ σ ι ς

Σήμερον (1975) ὁ Σύλλογος οὗτος δὲν λειτουργεῖ. Περιήλθεν εἰς
ἀδράνειαν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν
του.

3. Ο ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰ δ ρ υ σ ι ς

Εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ ἐπιτύχουν οἱ Καναλιῶται βελτίωσιν
τῆς καπνοκαλλιέργειας καὶ αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματός των ἰδρυσαν τὸ ἔτος
1922 τὸν Καπνοπαραγωγικὸν Πιστωτικὸν Συνεταιρισμὸν Καναλιῶν ἔ-
χοντα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Τὸ Καταστατικὸν του συνετάγη τὴν 16ην Ἰανουαρίου 1922.

Τὰ ἰδρυτικὰ του μέλη ἦσαν 36.

Σ κ ο π ὶ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ Καταστατικὸν τοῦ Καπνοπαραγωγικοῦ Πιστω-
τικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν, «ὁ Συνεταιρισμὸς ἔχει σκοπὸν κυρίως

νά ανακουφίσει οικονομικῶς τοὺς συνεταίρους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νά ἀναπτύσσει αὐτοὺς πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον:

1. Δίδει δάνεια εἰς ἱκανοὺς καὶ ἀξίους πιστώσεων συνεταίρους ἐπὶ τόκῳ διὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς καὶ προμηθεύεται τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο χρήματα διὰ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν συνεταίρων.

2. Δέχεται ἐντόκους καταθέσεις συνεταίρων καὶ μὴ.

Ἐὰν δὲ εἰδικῶς δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἀποφασισθῇ:

3. Προμηθεύεται χονδρικῶς τὰ εἶδη, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὰς γεωργικὰς ἢ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας των οἱ συνεταῖροι (σπόρους, λιπάσματα, ἐντομοκτόνα, θεϊκὸν χαλκόν, ἐργαλεῖα καὶ μηχανὰς, φυτώρια δένδρων κ.λ.π.) καὶ πωλεῖ ταῦτα εἰς αὐτοὺς εἰς μικρὰς ποσότητες.

4. Πωλεῖ ἀπὸ κοινοῦ γεωργικὰ, βιομηχανικὰ ἢ οἰκιακὰ προϊόντα τῶν συνεταίρων.

5. Ἀποκτᾷ καὶ συντηρεῖ ἀκίνητα, ἀποθήκας, ἐγκαταστάσεις, μηχανὰς καὶ ἄλλα μέσα τῶν γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ νά δίδῃ ταῦτα νά τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ συνεταῖροι καταβάλλοντες δικαιώματα.

6. Συνιστᾷ ἰδιαίτερον ταμεῖον ἀλληλασφαλείας διὰ τῆς καταβολῆς ἀσφαλιστρῶν κατόπιν ἀποφάσεως τῆς συνελεύσεως, ἡ ὁποία ψηφίζει καὶ τὸν εἰδικὸν κανονισμόν.

7. Διαδίδει γνώσεις διὰ διαλέξεων ἢ ἐντύπων, συσκέπτεται καὶ ἀποφασίζει περὶ θεμάτων οικονομικῶν διὰ τὴν καλυτέρευσιν τῆς καταστάσεως τῶν συνεταίρων κ.λ.π....».

Μέλη - διὰ λύσεις

Ὁ Καπνοπαραγωγικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1926 εἶχε 71 συνεταίρους - μέλη.

Σήμερον (1975) ὁ Συνεταιρισμὸς οὗτος δὲν λειτουργεῖ. Περιήλθεν εἰς ἀδράνειαν ἥδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του.

4. Η ΕΝΩΣΙΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΙΚΡΟΚΤΗΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΑΚΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἴδρυσις - ἀναγνώρισις

Ἡ ἀπόκτησις γῆς πρὸς καλλιέργειαν εἰς τὴν εὐφορον θεσσαλικὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία μεγαλοπρεπῶς ἐκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Καναλιῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας περὶ ἑξ αὐτῶν, ἦτο παλαιὰ καὶ εὐλο-

γος ἐπιθυμία ὄλων τῶν Καναλιωτῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἀκτημόνων. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὁμοῦς αὐτὴν ἐπρωτοστάτησαν, κατ' ἀφήγησιν τοῦ πατρὸς μου Ἡρακλέους Νιρέγκα, οἱ ἐπίστρατοι τῶν πολέμων 1912 - 1922, ὅταν οὗτοι ἐπανῆλθον ἐξ αὐτῶν ὀμαδικῶς πῶς εἰς τὰς ἐστίας των καὶ διεπίστωνον ὅτι δὲν εἶχον τὴν ἀνάλογον γῆν, διὰ τὰ καλλιεργοῦν, ἐπληροφοροῦντο δὲ ὅτι ἀποκατεστάθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1924 πολλοὶ κάτοικοι ἐκ γειτονικῶν χωρίων.

Οὕτω ἀνακινούμενον ὑπ' αὐτῶν τὸ ὅλον θέμα ἰδρύθη τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1925 ἡ "Ἐνωσις Ἀποκαταστάσεως Μικροκτηματιῶν καὶ Ἀκτημόνων Καλλιεργητῶν Καναλιῶν ἔχουσα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Τὰ ἰδρυτικά της μέλη ἦσαν 181.

Ἡ ἀναγνώρισις ταύτης ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 35)30 - 1 - 1926 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σ κ ο π ὀ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τῆς Ἐνώσεως Ἀποκαταστάσεως Μικροκτηματιῶν καὶ Ἀκτημόνων Καλλιεργητῶν Καναλιῶν σκοπὸς ταύτης εἶναι:

«Ἡ μελέτη, προστασία καὶ προαγωγή τῶν συμφερόντων τῶν ἀκτημόνων καὶ μικροκτηματιῶν καλλιεργητῶν ἐν γένει ἐπιδιωκομένη διὰ παντὸς νομίμου μέσου.

Ἡ ἐξαγορὰ τῆ μεσολαβήσει τοῦ Κράτους συμφώνως πρὸς τοὺς ἀγροτικούς νόμους γαιῶν καταλλήλων πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπιδίωξις ἀποκαταστάσεως τῶν μελῶν του δι' ἐγκαταστάσεως εἰς ἀπαλλοτριωτέα ἀγροτικά κτήματα.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν γαιῶν τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια πρὸς προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν διανομὴν ἢ συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἀγροτικῶν νόμων καὶ τὰς ὁδηγίας τῆς ἀρμοδίας ἐποικιστικῆς ὑπηρεσίας ἐκμετάλλευσις τῶν γαιῶν τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια πρὸς προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν διανομὴν καὶ εἴσπραξιν τῶν ὑπὸ τῶν μελῶν ὀφειλομένων πρὸς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ποσῶν διὰ τὴν ἀξίαν τῶν γαιῶν ἢ διὰ τοὺς τόκους τῆς ἀποζημιώσεως καὶ τῆς καταβολῆς τούτων εἰς τὸ Δημόσιον».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Γεώργιος Π. Χριστοδούλου, Πρόεδρος

Εὐάγγελος Κ. Γιαταγάνας

Ἀπόστολος Κ. Δήμος

Ἀρχοντῆς Γ. Μπαλταδῶρος

Θεόδωρος Γ. Πάσχος

Ἀξιόλογα ἔργα

Τὸ ἔτος 1927 ἡ Ἐνωσις ἐπέτυχε καὶ ἀπέκτησαν τὰ μέλη της ἕκτασιν 954.937 τετραγωνικῶν μέτρων παρὰ τὴν θέσιν Μπεϊλίκι, κατόπιν ἀπαλλοτριώσεως τοῦ ἀγροκτήματος τοῦ Ἀποστόλου Ἀλεξοπούλου, κατοίκου Καρδίτσας, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4)23 - 7 - 1927 ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀπαλλοτριώσεως Περιφερείας Καρδίτσας.

Πρὸς τοῦτο μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, κατ' ἀφήγησιν τοῦ Στεργίου Δ. Γηράση, τριμελῆς ἐπιτροπῆ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν: Ἀρχοντῆ Γ. Μπαλταδώρου, Θεοδώρου Ι. Κωτούλα καὶ Γεωργίου Π. Χριστοδούλου.

Τὴν ὡς ἄνω ἕκτασιν ἔλαβον 184 Καναλιῶται παντελῶς ἀκτήμονες ἢ μὲ ἰδιοκτησίαν ἀτομικὴν μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ εἴκοσι στρέμματα. Ἐκατὸς ἔλαβε 5.190 τετραγωνικὰ μέτρα.

Τὸ ἔτος 1925 ἡ Ἐνωσις ἐπεδίωξε, κατ' ἀφήγησιν τοῦ πατρός μου, νὰ ἀφαιρέσῃ μέρος τῶν κτημάτων τῶν Ἱερῶν Ναῶν τοῦ χωριοῦ, διὰ νὰ τὰ διανείμῃ εἰς τὰ μέλη του. Τελικῶς δὲν τὸ ἐπέτυχε. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ σύμβουλοι¹ Νικόλαος Γ. Ντρέγκας καὶ Κωνσταντῖνος Γ. Ρίζος δι' ἐντέχνου ἐπεμβάσεώς των ἐπέτυχον νὰ χρονοτριβήσουν τὰς ἐνεργείας τῆς Ἐνώσεως, ἕως ὅτου ἔλαβον, κατόπιν μεταβάσεως εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγκρισιν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν κτημάτων τούτων διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Τὸ ἔτος 1932 ἡ Ἐνωσις ὑπέβαλε, κατ' ἀφήγησιν τοῦ Κωνσταντίνου Θ. Σδρόλια, μέσῳ τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Νομοῦ Τριχάλων τὰ ἀναγκαῖα δικαιολογητικὰ καὶ ἐνήργησε, διὰ νὰ ἀπαλλοτριωθοῦν κτήματα τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Μετεώρων εἰς τὴν περιοχὴν Τριχάλων καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως εἰς αὐτὰ ἀκτήμονες Καναλιῶται. Τὴν ἰδέαν ταύτην συνέλαβεν ὁ ὡς ἄνω ἀφηγητῆς καὶ τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ξενοφῶντα Λ. Μακρῆν, Πρόεδρον ἢ Γραμματέα τῆς Ἐνώσεως, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ τῆς ὡς ἄνω Μονῆς, ὅπου ἐπῆγε τὸ ἔτος

1. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐβοήθησε τὴν Κοινότητα Καναλιῶν, κατ' ἀφήγησιν τοῦ πατρός μου, διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὸν Στρατῶνα, τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὴν Β.Δ. κορυφὴν τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο Κρατικὸς καὶ ἐδημοπρατήθη διὰ νὰ πωληθῇ. Ὁ παππούς μου, Νικόλαος Γ. Ντρέγκας, τυγχάνων Ταμίης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου ἔδωκε 5.000 δραχμὰς, ποσὸν σημαντικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸ ἔτος 1927, εἰς τὸν τότε Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, Κωνσταντῖνον Χ. Παπαποστόλου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπεσκέφθη εἰδικῶς πρὸς τοῦτο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τὰς ἐζήτησε, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀγοράσῃ τὸν Στρατῶνα. Τὰ χρήματα ταῦτα ὁ Πρόεδρος ἐν συνεχείᾳ τὰ ἔκωσεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Πιστρίκαν (μάστρο - Ντούλαν), ὁ ὁποῖος ἔλαβε αὐτῷ μέρος εἰς τὴν δημοπρασίαν καὶ «πῆρε» τὸν Στρατῶνα, τὸν ὁποῖον ἀκολούθως μετεδίβασεν εἰς τὴν Κοινότητα Καναλιῶν.

1932, διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ μαζί με τὸν Κωνσταντῖνον Λ. Γ'ατῆν τὸν συγγω-
ριανόν των ἡγούμενον τῆς Μονῆς πατέρα Σοφρώνιον (Σωτήριον Γ. Θέ-
ον) καὶ κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονήν του περιῆλθε μετ' αὐτοῦ τὰ κτήματα τῆς
Μονῆς, τὰ ὁποῖα καὶ τοῦ ἔκαμον ζωηρὰν ἐντύπωσιν. Καὶ ἡ ἐνέργεια ὁ-
μως αὕτη ἀπέτυχε.

Διὰ λυσις

Ἡ Ἑνωσις Ἀποκαταστάσεως Μικροκτηματιῶν καὶ Ἀκτημόνων
Καλλιεργητῶν σήμερον (1975) δὲν λειτουργεῖ. Περιῆλθεν εἰς ἀδράνει-
αν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του.

5. Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰδρυσις - ἀναγνώρισις

Ἡ ἀφθονία βοσκοτόπων καὶ κυρίως ἐργατικῶν χειρῶν συνέβαλον
εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθῆ παλαιότερον εἰς τὰ Κανάλια ἡ ἀγελαδοτροφία, ἡ αἰ-
γοτροφία καὶ κυρίως ἡ προβατοτροφία εἰς μικρὰν οἰκιακὴν καὶ μεσαίαν
παραγωγικὴν μορφήν, ἡ ὁποία ἐβελτίωσε τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον πολλῶν
οἰκογενειῶν τοῦ χωριοῦ.

Οἱ κτηνοτρόφοι, διὰ νὰ προοδεύσουν τὴν κτηνοτροφίαν των, ἱδρυ-
σαν τὴν 13ην Νοεμβρίου 1927 τὸν Σύνδεσμον Κτηνοτρόφων Κοινότητος
Καναλιῶν ἔχοντα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Τὰ ἱδρυτικά του μέλη ἦσαν 30.

Ἡ ἀναγνώρισις τούτου ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 543)15 - 12 -
1927 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σκοπὸς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τοῦ Συνδέσμου
Κτηνοτρόφων Κοινότητος Καναλιῶν σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ διὰ παν-
τὸς τρόπου ἀνάπτυξις, προστασία καὶ ἐνίσχυσις τῆς κτηνοτροφίας καὶ
δή:

1. Ἡ μελέτη τῶν διαφόρων κτηνοτροφικῶν ζητημάτων διὰ τὴν τε-
λειοτέραν ἐξυτηρέτησιν τῶν κτηνοτροφικῶν βιομηχανιῶν.

2. Ἡ μέριμνα καὶ φροντίς πρὸς ἀπόκτησιν προστατευτικῆς διὰ τὴν
κτηνοτροφίαν νομοθεσίας καὶ ἰδίᾳ μεταρρυθμιστικῆς τοῦ ἰσχύοντος περὶ
Ἀγροφυλακῆς Νόμου κατὰ τρόπον, ὥστε καὶ ἡ κτηνοτροφία νὰ μὴ ἀδι-
κῆται καὶ καταπιέζεται, ὡς σήμερον συμβαίνει, ὑπὸ τῶν ἀγροφυλάκων
καὶ ἡ γεωργία νὰ προστατεύηται, καὶ

3. Ἡ διοργάνωσις κτηνοτροφικῶν συνόδων καὶ ἐκθέσεων πρὸς μελέτην τῶν ἀφοροῦντων τὴν κτηνοτροφίαν ζητημάτων».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Δημήτριος Θ. Κατέρης, Πρόεδρος
Κωνσταντῖνος Λ. Σδρόλιας, Ἀντιπρόεδρος
Δημήτριος Ν. Θεός, Ταμίας
Ἀλέξανδρος Λ. Δήμος, ἀναπλ. Ταμίας
Κωνσταντῖνος Γ. Γιαννακός, μέλος
Λάμπρος Ι. Καρανάσιος, μέλος
Νικόλαος Π. Κωτούλας, μέλος
Βασίλειος Χ. Λάσδας, μέλος
Χρῖστος Α. Ἀναστασίου, ἀναπλ. μέλος
Παντελῆς Γ. Βάλλας, ἀναπλ. μέλος
Γεώργιος Ζ. Ζήσης, ἀναπλ. μέλος
Δημήτριος Α. Κακαρῆς, ἀναπλ. μέλος

Μέλη - διαλύσις

Ὁ Σύνδεσμος οὗτος εἶχε συνολικῶς 102 μέλη - κτηνοτρόφους ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 89 ἦσαν Καναλιῶται καὶ οἱ 13 ξένοι κτηνοτρόφοι, παραχειμάζοντες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοινότητος Καναλίων.

Σήμερον (1975) ὁ Σύνδεσμος οὗτος δὲν λειτουργεῖ. Περιῆλθεν εἰς ἀδράνειαν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του.

6. Α΄ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰδρυσις

Ἐξ ὅλων τῶν Συνεταιρισμῶν τοὺς ὁποίους ἴδρυσαν οἱ Καναλιῶται ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ λειτουργῇ σήμερον εἶναι ὁ Α΄ Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Καναλίων.

Οὗτος ἰδρύθη τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1929 καὶ ἀνεγνωρίσθη δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἔχων ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Τὰ ἰδρυτικὰ του μέλη ἦσαν 138.

Πλειοψηφῶν Πρόεδρος τοῦ προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Συνεταιρισμοῦ τούτου, ἦτο ὁ Λάμπρος Γ. Μανώλης.

Μέλη

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήλθον τὰ μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ τούτου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας του εἶναι 235. Σήμερον (1975) ἀριθμεῖ 190 μέλη.

Σκοπὸς

Ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ Καπνοπαραγωγικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν. (Ἴδὲ ἀνωτέρω).

Πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν συνεταίρων ἐπραγματοποιήθη τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1929. Κατ' αὐτὴν ἐξελέγησαν τὰ μέλη τοῦ πρώτου διοικητικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συνεκροτήθησαν εἰς σῶμα τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1929 ὡς ἑξῆς:

Κωνσταντῖνος Σ. Κατέρης, Πρόεδρος
Περικλῆς Ν. Πάσχος, Ἀντιπρόεδρος
Παναγιώτης Α. Πάσχος, Ταμίας
Δημήτριος Α. Δημητρακάκης, Γραμματεὺς
Θωμᾶς Η. Ἀναστασίου, μέλος

Πρῶτον Ἐποπτικὸν Συμβούλιον

Θωμᾶς Ι. Λιασκοβίτης
Δημήτριος Α. Παπανικολάου ἢ Τσανάκας
Δημήτριος Σ. Παπανικολάου
Κωνσταντῖνος Γ. Ρίζος

Ἐγγραφή τοῦ Α' Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν εἰς τὴν Ἐνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης.

Ὁ Α' Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Καναλιῶν ἐνεγράφη εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης κατόπιν σχετικῆς ἀποφάσεώς του τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1956, ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ σήμερον νὰ εἶναι μέλος αὐτῆς.

Πρόεδροι τοῦ Α' Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν

Κωνσταντῖνος Σ. Κατέρης	Ἀπὸ 20. 2. 1929
Θωμᾶς Η. Ἀναστασίου	» 1. 3. 1931

Κωνσταντίνος Χ. Κουτσιαλής	»	21.11.1931
Λάμπρος Χ. Ζέκιος	»	17. 2.1932
Κωνσταντίνος Χ. Σδρόλιας	»	2. 4.1932
Ἀπόστολος Γ. Τσαρούχας	»	16. 4.1934
Ἀγαμέμνων Χ. Ζοῦμπος	»	— .— .1938
Γεώργιος Μ. Μιχάλης	»	— .— .1939
Ἀριστείδης Α. Ντρέγκας	»	24. 3.1940
Φώτιος Κ. Κολοθός	»	26. 5.1940
Ἀλέξανδρος Λ. Δῆμος	»	8.11.1944
Ἀπόστολος Γ. Τσαρούχας	»	5. 7.1945
Ἀλέξανδρος Λ. Δῆμος	»	30. 9.1945
Θωμάς Η. Ἀναστασίου	»	7.10.1945
Δημήτριος Γ. Γιωτόπουλος	»	7. 4.1946
Βασίλειος Γ. Σδρόλιας	»	1. 5.1947
Γεώργιος Σ. Πρίντζιος	»	7.10.1951
Ἰωάννης Α. Πάσχος	»	30. 1.1952
Γεώργιος Ι. Ἀναστασίου	»	23. 5.1953
Ἰωάννης Κ. Ἀλεξόπουλος	»	— .— .1954
Ἰωάννης Α. Πάσχος	»	— .— .1955
Γεώργιος Π. Μπέκος	»	19.10.1959
Γεώργιος Χ. Μπέκος	»	11.12.1960
Δημήτριος Γ. Τσιώλας	»	16.12.1962
Γεώργιος Χ. Μπέκος	»	20. 9.1964
Ἠλίας Ι. Ἀναστασίου	»	21.11.1965
Νικήστρατος Χ. Γιαννακός	»	8.12.1968
Ἠλίας Ι. Ἀναστασίου	»	5.10.1974
Μενέλαος Γ. Θέος	»	27. 1.1975

Ταμίαι τοῦ Α΄ Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλίων

Παναγιώτης Α. Πάσχος	Ἀπὸ	20. 2.1929
Βασίλειος Φ. Κατέρης	»	2. 2.1931
Ἀθανάσιος Π. Ἀναστασίου	»	1. 3.1931
Κωνσταντίνος Γ. Ρίζος	»	21.11.1931
Ἀριστείδης Α. Ντρέγκας	»	17. 2.1932
Κωνσταντίνος Λ. Σδρόλιας	»	2. 4.1932
Δημήτριος Γ. Πέτρου	»	17. 6.1935
Ἰωάννης Α. Πάσχος	»	— .— .1938
Κωνσταντίνος Ζ. Ἀθανασίου	»	— .— .1939
Ἀναστάσιος Χ. Γιωτόπουλος	»	26. 5.1940

Ἄριστείδης Κ. Δημητρίου	»	— . — .1940
Ἀναστάσιος Χ. Γιωτόπουλος	»	— . — .1941
Κωνσταντῖνος Λ. Σδρόλιας	»	5. 7.1945
Ἡρακλῆς Ν. Ντρέγκας	»	30. 9.1945
Μενέλαος Θ. Τσαρούχας	»	7.10.1945
Μενέλαος Γ. Θέος	»	7.10.1951
Περικλῆς Ι. Γαλανάκης	»	30. 1.1952
Ἰωάννης Α. Πάσχος	»	21. 6.1953
Ἀπόστολος Χ. Γεωργούλας	»	— . — .1953
Γεώργιος Π. Γεωργούλας	»	2. 2.1954
Χαρίλαος Δ. Χάϊδος	»	21. 3.1954
Γεώργιος Χ. Μπέκος	»	— . — .1954
Γεώργιος Π. Μπέκος	»	— . — .1955
Γεώργιος Χ. Μπέκος	»	29. 4.1956
Γεώργιος Π. Μπέκος	»	2.12.1957
Νικήστρατος Χ. Γιαννακός	»	19.10.1959
Σωκράτης Χ. Λάσδας	»	16.12.1962
Νικήστρατος Χ. Γιαννακός	»	20. 9.1964
Μενέλαος Γ. Θέος	»	21.11.1965
Φώτιος Β. Κατέρης	»	8.12.1968
Μενέλαος Γ. Θέος	»	5.10.1974
Ἡλίας Ι. Ἀναστασίου	»	27. 1.1975

Προϊστάμενοι τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Α΄ Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν

Δημήτριος Σ. Παπανικολάου	Ἄπο	20. 2.1929
Δημήτριος Α. Δημητρακάκης	»	— . — .1930
Σωτήριος Α. Παπανικολάου	»	— . — .1931
Χρυσόστομος Κ. Γιαννακός	»	23. 2.1933
Λάμπρος Ι. Καρανάσιος	»	— . — .1939
Λάμπρος Χ. Γιδαράκος	»	— . — .1941
Γρηγόριος Χ. Ζήσης	»	— . — .1945
Βασίλειος Κ. Παπαζήσης	»	3. 7.1949
Χρῖστος Β. Μήτσιου	»	7.10.1951
Κίμων Δ. Κατέρης	»	3.10.1955
Παῦλος Β. Πάσχος	»	4.11.1956
Κίμων Δ. Κατέρης	»	2.12.1957
Γεώργιος Π. Γεωργούλας	»	19.10.1959
Παῦλος Β. Πάσχος	»	16.12.1962

Κίμων Δ. Κατέρης	»	21.11.1965
Φαίδων Μ. Τσιώκος	»	8.12.1968
Ευάγγελος Λ. Ζέκιος	»	1. 7.1969
Κίμων Δ. Κατέρης	»	5.10.1974
Χρίστος Α. Ζαχαρής	»	27. 1.1975

Ἀντιπρόσωποι τοῦ Α΄ Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν εἰς τὴν Ἑνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης

Ἡλίας Ι. Ἀναστασίου	Ἀπὸ	4.11.1956
Ἐπαμεινώνδας Γ. Γιαταγάνας	»	— . — .1960
Ἰωάννης Α. Πάσχος	»	— . — .1962
Ἐπαμεινώνδας Γ. Γιαταγάνας	»	21.11.1965
Λάμπρος Χ. Γιδαράκος	»	8.12.1968
Χρίστος Δ. Παπανικολάου	»	27. 1.1975

Λειτουργία

Χάρις εἰς τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον τῶν μελῶν τῶν ἐκάστοτε διοικήσεων τοῦ Συνεταιρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς αὐτὰ ἐκδηλουμένην ἀμέριστον συμπαράστασιν τῶν συνταίρων αὐτοῦ, οὗτος λειτουργεῖ κανονικῶς ἐπὶ 46 συνεχῆ ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του (1929) ἕως σήμερον.

Τὴν ἀξίαν τῶν πολλαπλῶν οἰκονομικῶν διευκολύνσεων καὶ ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσφέρει ὁ Συνεταιρισμὸς, κατενόησαν πλήρως ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου οἱ Καναλιῶται δι' αὐτὸ καὶ τὸν περιβάλλον μετὰ πολλῆς ἐκτιμήσεως.

Ἡ τήρησις τῶν διαφόρων βιβλίων τοῦ Συνεταιρισμοῦ πρὸ τῆς ἐγγραφῆς του εἰς τὴν Ἑνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης ἐγένετο ὑπὸ ἰδίου ὑπαλλήλου, λογιστοῦ.

Ὡς λογιστὰι τοῦ Συνεταιρισμοῦ πρὸ τοῦ ἔτους 1940 διετέλεσαν οἱ ἑξῆς:

Ζήσης Χ. Ζήσης
 Ἀπόστολος Δ. Ξούρης
 Νεοκλῆς Δ. Ξούρης
 Λάζαρος Σ. Πρίντζιος

Ἀξιόλογα ἔργα

Τὸ ἔτος 1929 ὁ Συνεταιρισμὸς ἴδρυσεν εἰς τὰ Κανάλια τῆ βοηθεία

καὶ τοῦ συγχωριανοῦ Ἀλεξάνδρου Γ. Σακελλαρίου, γεωπόνου, ὁ ὁποῖος ἐπρωτοστάτει εἰς ὅλας τὰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις, σύγχρονον ἀποικιακὸν κατάστημα σημαντικῆς ἀξίας διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Χαρακτηριστικῶς καὶ τώρα ἀκόμη πολλοὶ Καναλιῶται ἀναφέρουν εἰς σχετικὰς συζητήσεις ὅτι τοῦτο ἐπώλει ἕως καὶ ξυλόπροκες, δεδομένου ὅτι εἰς τὸ χωριὸ ἐλειτούργουν ἑπτὰ ὑποδηματοποιεῖα.

Ὡς πρῶτος καταστηματαρχὴς διορίσθη ὁ Βασίλειος Α. Σδρολίας καὶ ὡς λογιστὴς τοῦ καταστήματος ὁ Λάζαρος Σ. Πρίντζιος. Ἐν συνεχείᾳ, τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1930, διορίσθη ὡς καταστηματαρχὴς ὁ Νικόλαος Χ. Ζήσης καὶ ὡς λογιστὴς ὁ Ζήσης Χ. Ζήσης.

Τὸ ἀποικιακὸν τοῦτο κατάστημα ἐλειτούργησε τρία περὶπου ἔτη.

Τὸ ἔτος 1973 ὁ Συνεταιρισμὸς ἠγόρασε παρὰ τὴν θέσιν Λουτροῦ Καναλίων οἰκόπεδον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤδη (1975) ἀνηγέρθη ἀποθήκη, ἀξίας 200.000 δραμῶν, διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν γεωργικῶν ἐφοδίων τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Σήμερον, ὡς καὶ πρότερον, ἐκτὸς τῶν πιστωτικῶν ἐργασιῶν, γεωργικῶν φαρμάκων, σπόρων, λιπασμάτων κ.λ.π. ὁ Συνεταιρισμὸς προμηθεύει εἰς τοὺς συνεταίρους καὶ εἶδη διατροφῆς καὶ οἰκιακῆς χρήσεως εἰς ποιότητα καὶ τιμὰς πολὺ ἱκανοποιητικὰς.

7. Η ΦΙΛΟΔΑΣΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1929-1941)

Ἰ δ ρ υ σ ι ς - ἀ ν α γ ν ὴ ρ ι σ ι ς

Ἀνεπτυγμένην τουριστικὴν συνείδησιν καὶ πλούσια πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα ἀποδεικνύεται ὅτι εἶχον οἱ Καναλιῶται, ὅταν ἀνέλαβον ἐπισημῶς νὰ ἐξωραίσουν τὸ ὅλον τοπιὸν τοῦ χωριοῦ μας καὶ νὰ ἀνεβάσουν τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων.

Πρὸς τοῦτο, διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν εὐγενῆ καὶ ἀξιέπαινον ταύτην φιλοδοξίαν των, ἴδρυσαν τὴν 1ην Ἀπριλίου 1929 τὴν Φιλοδασικὴν Ἐνωσιν Καναλιῶν ἔχουσαν ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις ταύτης ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 453)25 - 5 - 1929 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Ἰ δ ρ υ τ α ἰ

Τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως ἦσαν 13 τὰ ἐξῆς:

Ἀλέξανδρος Γ. Σακελλαρίου, γεωπόνος

Δημήτριος Α. Δημητρακάκης

Δημήτριος Γ. Καπνουτζῆς

Κωνσταντίνος Α. Κατέρης
Ἄρχοντης Γ. Μπαλταδῶρος
Σωτήριος Α. Μπρακατσούλας
Περικλῆς Α. Παπαθεοδοσίου
Γεώργιος Σ. Παπανικολάου
Δημήτριος Σ. Παπανικολάου
Γεώργιος Α. Πάσχος
Παναγιώτης Α. Πάσχος
Περικλῆς Ν. Πάσχος
Βάτιος Θ. Σδρόλιας

Σ κ ο π ὸ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως Καναλίων σκοπὸς ταύτης εἶναι: «Ἡ ἀναδάσωσις τοῦ ἐκχεοσθέντος ἐδάφους καὶ ἡ διατήρησις τῶν ἤδη ὑπαρχόντων δένδρων».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Ἀλέξανδρος Γ. Σακελλαρίου, γεωπόνος, Πρόεδρος
Περικλῆς Α. Παπαθεοδοσίου, Ἀντιπρόεδρος
Γεώργιος Α. Πάσχος, Γραμματεὺς
Παναγιώτης Α. Πάσχος, Ταμίας
Κωνσταντίνος Α. Κατέρης, σύμβουλος
Βάτιος Θ. Σδρόλιας, σύμβουλος

Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Δημήτριος Α. Δημητρακάκης
Δημήτριος Γ. Καπνουτζῆς
Περικλῆς Ν. Πάσχος

Τελευταῖον Διοικητικὸν Συμβούλιον (1939 - 1941)

Κατ' ἀφήγησιν τοῦ Παναγιώτου Α. Χριστοδούλου τὰ μέλη τοῦ τελευταίου διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως, ἡ ὁποία ἔπαυσε νὰ λειτουργῇ τὸ ἔτος 1941, λόγῳ τοῦ πολέμου, ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Παναγιώτης Α. Χριστοδούλου, Πρόεδρος
Εὐάγγελος Α. Μόσιαλος, Ἀντιπρόεδρος
Βασίλειος Χ. Κρίκος, Ταμίας
Κωνσταντίνος Β. Καρακώστας, μέλος
Ἡλίας Δ. Μανώλης, μέλος

᾽Οσαύτως κατὰ τὸν ἴδιον ἀφηγητὴν ὡς Πρόεδροι τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως διετέλεσαν προηγουμένως ὁ Εὐάγγελος Α. Μόσιαλος (1935 - 1937) καὶ ὁ Ἡλίας Δ. Μανώλης (1937 - 1939).

Ἄ ξ ι ὀ λ ο γ α ἔ ρ γ α

Ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος δρασίς τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως εἶναι ἡ ἐξῆς:

Ἐφύτευσε τὰ πεῦκα παρὰ τὰς θέσεις Μαντένια (Κάτω Πευκάκια) καὶ Γκουνταλαίικα (Πάνω Πευκάκια).

Ἐφύτευσε, κατ' ἀφήγησιν τοῦ Παναγιώτου Α. Χριστοδούλου, τὸ ἔτος 1930, ὅταν ἐγίνετο ἡ ἐπέκτασις τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ, τὴν πλάτανον ἔμπροσθεν τοῦ καφενείου τοῦ Ζήση Α. Ζήση. Συμπληρωματικῶς ἀναφέρομεν ὅτι τὴν πλάτανον ταύτην μετέβη καὶ ἐξεροίζωσεν ὁ ἐν λόγῳ ἀφηγητὴς μετὰ τοῦ Θεοφίλου Κ. Ἀναστασίου ἀπὸ τὴν θέσιν «ὁ μῦλος τοῦ Τζαβέλλα» ἀντὶ εἴκοσι δραχμῶν, τὰς ὁποίας ἐπλήρωσε τὸ ταμεῖον τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως.

Ἐφύτευσε τὸ ἔτος 1934 τὰς πλατάνους κατὰ μῆκος τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἀπὸ τῆς θέσεως Σταυρὸς ἕως Καρκατσιόλη. Μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἦσαν τότε κατ' ἀφήγησιν τοῦ πατρός μου καὶ οἱ ἐξῆς:

Ἀναστάσιος Χ. Γιωτόπουλος, Πρόεδρος

Ἡρακλῆς Ν. Ντρέγκας, Ταμίας

Βασίλειος Ε. Τσιάτσιος

Ἐνεκέντρισε διάφορα φυτὰ καὶ κυρίως «ἀγριοαχλαδιές» παρὰ τὰς θέσεις Κατσιούρια, Μούρα, Κοτρῶνα, καὶ Προφήτην Ἡλίαν. Ὡς ἐπιτήδαιοι ἐγκεντρισταὶ εἰργάσθησαν καὶ οἱ ἐξῆς:

Κωνσταντῖνος Β. Γαλανάκης

Κωνσταντῖνος Χ. Γαλάνης

Λάζαρος Κ. Κωτούλας

Ἰδρυσεν δανειστικὴν βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας ὅμως τὰ βιβλία ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς, καὶ

Ὄργάνωσεν ἐπιτυχεῖς χοροεσπερίδας.

Ξ. ΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1929-1966)

Ἰδρυσις

Ὡς Β' Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Καναλιῶν εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς περισσοτέρους Καναλιώτας τὸ Γεωργικὸν Ταμεῖον Καναλιῶν, τὸ ὁποῖον πράγματι ἦτο γεωργικὸς Συνεταιρισμὸς καὶ δι' αὐτὸ ἐπεκράτησε μεταξὺ τῶν κατοίκων ἢ ὀνομασία αὕτη ἀντὶ τοῦ ὡς ἄνω ἐπισημοῦ τίτλου του.

Τὸ Γεωργικὸν Ταμεῖον Καναλιῶν ιδρύθη τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1929 καὶ ἀνεγνωρίσθη δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἔχον ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Τὰ ἰδρυτικά του μέλη - συνεταιῖροι ἦσαν 18.

Σκοπὸς

Ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ Καπνοπαραγωγικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλιῶν. (Ἰδὲ ἀνωτέρω).

Πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν συνεταιῖρων ἐπραγματοποιήθη τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1929. Κατ' αὐτὴν ἐξελέγησαν τὰ μέλη τοῦ πρώτου διοικητικοῦ καὶ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τοῦ Γεωργικοῦ Ταμεῖου. Τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συνεκροτήθησαν εἰς σῶμα τὴν 13ην Ὀκτωβρίου 1929 ὡς ἑξῆς:

Στέργιος Α. Πέλλης, Πρόεδρος
Μιλτιάδης Ι. Κωτούλας, Ἀντιπρόεδρος
Σωτήριος Α. Μπρακατσούλας, Ταμίας
Γεώργιος Δ. Μπέκος, Γραμματεὺς
Ἀστέριος Ε. Χαλάτσης, μέλος

Πρῶτον Ἐποπτικὸν Συμβούλιον

Γεώργιος Ε. Γιαταγάνας
Χρῖστος Α. Γιδαράκος
Βασίλειος Δ. Καρακώστας
Θρασύβουλος Κ. Λιάκος
Λάμπρος Χ. Μιχάλης
Νικόλαος Γ. Ντρέγκας

Ἐγγραφή τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλίων εἰς τὴν Ἑνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης.

Τὸ Γεωργικὸν Ταμεῖον Καναλίων ἐνεγράφη κατόπιν ἀποφάσεώς του εἰς τὴν Ἑνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1939 διεγράφη δὲ ἐκ ταύτης τὴν 10ην Μαρτίου 1958.

Πρόεδροι τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλίων

Στέργιος Α. Πέλλης	Ἄπὸ	13.10.1929
Μιλτιάδης Ι. Κωτούλας	»	22.10.1933
Ἀπόστολος Κ. Δῆμος	»	12. 4.1937
Θρασύβουλος Κ. Λιάκος	»	— .— .1940
Ἀθανάσιος Ζ. Ἀθανασίου	»	— .— .1945
Ἀπόστολος Γ. Τσαρούχας	»	— .— .1950
Χρυσόστομος Θ. Κωτούλας	»	— .— .1951
Σωτήριος Α. Μπρακατσούλας	»	19. 9.1954
Παναγιώτης Α. Πάσχος	»	31.12.1956
Δημοσθένης Δ. Γατῆς	»	— .— .1959
Ἀπόστολος Α. Τέττας	»	— .— .1959
Δημοσθένης Δ. Γατῆς	»	31. 7.1960
Ἀπόστολος Α. Τέττας	»	19.11.1961

Ταμίαι τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλίων

Σωτήριος Α. Μπρακατσούλας	Ἄπὸ	13.10.1929
Χρῖστος Δ. Μπέκος	»	22.10.1933
Κωνσταντῖνος Χ. Καπασιώτης	»	— .— .1940
Σωτήριος Α. Μπρακατσούλας	»	— .— .1945
Λάμπρος Χ. Γιδαράκος	»	— .— .1951
Θωμάς Μ. Ζέκιος	»	19. 9.1954
Ἀπόστολος Δ. Γατῆς	»	3.12.1956
Χαράλαμπος Σ. Σπανός	»	— .— .1956
Ἀπόστολος Δ. Μαυράκης	»	— .— .1959
Κωνσταντῖνος Α. Καρανάσιος	»	— .— .1959
Φαίδων Α. Χριστοδούλου	»	3.12.1961

Προϊστάμενοι τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλίων

Βασίλειος Δ. Καρακώστας	Ἄπὸ	13.10.1929
Χρῖστος Δ. Πέλλης	»	22.10.1933

Ἄθανάσιος Ζ. Ἀθανασίου	»	— . — . 1936
Ἀπόστολος Χ. Γεωργούλας	»	— . — . 1940
Ἰωάννης Ν. Βάλλας	»	— . — . 1945
Κωνσταντῖνος Α. Σδρόλιας	»	29. 7. 1945
Λάμπρος Κ. Ζέκιος	»	7. 8. 1951
Μιχάλης Γ. Σταῦρος	»	19. 5. 1954
Χρῖστος Ε. Κασινᾶς	»	24. 2. 1957
Ἀπόστολος Θ. Γιαννακός	»	29. 10. 1959
Ἀλέξανδρος Π. Σδρόλιας	»	5. 9. 1960

Ἀντιπρόσωποι τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλιῶν εἰς τὴν Ἐνωσιν Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσης

Βασίλειος Τ. Νικολάου Ἀπὸ 29. 7. 1945
Οἱ ἐκάστοτε Πρόεδροι τοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου Καναλιῶν

Διὰ λυσις

Τὸ Γεωργικὸν Ταμεῖον Καναλιῶν διελύθη τὸ ἔτος 1966 διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 569)23 - 6 - 1966 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσης λόγῳ ἀδυναμίας τῶν μελῶν του.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τὰ μέλη του ἐνεγράφησαν εἰς τὸν Α' Γεωργικὸν Πιστωτικὸν Συνεταιρισμὸν Καναλιῶν.

9. Ο Γ' ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1930-1945)

Ἰδρυσις

Ἡ μεγαλυτέρα ἔξαρχις τοῦ συνεργατικοῦ καὶ τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος τῶν Καναλιωτῶν ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν διετίαν 1929 - 1930, εἰς περίοδον δηλαδὴ καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης διήρχετο τὴν μεγαλυτέραν οἰκονομικὴν κρίσιν ἐξ ὧσων μέχρι τοῦδε ἐσημειώθησαν.

Τὸ ἔτος 1929 ἴδρυσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν δύο Συνεταιρισμούς, ἦτοι τὸν Α' Γεωργικὸν Πιστωτικὸν Συνεταιρισμὸν καὶ τὸ Γεωργικὸν Ταμεῖον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἓνα ἐκπολιτιστικὸν Σύλλογον, τὴν Φιλοδασικὴν Ἐνωσιν Ἀμέσως δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος, 1930, ἴδρυσαν τὸν Γ' Γεωργικὸν Πιστωτικὸν Συνεταιρισμὸν Καναλιῶν ἔχοντα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Σ κ ο π ὀ ς

Ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ Καπνοπαραγωγικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλίων.

Πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν συνεταίρων τοῦ Γ' Γεωργικοῦ Πιστωτικοῦ Συνεταιρισμοῦ Καναλίων ἐπραγματοποιήθη τὴν 17ην Αὐγούστου 1930. Κατ' αὐτὴν ἐξελέγησαν τὰ μέλη τοῦ πρώτου διοικητικοῦ συμβουλίου αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1930 συνεχροτήθησαν εἰς σῶμα ὡς ἑξῆς:

Δημήτριος Κ. Παπαγεωργίου, Πρόεδρος
Νικόλαος Γ. Ντενίσης, Ἀντιπρόεδρος
Βασίλειος Α. Ντενίσης, Ταμίας
Ματθαῖος Δ. Τσιῶκος, Γραμματεὺς
Νικόλαος Χ. Θέος, μέλος

Τελευταῖον Διοικητικὸν Συμβούλιον (23.3.1936 - 1945)

Νικόλαος Γ. Ντενίσης, Πρόεδρος
Κωνσταντῖνος Χ. Παπαποστόλου, Ἀντιπρόεδρος
Βασίλειος Α. Ντενίσης, Ταμίας
Σπυρίδων Κ. Παπαποστόλου, Γραμματεὺς
Νικόλαος Χ. Θέος, μέλος

Λ ε ι τ ο υ ρ γ ῖ α

Ὁ Γ' Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Καναλίων ἐλειτούργησεν ἐπὶ 15 συνεχῆ ἔτη (1930 - 1945) καὶ ἔπαυσε νὰ λειτουργῇ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1945.

Ἀξιοσημεῖωτον τυγχάνει ὅτι οὗτος οὐδέποτε ἐνεγράφη εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Καρδίτσας.

10. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰ δ ρ υ σ ι ς - ἀ ν α γ ν ὴ ρ ι σ ι ς

Τὸ πληθυσμιακὸν ζήτημα καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ συνδεόμενα προβλήματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δὲν ἀπετέλεσαν, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀντικείμενον

προβληματισμοῦ διὰ τοὺς Καναλιώτας πρὸ τοῦ 1950, καθ' ὅσον τὰ πολ-
λὰ τέκνα ἐθεωροῦντο πλοῦτος διὰ τὴν οἰκογένειαν.

Παλαιότερον αἱ περισσότεραι οἰκογένειαι τοῦ χωριοῦ ἦσαν πολυμε-
λεῖς καὶ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἄνω τῶν πέντε τέκνων. Ἐπῆρχε δὲ πάντο-
τε καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερον μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἀδιάσπα-
στος συνοχὴ καὶ ἡ ἀπαιτούμενη ψυχοπνευματικὴ ἁρμονία.

Τὴν μεγάλην στοργὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ τέκνα των καὶ τὸν
θεσμὸν τῆς οἰκογενείας γενικώτερον ἐξεδήλωσαν οἱ Καναλιῶται καὶ ἐ-
πισημῶς διὰ τῆς ἰδρύσεως, τὴν 27ην Μαρτίου 1932, τοῦ Συλλόγου Πο-
λυτέκνων Γονέων Καναλιῶν ἔχοντος ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Συλλόγου τούτου ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ.
215)16 - 4 - 1932 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σ κ ο π ὸ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου Πο-
λυτέκνων Γονέων Καναλιῶν σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ
ἀλληλοὑποστήριξις μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Ἡ προστασία τῆς νεολαίας, καὶ

Ἡ ἐπιδίωξις διὰ παντὸς νομίμου μέσου τῆς ἐκ μέρους τοῦ Κρά-
τους ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν πολυτέκνων γονέων».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Βασίλειος Φ. Κατέρης, Πρόεδρος
Γεώργιος Χ. Μιχάλης, Ἀντιπρόεδρος
Θωμᾶς Β. Κρίκος, Γραμματεὺς
Δημήτριος Σ. Παπανικολάου, Ταμίας
Χρῖστος Β. Μήτσιου, μέλος
Ἀθανάσιος Γ. Ντενίσης, μέλος
Σεραφεῖμ Χ. Παπαποστόλου, μέλος

Βραδύτερον ὡς μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου
τούτου διετέλεσε καὶ ὁ Χρῖστος Α. Παπαϊωάννου.

Δ ι ἄ λ υ σ ι ς

Ὁ Σύλλογος Πολυτέκνων Γονέων σήμερον (1975) δὲν λειτουργεῖ.
Περιῆλθεν εἰς ἀδράνεια ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀ-
ριθμοῦ τῶν μελῶν του.

11. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΟΜΒΟΠΛΗΚΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΠΑΘΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ίδρυσις - ἀναγνώρισις

Τὴν πλεον ὀδυνηρὰν καταστροφὴν ὑπέστησαν τὰ Κανάλια τὸ ἔτος 1943. Τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὴν 15ην Αὐγούστου, καθ' ἣν ὀλόκληρον τὸ χωριὸν πανηγυρίζει, οἱ κάτοικοι καὶ οἱ προσκυνηταί - ἐπισκέπται ἔζησαν συγκλονιστικὰς στιγμάς. Δεκατρία ἰταλογερομανικὰ ἀεροπλάνα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀνιχνευτικόν, ἐβομβάρδισαν τὸ χωριὸν ἐπὶ μίαν σχεδὸν συνεχῆ ὥραν (55'), ὀλίγον μετὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν καὶ μὲ πολὺ ἐκκλησίασμα εὐρισκόμενον ἀκόμη ἐντὸς τοῦ πανηγυρίζοντος Ἰεροῦ Ναοῦ.

Τὰ ἀνθρώπινα θύματα ἦσαν 27, πολλαὶ δὲ οἰκίαι μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια.

Τὸ θλιβερόν αὐτὸ γεγονός ἦτο ἡ κυρία αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἴδρυσαν οἱ Καναλιῶται, τὴν 16ην Ἰανουαρίου 1946, τὸν Σύνλογον Βομβοπλήκτων Πολεμοπαθῶν Καναλιῶν ἔχοντα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις τούτου ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 180)28 - 2 . 1946 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσης.

Σ κ ο π ὶ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου Βομβοπλήκτων Πολεμοπαθῶν Καναλιῶν σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι: «Νὰ ἐνώνη κατὰ τρόπον διαρκῆ τὰς γνώσεις καὶ ἐνεργείας τῶν μελῶν διὰ τὴν ὑποστήριξιν καὶ προαγωγὴν μὲ πνεῦμα στενῆς ἀλληλεγγύης τῶν συμφερόντων τῶν καθὼς καὶ ἡ ἐπίτευξις διαφόρων παροχῶν καὶ βοηθημάτων εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ἀπὸ ἄλλον ὄργανισμὸν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ ἢ διεθνοῦς δικαίου τόσον διὰ τὴν προσωρινὴν ἀνακούφισιν ὅσον καὶ διὰ τὴν ὀριστικὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀποκατάστασίν των».

Ίδρυταί - Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Λάμπρος Μ. Παπαμιχαήλ, Πρόεδρος

Θωμάς Κ. Θέος, Γραμματεὺς

Ἀρχοντῆς Δ. Γαλανάκης, Ταμίας

Δημήτριος Ν. Θέος, μέλος

1. Βλ. ἀνωτέρω Κεφ. «Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν Καναλιωτῶν» σελ. 128

Δημοσθένης Π. Λαγός, μέλος
Κωνσταντίνος Β. Νάνος, μέλος
Βασίλειος Ζ. Παπαζήσης, μέλος

Ἀξιόλογα ἔργα

Ἡ διοίκηση τοῦ Συλλόγου ἐνήργησε καὶ ἐνισχύθησαν τὰ μέλη του παρὰ διαφόρων πηγῶν δι' οἰκοδομικῶν κυρίως ὑλικῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.

Διὰ λυσις

Ὁ Σύλλογος Βομβοπλήκτων Πολεμοπαθῶν σήμερον (1975) δὲν λειτουργεῖ. Περιῆλθεν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς ἀδράνεια.

12. Ο ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΓΡΟΤΟΠΑΙΔΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1953-1974)

Ἰδρυσις - ἀναγνώρισις

Σταυροφορίαν ἐπιμορφωτικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνέλαβον οἱ ἀγροτόπαιδες τῶν Καναλιῶν τὸ ἔτος 1952 εἰς τὴν γενέτειράν των.

Καθοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ συγχωριανοῦ των Ἰωάννου Χ. Τέττα,¹ γεωπόνου, ἴδρυσαν τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1953 Σύλλογον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Μορφωτικὸς Σύλλογος Ἀγροτοπαίδων Καναλιῶν» (Μ.Σ.Α.Κ.) ἔχοντα ὡς ἕδραν τὰ Κανάλια.

Τὰ ἰδρυτικὰ του μέλη ἦσαν 32.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου Ἀγροτοπαίδων Καναλιῶν ἐγένετο τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1953 δι' ἀποφάσεως τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης (ἀριθ. πρωτ. 270)29 - 1 - 1953).

Ἦτο ὁ τέταρτος κατὰ σειρὰν μορφωτικὸς Σύλλογος ἀγροτοπαίδων, ὁ ὁποῖος ἰδρύθη εἰς τὸν Ν. Καρδίτσης.

Σκοπὸς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου Ἀγροτοπαίδων Καναλιῶν σκοποὶ αὐτοῦ εἶναι:

1. Ὁ Ἰωάννης Χ. Τέττας, πρὶν ὑποκινήσῃ τοὺς ἀγροτόπαιδας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, ἐπέτυχε νὰ ἀποσπασθῇ ἡ Κοινότης Καναλιῶν εἰς τὸν τομέα Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν Μουζακίου, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ὑπηρετεῖ ὡς γεωπόνος. Τοῦτο τὸ ἐπεδίωξε, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ ὑπηρεσιακῶς τὸν ἰδρυθῆσομενον Σύλλογον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν κοινοτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος.

«Νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ παιδιὰ μὲ γνώσεις ἀπαραίτητες, γιὰ νὰ γίνουν καλοὶ ἐπαγγελματίαι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Νὰ διδάξῃ τὰ κορίτσια νὰ γίνουν καλὲς νοικοκυρές, γιὰ νὰ καλυτερεύσουν τὴν ζωὴ τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας.

Νὰ συνηθίσῃ τὰ παιδιὰ, ἀγόρια καὶ κορίτσια, στὴν ἰδέα τῆς συνεργασίας, τῆς ὁργανώσεως ὁμαδικῶν ἐργασιῶν, γιὰ τὴν ἐκπαίδευσίν των καὶ τὴν ἐκτέλεσι μικρῶν ἐργῶν, ποὺ θὰ καλυτερεύσουν τὴν ζωὴ τῆς Κοινότητος.

Νὰ ἀναπτύξῃ στὰ παιδιὰ ἡγετικὲς ἰκανότητες, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ προοδεύσουν κοινωνικά, οἰκονομικά καὶ πνευματικά μέσα στὴν Κοινότητα.

Νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν λαμπρὴ Ἑθνικὴ καὶ Θρησκευτικὴ κληρονομία μας καὶ τὶς βαρεῖες ὑποχρεώσεις, ποὺ ἔχουν καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὸ ἰδανικὸ νὰ γίνουν καλοὶ πολῖται.

Νὰ τὰ κάνῃ νὰ εἶναι ὑπερήφανα γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ καὶ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ συμβολὴ τους στὴν εὐημερία ὅλων τῶν Ἑλλήνων».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Κωνσταντῖνος Β. Κωτούλας, Πρόεδρος
Θωμᾶς Σ. Γατῆς, Ἀντιπρόεδρος
Θεόκριτος Α. Χαλάτσης, Γραμματεὺς
Μενέλαος Κ. Κατέρης, Ταμίας
Ναπολέων Λ. Κατέρης, μέλος
Ἀναστάσιος Χ. Τέττας, μέλος
Ἀπόστολος Α. Τέττας, μέλος

Προσωρινὸν Ἐποπτικὸν Συμβούλιον

Χρῖστος Α. Μιχάλης, Πρόεδρος
Νικόλαος Γ. Κατέρης, μέλος
Εὐάγγελος Κ. Φίνος, μέλος

Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ

Δι' ἀποφάσεως τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης (ἀριθ. πρωτ. 406) 17 - 2 - 1953) ὁρίσθησαν ὡς Συμβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Μ.Σ.Α.Κ. οἱ ἑξῆς:

Λάμπρος Γ. Σδρόλιας, ἱερεὺς

Ἰωάννης Χ. Τέττας, γεωπόνος
Περικλῆς Γ. Λιασκοβίτης, κτηματίας

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου ὠρίσθη ὡς ἀντικαταστάτης ὁ ἱερεὺς
Κωνσταντῖνος Θ. Τσαρούχας (ἀριθ. πρωτ. 1117)5 - 5 - 1953 Διευθύν-
σεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσας).

Λειτουργία

Ὁ Μορφωτικὸς Σ.Α.Κ. ἐλειτούργησεν ἐπὶ 22 συνεχῆ ἔτη (1953 -
1974).

Τὰ τέσσαρα πρώτα ἔτη περιελάμβανε μόνον τμήμα ἀγροτοπαίδων.

Τὸ ἔτος 1957 συνεπληρώθη καὶ τὸ τμήμα τῶν ἀγροτονεανίδων καὶ
ἔκτοτε ἐλειτούργησεν ὡς Μικτὸς Μορφωτικὸς Σύλλογος Ἀγροτικῆς Νε-
ολαίας (Μ.Σ.Α.Ν.).

Τὸ Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου ἀρχικῶς ἐστεγάσθη εἰς τὸ παραχωρη-
θὲν κτήριο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Βακοῦφ'-
κο), πλησίον τῆς πλατείας.

Τοῦτο ἦτο παλαιὸν καὶ ἐγκαταλελειμμένον καὶ τὸ ἐπεσκεύασαν τὰ
μέλη τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργασίας.

Βραδύτερον μετέφερον τὸ Γραφεῖον εἰς τὸ οἶκημα τοῦ Ἀριστοτέ-
λους Α. Σδρόλια εἰς τὴν πλατεῖαν.

Πρόεδροι τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου Ἀγροτοπαίδων Καναλίων (1953
- 1974)

Δημήτριος Ε. Γηράσης
Ματθαῖος Θ. Ζέκιος (Διορισμὸς)
Κωνσταντῖνος Ρ. Λάσδας
Σωτήριος Α. Καραλῆς
Δημήτριος Π. Κατέρης
Παναγιώτης Κ. Κατέρης
Κωνσταντῖνος Β. Κωτούλας
Χρῖστος Β. Σδρόλιας
Βασίλειος Ν. Τέσσας

Ἀξιολογήματα

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας του ὁ Μ.Σ.Α.Κ. ἀνέπτυ-
ξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα.

Ἐπρωτοστάτησεν εἰς ἔργα κοινοτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ χωριοῦ καὶ συνέβαλεν εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῶν μεθόδων καλλιέργειας τῶν διαφόρων γεωργικῶν προϊόντων καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς χρήσεως τῶν λιπασμάτων ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιότερων ἔργων τοῦ Συλλόγου, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται μὲ πολὺ καύχημα καὶ δικαιολογημένην ὑπερηφάνειαν ἀπὸ τοῦς διατελέσαντας ὡς μέλη του, εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς:

Ἡ λειτουργία Νυκτερινοῦ Σχολείου.

Εἰς αὐτὸ οἱ ἀγροτόπαιδες παρηκολούθουν ἐπιμορφωτικὰ καὶ γεωργοκτηνοτροφικὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐδίδασκον ὁ Σπυρίδων Θ. Κατέρης, διδάσκαλος καὶ ὁ Ἰωάννης Χ. Τέττας, γεωπόνος.

Ἡ παρακολούθησις ὑπὸ τῶν ἀγροτονεανίδων μαθημάτων Οἰκιακῆς Οἰκονομίας, ἤτοι Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς, Ὑγιεινῆς καὶ Ἐξυγιάνσεως, Πρώτων Βοηθειῶν, Ἐνδυμασίας, Κοπτικῆς καὶ Ραπτικῆς, Οἰκοτεχνίας, Χειροτεχνίας, Ὑφαντουργίας, Κονσερβοποιίας, Σαπωνοποιίας, Ἐξηλε-

Ἐνα μπουκέτο ὁμορφα κορίτσια τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου τοῦ χωριοῦ μας, οἱ αὐριανὲς μητέρες, σὲ γιορταστικὴ ἐκδήλωση μετὰ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων κοπτικῆς καὶ ραπτικῆς τέχνης τὸ 1973, φωτογραφούμενα μαζί μὲ τὴν δασκάλα τους μπροστὰ στὰ καλοραμμένα ἐπιτεύγματα τῶν ἐπιδέξιων χεριῶν τους.

κτρισμού κ.λ.π. και ή οργάνωσις κατά την λήξιν εκάστου προγράμματος εκπαιδεύσεως δημοσίας εκδηλώσεως μετά σχετικής εκθέσεως.

Ή συμμετοχή εις επιδείξεις και εκπαιδεύσεις εις τὰ πρακτικά γεωργικά σχολεία του Κ.Ε.Γ.Ε. Καρδίτσης και εις τὸ χωριό.

Ή ομαδική καλλιέργεια με τὰ άροτριώντα ζῶα, τὰ ζευγάρια, τῶν άγροτοπαίδων - μελῶν του Συλλόγου χέρσων Κοινοτικῶν εκτάσεων εις τὰς τοποθεσίας Γαλαζονέρι, Μεγάλο Κουρι και Πυκνάδα Κρανούλας Καναλιῶν και ή σπορά αυτών δια κριθῆς, δια την οικονομικὴν ενίσχυσιν του Συλλόγου.

Ο εκγεντρισμός «άγριοαχλαδιῶν» παρὰ τὰς θέσεις Κοτρῶνα και Παλιοκόπρι Καναλιῶν.

Ή προμήθεια και ή συντήρησις υπό του Συλλόγου ενός τράγου εκλεκτῆς φυλῆς «Ζαάνεν»,¹ δια την βελτίωσιν τῆς αιγοτροφίας τῶν κατοίκων.

1. Ή φυλή αυτή είναι γαλακτοπαραγωγική και έχει πατρίδα την Ήλβετίαν.

Τὰ άγροτικά νιάτα του Μορφωτικῶ Συλλόγου δέν αναμένουν αποκλειστικά την κρατική ενίσχυση, για ν' ανταποκριθῶν στα έξοδα του νεοσύστατου συλλόγου τους. Καθῶς ή Κοινότητα τους παραχώρησε δωρεάν την από χρόνια τώρα σκληρή και χέρσα γῆ στο Κουρι, αυτοί πρόθυμοι έσπευσαν να την εκχερσώσουν και να την μεταβάλουν σε παχύ και γόνιμο χωράφι. "Έθεσαν έτσι σ' εφαρμογή και πέτυχαν απόλυτα ὅσα θεωρητικά διδάχτηκαν από τὸν γεωπόνο τους κ. Γιάννη Τέττα.

Ἡ ὀργάνωσις θεατρικῶν παραστάσεων καὶ ἡ παρουσίασις αὐτῶν ἀπὸ σκηνῆς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ μὲ ἐξαιρετικὴν πάντοτε ἐπιτυχίαν.

Ἡ πραγματοποίησις ἡμερησίων καὶ πολυημέρων μορφωτικῶν ἐκδρομῶν καὶ ἡ ὀργάνωσις χοροεσπερίδων.

Ἡ συμμετοχὴ εἰς ἀθλητικὰς ἐκδηλώσεις καὶ εἰς γεωργοκτηνοτροφικὰς ἐκθέσεις καὶ ἡ τιμητικὴ διάκρισις πολλῶν μελῶν εἰς αὐτάς.
Οὕτω ἔλαβον κατὰ σειρὰν χρυσὰ βραβεῖα καὶ μετάλλια οἱ κάτωθι:

Ὁ Εὐάγγελος Α. Ζέκιος, δίπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου διὰ «τοὺς κατὰ τὴν Δ' Πανθεσσαλικὴν Γεωργοκτηνοτροφικὴν Ἐκθεσιν τῆς Λαρίσης τοῦ ἔτους 1953 ἐκτεθέντας ἐρεβίνθους».

Ὁ Ἀναστάσιος Χ. Τέττας, δίπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου διὰ «τὰ κατὰ τὴν 18ην περίοδον τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1953 ἐκτεθέντα ὑβρίδια ἀραβοσίτου».

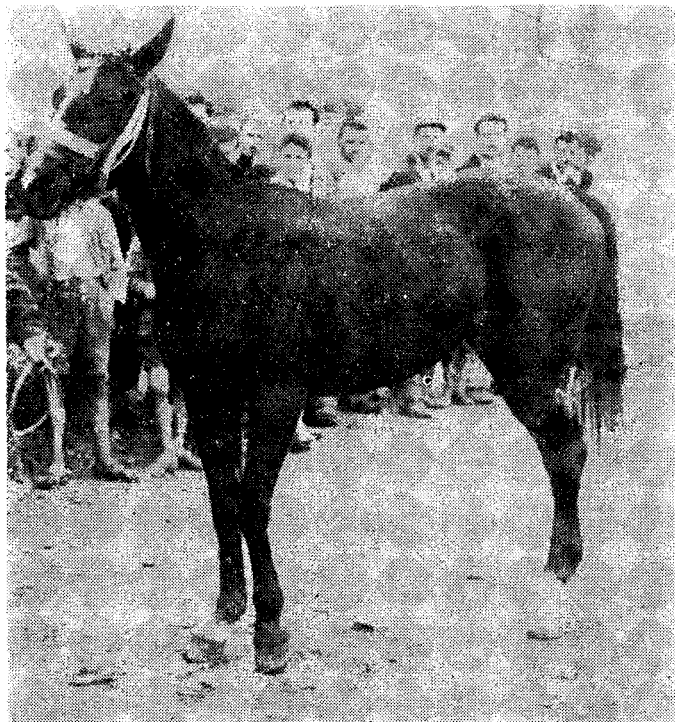

«Χράπ, τὰ στάχια μεστωμένα στρώνονται στὴ γῆ!». Ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ γίνεται πραγματικότητα, ὅπως ἐλέπομε στὴ φωτογραφία μας. Οἱ ἀγροτονεάνιδες τοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου τοῦ χωριοῦ μας θερίζουν χαρούμενες μὲ τὸ παραδοσιακὸ πιά δρεπάνι τὸν Θεριστὴ τοῦ 1960, ὅ,τι μ' ἐνθουσιασμὸ πρόθυμοι ἔσπειραν οἱ ἀγροτόπαιδες τὸν Ἅι Δημήτρη τοῦ 1959.

Ὁ Εὐάγγελος Α. Ζέκιος, δίπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου διὰ «τὰ κατὰ τὴν 19ῃν περίοδον τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1954 ἐκτεθέντα καπνὰ εἰς φύλλα».

Ὁ Χρυσόστομος Κ. Κατέρης, χρηματικὸν βραβεῖον 3200 δραχμῶν διὰ τὴν δευτέραν θέσιν τὴν ὁποία κατέλαβεν εἰς τοὺς Ἴππικοὺς Ἀγῶνας δρόμου 2000 μέτρων τοῦ Ν. Καρδίτσας κατὰ τὸ ἔτος 1955.

Ὁ Παναγιώτης Κ. Κατέρης, χρηματικὸν βραβεῖον 2500 δραχμῶν διὰ τὸ κατὰ τὴν Ἴππικὴν Ἐκθεσὶν τῆς Καρδίτσας τοῦ ἔτους 1955 βραβευθὲν εὐμορφον καὶ ρωμαλέον ἄλογον.

Κρίμα δὲ θὰ ἦταν νὰ μὴν ἀποσπάσῃ τὸ βραβεῖο ἀπὸ τὴν ἑλλανόδικη ἐπιτροπὴ στὴν ἵππικὴ ἔκθεση τῆς Καρδίτσας τὸ 1955 τὸ περήφανο τοῦτο καὶ «χάρμα τῶν ὀφθαλμῶν» ἄλλογο; Ὅπως δὲ ποτε τὸ ἀξίζει καὶ τὸ πῆρε! Ὅμως ὅχι λίγα συγχαρητήρια ἀξίζουν καὶ στὸ μέλος τοῦ Συλλόγου ποὺ τ' ἀνάθρεψε τέτοιο!

Ὁ Εὐάγγελος Α. Ζέμιος, δίπλωμα μετὰ χαλκοῦ μεταλλίου διὰ «τὰ κατὰ τὴν 20ὴν περίοδον τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1955 ἐκτεθέντα παρ' αὐτοῦ καπνὰ εἰς φύλλα».

Ὁ Ἀναστάσιος Χ. Τέττας, δίπλωμα μετὰ χαλκοῦ μεταλλίου διὰ «τὴν κατὰ τὴν 20ὴν περίοδον τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1955 ἐκτεθείσαν παρ' αὐτοῦ φρακῆν».

Ὁ Μ.Σ.Α.Κ., δίπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου διὰ «τὸν κατὰ τὴν 23ην περίοδον τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1958 ἐκτεθέντα παρ' αὐτοῦ σίτον».

Ὁσαύτως ὁ αὐτὸς Σύλλογος ἔλαβε τὸ ἔτος 1966 χρηματικὸν βραβεῖον ποσοῦ 1500 δραχμῶν δι' αἰτίαν μὴ κατονομαζομένην εἰς σχετικὸν ἔγγραφο τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης.

Ἡ Εὐαγγελία Μ. Ἀναστασίου, ἡ Ἀριάδνη Α. Δήμου καὶ ἡ Διαμαντία Θ. Τσιούμα ἐβραβεύθησαν διὰ χρηματικῶν ποσῶν καὶ σκευῶν οἰκιακῆς καὶ γεωργικῆς χρήσεως εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐκθεσιν τῆς Θεσσαλονίκης διαφόρων περιόδων κατὰ τὰς πανελληνίους συγκεντρώσεις τῶν Μορφωτικῶν Ὁμάδων Ἀγροτικῆς Νεολαίας, διότι διεκρίθησαν εἰς τὰς πρακτικὰς ἐξετάσεις μαθημάτων Οἰκιακῆς Οἰκονομίας. Εἰς τὰς ἐξετάσεις ταύτας τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης αὗται ἔλαβον μέρος ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Ν. Καρδίτσης κατόπιν προκρίσεως μεταξὺ τῶν μελῶν ὄλων τῶν Μορφωτικῶν Ὁμάδων Ἀγροτικῆς Νεολαίας τοῦ Νομοῦ.

Ἐπίσης πολλὰ ἄλλα μέλη, ὡς ὁ Κωνσταντῖνος Ρ. Λάσδας, ὁ Χρῆστος Β. Σδροβίας κ.ἄ., ἔλαβον διαφόρους ἐπαίνους.

Δ ι ἄ λ υ σ ι ς

Ὁ Μορφωτικὸς Σύλλογος Ἀγροτοπαίδων Καναλίων διελύθη τὸ ἔτος 1974 κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Νομαρχίας Καρδίτσης, ἡ ὁποία διέλυσεν διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως (ἀριθ. πρωτ. Γ)9056)29 - 8 - 1974) ἅπαντας τοὺς Μορφωτικοὺς Συλλόγους Ἀγροτικῆς Νεολαίας τοῦ Νομοῦ.

Οὕτω σήμερον μερίμνη τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης συνεχίζονται μόνον τὰ μαθήματα Οἰκιακῆς Οἰκονομίας διὰ τὰς ἀγροτονεάνιδας. Λειτουργεῖ δηλαδὴ ἡ λεγομένη Ἐξωσχολικὴ Ὁμάς Ἀγροτικῆς Νεολαίας (Ε.Ο.Α.Ν.).

Ἐπεύθυνος τῆς Ὁμάδος ταύτης τοῦ χωριοῦ μας ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σήμερον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1966 ἡ Εὐθαλία Περγαντῆ - Ἀποστολοπούλου, ὑπάλληλος τῆς Ἀγροτικῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας Ν. Καρδίτσης.

13. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΟΡΤΟΕΚΦΟΡΤΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΟΤΕΧΝΙΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ (1959-1972)

Ἰδρυσις - ἀναγνώρισις

Ἀνύποπτοι ἴσως οἱ ἀπλοὶ γεωργοὶ τῶν Καναλιῶν συνεισφέρουν τὴν βοήθειάν των διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ συνόλου, ὅταν μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἐκτελοῦν ἐπισημῶς καθήκοντα φορτοεκφορτωτῶν τῶν διαφόρων προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν οὕτω ἓν ἐπὶ πλεόν εισόδημα διὰ τὰς οἰκογενείας των.

Οἱ συμπαθέστατοι οὗτοι ἐργάται, διὰ νὰ ὀργανώσουν καλύτερον τὴν ἐργασίαν των, ἱδρυσαν τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1959 τὸν Σύλλογον Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν ἔχοντα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Συλλόγου τούτου ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 34)4 - 2 - 1959 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σ κ ο π ὶ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ μελέτη, ἡ προστασία, ἡ ὑποστήριξις καὶ ἡ προαγωγή τῶν οικονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἡ ἀλληλοβοήθεια αὐτῶν καὶ ἡ φροντίς διὰ τὴν ἐξύψωσιν καὶ κατοχύρωσιν τοῦ παρὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀσκουμένου ἐπαγγέλματος».

Προσωρινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Εὐριπίδης Α. Ἀναστασίου
Βασίλειος Ν. Θέος
Παναγιώτης Θ. Λανός
Βασίλειος Χ. Μήτσιου
Χρῖστος Α. Μιχάλης
Γεώργιος Χ. Πέλλης
Βάτιος Ν. Πέτρος

Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν

Βασίλειος Χ. Μήτσιου Ἀπὸ 1. 3.1959
Βασίλειος Ν. Θέος (Διορισμὸς) » 1. 7.1967

Ταμίαι τοῦ Συλλόγου Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν

Γεώργιος Χ. Πέλλης
Σωτήριος Α. Καραλής

Ἄπο 1. 3. 1959
» — . — . —

Ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν εἰς τὸ Ἐργατικόν Κέντρον Καρδίτσης

Κωνσταντῖνος Β. Κωτούλας
Γεώργιος Χ. Πέλλης

Ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν εἰς τὴν Ὁμοσπονδίαν Φορτοεκφορτωτῶν Ἑλλάδος

Παναγιώτης Θ. Λαγός

Οὗτος τὸ ἔτος 1962 ἔλαβε μέρος εἰς τὸ τριήμερον συνέδριον τῆς Ὁμοσπονδίας Φορτοεκφορτωτῶν Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Ἀ ξ ι ὀ λ ο γ α ἔ ρ γ α

Ὁ Σύλλογος Φορτοεκφορτωτῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐμμίσθων βεβαίως ὑπηρεσιῶν προσέφερε δωρεὰν τσιμέντο εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τοῦ χωριοῦ, διὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ νέου διδακτηρίου ἔναντι τοῦ παλαιοῦ τοιοῦτου.

Δ ι ἄ λ υ σ ι ς

Ὁ Σύλλογος Φορτοεκφορτωτῶν καὶ Ἐργατοτεχνιτῶν Καναλιῶν διελύθη τὸ ἔτος 1972 διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 685)15 - 12 - 1972 ἀποφάσεως τοῦ πολυμελοῦς δικαστηρίου τῶν ἐν Καρδίτση Πρωτοδικῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι:

«Περιοήλθεν εἰς μακρὰν ἀδράνειαν καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968, καὶ Ἀποβαίνει ἀδύνατος ἢ ἀνάδειξις διοικήσεως λόγῳ μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του εἰς ἓνα».

Τὸ ἔτος 1975 ὁ Σύλλογος οὗτος ἐπανιδρύθη ὑπὸ ἄλλην μορφήν. (Ἴδὲ κατωτέρω).

14. ΤΟ 1ΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΚΟΠΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

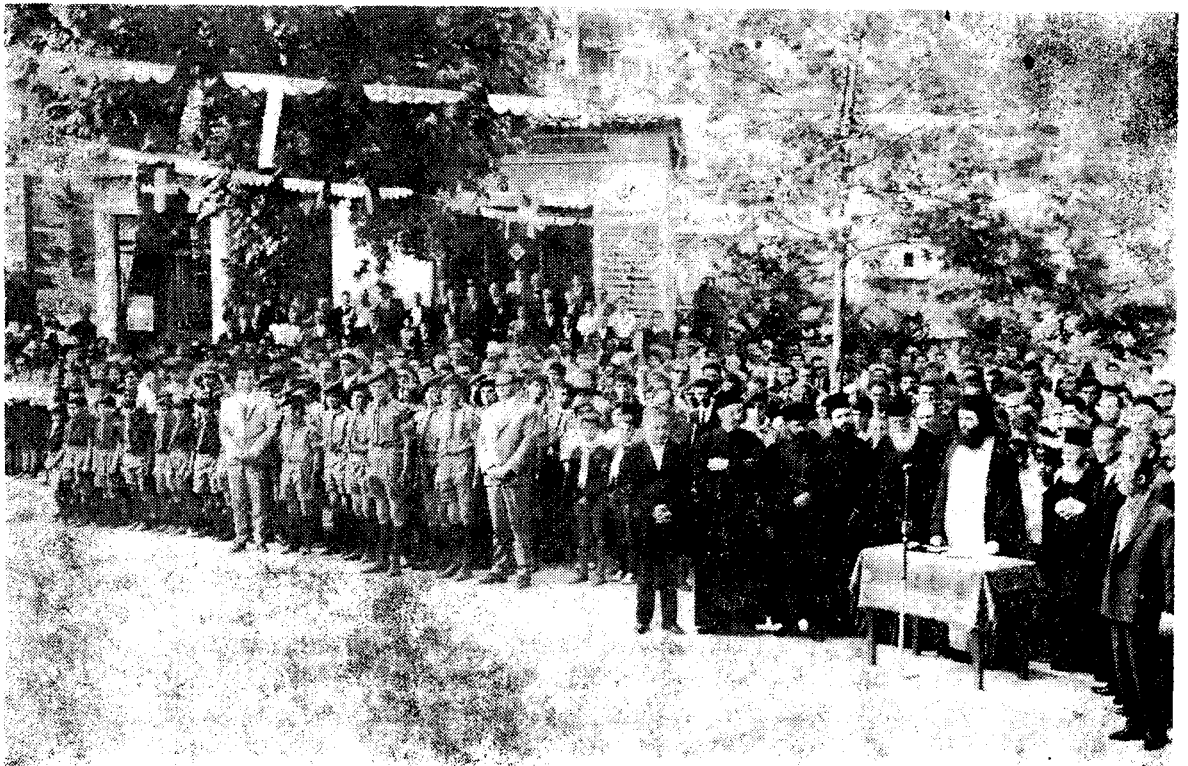
Ίδρυσις

Μεταξὺ τῶν ἄλλων σπουδαίων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἔγιναν κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθανασίου Β. Ντενίση, ἀντιστρατήγου, ὅταν οὗτος ἦτο Διοικητὴς τῆς 1ης Στρατιάς, εἶναι ἡ ἴδρυσις καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ 1ου Συστήματος Προσκόπων εἰς τὸ χωριὸν μας.

Τὸ 1ον Σύστημα Προσκόπων Καναλιῶν ἰδρύθη τὸ ἔτος 1968. Ἔχει ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν Τόπικὴν Ἐφορείαν Προσκόπων Φαναρίου Καρδίτσης.

Παράδοσις καὶ παραλαβὴ τῆς Προσκοπικῆς Σημαίας

Ἡ παράδοσις τῆς Προσκοπικῆς Σημαίας καὶ εἴκοσι πλήρων προ-

Ἐπίσημο καὶ πανηγυρικὸν χαρακτήρα πῆρε ἡ τελετὴ τῆς παραδόσεως τῆς προσκοπικῆς σημαίας στὰ Κανάλια τὸ 1968.

σκοπικῶν στολῶν, δωρεάν, εἰς τὸ Σύστημα ἐγένετο τὸ ἔτος 1968. Πρὸς τοῦτο ὠργανώθη ἐπίσημος, πανηγυρικὴ τελετὴ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ.

Τὴν Προσκοπικὴν Σημαιάν παρέδωκεν ὁ Ἀθανάσιος Β. Ντενίσης εἰς τὸν πρῶτον ἀρχηγὸν τοῦ Συστήματος Προσκόπων Καναλίων Ἰωάννην Η. Παπανικολάου, διδάσκαλον, ὅστις ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ τυγχάνη ἀρχηγὸς αὐτοῦ.

Παραλλήλως ἐτελέσθησαν καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ γυμναστηρίου, τῆς περιφερειακῆς ὁδοῦ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ Φανάριον, ἔργα τὰ ὁποῖα ἐγέναν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν.

Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρέστησαν πλὴν τοῦ ἀνωτέρω στρατηγοῦ συνοδευομένου ὑπὸ κλιμακίου ἀξιωματικῶν, αἱ πολιτικαί, στρατιωτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως Καρδίτσης, τῶν πέριξ χωρίων καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κοινότητος Καναλίων.

Ἀ ξ ι ὀ λ ο γ α ἔ ρ γ α

Ἐπὶ ὀκτῶ ἤδη ἔτη ἐνθουσιώδης εἶναι ἡ συμμετοχὴ καὶ ἐντυπωσιακὴ ἢ παρουσία τοῦ 1ου Συστήματος Προσκόπων Καναλίων εἰς ὅλας τὰς ἐθνικὰς καὶ ἐκπολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ χωριοῦ. Ἐπὶ πλέον ἐπραγματοποιήθησαν πολλαὶ μορφωτικαὶ ἐκδρομαὶ καὶ πολλὰ μέλη του κατ' ἐπανάληψιν ἔλαβον μέρος εἰς προσκοπικὰς κατασκηνώσεις.

15. Η ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Ἰ δ ρ υ σ ι ς - ἀ ν α γ ν ὴ ρ ι σ ι ς

Ἡ ἐπιτυχὴς λειτουργία τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1914 ἰδρυθείσης Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλίων ἐπὶ 53 συνεχῆ ἔτη καί, κυρίως, αἱ πολῦτιμοι ὑπηρεσίαι τὰς ὁποίας προσέφερον αὕτη εἰς τὸ χωριὸν μέχρι τοῦ ἔτους 1967, κατὰ τὸ ὁποῖον διελύθη αὐτοδικαίως, ἤσκησαν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων.

Κατόπιν τούτου μετὰ παρέλευσιν ὀκτῶ ἐτῶν ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς ὡς ἄνω ἀδελφότητος οἱ Καναλιῶται ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐπανεσύστησαν.

Ἡ νεοσυσταθεῖσα Κτηματικὴ Ἀδελφότης Καναλίων ἰδρύθη τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1975 ἔχουσα ὡς ἔδραν τὰ Κανάλια. Αὕτη φέρει ἐπακριβῶς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς διαλυθείσης ἀδελφότητος, πλὴν ὁμως τυπικῶς εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μετὰ τῆς παλαιᾶς.

Τὰ ἰδρυτικά της μέλη ἦσαν 81.

Ἡ ἀναγνώρισις ταύτης ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 32)17 - 2 - 1975 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Καρδίτσας.

Σ κ ο π ὸ ς

Συμφώνως πρὸς τὸ ἐγκεκριμένον Καταστατικὸν τῆς Κτηματικῆς Ἀδελφότητος Καναλιῶν σκοπὸς ταύτης εἶναι: «Ἡ προστασία, προαγωγὴ καὶ βελτίωσις τῆς παραγωγῆς τῶν κτημάτων ὡς καὶ ἡ φροντισμένη προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς κωμοπόλεως καὶ τῶν ταύτη ἀνηκόντων».

Προσφωνιὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον

Γεώργιος Π. Γεωργούλας

Δημήτριος Ε. Γηράσης

Μενέλαος Γ. Θέος

Ἀπόστολος Δ. Μαυράκης

Γεώργιος Α. Ρίζος

Ἐκλογὴ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

Αἱ ἀρχαιρεσίαι διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου διοικητικοῦ συμβουλίου δὲν διεξήχθησαν εἰσέτι.

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΚΤΟΣ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΔΙΑΒΙΟΥΝΤΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

1. Ο ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΤΕΩΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

Ἰδρυσις

Ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἐκπολιτιστικούς Συλλόγους, τοὺς ὁποίους κατὰ καιροὺς ἴδρυσαν οἱ Καναλιῶται εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ὁ Ἐκπολιτιστικὸς Σύλλογος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς τέως Δι-

οικήσεως Πρωτεύουσας Καναλιωτών Ν. Καρδίτσης, ό όποίος είναι γνω-
στός ώς «Σύλλογος τών έν 'Αθήναις Καναλιωτών».¹

Ό Σύλλογος ούτος είχε —και έχει— ώς μέλη του τά περισσότερα
έκ τών πλέον έκλεκτών τέκνων τών Καναλιών, τά όποία διαβιούν εις τήν
πρωτεύουσαν τής πατρίδος μας και διαπρέπουν εις όλα τά κοινωνικά έ-
παγγέλματα, πολλά δέ μέλη έξ αύτών κατέχουν σημαντικάς θέσεις και
εύρίσκονται από άπόψεως πνευματικής μορφώσεως, οικονομικής κατα-
στάσεως και κοινωνικής θέσεως άριστα άποκατεστημένα. Τό ίδρυτικόν
του Έκπολιτιστικού Συλλόγου τών έν τή περιοχή τής τέως Διοικήσεως
Πρωτεύουσας Καναλιωτών Ν. Καρδίτσης συνετάγη τόν 'Ιανουάριον
του έτους 1965.

Προσωρινόν Διοικητικόν Συμβούλιον

Η πρώτη συγκέντρωσις τών συγχωριανών, οί όποιοι έμειναν εις
τάς 'Αθήνας, έπραγματοποιήθη εις τό πολυτελές κέντρον «ΔΡΟΣΙΑ»
του συγχωριανού 'Αποστόλου Ι. Λιασκοβίτου εις τό Γαλάτσι, ό όποίος ό-
λως εύγενώς τό παρεχώρησε πρòς τόν σκοπόν τουτόν. Κατ' αύτήν έξελέ-
γησαν τά μέλη του προσωρινού διοικητικού συμβουλίου του Συλλόγου, η-
σαν δέ ταύτα τά έξής:

'Απόστολος Ι. Λιασκοβίτης, κτηματίας, Πρόεδρος
Εύάγγελος Κ. Μπρακατσούλας, ηλεκτρονικός, Γενικός Γραμματεύς
Γεώργιος Κ. Θεός, πολ. ύπομηχανικός
Εύάγγελος Δ. Παπαγεωργίου, έπιθεωρητής Σωματικής 'Αγωγής
Κλέαρχος Α. Ζοΰμπος, υπάλληλος Ο.Τ.Ε.

Πρώτον Διοικητικόν Συμβούλιον

Μετά τήν έγκρισιν του Καταστατικού ή πρώτη τακτική γενική συνέ-
λευσις τών μελών του Συλλόγου έπραγματοποιήθη εις τό κέντρον «ΔΡΟ-
ΣΙΑ», τήν 14ην Νοεμβρίου 1965. Ός πρόεδρος τής συνελεύσεως έξελέ-
γη ό Βασίλειος Σ. Παπαγεωργίου, καθηγητής. Κατ' αύτήν έξελέγησαν
τά μέλη του πρώτου τακτικού διοικητικού συμβουλίου και τής πρώτης έξ-

1. Περί του Συλλόγου τούτου τά περισσότερα στοιχεία, τά όποία παραθέτομεν, ελά-
βομεν έκ τινος σημειώματος, τό όποιον έγράφη ειδικώς πρòς τόν σκοπόν τουτόν τήν
26ην 'Ιανουαρίου 1975 και φέρει τās ύπογραφάς τών έξής μελών του διοικητικού
συμβουλίου του Συλλόγου τών έν 'Αθήναις Καναλιωτών: Εύάγγελου Δ. Παπαγεωρ-
γίου, Προέδρου, 'Αθανασίου Κ. Μπρακατσούλα, 'Αντιπροέδρου και Βασιλείου Θ. Πά-
σχου, Γενικού Γραμματέως. Τουτό άπεστάλη πρòς τήν διοίκησιν του Συλλόγου τών
έν Βόλφ Καναλιωτών κατόπιν σχετικής παρακλήσεως.

ελεγκτικής επιτροπής. Τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου συνεκροτήθησαν εἰς σῶμα ὡς ἑξῆς:

Εὐάγγελος Δ. Παπαγεωργίου, ἐπιθεωρητὴς Σωμ. Ἀγωγῆς, Πρόεδρος
Βασίλειος Δ. Χάϊδος, ὑποστράτηγος ἐ.ἀ., Ἀντιπρόεδρος
Λάμπρος Κ. Σδρόλιας, δ)ντὴς Ὑπουργείου Κοιν. Ὑπηρεσιῶν, Γενικὸς
Γραμματεὺς

Γεώργιος Κ. Θέος, πολ. ὑπομηχανικὸς, Σύμβουλος
Γεώργιος Θ. Ζοῦμπος, ἔμπορος, Σύμβουλος
Δημήτριος Χ. Λιάκος, ὀδοντίατρος, Σύμβουλος
Λάμπρος Θ. Λιασκοβίτης, τυπογράφος, Σύμβουλος

Πρώτη Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Δημήτριος Γ. Καπνουτζῆς, ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος
Ἰωάννης Β. Λιασκοβίτης, ὑπάλληλος Ταμείου Παρακαταθηκῶν
Βασίλειος Σ. Παπαγεωργίου, καθηγητὴς

Μέλη

Ἐκ τῶν Καναλιωτῶν οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι ἐγγεγραμμένοι ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου 250. Ἐξ αὐτῶν τὰ πλέον τακτικὰ καὶ δραστήρια μέλη εἶναι περίπου 80.

Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ ἀρωγὰ μέλη, Καναλιῶται οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, Λάρισαν καὶ ἄλλα μέρη.

Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου - αἴθουσα συνελεύσεων

Ὁ Σύλλογος ἐστεγάσθη κατὰ καιροῦς ὡς φιλοξενούμενος εἰς τὰ γραφεῖα τῶν συγχωριανῶν: Ἄρη Γ. Θεοῦ, πολιτικοῦ μηχανικοῦ (Σολωμοῦ 48) καὶ Ἀθανασίου Κ. Μπρακατσούλα, πολιτικοῦ μηχανικοῦ - Ἀλεξάνδρου Γ. Σακελλαρίου, γεωπόνου (Σεμιτέλου 2).

Τὸ 1971 - 72 ἐνοικίασε ἰδικὸν τοῦ γραφεῖον (Σωκράτους 48).

Τὰς γενικὰς συνελεύσεις ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸ κέντρον «ΔΡΟΣΙΑ» Γαλατσίου, εἰς τὸ καφενεῖον «Θεσσαλικόν», εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς «Ἐνώσεως Ἐφημεριδοπωλῶν Ἀθηνῶν» καὶ εἰς τὴν ταβέρναν «Τὰ ὠραῖα Κανάλια» τοῦ συγχωριανοῦ Κωνσταντίνου Π. Σδρόλια.

Τὰς περισσοτέρας συνεσιάζσεις του καὶ χοροὺς ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΠΕΡΓΗ» Κηφισιάς, ἐπιχείρησιν τοῦ συγχωριανοῦ Ἀθανασίου Β. Λιασκοβίτου.

Ἐπίτιμοι Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν

Ἀπόστολος Ι. Λιασκοβίτης, κτηματίας

Τοῦτον ἀνεκέρηξε παμψηφεί ὡς ἐπίτιμον Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου ἡ πρώτη Γενική Συνέλευσις διὰ τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν Σύλλογον καὶ τὰς εὐεργεσίας του εἰς τὸ χωριό μας Κανάλια.

Ἀθανάσιος Β. Ντενίσης, ἀντιστράτηγος, διοικητὴς 1ης Στρατιάς

Τοῦτον ἀνεκέρηξεν ὡς ἐπίτιμον Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου ἡ Γενική Συνέλευσις τῆς 24ης Νοεμβρίου 1968 διὰ τὴν ἀμέριστον συνδρομὴν του εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Συλλόγου καὶ τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν γενέτειράν του.

Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)

Ἀπόστολος Ι. Λιασκοβίτης, κτηματίας

Ἀπὸ — — 1965

Εὐάγγελος Δ. Παπαγεωργίου, ἐπιθεωρητὴς

Σωματικῆς Ἀγωγῆς

» 14.11.1965

Ἀντιπρόεδροι τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)

Βασίλειος Δ. Χάϊδος, ὑποστράτηγος ἐ.ἀ.

Θεοδόσιος Π. Θέος, γυμνασιάρχης

Γεώργιος Α. Κωτούλας, διδάσκαλος

Ἀθανάσιος Κ. Μπρακατσούλας, πολ. μηχανικὸς

Κωνσταντῖνος Α. Γαλανάκης, βιομήχανος

Δημήτριος Ν. Γιαννακός, μηχανικὸς Ε. Ναυτικοῦ

Γενικοὶ Γραμματεῖς τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)

Εὐάγγελος Κ. Μπρακατσούλας, ἠλεκτρονικὸς

Λάμπρος Κ. Σδρόλιας, δ)ντὴς Ὑπουργείου Κοιν. Ὑπηρεσιῶν

Βασίλειος Θ. Πάσχος, τελωνειακὸς ὑπάλληλος

Βάϊος Κ. Γαλανάκης, ὑπάλληλος .Ι.Κ.Α.

Ταμίαι τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)

Γεώργιος Κ. Θέος, πολ. ὑπομηχανικὸς

Ἀπόστολος Γ. Σπανός, ὑπάλληλος Δημοσίου Ταμείου
Περικλῆς Δ. Παπανικολάου, ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος
Μιχαήλ Α. Γαλανάκης, δημόσιος ὑπάλληλος
Εὐάγγελος Ζ. Ζήσης, ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος
Ἐκάθη Ν. Μαυράκη, σχεδιάστρια δημ. ἔργων

**Μέλη τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τοῦ Συλλόγου
τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)**

Κλέαρχος Α. Ζοῦμπος, ὑπάλληλος Ο.Τ.Ε.
Δημήτριος Χ. Λιάκος, ὀδοντίατρος
Γεώργιος Θ. Ζοῦμπος, ἔμπορος
Λάμπρος Θ. Λιασκοβίτης, τυπογράφος
Θωμᾶς Α. Βαϊνάς, ἰατρός
Παῦλος Ν. Σδρόλιας, ὑπάλληλος Ι.Κ.Α.
Χαρίκλεια Γ. Λαπούση, ράπτρια (ἀτελιέ)
Ἀπόστολος Σ. Παπαποστόλου, ἀστυφύλαξ
Χρῖστος Δ. Λιάκος, χημικὸς
Κωνσταντῖνος Αἰμ. Πιστρίκας, πολ. μηχανικὸς

**Μέλη τῶν Ἐξελεγκτικῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου
τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (1965 - 1976)**

Βασίλειος Σ. Παπαγεωργίου, καθηγητῆς
Ἰωάννης Β. Λιασκοβίτης, ὑπάλληλος Ταμείου Παρακαταθηκῶν
Δημήτριος Γ. Καπνουτζῆς, ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος
Εὐκλείδης Χ. Χάϊδος, διευθυντῆς Τραπεζῆς
Νικόλαος Δ. Στασινός, βιοτέχνης
Γεώργιος Κ. Θεός, πολ. ὑπομηχανικὸς
Μιχαήλ Α. Γαλανάκης, δημόσιος ὑπάλληλος
Ἀθανάσιος Κ. Μπρακατσούλας, πολ. μηχανικὸς

**Τὸ σημερινὸν Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου
τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (Ἀπὸ 8 - 2 - 1976)**

Εὐάγγελος Δ. Παπαγεωργίου, ἐπιθεωρητῆς Σωμ. Ἀγωγῆς, Πρόεδρος
Δημήτριος Ν. Γιαννακός, μηχανικὸς Ε. Ναυτικοῦ, Ἀντιπρόεδρος
Βάιος Κ. Γαλανάκης, ὑπάλληλος Ι.Κ.Α., Γενικὸς Γραμματεὺς
Ἐκάθη Ν. Μαυράκη, σχεδιάστρια Δημοσίων Ἔργων, Ταμίας
Χρῖστος Δ. Λιάκος, χημικὸς, Σύμβουλος
Κωνσταντῖνος Αἰμ. Πιστρίκας, πολ. μηχανικὸς, Σύμβουλος
Παῦλος Ν. Σδρόλιας, ὑπάλληλος Ι.Κ.Α., Σύμβουλος

Ἡ σημερινὴ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συλλόγου
τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν (Ἀπὸ 8 - 2 - 1976)

Ἰωάννης Β. Λιασκοβίτης, ὑπάλληλος Ταμείου Παρακαταθηκῶν
Ἀθανάσιος Κ. Μπρακατσούλας, πολ. μηχανικὸς
Νικόλαος Δ. Στασινός, βιοτέχνης

Ἀ ξ ι ὀ λ ο γ α ἔ ρ γ α

Ψυχαγωγικαὶ ἐκδηλώσεις

Ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του ὁ Ἐμπολιτιστικὸς Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν σχεδὸν κάθε ἔτος πραγματοποιεῖ τὴν ἀποκριάτικην συν-εστίασίν του, μετὰ χοροῦ καὶ λαχειοφόρου ἀγορᾶς, γιὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μελῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Συλλόγου καὶ κυρίως διὰ τὴν διατήρησιν τῆς φιλίας καὶ τῆς γνωριμίας τῶν νέων βλαστῶν τῶν συγχωριανῶν μας. Προσκαλεῖ καὶ τὸ πατροπαράδοτον κλαρίνο καὶ βιολιά —τὰ ὄργανα— ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ τὴν Καρδίτσα καὶ τὰ μέλη του διασκεδάζουν Καναλιώτικα.

Ἐκδρομαὶ

Διὰ τὴν σύνδεσιν τῶν συγχωριανῶν μας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεών των ἐπραγματοποίησε κατὰ καιροὺς ἐκδρομὰς με πούλμαν εἰς τὰ Κανάλια καὶ τὴν Δυτικὴν Θεσσαλίαν, εἰς τὰς Μνηκίνας, Ναύπλιον, Κεφαλάρι κ.λ.π.

Ἐξωραϊστικὰ ἔργα εἰς τὰ Κανάλια

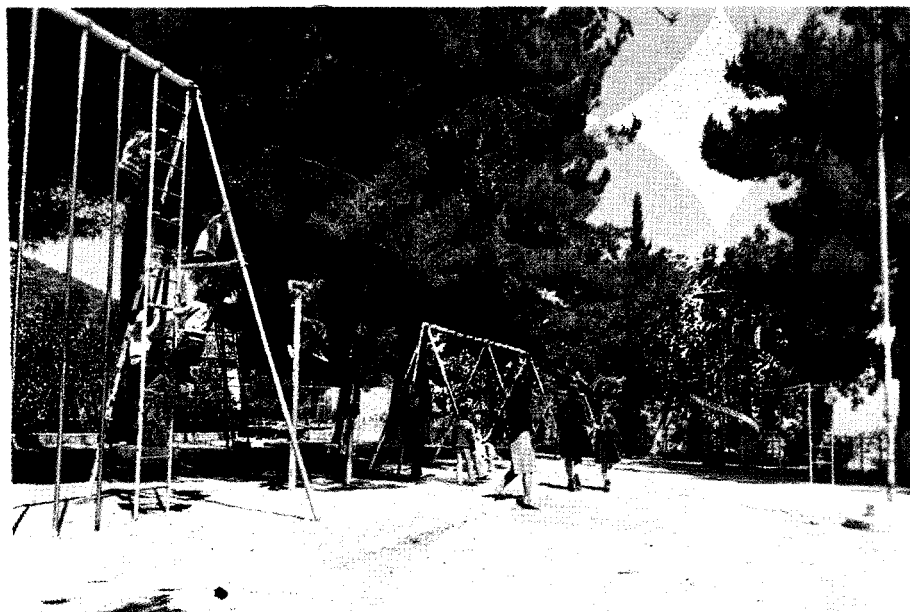
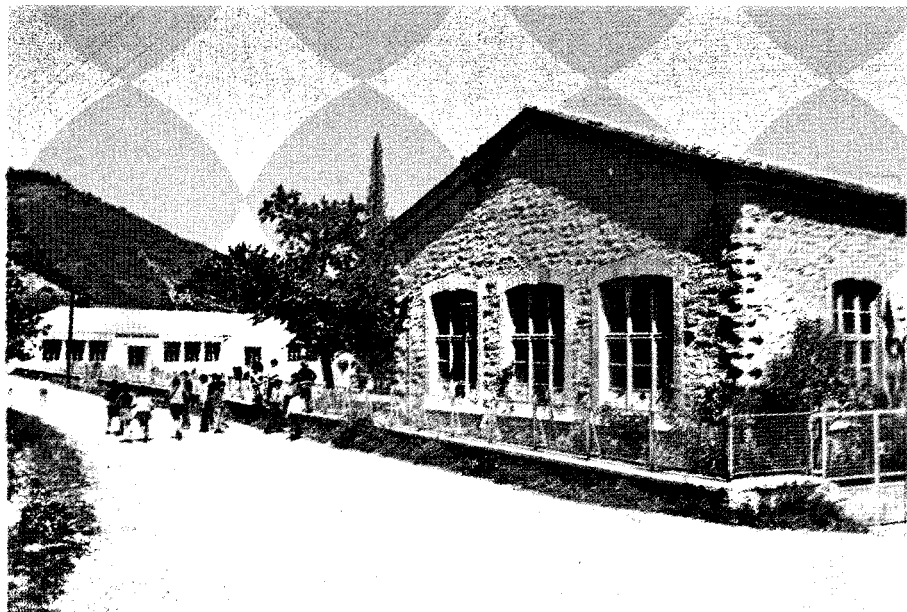
Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ Κανάλια εἶναι ἡ δημιουργία κατὰ τὸ ἔτος 1967 τῆς καλυτέρας σχεδὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν Παιδικῆς Χαρᾶς, εἰς τὸ ὠραῖον γήπεδον μετὰ τὰ σκιερὰ δένδρα κάτω ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

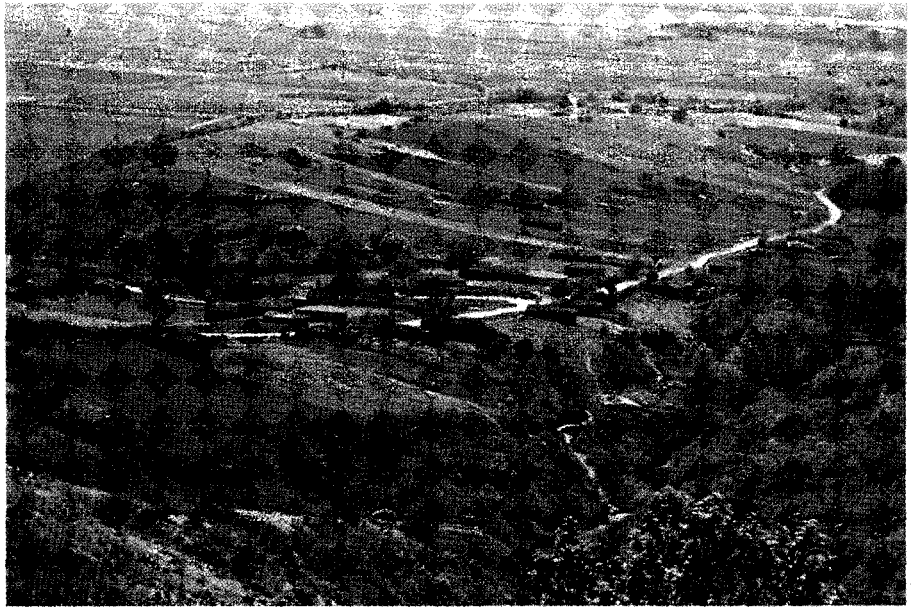
Ἐγένετο περίφραξις διὰ σιδηροῦ κίγκλιδώματος καὶ εἴσοδος σιδηρᾶ καὶ ὁ τόπος διεμορφώθη καὶ ἐκαλλωπίσθη, ὥστε νὰ ἀποτελεῖ μίαν ὄασιν χαρᾶς καὶ ξενοιασιᾶς, ὅχι μόνον διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ τῶν Καναλιωτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἐπισκέπτας.

Διαθέτει παγκάκια καὶ παρτέρια λουλουδιῶν μετὰ πολύχρωμα ἄνθη καὶ ἄλλα θαμινώδη καλλωπιστικὰ φυτὰ, τὰ ὅποια ἔστειλε ὁ Σύλλογος καὶ ἀρκετὰ ὄργανα, παιγνίδια καὶ μέσα ψυχαγωγίας, ἀπασχολήσεως καὶ ἀθλήσεως τῶν παιδιῶν, ὅπως σαλίγγαρο, μῦλο, κυματοειδῆ τσουλήθρα, αἰῶρες, τραμπάλλες, μονόζυγο, δίζυγο κ.λ.π.

1 Ἀντικριστὰ τὰ δύο διδακτήρια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου: τὸ παλιό, τοῦ Συγγροῦ, καί τὸ νεότευκτο. Ἐδῶ δίνοννε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ καί λάμπουνε τόσες μικρές χαρές κι ἐλπίδες .

2 Τὸ καύχημα τοῦ Συλλόγου τῶν Κιναλιωτῶν τῆς Ἀθήνας: ἡ Παιδικὴ Χαρά

1

2

1 Κατσιούργια: Ἡ χιλι-
περπατημένη στράτα δίπλα
στήν κεληδοῦσα ρεματιά.

2 Τὸ πότισμα καὶ τὸ βοτά-
νισμα τῶν οὐτζιακιῶν (κα-
πνοσπορείων).

Δεύτερον σημαντικὸν ἔργον εἶναι ἡ συνδρομὴ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Καναλιῶν Ἀποστόλου Ι. Λιασκοβίτου καὶ τῆς Κοινοτικῆς Βιβλιοθήκης, ἡ ὁποία ἐστεγάσθη εἰς αὐτό.

Ὁ Σύλλογος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συμπαράστασιν κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου, προσέφερε πέντε μεταλλικὰς βιβλιοθήκας μετὰ κρυσταλλίνων προθηκῶν, ἑκατὸν καθίσματα καὶ τετρακόσια περὶ-που βιβλία, τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσεν εἰς ἐξόρησίν του ἀπὸ συγχωριανοὺς καὶ φίλους τῶν Καναλιωτῶν.

Ἐδειξε μεγάλον ἐνδιαφέρον διὰ θέματα ἐκπολιτισμοῦ καὶ ἐξωραϊσμοῦ τοῦ χωριοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας του, ὅπως διὰ τὴν δειροφυτεύσιν καὶ ἀναδάσωσιν, τὴν ὑδρευσιν ὄλων τῶν οἰκιῶν καὶ γενικῶς τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Προέβη εἰς σχετικὰ διαβήματα εἰς τὰ διάφορα ὑπουργεῖα, ἔστειλε περίπου εἴκοσι χιλιάδας δειροθύλλια καὶ ἰδίως ἀμυγδαλέας καὶ πεῦκα, ἀνέλαβε τὰ ἔξοδα τῆς προσθήκης τῆς περιφράξεως τοῦ Σχολείου, ἐπεσκεύασε τὴν καμπάνα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἠγόρασε βραστήρα κωνσερβοποιήσεως διὰ τὸ τμήμα τῶν ἀγροτονεανίδων τοῦ Μικτοῦ Μορφωτικοῦ Συλλόγου Ἀγροτικῆς Νεολαίας Καναλιῶν, χορηγοποικὴν μηχανὴν διὰ τοὺς δημοσίους κήπους, ἀθλητικὰ εἶδη διὰ τὸν Ποδοσφαιρικὸν Ὅμιλον Καναλιῶν καὶ ἐνίσχυσε διὰ χρημάτων τὰ ταμεία τῶν Ἱερῶν Ναῶν τοῦ χωριοῦ.

Ἐπίσης ἐνίσχυσε τὰ «Καθαίσκάκεια» Καρδίτσης καὶ σεισμοπλήκτους ἄλλων περιοχῶν τῆς πατρίδος μας.

Τέλος συμπαρεστάθη ἠθικῶς εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀνα χειρας βιβλίου, τὴν ὁποῖαν ἐνίσχυσε καὶ οικονομικῶς διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 5000 δραχμῶν.

2. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

(Χ ρ ο ν ι κ ὸ ν)

Ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου

Διάχυτος ἦτο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταξὺ πολλῶν Καναλιωτῶν τοῦ Βόλου, καὶ ἰδίᾳ ἐκπαιδευτικῶν, ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ τούτου Συλλόγου, καθ' ὅσον εἰς τὸν Ν. Μαγνησίας διαβιοῦν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν οἰκογενείας ἐκ Καναλιῶν Καρδίτσης.

Ἡ ὑλοποίησις ὁμῶς τῆς ἰδέας ταύτης ἤρχισε περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, τοῦ ἔτους 1974, ὅταν εἰς μίαν σχετικὴν συζήτησιν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ» μεταξὺ τῶν:

Γεωργίου Α. Γιωτοπούλου, καθηγητοῦ
Κωνσταντίνου Δ. Μαυρομμάτη, καθηγητοῦ
Νικολάου Ἡ. Ντρέγκα, διδασκάλου, καὶ
Γεωργίου Β. Πυργιώτου, ξενοδόχου

ἀπεφασίσθη νὰ ἀναληφθῆ σύντονος ἢ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Οἱ τέσσαρες οὗτοι συνεργαζόμενοι στενῶς ἀνεκοίνωσαν καὶ συνεζήτησαν τὸ θέμα καὶ μετ' ἄλλους φίλους καὶ γνωστούς των συγχωριανούς διαμένοντας εἰς τὸν Βόλον, παρὰ τῶν ὁποίων εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εὔρον πρόθυμον ἀνταπόκρισιν καὶ θερμὴν συμπαράστασιν.

Ὁ συγχωριανὸς μάλιστα Γεώργιος Β. Πυργιώτης, ξενοδόχος, ἔθεσε προσφερόμενος εὐγενῶς, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, εἰς τὴν διάθεσίν των τὸ ἐν Βόλῳ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου (Δημητριάδος) 135 Ξενοδοχεῖον τοῦ «ΑΡΓΩ», διὰ τὰς συγκεντρώσεις τῶν Καναλιωτῶν καὶ τὴν στέγασιν ἐν αὐτῷ τοῦ Γραφείου τοῦ ἰδρυθησομένου Συλλόγου.

Ἡ πρώτη συγκέντρωσις τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν

Ἐξασφαλισθείσης παρὰ τῆς διοικήσεως Χωροφυλακῆς Μαγνησίας τῆς ὑπ' ἀριθ. Δ.Υ.8 - 4 - 1974 ἐγγράφου ἀδείας συγκεντρώσεως, ἐγένετο κατόπιν σχετικῆς εἰδοποιήσεως τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ἀπριλίου 1974 εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Ξενοδοχείου «ΑΡΓΩ» ἡ πρώτη συγκέντρωσις τῶν ἐν Βόλῳ διαμενόντων Καναλιωτῶν.

Σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεως ταύτης ἦτο ἡ ἐπίσημος συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἰδρύσεως Συλλόγου καὶ ἡ λήψις σχετικῆς ἀποφάσεως.

Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην παρέστησαν τριάκοντα Καναλιῶται.

Κατ' αὐτὴν διεξήχθη μεταξὺ αὐτῶν ἐνθουσιώδης συζήτησις εἰς ἀτιμόσφαιραν πλήρους ἐγκαρδιότητος ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος καὶ ὁμοφώνως ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις τῆς ἰδρύσεως Συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σύλλογος τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν Καρδίτσης».

Ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ συνετάγη τὸ σχετικὸν πρακτικὸν ἰδρυτικὸν τοῦ Συλλόγου, τὸ ὁποῖον καὶ ὑπεγράφη παρὰ πάντων τῶν παρευρεθέντων.

Οὗτοι ἀποτελοῦν τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ εἶναι κατὰ σειρὰν ὑπογραφῆς τοῦ ἰδρυτικοῦ οἱ ἑξῆς:

Ίδρυτικά μέλη τοῦ Συλλόγου

Κωνσταντῖνος Δημ. Μαυρομαμάτης	καθηγητῆς
Νικόλαος Ἡρ. Ντρέγκας	διδάσκαλος
Γεώργιος Βασ. Πυργιώτης	ξενοδόχος
Γεώργιος Ἄλεξ. Γιωτόπουλος	καθηγητῆς
Λάμπρος Σερ. Παπαποστόλου	καθηγητῆς
Ἰωάννης Διομ. Κολοθός	καθηγητῆς
Κωνσταντῖνος Δημ. Κατέρης	ὑπάλληλος Ο.Σ.Ε.
Νεοκλῆς Δημ. Ξούρης	ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος
Κλέαρχος Ἄγαμ. Ζοῦμπος	ὑπάλληλος Ο.Τ.Ε.
Ἄλέξανδρος Σερ. Παπαποστόλου	τυπογράφος
Χρῖστος Νικ. Σδρόλιας	ὑπάλληλος Υ.Ε.Β.
Χρῖστος Κων. Γαλάνης	ἐμπειροτέχνης ἐργολάβος
Ἄριστείδης Ἄλεξ. Χριστοδοῦλου	ὑπάλληλος Υ.Ε.Β.
Γεώργιος Θεμ. Κωνσταντάρας	ιδιωτ. ὑπάλληλος
Ἀπόστολος Βασ. Κωστούλας	λογιστῆς Κ.Τ.Ε.Λ.
Κωνσταντῖνος Ἰωάν. Ἀλεξόπουλος	ιδιωτικὸς ὑπάλληλος
Νικόλαος Ἰωάν. Σδρόλιας	σερβιτόρος
Γεώργιος Λάμπρ. Πρίντζιος	ιδιωτ. ὑπάλληλος
Γεώργιος Ἀπ. Κυρίτσης	διδάσκαλος
Θουκυδίδης Βαῖου Σδρόλιας	ναυτικὸς
Κωνσταντῖνος Θωμ. Κρίκος	ὑπάλληλος Υ.Ε.Β.
Βασίλειος Γρ. Κατέρης	καθηγητῆς
Θωμᾶς Βαῖου Σδρόλιας	μηχανικὸς Ε.Ν.
Νικήστρατος Ξεν. Χαλάτσης	γεωπόνος
Θωμᾶς Κων. Τσαρούχας	μηχανικὸς αὐτοκινήτων
Πολύκαρπος Βαῖου Σδρόλιας	πολ. ὑπομ)κὸς - ἐργολήπτης
Κωνσταντῖνος Ἄριστ. Ζοῦμπος	ἔμπορος
Βάιος Γεωργ. Χαραλάμπου	χωροφύλαξ
Ζήσης Χρ. Ζήσης	συνταξ. τραπεζικὸς
Χρῖστος Κων. Σδρόλιας	ιδιωτ. ὑπάλληλος

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προσωρινοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου

Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἰδρυτικοῦ κατὰ τὴν ὡς ἄνω συγκέντρω-
σιν, ἐξελέγη ὁμοφώνως πενταμελὲς προσωρινὸν διοικητικὸν συμβούλιον
πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως μεριμνήσῃ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ
καὶ τὴν κατὰ νόμον ἀναγνώρισιν τοῦ Συλλόγου.

Τὰ μέλη ταῦτα ἐν συνεχείᾳ συνεκροτήθησαν εἰς σῶμα ὡς ἑξῆς:

Κωνσταντίνος Δ. Μαυρομμάτης, Πρόεδρος
Γεώργιος Α. Γιωτόπουλος, Ἀντιπρόεδρος
Νικόλαος Ἡ. Ντρέγκας, Γενικός Γραμματεὺς
Γεώργιος Β. Πυργιώτης, Ταμίας
Ἀπόστολος Β. Κωστούλας, μέλος

Ἡ σύνταξις τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου

Τὸ σχέδιον τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου, ἀποτελούμενον ἐκ τριάκοντα ἑπτὰ ἄρθρων, ἐξεπώνησεν ὁ ὑποφαινόμενος.

Ἐπ' αὐτοῦ τὰ μέλη τοῦ προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐπέφερον, τὴν 25ην Ἀπριλίου 1974, κατόπιν διαλογικῆς συζητήσεως τὰς δεούσας τροποποιήσεις.

Τὴν 29ην Ἀπριλίου 1974 ἀνεγνώσθη τοῦτο ἐνώπιον τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου εἰς εἰδικὴν συγκέντρωσιν πραγματοποιηθεῖσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ», τὰ ὁποῖα ὁμοφώνως ἐνέκριναν τὸ Καταστατικὸν τοῦτο, ἀνέθεσαν δὲ εἰς τὸ προσωρινὸν διοικητικὸν συμβούλιον, ὅπως μερμινήσῃ καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Βόλου ἔγκρισιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Συλλόγου

Ὡς πληρεξούσιος δικηγόρος τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν κατὰ νόμον ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Βόλου προσεφέρθη εὐγενῶς καὶ ἀνέλαβε δωρεάν, τιμῆς ἕνεκεν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Δ. Μαυρομμάτην, ὁ δικηγόρος Εὐστάθιος Ε. Γραμμένος (Ἀνωτοπούλου 117α).

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Συλλόγου καὶ ἡ ἔγκρισις τοῦ Καταστατικοῦ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Βόλου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 61) 21 - 5 - 1974 ἀποφάσεως αὐτοῦ.

Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἐγκεκριμένου Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου

Σύστασις - ἐπωνυμία - ἔδρα - σκοπὸς

Ἄρθρον 1ον

Συνοστᾶται ἐν Βόλῳ Σύλλογος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛῶ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ» μὲ ἔδραν τὴν πόλιν τοῦ Βόλου.

Ἄρθρον 2ον

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι :

Ἡ σύσφιγξις τῶν σχέσεων καὶ δεσμῶν τῶν ἐν τῷ Νομῷ Μαγνησίας διαμενόντων καὶ ἐκ τῆς Κοινότητος Καναλίων τοῦ Νομοῦ Καρδίτσης καταγομένων.

Ἡ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐν Καναλίοις Καρδίτσης συνδημοτῶν πνεύματος ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας.

Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διάδοσις τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Κοινότητα Καναλίων Καρδίτσης καὶ ἡ ὑποβοήθησις διὰ παντὸς νομίμου μέσου τῶν Κοινοτικῶν τῆς ἀρχῶν ἢ παντὸς ὀργανισμοῦ Νομικοῦ Προσώπου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, προόδου καὶ ἐκπολιτισμοῦ εἰς τὴν Κοινότητα ταύτην, καὶ

Ἡ συγκέντρωσις ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν στοιχείων ἐκ τῆς Κοινότητος Καναλίων Καρδίτσης καὶ ἡ προβολὴ αὐτῶν διὰ παντὸς προσφόρου μέσου εἰς τὸ εὐρύτερον κοινόν.

Γενικαὶ διατάξεις

Ἄρθρον 35ον

Ὁ Σύλλογος ἔχει ἰδίαν σφραγίδα σχήματος κυκλικοῦ, ἡ ὁποία φέρει κύκλῳθεν μὲν τὸν τίτλον «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ» εἰς δὲ τὸ μέσον σχηματικὴν παράστασιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς Κοινότητος Καναλίων Καρδίτσης. Προστάτης τοῦ Συλλόγου εἶναι ὁ Προφήτης Ἡλίας.

Τὰ ἐγγεγραμμένα μέλη τοῦ Συλλόγου

Τὰ ἐγγεγραμμένα μέλη τοῦ Συλλόγου ἀνέρχονται εἰς 63. Ἐκαστον μέλος ἐξ αὐτῶν ἐκπροσωπεῖ μίαν οἰκογένειαν. Τὰ ἐξήκοντα ἕνα εἶναι τακτικὰ καὶ τὰ δύο ἀρωγά. Τὰ τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ προαναφερθέντα τριάκοντα ἰδρυτικὰ μέλη, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐξῆς:

Εὐριπίδης Ἰωάν. Ἀλεξόπουλος	κρεοπώλης
Σωκράτης Ἰωάν. Ἀναστασίου	οἰκοδόμος
Δημήτριος Ἀπ. Γατῆς	ιδιωτ. ὑπάλληλος
Ἀγγελικὴ Στεργ. Γηράση - Κέλλα	ὕγειον. ὑπάλληλος Ι.Κ.Α.
Χρῖστος Ἀλεξ. Γιωτόπουλος	ιατρός
Ἰωάννης Κων. Δήμου	τυπογράφος
Νεοπτόλεμος Γεωργ. Δήμου	εἰδικὸς καρδιολόγος
Ἀλέξανδρος Ἀριστ. Ζοῦμπος	ἐμπορος
Βασίλειος Ἀριστ. Ζοῦμπος	ἐμπορος

Γεώργιος Δημ. Ζοῦμπος	καπνομεσίτης
Εὐριπίδης Ἄριστ. Ζοῦμπος	ἔμπορος
Καλλίστρατος Ἰωάν. Κουτῆς	ὑπάλληλος Ι.Κ.Α.
Χρυσόστομος Ἰωάν. Κουτῆς	ἔμπορος
Κωνσταντῖνος Χρυσ. Κρίκος	διδάσκαλος
Φίλιππος Δημοσθ. Λαγός	καφεπώλης
Χρυσόστομος Ἄπ. Μπέκος	ὑπάλληλος ΕΛΤΑ
Χρῖστος Γεωργ. Μιχαῆλ	συνταξ. Τ.Ε.Β.Ε.
Δημήτριος Λεων. Μπλέτσας	διδάσκαλος
Νικόλαος Γεωργ. Μπλέτσας	ἐκτελωνιστής
Δημήτριος Ἄριστ. Ντρέγκας	ἐστιάτωρ
Εὐάγγελος Ἄριστ. Ντρέγκας	σερβιτόρος
Ἑλλη Παναγιωτίδου (Θρ. Θεοῦ)	οἰκιακὰ
Λάμπρος Χριστ. Παπαϊωάννου	ὑπάλ. Ὑπουργ. Συγκοινωνιῶν
Ἄγορίτσα Σερπιώτου (Ἡρ. Γηράση)	οἰκιακὰ
Εὐριπίδης Λάμπρ. Σδρόλιας	ἀρχιπυροσβέστης
Θωμᾶς Δημ. Σδρόλιας	πολ. μηχανικός
Ἴπποκράτης Ἰωάν. Σδρόλιας	ἠλεκτρολόγος
Πάρις Βαῖου Σδρόλιας	βιοτέχνης
Τριαντάφυλλος Ἰωάν. Σδρόλιας	μηχανικός αὐτοκινήτων
Χρῖστος Ἄριστ. Σδρόλιας	σερβιτόρος
Ἀλέξανδρος Δημ. Χάϊδος	διδάσκαλος

Τὰ ἀρωγὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εἶναι δύο τὰ ἑξῆς:

Κίτσος Ἄλκ. Μακρῆς	λαογράφος
Ἀρχοντῆς Ἡρ. Ντρέγκας	ἀρχισμηνίας

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου

Ἡ πρώτη γενικὴ συνέλευσις τῶν μελῶν τοῦ νεοῖδρυνθέντος Συλλόγου ἐγένετο κατόπιν ἐγγράφου ἀτομικῆς προσκλήσεως αὐτῶν τὴν 10ην Ἰουλίου 1974 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ».

Ὡς Πρόεδρος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐξελέγη ὁ Γεώργιος Α. Κυρίτης, διδάσκαλος καὶ Γραμματεὺς - πρακτικογράφος ὁ Βασίλειος Γ. Κατέρης, καθηγητής.

Ὁ Πρόεδρος τῶν ἀπερχομένου προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου Κωνσταντῖνος Δ. Μαυρομμάτης προέβη εἰς ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου. Ἀκολούθως ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τὴν συνδρομὴν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερον δ ω ρ ε ἄ ν πρὸς τὸν Σύλλογον οἱ ἑξῆς:

Ὁ Εὐστάθιος Ε. Γραμμένος, δικηγόρος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε καὶ ἐξεπροσώπησεν εἰς τὸ δικαστήριον τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπέβαλεν ἀρμοδίως τὰ ἀναγκαῖα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατὰ νόμον ἀναγνώρισιν τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Κίτσος Α. Μακρῆς, λαογράφος, ὁ ὁποῖος ἐφιλοτέχνησε τὰ ἐμβλήματα τῆς ἐπωνυμίας καὶ τῆς σφραγίδος τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Γεώργιος Β. Πυργιώτης, ξενοδόχος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ὄλως εὐγενῶς παρεχώρησε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου διὰ τὰς συνελεύσεις τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπέτρεψε νὰ στεγασθῇ εἰς αὐτὸ τὸ Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου, καὶ

Ὁ Κωνσταντῖνος Α. Ζοῦμπος, ἔμπορος, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη νὰ προσφέρῃ ὡς πρώτην προσφορὰν δι' ἐνίσχυσιν τοῦ Συλλόγου τὸ ποσὸν τῶν ἑπτε χιλιάδων δραχμῶν, τὸ ὁποῖον καὶ προσέφερε.

Πρὸς ὅλους τοὺς ἀνωτέρω τὸ προσωρινὸν διοικητικὸν συμβούλιον ἀπηύθυνε θερμότητας εὐχαριστίας τόσον προφορικῶς, ὅσον καὶ ἐγγράφως.

Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ οἰκονομικὸς ἀπολογισμὸς τῆς τριμήνου περιόδου τοῦ προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐνεκρίθησαν ὁμοφώνως παρὰ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

Τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον

Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ προσωρινοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου κατὰ τὴν ὡς ἄνω γενικὴν συνέλευσιν ἐγένοντο αἱ ἀρχαιρεσίαι διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ πρώτου τακτικοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου καὶ τῆς πρώτης ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς. Πρὸς τοῦτο ἐξελέγησαν ὁμοφώνως διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὡς Πρόεδρος τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ὁ Χρῖστος Ν. Σδρόλιας καὶ ὡς μέλη ὁ Κωνσταντῖνος Θ. Κρίκος καὶ ὁ Θουκυδίδης Β. Σδρόλιας.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι διεξήχθησαν μὲ ἀπόλυτον τάξιν καὶ εἰς ἀτμόσφαιραν πλήρους ἐγκαρδιότητος.

Τὰ νεοελεγέντα μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου συνήλθον βραδύτερον καὶ συνεκροτήθησαν εἰς σῶμα ὡς ἑξῆς:

Κωνσταντῖνος Δ. Μαυρομάτης, καθηγητής, Πρόεδρος
Λάμπρος Σ. Παπαποστόλου, καθηγητής, Ἀντιπρόεδρος
Νικόλαος Ἡ. Ντρέγκας, διδάσκαλος, Γενικὸς Γραμματεὺς
Γεώργιος Β. Πυργιώτης, ξενοδόχος, Ταμίας
Γεώργιος Α. Γιωτόπουλος, καθηγητής, Σύμβουλος

Ἡ πρώτη Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Κλέαρχος Α. Ζοῦμπος, ὑπάλληλος Ο.Τ.Ε.

Ἰωάννης Δ. Κολοβός, καθηγητὴς

Γεώργιος Α. Κυρίτσος, διδάσκαλος

Ἔργα καὶ ἡμέραι τοῦ πρώτου Διοικητικοῦ Συμβουλίου

Τὰ πλέον ἀξιόλογα ἔργα τοῦ πρώτου διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν Καρδίτσης ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων του, τὴν 10ην Ἰουλίου 1974, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐκπτώσεως τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι τὰ ἑξῆς:

Α' Ψυχαγωγικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἐκδηλώσεις

Συνεστιάσεις

Ἐπραγματοποίησε τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1974 εἰς τὸ παραλιακὸν κέντρον τοῦ Ναυτικοῦ Ὁμίλου Βόλου (Ν.Ο.Β.), τοῦ ὁποίου τὴν ἐκμετάλλευσιν ἔχει ὁ συγχοριανός μας Δημήτριος Α. Ντρέγκας, τὴν πρώτην συνεστίασιν γνωριμίας τῶν μελῶν τοῦ νεοϊδρυθέντος Συλλόγου, ἡ ὁποία κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἐσημείωσεν ἀρίστην ἐπιτυχίαν.

Εἰς τὴν συνεστίασιν ταύτην ἔλαβον μέρος οἰκογενειακῶς τὰ περισσότερα μέλη τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ ἀρκετοὶ στενοὶ συγγενεῖς αὐτῶν. Διάχυτος ἦτο ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησις ὅλων τῶν παρευρισκομένων, διότι διὰ πρώτην φορὰν τόσοι Καναλιῶται, ἐξ ὧσων διαμένουν εἰς τὸν Βόλον, συνητήθησαν καὶ συνέφαγον οἰκογενειακῶς.

Πολλοὶ ἐκ τῶν παρευρεθέντων εἶχον φύγει πρὸ πενήντα καὶ πλέον ἐτῶν ἀπὸ τὸ χωριὸν μας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Βόλον ἀπασχολούμενοι εἰς διαφόρους ἐργασίας, εἰς τὰς ὁποίας λόγῳ τῆς ἐργατικότητος τῶν ἐπέτυχον καὶ διεκρίθησαν, εἶναι δὲ σήμερον γνωστοὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Βόλου καὶ τυγχάνουν γενικῆς ἐκτιμῆσεως. Ἐδημιούργησαν ὑποδειγματικὰς οἰκογενείας, ἐσπούδασαν καὶ σπουδάζουν τέκνα, ἀπέκτησαν περιουσίας κ.λ.π. Ἄλλ', ὡς ἦτο φυσικόν, λόγῳ τῆς παρελεύσεως πολλῶν καὶ δυσχερῶν ἐτῶν, ὡς καὶ τῶν ποικίλων ἀπασχολήσεών των, δὲν ἐπεσκέπτοντο τακτικῶς τὴν γενέτειράν των. Ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐν γένει σχέσεις των μετὰ τοῦ χωρίου περιορίσθησαν καὶ ἦσαν μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν οἰκογενειακῶς σχεδὸν ἄγνωστοι μετὰ τῶν.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὴν ἀνέμενον ὄλοι καὶ ἦτο αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔδιδεν εἰς ὅλους ἓνα αἶσθημα χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ μὲ ἐκδηλον καὶ πηγαίαν

τὴν διάθεσιν δι' ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεών των, συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ χωριοῦ μας.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἑναρξιν τῆς συνεστίασεως ὁμιλήσεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Κωνσταντῖνος Μαυρομάτης.

Ἐπηκολούθησε χαρούμενη καὶ εὐχάριστος διασκέδασις ὄλων τῶν παρευρισκομένων, τὴν ὁποίαν ἐθέρμαινε ἡ κοινὴ καταγωγὴ καὶ αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος.

Ἐπραγματοποίησε τὴν 12ην Μαρτίου 1975 εἰς τὸ παραλιακὸν κέντρον τοῦ Ν.Ο.Β. χορευτικὴν συνεστίασιν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Ἀπόκρουω.

Τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των τὰ περισσώτερα μέλη τοῦ Συλλόγου συνοδευόμενα καὶ ἀπὸ συγγενικά τους πρόσωπα, καθὼς καὶ μερικοὶ συγχωριανοί, Καναλιῶται, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Καρδίτσαν καὶ τὴν Λάρισαν.

Μέσα εἰς ἕνα εὐχάριστον περιβάλλον μὲ ἑορταστικὴν διακόσμησιν καὶ χαρούμενην ἀτμόσφαιραν οἱ συγχωριανοὶ διεσκέδασαν χορεύοντες τῇ συνοδείᾳ λαϊκῆς ὀρχήστρας λεβέντικους ἑλληνικοὺς χορούς.

Εἰς τὸ μικρὸν διάλειμμα, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησεν εἰς τὸν χορὸν, ἐγένετο ἡ λαχειοφόρος ἀγορὰ καὶ ἡ κλήρωσις τῶν λαχνῶν, τὰ ὁποῖα ἐσκόρπισαν ἄφθονα γέλια καὶ χαρὰ εἰς ὄλους καὶ διενεμήθησαν εἰς τοὺς τυχεροὺς τῆς βραδυᾶς τὰ ὠραῖα δῶρα, τὰ ὁποῖα προσέφερον «τιμῆς ἔνεκεν» εἰς τὸν Σύλλογον γνωστοὶ καταστηματαρχαὶ τοῦ Βόλου.

Ἀγαπημένοι καὶ ἠνωμένοι, καθὼς εἶναι ὅλοι οἱ Καναλιῶται μετὰ ξύ των, μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν εὐδιαθεσίαν των, τὸν χορὸν καὶ τὸ τραγούδι ἀνεβίωσαν τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ μας.

Ἐνεθυμήθησαν τὴν ζωὴν των εἰς τὸ χωριὸν καὶ τὰς διασκεδάσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμον εἰς τὴν πλατείαν μας, ὅταν εὐρίσκοντο ἐκεῖ.

Ἡ ψυχαγωγία αὐτὴ ἐσυνεχίσθη μὲ ἔντονον ἐνδιαφέρον ἕως τῶν πρώτων πρωϊνῶν ὥρῶν καὶ ἄφησεν εἰς ὄλους ζωηρὰς ἐντυπώσεις.

Ἐορταί

Ὁργάνωσε τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1975 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ» ἑορτὴν ἐπὶ τῷ νέφῳ ἔτει 1975.

Κατ' αὐτὴν, παρουσίᾳ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἐγένετο ἡ κοπὴ τῆς βασιλόπιττας.

Ἡ κοπὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συγχωριανοῦ μας αἰδεσιμωτάτου ἱερέως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς Κοινότητος Καναλιῶν Κωνσταντῖνου Τσαρούχα, ὅστις τυχαίως παρευρέθη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς τὸν Βόλον καὶ τιμητικῶς παρέστη κατ' αὐτὴν καὶ ἀπήντησε θερμοτάτας εὐχὰς πρὸς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου.

Καιρός τώρα να καμαρώσουμε και την... άφεντιά μας! Μερικά από τα μέλη του Συλλόγου μας, που παραβρέθηκαν στο κόψιμο της βασιλόπιτας στις 2 του Φλεβάρη του '76. Η αγάπη, η εκτίμηση, ο σεβασμός και η απόλυτη συμπαράσταση μεταξύ μας είναι και αποτελούν τον σκοπό του Συλλόγου μας.

Τό «φλωρί» της βασιλόπιτας, το όποιον έφεραν εγγάρακτον την έπωνυμίαν και τó έμβλημα του Συλλόγου έπέτυχεν ό Χρίστος Ν. Σδρόλιας.

Έν συνεχεία προεβλήθησαν υπό του ύποφαινομένου έγχρωμοι διαφάνειαι (σλάιτς) διαφόρων τοπίων του χωριού μας.

Ώργάνωσε την 2αν Φεβρουαρίου 1976 εις τó ξενοδοχείον «ΑΡΓΩ» παρομοίαν έορτήν επί τώ νέφ έτει 1976.

Η κοπή της βασιλόπιτας έγινε υπό του Προέδρου του Συλλόγου, Κωνσταντίνου Δ. Μαυρομμάτη, τó δέ «φλωρί» έπέτυχεν ό Φίλιππος Δ. Λαγός. Τούτο έφεραν επί της μιās ύψεως την εικόνα της Παναγίας και έπί της άλλης εγγάρακτον την έπωνυμίαν του Συλλόγου και τó έτος 1976.

Ἐκδρομαὶ

Ἐπραγματοποίησε τὴν 25ην Μαΐου 1975 ἡμερησίαν ἐκδρομὴν - προσκύνημα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς τὴν γενέτειραν, Κανάλια Καρδίτσης.

Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ τοὺς ἐκδρομεῖς ὑπεδέχθη ὁ αἰρετὸς Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Παναγιώτης Χριστοδούλου.

Ἄμέσως οἱ ἐκδρομεῖς κατηυθύνθησαν εἰς τὸ γραφικὸν ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου ἐγένετο ὁμαδικὸς ἐκκλησιασμός.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας ὠμίλησεν ἐπικαίρως ὁ συγχωριανὸς καθηγητὴς Ἰωάννης Κολοβός.

Κατόπιν μετέβησαν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τοῦ χωριοῦ καὶ παρηκολούθησαν τὰς ἐτήσιας γυμναστικὰς ἐπιδείξεις τῶν μαθητῶν.

Τὸ μεσημέρι εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ ἐγένετο κοινὸν τραπέζι - συνεστίασις με ἀρνιά ψητὰ, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησε καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ἐπηκολούθησε διασκέδασις με τραγοῦδια καὶ χορὸν.

Εἰς τὴν ὅλην ἐξυπηρέτησιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου συνέβαλον μετὰ προθυμίας καὶ χάριτος καὶ αἱ μαθήτριά τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου: Κάρμεν Η. Ἀναστασίου, Μαριάννα Β. Μήτσιου, Μαρία Π. Μπαλταδώρου, Βασιλικὴ Θ. Πυργιώτου καὶ Ἀρετὴ Γ. Ρίζου.

Τὸ ἀπόγευμα οἱ ἐκδρομεῖς ἐπραγματοποίησαν ἐπισκέψεις εἰς τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν των καὶ ἔκαμον περιπάτους εἰς διαφόρους ὠραίας τοποθεσίας τοῦ χωριοῦ.

Κατενθουσιασμένοι καὶ συγκινημένοι ὅλοι ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐκδρομὴν εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ τὴν ἐγκάρδιον καὶ φιλικὴν ἐπαφήν, τὴν ὁποῖαν εἶχον μετὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν συγχωριανῶν, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ ἀργὰ τὴν ἑσπέραν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν Βόλον με τὰς πλέον καλὰς ἐντυπώσεις.

Προσφοραὶ - δωρεαὶ

Διενήργησε προαιρετικὸν ἔρανον μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ συνεκέντρωσεν ἐξ αὐτοῦ τὸ ποσὸν τῶν δέκα χιλιάδων δραχμῶν, τὸ ὁποῖον κατέθεσε τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1974 εἰς τὸν εἰδικὸν λογαριασμὸν τῆς Τραπεζῆς Πίστεως Βόλου ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῶν δεινοπαθούτων ἀδελφῶν μας Κυπρίων.

Διενήργησε προαιρετικὸν ἔρανον μετὰ τῶν μελῶν, τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκδρομὴν εἰς τὰ Κανάλια τῆς Καρδίτσης (25 - 5 - 1975) καὶ συνεκέντρωσε τὸ ποσὸν τῶν χιλίων πεντακοσίων δραχμῶν, τὸ

όποιον προσέφεραν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ χωριοῦ μας, ὅστις καὶ τυγχάνει προστάτης τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας.

Διενήργησε προαιρετικὸν ἔρανον μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ συνεκέντρωσε τὸ ποσὸν τῶν 20.000 δραχμῶν διὰ τὴν ἀγιογράφησιν¹ μιᾶς εἰκόνας (ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ) εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωριοῦ μας.

Συμμετοχὴ εἰς πένθη

Ἠκολούθησεν ἐν σώματι, τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1974, τὴν ἐκφορὰν τῆς σοροῦ τοῦ συγχωριανοῦ καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου Νικολάου Ἰωάν. Σδρολία. Κατέθεσε στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, ἐξέδωσε ψήφισμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ εἰς τὸν τοπικὸν τύπον, ἐπέδωσε τὸ ψήφισμα εἰς τοὺς οἰκείους του, ἀνέβαλε τὴν προγραμματισθεῖσαν συνεστίασιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου εἰς ἔνδειξιν πένθους καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Κωνσταντῖνος Δ. Μαυρομμάτης ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον.

Ἠκολούθησεν ἐν σώματι, τὴν 15ην Ἰουλίου 1975, τὴν ἐκφορὰν τῆς σοροῦ τοῦ συγχωριανοῦ καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ πρώτου δωρητοῦ αὐτοῦ Κωνσταντῖνου Ἀριστ. Ζοῦμπο. Κατέθεσε στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, ἐξέδωσε ψήφισμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ εἰς τὸν τοπικὸν τύπον καὶ ἐπέδωσε τὸ ψήφισμα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Ἀνακήρυξις Μεγάλου Δωρητοῦ

Ἀνεκήρυξε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2)25 - 1 - 1975 ἀποφάσεώς του, τὸν Κωνσταντῖνον Ἀριστ. Ζοῦμπον πρῶτον Δωρητὴν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν προσφευθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐνίσχυσιν ἐκ δύο χιλιάδων δραχμῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστ. Ζοῦμπος εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς κατὰ τὴν

1. Ὅα πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς ἀγιογράφησεως ἤρχισαν ἐφέτος (Φεβρουάριος 1976) καὶ προχωροῦν με γοργὸν ρυθμὸν χάρις εἰς τὰς ἀθροῦσας προσφορὰς τῶν συγχωριανῶν μας. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὅτι ὁ ἱατρὸς Βάϊος Τσαρούχας προσέφερε τὸ ποσὸν τῶν 100.000 δραχμῶν καὶ ἐγένετο ἡ ἑναρξίς τῆς ἀγιογράφησεως ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. (Ἡ Φιλοξενία τῆς Ἀβραάμ, ἡ Πλατυτέρα, οἱ Προφῆται, ἡ Θεία Λειτουργία, οἱ Ἱεράρχαι).

πρώτην συγκέντρωσιν τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου δοθείσης ὑποσχέσεώς του νὰ ἐνισχύσῃ τὸν Σύλλογον διὰ ποσοῦ πέντε χιλιάδων δραχμῶν ὡς πρώτην προσφοράν, προσέφερε βραδύτερον ἐτέρας χιλίας δραχμᾶς. Λόγω τοῦ θανάτου του ὅμως τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἐξεπλήρωσε τὴν 25.9.1975 ἡ σύζυγός του Ὑλγα, ἡ ὁποία διὰ τοῦ υἱοῦ της Γρηγορίου προσέφερε τὸ ποσὸν τῶν τριῶν χιλιάδων δραχμῶν, ταυτοχρόνως δὲ προσέφερε μέσῳ τοῦ Συλλόγου εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της καὶ ἕτερον ποσὸν ἐκ τριῶν χιλιάδων δραχμῶν ὑπὲρ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ χωριοῦ μας. Κατόπιν τούτου τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11)30 - 9 - 1975 ἀποφάσεώς του ἀνεκήρυξε μετὰ θάνατον τὸν Κωνσταντῖνον Ἀριστ. Ζούμπον Μεγάλον Δωρητὴν τοῦ Συλλόγου.

Γενικαὶ συνελεύσεις

Συνεκάλεσε τὴν πρώτην ἐτησίαν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1975 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ». Κατ' αὐτὴν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἐνέκρινε ὁμοφώνως τὰ κάτωθι:

Τὴν ἔκθεσιν πεπραγμένων τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ ἔτους 1974.

Τὰς πραγματοποιηθείσας δαπάνας, τὸν ἰσολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1974.

Τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1975, καὶ

Τὴν ἔκθεσιν οἰκονομικοῦ ἐλέγχου τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου χρήσεως 1974 τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

Συνεκάλεσε τὴν δευτέραν ἐτησίαν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τὴν 2αν Φεβρουαρίου 1976 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ». Κατ' αὐτὴν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἐνέκρινε ὁμοφώνως τὰ τοῦ ἔτους 1975 ὡς ἀνωτέρω.

Λημοσιεύσεις - ὀμιλία

Ἐκ μέρους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου ὁ ὑποφαινόμενος προσέβαλλεν ἐκάστοτε τὰς ποιήσας ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου δι' ἀναλόγων ἐπικαίρων δημοσιευμάτων εἰς τὰς τοπικὰς ἐφημερίδας.

Ὡσαύτως ὁ Γεώργιος Α. Γιωτόπουλος, καθηγητῆς, ὀμίλησε τὴν 18ην Ἰουλίου 1975 εἰς τὰ Κανάλια Καρδίτσης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ μὲ θέμα: «Ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη τῆς διαφυλάξεως τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς λαϊκῆς τέχνης».

ὁποῖον προσέφευερεν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλίου τοῦ χωριοῦ μας, ὅστις καὶ τυγχάνει προστάτης τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλῳ Καναλιωτῶν, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας.

Διενήργησε προαιρετικὸν ἔρανον μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ συνεκέντρωσε τὸ ποσὸν τῶν 20.000 δραχμῶν διὰ τὴν ἀγιογράφειαν ἡμῶν εἰκόνοσ (ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ) εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωριοῦ μας.

Συμμετοχὴ εἰς πένθη

Ἠκολούθησεν ἐν σώματι, τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1974, τὴν ἐκφορὰν τῆς σοροῦ τοῦ συγχωριανοῦ καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου Νικολάου Ἰωάν. Σδροῖλια. Κατέθεσε στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, ἐξέδωσε ψήφισμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ εἰς τὸν τοπικὸν τύπον, ἐπέδωσε τὸ ψήφισμα εἰς τοὺς οἰκείους του, ἀνέβαλε τὴν προγραμματισθεῖσαν συνεστίασιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου εἰς ἔνδειξιν πένθους καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Κωνσταντῖνος Δ. Μαυρομμάτης ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον.

Ἠκολούθησεν ἐν σώματι, τὴν 15ην Ἰουλίου 1975, τὴν ἐκφορὰν τῆς σοροῦ τοῦ συγχωριανοῦ καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ πρώτου δωρητοῦ αὐτοῦ Κωνσταντῖνου Ἀριστ. Ζοῦμπου. Κατέθεσε στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, ἐξέδωσε ψήφισμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ εἰς τὸν τοπικὸν τύπον καὶ ἐπέδωσε τὸ ψήφισμα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Ἀνακήρυξις Μεγάλου Δωρητοῦ

Ἀνεκήρυξε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2)25 - 1 - 1975 ἀποφάσεώς του, τὸν Κωνσταντῖνον Ἀριστ. Ζοῦμπου πρῶτον Δωρητὴν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν προσφερθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐνίσχυσιν ἐκ δύο χιλιάδων δραχμῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστ. Ζοῦμπου εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς κατὰ τὴν

1. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς ἀγιογράφειας ἤρχισαν ἐφέτος (Φεβρουάριος 1976) καὶ προχωροῦν μὲ γοργὸν ρυθμὸν χάρις εἰς τὰς ἀθρόας προσφοράς τῶν συγχωριανῶν μας. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν ὅτι ὁ ἰατρὸς Βάϊος Τσαρούχας προσέφερε τὸ ποσὸν τῶν 100.000 δραχμῶν καὶ ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῆς ἀγιογράφειας ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. (Ἡ Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, ἡ Πλατυτέρα, οἱ Προφῆται, ἡ Θεῖα Λειτουργία, οἱ Ἱεράρχαι).

πρώτην συγκέντρωσιν τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου δοθείσης ὑποσχέσεώς του νὰ ἐνισχύσῃ τὸν Σύλλογον διὰ ποσοῦ πέντε χιλιάδων δραχμῶν ὡς πρώτην προσφορὰν, προσέφερε βραδύτερον ἑτέρας χιλίας δραχμᾶς. Λόγω τοῦ θανάτου του ὅμως τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἐξεπλήρωσε τὴν 25.9.1975 ἡ σύζυγός του "Ὀλγα, ἡ ὁποία διὰ τοῦ υἱοῦ της Γρηγορίου προσέφερε τὸ ποσὸν τῶν τριῶν χιλιάδων δραχμῶν, ταυτοχρόνως δὲ προσέφερε μέσῳ τοῦ Συλλόγου εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της καὶ ἕτερον ποσὸν ἐκ τριῶν χιλιάδων δραχμῶν ὑπὲρ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ χωριοῦ μας. Κατόπιν τούτου τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11)30 - 9 - 1975 ἀποφάσεώς του ἀνεκήρυξε μετὰ θάνατον τὸν Κωνσταντῖνον Ἀριστ. Ζοῦμπον Μεγάλον Δωρητὴν τοῦ Συλλόγου.

Γενικαὶ συνελεύσεις

Συνεκάλεσε τὴν πρώτην ἐτησίαν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1975 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ». Κατ' αὐτὴν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἐνέκρινε ὁμοφώνως τὰ κάτωθι:

Τὴν ἐκθεσιν πεπραγμένων τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ ἔτους 1974.

Τὰς πραγματοποιηθείσας δαπάνας, τὸν ἰσολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1974.

Τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1975, καὶ

Τὴν ἐκθεσιν οἰκονομικοῦ ἐλέγχου τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου χρήσεως 1974 τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

Συνεκάλεσε τὴν δευτέραν ἐτησίαν γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τὴν 2αν Φεβρουαρίου 1976 εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «ΑΡΓΩ». Κατ' αὐτὴν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἐνέκρινε ὁμοφώνως τὰ τοῦ ἔτους 1975 ὡς ἀνωτέρω.

Λημοσιεύσεις - ὀμιλία

Ἐκ μέρους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου ὁ ὑποφαινόμενος προέβαλλεν ἐκάστοτε τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου δι' ἀναλόγων ἐπικαίρων δημοσιευμάτων εἰς τὰς τοπικὰς ἐφημερίδας.

Ἐσαύτως ὁ Γεώργιος Α. Γιωτόπουλος, καθηγητῆς, ὀμίλησε τὴν 18ην Ἰουλίου 1975 εἰς τὰ Κανάλια Καρδίτσης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ με θέμα: «Ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη τῆς διαφυλάξεως τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς λαϊκῆς τέχνης».

Β' Έκδοσις τοῦ Βιβλίου «ΚΑΝΑΛΙΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ»

Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προέβη εἰς τὰς ἀκολούθους ἐνεργείας:

Ἀπόφασις ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου

Ἀνέλαβε κατόπιν σχετικῆς πρὸς τοῦτο ἀποφάσεως ληφθεῖσης τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1974 τὴν ἔκδοσιν εἰς βιβλίον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κα-νάλια Καρδίτσης» τῆς συλλογικῆς ἐργασίας τῶν συγχωριανῶν, τῶν ὁ-ποίων τὰ ὀνόματα καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρὸν βιβλίον διὰ τοῦ συστήματος τῆς προεγγραφῆς συνδρομητῶν.

Ἐξεύρεσις διευθύνσεων τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων Καναλιωτῶν

Ἐξηῆρε τὰς διευθύνσεις χιλίων καὶ πλέον συγχωριανῶν διαμενον-των εἰς πλείστας πόλεις καὶ κοινοπόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ ἐξωτε-ρικὸν καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἰσαριθμοὺς ἐπιστολάς πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως προεγγραφοῦν συνδρομηταὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου.

Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἐβοήθησε καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλό-γου τῶν ἐν Ἀθήναις Καναλιωτῶν Εὐάγγελος Δ. Παπαγεωργίου, ὅστις ἀπέστειλε τὰς διευθύνσεις ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τούτου.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Καναλιώτας

Τὸ κείμενον τῆς ἀποσταλείσης ὑπ' ἀριθ. 4)10 - 9 - 1974 ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Καναλιώτας εἶναι τὸ ἑξῆς:

Ἔχομε τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ἀνακοινώσωμε ὅτι μιὰ ομάδα ἀπὸ διανοουμένους Καναλιώτας ἔχει ἔτοιμη γιὰ ἔκδοσιν ἐργασία μὲ τί-τλο «ΚΑΝΑΛΙΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ» τῆς ὁποίας τὰ περιεχόμενα ἀνα-γράφονται κατωτέρω.

Ὁ νεοϊδρυθεὶς σύλλογός μας στὴν προσπάθειά του νὰ πραγ-ματώσῃ τοὺς στόχους ποὺ ἔθεσε καὶ νὰ καταξιώσῃ τὸ σκοπὸ τῆς ἰδρύσεώς του μὲ πολλὴ εὐχαρίστησι ἀπεδέχθη τὴν παραχώρησι τοῦ ἔργου, γιὰ νὰ ἐκδοθῇ σὲ βιβλίον. Ἐπειδὴ ὅμως ἀδυνατεῖ νὰ ἀ-ναλλάθῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδόσεως, ἡ ὁποία θὰ στοι-χίσῃ περίπου τὶς 100.000 δρχ., κάνει ἔκκλησιν πρὸς Σᾶς γιὰ νὰ συν-δράμετε τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

Ἡ συλλογικὴ αὐτὴ ἐργασία ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 250 περίπου σελίδες μὲ κλισὲ καὶ ἀρκετὲς φωτογραφίες ἀπευθύνεται πρὸς ὁ-

λους τούς Καναλιώτας καὶ δὲν ἀποθλέπει σὲ καμιὰ προσωπικὴ φιλοδοξία καὶ σὲ κανένα προσωπικὸ κέρδος. Ἀπλῶς ἐπιθυμῶ νὰ φέρῃ στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μιὰ προσπάθεια ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1956 καὶ πιστεύει ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖο ἀπόκτημα γιὰ τὴ γενέτειρά μας.

Ἄλλὰ καὶ ἔθνικὴ θὰ εἶναι ἡ συμβολὴ της, γιατί θὰ καταστήσῃ γνωστὴ στὸ εὐρύτερο κοινὸ τὴ δραστηριότητα τῶν Καναλιωτῶν στοὺς ἔθνικους ἀγῶνας καὶ ἐπὶ πλέον θὰ διαδώσῃ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ μας, τὶς παραδόσεις καὶ τὰ τραγούδια του ἀνά τὸ πανελλήνιο.

Ἡ πρόθυμη καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερη ἀνταπόκρισι στὴν ἔκκλησί μας θὰ συντελέσῃ στὴ γρηγορότερη ἔκδοσι τοῦ ὠραίου αὐτοῦ βιβλίου, ἐνδεχόμενα δὲ κέρδη ἀπὸ τὴν πώλησί του θὰ διατεθοῦν ἀποκλειστικὰ γιὰ κοινωφελῆ ἔργα τοῦ χωριοῦ μας.

Ἡ τιμὴ τοῦ κάθε ἀντιτύπου προβλέπεται νὰ εἶναι 200 δρχ. ἀποφασίσαμε δὲ νὰ τὸ ἐκδώσωμε μὲ τὸ σύστημα τῶν συνδρομητῶν. Θὰ προπληρώσῃ δηλ. ὁ κάθε συνδρομητὴς τὸ ἀντίτιμο τοῦ βιβλίου, 200 δρχ. καὶ μόλις ἐκδοθῇ, θὰ τοῦ ἀποσταλῇ στὴ διεύθυνσί του. Τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν συνδρομητῶν θὰ ἐπισυναφθοῦν στὸ τέλος τοῦ βιβλίου κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ « τ ι μ ῆ ς ἔ ν ε κ ε ν ». Εὐελπιστοῦμεν ὅμως ὅτι θὰ ὑπάρξουν καὶ πολλοί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐνθουσιασθοῦν ἀπὸ τὴν ὅλη προσπάθεια καὶ θὰ προσφέρουν περισσότερα. Αὐτῶν τὰ ὀνόματα καὶ τὸ ποσὸν ποὺ θὰ προσφέρουν θὰ ἀναγραφθοῦν σὲ ἰδιαίτερη στήλη.

Βέβαιοι ὅτι θ' ἀνταποκριθῆτε ὅπωςδήποτε στὴν εὐγενικὴ μας αὐτὴ προσπάθεια, σὰς εὐχαριστοῦμε ἐκ τῶν προτέρων καὶ διατελοῦμε μὲ ἀπειρὴ ἀγάπη.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο

Ὁ Π ρ ὀ ε δ ρ ο ς : Μαυρομμάτης Κωνσταντῖνος

Τ ἄ μ ἔ λ η

- 1) Παπαποστόλου Λάμπρος, Ἀντιπρόεδρος
- 2) Ντρέγκας Νικόλαος, Γενικὸς Γραμματεὺς
- 3) Πυργιώτης Γεώργιος, Ταμίας
- 4) Γιωτόπουλος Γεώργιος, Σύμβουλος

Συγκέντρωσις χρημάτων διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου

Ἔλαβε κατόπιν τῶν ὡς ἄνω ἐνεργειῶν 370 ἐπιταγὰς - συνδρομὰς ἐξ ἰσαριθμῶν συγχωριανῶν - Καναλιωτῶν καὶ συνεκέντρωσεν ἐξ αὐτῶν τὸ ποσὸν τῶν 135.381 δραχμῶν διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος βιβλίου.

Τὸ ὄνοματεπώνυμον καὶ τὸ ποσὸν τῶν συνδρομητῶν παραθέτομεν εἰς ἑτέρας σελίδας. (Ἴδὲ κατωτέρω).

Ἀνάγνωσις χειρογράφων ἐργασιῶν τοῦ ὑπὸ ἔκδοσιν βιβλίου

Διέθεσεν ἀρκετὸν χρόνον καὶ ἀνέγνωσεν ἐν συνεδρίᾳ λεπτομερῶς τὰς χειρογράφους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον, ἐπεσήμανε τὰς σπουδαιότερας παραλείψεις, ἀνακριθείας, σφάλματα, διαπραγματεύσεις τοῦ ἰδίου θέματος ὑπὸ πλειόνων ἐξ αὐτῶν καὶ προέτεινε πρὸς τοὺς συντάκτας τῶν κειμένων, ὅπως προέλθουν εἰς τὰς ἀναγκαίας διορθώσεις, τροποποιήσεις, συμπληρώσεις κ.λ.π., ἵνα ἀνταποκριθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν πληρέστερον τὸ παρὸν βιβλίον τόσον εἰς τὰς εὐγενεῖς ἐπιδιώξεις τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ Συλλόγου γενικώτερον, ὅσον καὶ εἰς τὰς προσδοκίας ἀπάντων τῶν συγχωριανῶν καὶ ἰδιαίτερος τῶν συνδρομητῶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τούτου.

Συλλογὴ καὶ ἐκτύπωσις φωτογραφικοῦ ὕλικου

Ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐξεύρεσιν, συλλογὴν, φωτογράφησιν, ἐπιλογήν καὶ ἐκτύπωσιν τῶν εἰς τὸ παρὸν βιβλίον περιλαμβανομένων φωτογραφιῶν καὶ λοιπῶν εἰκόνων.

Τὰς ἐπεξηγήσεις (λεξάντες) κάτωθεν τῶν φωτογραφιῶν ἔγραψεν ἐκ μέρους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ὁ Γεώργιος Α. Γιωτόπουλος, καθηγητής.

Τὰς ἐγχρώμους φωτογραφίας καὶ τινὰς ἄλλας ἔλαβον οἱ φωτογράφοι: Δημήτριος Τλούπας (Β. Γεωργίου Β' 22, Λάρισα) καὶ Ἀπόστολος Ντζιός (Φανάριον Καρδίτσης). Ὁ δεύτερος διέθεσε πρὸς τοῦτο εὐγενῶς ὀλόκληρον ἡμέραν.

Ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἐγχρόμων φωτογραφιῶν καὶ τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀντωνίου (Γραφικαὶ τέχναι, Βασάνη 27, Βόλος), τὸν ὁποῖον προέκρινε τὸ διοικητικὸν συμβούλιον κατόπιν μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ.

Ἀγορὰ χάρτου διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου

Ἠγόρασεν ἐξ Ἀθηνῶν 1180 κιλὰ χάρτου γραφῆς, ποιότητος D σατινέ, 100 γραμμαρίων, διαστάσεων 70X100, διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου κατόπιν μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ.

Στοιχειοθεσία - ἐκτύπωσις - καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια τοῦ βιβλίου

Ἀνέθεσε κατόπιν μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ τὴν στοιχειοθεσίαν καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνά χειρᾶς βιβλίου εἰς τὰς τυπογραφικὰς - ἐκδοτικὰς ἐγκαταστάσεις τῆς ἡφημερίδος «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» τοῦ Βόλου.

Ἡ εἰκονογράφησις μὲ θέματα Θεσσαλικῆς Λαϊκῆς Τέχνης (ὕφαν- τόν - κέντημα - ἀνάγλυφον), ἡ ταξινόμησις τῆς ὕλης καὶ ἡ ὅλη αἰσθητι- κὴ μελέτη τῶν σελίδων ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Νικολάου Λαληγιάννη, Ζω- γράφου - Χαράκτου.

Τὰ κλισιὰ τῶν φωτογραφιῶν ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ἀγγελο- πούλου (ὁδὸς Λεωχάρου 17, Ἀθῆναι. Τηλέφ. 3238556). Πρὸς τοῦτο ἐμερίμνησε προσφερθεὶς εὐγενῶς ὁ συγχωριανός μας Πάρις Βαΐου Σδροβλίας (Γραφικαὶ Τέχναι - Βιοτέχνια Πλαστικῶν «Ἴωλκός», Παγα- σῶν 51, Βόλος. Τηλέφ. 26741), ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον ἔκαμε καὶ τὴν κοπὴν τοῦ χάρτου διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου.

Πέραν τούτων τὸ διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου ἀνέλαβε τὴν ἐπισταμένην παρακολούθησιν τῆς ἐν γένει διαδικασίας τῆς ἐκτυπό- σεως τοῦ βιβλίου, τὴν διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν κ.λ.π. Τὰ μέλη του ἐγκατέλειψαν κυριολεκτικῶς ὅλας τῶν τὰς προσωπικὰς ἐργα- σίας ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη, διὰ νὰ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀνά χειρᾶς βιβλίου. Μόνον ὅσοι ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἔκ- δοσιν βιβλίου, ἔστω καὶ τοῦ πλέον μικροῦ, αὐτοὶ καὶ μόνον αὐτοὶ δύναν- ται νὰ ἀναλογισθοῦν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν δεόντως τὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς κόπους εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβλήθη τοῦτο.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΛΛΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Διὰ τὴν καλυτέραν ἀξιοποίησιν τοῦ χωριοῦ μας καὶ τὴν τουριστικὴν προβολὴν αὐτοῦ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου ἐπρογραμματί- σε καὶ ἤδη ἤρchiσε τὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χρημάτων πρὸς ἐκτέλε- σιν μεταξὺ ἄλλων καὶ τῶν ἐξῆς ἔργων εἰς τὰ Κανάλια:

Τὴν φιλοτέχνησιν τῆς προτομῆς τοῦ συγχωριανοῦ μας ΝΙΚΟΛΑ- ΟΥ Δ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ (1877 - 1963), ἀριστοβαθμίου διδάκτορος καὶ πρωτοπόρου συγγραφέως τῶν Μαθηματικῶν καὶ τὴν τοποθέτησιν ταύτης εἰς περίοπτον θέσιν τοῦ χωριοῦ, καὶ

Τὴν ἴδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν Μουσείου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Τοῦτο κατόπιν σχετικῆς συνεργασίας τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ διοικητικὸν συμβούλιον μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Ἰ. Λιασκοβίτου, Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ χωριοῦ

μας καὶ μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος μελετᾶται νὰ στεγασθῆ εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ἀποστόλου Ἰ. Λιασκοβίτου κατόπιν καταλλήλου διαμορφώσεως αὐτοῦ.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΠΕΡ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Βόλφ Καναλιωτῶν Καρδίτισης ἕως σήμερον ἐξεφράσθησαν κατὰ καιροὺς πρὸς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ Συλλόγου ὑπὸ πολλῶν συγχωριανῶν καὶ μὴ τόσοσιν προφορικῶς, ὅσον καὶ ἐγγράφως θερμοτάτα συγχαρητήρια καὶ διευτυπώθησαν εὐμενέσταται κρίσεις καὶ σχόλια διὰ τὴν ἐν γένει δραστηριότητά του.

Κατωτέρω παραθέτομεν σχόλιον ἐφημερίδος τοῦ Βόλου ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

«ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ νὰ ἐξαρθῆ ἡ δραστηριότητα τοῦ νεοσύστατου Συλλόγου τῶν ἐν Βόλφ Καναλιωτῶν Καρδίτισης, οἱ ὅποιοι σ' ἓνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα (μόλις πέρυσι ἱδρυσαν τὸν Σύλλογόν τους), ἔδωσαν δείγματα ἐνεργητικότητος γιὰ τὴν ἀξιοποίησίν του. Πετυχημένοι σὰν ἄτομα καὶ σὰν ἐπαγγελματίες, οἱ Καναλιῶτες τῆς Καρδίτισης δίνουν τὸ παράδειγμα μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ἀλληλεγγύης, ποὺ τοὺς κατέχει, ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὴν τύχην τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου. Καὶ στὰ πλαίσια αὐτοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἡ διοίκηση τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐτοιμη νὰ ἐνισχύσῃ κάθε ἀναξιοπαθεύοντα συντοπίτη, ἀπὸ σχετικὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ διατίθεται γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Ἐπίσης, οἱ συχνῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου γιὰ τὴν ἀναθέρμανσιν τῶν σχέσεών τους καὶ τὴν ἀναζωπύρωσιν τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας συμπεριλαμβανόνται στὸ πρόγραμμα ποὺ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἐν Βόλφ Καναλιῶτες. Γιὰ κείνο ὅμως ποὺ θὰ πρέπει νὰ τοὺς συγχαρῆ κανεὶς, εἶναι ἡ ἀπόφασίς τους νὰ ἐκδώσουν τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ τους τιμώντας ἔτσι τὴν πατρικὴν τους γῆν, μὲ τὸν ὠραιότερον ἴσως τρόπο...».

«Ματιῆς καὶ γνώμης»

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ (Βόλος) Φεβρουάριος 7, 1975

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΞΙΟΛΟΓΟΙ ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ

Ἐπιτυχῆ καὶ ἀξιοζήλευτον συνεργασίαν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν οἱ Καναλιῶται πλὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τομέως καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τοιοῦτον.

Σημαντικὰ δείγματα ὑποδειγματικῆς καὶ καρποφόρου συνεργασίας εἰς ἐπίπεδον ἀδελφῶν καὶ φίλων ἀπαντῶμεν ἐκτὸς ἄλλων καὶ εἰς τὰς κατωτέρω γεωργοκτηνοτροφικὰς ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας ἴδρυσαν τελευταίως προοδευτικοὶ Καναλιῶται εἰς τὸ χωριό.

1. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΠΝΩΝ ΜΠΕΡΛ Ε.Υ.

Ν. ΖΗΣΗ - Α. ΦΙΛΙΠΠΟΥ

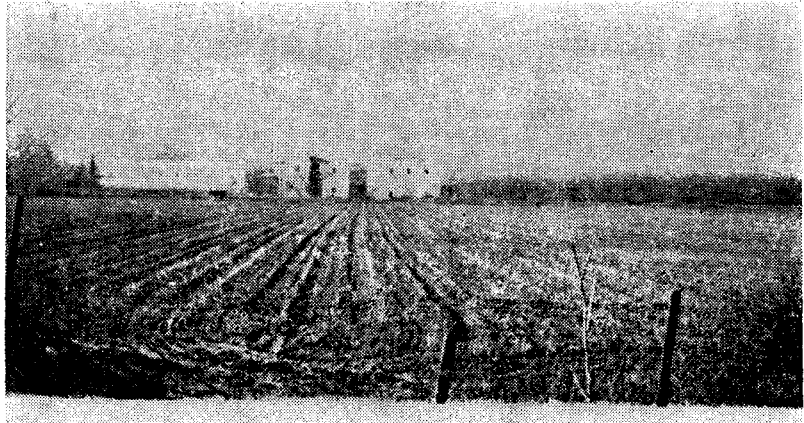
Ἐνῶ τὸ κύριον προϊόν τῶν Καναλιῶν εἶναι ἀνεκάθεν ὁ καπνὸς ποικιλία Ζίχνα¹ παρὰ τὴν θέσιν Μουρα Καναλιῶν λειτουργεῖ καὶ ἐπιχειρήσεις καλλιεργείας καπνῶν ποικιλίας Μπέρλεϋ διαθέτουσα εἰδικὰς κτηριακὰς ἐγκαταστάσεις, ἀποξηραντήρια κ.λ.π.

Αὕτη καλλιεργεῖ ἕκτασιν 100 στρεμμάτων καὶ παράγει πλεόν τῶν 30 τόννων καπνῶν ἐτησίως. (Παραγωγή κατὰ στρέμμα 350 κιλά ἐτησίως).

Τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἴδρυσαν συνεταιρικῶς τὸ ἔτος 1959 ὁ συγχωριανὸς Νικόλαος Χ. Ζήσης, ἐπιχειρηματίας καὶ ὁ Ἀρίστιππος Κ. Φιλίππου ἰδιώτης γεωπόνος ἐκ Μεσσηνικὸλα Καρδίτσης. Βραδύτερον τὸ ἔτος 1971 ὁ Ν. Ζήσης ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας.

Σήμερον ἐκτὸς τῶν καπνῶν ἢ ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεως καλλιεργεῖ συστηματικῶς καὶ ὀπωροφόρα δένδρα κυρίως ἀχλαδέας, τεῦτλα 50 στρέμματα.

1. Κατὰ τὴν 8ην περίσδον τῆς Διεθνούς ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1933 ἡ Κοινότης Καναλιῶν ἔλαβε δῖπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου διὰ τὰ ἐκτεθέντα παρ' αὐτῆς καπνά, Ζίχνα Καναλιῶν. Τοῦτο φυλάσσεται εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Κοινότητος Καναλιῶν.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες πρῶτες γεωργικὲς μονάδες τοῦ χωριοῦ μας. Ὁ κ. Νικόλαος Χ. Ζήσης συνεργαζόμενος μὲ τὸν γεωπόνον κ. Α. Φιλίππου ἱδρυσαν τὴν εἰκονιζόμενη ἐπιχειρησιακὴ γεωργικὴ μονάδα καλλιέργειας καπνῶν Μπέρλεϋ. Οἱ κτηριακὲς ἐγκαταστάσεις χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀποξηραντήρια.

δάμβακα 250 στρέμματα καὶ ἀρωματικὰ φυτὰ ἦτοι: μέντα 25 στρέμματα καὶ βασιλικὸν ἓνα στρέμμα.

Ὡς ἐργατικὸν προσωπικὸν ἀπασχολεῖ Καναλιώτας περὶ τὰ 70 ἄτομα.

2. Η ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΜΟΝΑΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΤΕΡΗ

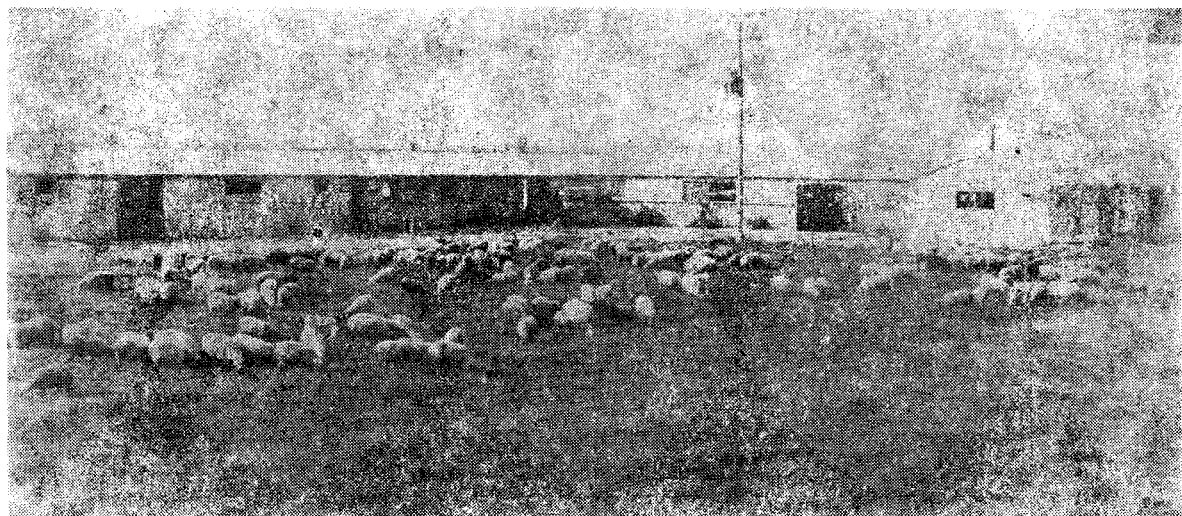
Τὸ γεγονός ὅτι συχνὰ ἐπισκέπτονται τὸ «Γιφράκι» Καναλιῶν οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ φοιτηταὶ τῆς Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολλοὶ γεωπόνοι καὶ κτηνοτρόφοι διαφόρων περιοχῶν ὁπωσδήποτε προσδίδει ἐξαιρετικὴν τιμὴν εἰς τὸ χωριὸν μας.

Τί ὑπάρχει ὅμως ἐκεῖ;

Παρὰ τὴν θέσιν αὐτὴν οἱ γεωργοκτηνοτρόφοι Καναλιῶται ἀδελφοὶ Μενέλαος καὶ Παναγιώτης Κ. Κατέρης διατηροῦν ἰδιόκτητον πρότυπον κτηνοτροφικὴν μονάδα μὲ συγχρόνους κτηριακὰς ἐγκαταστάσεις ἐξωπλισμένας μὲ τὰ τελειότερα ἐπιστημονικὰ μέσα τοῦ εἴδους των.

Αὕτη ἰδρύθη εἰς τὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως κτηνοτρόφων Θεσσαλίας καὶ ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ ἔτος 1973.

Περιλαμβάνει τμήμα παχύνσεως ἀμνῶν δυναμικότητος 2.000 - 3.000 ἐτησίως καὶ τμήμα γαλακτοαναπαραγωγῆς προβάτων δυναμικότη-

Τὰ παλιὰ παραδοσιακὰ μαντριά καὶ οἱ στρουγκες πρόκειται σύντομα ν' ἀντικατασταθοῦν μὲ τούτα τὰ ἐπιστημονικὰ συγκροτήματα τῆς οἰκόσιτης κτηνοτροφίας. Πρωτοπόροι σ' αὐτὸ οἱ Ἀδελφοὶ Κατέρη δημιούργησαν τὴν κτηνοτροφικὴ μονάδα τῆς φωτογραφίας.

τος 400 προβάτων.

Ἡ ἀμελξίς (ἄρμεγμα) τῶν προβάτων γίνεται μὲ ἠλεκτροκίνητον μηχανὴν εἰς εἰδικὴν αἵθουσαν ἀνὰ 48 πρόβατα ταυτοχρόνως.

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι τὸ μοναδικὸν τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν Δυτικὴν Θεσσαλίαν.

Ἡ ἀνωτέρω κτηνοτροφικὴ μονὰς ἔχει ἀρτίαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργεῖ κατὰ τρόπον ὑποδειγματικόν.

3. Αἱ Κτηνοτροφικαὶ Μονάδες

Θ. ΚΑΤΕΡΗ – ΑΛ. ΣΔΡΟΛΙΑ – ΑΠ. ΣΔΡΟΛΙΑ

Ἀξιολόγους κτηνοτροφικὰς μονάδας διατηροῦν σήμερον παρὰ τὴν θέσιν Σαρακίνα καὶ οἱ ἐξῆς γεωργοκτηνοτρόφοι Καναλιῶται:

Ὁ Θεόδωρος Σπ. Κατέρης, ὅστις διατηρεῖ κτηνοτροφικὴν μονάδα ἀγελάδων γαλακτοπαραγωγῆς καὶ παχύνσεως μόσχων δυναμικότητος 25 ἀγελάδων καὶ 15 μόσχων, καὶ

Ὁ Ἀλέξανδρος Π. Σδρολίας καὶ ὁ Ἀπόστολος Κ. Σδρολίας, ἔκα-

στος τῶν ὁποίων διατηρεῖ κεχωρισμένως κτηνοτροφικὴν μονάδα παχύνσεως μύσχων δυναμικότητος 30 καὶ 40 μύσχων ἀντιστοίχως.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὅ,τι παρεθέσαμεν ἀνωτέρω ἦσαν στοιχεῖα καὶ μόνον περὶ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς σημειωθείσης δραστηριότητος τῶν Καναλιωτῶν εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Ἡ παντελὴς ἔλλειψις σχετικῆς βιβλιογραφίας ἢ ἑτέρας παρεμφερούς ἐργασίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ μικρὸς χρόνος, τὸν ὁποῖον εἶχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας ἀφ' ἑτέρου, δὲν μᾶς επέτρεψαν νὰ περιλάβωμεν περισσοτέρας λεπτομερείας καὶ νὰ ἐξαντλήσωμεν οὕτω πῶς τὸ θέμα τῆς συνεργασίας τῶν Καναλιωτῶν. Πάντως ὁμως βάσει τῶν ὄσων ἀνεφέρομεν ἀβιάστως ὀδηγούμεθα εἰς τὴν σκέψιν ὅτι:

Ἡ συμμετοχὴ τῶν Καναλιωτῶν εἰς τὰ κοινὰ ὑπῆρξεν εὐρεία.

Τὸν ψυχικόν των σύνδεσμον καὶ τὸ ὁμαδικόν των πνεῦμα οἱ Καναλιῶται ἐξεδήλωσαν κατ' ἐπανάληψιν ποικιλοτρόπως.

Ἡ συνεργατικότης των ἐπὶ 60 ἤδη ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 κατὰ τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ χωριὸν ὡς ἀνεξάρτητος Κονότης, ἕως σήμερον, ὑπῆρξε γόνιμος καὶ ἐποικοδομητικὴ.

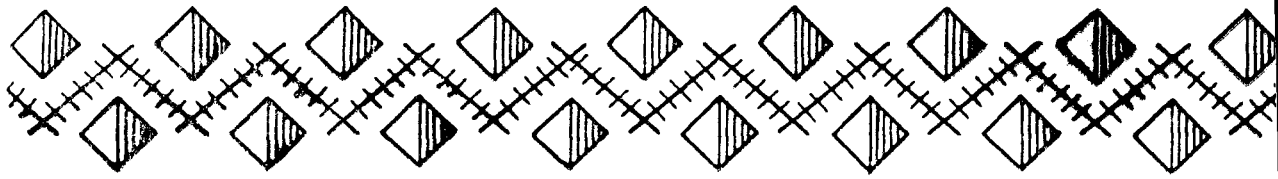
Οἱ 18 ἐκπολιτιστικοὶ καὶ λοιποὶ Σύλλογοι, ἐπίσημως ἀνεγνωρισμένοι, τοὺς ὁποίους ἴδρυσαν οἱ Καναλιῶται ἐπέδρασαν εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου προόδου τῶν κατοίκων καὶ συνέβαλον εἰς τὴν εὐρυτέραν προβολὴν τοῦ χωριοῦ μας. Ἐντὸς αὐτῶν ἐκαλλιέργησαν τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα των, τὸν ἀνθρωπισμὸν των καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ γενικοῦ καλοῦ.

Πάντα ταῦτα εἶναι ἀληθῶς πρὸς ἔπαινόν των.

Εὐλόγως θαυμάζει καὶ συγχαίρει κανεὶς τοὺς Καναλιώτας, ὅταν παρατηρῇ νὰ δραστηριοποιῶνται καὶ νὰ διακρίνονται εἰς εὐγενεῖς συλλογικὰς καὶ ἀτομικὰς προσπαθείας ἐργαζόμενοι διὰ τὸ καλόν, τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ χωριοῦ μας καὶ γενικώτερον τῆς πατρίδος μας.

Τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα συνεργασίας των ἅς ἐμπνέη καὶ καθοδηγῇ τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐνεργείας ὅλων τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ *

Τῶν συγχωριανῶν μας καὶ τῶν Συλλόγων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἐνίσχυσίν των καὶ τὴν προκαταβολὴν τῶν συνδρομῶν των, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «ΚΑΝΑΛΙΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ».

1. Παναγιώτης Ἄλεξ. Χριστοδούλου, ἔμπορος, Πρόεδρος Κοινότητος Καναλιῶν, Κανάλια Καρδίτσης	Δραχμαὶ	6.000
2. Ἀριστείδης Φωτ. Σδρόλιας 2)43 DONCASTER AV. KEN SINSTON SYDNEY N.S.W., AUSTRALIA 2033	»	5.500
3. Θωμᾶς Νικολ. Ζήσης, καθηγητῆς, Καραϊσκάκη 7, Χολαργός, Ἀθῆναι	»	2.000
4. Κωνσταντῖνος Δημ. Μαυρομμάτης, καθηγητῆς, Ἀμφανῶν 91, Βόλος	»	2.000
5. Δημοσθένης Δημ. Παπανικολάου, ἐστιάτωρ. 3909 BLENHIEM ST VANCOUVER 8 B.C, CANADA	»	2.000
6. Ἰωάννης Δημ. Γιωτόπουλος, πολ. μηχανικός, Νέος ἀερολιμὴν, Παραδείσι, Ρόδος	»	1.500
7. Ἀστέρης Γρηγ. Κατέρης, υπάλληλος Ἀγροτικῆς Τραπεζίης, Ἐπιθεώρησις Συνεταιρισμῶν Α.Τ.Ε. Τρίπολις	»	1.500
8. Χρίστος Δημ. Μαυρομμάτης, γεωπόνος, Μαυροκορδάτου 25, Τρίκαλα	»	1.500
9. Σωτήριος Ἀριστ. Μάστορης, πλοίαρχος Ε.Ν., Μαρμαρᾶ 6, Ἀμάρυνθος, Εὔβοια	»	1.200
10. Δημήτριος Κων. Τσιῶκος, ἰδιωτικὸς υπάλληλος 42 WEST ST NEWBURCH N.Y. 12550, U.S.A.	»	1.051
11. Θωμᾶς Ἀποστ. Βαϊνᾶς, παθολόγος - καρδιολόγος, Ἀριστοτέλους 22, Ἀθῆναι	»	1.000
12. Θωμάς Χα Ξενοφ. Γηράση, συνταξιούχος, Γράμμου 39, Παπάγου, Ἀθῆναι	»	1.000
13. Γεώργιος Ἄλεξ. Γιωτόπουλος, καθηγητῆς, 25ης Μαρτίου 5, Χρυσοχοῖδη, Βόλος	»	1.000
14. Σπυρίδων Θεοδ. Κατέρης, συνταξιούχος διδάσκαλος, Κανάλια Καρδίτσης	»	1.000
15. Ἰωάννης Διομ. Κολοβός, καθηγητῆς, Ὀμήρου 32, Βόλος	»	1.000
16. Ἰωάννης Μιλτ. Κωτούλας, συμβολαιογράφος, Ἀριστο-		

* Τὸν πίνακα τοῦτον ἐξεπὸνήσεν ὁ κ. Νικόλαος Ἦρ. Ντρέγκας, Διδάσκαλος

τέλους 9, Θεσσαλονίκη	»	1.000
17. 'Αθανάσιος Βαΐου Λιασκοβίτης, ξενοδοχειακά έπιχειρήσεις, Κολοκοτρώνη 16, Κηφισιά, 'Αθήναι	»	1.000
18. 'Απόστολος 'Ιωάν. Λιασκοβίτης, κτηματίας, Ζωοδόχου Πηγής 82, Νεάπολις, 'Αθήναι	»	1.000
19. "Όλγα Χα Δημ. Μαυρομαμάτη, συνταξιούχος, 'Αμφανών 9, Βόλος	»	1.000
20. Ευάγγελος Λάμπρ. Μόσιαλος, εργολάβος, 'Ομήρου 3, Τρίκαλα	»	1.000
21. 'Αθανάσιος Κων. Μπρακατσούλας, πολ. μηχανικός, Σεμιτέλου 2Α, 'Αθήναι, Τ.Τ. 611	»	1.000
22. 'Αθανάσιος Βασ. Ντενίσης, αντιστράτηγος έ.ά., 'Εφέσου 7, Παπάγου, 'Αθήναι	»	1.000
23. Νικόλαος 'Ηρακλ. Ντρέγκας, διδάσκαλος, Κορόπη Μαγνησίας	»	1.000
24. Λάμπρος Δημ. Παπαγεωργίου, αντισυνταγματάρχης π.δ., Πλαπούτα 46, 'Αθήναι, Τ.Τ. 707	»	1.000
25. Βασίλειος Θεοδ. Πάσχος, τελωνειακός υπάλληλος, Χρυσανθέμων 28, 'Ηράκλειον, 'Αθήναι	»	1.000
26. Γεώργιος Βασ. Πυργιώτης, ξενοδόχος, Δημητριάδος 135, Βόλος	»	1.000
27. Κωνσταντίνος Παναγ. Σδρόλιας, αυτοκινητιστής, Πιτσάκου 15, Τρίκαλα	»	1.000
28. Πολύκαρπος Βαΐου Σδρόλιας, πολ. ύπομηχανικός - εργολήπτης, "Όγλ 1, Βόλος	»	1.000
29. Βάϊος Γεωργ. Τσαρούχας, ιατρός, Ξενοδοχείον Θεοξένια, Κηφισιά, 'Αθήναι	»	1.000
30. Κωνσταντίνος Εύαγγ. Τσιρώνης, ύπομηχανικός υπάλ. Δ.Ε.Η., Περικλέους 12, Χολαργός, 'Αθήναι	»	1.000
31. Καλλιόπη Χα Γεωργίου Λιασκοβίτου, 2714 WEST 14 A.V.E. VANCOUVER 8 B.C, CANADA	»	700
32. Χρίστος 'Ηλ. Παπανικολάου, εργάτης, 68 MANNHEIM 31 WABDHOF ORPACER STS 25, DEUTSCHLAND	»	631
33. Νικόλαος Δημ. Βουλγαράκος, υπάλληλος Τραπεζής, 'Εθνική Τράπεζα, Κοζάνη	»	500
34. Γεράσιμος Στεργ. Γηράσης, ύπομηχανικός - υπάλ. Δ.Ε.Η. 'Ιλίου 28, Ν. Λιόσια, 'Αθήναι	»	500
35. Κωνσταντίνος 'Αλ. Γιωτόπουλος, καθηγητής, Κριτοβουλίδου 25, Κάτω Πατήσια, 'Αθήναι	»	500
36. Κωνσταντίνος Δημ. Γιωτόπουλος, ύπομηχανικός - υπάλ. Υ.Ε.Β., Βελισσαρίου 28, Θεσσαλονίκη	»	500
37. Νεοπτόλεμος Γεωργ. Δήμου, ειδικός καρδιολόγος, Κ. Γκλαβάνη 56, Βόλος	»	500
38. Κωνσταντίνος Λάμπρ. Ζέκιος, μοίραρχος έ.ά., 'Ησαΐα 12, Λαμία	»	500
39. 'Αμαλία Εύαγγ. Ζήση - Γκότση, δημόσιος υπάλληλος, Μαιζώνος 14, Πλατεία Βάθης, 'Αθήναι	»	500
40. "Όλγα Χα Εύαγγ. Ζήση, συνταξιούχος, Μαιζώνος 14, Πλατεία Βάθης, 'Αθήναι	»	500
41. "Αρης Γεωργ. Θεός, πολ. μηχανικός, Μιχαλακοπούλου 88, 'Αθήναι Τ.Τ. 145	»	500
42. Εύαγγελία Χα Σεραφ. Καθάρου, (θυγάτ. Κων. Ζήση), πολιτικός συνταξιούχος, 'Υψηλάντου 143, Καρδίτσα	»	500
43. Βασίλειος Περικλ. Κατέρης, καθηγητής - φροντιστής,		

Ἐγγατίας 92, Θεσσαλονίκη	»	500
44. Κωνσταντῖνος Δημ. Κατέρης, ὑπάλ. Ο.Σ.Ε., Δημητριά- δος 135, Βόλος	»	500
45 Νικόλαος Χαρ. Κατέρης, ἐστιάτωρ, Χ. Τρικούπη 96, Κη- φισιά, Ἀθήναι	»	500
46. Κωνσταντῖνος Δημ. Λαγός, ἐμπορικός ἀντιπρόσωπος, Ἀ- χιλλέως καὶ Σπάρτης, Βριλίσια, Ἀθήναι	»	500
47. Γεώργιος Βασ. Ντενίσης, ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ., Γιαζεμίων 28, Π. Ψυχικόν, Ἀθήναι	»	500
48. Λάμπρος Ἀθαν. Ντενίσης, ἀντιπρόσωπος Σίγγερ - ψυ- κτικός, Βούλγαρη 84, Καρδίτσα	»	500
49. Ἄρης Ἡρακλ. Ντρέγκας, ἀστυφύλαξ, Ἀφεντούλη 2, Πειραιεὺς	»	500
50. Βασίλειος Σταύρ. Παπαγεωργίου, συνταξιοῦχος καθη- γητῆς, Ριζάρη 24, Ἀθήναι Τ.Τ. 501)1	»	500
51. Θωμᾶς Γεωργ. Παπαγεωργίου, συνταξιοῦχος (ἐξωτερι- κοῦ) Θήρας 30, Πλατεία Ἀγάμων, Ἀθήναι	»	500
52. Ξενοφῶν Δημ. Παπαγεωργίου, συνταξιοῦχος ἀνώτ. ὑ- πάλ. Ὑπουργείου Γεωργίας, Β. Γεωργίου 13, Ἑλληνι- κόν, Γλυφάδα, Ἀθήναι	»	500
53. Λάμπρος Σερ. Παπαποστόλου, καθηγητῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, Πορταριάς 21, Βόλος	»	500
54. Σπυρίδων Κων. Παπαποστόλου, θιοτέχνης, Ζέας 50, Πει- ραιεὺς	»	500
55. Τιμολέων Δημ. Πέτρου, Διδάσκαλος, Αὐξεντίου 31, Λά- ρισα	»	500
56. Χρυσόστομος Λάμπρ. Πυργιώτης, αὐτοκινητιστής, Φανα- ρίου 79, Καρδίτσα	»	500
57. Εὐριπίδης Ἀποστ. Ρίζος, ὑποπυραγός, Πυροσβεστική Ὑπηρεσία, Κομοτινή	»	500
58. Ἀπόστολος Κων. Σδρόλιας, γεωργοκτηνοτρόφος, Κανά- λια Καρδίτσης	»	500
59. Δημήτριος Π) Λάμπρου Σδρόλιας, ὀδοντίατρος, Λουκια- νοῦ 12, Καρδίτσα	»	500
60. Λάμπρος Κων. Σδρόλιας, διευθυντῆς Ὑπουργ. Κοιν. Ὑ- πηρεσιῶν, Κνωσοῦ 12, Ἀθήναι, Τ.Τ. 816	»	500
61. Τιμολέων Λουκ. Σδρόλιας, ἀντισυνταγματάρχης Χωρο- φυλακῆς, Κοσμά Αἰτωλοῦ 10, Ἄρτα	»	500
62. Θωμᾶς Κων. Τσαρούχας, μηχανικός αὐτοκινήτων, Πηλέ- ως 11, Ν. Δημητριάς, Βόλος	»	500
63. Βασίλειος Εὐάγγ. Τσιάτσιος, συνταξ. ὑπάλ. Ι.Κ.Α., Πα- τάσου 33, Ἄνω Κυψέλη, Ἀθήναι	»	500
64. Παναγιώτης Θωμ. Τσιούμας, ἰδιωτικός ὑπάλληλος, Γερ- μανία (Κανάλια Καρδίτσης)	»	500
65. Φώτιος Θωμ. Τσιούμας, ἀνθυπαπιστής Χωροφυλακῆς, Ἅγιος Παντελεήμων, Φλώρινα	»	500
66. Νικόλαος Ματθ. Τσιῶκος, ἀξιωματικός Ἀεροπορίας ἐ.ἀ., Νάτσινα 30, Θεσσαλονίκη	»	500
67. Βασίλειος Δημ. Χάϊδος, ὑποστράτηγος ἐ.ἀ., Χειμάρας 17, Παπάγου, Ἀθήναι	»	500
68. Χριστόδουλος Χαρ. Χάϊδος, ὑπολοχαγός, Κανάλια Καρ- δίτσης	»	500
69. Γεώργιος Γρηγ. Μπάλλιος, ἰδιωτικός ὑπάλληλος 3170 GIFHORN) HANB ALFRED TEVES STS 16, DEUTS-		

CHLAND		»	420
70.	Ίσαβέλλα Νικολ. Γιδαράκου, γεωπόνος - βοηθός καθηγητού Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, Μαράτου 43, Ζωγράφου, Ἀθῆναι	»	400
71.	Νικόλαος Φωτ. Κολοβός, ξυλουργός, Κανάλια Καρδίτσας	»	400
72.	Ἀλέξανδρος Χρίστ. Στεργίου, συνταξ. κοινοτικός υπάλ., Πρινοπούλου 7, Κυψέλη, Ἀθῆναι	»	400
73.	Θωμάς Δημ. Σδρόλιας, πολ. μηχανικός, Δόν Δαλεζίου 2, Βόλος	»	360
74.	Μαρίνος Λάμπρ. Λάσδας, ηλεκτρολόγος - υπάλ. Δ.Ε.Η., Νεύτωνος 39, Ἄνω Ἡλιούπολις, Ἀθῆναι	»	350
75.	Διονύσιος Ἀθαν. Ἀναστασίου, δημοτικός υπάλληλος, Καραϊσκάκη 8, Κηφισιά, Ἀθῆναι	»	300
76.	Λάμπρος Ἀθαν. Ἀναστασίου, πρατήριο ὑγρῶν καυσίμων, Καλαμπάκας 1, Τρίκαλα	»	300
77.	Ἀγγελικὴ Στεργ. Γηράση - Κέλλα, υγειονομικός υπάλ. Ι.Κ.Α, Ἀντωνοπούλου 111, Βόλος	»	300
78.	Θωμάς Δημ. Γηράσης, ιδιωτικός υπάλληλος, Ξενοδοχεῖον Θεοξένια, Κηφισιά, Ἀθῆναι	»	300
79.	Βασίλειος Εὐαγγ. Γιαταγάνας, ηλεκτρολόγος - ἐργοδηγός, Λάρισα	»	300
80.	Εὐάγγελος Λάμπρ. Γιδαράκος, τελειοφ. Φυσικῆς καὶ Ἡλεκτρονικῆς 2000 HAMBURG 74 HORHERSTIEG 5, DEUTSCHLAND	»	300
81.	Χρίστος Λάμπρ. Γιδαράκος, ηλεκτρολόγος - ἐργοδηγός, Λαμπρινῆς 5, Ἄνω Πατήσια, Ἀθῆναι	»	300
82.	Κωνσταντῖνος Χρίστ. Ζήσης, δικηγόρος, Σόλωνος 54, Ἀθῆναι Τ.Τ. 135	»	300
83.	Ἀπόστολος Στεργ. Θεός, ηλεκτροτεχνίτης, Ταγῶν 16, Καρδίτσα	»	300
84.	Νικόλαος Δημητρ. Καρκατσούλας, ὠρολογοποιός, Γ. Κονδύλη 22, Τρίκαλα	»	300
85.	Βασίλειος Γρηγ. Κατέρης, καθηγητής, Κουμουνδούρου 32, Βόλος	»	300
86.	Ἀπόστολος Νικολ. Κωτούλας, οἰκοδόμος, Ἴεζεκιήλ 187, Καρδίτσα	»	300
87.	Δημήτριος Θεοδ. Κωτούλας, Διευθυντής Α΄ Ὑπουργ. Δημ. Τάξεως, Πύρρας 29, Ἄγιος Σώστης, Ἀθῆναι	»	300
88.	Ὅλγα Ἀποστ. Λάσδα - Βούζα, διδασκάλισσα, Μεγίστης 61 - 63, Κυψέλη, Ἀθῆναι	»	300
89.	Κωνσταντῖνος Θρασ. Λιάκος, ἱεροψάλτης, Κανάλια Καρδίτσας	»	300
90.	Περικλῆς Δημ. Παπανικολάου, ιδιωτικός υπάλληλος, Συρακουσῶν 30, Ἄνω Πατήσια, Ἀθῆναι	»	300
91.	Ἀπόστολος Ἀθαν. Πλιάσσας, ὑφαντουργός, Καραϊσκάκη 49, Καρδίτσα	»	300
92.	Λάζαρος Στεφ. Πρίντζιος, πολ. συνταξιούχος, Λάππα 9, Λάρισα	»	300
93.	Γεώργιος Π) Λάμπρου Σδρόλιας, διδάσκαλος, Μαράτου 43, Ζωγράφου, Ἀθῆναι	»	300
94.	Ἀλέξανδρος Κων. Τσιῶκος, ιδιωτικός υπάλληλος, Πέτρου Σινδίκια 36, Θεσσαλονίκη	»	300
95.	Νικήστρατος Ξεν. Χαλάτσης, Γεωπόνος, Ροζοῦ 95, Βόλος	»	300

96. Βάιος Γεωργ. Χαραλάμπου, Χωροφύλαξ, Ἄφεντούλη 11, Βόλος	»	300
97. Κωνσταντίνος Φιλιππόπουλος (σύζ. Καλλιόπης Δ. Γιωτοπούλου) Ξενοφώντος 3, Θεσσαλονίκη	»	270
98. Ἀθηνᾶ Χα Ἀποστ. Ἀντωνοπούλου (θυγάτ. Νικ. Γ. Ντρέγκα) συνταξιούχος, Κολοκοτρώνη 78, Καρδίτσα	»	250
99. Σταυρούλα Βασ. Γρηγορίου (θυγάτ. Κων. Ζήση), οἰκιακά, Ὑψηλάντου 163, Καρδίτσα	»	250
100. Βασιλική Χα Ἀποστ. Δήμου, συνταξιούχος, Κανάλια Καρδίτσης	»	250
101. Γεώργιος Κων. Θέος, πολ. ὑπομηχανικός, Ἐμμανουήλ Μπενάκη 136, Ἀθήναι	»	250
102. Ἀνδρομάχη Χα Ἀποστόλου Κ. Ζήση, συνταξιούχος, Ν. Πλαστήρα 45, Καρδίτσα	»	250
103. Ἀσπασία Χα Βαίου Καφαντάρη (θυγάτ. Νικ. Γ. Ντρέγκα) Σκύρου 53 καὶ Καυκάσου, Κυψέλη, Ἀθήναι	»	250
104. Εὐάγγελος Κων. Μπρακατσούλας, Ἡλεκτρονικός, Εὐρυτανίας 31, Ἀθήναι Τ.Τ. 605	»	250
105. Θωμᾶς Βαίου Σδρόλιας, μηχανικός Ε.Ν., Κωνσταντᾶ 160, Βόλος	»	250
106. Πάρις Βαίου Σδρόλιας, βιοτέχνης, Παγασῶν 51, Βόλος	»	250
107. Ἀναστάσιος Χρυσ. Τέττας, γεωργός, Κανάλια Καρδίτσης	»	250
108. Οὐρανία Μιλτ. Τσιτούρη (θυγάτ. Κων. Ζήση), οἰκιακά, Γιαννιτσῶν 70, Καρδίτσα	»	250
109. Βάιος Ἀθαν. Ἀθανασίου, ἐργάτης V.N.Y.C. 23 50265 BORAS SYERICE SWEDEN	»	239
110. Κωνσταντίνος Λεων. Μπαρμπάτσαλος, δημοσιογράφος, Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως 65, Βόλος	»	230
111. Κωνσταντίνος Δημ. Ζοῦμπος, Καπνομεσίτης, Κρήνης 2, Ν. Ἰωνία, Βόλος	»	220

* * *

1. Ἐκπολιτιστικός Σύλλογος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς τέως διοικήσεως πρωτεύουσας Καναλιωτῶν Ν. Καρδίτσης Φίλωνος 16, Π. Πεντέλη, Ἀθήναι	Δραχμαὶ	5.000
2. Ἐνοριακὴ Δανειστικὴ Βιβλιοθήκη Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου Καναλιῶν Καρδίτσης	»	1.000
3. Κοινότης Καναλιῶν Καρδίτσης	»	1.000
4. Α' Γεωργικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς Καναλιῶν Καρδίτσης	»	500
5. Ἱερὸς Ναὸς Κοιμήσεως Θεοτόκου Καναλιῶν Καρδίτσης	»	500
6. Ἱερὸς Ναὸς Προφήτου Ἡλιοῦ Καναλιῶν Καρδίτσης	»	500
7. Σύλλογος Φορτοεφορτωτῶν Καναλιῶν (Καρδίτσης) καὶ Περιχώρων	»	260

* * *

ΣΤΗΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΤΩΝ 200 ΔΡΑΧΜΩΝ

1. Ἀλεξόπουλος Κωνσταντίνος τοῦ Ἰωάννου, Ἐπισκοπῆς 10, Βόλος
2. Ἀναγνώστου Εὐάγγελος τοῦ Βαίου, Μαυρομιχάλη 146, Νεάπολις, Ἀθῆναι

3. Ἐναγνώστου Σοφοκλῆς τοῦ Κωνσταντίνου, Μεσσηνικόλας Καρδίτσης
4. Ἐναστασίου Βασιλείου τοῦ Ἡλίας, Φιλοτίμου 8, Κυψέλη, Ἀθήναι
5. Ἐναστασίου Δημήτριου τοῦ Θωμᾶ, Ταλιαδούρου 59, Καρδίτσα
6. Ἐναστασίου - Ρωμανίδου Εὐαγγελία τοῦ Μιλτιάδου, Κάτω Κλειναί, Φλώρινα
7. Ἐναστασίου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀποστόλου, Βασ. Γεωργίου 15, Ζωγράφου, Ἀθήναι
8. Ἐναστασίου Μιλτιάδου τοῦ Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
9. Ἐναστασίου Χρίστου τοῦ Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
10. Βάλλας Ἰπποκράτης τοῦ Παντελῆ, Τέρμα Ἀριστοτέλους, Τρίκαλα
11. Βασιλείου Λεμονιά τοῦ Κλεισθένους (θυγάτ. Χριστ. Κωσταθάρα) Μεταμορφώσεως 92, Βόλος
12. Βλαχογιάννης Γεώργιος τοῦ Χρίστου, Κανάλια Καρδίτσης
13. Βουλγαράκος Κωνσταντίνος τοῦ Δημητρίου, Κανάλια Καρδίτσης
14. Γαλανάκης Βασιλείου τοῦ Θεμιστοκλέους, Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων 12, Ν. Σμύρνη, Ἀθήναι
15. Γαλανάκης Γεώργιος τοῦ Περικλέους, Βαλερίου Στάη 38, Παλ. Κοκκινιά, Πειραιεὺς
16. Γαλανάκης Θεμιστοκλῆς τοῦ Ἀρχοντῆ, Κανάλια Καρδίτσης
17. Γαλανάκης Μιχαῆλ τοῦ Ἀποστόλου, Κυριαδῶν 99, Κ. Πετράλωνα, Ἀθήναι
18. Γαλανάκης Περικλῆς τοῦ Ἰωάννου, Κανάλια Καρδίτσης
19. Γαλανάκης Χρίστου τοῦ Περικλέους, Βαλερίου Στάη 38, Παλ. Κοκκινιά, Πειραιεὺς
20. Γαλάνης Χρίστου τοῦ Κωνσταντίνου, Κρήτης 79, Ν. Ἰωνία Βόλος
21. Γεωργατζῆ Γεωργία (θυγάτ. Δημητρίου Ξούρη) Σαλαμίνος 64, Πειραιεὺς
22. Γεωργίου Γεώργιος τοῦ Δημητρίου (Γατῆς ἢ Μάστορας) Πανόρμου 11, Ν. Σμύρνη, Ἀθήναι
23. Γεωργούλας Ἐναστάσιος τοῦ Παναγιώτου, Ἀχ. Παράσχου 61, Ἀθήναι Τ.Τ. 701
24. Γεωργούλας Ἀπόστολος τοῦ Χρίστου, Κανάλια Καρδίτσης
25. Γεωργούλας Γεώργιος τοῦ Παναγιώτου, Κανάλια Καρδίτσης
26. Γηράσης Ἀχιλλεὺς τοῦ Στεργίου, Μαρίκας Κοτοπούλη 15 - 18, Ζωγράφου, Ἀθήναι
27. Γηράσης Δημήτριος τοῦ Εὐθυμίου, Κανάλια Καρδίτσης
28. Γηράσης Νικόλαος τοῦ Βασιλείου, Κομνηνῶν 21, Θεσσαλονίκη
29. Γιαννακὸς Γεώργιος τοῦ Κωνσταντίνου, Ὠλένου 1, Πολύγωνον, Ἀθήναι
30. Γιαννακὸς Γεώργιος τοῦ Χρυσοστόμου, Κανάλια Καρδίτσης
31. Γιαννακὸς Θωμᾶς τοῦ Κωνσταντίνου, Ὠλένου 1, Πολύγωνον, Ἀθήναι
32. Γιαννακὸς Κωνσταντίνος τοῦ Χρυσοστόμου, Κανάλια Καρδίτσης
33. Γιαννακὸς Νικήστρατος τοῦ Χρυσοστόμου, Κανάλια Καρδίτσης
34. Γιαταγάνας Ἐπαμεινώνδας τοῦ Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
35. Γιδάρακος Κωνσταντίνος τοῦ Χαριλάου, Κοραῆ 9, Γιαννιτσά
36. Γιδάρακου - Σδρόλια Ἐλευθερία τοῦ Νικολάου, Λουκιανῶν 12, Καρδίτσα
37. Γιωτόπουλος Ἀλέξανδρος τοῦ Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
38. Γιωτόπουλος Γεώργιος τοῦ Δημητρίου, Ἐγνατίας 9, Θεσσαλονίκη
39. Γιωτόπουλος Χρίστου τοῦ Ἀλεξάνδρου, 25ης Μαρτίου 5, Χρυσοχοῖδη, Βόλος
40. Γκολιώρη Ἐλευθερία τοῦ Γαβριήλ, (θυγάτ. Δημ. Μάστορα) Συνοικ. Ζάγκα, Ν. Δημητριάς, Βόλος
41. Γοῦκος Ἡρακλῆς τοῦ Δημητρίου, Ἀναργύρων 14, Τρίκαλα

42. Δημητρακάκης Γεώργιος του Δημητρίου, Γιαταγάνα 13, Ἀμπελόκηποι, Ἀθήναι
43. Δήμου Εὐάγγελος του Ἀλεξάνδρου, Β. Παύλου 1, Λάρισα
44. Δήμου Τριαντάφυλλος του Λουκά, Βελισσαρίου 33, Θεσσαλονίκη
45. Ζέκιος Εὐάγγελος του Λάμπρου, Κανάλια Καρδίτσης
46. Ζήση - Μανιατίδου Εὐαγγελία του Ἀποστόλου, Φώσκολου 6 - 8, Γαλάτσι, Ἀθήναι
47. Ζήσης Ζήσης του Χρίστου, Ἐρμού 247, Βόλος
48. Ζήσης Λάμπρος του Γεωργίου, Πίνδου 34, Καρδίτσα
49. Ζήσης Τιμολέων του Χρίστου, Ἀσκληπιοῦ 71, Ἀθήναι Τ.Τ. 144
50. Ζήσης Χρίστος του Νικολάου, Κανάλια Καρδίτσης
51. Ζοῦμπος Ἀλέξανδρος του Ἀριστείδου, Περραιβοῦ 39, Βόλος
52. Ζοῦμπος Κωνσταντῖνος του Ἀριστείδου, Κασσαθέτη 1, Βόλος
53. Ζοῦμπος Χρίστος του Ἀγαμέμνονος, Σ.Ο.Α. Νοσοκομείου ἀριθ. 7)1, Λάρισα
54. Ζοῦμπος Χρίστος του Δημητρίου, Κανάλια Καρδίτσης
55. Ζυγούρη Καλλιόπη (θυγάτ. Σπυρίδωνος Κατέρη) Οἰκισμὸς Δ.Ε.Η., Μεγαλόπολις Ἀρκαδίας
56. Θεμελῆς Βασίλειος του Νικολάου, Λαρίσης 89, Καρδίτσα
57. Θεὸς Ἀπόστολος του Δημητρίου, Κούμα 17, Λάρισα
58. Θεὸς Δημήτριος του Νικολάου, Κανάλια Καρδίτσης
59. Θεὸς Θεοδόσιος του Παναγιώτου, Θεμιστοκλέους 51, Καλαμάκι, Ἀθήναι
60. Θεὸς Θρασύβουλος του Σπυρίδωνος, Κανάλια Καρδίτσης
61. Θεὸς Κωνσταντῖνος του Σπυρίδωνος, Κανάλια Καρδίτσης
62. Θεὸς Κωνσταντῖνος του Στεργίου, Σαρανταπόρου 20, Καρδίτσα
63. Θεὸς Μενέλαος του Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
64. Καπασιώτης Κωνσταντῖνος του Χρίστου, Κανάλια Καρδίτσης
65. Καπνουτζῆς Γεώργιος του Περικλέους, "Ἐθρος
66. Καρανάσιος Κωνσταντῖνος του Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
67. Καρκατσούλας Δημήτριος του Δημητρίου, Ὀπισθεν σταδίου, Τρίκαλα
68. Κατέρης Ἀπόστολος του Ἐλευθερίου, Κολχίδος 8, Ἀμπελόκηποι, Ἀθήναι
69. Κατέρης Δημήτριος του Περικλέους, Ἐγνατίας 92, Θεσσαλονίκη
70. Κατέρης Εὐάγγελος του Χαριλάου, Φιλώτα 39, Κατερίνη
71. Κατέρης Θεόδωρος του Σπυρίδωνος, Φαναρίου 23, Καρδίτσα
72. Κατέρης Λάμπρος του Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
73. Κατέρης Μενέλαος του Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
74. Κατέρης Νικόλαος του Γρηγορίου, Κανάλια Καρδίτσης
75. Κατέρης Παναγιώτης του Ἀλεξάνδρου, Πελοποννήσου 6 - 10, Ἄνω Ἰλίσια, Ἀθήναι
76. Κατέρης Παναγιώτης του Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
77. Κατσόγιαννος Χρίστος του Ἡρακλέους, Μακεδόνων Θρακῶν, Γάτσου 9, Ἀχαρναί, Ἀθήναι
78. Κολοθὸς Ἀριστείδης του Θεοδώρου, Κανάλια Καρδίτσης
79. Κολοθὸς Θεόδωρος του Διομήδους, Κανάλια Καρδίτσης
80. Κολοθὸς Χαρίλαος του Φωτίου, 18ης Αὐγούστου 35, Καρδίτσα
81. Κουτεντάκη Βάια του Θεοφάνους, (θυγάτ. Σεραφεῖμ Παπαποστόλου) 1. Καρτάλη 111, Βόλος
82. Κουτῆς Χρυσόστομος του Ἰωάννου, Κουταρέλια 66, Βόλος
83. Κουτσιόγκουλος Ἐπαμεινώνδας του Βαῖου, Κανάλια Καρδίτσης
84. Κρίκος Ἀριστείδης του Ἀποστόλου, Κανάλια Καρδίτσης

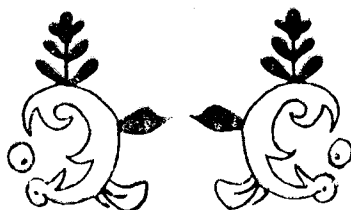
85. Κρίκος Βασίλειος του Χρυσοστόμου, Κανάλια Καρδίτσης
86. Κρίκος Ευριπίδης του Θωμά, Μαντζαγριωτάκη 112, Καλλιθέα, Ἀθήναι
87. Κρίκος Θρασύβουλος του Θωμά, Κανάλια Καρδίτσης
88. Κρίκος Κωνσταντίνος του Θωμά, Μητροπολίτου Γρηγορίου 4, Βόλος
89. Κρίκος Νικόλαος του Θωμά, Κερκύρας 12, Δόξα, Θεσσαλονίκη
90. Κρίκος Πολύκαρπος του Θωμά, Κανάλια Καρδίτσης
91. Κωνσταντάρης Γεώργιος του Θεμιστοκλέους, Δαβάκη 13, Ν. Ἴωνία, Βόλος
92. Κωσταθάρης Ἀθανάσιος του Ἰωάννου, Αἰόλου 102, Ἀθήναι Τ.Τ. 131
93. Κωσταθάρης Εὐάγγελος του Χρίστου, Θέτιδος 1, Βόλος
94. Κωσταθάρης Νικόλαος του Θεοδώρου, Εὐρυτανίας 9 καὶ Θεσσαλίας, Χαλάνδριον, Ἀθήναι
95. Κωσταθάρης Σωτήριος του Ἀθανασίου, Ρουζβελτ 20, Καρδίτσα
96. Κωσταθάρης Χρῖστος του Ἀθανασίου, Κανάλια Καρδίτσης
97. Κωτούλας Ἀπόστολος του Βασιλείου, Πελοπίδα 1, Τρίπολις
98. Κωτούλας Λάμπρος του Βασιλείου, Σπάρτης 22, Ἀγ. Δημήτριος, Ἀθήναι
99. Κωτούλας Βασίλειος του Χρυσοστόμου, 28ης Ὀκτωβρίου 5, Καρδίτσα
100. Κωτούλας Γεώργιος του Ἀγαθοκλέους, Θράκης 81, Πετρούπολις, Ἀθήναι
101. Κωτούλας Κωνσταντίνος του Θεοδώρου, Κανάλια Καρδίτσης
102. Κωτούλας Παναγιώτης του Βασιλείου, Ἀγ. Φωτεινῆς 20, Π. Τέρμα Πολυγώνου, Ἀθήναι
103. Κωτούλας Πάρις του Νικολάου, Ἰεζεκιήλ 183, Καρδίτσα
104. Κωτούλας Σωτήριος του Λαζάρου, Ἀγ. Σεραφεῖμ 47, Καρδίτσα
105. Λαγός Παναγιώτης του Θωμά, Κανάλια Καρδίτσης
106. Λαγός Φίλιππος του Δημοσθένους, Ἀνθίμου Γαζῆ 21, Βόλος
107. Λαγός Χαρίλαος του Κωνσταντίνου, Α΄ Πάροδος Φλεγίου, Τρίκαλα
108. Λάσδας Ἀντώνιος του Ρήγα, Κανάλια Καρδίτσης
109. Λάσδας Ἀπόστολος του Βασιλείου, Βασαρδάνη 67, Καρδίτσα
110. Λάσδας Κωνσταντίνος του Ρήγα, Ἀστυν. Τμήμα Καλαμπάκας
111. Λάσδας Κωνσταντίνος του Σωκράτους, Κανάλια Καρδίτσης
112. Λάσδας Ρήγας του Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
113. Λάσδας Χρῖστος του Βασιλείου, Πυροσβεστικὴ Ὑπηρεσία Καρδίτσης
114. Λιάκος Δημήτριος του Χρίστου, Αἴγλης 4, Νέον Ψυχικόν, Ἀθήναι
115. Λιάκος Εὐκλείδης του Χρίστου, Ζωοδόχου Πηγῆς 67 - 69, Ἀθήναι
116. Λιασκοβίτης Ἰωάννης του Βαῖου, Ἀναγνωστοπούλου 54, Ἀθήναι Τ.Τ. 135
117. Λιασκοβίτης Χρῖστος του Περικλέους, Καρόλου Ντῆλ 25, Θεσσαλονίκη
118. Μανούσου Καίτη (θυγατ. Δημητρίου Δημητρακάκη), Λεωφ. Κηφισιάς 22, Ἀμπελόκηποι, Ἀθήναι
119. Μαντζιάρης Θεόκλητος, Τιμοθέου 27, Παγκράτι, Ἀθήναι
120. Μαράθας Ἀπόστολος του Ἀποστόλου, Μπουκουβάλα 3, Λάρισα
121. Μάστορας Ἀπόστολος του Δημητρίου, Σολωμοῦ 18, Τρίκαλα
122. Μάστορας Ζήσης του Δημητρίου, Θ. Ρέντη 6, Κουκάκι, Ἀθήναι
123. Μάστορας Θωμάς του Εὐαγγέλου, Ν. Παλάτια Ἀττικῆς
124. Μαυράκης Γεώργιος του Ἀρχοντῆ, Πτολεμαίου 22, Τρίκαλα
125. Μαυράκης Νικόλαος του Ἀρχοντῆ, Κανάλια Καρδίτσης
126. Μαυρομάτης Πυθαγόρας του Δημητρίου, Τζαβέλα 51, Λάρισα
127. Μιχάλης Βάσιος του Ἀγαθοκλέους, Κανάλια Καρδίτσης
128. Μιχάλης Νικόλαος του Λάμπρου, Κανάλια Καρδίτσης
129. Μιχάλης Χρῖστος του Ἀγαθοκλέους, Σαλαμίνας 12, Λάρισα

130. Μόσιαλος Θρασύβουλος τοῦ Λάμπρου, Γ. Βλάχου 4, Ν. Ψυχικόν, Ἀθήναι
 131. Μόσιαλος Θωμᾶς τοῦ Λάμπρου, Ἄνω Τζουμαγιάς 6, Θεσσαλονίκη
 132. Μοσιάλου - Ντόλλα Ἀντιγόνη τοῦ Ἡλία, Ξενοπούλου 30, Λάρισα
 133. Μπακογιάννης Παναγιώτης τοῦ Λάμπρου, Ἄριστ. Παππά 5, Τρίκαλα
 134. Μπαλταδῶρος Παναγιώτης τοῦ Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
 135. Μπαρμπαρούσης Φώτιος τοῦ Νικολάου, Γαμβέτα 6, Ἀθήναι
 136. Μπέκος Δημήτριος τοῦ Χρίστου, Παλαιολόγου 18, Καρδίτσα
 137. Μπέκος Χρυσόστομος τοῦ Ἀποστόλου, Ι. Καρτάλη 9, Βόλος
 138. Μπλέτσας Δημήτριος τοῦ Λεωνίδου, Γαρέφη 9, Χρυσοχοῖδη, Βόλος
 139. Μπλέτσας Νικόλαος τοῦ Γεωργίου, Κρίτσκη 64, Βόλος
 140. Μπρακατσούλας Ἀρχοντῆς τοῦ Σωτηρίου, Κανάλια Καρδίτσης
 141. Μπρακατσούλας Τηλέμαχος τοῦ Ἀρχοντῆ, Καποδιστριαῦ 53, Καρδίτσα
 142. Μπρακατσούλας Φώτιος τοῦ Λάμπρου, Ἀγίας Σοφίας 122, Ν. Σμύρνη, Ἀθήναι
 143. Μυρισιώτης Λάμπρος τοῦ Παναγιώτου, Κανάλια Καρδίτσης
 144. Νικολάου Τάκης τοῦ Νικολάου, Μηθύμνης 36, Ἀθήναι Τ.Τ. 823
 145. Ντενίσης Σόλων τοῦ Ἀθανασίου, Κανάλια Καρδίτσης
 146. Ντρέγκας Ἀρχοντῆς τοῦ Ἡρακλέους, Δελλῆ 4, Λάρισα
 147. Ντρέγκας Γεώργιος τοῦ Νικολάου, Πίνδου 50, Καρδίτσα
 148. Ντρέγκας Δημήτριος τοῦ Ἀριστείδου, Τρικούπη 112, Βόλος
 149. Ντρέγκας Δημήτριος τοῦ Γεωργίου, Πίνδου 50, Καρδίτσα
 150. Ντρέγκας Εὐάγγελος τοῦ Ἀριστείδου, Ἀχιλλοπούλου 215, Βόλος
 151. Ντρέγκας Ἡρακλῆς τοῦ Νικολάου, Κανάλια Καρδίτσης
 152. Ξούρης Νεοκλῆς τοῦ Δημητρίου, Κ. Καρτάλη 148α, Βόλος
 153. Παναγιωτίδου Ἑλλη (θυγάτ. Θρασυβούλου Θεοῦ), Ἰωλκοῦ 296, Βόλος
 154. Πανάρετος Γεώργιος τοῦ Ἀθανασίου, Πυθίας 21, Κυψέλη, Ἀθήναι
 155. Παπαγεωργίου Βασίλειος τοῦ Κωνσταντίνου, Α. Ρωμυλίας 9α, Παπάγου, Ἀθήναι
 156. Παπαγεωργίου Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου, Φίλωνος 16, Π. Πεντέλη, Ἀθήναι
 157. Παπαθεοδοσίου Θεοδοσίος τοῦ Βασιλείου, Ἄνδρου 14, Κυψέλη, Ἀθήναι
 158. Παπαϊωάννου Ἀνδρέας τοῦ Χρίστου, Εὐμένους 13, Καρδίτσα
 159. Παπαϊωάννου Σωκράτης τοῦ Ἰωάννου, Α' Γυμνάσιον ἀρρένων Κατερίνης
 160. Παπαμιχαῖλ Στέργιος τοῦ Λάμπρου, Κανάλια Καρδίτσης
 161. Παπανικολάου Ἀπόστολος τοῦ Σωτηρίου, Κανάλια Καρδίτσης
 162. Παπανικολάου Βασίλειος τοῦ Ἡλία, Τσακάλωφ 2, Λάρισα
 163. Παπανικολάου Ἐπαμεινώνδας τοῦ Βασιλείου, Κανάλια Καρδίτσης
 164. Παπανικολάου - Θεοδοσοπούλου Εὐαγγελία τοῦ Ἡλία, Ρήγα Φεραίου 49, Πάτραι
 165. Παπανικολάου Ἰωάννης τοῦ Ἡλία, Κανάλια Καρδίτσης
 166. Παπανικολάου Χρίστος τοῦ Δημητρίου, Κανάλια Καρδίτσης
 167. Παπαποστόλου Ἀλέξανδρος τοῦ Σεραφεῖμ, Κυρίλλου 20, Ν. Ἰωνία, Βόλος
 168. Παπαποστόλου Ἀπόστολος τοῦ Σεραφεῖμ, Ζέας 50, Πειραιεύς
 169. Παπαποστόλου Ἄρης τοῦ Κωνσταντίνου, Στοά Μουσαίου, Λαμία
 170. Παπαποστόλου Ἀρχοντῆς τοῦ Βασιλείου, Συνεσίου Κυρήνης 4, Ἀθήναι Τ.Τ. 705
 171. Παπαποστόλου Ἰωάννης τοῦ Ἀριστείδου, Βλαχάβα 15 (65), Παπάγου, Ἀθήναι
 172. Παπαποστόλου Μιλιτιάδης τοῦ Ἀριστείδου, Βίκτωρος Οὐγκώ 18 - 20, Ἀθήναι

- θῆναι Τ.Τ. 108
- 173 Παπαποστόλου Χρῖστος τοῦ Ἀριστείδου, Μ. Γρηγορίου 35, Παπάγου, Ἀθῆναι
174. Παπαχρίστος Θρασύβουλος τοῦ Χρῖστου, Νοταρᾶ 64, Μέση Ἀγιά, Πάτρα
175. Πάσχος Ἀθανάσιος τοῦ Ἰωάννου, Κανάλια Καρδίτσης
176. Πάσχος Βασίλειος τοῦ Χριστοφόρου, Πηλέως 66, Λαμία
177. Πάσχος Γεώργιος τοῦ Παναγιώτου, Κανάλια Καρδίτσης
178. Πάσχος Ἐρατοσθένης τοῦ Εὐαγγέλου, Βάλλη 44, Καρδίτσα
179. Πάσχος Ἰωάννης τοῦ Ἀθανασίου, Κανάλια Καρδίτσης
180. Πάσχος Παναγιώτης τοῦ Εὐαγγέλου, Βάλλη 44, Καρδίτσα
181. Πέλλης Βάϊος τοῦ Λουκᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
182. Πιστρίκας Ἀθανάσιος τοῦ Φωτίου, Κανάλια Καρδίτσης
183. Πιστρίκας Κωνσταντῖνος τοῦ Αἰμιλίου, Ὠλένου 24, Κυψέλη, Ἀθῆναι
184. Πλιάσσας Βασίλειος τοῦ Ἀθανασίου, Κουμουνοῦρου 43, Καρδίτσα
185. Πολυχρόνη Μαίρη τοῦ Δημητρίου (θυγάτ. Σεραφεῖμ Παπαποστόλου), Μπουμπουλίνας 4, Μοσχᾶτον, Πειραιεὺς
186. Πρίντζιος Γεώργιος τοῦ Λάμπρου, Μαυροκορδάτου 85, Βόλος
187. Πρωτονοταρίου Κωνσταντία (θυγάτ. Μενελάου Τσαρούχα), Ἀγ. Λουκᾶ 41, Πατήσια, Ἀθῆναι
188. Πυργιώτης Ἀπόστολος τοῦ Λάμπρου, Νικηταρᾶ 96, Καρδίτσα
189. Πυργιώτης Βασίλειος τοῦ Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
190. Πυργιώτης Ἐλευθέριος τοῦ Βασιλείου, Ξενοδοχεῖον Ὀλύμπιον, Λάρισα
191. Πυργιώτης Θεμιστοκλῆς τοῦ Θωμᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
192. Πυργιώτης Θεόφιλος τοῦ Λάμπρου, Ρ. Φεραίου, Πάροδος Κανάρη, Καρδίτσα
193. Πυργιώτης Θωμᾶς τοῦ Θεμιστοκλέους, Χανιά
194. Πυργιώτης Κωνσταντῖνος τοῦ Ἀποστόλου, Μαραθῶνος 108, Καρδίτσα
195. Πυργιώτης Κωνσταντῖνος τοῦ Θεμιστοκλέους, Κανάλια Καρδίτσης
196. Πυργιώτης Μεγακλῆς τοῦ Λάμπρου, Ἀλλαμανῆ Β. Μετάξη, Καρδίτσα
197. Σακκᾶς Γεώργιος τοῦ Ἀποστόλου, Ταχ. Γραφεῖον Φαρσάλων
198. Σακελλαρίου Ἰωάννης τοῦ Θωμᾶ, Ἰεζεκιήλ 128, Καρδίτσα
199. Σαρηγιάννης Προκόπης (φίλος τοῦ Ἀριστείδου Φ. Σδρόλια), Αὐστραλία
200. Σερπιώτου Ἀγορίτσα τοῦ Χρῖστου (θυγάτ. Ἡρακλέους Γηράση), Ἀνωποῦλου 150, Βόλος
201. Σδρόλια Χαρίκλεια τοῦ Δημητρίου, Ρύζια Παιονίας, Κιλκίς
202. Σδρόλιας Ἀνδρέας - Ξάνθος τοῦ Ἀριστείδου, 2)43 DONCASTER AV KENSINGTON SYDNEY N.S.W., AUSTRALIA 2033
203. Σδρόλιας Ἀριστείδης τοῦ Λουκᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
204. Σδρόλιας Βασίλειος τοῦ Γεωργίου, Κανάλια Καρδίτσης
205. Σδρόλιας Βασίλειος τοῦ Π)Λάμπρου, Κανάλια Καρδίτσης
206. Σδρόλιας Δημήτριος τοῦ Ἀστερίου, Ἐλ. Βενιζέλου 12, Ζωγράφου, Ἀθῆναι
207. Σδρόλιας Εὐριπίδης τοῦ Π)Λάμπρου, 25ης Μαρτίου 5, Χρυσοχοῖδη, Βόλος
208. Σδρόλιας Θουκυδίδης τοῦ Βαῖου, Πορταριάς 19, Βόλος
209. Σδρόλιας Ἰπποκράτης τοῦ Ἰωάννου, Ὀδὸς 266 ἀριθ. 24, Καλλιθέα, Βόλος
210. Σδρόλιας Λουκᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους, Λαρίσης 79, Καρδίτσα
211. Σδρόλιας Παῦλος τοῦ Νικολάου, Ραγκαθῆ 5, Πεδίον Ἄρεως, Ἀθῆναι
212. Σδρόλιας Τριαντάφυλλος τοῦ Ἰωάννου, Μπότσαρη 6α, Βόλος
213. Σδρόλιας Φώτιος τοῦ Ἀριστείδου, 2)43 DONCASTER AV KENSIN-

CTON SYDNEY N.S.W., AUSTRALIA 2033

214. Σδρόλιας Χρίστος τοῦ Κωνσταντίνου, Τρικούπη 52, Βόλος
 215. Σδρόλιας Χρίστος τοῦ Νικολάου, Νεαπόλεως 30, Βόλος
 216. Σόλτα Χρυσούλα τοῦ Νικολάου (θυγάτ. Γαρδίκας), Λ. Μαθίλη 29, Λάρισα
 217. Σπανός Ἀπόστολος τοῦ Γεωργίου, Φρύνης 58, Παγκράτι, Ἀθήναι
 218. Σπανός Κυριάκος τοῦ Γεωργίου, Φράττη 13, Καρδίτσα
 219. Σπανοῦ Ἀγαθὴ τοῦ Γεωργίου, Βασιλικὴ Τρικάλων
 220. Στασινός Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου, Γαβριάς 3, Χαλκηδών, Ἀθήναι
 221. Τέσσας Ἀλέξανδρος τοῦ Σπυρίδωνος, Τμήμα Τροχαίος, Τρίκαλα
 222. Τέσσας Βασίλειος τοῦ Ναπολέοντος, Κοραῆ 12, Ἄνω Λιόσια, Ζεφύριον, Ἀθήναι
 223. Τέττας Ἰωάννης τοῦ Χρυσοστόμου, Βασαρδάνη 112α', Καρδίτσα
 224. Τρεμπέλλας Γεώργιος (φίλος τοῦ Ἀριστείδου Φ. Σδρόλια), Αὐστραλία
 225. Τσανάκας Κωνσταντίνος τοῦ Δημητρίου, Ρουζβελτ 8, Καρδίτσα
 226. Τσαρούχας Κωνσταντίνος τοῦ Θωμᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
 227. Τσαρούχας Μενέλαος τοῦ Θωμᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
 228. Τσιούμα Αἰκατερίνη τοῦ Θωμᾶ, Κανάλια Καρδίτσης
 229. Τσιρώνης Γεώργιος τοῦ Χρίστου, Λ. Κατσώνη 28, Λάρισα
 230. Τσιώκος Ἀγαθοκλῆς τοῦ Κωνσταντίνου, Κανάλια Καρδίτσης
 231. Τσιώκος Θρασύβουλος τοῦ Ματθαίου, Ἀλκαμένους 150, Ἀθήναι Τ.Τ. 201
 232. Τσιώκος Ματθαῖος τοῦ Φαίδωνος, Κανάλια Καρδίτσης
 233. Τσιώλας Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου, Κανάλια Καρδίτσης
 234. Ὑφαντῆς Βάιος τοῦ Ἀθανασίου, Κανάρη 7, Ἀμπελόκηποι, Θεσσαλονίκη
 235. Ὑφαντῆς Λάμπρος τοῦ Ἀθανασίου, Κανάλια Καρδίτσης
 236. Φίνος Θωμᾶς τοῦ Χρίστου, Κανάλια Καρδίτσης
 237. Χάϊδος Ἀλέξανδρος τοῦ Γεωργίου, Δεληγιώργη 7, Τρίκαλα
 238. Χάϊδος Ἀλέξανδρος τοῦ Δημητρίου, Κάτω Λεγώνια Μαγνησίας
 239. Χάϊδος Δημήτριος τοῦ Χαριλάου, Ἡπείρου 40, Λάρισα
 240. Χάϊδος Χαρίλαος τοῦ Δημητρίου, Κανάλια Καρδίτσης
 241. Χαλάτση - Καρκαλέτση Βαλεντίνη τοῦ Ξενοφώντος, Β. Οὐγκῶ 185, Καρδίτσα
 242. Χαλάτσης Θρασύβουλος τοῦ Ξενοφώντος, Ἀθήναι
 243. Χαλάτσης Θωμᾶς τοῦ Ἀστερίου, Κανάλια Καρδίτσης
 244. Χαλάτσης Λάμπρος τοῦ Ξενοφώντος, Χειμάρρας 17, Παπάγου, Ἀθήναι
 245. Χαλάτσης Ξενοφῶν τοῦ Εὐαγγέλου, Μαγνήτων 263, Βόλος
 246. Χαντζιάρας Στέργιος τοῦ Ἀποστόλου, Ἡπείρου 5, Γαλάτσι, Ἀθήναι
 247. Χόντου Φωτεινὴ (θυγάτ. Θωμᾶ Γιαννακοῦ), Περριβίου 48, Καρδίτσα
 248. Χριστοδούλου Γεώργιος τοῦ Βαίου, Κανάλια Καρδίτσης
 249. Χριστοδούλου Κική τοῦ Νικολάου, Κρέμμου 110, Καλλιθέα, Ἀθήναι
 250. Χριστοδούλου Κωνσταντίνος τοῦ Σταύρου, Λεωφ. Ὑμητοῦ 128, Παγκράτι, Ἀθήναι
 251. Χριστοδούλου Φαίδων τοῦ Ἀλεξάνδρου, Κανάλια Καρδίτσης
 252. Χριστοδούλου Ἀριστείδης τοῦ Ἀλεξάνδρου, Βόλτου 5, Βόλος

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Τὰ ἔγραψε καὶ τὰ δημοσίευσε ὁ συγχωριανός μας κ. Κωνσταντῖνος Λεων. Μπαρμπάτσαλος, δημοσιογράφος, στὴν ἔφημερίδα «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» τοῦ Βόλου, στίς 20 Ἰουνίου 1976, λίγες ἡμέρες πρὶν τυπωθῆ καὶ τὸ τελευταῖο τυπογραφικὸ τοῦ βιβλίου τούτου.

ΑΞΙΟΛΟΓΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ἘΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΚΑΝΑΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

Ἔργο ὁμάδος νέων Καναλιωτῶν ἐπιστημόνων

Τὶς προσεχεῖς ἡμέρες κυκλοφορεῖ ἕνα ἐνδιαφέρον βιβλίο. πού ἐκδίδεται στίς ἐγκαταστάσεις τοῦ «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ». Εἶναι ἕνα συλλογικὸ ἔργο ἀγάπης, μὴήμες καὶ ἰσταλαγίας γιὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τῶν συγγραφέων του, τὰ Κ α ν ἄ λ ι α τῆς Καρδίτσας. Μιὰ κωμὸ-πολὴ μὲ πλούσια ἐθνικὴ ἱστορία, λαϊκὴ παράδοση καὶ πολιτισμό.

Αὐτοὶ πού τὸ ἔγραψαν — νέοι ἐπιστήμονες ὅλοι τους — δὲν κάνουν ἱστορία. Ἡ ἱστορία ἐνὸς τόπου εἶναι σοβαρὸ ἔγχειρημα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι τὸ πρόπλασμα, μιὰ συλλογὴ ἀπὸ πρῶτα στοιχεῖα καὶ διάσπαρτες μνήμες, προφορικές καὶ γραπτές, πού θὰ βοηθήσουν, σὲ δευτέρῃ φάσῃ, στὴν τελικὴ παρουσίαση τῆς ἱστορίας τῆς γραφικῆς αὐτῆς Κοινότητος, πού εἶχε ἐξελιχθῆ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πρὸ σημαντικὰ οἰκονομικὰ καὶ πολιτιστικὰ κεφαλοχώρια τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας καὶ πού ἀνέδειξε πλειάδα ἀπὸ οἰκονομικὰ, πολιτικὰ καὶ πνευματικὰ στελέχη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἄν καὶ οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου ξεκίνησαν «ψηλαφώντας» στὰ βάθη τοῦ χρόνου, πέτυχαν ὥστόσο μὲ τὴν ἐπιμονή τους καὶ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ ἔργο τους νὰ φθάσουν στίς ρίζες τῆς καταβολῆς τοῦ χωριοῦ τους, νὰ θροῦν τοὺς πρῶτους οἰκιστῆς του, νὰ φηματογραφήσουν τοὺς πρὸ βασικούς σταθμούς τοῦ ἐθνικοῦ ἀγωνιστικοῦ βίου τῶν προγόνων τους, νὰ διαγράψουν τὴν οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ τους πορεία, νὰ διασώσουν τὶς παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά τους, τὴν πλούσια λαογραφικὴ τους κληρονομιά, τὶς τοπικὲς κοινωνικὲς λειτουργίες καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς τους στὸ πέρασμα τῶν χρόνων.

Ἡ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἀκόμη ἀπόδειξις γιὰ τὴ βαθεῖα στοργὴ καὶ τὸ σεβασμὸ πού τρέφουν στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τους — ἱστορώντας τὴν — τὰ ἀπόδημα τέκνα τῆς σημαντικῆς αὐτῆς Θεσσαλικῆς κωμοπόλεως.

Καὶ ἡ ὄραία αὐτὴ πρωτοβουλία ἀνήκει στοὺς Καναλιώτες πού μένουν στὸ Βόλο, ὅπου ἀκμάζει μιὰ ἀπὸ τὶς πολυπληθέστερες καὶ πρὸ ἀξιόλογες παραιοὶκές Καναλιωτῶν. Εἶναι δὲ ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτο καὶ συγκινητικὸ, πού ἡ πρωτοβουλία αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ν έ ο υ ς ἀνθρώπους.

Γιὰ τὴν ἱστορία, τὸ βιβλίο ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβόλιο τοῦ Συλλόγου Καναλιωτῶν Βόλου, πού ἰδρύθηκε τὸ 1974.

Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀνήκει στὴν κρίσις τῶν ἀναγνωστῶν. Κίνητρό τους, πάντως, στάθηκε μόνον ἡ καλὴ πρόθεσις καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ μιὰ προσφορὰ στὴν γενέτειρα γῆ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς.

ΚΩΝ. ΜΠΑΡΜΠΑΤΣΑΛΟΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ὀνομάτων καὶ ἀντικειμένων τοῦ βιβλίου ποῦ ἔχουν σχέση
 μὲ τὰ ΚΑΝΑΛΙΑ καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται ἰδιαίτερος λόγος.

- * Ἀγίασμα 77, 164, 246
 * Ἀγιασμός 225, 240, 244, 256
 * Ἅγιο Βῆμα 234, 238
 * Ἅγιος Ἀκάκιος 40, 90, 91, 236, 240
 * Ἅγιος Νικόλαος 83, 207, 229, 239, 386
 * Ἀγοραπωλητήρια 27, 29, 30, 31, 137
 * Ἀγόρια Δημοτικῆ ἀπὸ 1876 — 81 168
 * Ἀδελφές 199
 * Αετόπουλα 126
 * Ἀηγιάνης 99
 * Ἀθλητικὴ κίνησι 190
 * Αἰ - Γιάννης 20, 84, 284
 * Αἰ - Λιάς 18, 87, 92, 208, 236, 256, 396
 Αἰνίγματα 292
 * Ἀκρίδα 141, 249
 * Ἀλωνάρης 400
 * Ἀλώνια 82, 139, 213
 * Ἀλωνισμός 139, 213
 * Ἀμπελος 41, 138, 149
 * Ἀμπελώνες 43, 149
 * Ἀναγνώστης 338
 * Ἀναγνωστάτοπουλος Ε. 232
 * Ἀναδασμός 51, 142, 143
 * Ἀναδασώσεις 162
 * Ἀναστασίου Α. 76
 * Ἀναστασίου Λ. 241
 * Ἀναστασίου Μ. 184
 * Ἄνεμοι 49, 50, 56
 * Ἀνταρτοπόλεμος 132 - 134
 * Ἀντιστάσῃσ ἀκαὶ ὀργανώσεις 125
 * Ἀντρείας 385
 * Ἀξιωματικοὶ 196
 Α. Ο. Κ. 191
 * Ἀπογραφὰ 41
 * Ἀποκριές 210, 390, 391
 * Ἀπρίλιος 394
 * Ἀρραβωνιάσματα 204, 308, 310, 350
 * Ἀρβυσοὶ 143
 * Ἀρχάγγελοι 249
 * Ἀρχαντούλας 338
 * Ἀσπρόχρωμα 76, 252
 Αὔγουστος 400
 Βακοῦφο 18, 33, 35, 169, 262
 Βάλλας 101
 Βάλλας Δ. 86, 89, 339
 Βάλλας Ἰ. 109
 Βάμβαξ 137, 147
 Βάπτισις 341, 343
 Βαπτιστικὰ ὀνόματα 344
 Βαρβανδῆς 208, 339
 Βασιλόπιττα 389
 Βασκανία 275
 Βελούλας 105
 Βιβλιογραφία 72, 403
 Βιβλιοθήκες 176, 235, 260
 Βιρβιρίτσα 367, 398
 Βλάμηδες 355
 Βομβαρδισμός 127, 437
 Βομβόπληκτοι 437
 Βασκότοποι 41
 Βουλευταὶ 177
 Βουνέσι 334
 Βροχὴ 46, 55, 366
 Βρύσεις 162, 214
 Βιρῶσι Δημητρακάκη 96
 Βιρῶσι Κυρίτση 43, 75
 Βιρῶσι Μούρκ 83
 Βρωμόβρωσι 95
 Γαλαζονέρι 82, 83
 Γαλανάκης 101
 Γαλανάκης Α. 29
 Γαλανάκης Δ. 108, 109
 Γαλανάκης Κ. 172
 Γαλανάκης Λ. 191
 Γάμος 203, 349, 354, 359
 Γατῆς Κ. 36, 42, 43
 Γαυρώνια 18, 96
 Γενάρης 389
 Γέννησις 341
 Γερμανοὶ 123
 Γεωγραφικὴ ἐξέτασις 39
 Γεωπόνοι 194, 199
 Γεωργία 142
 Γεωργικὰ μηχανήματα 150
 Γεωργικὴ ὀρολογία 268
 Γεωργικὸν Ταμεῖον 432
 Γεωργούλας Τ. 398
 Γηρασαῖοι 26
 Γηράσης Δ. 183
 Γηράσης Θ. 164, 188
 Γηράσης Ξ. 161, 188
 Γιαννακὸς Λ. 171, 172
 Γιαταγάνας 105
 Γιδραράκου Σ. 324
 Γιδραράκου Χ. 333
 Γιδραράκος Α. 163
 Γιδραράκος Κ. 187, 232
 Γιαρτές 206
 Γιφράκι 81, 159
 Γιώτας 24
 Γιωτοπουλαῖοι 25
 Γιωτόπουλος 102
 Γιωτόπουλος Α. 277
 Γιωτόπουλος Γ. 21, 185, 312, 324, 333
 Γιωτόπουλος Δ. 24, 83, 114, 235
 Γκίκα Η. 346
 Γκουνταλαῖοι 86
 Γκρέκας 332
 Γόλιτσα 32, 334
 Γορδίου 129
 Γραμματεῖς Κοινότητος 34
 Γραφεῖο ἐκκλησιαστικὸ 186
 Γραφεῖο κοινοτικὸ 33, 34, 163
 Γυμνασταὶ 196
 Γυμναστήριον 40, 95, 188
 Δανειστικὴ βιβλιοθήκη 39, 170, 176, 183, 209, 260, 262, 264
 Δάσκαλος 172, 197
 Δασκόμοι 199
 Δασολόγοι 196
 Δεισιδομονίες 271
 Δεκεμβριανὰ 129
 Δεκέμβριος 385
 Δένδρα 62
 Δήμαρχοι 178
 Δημητρακάκης 26, 96
 Δημητρακάκης Γ. 107
 Δημογραφικὸ πρόβλημα 155
 Δημοτικὰ τραγούδια 294
 Δημοτικὸν σχολεῖον 35, 40, 163, 166, 170, 187, 188, 208
 Δήμος 331
 Δικαστικοὶ 193
 Δισκαφὰ 35, 43, 51, 88, 96
 Δώρα γάμου 353
 Ε. Α. Μ. 123, 125, 126, 127, 131

- *Έδαφος 43
 Ε. Δ. Ε. Σ. 125
 *Έθιμα 210, 225
 *Έθνική αντίσταση 125, 130
 *Έθνικός βίος 98
 Είκόνες 240, 243
 Εικόνησιμα Κωσταβάρα 21, 76, 250, 253
 Εικονοστάσια 250
 Εισόδημα οικογενείας 156
 *Έκτασις 41
 *Ελευθεροχώριον 21, 24, 250
 *Ελικοδρόμιον 40, 92, 163
 *Έλληνας Κάστρο 21, 94, 279
 *Έλινοσσία 125
 *Έμπρησμός 103
 *Ένδυμασία 102, 269
 *Ένθυμήσεις 79, 80
 *Έντομα 64
 *Ένωσις άκτημόνων 420
 *Έξωφλητικά 27, 29, 30, 31, 137
 Ε.Ο.Ν. 36, 162, 184, 191
 *Έπαγγέλματα 138, 155
 *Έπιστήμονες 179, 192
 *Έπιχειρήσεις 475
 Ε.Π.Ο.Ν. 126, 131
 *Έρανοι 212
 *Έργαλεία 267
 *Έρπετά 68
 Εύεργέτες 185, 186
 Ζέκιου Π. 277
 Ζέκιος Ε. 262, 443
 Ζευγάρια 83, 396
 Ζευγαρολίβαδο 77, 82
 Ζήσης *Απ. 180, 190
 Ζήσης *Αστ. 32, 35, 121
 Ζήσης Ζ. 270
 Ζήσης Κ. 84
 Ζήσης Μ. 182
 Ζήσης Ν. 349, 475
 Ζήσης Τ. 182
 Ζήσης Χ. 333
 Ζιάκας Θ. 106, 107
 Ζιζάνια 61
 Ζίχνα Καναλιών 41, 143
 Ζουμπαίοι 26
 Ζούμπος Γ. 249
 Ζούμπος Κ. 468
 Ζούμπος Ν. 167
 Ζώα 63
 Ζώα κατοικίδια 152
 Ζωτροφάι 150
 *Ήθη - έθιμα 382
 *Ήλεκτρονικοί 199
 *Ήλιοφάνεια 47, 49, 56
 *Ήρώων 117
 Θάμνοι 62
 Θάνατος 210, 360
 Θεαίοι 26
 Θεομηνία 142
 Θεός Α. 116
 Θεός Γ. 31
 Θεός Θ. 27, 35, 107, 179, 339
 Θεός Ι. 33
 Θεός Ε. 235
 Θεριστής 399
 Θερμοκρασία 44, 45, 51, 52, 53
 Θ. Ι. Α. 126
 Θύματα 117, 121, 122, 123, 124, 128, 131, 133
 *Ίανουάριος 389
 *Ίατρείο 187
 *Ίατρική δημόδια 275
 *Ίατροί 194
 *Ίερείς 254
 *Ίθώμη 32, 94, 107
 *Ίούλιος 399
 *Ίούλιος 400
 *Ίσαρι 242
 *Ίστορία ίδρύσεως 17
 *Ίστορία οικονομική 136
 *Ίταλοι 88, 123
 Καθαρά Δευτέρα 392
 Καθαρόλακκα 21, 40, 93
 Καθηγηταί 195
 Καλαμπακιώτης 50
 Κάλαντα 209, 260, 301, 389, 390
 Καλέντζης 83
 Καλέσματα 204, 353
 Καλιακούδας Μ. 109
 Καλλιέργειες 41
 Καλλικάντζαροι 390
 Καλλιτεχνική κίνηση 184
 Καλωπιστικά 61
 Καλύβας 102, 114
 Καμπάνα 210, 257, 361
 Κανάλια 17, 32, 37, 103, 219, 298
 Καπά 32, 109, 191, 334
 Καπετανάκος 105, 336
 Καπετάν Πλάτανος 99
 Καπετάν Φαρμάκης 112
 Καπνουτσαίοι 26
 Καπνουτζής Π. 230
 Καπνός 137, 140, 143
 Καπούλας 85
 Καπούλας Κ. 111
 Καπούλας Π. 102, 109, 257
 Καραϊσκάκης 107
 Καραϊσκάκης Γ. 101, 102
 Καραϊσκάκης Σ. 108
 Καρακώστας Ν. 74
 Καραμήτρος 51
 Καραούλης 336
 Καραπαπάς 163
 Καρατάσιος 270
 Καραντζούλια 388, 390
 Καρκατσόλης 74, 91
 Καρκατσόλι 39, 74, 250
 Καρνάβαλος 336
 Καρτέρημα Παναγίας 218, 221
 Καταδιωκόμενοι 134
 Καταιγίδες 49
 Κατεράιοι 26
 Κατερέικα 223
 Κατέρης Θ. 478
 Κατέρης Μ. 477
 Κατέρης Π. 445, 477
 Κατέρης Σ. 21, 24, 90, 169, 171, 228, 239, 259, 261, 441
 Κατέρης Χ. 445
 Κατηχητικά σχολεία 258
 Κατοίκος 99
 Κατοχή 123, 130, 141, 185
 Κατρανάδες 28, 138, 335
 Κατσιούρια 27, 78, 137
 Καψάλας 336
 Κεραμοειρά 86
 Κηπευτικά 41, 149
 Κλήδορας 398
 Κληρικοί 193
 Κλίμα 44
 Κλινασκεπάσματα 267
 Κοίμησις Θεοτόκου 35, 39, 77, 163, 229, 245, 248, 254
 Κοιμητήριον 40, 363
 Κοινοτική βιβλιοθήκη 176, 263
 Κοινωνικές έκδηλώσεις 203
 Κοινωνικός βίος 202, 341
 Κολσός Φ. 249
 Κονικλοτροφία 152
 Κοντοβάσιος 296
 Κορίσια Δημοτικού από 1876 - 81 169
 Κοτσόγκουλος Ε. 256
 Κουρί 83, 87
 Κουτής Ζ. 330
 Κουτσιαλής Α. 42
 Κούτσουρο 91
 Κουφομάριμαρο 90, 91
 Κόφα 354
 Κρανιάς Δ. 209
 Κρικαίοι 26
 Κρίκος Α. 241
 Κρίκος Η. 251

- Κρύα θύση 86, 87
 Κτηματική αδελφότης 415, 449
 Κτηνοτροφία 151, 478
 Κτηνοτροφικά φυτά 61
 Κυριακή Βαΐων 395
 Κυριάκης 104
 Κυριάκος Ν. 251
 Κυρίτης Α. 75
 Κωνσταντάρης Κ. 418
 Κωσταδάρας Α. 33, 76
 Κωσταδάρας Ν. 391
 Κωστέπουλος Χ. 238
 Κωτούλας 85
 Κωτούλας Δ. 163, 238
 Κωτούλας Θ. 270
 Κωτούλας Π. 175
 Λαγός Κ. 105
 Λαϊκόν δικαστήριον 127
 Λάιος Γ. 104, 105, 297
 Λάικα Γκουνταλά 36, 85
 Λάσδα 20, 27, 32, 76, 137, 229, 245, 246, 248, 257
 Λασδαίο 25, 76, 245
 Λάσδας Ν. 86
 Λειψανοθήκη 234
 Λιάκου Ε. 175
 Λιασκοδιταίοι 26
 Λιασκοβίτης Α. 28
 Λιασκοβίτης 'Απ. 39, 163, 174, 186, 452
 Λιασκοβίτης Θ. 230
 Λίβας 46, 50
 Λιτανείες 251
 Λογοτέχνες 179
 Λοξάδα 18, 27, 32, 76, 159, 219, 247
 Μαθηταί γυμνασίου 191
 Μαθηταί δημοτικού 1876 - 81, 168
 Μάιος 397
 Μακρής 105, 111
 Μακρής Δ. 92
 Μακρής Κ. 190
 Μακρής Λ. 109
 Μαντεία 271
 Μαντένια 36, 43, 74
 Μανώλης Μ. 332
 Μασρά 86
 Μαρίτσα 128
 Μαρμαρένια 82, 417
 Μάρτιος 393
 Μασκαράδες 210, 391
 Μάστορας Δ. 26
 Μάυδες 131
 Μαυρακαίοι 26
 Μαυράκης Α. 270
 Μαυράκης Ν. 107
 Μαυράκης Χ. 110, 250
 Μ.Ε.Α. 131
 Μεγάλη έβδομάς 210, 395
 Μεγάλη τεσσαρακοστή 391
 Μέγδοβας 47, 51, 143
 Μελισσοκομία 152
 Μιτανάστευσις 156
 Μεταξοσκώληξ 137
 Μετέωρα 19, 99, 218, 220, 222, 224, 228
 Μετεωρολογία 274
 Μετόχη 76 137
 Μητρόπολις 84, 85
 Μηχανικοί 194, 199
 Μικρασιατική έκστρατεία 116, 121
 Μνημείον πεσόντων 117
 Μοϊάνος Δ. 250
 Μοιρολόγια 324
 Μοναστήρι Λοξάδος 136, 219
 Μορφοβούνιον 40, 85, 90, 209
 Μούρκ 35, 83, 137, 257
 Μπάγιος 101
 Μπάγιος Β. 179
 Μπακάλης 95
 Μπαλατσός Χ. 101
 Μπαλατσός 291
 Μπαλάφας Γ. 28, 205
 Μπαλάφας Π. 107
 Μπαλάφας Τ. 110
 Μπαλακωμένος 223
 Μπαλατζάρος Α. 112, 113, 120
 Μπαλατζάρος Π. 112, 113
 Μπαλτάς 81, 82, 242
 Μπουνούσης 'Ι. 251
 Μπάρλας 112
 Μπαρμπαρούσης 298
 Μπαρμπαρούσης Φ. 261, 262
 Μπαρμπάτσας Δ. 116
 Μπαρμπάτσας Κ. 112
 Μπάτης Κ. 245
 Μπεϊλίκ 43, 78, 137, 422
 Μπέκος Γ. 21, 250, 341
 Μπέκος Ε. 184
 Μπλέτσας 104
 Μπλιάμος 337
 Μπομπότα 401
 Μποτσαρης Γιάννης 106
 Μπούζιος 82
 Μπρακατσούλας Α. 175
 Μπρακατσούλας Β. 178
 Μπσόραχος 96, 335
 Μύλος Τζαβέλλα 96, 139
 Ναυτικοί 200
 Νεκροταφείο 95, 163, 164, 249, 257
 Νεόνυμφοι 358, 360
 Νεόφυτος 257
 Νεράκι 92, 96
 Νικολάου Ν. 181, 473
 Νοέμβριος 384
 Νομικοί 195
 Νοσοκόμοι 199
 Νουνός 358, 360
 Ντάμια 76
 Ντενίση Μ. 205
 Ντενίσης 106
 Ντενίσης 'Α. 40, 75, 92, 162, 188, 191, 449
 Ντενίσης Γ. 33
 Ντενίσης Ν. 245
 Ντούλας 26, 74, 231, 237
 Ντρέγκας 'Η. 169, 262, 417, 421, 422, 431
 Ντρέγκας Ν. (Γ.) 238, 250, 422, 432
 Νυκτερινόν σχολείον 441
 Ξούρης 26, 40
 'Οβρός 83, 396, 418
 Οίκοκυρική σχολή 170
 Οικοτεχνία 153
 Οίωνοι 271
 'Οκτώβριος 383
 'Ομίχλη 49
 'Ονειρομαντεία 352, 394
 'Ονόματα 173, 344
 'Οπρωφόρα 62
 'Ορια 40
 'Οσπρια 148
 Παγώνης Β. 232
 Παγώνης Θ. 163
 Παιδική χαρά 40, 163, 456
 Παιχνίδια 363, 366, 372, 274
 Παλαιοκλήσι 81
 Παλαισχάριον 20, 32
 Παλικόπρι 40, 91, 138
 Παλ'άμ'λου 82, 138
 Παναγία Καναλιώτισσα 95, 216, 218, 225, 254, 278
 Πανηγύρια 206, 253, 257
 Παπαγεωργαίοι 25
 Παπαγεωργίου Α. 115, 118, 188
 Παπαγεωργίου Δ. 33
 Παπαγεωργίου Κ. 162, 171
 Παπαγεωργίου Λ. (Λ. Π.) 86, 88, 93, 96, 167, 180, 188, 208, 236, 264, 339, 408
 Παπαγεωργίου Ξ. 186
 Παπαγεωργίου Σ. 188, 262

- Παπαγιάννης Ε. 74
 Παπαδημητρίου 102
 Παπαθεοδοσίου Β. 269
 Παπαθέου Μ. 33
 Παπαϊωάννου 102
 Παπαϊωάννου Α. 101
 Παπαϊωάννου Χ. 321
 Παπαναστασίου Οίκ. 232
 Παπανικολάου Ή. 185, 449
 Παπανικολάου Σ. 109
 Παπαποστολαίου 26, 333, 338
 Παπαποστόλου Α. 115, 169, 177, 242
 Παπαποστόλου Λ. 185
 Παπαποστόλου Σ. 177
 Παπαποστόλου Χ. 178, 184, 333
 Παπασμύρης Α. 338
 Παρακαλιὰ 211
 Παρατσούκλια 329, 335
 Παρηγοριά 211, 363
 Παρθενωγωγείο 35, 169, 170
 Παροιμίες 281
 Παρωνύμια 335
 Πάσχα 78, 208, 396
 Πασχαίοι 18, 19
 Πάσχος 105
 Πάσχος Α. 102, 163, 187
 Πάσχος Β. 19, 21, 30, 170, 175, 180, 369, 411
 Πάσχος Γ. 24, 185
 Πάσχος (Γούλας) 17, 29
 Πάσχος Ε. 29
 Πάσχος Θ. 17
 Πάσχος Π. 33
 Πάσχος Σταύρ. 179
 Πάσχος Στέφ. 17
 Πάσχος Ζ. 102, 103
 Παύλος Μελάς 112
 Πεΐνα 104, 124, 141
 Πεσόντες 117, 121, 122
 Πέτρος Γ. 184
 Πέτρος Χ. 190
 Πέτρου 26
 Πέτρου Ε. 238
 Πευκάκια 21, 74, 85
 Πηγιάδα 25, 51
 Πιστρίκας Π. 346
 Πλατεία 43, 97, 163, 187, 213
 Πληθυσμός 41, 122, 155, 158
 Πνευματικόν κέντρον 39, 163, 174, 176, 186, 457
 Πόλεμοι 98, 103, 112, 116, 121, 139
 Παλυέας 232, 238, 243
 Προϊκα 204, 353, 357
 Πρόσκοποι 185, 448
 Προϋπολογισμοί 159
 Προφήτης Ήλιος 35, 43, 51, 87, 163, 236, 256
 Πρωτοχρονιά 209, 389
 Πτηνά 68
 Πτηνοτροφία 152
 Πτυχιούχοι 192
 Πυργιώτης Λ. 250
 Πύργος 32, 40, 93, 106, 191, 226, 395
 Πυρκαϊές 141, 213
 Ριζαίοι 25
 Ρίζος 75
 Σακκά 101
 Σακκάς 105
 Σακελλαράκος 239
 Σακελλάρης 74
 Σακελλάρης Κ. 129
 Σακελλαρίου 338
 Σακελλαρίου Α. 140, 429
 Σαρακίνα 20, 32, 79, 137, 242, 257
 Σαράντα 342, 363
 Σδροαίοι 25, 76
 Σδρόλιας Β. 188
 Σδρόλιας Α. 251, 478
 Σδρόλιας Β. 312, 348
 Σδρόλιας Γ. 42, 242
 Σδρόλιας Κ. 33, 422
 Σδρόλιας Λ. 129, 183, 230, 235, 241, 259
 Σδρόλιας Ν. 105, 468
 Σδρόλιας Χ. 105
 Σεπτέμβριος 401
 Σκάρος 180
 Σκαριάτες 205, 356
 Σκατιάρης 76, 159, 331
 Σπουδασταί 200
 Στρατώννα 92, 110, 159, 274, 339, 422
 Συγγραφείς 179
 Σύλλογοι 159, 412
 Σύλλογος Καναλιωτών Ἀθη-
 νών 40, 177, 188, 263, 451
 Συνταγισμοί 140, 152, 415
 Σωτήρης Γ. 35, 77, 95, 99, 107, 165, 214, 219, 229, 236, 245, 254, 269
 Τσμπούρια 92, 110
 Τασίος 250
 Ταχυδρομικοί 199
 Τέλιος Χ. 163
 Τέμπλο 234, 240, 243, 245
 Τέττας Α. 181, 263, 443
 Τέττας Γ. 185, 438
 Τέττας Γ. 111
 Τέττας Κ. 109
 Τικός 51, 84
 Τικός Δ. 105
 Τραγούδια 125, 215, 294, 300, 323, 363, 372, 408
 Τρ. κάλης 50, 275
 Τσακνής 109
 Τσανάκας 99, 104
 Τσαρούχας Κ. 231, 238, 241, 246, 249, 260, 261
 Τσικρίκας Χ. 179, 331, 334, 339
 Τσιούντζιουρας 85
 Τσιουντζιούρης Δ. 111, 341
 Τσιώκος Μ. 192
 Τσουλάς Δ. 184
 Ὑγρασία 45, 54
 Ὑδραγωγείο 51, 88, 96
 Ὑδρευσις 162
 Φανάριον 19, 32, 35, 40, 78, 92, 103, 107, 159, 178, 220, 223
 Φαρμάκης 112
 Φλάρετος Γ. 105
 Φιλοδασική ἔνωσις 36, 74, 75, 162, 429
 Φιλώτας 115, 118, 188
 Φίνος 101
 Φλεβάρης 391
 Φοιτηταί 200
 Φράγκον 27, 40
 Φυτὰ 57
 Φῶτα 209, 390
 Χάλασσαί 26
 Χαραλάμπου Α. 186
 Χαραλάμπου Ή. 336
 Χαρίσης 333
 Χασιωταί 25
 Χασιώτη Ε. 24
 Χασιώτης Χ. 86
 Χατζηπέτρος Χ. 103
 Χατζηπέτρος Θ. 106
 Χατζιάρας Σ. 109
 Χειμών 366
 Χοροί 205, 207, 214, 354
 Χριστιανική κίνησις 185
 Χριστοβασιλῆς Χ. 108
 Χριστοδούλου Γ. 172
 Χριστοδούλου Π. 187
 Χριστούγεννα 209, 387
 Χριστούλας 104
 Χριστούλας Γ. 105, 106
 Χριστούλας Π. 177
 Ψάλτες 254
 Ψαλτοπούλου - Πρίντζιου Κ. 171

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ *

Πρὸς ἀπλὴν ἐνημέρωσιν τῶν φίλων καὶ τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ χωριοῦ μας παρατίθενται κατωτέρω τὰ πλεόν ἐνδιαφέροντα πληροφοριακὰ στοιχεῖα αὐτοῦ.

- ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ** : 1196 κάτοικοι (ἀπογραφή 1971).
- ΠΡΟΪΟΝΤΑ** : Καπνός, θάμβαξ, μηδική, σιτηρά, ἄμπελοι.
- ΥΨΟΜΕΤΡΟΝ** : 329 μέτρα (πλατεῖα).
- ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ** : Καρδίτσα - Κανάλια :
Χιλιόμετρα 14, ὁδὸς ἀσφαλτοστρωμένη.
Ἄστικὴ ὁδικὴ σύνδεσις, πέντε δρομολόγια ἡμερησίως.
Ἄφητρία ἀστικῆς γραμμῆς Καναλίων εἰς Καρδίτσαν :
ὁδὸς Καραϊσκάκη, ἐναντι ξενοδοχείου «ΑΡΝΗ».
Κανάλια - Φανάριον :
Χιλιόμετρα 2, ὁδὸς ἀσφαλτοστρωμένη.
- ΨΗΤΟΠΩΛΕΙΑ** : Τέσσερα, περίξ τῆς πλατείας. Σουθλάκι - κοκορέτσι -
ψωμί χωριάτικο.
- ΑΝΕΣΕΙΣ
ΔΙΑΜΟΝΗΣ** : Ξηρὸν καὶ ὑγιεινὸν κλίμα.
Δροσερὸν καὶ ὑγιεινὸν νερό.
Καθαριότης καὶ ἡσυχία.
Πολιτισμένον περιβάλλον.
Μαγευτικὴ θέα.
Εὐρύχωρος πλατεῖα μὲ σκιερὰ πλατάνια.
- ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ** : Ἱεροὶ Ναοὶ - Πνευματικὸν Κέντρον - Βιβλιοθήκαι - Πα-
δικὴ Χαρὰ - Γυμναστήριον.
- ΩΡΑΙΑΙ
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ** : Προφήτης Ἡλίας : Ὑψόμετρον 424 μέτρα.
Ὅδὸς ἀσφαλτοστρωμένη, τοπίον εἰδυλλιακόν, θλά-
στησις πλουσία, νερό, θέα πρὸς τὸν θεσσαλικὸν κάμ-
πον. Προσφέρεται δι' οἰκογενειακὰς ἐκδρομὰς καθ'
ἕλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.
Πευκάκια Στρατώνας
Τρανὸ Ρέμα Κούτσουρο
- ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ** : 15 Αὐγούστου, ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.
(Θρησκευτικὴ - ψυχαγωγικὴ).
- ΤΗΛΕΦΩΝΑ** : Τηλεφωνεῖον : (0441) 39 - 801
Κοινοτικὸν Γραφεῖον : (0441) 39 - 842

* Τὸ τουριστικὸν τοῦτο ταμπλό ἐξεπόνησεν ὁ κ. Νικόλαος Ἡρ. Νιτρέγκας.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΚΑΝΑΛΙΑ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ» ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΙΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ - ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» ΣΕ 1000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1976 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΑΘ. ΠΩΠΟΤΑ. Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΖΩΓΡΑΦΟ ΝΙΚ. ΛΑΛΗΓΙΑΝΝΗ. ΤΙΣ ΛΕΖΑΝΤΕΣ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΕΓΡΑΨΕ Ο ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ ΓΕΩΡΓ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Η ΛΙΝΟΤΥΠΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΟΡ. ΠΕΣΚΙΡΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛ. ΚΟΥΚΟΥΣΕΛΗ. ΤΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΑΝΕ Ο ΝΙΚ. ΜΑΡΙΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΤΥΠΩΣΗ Ο ΙΩΑΝ. ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΑΖΗΣ. Η ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΤΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΟΚΙΜΙΩΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ. Η ΟΦΘΣΕΤ ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΧΡΩΜΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΚΛΙΣΣΕ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΕΓΙΝΑΝ ΜΕ ΤΗΝ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΡΗ ΣΔΡΟΛΙΑ. ΟΙ ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ ΔΗΜ. ΤΛΟΥΠΑ, ΕΝΩ ΟΙ ΑΣΠΡΟΜΑΥΡΕΣ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ ΑΠ. ΝΤΖΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΝΑΛΙΩΤΩΝ ΠΟΥ ΤΙΣ ΔΙΕΘΕΣΑΝ. Η ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓ. ΑΡΧΟΝΤΑ.